

De proci

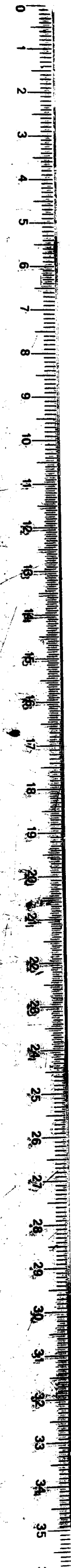
in iudicijs est ecō
pſona dñi. z deinde
ub proprio noie. ſz ſo
rtia rō eſt qz in pteſta
ligat ad inſtar p̄ctus.
z nō aū. C. Scōo que
ſubſtituere. rñ. diſtin
tuere qñcūqz nō ſe
tiam ad ex...
ro. ſz vt cōmoduz ſe
s z tunc aut habet in
vt. l. l. cū eſſent. ſ. i. de
ro qđ hēat i mādatiſ
eo. l. i. qz imo ſufficit
eſt incertū qz ab alio
ff. de reb. dub. l. quez
nō habz mādatū ſeu
p̄cu. ad lites. aut ad
bſtituit an lit. cōref. vt
eſt ipedit. i. p̄ter ſi
p̄cu. ſ. tutores. z ex d
rale mādatuz ad ne
quicūqz in ſi. cur. l. ſe.
ſ. d. exercitoria. l. i. ſ.
icrefert. aut circa illō
es. puta circ
andū... ea recipiēdā
e poſſet dño genera
de diuer. z tēpo. pre
gulariſ p̄cu. tūc pōt
as aut qz nūqz intelli
ur forma mādati. nec
e offi. dele. li. vi. z. ff.
nſ. vii. l. pater ex pro
loquit. l. nra nā quo
ad articuluſ...
i p̄curator: ſub
ris dic qz ſic. ut nota
plures. ſ. ſeruū in ſi.
ratorio z nō ſup p̄n
Bic qz ſic. qz qđ man
pe. in ti. de p̄ocu. ſ.
ſz in vlt. gl. C. Quito
ocuratoris offm̄ poſ
e. z Ly. Jo. an. in. c.
eda ē ſpecies inhabi
ic non pōt aliuz ſub
ſtituēdū. Interdum
ituere. Interdū qz ſi
rī p̄miſſione tūc illa
do ut. d. c. religioſiſ.
n̄ pōt ſbſtitueſ. ut p̄t
i obſtat excepto. ut
i miſterij nō p̄petit
ſuppleat vt. d. c. reli
o. z. ff. de le. ij. cur. p̄
curatorez ſubſtituit
oſtitut. pōt reuoca
l. vi. ſz qz ibi nō ē ple
tituit tāquā dñiſ lit.
ſ litis z cauſe ar. ff.
ſtituit noie dñi rōe
rio. Tūc aut i pro
uocare z poterit re
it propa. aut hoc n̄
ic pōt reuocare ſub
t eſſe p̄curator ge
l. ſi hoiem. Aut
ſtituit ſeu ſubro
tatem ſuā. et
uiſ de offi.

de
pro
de
ſol
rata
ff.
vōr
in
dū
ſ.
for
lē.
ſu
lis
ctio
cūq
m
omn
rator
ad q
repe
nō c
p̄clu
ceſſi
ex p̄
luc
etia
vra
qz
cā lu
e ſu
ce
re
ſz ſi
i cā
bān
obſt
p̄cu
nō lū
rū ib
poſſi
ſi qz
guat
no. i
pōt
ſy
no.
p̄po
vi vti
re ex
tito
rio ſe
ſcif. q
curat
tare
vilia
cedat
direc
d.

A
2
105

25 a 3
26

1
6-27

STEPHANI VINANDI PIGHII.

IN. ANNALES. ROMANOS.

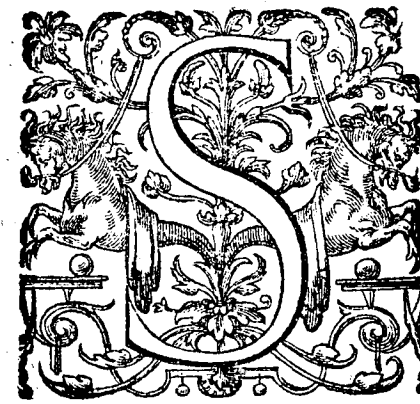
PRÆFATIO. PROSPHONETICA.

A D

PHILIPPVM. II. HISPANIARVM

INDIARVM Q. ETC. POTENTISS.

REGEM. CATHOLICVM.

OLENT olim, Philippe Rex Catholice maxime, Romani orbis monarchæ Cæsares Augusti Fortunæ simulachrū aureum, non sine graui causa, semper in cubiculo ad extremū vsque diem suū seruare; morituriq̄ue suum ad successorē cum imperij honore, atque onere transmittere. Quo, nimirum, memores in primis essent fortis atque conditionis tam suæ, quàm creditę sibi reipublicæ quarumcunque mutationum procellis semper obnoxia: seduloq̄ue propterea curarent, vt fortunam reuerenter haberent, eademq̄; moderatē, nec non prudenter vterentur; cū velut organum quoddam ipsa sit, per quod Deus res humanas ritē dispensat, iustitiāq̄; suam abstrusis, ac à nostro ingenio non semper intelligendis consilijs suis administrat. Quis autē eius moris primus auctor fuerit, scriptis proditum non inuenio. Liquet sanē, rationiq̄; consentaneum est, ex eorum numero principum non fuisse; qui, vt poëta dixit, ad generum Cereris non sicca, sed cruenta morte descendēre. Verū opinari possumus, è classe citiūs probatissimorum, atq̄ue sapientum principum fuisse; quorum orbi terrarū salutare fuit imperium. Ex arcanis enim antiquissimæ philosophiæ sacre fontibus hausta est hæc cæremonia, vt ex sequentibus constabit. E diuis (vti tum appellabantur) Cæsari- bus primis Augustum, vel Claudiū, duosve Vespasianos, aut patrem, aut filium Titum; nec etiam ex optimis horū successoribus vel Neruam, vel Traianū, Hadrianūve tale quid religionis instituisse, quispiam auctorū an memoriæ mandarit, ignoro. Vtu tamē tum quoque receptum fuisse Iulius Capitolinus historicus insinuare videtur: qui Antoninum Pium Augustum moribundum hoc officij genero suo M. Aurelio Antonino, quem successorem sibi designauerat, præstitisse scribit, his verbis: Tertia die cū se grauari videret, M. Antonino rempublicam & filiam præsentibus præfectis commēdauit: Fortunamq̄; auream; quæ in cubiculo principum poni solebat, transferri ad eum iussit, signumq̄; tribuno, **ÆQVANIMITAS**, dedit, atque ita

Fortuna aurea
Cæsarum Rō-
manorum.

Organum in-
stitū diuinę
secretum for-
tunę.

Fortuna aurea
bonorum prin-
cipum, non ty-
rannorum.

Diui Cæsares.

Antoninus Pius
Aug.
M. Aurelius
Aug.

conuersus quasi dormiret spiritum reddidit. Idem repetit in M. Aurelij Antonini vita. Ob hoc, inquit, Antoninus Pius cum sibi adesse finem vitae videret, vocatis amicis & praefectis, eum uti successorē imperij omnibus commendauit, statimque signo, AEQVANIMITAS. tribu- no dato, Fortunam auream quae in cubiculo solebat esse, ad Marci cubiculum transire iussit. Haec ille. Si tunc temporis, ut scribit, Fortuna aurea circumferri, ponique in principis cubiculo solebat, non videtur Antoninus Pius hunc morem primus induxisse; sed priores etiam alios Imperatores quosdam morte subitanea non praeventos idem obseruasse, possumus opinari. Quandoquidem & alios Caesares Antoninorum dictorum successores morem istum minimè neglexisse nobis constat. Legimus enim apud Aelium Spartianum, quod L. Septimius Seuerus Imperator suum aureae Fortunae simulachrum ante mortem geminare decreuerat: ut duobus filiis M. & P. Antoninis Bassiano & Getae, quos aequo iure successores sibi destinauerat, unicuique suum relinquere posset. Sed, Eboraci in Britannia morte praeventus, quod animo conceperat, non peregit. De qua re sic Spartianus in eiusdem L. Seueri vita scribit, ubi alio cognomine Regiam Fortunam eleganter item appellat. Vltima, inquit, verba eius dicuntur haec fuisse: Turbatam rempublicam ubique accepi, pacatam etiam Britannis relinquere senex, & pedibus aeger. Firmum imperium Antoninis meis relinquo, si boni erunt: imbecillum, si mali. Iussit deinde tribuno signum dari, LABOREMVS. quia Pertinax, quando in imperium adscitus est, signum dederat MILITEMVS. Fortunam deinde Regiam, quae comitari principes, & in cubiculis poni solebat, geminare statuerat; ut sacratissimum simulachrum utriusque relinqueret filiorum. Sed cum videret se perurgeti, sub horam mortis iussisse fertur, ut alternis diebus apud filios Imperatores in cubiculis Fortuna poneretur. Quod Bassianus prius contempsit, quam faceret paricidium. Sic Spartianus rectè, vereque. Non enim adeo diu postea Romae Bassianus impius ille fratrem suum minorem P. Getam in Palatio, manu propria, in sinu matris subito trucidauit, ut Herodianus memoriae prodidit. Ceterum dicti iam simulachri mysteria bene penitus introspicere videtur operae precium. Nec pigeat Matrem tuam, supplico, paululum aures praebere serenas; forsitan intelliget quaedam non minus iucunda, quam rebus prospiciendis utilia. Regia quidem appellabatur haec Fortuna, non tam quod Regum & principum haec esset propria, peculiarisque: quam quod eius ductu & auspicijs summi imperij, rerumque momenta singula regi debeant, cum prouidentiae summæ mysterium completatur. Quamobrem cum eius gubernaculo globus sit suppositus, personam rectoris orbis terrarum representat. Auream verò vocabant Romani non solum à materia, verum etiam à significatione metalli nobilissimi, ex quo simulachrum hoc fabricatum erat. Aurum etenim ubique gentium apud antiquos habebatur symbolum pulcherrimum tesseraque fortunatissima. Quin etiam nunc quicquid preciosum atque charum nobis est, aureum lubenter appellamus. In primis igitur inter alia multa notat virtutum omnium radicem Sapientiam, id est, men-

Fortuna Regia.

Antonini Bassiani paricidium.

Aurea Fortuna cur regia.

Cur aurea nuncupata.

Auri significatio varia.

Sapientia auri optimum.

est, mentis sanitatem, animique prudentiam diuini spiritus amore scintillantem. Ut enim aurum ex igne mundius, & pulchrius semper exit; sic & egregia mentis illa virtus in aduersitatibus solidatur magis, atque inuicta florētior exurgit. Sacrosanctae quidem religionis nostrae vates etiam antiquissimi saepe per aurum diuinæ sapientiae praestantiam & aeternitatem signarunt in suis oraculis: ut doctissimi eorum interpretes magno consensu docent. Apertissime quidem Prouerbiorum scriptor Salomon inquit cap. viii. Accipite prudentiam sicut argentum, & sapientiam sicut aurum probatum. Eodem modo per aurum Arabiae, quod optimum ac nobilissimum est D. Augustinus Psalmum enarrans lxxi. vult intelligi sapientiam, id est, diuini iuris scientiam, quae ita excellit inter doctrinas, ut aurum inter metalla. Apud Ezechielem verò per aurum sacrae scripturae puritatem D. Hieronymus vult intelligi: & quando deprauatur illud aurum ab hereticis, & eius gratiam maligna ingenia detorquendo vitiant, tunc in idola conuerti vociferatur Propheta. Rursus in Isaiam scribens, Prophetam per aurum mentis prouidentiam ac industriam, ingenijque vim & acumen; per argentum verò splendorem ac venustatem eloquentiae tradit intelligere. Ex istis sacrorum Vatum venis profani item poetae veteres, ac philosophi celeberrimi videntur eruisse mystica sua metalla. His enim aurum animi summa bona quaeque, mentis scilicet sanae vigorem, summi Dei cognitionem, prudentiam, omnemque virtutem allegoricè significat. Sic nascentibus, aiunt, alijs aurum, alijs argentum, multis aë, plerisque ferrum caelitus affundi: intelligentes varias animis hominum à Deo datas dotes. Cuius & Aristoteles in Politicis meminit. Longus esse, & vel longioris epistolae modum excedere cogor, si exponendum figillatim mihi erit, quid Socratis illud aurum micantissimum apud Platonem in Phaedro ab amicissimo sibi Pane deo flagitatum. Cur Hercules aureo scypho iussus Oceanum nauigare, tēpestates, atque procellas transmittere, ad Hesperidum aurea mala conquirenda. Quid Iupiter imber aureus, aëream Acrisij turrim penetrans, inclusamque Danaen impregnans. Quid cetera eius generis cōmenta, quae poetarum ac philosophorum ingenia fabularum tegminibus includere, quo minus vulgò trita forent: ut aurea Minervae phiala doctorum hominum in conuiujs propinanda: Virga Mercurij rectoris animarum aurea, eiusdemque talaria, quibus caelum, terras, ac tartara trāsmeat. Haec similiaque, multa priscae theologiae sapidissimam licet medullam contineant, & huic argumento non parum lucis adferre possent, nunc à nobis in aliam occasionem reiicienda sunt: ne Mater tuae benignas aures prolixitatis nimiae tædio grauemus. Pretermittere tamen nequeo, quin obiter addā REGIAE. FORTVNAE. AVREAE Caesarum VELLERIS. AVREI mysterium prudentissimum argumento, sensuque pulchrè congruere mihi videri: quod tuus atavus Dux Burgundiae Philippus, ut cognomento Bonus, sic virtutum excellentia princeps optimus, tesseram inclytam, ac insigne voluit esse sacri commilitij, vel sodalitatis ordini celeberrimo; quem ipse primus inter generosissimos, virtutumque nobilitate praefulgidos proceres instituit. Cuius ordinis collegium mox Imperatorum, Regum, ac Principum orbis Christiani maximorum consortio, quibus inaugurari huic placuit, in tantam creuit amplitudinem & aestimationem,

Socratis aurum. Hercules aureum scyphum.

Iupiter Imber aureus.

Minerva phiala aurea. Mercurij virga aurea & talaria.

Velleris auri significata.

tionem, vt nullum gloria & honoribus sublimius hoc saeculo teperiatur. Nomen ordini datum est ab ipsa tessera. Quae principis viri in pectore pendens, hunc sedulo inuitat, ad verae sapientiae studium, & immortalis gloriae torque auream, aut coronam. Monet enim innocui gregis ducem, defensoremque; magnanimum vt se praebet. Virtutum ansato nexu passionum obstacula dura coterat, ociumque; segnis tenebras illustri labore dispellat. Rursus ex fidei Catholicae sincerae petra solida charitatis flammam operibus excitet: atque legum foederumque. inuiolabili obseruata iustitiam colat: quod pacis fructibus gregem suum feliciter pascat, & Fortunam auream sibi reipubliceque; suae ex torqui, vellereque; suo fabricet. Quapropter magno (me Deus amet) ingenio tessera haec excogitata mihi videtur, quam vno Sibylla folio non explicauerit. Multiplicia namque figurarum ac metallorum varietate profert oracula, quae latius alias (si fauentibus superis studiorum ocium felicius, maiorque. facultas mihi dabitur) enucleare in animo est. Nunc igitur, ne latius euagemur, auream Caesarum Fortunam, vt exorsus sum, quam potero breuissimis deliniabo verbis. Effingebatur apud Romanos haec, sicut ex Imperatorum antiquis nummis, & marmorum sculpturis colligimus, mulieris adultae figura, in habitu Romano matronali compta, vel stans, vel sedens in cathedra: vti firmam, stabilem, tranquillam & sedatam esse representaretur. Frons illi diademate latiore decora videtur: quo reginam humane conditionis agnosceres. Dextra manu tenet naui temonem, subiacenti globo impositam: quo rerum in orbe volubilium ac fortuitarum omnium regimen penes ipsam esse signatur. Sinistro in brachio Copiae, vel Amaltheae cornu, fructuum, quibus vita sustentatur, omni genere plenum sustinet: demonstrans diuitiarum ac felicitatum sortes per ipsam dispensari. Eius generis idolum ex ipsis Romanorum monumentis deliniatum tuae Matris oculis hoc loco subiicere non abs re videtur, vt haec mea descriptio facilius intelligi possit.

Aries.
Igniaria cum
pyrite.

Fortuna aurea
descriptio.

Varia est
Fortuna sic
uide depingitur.

Itaque Principum bonorum domesticam familiaris, imò concubina, cum debet esse Fortuna, in hunc modum compta procedit. Non vt à plerisque describitur perniciose motu, pennis sublimis, vagabunda, atque in talaribus

tripudians: Non vt caeca stupidorum plumbea, vel infana tyrannorum ferrea, clausis oculis temere batuens: Non denique volubili in pila semet circumuoluens, anceps & lubrica, tam absens quam praesens, vt est illa vitrea dubia plebecula: sed positis alis & talaribus, abiectaque; instabili plantas fallente pila, matronali incessu Palatium ingressa sellam auream occupat, tanquam constanter permansura. Vbi reuerenter obseruata, non dubiam se, peregrinamve demonstrat; nec geminum, vt Pindarus cecinit, per incerta temonem oblique versat: verum vt bene consulta rerum domina recto clauo securè per tempestates nauem traducit, atque felicissimum illud suum cornu, non pomorum fructuumve exuberantium dumtaxat, sed omnium etiam bonorum, quae terra, mare, portus, flumina, metallorumque; venae proferunt, copia plenum largiter profundit. Hanc igitur suam personam gerens quam rectissime filia Providentiae, & soror appellatur Eunomiae: id est, aequitatis, & rectae dispensationis: item Suadae, folius rationis sacrificio cultae. Non enim aliud Suadae sacrum quam recta ratio: quemadmodum veteres Graeci dixerunt: *ἐν ἐστὶ πειθῆς ἰερὸν ἀλλο, πάλω λόγῳ*. In hunc autem modum generosissimae Fortunae genus Alcmanum Messenium poetam antiquissimum deduxisse Plutarchus auctor est. Ex Dei ergo summi voluntate hanc nasci dicendum erit: quae maxima est Providentia recta ratione cuncta producens, optimeque; dispensans. Quod cum extra controuersiam sit, bona semper & salutaris esse Fortuna debet: ex optima nimirum parte nata, ex qua nil nisi bonum: quamuis aliquando nobis dura, damnosa, & iniqua videatur: cum tamen propter causas secretas, & nobis incognitas sit propitia, utilis, & plane iusta. Accusamus igitur immerito Fortunam, & in ipsa Providentia diuinam. Porro videmus indies, aiunt quidam, in vita rebusque; nostris summos errores: improborum potentiam & dominatum, bonorum iniurias, impunita scelera, iustitiae legumque; contemptum. Denique praclare saepius cogitata consilia tristissimos exitus sortiri, vt parum ubique loci esse Providentiae videatur; & Talthybij Graecorum ante Troiam praeconis scrupulos animo concipere nonnunquam cogamur. Qui apud Euripidem Hecubae reginae captivae conditionem miseram & afflictam considerans, de Iouis rerum humanarum cura, deorumque; omnium genere dubitat; cum casu, fortunave omnia tunc regi viderentur. Atque utinam praecones, e plebeque; minuta simplices tantum; nec plures alij rerum maximarum gubernacula tenentes reperirentur, qui consiliorum suorum temonem, non ad Providentiae, vti oportet, cynosuram dirigunt: sed quod venti impellunt vela dant, veteris tragœdi didymum vulgo decantatum senarium factis comprobantes.

Duplex Formae
dubie gubernaculum.

Forma aurea
Providentia filia,
Eunomia
& Suadae soror.

Suada, recta ratio.

Obiectionum
occursum.

Talthybij
praeco.

Falsa quorundam
de Deo Providentia
opinio.

Vitam regit Fortuna, non sapientia.

His profecto non aurea est, sed alia persona fallens, cacodæmonis instar praecipitium parat. Verum haec tam temeraria, caecaque; vitae ratio profus homine est indigna. Quinetiam, multi fluxum & ambiguum vitae statum videntes, credere & asserere sunt ausi, Deo tantum curae naturam & res permanentes esse; nec eius providentiam ulterius ad res singulorum singulas a natura non dependentes euagari, sed has temere collidi fortuitoque; fluctuari. Verum enimvero isti videntur mihi ignorare veram vim diuinæ Providentiae, tum etiam animam in primis immortalitatem non credere; cum huius

huius vitæ terminis omnem felicitatem, infelicitatemq; metiantur, animæ verò bona quæ perpetua sunt nihili ducât. Quasi verò Deus res humanas solùm ex his quæ sensibus occurrunt, ac nō etiam ex sua præcognitione gubernet: cui futura tanquam præsentia vbique sunt, quiq; solus nouit, cur expediat Turcam aliquando vincere, impios ac improbos triumphare, bonos atque fideles suos humiliari. Quare tales cùm rerum venientiū, inuicemq; sibi succedentium causas non cōsiderant, ea tantùm quæ instât, præ oculisq; sunt spectâtes, sinistrè profectò de Dei prouidentia in rebus humanis iudicant. Quos equidem, ne longior hîc sim, theologis meliùs instituendos relinquo. Nobis autem, pijsq; persuasum omnibus est, Deum omniū creatorem, cōseruatoremq; non minùs singula, quàm vniuersa procurare: & per indiuidua quæque rerū omnium species & genera tueri. Cùm verò visum illi erit naturā, hancq; mundi machinam dissoluere, tum ab indiuiduis subtracta Prouidentia sua, specierum ac generū simul internecionem inchoaturū. Quòd verò multa nobis videantur perperā, & iniquè in rebus humanis administrari: nulla alia quàm nostræ cæcitatæ & ignorantia culpa est, qui proni terram tantùm respicimus, nec sublimes ad cælum vultus attollimus. Quinimò prauæ nostræ voluntati, nostrisq; peccatis sinistros successus plurimos imputemus oportet; qui multa temerè vel malignè cōmittimus ipsi præter expectationem nobis malè cedentia. Etenim animus humanus felicitatis vel infelicitatis sibi in multis auctor ipse potest esse, cui Deus boni Regis, ac reuerà patris instar, vt Arrianus Epicæterus de Prouidentia pulchrè differit, multa subiecit, & liberū voluntatis arbitriū, magnasq; facultates dedit: vt harum beneficio fortunā sibi formaret ipse, & quemlibet euentū ineuitabilem non confractè, non deiectè sustineret. Huius præstantissimam purissimamq; partē, qua ratiocinamur & intelligimus, disciplinarum atque artiū inuentricem mentem, prouidētia ac rationis capacem, qua nos ad imaginē sui Deus fecit, antiquissimæ philosophiæ principes apud Chaldaeos, Persas, & Ægyptios numē habere quoddam persuasum habebant. Quos & Græcorū celeberrimi quique, tam poëtæ, quàm philosophi sequuti sunt, qui mentem hominis *δαίμονα* quasi *δαίμονα*, hoc est, scientē atque prudentem vocârūt. Ex horum igitur monumentis animaduertere est, mētis ex virtute, prouidentiaq; *δαίμονίαν*, id est, fortunam bonam: ex vitio & temeritate malam. & aduersam, vel *κακοδαίμονίαν* nasci. Ideoq; mentem & fortunā eodem nomine *δαίμονα* rectè nūcupari, quia reatricis ac operatricis hæc tantùm euentus, hæc effectus est, mens autem causa. Quæ verò nonnunquā extrinsecus ingruunt homini præter operam expectationemq; suam fortuita, quorū causam ignorat, diuinæ voluntatis, vel Prouidentie sunt, vt antè diximus. Hesiodus autem aurei sæculi homines *δαίμονας* appellauit, quasi sapientes & virtute summa præditos. Hinc ex eodē Socrates in Timæo Platonis declarat, humanum animum non solùm vita functum, sed etiam in corporis carcere detentum, si ex aureo, inquit, est illo genere: hoc est, bonus & prudens, lingua Græca veteri rectè *δαίμονα* vocari: cùm maiores, quàm secundum hominem, actiones edit instinctu quodā diuino. Quapropter mēte prouidus, & rerum gnarus homo, qui casus & euentus quoscunque regere &

moderari

moderari potest, tam sibi quàm alijs Dæmon & Fortuna potest esse: vel benè, vel malè merendo, bonus, aut malus. Cui sententiæ Græcū vetus adagium astipulatur *HOMO. HOMINI. DAEMON*. Ex his itaque manifestum est, quàm laudata sit illa poëtæ sententiæ vetus, non sine theatri magno plausu quondam excepta. *SVI. CUIQUE. MORES. FINGUNT. FORTUNAM.* Nimirum illius qui mētis imperio, cui & Fortuna cedit, cōsilia & actiones suas ducit. Citat poëtæ, quem Sapientem vocat, versum M. Tullius in Paradoxis. At Cornelius Nepos T. Pōponij Attici sui mores & vitam describens, quam per continuas ferè ciuiliū tumultuum tempestates, summa crebraq; pericula sæpe declinando prudēter & feliciter sine graui offensione traduxerat, Atticum dicit præstitisse vt verè dictum videatur, Sui cuique mores fingunt fortunam. Neque tamē, inquit, priùs fortunam, quàm se ipse finxit, qui cauit, ne qua in re iure plecteretur. Animus igitur bene natus, & institutus mores sibi fingit non improbos: ac refrenans desideria passionesq; suas, nihil dolens, nihil inuitus faciens, in rectum dirigit consilia sua, nec non fortunæ dominatur vbique. Assuefactus enim bonis disciplinis, à Deo datæ rationis beneficio recta lubēs sequetur. Sed hoc summū cæleste donum vbi negligitur, prauisq; cupiditatibus vincitur, & obteritur: tum punit Deus hominum ingratitude calamatibus, non fortuna vel casus. Hæc cùm ita se habeāt, agnoscere infirmitatem quisque suæ debet conditionis, & remedia fortuitarum quærere ex disciplinis & philosophia, quæ nobis diuinæ prouidentia vires & effectus detegunt: & in historijs felicitatum ac calamitatum causas apertissimè demonstrant exēplis, quæ multò facilius animos hominum pelliciunt, & ad persuasionem trahunt, quàm disciplinarum regulæ, vel philosophiæ præcepta, legumve pandectæ. Hinc igitur apud Ciceronem M. Antonius orator historiam quàm aptissimè lucē veritatis, ac memoriæ vitam non solùm, sed & ipsius vitæ magistram prædicat. Addamus & artium disciplinarumq; fontem esse, quas nobis præterita sæcula reliquere, nec procul à vero aberrabimus. Etenim nisi veterum historicorum diligentia, fides, atque prudentia nobis rerum origines, artium inuentores, gradus, & incrementa per manus tradidissent, quænam essent tenebræ in vita nostra? quæ barbaries? vix sanè nobis vel de Deo, de mundo, de rerum ac veræ religionis initijs, ordine temporum, ac imperiorum mutatione quicquam constaret: immo vix præsentia rectè paterent. Nam si tēporum series nesciretur, nihilo meliùs retrò cogitare, & ad causas mente recurrere possemus, quàm pecudes in diem viuentes. Harum igitur tantarū rerum monumenta, non sine summa prouidētia Deus nobis tradidit, & cōseruauit: vt scilicet suam inexplicabilē potentiam, ac perpetuam rerum humanarū curam nobis in his declararet, & varietate casuum, quibus semper nos obnoxios esse monstrant, cautiùs viuere, nostramq; prudentiam eius subijcere prouidentia doceret. Nec malè hæc Cyrus ille maior Rex potentissimus intellexit, qui apud Xenophontem filijs historicā doctrinam commendans, eam optimam esse dixit; quòd diuinare doceat. Maximi itaque principes, & qui rerū publicarum gubernacula tenent, hanc in primis colere & amplecti debent, & historiarum scripta tāquam magni precij depositum atque thesaurum custodi-

Dei prouidentia regi ac subijcere cuncta.

Aduersitatum causa.

Animi humani vis.

Mens animi pars præstantissima Dei imago.

Cur demon Græcis mens dicta.

Fortuna cum mentis est operatricis euentus demon à Græcis appellata.

Homo sapiens demon olim dictus.

Quisque fortuna sua fingit.

Melius fore percelleret.

Vnde fortuitarum remedia querenda.

Historia vis & utilitas.

Historia diuina docet.

custodire, ac ad posteros trāsmittere: cūm ex ijs virtutum fructus, viti-
 rumq; pestes facile disci, & tanquam ex largo penuario animorum pa-
 bula, publicorumque malorum remedia depromi possint. Agitur enim
 in hoc mundi peramplo theatro ferè semper eadem, vt ita dicam, felici-
 tatum aut calamitatum comœdia tragœdiave, mutatis dumtaxat perso-
 nis & actionum formis. Quapropter eo potissimum cōsilio consideran-
 da est historia, vt ex præteritis præsentia iudicare, & futura sagaciter pro-
 spicere possimus. Inter orbis terrarum populos qui imperio potentiaq;
 claruere, cūm Romanus amplitudine & diuturnitate monarchiæ, nec
 non rerum gestarū magnitudine & gloria ceteros longè superarit (quod
 antiquissimorum auctorum scripta non solum, sed etiam nunc tempo-
 ris vbiuis gentium reliqua Romanorum operū monumenta testantur)
 sanè constat nullam historiam casuum rariorem varietate, domi mili-
 tiæque præclarissimorum hominum gestis rebus, & consiliorum omnis
 generis excellentia fœcundiorum esse Romana, propter scriptorum eius
 summam eruditionem & diligentiam. Quorum insignia quidem opera
 nisi tēporum barbaries & iniuria, bellorumq; clades nobis eripuissent,
 maior proculdubio foret nobis artium, atque rerum ciuiliū omnium
 cognitio & industria. Iam verò cūm fatali temporum mutatione maxi-
 ma clades literis, ac veterum monumentis sit illata: cogimur ex ingenti
 naufragio qualiacunque fragmēta colligere, & in vsum publicū, vt pos-
 sumus, refarcire, & conseruare: ne tantorum operum eximij fructus in-
 terneconi penitus dentur. In quo diligentiam industriamq; suam plu-
 res ingenio atque doctrina præclari viri non sine summa gloria hoc sæ-
 culo nostro impendunt. Equidē ab adolescentia Romanæ historiæ dul-
 cedine captus, vt primūm studiorum caussa in Italiam ingressus erā, ab
 antiquitatum Romanarum admiratione genium meum retrahere nun-
 quam potui: sed earum intelligendarum incredibili cupiditate flagrās,
 ad huius ingenuæ liberalisq; doctrinæ me studium (meæ fortunę tenui-
 tas quantum patiebatur) applicare non destiti. In quo cūm progressus
 haud pœnitendos fecissem, nescio cuiusnam meę sortis ductu in perple-
 xum valde labyrinthū protractus fui, vt Romanæ ciuitatis ab vrbe ex-
 ordio non solum bella, triumphos atque res gestas; verūm etiam magi-
 stratus ordinarios, & eorum acta, leges, plebiscita, census, & alia notatu
 digna redigerem in annales. Propulit deinde me, cūm eius operis partem
 vidisset, in eius penitiora penetralia multò vlteriùs Ill^{mus} Antonius Per-
 renotus Cardinalis Granuellanus patronus quondam meus, voluitq; vt
 & prouinciarū successiones, & quænam in singulis res sunt gestæ simul
 adijcerem: vt non solum Romani populi incremēta quæ domi, quæque
 in Italia fuerint, sed etiam vt gradatim per prouincias exteras arma pro-
 ferendo, monarchiæ suæ potentiam terrarum, ac Oceani finibus termi-
 nārint, studiosi ex meis annalibus colligere possent: & à nobis perfectior
 quædam imago istius imperij maximi, quàm ab alijs hæcenus expressa
 fuit, repræsentaretur. Audacis quidem esse mox cōperi, rem ad eò diffi-
 lem aggredi: sed audacioris fuisset non obedire tanto Mœcenati. Cuius
 vt expectationi satisfacere, quid laboris, vigiliarum, atque tēporis im-
 penderim hæcenus lōgum esset hîc explicare. Ipsi prima fronte patebit
 æquo

Historia Ro-
 mana prælan-
 tia.

Annales magi-
 stratum popu-
 li Romani quo
 modo conscri-
 bere sit agref-
 su.

Antonius Per-
 renotus Car-
 dinalis Gran-
 uellanus.

Prouinciarum
 accessio.

æquo Lectori, cui illud in manus sumere, ac perlustrare non pigebit.
 Quàm multiplex eius vsus sit, & quem fructum ex eo studiosi referre
 possint; præfationes & argumenta docebunt. Verūm enimvero tanti <sup>Quare per pat-
 res edere suos
 annales cogi-
 tur.</sup> huius operis immanitas & difficultas, atrociaque hæc nostra tempora;
 nec non, Deo sic volente, mearum rerum mutationes quædam vt pluri-
 mūm aduersæ fuerunt obstaculo, quo minùs ad vnguem absolueret to-
 tum; nec animum ipse inducere ad eius editionem accelerandam po-
 tuerim hæcenus. Nec cessant interim plures virtute & doctrina non
 minùs, quàm auctoritate præstantes amici me sollicitare, ne diutiùs per-
 gam studiosorum expectationem fallere, nisi velim denique publica
 doctis fieri fabula. Nam si quid humanitus mihi in hac decliui ætate
 contingat, vt hisce meis sudoribus more bombycum sine meo fructu
 immoriar: fore, vt vel mei labores pereant, vel alios forsan immeritos, &
 indignos mea tela vestiam, meisque plumis exornem. Hortantur igitur
 vt opus quanto citiùs, si vniuersum simul edere non ad eò sit facile, per
 partes ad minus in lucem proferam. Venturum, vt prodeat hoc sæcu-
 lo studiosis expectatissimum, quo felicia & nobilia queque ingenia ma-
 gno feruntur ardore ad reconditam, hæcenusque neglectam Romana-
 rum artium, atque disciplinarum antiquitatem rectè percipiendam.
 Horum igitur ex sententia longæ prægnationis fœtus, fauente Lucina,
 Solis radios semel intueri debet, secumque multa in lucem producere,
 quæ hæcenus alta temporum priorum caligine iacuere sepulta: cūm
 singula ferè memoratu digna, quæ rerum Romanarum apud veteres
 auctores reperiuntur, cum magistratum atque prouinciarum succes-
 sionibus ad annos temporaque sua redigant annales isti, sicut in præfa-
 tione ad lectorem latiùs declarauī. Cūm igitur diu ac multum circum-
 quaque curiosè dispicerem, cuiusnam potissimum patroni auspicijs fe-
 liciter prodire possent: ex depressa meæ humilitatis valle, rationum in-
 signium aliquot pennis subnixus, subleuor animo ad Ma^{tis} tuæ celsissi-
 mum fastigium. Inuitant me in primis præclaræ, prorsusque regiæ vir-
 tutes, humanissima tua comitas, & in literas artesque liberales affectio <sup>Tres affert cau-
 sas præcipuas,
 cur Philippo Re-
 gi Catholico hos
 annales dedica-
 rit.</sup> singularis: amor sincerus, constansque fides erga tuos subditos, fidosque
 ministros: quæ ex aliorum relatu non tantum cognoui, sed manifestis
 iudiciis ipsemet didici, cūm ante tuum è Belgio discessum spontaneus
 conuiuia tui ministri Atrebatum episcopi Antonij Perrenoti (cuius tum
 inter familiares mensæ tuæ ferula subministrabam) esse volebas: vt eius
 bibliothecam instructissimā, antiquitatum, ac artium variarum raram
 suppellectilem exactiùs perlustrares. Quàm serenus ille dies tuę Ma^{tis} se-
 renissima præsentia Granuellanæ domui illuxerit meminimus, & me-
 minisse semper iuuabit: quamuis propter eundē postea graues inuido-
 rum procellas, iniquissimasque tempestates pertulerit. Interim, Deo
 volente, tuis auspicijs Sol veritatis atque iustitiæ denuò exoriens, illos
 typhonum tortuosos atrosque turbines, atque malignos impetus facile
 disiecit: tuaque fide, ac constantia declaratum orbi vniuerso, neque tuo
 parenti Carolo V. Imperatori, vt potentissimo, sic prudentissimo; neque
 tibi in diligendis consiliorum & rerum administrandarum auxiliis iu-
 dicium, nec in ijs ab iniuria tuendis animum defuisse. Effectus igitur
 (vt

(vt D. Augustini verbis dicam) probauit virtutem tuam, multipliciter-
 que te patris, patrique, nec non maiorum tuorum gloriae adaequauit;
 e quorum limpidissimis fontibus illa in ingenium indolemque tuam
 defluxit. Huius dum recordor, & tuam in tuos clementiam perpetuam,
 constantemque fidem considero; non possum non extolli fidentia qua-
 dam, non graue peccatum fore, si pauperis agelli mei fructus supplices,
 libamento quo poterunt, tuae Ma^{ti}s gratiam ac patrocinium conciliare
 sibi conentur: non ignarus superos animum magis, quam ipsa dona sup-
 plicum respicere: simulque fretus haud dubie, tui nominis auctoritate
 pollenti potenti que terrarum vbique hos a vitiligijs, calumnijs que bar-
 barorum hominum quam maxime tutos fore. Altera me impellit ratio,
 iubetque me non procul a tuis signis discedere; cum in tua prouincia na-
 tus Campis transfulanis quindena iam ante stipendia meruerim in tuis
 Palatinis castris, sub iam dicto tuae Ma^{ti}s legato a consilijs primo Anto-
 nio Perrenoto Granuellano, qui mea est vsus opera in literarijs studijs,
 & conscribendis epistolis suis Latinis. Cum igitur, vt Platonis ac om-
 nium bonorum est sententia, nobis tantum non simus nati, sed in pri-
 mis Deo, patriae, ac proximo: cui prius post Deum debemus ocij nego-
 cijque nostri fructus, quam patriae Principi nostro haereditario? cui no-
 stra salus curae esse debet, & vt bene, beateque viuamus vsque satagere?
 Cuius aurea Fortuna vicissim vberere cornu felicitatum copiam nobis
 largiter profundere potest. Qui nec sibi tantum vni impensum cupit
 quod multis prodesse potest: sed Solis instar virtutum fructus, fauoris
 sui radijs multiplicatos, citra inuidiam cunctis libenter communicari
 finit. Postulat denique mei operis istius argumentum, vt maximi quod
 orbis terrarum vnquam habuit imperij breuiarium maximo, potentis-
 simoque nostri temporis monarchae consecrem: in quem dispensatrix
 regnorum diuina Prouidentia congerere imperia, transferre diadema-
 ta, scepraque videtur, vt i sub eius septemplace peramplo clypeo Eccle-
 sia Catholica Romana continuis inimicorum insultibus fessa tandem
 tutissime quiescens vigeat, crescat, & floreat. Sic augeat imperium tuum
 Deus vsque, Rex inuictissime, & augeat felices annos, animumque Ca-
 tholicum: vti profligatis impiorum conatibus, errorumque tenebris,
 pacem orbi Christiano gentium vbique beatam restituere; virtutem &
 recta studia liberaliter amplexari, quam diutissimeque prouehere in di-
 uini nominis gloriam, tuamque veram laudem possis. Sanctis e Traiana
 colonia x. Kal. Septemb. anno Sal. nostr. ∞ D. xcvii.

no nobis tan-
tum nati su-
m.

Prouidentia di-
uina dispensa-
trix regnorum.

Enclitica con-
clusio praefatio-
nis.

IN ANNALES MAGISTRATVVM,
 AD LECTOREM.

V G V R A B A T non semel animus, candide & amice Lector, cum
 de his componendis Annalibus cogitare coepissem, fore, vt nos ter hic
 labor in varias reprehensiones incideret, multiplicesque pateretur
 ab Aristarchis nostri saeculi virgas censorias: cum scilicet tot indies
 exoriantur noui scriptores, qui diligentem curam in antiquitati-
 bus eruendis, & restituendis veterum auctororum monumentis im-
 pendere non cessant, & alijs nil reliqui facere videntur. Multis
 item persuasum esse, nescio quam opinione caca, videmus; literas,
 artes, atque ingenia iam ad tantum excellentiae culmen peruenisse, vt alti-
 us scandere ne-
 queant. Eandem igitur me subiturum sortem mox existimaui cum illis, qui secus viam
 structura ingentis molem aedificant, & praetereuntium quorumuis notas expectare cogun-
 tur. At hi tamen ex molestia atque incommodo commodum haud mediocre (si sapiunt) refe-
 runt: quod ex aliorum vel sanis, vel insanis iudicijs suum corrigere, exacuereque pronum
 ipsis, ac facile sit. Non puduit profecto pictorum omnium praestantissimum illum Apellem
 Coum opera sua quaeuis in pergula transeuntibus spectanda proponere, vt ipse populi cen-
 suras non procul inde latitans audiret: acutiores multorum oculos, vulgumque se diligen-
 tiorem iudicem aut umans, nec etiam sutoris supercilium recusans, modo quid discere posset.
 Quapropter opera precium facturum mihi videbar, si non statim praemetu manum ferulae
 subducerem, vt pueri solent: sed potius, quemadmodum Timocles in Marathonijs apud
 Athenarum ait libro XIII.

Exordium ab
operis diffi-
cultate varijs
calumnijs
obnoxij.

Falsa quo-
rundam opi-
nio.

Vulgi censura
commodum
ex incom-
modo.
Apellis pi-
ctoris lauda-
ta solertia.

Manus feru-
lae non sub-
trahenda.

Πληγὰς λαβεῖν ἀπαλαῖσι χειρὶν ἠδύγε.

Scilicet, vt iucunde plagas tenellis palmis acciperem discendi studio, omniumque prae-
 ptorum imperia expectarem. Sed absint literarum obliuiones Orbilijs; atque acutissimum
 Persei, quales etiam magistros & censors doctissimi Poetae Lucilius, & Horatius olim
 fugiebant. Vt vt tamen erit, Momos qualescumque feram patienter: agnoscant modò, labo-
 res istos immensos veteris disciplinae, rei que literariae promouendae studio a me susceptos
 esse. atque in eo me versari opere, quod ciuitatibus, Principibusque simul & omni vita
 mortalium insignem ac perpetuam adferat utilitatem, quodque vnus etas hominis ad
 vnguem nunquam expedire poterit. Nam vt in apum ciuitate, vel in agro vernante sem-
 per sese contemplantium oculis offert aliquid prius non visum, quodque miretur, & in-
 quirat spectator ulterius: sic & in Romana reipublica floridissimo campo, peramplo ve
 potius mundo considerando, nunquam deerit studiosis discendi materia, nunquam doctis
 labor & negotium, si diligentius cuncta perlustrare, eius prostrata iam reliquias perscruta-
 ri, fragmina colligere, & resarcire voluerint. Nestora verò talem quempiam nunc optare
 citius, quam inuenire licet, qui vrbis, atque imperij istius, quod per nongentos amplius an-
 nos etiam cladibus saepe suis crescere non destitit, statum & potentiam disertè exprimere,
 vel exactè scriptis vnus mandare poterit: in tanta, nimirum, veteris historiae inopia iam
 a multis saeculis inuecta ab eius, scilicet, ruinae exordio, cum hostes barbari deuotis animis
 ad vrbis, imperijque exitium, & ad abolendam Romani nominis memoriam coniuurare
 coepissent. His etenim victoribus, cum imperiorum ac morum mutatione pedetentim quasi
 priscae literae, artes, instituta, linguae ac disciplinae degenerarunt: cum maxime bellicis cla-
 dibus, varijsque casibus bibliotheca vastarentur, monumentaque veterum artium quaeuis
 pulcherrima obliuionis caligine pressa perirent. Si nunc extaret T. Liuius, si plures alij rei-
 publicae, vel historiae Romanae scriptores antiqui superessent: haud exiguae sanè mereretur
 laudem, qui magistratum annuorum fastos nobis ex ijs succinè concinnaret. lucem enim
 tenebris antiquitatis inferret quam maximam. Habentur quidem in precio M. Aurelius

Deprecatur
nimis ignara
& nimis in-
geniosa iu-
dicia.

Captatio be-
nevolentiae
ab operis uti-
litate, & am-
plitudine.
A simili.

Ab impossi-
bili.

Artium atq;
disciplinarum
oculus.

Annalium
atq; historia-
rum restau-
ratio quam
laudabilis.

**

Castodorus,

Cassiodorus, Proffer Aquitanicus, Marcellinus Comes, alijque similes, quamvis infelicitioris seculi scriptores, & non immerito: quod nimirum, Chronologijs suis non tantum Regum, ac Imperatorum successiones ordine prodiderint, sed etiam consulum nomina, quibus anni & tempora notabantur, simul cum annorum serie diligenter expresserint, Liuum historiae Romanae principem, aliosque vetustissimos imitati. Annorum enim ac temporum exacta distinctio quantum luminis cognitioni rerum gestarum adferat, non est quod latius hic explicemus. Nam huius sine glomi ductu cecus & inexplicabilis est labyrinthus antiqua quavis narratio, vel historia, nec dissimilis nocturnae cuidam peregrinationi, in qua viator per ampla provinciarum spacia, quasi per somnium, percurrit, atque vix quippiam se vidisse certo referre potest. Eius generis igitur fasti & chronologiae certam successuum viam demonstrant, ordineque suo dubia tollunt, & memoriam firman, ex praterlapsis consilia suggerunt, quibus recte prospici futuris possit. Quare non minus sunt vsui, ac necessarij doctis, rerumque publicarum columinibus; quam magnetum pixides naucleris ignotum mare obscura ac intempesta nocte nauigantibus. Quod ipsum quidem reapse demonstrant indices magis vel illa sola, licet admodum mutila, florentis at tamen imperij Romani tempore correctissime sculpta fastorum fragmenta marmorea, ante annos plus minus quadraginta primum e fori Romani ruinis eruta, quasi nostris, fato nescio quali, reseruata temporibus. Vt scilicet, facem in Romana historia versantibus praeserrent ad dispellendum ignorantiae nocte tenebras, inopiamque detegerent nostram: quo cognoscamus clarè, quid in principe Liuii, ceterisque Romanae rei tam Graecis, quam Latinis scriptoribus desideretur historia- rum, quanto distemus adhuc interuallo ab illa cana priscaque ex vetustatis commemoratio- ne scientia, sine qua Solonem & Graecos semper pueros esse senex ille sacerdos Aegyptius apud Platonem in Timaeo dicit. Denique quam insigniter item caecutiant, & fallantur, qui scientias ac artes nostro seculo ad supremum excellentiae cacumen euasisse putant. Et iam dicta quidem fastorum marmora cum adolescens Romam veniens viderem tabularum, uti fuerant, forma reparari, & columellis quatuor quadris (quae fastos triumphales exactissi- me cum annorum & dierum, quibus acti sunt, notis ex sculptos separatim continent) in- cludi Alexandri Farnesij Cardinalis auspicijs, ac impensis, vt in Capitolio postea publica- rentur: in tantum me rapuit sui in admirationem eius antiquitatis veneranda maiestas, vt oculis animi mei obuersarentur quotidie tot heroum triplices imagines, quot in istis monu- mentis dictatorum, consulum, atque censorum nomina, vel triumphos legissem. Quid enim pulchrius, quam ex vnius nomine simul patrem, auumque cognoscere? Atque vtinam resi- duas fastorum illorum reliquias quae bona fors adhuc e ruinis, aut tenebris extraheret; o quam eximiam suppeditarent studiosis materiam, ac occasionem indagandi nobilium qua- rumcumque familiarum a prima stirpe stemmata, & propagines. Non potui non igitur il- lud omne literarium ocium, quod mihi mea fortunae tenuitas tunc Romae impartiebatur, in ijs fragmentis graphicè delineandis, delineat aequè diligenter conferendis, & corrigendis impendere. Quae vbi comparare T. Liuii, Dionysio Halicarnassaeo, Plutarcho vel alijs scri- ptoribus classicis caepi, facile mox intellexi, quantum veri luminis historiae Romanae haec laudis atque auctoritatis antiquissimae fragmenta possent adferre: si horum ductu in au- ctoribus nominum priorum, temporum atque annorum nota corrigerentur, quae maio- rum nostrorum ignorantia, librorumque negligentia nusquam non in voluminibus oc- currunt deprauatissime. Quapropter incredibile dictu est, quantis votis optarim fastorum illorum integritatem, quanta mihi mox inceserit cupido tentandi, num veterum scripto- rum aliorum auspicijs, & auxilio in suum ordinem genuinum illa fragmina dirigere, atque suppletis (quoad in tanta materiae coeuae inopia fieri posset) eorum lacunis, in priscae formae tabulas concinnare possem. Quales olim ipsas fuisse peritissimus ille Michael Angelus Bo- narotus architectonica ratione collegerat ex fragmentis ipsis, & distinctas columnis suis triumphalibus in Capitolio posuerat. In quo stadio cum indefesso labore iam aliquamdiu cucurrissem, video me praeventum esse a doctissimo, totiusque Romanae historiae peritissimo viro Carolo Sigonio, qui illa recens inuenta fragmenta tam magistratum, quam trium- phorum

phorum suis factis Romanis non infelicitè inseruerat, vt ea quasi suppleuisse videretur. Mansi igitur diu dubius ac anxius, an sistere cursum, & praeventori palmam relinquere de- berem. Sed durum videbatur tot incassum labores a me susceptos esse. Quid igitur agerem? Quid? Potius visum fuit nil perdere, sed aliorum etiam probatissimorum auctorum exem- plo de rebus iisdem alio modo dicere: praesertim cum viderem Carolum in libri, commenta- riorumque formam composuisse, mihi que propositum esset, tabulas Capitolinas tantum sup- plere, atque prorsus imitari. Cum igitur spacium istius mei curriculi iam ferè confecissem, res mea me ex Italia porro in Belgium, atque in patriam reuocarunt: vbi per ocium suppletas mea manu diligenter delineavi, maiusculisque, uti sunt, literis correctè descripsi. Et cum denique propter mea quedam negocia Bruxellam profectus per occasionem eas ostendissem Antonio Perrenoto tunc Atrebatensium episcopo: is, vt erat antiquitatum, atq, omnis eru- ditionis amator, & patronus, mihi mox auctor est factus, vt eas studiosorum in gratiam a Christophoro Plantino typis euulgari permitterem. Qui cum non diu post Antonij Mo- rillonij mortem vltro me inter suos cooptasset, vt illi essem ab epistolis Latinis, & a biblio- theca: non destitit deinceps impellere, vt mea quaecunque collectanea, in quibus T. Liuij, au- ctorumque veterum plurimorum, qui magistratus & res Romanas attingunt, loca fastis istis contuleram, atque infinitos librorum errores deprahensos notaram, in annales re- digere exactiores. His tabulas istas ab vrbis initio diffusius explicarem, earumque colla- tione vicissim auctores alios, & in ijs vitia corrigere. Quod si magistratus annuos alios, per quos a primo questura gradu ad imperia summa, maximosque magistratus in ta- bulis expressos scandeatur, provinciarumque successiones adicere possem: pulcherrimam profecto me per varias illas reipub. Romanae mutationes, per progressus & incrementa to- tius imperij Rom. sciagraphicam quandam imaginem e tenebris extracturum, quae tempo- rum vetustate, barbarorumque iniuria cum priscae historiae scriptoribus magna ex parte de- sideratur. Rem valde difficilem mihi a tanto viro propositam pudore suffusus arbitrabar. Nec tamen ausus omnino refragari, recusare ve labores, me vehementer dubitare dixi, an hoc nostro seculo reperiatur quispiam inter tot doctos, & studiosos, qui tanta molis opus aggredi non vereretur. Carolo Sigonio satis, inquam, fuit, fastorum Romanorum illa nuper reperta fragmenta supplere, & commentarijs illustrare, nec eorum limites excedere. Onu- phrius Paneuinius quid amplius prestare voluit, vt est laboriosissimus: cuius fasti nuper Venetijs prodire, quos ab vrbis exordio usque ad nostra deduxit tempora. Nec solum his illa Romana fragmenta sub Verrij Flacci, nescio quam rectè, titulo: sed & Aurelium Cassiodorum, & alios quos reperire potuit veteres chronologos intexuit. Addidit Olym- piades, ac annos a natali Seruatoris nostri I E S V C H R I S T I, nec non indictiones, du- plices imperiorum Orientis, & Occidentis successiones, duplicemque annorum ab vrbe con- dita supputationem. Nec vlla in re diligentior fuit, quam in temporum calculis. In per am- plis tamen suis commentarijs, si excipias proluxa prolegomena, nil aliud exequitur ferè, quam Regum, Consulum, Censorum, Dictatorum, ac Imperatorum nomina, ac titulos: res gestas verò, bella, victorias, & triumphos carptim percurrens. Aliquoties etiam, tanquam labore fatigatus, aut fastidio quodam pulsus admodum perfunctoriè de anno in annum transilit, vt galli gallinaei per prunas solent: nil aliud adferens, quam auctorum nuda no- mina, quos ad fastos suos probandos putat conducere. In eum insuper finem ingessit infini- tos marmorum, atque nummorum antiquorum titulos, quos vndiq, corradere potuit. Hinc est quod docti in eius illa rapsodia desiderent delectum accuratiorem, ordinemque con- cinniorem: in qua tamen, vt ingenuè dicam, multiplex ad structurae perfectioris opus absol- uendum materia reperitur. Ad haec Perrenotus. Eius igitur imprimis laudanda est diligen- tia, promptaque ad inseruendum rei literariae voluntas. Praestitit itaque quod potuit, &, vt ais ipse, quid amplius quam priores. Tu sequere, & eius exemplo quid item amplius praesta. Te si non frustra laborasse videbunt studiosi, non deerunt fortasse, qui per tua ve- stigia progredi ulterius item volent. Qua ratione spero futurum, vt multorum labore & industria tandem ingens illa ciuitatis Romanae machina magna ex parte in perfectiorem

Temporum distinctio quam vtilis.

A simili.

Fastorum vtilitas.

Fastorum Capitolinorum laudes.

Cur Graecos semper pueros dixerit Aegyptius sacerdos. Narrat diffusius occasiones, & causas huius suscepti operis per dialogum. Fasti triumphales. Cogitationes animorum oculi. Triplices heroum imagines. Nobilium familiarum stemmata & propagines.

Michael Angelus Bonarotus pictor, sculptor & architectus sui temporis primus. Carolus Sigonius.

Antonius Perrenotus episcopus Atrebatensis, postea Cardinalis Granuellanus.

Sciagraphica reipub. & imperij Romani imago.

Fasti Sigoniani. Fasti Onuphriani.

Vt galli per prunas. In festinantes prouebium.

Operis im-
mensa ma-
ria.

Romæ, atq.
imperij Ro-
mani præcel-
lentia.

Romanæ gu-
bernationis
imaginem
quandâ plu-
res orbis
Christiani
ciuitates ad-
huc aliquate-
nus retinere.

Romanæ an-
tiquitatis
quæ super-
sunt reliquæ,
& quomodo
in vni corp.
redigi pos-
sint.

Annalium
utilitas.

Temporum
ordinem ob-
scura multa
delegere.

Veritas Tē-
poris vel Sa-
turni filia.

Eius dulces
fructus.

Pabulū ani-
mi.

Explicat
operis diffi-
cultates.
A simili.

Totâ temp-
Romanam
plene descri-
bi nō posse.

quandam formam paulatim reducat. Et cæco sanè perspicuum est, non vnus, vel etiam
Herculis, esse, tanti laboris circulum omnino absoluerè, & colophonem dignum imponere.
Etenim si monarchias à mundi exordio, si populorum aut ciuitatum quæ toto orbe terra-
rum floruerunt, res atque facta literarum monumentis mandata mente reuoluamus, inter-
que se collata consideremus: vrbe Roma nil grandius, nil imperio potentiaque diuturnius,
nil rebus domi bellique gestis præclaris vsquam inueniemus. Maximo quidem argumen-
to est, quod per tot ætates, rerumque mutationes, per tot clades quibus Romana potentia
conquassata fuit; imperij nomen, iuris ac reipublicæ forma penitus aboleri non potuerit.
Ad cuius sanè iuris exemplum victores ipsi Gothi, Longobardi & Franci, licet barbari,
sua regna constituere, ciuitatibus ac populis leges præscribere non dubitarunt: quemadmo-
dum optima quæque nos seligere, & amplecti ratio lexque natura iubet. Imò constat plu-
res orbis Christiani prouincias, præcipuasque ciuitates adhuc vti iure Romano, magistra-
tus ac potestates aliquatenus imitari, normamque præcæ illam gubernationis magna ex
parte conseruare. Sitimus igitur admodum eius vnici fontis, è quo tot scientiarum ac ar-
tium, tot legum & disciplinarum flumina promanarunt, limpidas scatebras; hoc est, cupi-
mus vt Romanæ ciuitatis initia, progressus, atque mutationes ordine per annales nobis
vtcunque describantur. Quàm enim nobis istius vera cognitio sit necessaria, tu facile per-
spicis, & indices magis palam sit studiosis omnibus. Nec puto posse clarius reipublicæ istius
virtutes & vitia scriptis representari, quàm si fastorum ductu magistratuum gradus,
prouinciarum successiones, & quicquid apud veteres auctores, aut in alijs antiquorum
monumentis ad historiam Romanam pertinens reperiri poterit, annorum ac temporum or-
do distinguat. Nunc enim, quod eius est reliquum, vel historicorum fragmenta sunt, vel ca-
su ab auctoribus alijs sparsim adducta, quæ Dei prouidentia cum ceteris antiquitatum re-
liquijs ab interitu seruauit, & adhuc, tanquam ingentis alicuius naufragij tabula per va-
stum pelagus, vel informia quædam rerum variarum elementa, per cæcum quoddam no-
stræ ignorantie chaos fluctuari temerè videntur. Iam si membratim in concinnum aliquod
corpus illa coalescere inciperent, continua fortassis exurgeret ex ijs fragmentis historia, &
temporum ordine certior: dum annuatim nimirum occurrant non solum res gestæ, sed ea-
rum simul occasiones, per quos item viros, quibus artibus institutisque partum, & au-
ctum ingens illud imperium fuerit: quibus denique vitijs labente disciplina, legibusque
contemptis, præcepta abierit. Et in ipso quidem opere, modò diligenter & accuratè singula
velis excutere, ac in ordinem suum reducere: multa ne per somnium quidem hæcenus ani-
maduersa sperarem haud dubiè è tenebris extrahi posse. Astipulor, inquam, opinioni tuæ,
patrone dignissime. Non semel enim expertus sum ipse, dum rem quamque gestam ad anti-
quitatis suæ calculos reuoco, atque exempla auctorum quorumcumque scriptis mandata
ad annorum suorum lapidem Lydium exploro, plurimum lucis his accedere ex rerum alia-
rum eiusdem temporis circumstantijs: & interim video commissos negligentia vel imperi-
tia scriptorum errores in auctorum libris clarissimè detegi. Quapropter veteres non in-
eptè Veritatem deam Temporis, vel Saturni filiam dixere: quæ (sicuti etiam pulchrè De-
mocrates fabulatur) ab ipso Tempore ex ignorantie tenebroso puteo in lucem protracta vi-
tam accipit. Laboris tedium hæc sola tunc aufert, & sudores meos dulciter abstergit: dum
quid prius non animaduersum ostendit, & agellum meum nouo quopiam flore, fructuque
fecundat. Quo fit vt animus inquiet labore suo semper pascatur. Age, Perrenotus ait, iam
te video degustasse suauissimum illud studij, atque doctrinæ pabulum, quo nihil animo iu-
cundius. Quare non dubito, quin tibi calcar id ipsum adijciat ad labores. Crebro stimulat,
dixi. Sed res est ardua (vt C. Plinij dicam verbis) vetustis nouitatem bonam dare, nouis
auctoritatem, obscuris lucem, atque dubijs fidem. Vbi nunc Vitruuius quispiam inuenie-
tur, qui nobis Romam antiquam ex parte maxima vastis suis in ruinis latentem, deficienti-
te materia, solis è ruderibus in florentem statum, atque nitorem suum pristinum restaurare
volet? Vt reor, non inuenietur. Sic multò minùs, qui ciuitatis illius imperatricis populo-
rum omnium instituta, iura, leges, magistratus, atq; res gestas dignè scriptis complectetur,
in tanta

in tanta præcæ historia inopia. An ne potius tale quid sibi persuadere volentes Andabata,
vel Gigantes propter audaciam, temeritatemque Promethei pœnis digni viderentur, vt
scilicet, ab insatiatis vulturibus ipsorum iecinora perpetuò tonderentur? hoc est, vt critico-
rum aculeis vlcera pectora semper haberent? Pœna dignissimi profectò forent, Perren-
otus respondit, si qui Romam urbem nunc nobis in tabula depingere se posse præsumerent,
qualem marmoream se D. Augustus pro lateritia reliquisse quondam iactauit: vel operosis
ad miraculum ædificijs triumphantem, sicut Traianus, Hadrianus, atque Antonini succes-
soribus illam tradidère. Nec minorem arrogantia, temeritatisque culpam incururos autu-
mo, si qui totam & perfectam eius quondam fuit reip. Romanæ imaginem representa-
re se nunc posse putarent: qualem M. Tullius olim illam in suis dialogis, aut T. Pomponius
Atticus in suis annalibus expressère. Ingenij tamen atque industrie sibi compararunt haud
mediocrem laudem Pyrrhus Ligorius, & post eum Stephanus Duperacus architecti cele-
bres, qui Romæ antiquæ, ædificiorumque eius picturam pulcherrimam nobis prodidère: non
solum ex P. Victore, & Sex. Rufo, verum etiam ex ipsis fundamentorum vestigijs, ruina-
rum parietinis, marmorum, nummorum figuris, aliarumque antiquitatum reliquijs illam
summo labore colligentes. Quorum idcirco tabulæ venustatem ac maiestatem eximiam præ-
se ferunt, & ad veterum auctorum intelligentiam magnopere conducunt. Possè sic etiam
autumo per magistratum, atque prouinciarum populi Rom. successiones quandam reip. ve-
teris speciem ex Liuiò, Dionysio, Plutarcho, Dione, Appiano, ceterisque qui nobis reliqui
sunt historicis: item ex M. Tullio, Valerio Maximo, & alijs qui Romanæ ciuitatis res
præclaræ gestas memorant, formari: & si non omnino perfectam, ad minus talem, quæ no-
bis rerum ordinem atque successum magna ex parte demonstrare poterit. Quamuis etiam
in operis tanta mole propter materiæ defectum, & priora damna maneant areae patentes,
loca quædam vacua, partes imperfectæ: spes tamen est suppleri aliquando posse studiosorum
industria. Nam, vt Flaccus ait, Multa renascuntur quæ nunc cecidère. Multa præter ex-
pectationè longa dies, aut fortuitæ quæpiam occasiones produciunt. Quod experimur indies,
cum ex antiquitatis caligine in lucem prodire veterum libros antè neglectos non solum vi-
demus: sed & alia nobilia monumenta multa, quæ iam à seculis multis perierant maiorum
in scitia nullius æstimata. Hæc quidem vt primum inuenta sunt, sua raritate noua prouocant
animos, excitantque præclara quæque ingenia: quæ nunc demum præcæ scientiæ præstan-
tiam ex præcæ auctoribus ipsis, ac antiquitatum veris reliquijs degustare, summoque stu-
dio propter utilitatem prius incognitam inquirere incipiunt. Itaque multis iam curæ pas-
sim est, vt perditæ recuperentur, antiquatæ pulcherrimarum disciplinarum, & artium
memoria renouentur. Et immortalis laurea digni non immeritò censentur, qui, cum tantæ
cladis literariæ ruinas restaurare prorsus nequeunt; reliquias tamen omnes, ex quibus
quid disci potest, corraderè non cessant, & in lucem ne malè pereant proferre conantur.
Constat enim insignia monumenta & opera in vsum publicum elaborata, non solum nobi-
litare suos primos auctores: verum etiam alios omnes, qui in ipsis promouendis & absol-
uendis vel sumptus, vel curam, aut industriam suam impenderunt. Sed ne longior sim, vel
sola sint exemplo nunc eximia illa fastorum fragmenta nuper in Capitolio posita. Anne re-
stauratoribus suis famam nomenque fecère? Fatemur non inuiti, fecisse: simul etiam inno-
tescere cunctis indies magis, quam gratiam apud studiosos isti vestri labores inire debeant:
cum plurimum lucis historiæ Romanæ subministrant, & vitiorum plurimas maculas ex
auctorum veterum libris tollant. Iam si sorte bona quapiam in præsens denuò fastorum
eiusdem generis, vel operis alia fragmenta è ruinis alicunde prodirent, quæ à vestris sup-
plementis non nihil discreparent: an hoc vobis vitio vertendum esse quispiam candidus
censeret? Minimè quidem. Sed potius librorum veterum inopiæ, ac historicarum, antiqui-
tatisque caligini, qua premimur hæcenus. Ad hæc mox ego. Non tamen deerunt vnquam,
mi domine, vitiligatores: qui liuidorum vulturū instar opera quæuis bona nō sua carpere,
atque alieno se sudore, tanquam miseri Promethei iecore cupient saginare. Tum Perren-
otus. Sanè fateri necesse est, magnis sublimium ingeniorum conatibus inuidiam semper ad-
uersam

Promethei
fabula obiter
explicata.

Pyrrhus Li-
gori, & Ste-
phanus Du-
perac picto-
res & archi-
tecti.
Romæ anti-
quæ tabulæ
pictæ.
Ciuitatis at-
que imperij
Rom. speciem
per annales
describi ma-
gna ex parte
posse.

Temporis
circulus secū
omnia vol-
uens, ac mu-
tans.
Præcæ scientiæ
studium
resurgens.

Opera nobi-
litant aucto-
res suos.

Candor.

Inuidia &
calumniæ
malum.

Promethci
fabulam ex
parte decla-
rat.

Promethci
iatur.
Virescit vul-
nere virtus.

M. Catonis
vilitigato-
res. Vide eius
verba ex cō-
mentarijs de
re militari
apud Pliniū
in præfatione
naturalis hi-
storiae.
Antonij Per-
renoti laudes

Declarat ope-
ris difficul-
tatem.

A simili, ad
imitationem
Liuji in præ-
fatione belli
Macedonici.

Basilica D.
Petri Vati-
cana.
A magnitu-
dine.

A defectu &
damnis accen-
dit.

Vnde clades
literarum at-
que artium.
Excusat ope-
ris imperfec-
tionem.

uerfam esse: atque etiam in ipso gentium exordio hanc in orbe terrarum inter mortales vi-
guisse docent non solum sacrae nostrae historiae duobus primis fratribus, sed etiam antiquissi-
ma, ad quam alludit Promethei fabula, quae nobis eius mali typum inter cetera videtur ex-
primere. Ceterum quam immerito poenas dederit propter immensa dijs hominibusque præ-
stita beneficia, conqueritur & declarat apud Æschylum poetam, & Lucianum sophistam
multis verbis ipse. Cui nullum maius in poenis, nec efficacius remedium fuit, quam rebus con-
scientia, quam memoria, & commemoratio benefactorum suorum, quae tristem animum im-
mortalis gloria solatio semper pascebat. Virtutis igitur cura rediuiuum illud iecur sit, cui
singulare fomentum est, sine noxa vapulare sermonibus ingratorum. Nec cessat calumnijs
improborum virescere immortaliter, & vegetari in magnanimo pectore minus, quam fa-
bulosum Promethei iecur quotidiano liuidi vulturis rostro tonsum. Ergo securus sis oportet,
& vt M. Cato tuus, vitiligatorum orationes præterfluere tu sine: qui nil aliud,
quam litigant, aut vitiosas lites quaerunt. Nec cede futilibus hisce terriculis. Sed contra
potius audentior ito, magis operis amore, publicique commodi studio incensus, quam incom-
modi privati tædio percussus. Aderit virtutis conatibus diuinum auxilium, & candido-
rum hominum fauor applaudere nonquam non poterit. Huiusmodi, candide lector, incita-
mentis ac stimulis crebris impulsus ab illo sæculi nostri primario viro, qui tum temporis
sub Carulo v. Imp. Aug. eiusdemque filio Philippo Hispaniarum Rege principales rerum cu-
ras vnus ferè moderabatur, atque studiorum artiumque ingenuarum præcipuus erat Mæ-
cenas, in Herculeos profecto labores quosdam me incidisse mox comperio, provinciae mihi im-
positae multiplices difficultates, & obscuros eius labyrinthos considerans. Nam cum pri-
ma quaeque perficiendo minui debere sperarem opus, longius progrediendo semper crescere
idipsum experior: nec me magis securum ac ociosum fore vidi, quam qui mare pedibus in-
gressi à littore tentantes vltiora vada, venientesque in vastiorem altitudinem, vel flu-
ctuare, vel natare coguntur. Quare dum patroni maximi satisfacere expectationi laboro,
cogor magnanimum illum Iulium secundum, aliosque Pontifices Maximos imitari: qui præ-
claram atque ingentem Vaticanæ basilicæ molem dum moliuntur, suis successoribus, cum
fato decedunt, negotij non parum hæctenus relinquunt. Quod etiam me facturum in hac
mea qualicumque molitione (sed cur non ingenue fatear?) præuideo. Etenim inestimabilis
illa, nimirum, nec dum penitus perscrutata Romanæ reipublicæ substructio, quæ terrarum
orbis miracula quauis exuperat, ex suis ruinis excitare vltius, aut altius euehere nemo
(ni fallor) poterit: quam quousque vel eius reliquæ patiuntur, vel idonea reparandi ma-
teria reperitur. Cuius vtriusque quæ sit inopia, ex iam antè dictis manifestum est, &
opus ipsum ostendit. Quod quantum & quale fuerit, eius reliquæ, licet minuta, non mi-
nus, quam vngues vastum & robustum leonem produnt. Adhuc enim malè sarta tecta,
nudatos ac rimosos parietes, coronaria & ornamenta detracta, solutæ testudines, tabulata
rupta, nec non perspicua perforataque culmina spectator non barbarus ingemiscere debet:
cognoscens ex descendis ruinis quid damni bonis disciplinis atque artibus ingenuis quibus-
cumque Gothica rabies, atque eius gregales stupor & ignorantia intulerint, quæ post victo-
riam gentium vbique multis sæculis dominabantur. Itaque non miraberis spero, lector,
istius ruinae misellam ac ieiunam restaurationem, quam temporum necessitas, atque rerum
angustia in magnis etiam publicis operibus frequenter excusat. Nam vbi ad culmina tege-
nda marmorea, vel aeneæ, quæ prius fuerant, laminae deficiunt, foramina atque lacunas scan-
dulis vel palea obturare cogimur: pro columnis item tibicines fornicibus sæpe supponere. Sic
item vias vetustate vel tempestatibus interruptas nonnunquam fascibus, aut arboribus
temerè congestis continuamus vt peruiæ maneant: donec lapidibus adductis tandem soli-
diore materia reparentur. In hoc igitur opere tam multiplici, sed pluribus indigo, defecioque,
si non omnium expectationi votisque respondeat labor noster, veniam des, precor, & pro
errore inuento propensa voluntatis ardorem amplectere. Sunt etenim multa in quibus &
ipsi desideramus non parum. Quæ tamen non existimauimus omnino silentio prætereunda
esse, tametsi quæ super his apud auctores reperire potuimus, non vsquequaq; satisfaciant:
attamen

attamen in hoc adferre visum fuit, vt alijs indagandi diligentius daremus occasionem, qui-
bus felicius est ingenium maiorque eruditio: vel quibus vberior antiquitatum, ac librorum
copia in promptu est. Ipsi interim comicum illud musitabimus, οὐχ ὡς Δελομεθα, ἀλλ' ὡς
δουαμεθα, dum hæc museiamur, quod pluribus horis viuamus: vt M. Varronis idipsum ver-
bis dicam, & obiter C. Plinij locum corrigam. Me quidem consolatur candidorum illa præ-
clara sententia, IN MAGNIS VOLVISSE SAT EST. Atque idcirco constat
probam, & pulchram in prouehendis studijs causam eorum esse, qui publicam vtilitatem
cuius commodo, vel gratia placendi priuata præferunt. Iam vt ordinem & scopum huius
nostri laboris intelligas lector, proposuimus Fastorum Capitolinorum ductu Romanos An-
nales ab Urbis exordio in aliquot volumina redigere: atque primum septem regum, qui tan-
te Urbis ac imperij fundamenta iecere, res succinctè (quemadmodum alios fecisse comperi-
mus.) non singulorum annorum, sed temporum dumtaxat ordine complecti. Sic enim iubet
necessitas. Quia nec T. Linius, nec quisquam veterum historicorum, ex his qui nobis resi-
dui, quod sciam, sunt, per singulos annos regum Romanorum acta descripsit. Annotabimus
tamen rerum gestarum tempora sparsim, sicut à varijs auctoribus per occasionem aliquan-
do expressa reperimus. Post reges exactos à primis consulibus singulorum annorum magi-
stratus ordine persequemur sequentibus libris: & apud primos quosque, de cuiusque ex-
ordio iure, ac potestate latius disseram; sicut in primo libro de rege, & regia potestate lecto-
rem instruximus. Quod necessarium fore putavi, quo facilius quisque discernere posset, quid
rectè vel perperam pro potestate sua quilibet magistratus gesserit. Igitur annalis vnusquis-
que (sic etenim anni vnus historiam cum Tullio vocare possumus) à consulibus suis incipiet,
& per aliorum magistratum annuorum, qui tum fuere, collegia gradatim ad questuram vs-
que descendet, interimque passim quicquid offeretur memorabile, breuiter recenset. De-
nique post questores, & eorum sortes subtexentur provinciae, simul cum triumphis actis,
cum occurrent. Singulis annis consulum, ceterorumque magistratum nomina, sicut diuer-
simodè citantur ab auctoribus, singulatim adducimus: & si quo loco mendosè leguntur,
corrigenda docemus. In quo non parum perplexitatis frequenter occurrit. Nam cum tri-
plicia ferè sint Romanorum propria nomina, & auctores illa breuitatis causa non semper
plenè proferant, sed aliquando tantum gentis, vel familiae nomen, addita dumtaxat horum
alteri prænominis nota quapiam, aut etiam omissa nonnunquam: fit vt non parum obscuri-
tatis adferat in auctoribus illa nominum varietas. Adde quod scriptorum negligentia re-
periantur in exemplaribus vbique locorum miris modis vitiosa. In his itaque reconcilian-
dis & corrigendis diligentia plurimum impendimus. Lanam caprinam explicare nos for-
tasse dicent quidam: sed illi tantum, ni fallor, qui auctores negligenter percurrunt, & ipsam
veritatem intelligere pensi non habent. Sed veritatis, ac scientiæ cupidum, curiosumque le-
ctorem sæpe distrabit, & anxium reddit illa nominum in eodem homine multiplicitas in-
cognita, vt diuersos aliquando putet, qui ydem sunt, & quæ eiusdem anni sunt acta, non
vnus existimet. Attamen quantum luminis adferat, & quam crebros detegat in auctori-
bus errores ista diligens nominum distinctio, candido lectori constabit facile ex his annali-
bus. Magni enim interest ad veram rerum gestarum cognitionem adipiscendam, certò sci-
re, quo quis nomine affectus fuerit. Et quia personas solis prænominibus Romani singula-
tim distinguebant, non profecto parui est negotij nunc in auctorum scriptis, atque exempla-
ribus corruptis sine historiarum & antiquitatis exacta peritia patrem à filio, fratrem à
fratre, patrualem à germano rectè discernere. Quod admodum eleganter atque breuiter
Romanos veteres vel solis prænominum notis fecisse & obseruasse religiosissimè, non so-
lum Capitolinae fastorum tabulae, verum etiam quæuis alia marmorum atque nummorum
antiqua monumenta nobis ostendunt. Vix equidem dubito, quin & Cicero, & Linius,
Valerius Maximus, Tacitus, aliique scriptores Latini veteres multò accuratius notis suis
proprias personas distinxerint, quam nunc in eorum libris factum reperimus. Sed poste-
rior ætas per ignauiam prolapsa sensim in barbariem atque inscitiam, multa eius generis
non intellecta, tanquam ociosa minimeque necessaria prætermisisse videtur. Quo factum vt

Vita nō fuit
oculum.

Explicat or-
dinem & sco-
pum totius
operis.
De septem
regum actis.

De magistra-
tuum ordine.

De nomini
proprium
correctione.

Occurrit ob-
iectioni.

Prænomina
personas di-
stinguere.

Scriptorum imperitia propriorum nominum notitas plurimas in auctorum libris perijisse, vel vitiatas esse. Magistratuum omnia collegia singulis annis suppleri non possunt. Fastorum Capitolinorum præcellentia.

librarij scriptores notarum veterum imperitia sparsim ubique truncarint, & corruerint libros, & obscuritatem haud exiguam veterum scriptis introduxerint. Quapropter non malè mereri de literis opinor, qui nomina propria diligenter corrigendo, adiectis etiam prænominum notis personas, ubi necesse est, discernendo, non parum luminis auctorum scriptis adferunt: maximè, si veterum fastorum auxilio correctæ, notisque suis distincta nomina locis auctorum adiungere voluerint. Omnia quidem magistratuum collegia singulis annis suppleri non posse, nemo non nouit: quando non extant eius generis antiqui fasti, vel annales, in quibus plenè recensentur. Soli consulum fasti nobis reliqui sunt, ab Aurelio Cassiodoro, & alijs posteriorum temporum auctorebus collecti. At Capitolini fasti, vt antiquiores, & florentissimi sanè temporis: ita præclariores sunt, & maximo in precio habendi, quòd non solum consules, verùm & alios maximos magistratus, censors scilicet, & dictatores cum suis equitum magistris proferant, magistratuumque singulorum personas patris, auique prænominibus exactè discernant, vt ex similitudine nominum nasci confusio, vel obscuritas nequeat. Hæc quidem eximia, cedroque perenni digna videntur. Vtinam similes item fasti reperirentur prætorum, adilium, tribunorum plebis, atque quæstorum: viua profectò reipub. Romana ex his quedam depingi imago, atque per honorum gradus illustrium virorum, omnisque nobilitatis à stirpe sua propagines, & stemmata deduci in annales, ac in lucem proferri possent. Ceterùm cum T. Linius, & alij historiarum, rerumque Romanarum scriptores magistratus omnes ordine non describant, sed tantùm cum occasio narrationis postulat, eos nominent: non mirum est magistratuum nomina multa desiderari in annalibus nostris, plurimamque subsellia in tam ampla senatus curia reperiri vacua. Igitur ne prorsus hiulcum, ac patulum ubique maneret tantæ molis opus, ex varia multiplicique veterum monumentorum, & antiquitatum consarcinatione, quantum potui illud solidare conatus sum, & vndequaque conquistam materiam foraminibus insarcire. Vt annis itaque singulis plena exhiberem magistratuum collegia, familiarum nobilium insuper successiones continuaremus, quàm diu in reipub. administratione ex his quempiam fuisse fit verisimile: profectò nomina intermorta licet, immò iam dudum sepulta, quamuis nullius ferè sint auctoritatis, in lucem reuocare necesse fuit. Quæ quidem ita subiunximus vacuis magistratuum subsellijs, vt faciliè discerni, & cognosci queant, & nihilominus sua loca certis, & legitimis nominibus, si fortè postea reperiantur, aperta maneant. Vetera quidem nomina non semper esse mala, nec reijcienda prorsus esse, rerum experientia saepe docuit. Quid autem obstat eorum adferre nomina, quorum memoria celebris ad posteros peruenit, quosque verisimile est reipub. attigisse? De quibus si præterea nihil, ad minus hoc discimus, quo tempore vixerint, & magistratus gerere potuerint. Supplebunt idcirco multa magistratuum minorum vacua subsellia censorij, consulares, atque prætorij: quando ferè constat ipsos à quæstura per illos honorum gradus ascendisse ad summa magistratuum dicta culmina. Supplebunt item similibus illustrium hominum fratres, patres, auique, nec non nobilium familiarum soboles: quas ex Capitolinorum fastorum fragmentis, & alijs antiquitatum reliquijs elicere potuimus. His etenim ob generis claritudinem facilius, ac promptior ad honores omnes erat accessus, quàm obscuris, & abiectæ sortis hominibus. Aegrè namque vel ab initio pop. Rom. nouis ac ignobilibus magistratus dare solet, sed eorum quàm maximè semper habere rationem, quorum patres auosque consules viderant, beneque de republ. meritos esse nouerant. Quod ex ipsa historia, & T. Linijs varijs locis manifestum est. Hinc primùm natæ plebis inuidia tribunitie leges de ambitu aduersus patriciorum togas candidas, eò quòd humilium hominum sordes populus spernere, & præterire videbatur. Iam verò cum more Romano vetustissimo ius nobilitatis: atque imaginum ad posteritatis memoriam populus simul cum curuli magistratu dederit tam plebeijs, post consulatum plebi communicatum, quàm patricijs: sanè nobiliores dici ceperunt, qui plures domi imagines ostendere, plures magistratus maiorum

Cur, & quo modo magistratuum collegia suppleuerit.

Vetera nomina non semper mala.

Honor honorè trahit.

Claritudini generis aptior est ad honores via.

Leges prima de ambitu curiarum.

Nobilitatis atque imaginum ius vnde.

Nobiliores qui.

maiorum carules è fastis memorare, & in titulis suis simul patris, & aui nobilia nomina adscribere; & ciere poterant. Hinc tria nomina nobiliorum esse, poeta Ausonius in Grypho ternarij numeri cecinit; non solum quod prænominine, nomine, & cognominine vocarentur, hoc enim omnibus plerumque Romanis fuit commune: verùm etiam quia cum suo patris auique prænominine ciere nobilitatis testande causa possent. Addidere quidam & proau prænomen: Quod inter alios L. Munatius Plancus orator fecit, qui C. Cæsaris, & Augusti temporibus clarus fuit. Hoc enim testatur elogium ipsius inscriptum Mausoleo marmoreo Caietæ in promontorio adhuc extante. Item Roma titulus ex æde Saturni reliquus, quam de manubijs Gallicis idem Plancus fecerat. Quemadmodum antiquissimus, sic & celeberrimus fuit mos ille citandi in titulis patres, auosque. Nimirum gentilitatem quisque suam, simulque per patris auique prænominine nobilitatem suam in hunc modum prodere solebat. Sic enim apud Liniuum lib. x. pulchrè P. Decius Mus, qui bis consul fuerat, cum legem de sacerdotijs plebi communicandis suaderet anno vrbis CDLIII. Qui vt probaret se non minus nobilem esse, quàm patricius quispiam, sic tantummodo dictus, quia patrem ciere potest: cum sine honoribus alijs non vltra quam ingenuus sit, addit in oratione sua contra legis dissuasorem Ap. Claudium hæc verba. Consulem iam patrem ciere possum, patrem auiumque iam poterit filius meus. Et rectè, iam enim pater ante annos x l. Cos. se deuouerat; ipse cum hæc diceret bis consul, censor, & magister equitum fuerat: & eius filius postea Cos. in prælio contra Pyrrhum regem cecidit bello Tarentino, sicut apertius demonstrabunt Annales. Quapropter non aded videtur absurdum patres, & auos in fastis Capitolinis, alijsve publicis monumentis citatos, oportunitis annis ad alios magistratus vacuos prouehere, quo videlicet gentium ac familiarum illustrium stemmata atque propagines vtrumque continuemus. Prorsus igitur mihi cura fuit, vt ipsa ciuitas & reipub. species ordine procedat, historiaque temporum respondeat: vtique pro anni cuiusque statu magistratuum collegia, de quibus auctores nullos reperimus, plena tamen & ðððð ððððv ðð, ex familiarum successione distribuantur. Vt autem lector, in tanta collectaneorum varietate singula commodè possit discernere, & diiudicare, quæ maiusculis antiqua forma literis excusa sunt, certa fide digna censeto. Nam vel ex antiquis fastorum Capitolinorum marmoribus vel alijs antiquitatum monumentis, qua fieri potuit cum diligentia, produximus: cetera ex probatis auctorebus, quorum etiam nomina plerumque suis locis, ne quis dubitare possit, adiunximus. Quorum autem magistratuum nomina semicirculis inclusa talibus [] inuenies, ex sola stirpis propagine desumpta scito, & ad eos annos ratione temporis conducta. Quæ verò duos inter asteriscos * * collocata videbis, vt dubia relinquo. Nolim enim Sibulle foliorum instar esse, quæ tantum ex verisimilibus coniecturis ita disponere coactus sui, quarum rationes tamen aliquoties suis locis adieci. Sat scio coniecturam nihil discernere, fidemque non facere. Hactenus tamen prodesse, fateri necesse est, quod excitet ingenia non socordia studiosorum, ad rem diligentius perquirendam. Quare melius est coniecturas aliquando, quàm nihil. (vt ociosi faciunt) omnino persequi. Non opus esset coniecturis, vel tot suppositiuis magistratuum nominibus: quinimò superfluous, ac inutilis esset hic meus labor totus, si quis bonus Genius è tenebris in lucem nobis reuocaret celeberrimos illos T. Pomponij Attici magistratuum annales, quorum M. Tullius non semel, & Cornelius Nepos in Attici vita non sine laude meminerunt, sicut nos in annali primò mox diffusius exponemus. Nunc autem in magno materia defectu, rerumque inopia tanta cogimur, ubi certa nobis deest auctoritas, imitari rhetores vel causidicos: qui cum testibus rem probare nequeunt, argumentantur à casu simili per exempla, & hoc modo sapius fidem faciunt. Quàm aptè, quàm festiuè fabulas suas poeta proferunt: anne personis, & verbis effectis res veras, morum, atque vite communis expressam imaginem representant non sine ingenij atque inuentionis laude? Et ad rem sanè nihil interest, quo quid nomine, modo ad scopum, & ad usum aliquem proferatur. Quæ etiam Cosmographis licitum esse videmus in regionum orbis seu describendo, loca ad quorum cognitionem peruenire non possunt, fabulosa quapiam

Tria nomina nobiliorum.

L. Munatius Plancus orator.

Mos citandi patres & auos in titulis.

Patricij vnde dicti.

Stemmatum continuatio.

Quatenus possibile est. Quæ ratione discerni, & diiudicari hæc collectanea debeant.

Coniecturæ in quem finem adferantur.

Annales magistratuum T. Pomponij Attici.

A simili. Rhetores & causidici.

Poeta.

Cosmographa Phil.

quapiam descriptione contegere: atque in tabulis suis vel paludes imperuias, ac sal-
tus sylvasve non penetrabiles, vastas arenas, vel montes etiam inexuperabiles, ac
similia depingere, quæ nec ipsos, nec quempiam mortalium penetrasse sciunt. Hæc
aliaque me reuoluentem animo, doctorum ac studiosorum hominum candor, qui lite-
ras, ac ingenuas artes comitari solet, in primis consolatur: cum fore sperem haud
dubie, quod illi, qui quaecumque virtutis studium sincerum probabunt, in nostram
sententiam, sic ut nos etiam laudent, sint venturi. Qui verò conatus hosce nostros
improbabunt, quamuis in alia quidem prorsus eant omnia: errare humanum esse ni-
hilominus dicent, & venia nos dignos, quod prodesse volumus, censebunt. Omnes
denique nos id agere putabunt, ne frustra nati videamur: & cum discendi, remque
literariam prouehendi amore per inuia & salebrosa gressum promouentes quandoque
cessitamus & labimur: fauore & auxilio nos potius, quam ludibrio dignos iudi-
cabunt. In quorum albo, candide lector, ut esse semper velis, precor & obtestor. Vale.

SEPTIMONTIVM SEPTIZONIVMVE
ROMANVM. LIBER I. ANNALIYM P. R.
PER
STEPHANVM VINANDVM PIGHIVM
CAMPENSEM.

MARTIA ROMA HVMI LI ET TENEBROSO NATA LVCAEO,
MOX ROMVLI ET REGVM SEPTENO VERTICE SVRGENS,
ORBIS IMPERIVM FVNDAT VI, LEGIBVS, ARMIS.

ARGVMENTVM LIBRI PRIMI.

SEPTIMONTIVM, seu Liber primus continet annorum CCXLIII.
historiam; incipitque per prolegomena quædam de bono rege &
optima regni forma. Explicat Romani imperij initia, & cur à re-
gno inceptum, quis reip. status sub regibus fuerit, quid singuli im-
perio adiecerint. Septem deinde regum acta sequuntur. Romulus urbem
condit, ciuitatem in ordines distribuit, tribus & curias facit, sacra constituit,
legesque

legesque primus tulit. Matrimonia quoque vi raptis Sabinis vsu capit, bella
hinc orta gerit, & rege Cæninensium Acrone occiso Ioni Feretrio prima spolia
opima dedicat: Cum Sabinis T. Tatius rege in regni societatem accepto pacem
facit, & tribus ex bellis feliciter gestis cum ter triumphasset, moritur, diuorumque
numero adscribitur. Inter regni annui ratio, modusve qualis fuerit deinde nar-
ratur. Cum rex vnus denuò placeret, Numa Pompilius è Curibus Sabinis euo-
catur ad regnum, philosophia, & pacis virtutibus insignis. Populum ab armis
auocat, religionis ac iustitiæ studium inducit, omnemque diuinum cultum
docet. Sacerdotiorum genera, & sacra plurima instituit. Leges tulit, & pace
cum finitimis ab initio regni facta, Ianum primus cludit, nullaque bella gessit.
Sequitur Tullus Hostilius qui arma resumpsit, & cum Albanis primum bel-
lum gessit, eosque Tergeminorum Horatiorum victoria in potestatem rede-
git, cumque ijs fœdere facto triumphat. Secundum bellum cum Fidenati-
bus gessit, eosque ingenti prælio victos, vrbe obsessa ad deditionem compu-
lit. Metium Suffetium proditorem cum Albanis auxiliarijs in acie deficien-
tem quadrigis dilaniatum punit. Albam, ciuibus Romam translatis, diruit:
& de Fidenatibus alterum triumphum egit. Cum Sabinis deinde ad Eretum
ingenti prælio confligit, castrisque hostium captis tertio triumphauit. Cum-
que disciplinam militarem formasset, urbem ampliasset, incendio cum regia
absumptus est. Successit Ancus Marcius Numæ ex filia nepos. Ius Fœcia-
lium instituit, leges tulit, urbem ædificijs, ac aquæductibus adornatam,
pomerio prolato ampliavit. Septem bella gessit. De Sabinis & Veientibus
triumphauit. Tarquinius Priscus peregrinæ originis, tutor liberorum Anci
regis, ambitiosè regnum adeptus est. Is imperij maiestatem regis insigni-
bus, senatus & equitum numero adaucto, prouexit. Urbem cloacis, circo,
templis, areaque Capitolina adornare cœpit. Tres amplissimos triumphos
duxit de Latinis, Etruscis & Sabinis. Demum insidijs liberorum Anci regis
occisus, Seruium Tullium generum obscura origine è serua natum successo-
rem habuit, euectum astu Tanaquilidis focrus. Qui proscriptis populi iudicio
Anci regis liberis, regnum obtinuit, censum ac lustrum, rem saluberrimam
tanto futuro imperio, centuriataque comitia, populo in classes & centurias
distributo, instituit primus, & leges plurimas tulit. Etruscos diuturno bello
subegit, atque de ijs ter triumphauit. Tandem à L. Tarquinio genero Prisci fi-
lio occisus est: qui regum septimus, & vltimus, regnum paricidio partum ty-
rannicè administrans Superbi cognomen à moribus adipiscitur. Nam cædi-
bus exhausto senatu, tributo & operibus subacta plebe, sublatis legibus ac
maiorum institutis, omnia ex libidine sine patrum consilio, sine populi iussu
gessit. At hæc præclare. Ferias Latinas instituit, libros Sibullinos Reip. com-
parauit, Capitolinum templum, cloacas, circum maximum paterna opera
inchoata extruxit. Sabinos & Volscos vicit, bisque triumphauit. Postea ob
Sex. filij sui stuprum honestissimæ matronæ Lucretiæ illatum, cum omni stirpe
regno pulsus, & in exilium actus est, atque libertas populi Romani L. Bruto
duce asserta est anno post Romam conditam CCXLIII.

Bibliorum sacrorum, Platone, Xenophonte, Isocrate, Homero, M. Tullio Cicerone, D. Aurelio Augustino, D. Hieronymo, C. Suetonio Tranquillo, M. Varrone, Plutarcho, Aelio Spartiano, Io. Bapt. Egnatio Veneto, Horatio Flacco poeta, Io. Stobæo, Diotogene Pythagorico, Hesiodo, Eusthatio commentatore, Aeschilo poeta, Pompeio Trogo, Herodoto, Dionysio Halicarnassæo, Platone philosopho, P. Ouidio Nasone, T. Luio Patavino, Speusippo, Demosthene, Xenophane, Tyrtæo poeta, Val. Maximo, L. Iulio Floro, Fastorum tabulis Capitolinis, Eratosthene Cyrenæo, Apollodoro, M. Catone, Q. Catulo, Polybio Megapolitano historico, Arriano Epieteto, C. Sempronio, Theophilo Antiocheno, Corn. Nepote, Pindaro poeta, C. Iulio Solino, Aristotele Stagirite, Timæo Siculo, Agathocle Siculo, Cephalone Callia, L. Cincio Alimento, Q. Fabio Pictore, Verrio Flacco grammatico, Sex. Pompeio Festo, A. Gellio, T. Pomponio Attico, C. Plinio maiore, M. Messalla, Macrobio, Asconio Pediano, Corn. Tacito, Propertio poeta, L. Tarrutio Firmano mathematico, Panætio, Pindaro poeta, Pomponio iuriscof. Iunio Gracchano, Aufonio poeta, Appiano Alexandrino, Carulo Sigonio, Hippodamo Pythagoræo, Massurio Sabino, Vlpiano iuriscof. Auctore de viris illustribus, Eusebio Casariensi, Q. Scauola pontifice, P. Terentio comico, Seruio Sulpicio iuriscof. Athenæo, Alcimo Siculo, Pandectis Institutionibus Iustiniani, Cod. Constitutionum Augustalium, Corn. Strabone, Columnis triumphalibus Capitolinis, Pythagora, Orpheo, Anaxarcho sophista, Iulio Capitolino, Ammiano Marcellino, Pausania, Iustino, Sophocle, Cn. Gellio historico, P. Virgilio Marone poeta, Stephano Buzantio grammatico, Io. Zonara, Eutropio, Tertulliano, Iulio Capitolino, Flauio Vopisco, Pontificum annalibus, Suida, Sex. Ruffo, Ennio poeta, C. Probo, Lucano poeta, Numa commentarijs, Fastis pontificum, Cassio Hemina, Censorino, Caio iuriscof. Regum commentarijs, XII. tabulis, Cassiodoro, L. Pisone, Iornande, L. Celio Lactantio Firmiano, Ser. grammatico, Myrsilo Lesbio, Annio Viterbiensi, Pomponio Mela, Iulio Paulo, Aelio Tuberone, Sallustio historico, Venonio, Remæo, Sex. Victore, Paulo Orosio.

P R A E-

PRÆFATIO IN LIBRVM PRIMVM

STEPHANI VINANDI PIGHII:

AD SIDERVM NATALIVMQVE

SPLENDORE DIVINO SERENISSIMVM

ATQVE FELICISSIMVM IVENTVTIS

PRINCIPEM PHILIPPVM AVSTRIVM, PHILIPPI II.

Regis Catholici F. Hispaniarum, Indiarum, multarumque

Prouinciarum heredem.

DUPLICARE, Principum serenissime, gratiam sibi solent oportuna quæuis munuscula, sint vilia licet & exilia: modo tam aptè, tempestiueque dentur, vt vel vsui esse, vel delectare possint. Poma, nuces, crepundia, & pupæ pusiones atque puellulas exhilarant, stentibus mox gaudium & risus excitant. Sic Apollinis & Musarum pueros lyrae, librique; Martios spiritus Enyus alumnos operosæ phaleræ, ac armillæ; nec non equi nobiles, & arma quàm affabre

facta capiunt. Quid animosissimus ille Græcorum Achilles? Qui in Scyro latitans inter regias filias, veste muliebri in fœminam ferè transformatus adulescebat obscurus, & incognitus. Anne, cum inter oblata virginibus apta xenia reperiret item Martia viris digna, mox indolem detexit? & bellicum tubæ cantum audiens, longa stola reiecta, pro calathò clypeum, & hastam pro colu rapuit? Militari deinde gestu circumactus, stolatum anne virum se, non virginem Vlyssi, ceterisque præsentibus imprudens prodidit? In hunc modum, vt verè poeta cecinit,

Munera, crede mihi, capiunt hominesque deosque.

Adeò sua quemque voluptas vel inuitum quandoque trahit. Vetus & laudatum est Græcorum prouerbum, Ἐπίων δὲ τὸ θυμὸς ἀείσθε, docens animum munerum optimum esse. Secundùm quod Xerxes rex potentissimus rustici cuius manibus oblatam aquam, animum eius respiciens, gratam habuit: Christus regum Rex viduæ pauperulæ terunciolos, propter animum, toris gazophilacij thesauris prætulit. Sed quantò sunt ære, vel aqua, vel quibusuis Fortunæ bonis preciosiora fructuum ingenij, animique munera: tantò gratiora meritò debent esse, præsertim si ex deuoti pectoris scrinio deprompta præsententur. Hæc profectò principem adolescentem, quem Deus supra plebis conditionem euehit ad monarchiam, apprimè decet, quæ virtutibus ipsum opulentiolem facere forsitan poterunt. Eius namque maiestatem ac amplitudinem multò pulchriùs exornabunt, quàm aurum, gemmæ vel purpura: multò prouehent altiùs, quàm aulicorum turba, vel quæuis alia fortunæ pompa: multò denique certius, atque securiùs ipsum tuebuntur, quàm quæuis patiopia, vel barbarorum satellitum cohortes miliaria plures. Animi quidem munera non malè, ni fallor, appellamus virtutum fructus, & rerum expetendarum, aut fugiendarum cognitionem, doctrinam, vel vsu longo partam. Doctrinam verò per literas & disciplinas studiosè sectamur, quia facilius est quædam, atque securior ad prudentiam introductio, multisq; parasangis compendiosior, quàm

A

vsus

Exardium cum captatione beneuolentia à munusculi qualitate.

Achilleum Scyro latitans.

Munerum vs & efficacia.

Magnos vè gestus magna decet comitas.

Animi ac ingenij munera cunctis præferenda.

Animi munera quæ.

vsus aut experientia. Si tamen pari passu simul vsus atque doctrina virtutis ductu via recta pergant, principes generosos discipulos suos ad verę Sapientię cathedram sistere solent: vt ab ipsa regnorum fidissima custode sine vi sceptrata tenere; & ad æterni numinis regulã subditos gubernare discat. Cùm autem artium & disciplinarũ pulcherrima quęque sit plerumque difficillima, summoque labore paranda: inter omnes tamẽ, vt Aristoteles opinatur, nulla neq; pulchrior neque difficilior, quàm benè regnandi, id est, quę docet salutarem agere principem. Cuius excellentiã quo penitus introspicimus, eò magis in sapiētissimi Platonis, & doctissimi Xenophōtis sententiã pedibus ire cogimur: qui pronuntiãrunt quiddam homine maius, planeque diuinum esse, liberis hominibus, nec inuitis imperare. Huius autem artis peritiã sola Sapiencia docet, quam assequi nemo nisi virtutum dotibus, animique bonis potest: sit licet ditissimus, principumve potentissimus. Eius artis, vt vult Isocrates, præcipua sunt capita, reip. felicitatem tueri, & propagare, mala quęuis auertere. Verum enimverò vt in his recte quispiam satisfaciat, si multum indiget eruditionis, & sedulitatis bonus medicus in vno corpore regendo, si plurimum prudentiæ nec non vigilantia probus paterfamilias in vna domo conseruanda: quantum, quæso, doctrinæ, consilij, atque prouidentia sibi comparat oportet princeps, cui multorum populorum salus à Deo commissa est? Integras dormire noctes an huic decorum? Nequaquam. Quinimo Somnium à loue veniẽs in castris ante Troiam apud Homerum deterret à tanta socordia regem Agamemnona, vt principem prudentem, & consiliarium virum. Proinde quo potentior imperio, regnisque princeps est: eò virtutum ac artium adminiculis ad gubernandum necessarijs instructior esse debet. Quæ quidem omnia supeditabuntur abundè, si indoles sit principe digna, & à puero recta quadam institutione tenellus eius animus sensim imbuatur regijs atque rectissimis opinionibus: vt Deum ac pietatem ante omnia colat, virtutem ac eruditionem in summa gloria & honore ponat, vitia, & ignorantiam pro flagitio, & dedecore reprobet, artes ingenuas magni faciat. Quod compendio præstari poterit salubribus præceptis atque consilij: item honesta in primis conuersatione doctorum hominum, iudicio, prudentia, vitæque integritate præstantium: nec non exemplis ex historia petitis, quæ docent sine tædio, atque efficacissimè generosos spiritus mouent, & accendunt. Quocirca decorum valdè, nec minùs utile est habitum etiam antiquissimis temporibus, animi potius, quàm Fortunæ arbitrio subiectis muneribus honorare principem: quorum auxilio Fortunam ipsam, rerum humanarum, vt plerique putarunt, dominam atque reginam regere, sibi que morigeram facere poterit. Non igitur ad eò ineptum fore munusculum, nec absurdè me facturum arbitror (quandoquidem maximæ terrarum Monarchiæ Romanæ magistratus, prouincias, resque gestas à me temporum ordine descriptas orbis Christiani maximo potentissimoque Regi dedicaui) si deinceps verbis auspiciatis SEPTIMONTIVM, SEPTIZONIVMVE ROMANVM. hoc à me qualitercumque concinnatum, consecrem ipsius inclyto germi, id est, filio ad multa regna nato. Vestibulum etenim videtur esse quoddam amplissimæ, quæ fuit vnquam, monarchiæ, septem columnibus impositum: quod in aditu primo tam per legum, ac iusticiæ, quàm per expeditionum atque victoriarum gradus viam varijs exemplis monstrat ad magna quęuis imperia, quæ à bono Rege, regnoque legitimo solent exordium incrementumque sumere. Quapropter à septenarij numeri mysterijs arcanis non infaustum, nec ineptum libro nomen imponere placuit, qui perfecti Regis virtute sua Dei beneficia inter homines distribuẽtis imaginem quandam per septem regum acta breuiter exprimit. Siquidem Rex bonus in terris ac ciuitate

sua

sua summi Dei est imitator: dum eius opera, ac virtutes, quantum potest, sequitur. Quocirca tam huic, quàm Deo conuenit septenarius numerus, & vtriusque quædam est nota, seu hieroglyphicum quoddam apud Platonem, & Pythagoricos propter causas non fuitiles, sed graues: cùm ex impari toto ternario, & pari toto quaternario sit compositus septenarius, in ambabus suis partibus vim obtinens geminam vincendi. Ternarij namque vinculum inter monadem triademque media dyas est: quaternarij verò inter monadem atque tetraetyn mediæ dyas & trias. Quæ vincula coniuncta tanquam funiculo triplici denuo septenarium colligunt, & constituunt. Hunc numerum itaque M. Tullius libro de rep. vi. non ineptè rerum omnium ferè nodum dixit. Pythagorici *συνολια καὶ νομόν* appellarunt: coniugium, scilicet, ac legem numeris, proportione, temperaturaque sua conseruantem omnia, qua Deus mundum, Rex ciuitatem gubernat, atque regit. Quare continet perfectionis perfectissimæ plenitudinem, qua mundus conditus, ac homo formatus est. Rursus vniuersitatem notat, omneque tempus in se complectitur, septem dierum continuo circuitu menses, annos, ac sæcula generans, eademque opera corporum animatorum naturas immutans. Nec discrepant ab hisce philosophorum opinionibus antiqua nostræ religionis vaticinia, sicut vno consensu docent eorum fide dignissimi interpretes. Sed horum argumenta & rationes epistolæ breuitas cùm non capiat, in aliam oportunitatem vt ea reseruemus, necesse est. Sed illud præterire nequeo, diuini spiritus vim & efficaciam septenario contineri, cuius præcipua charismata siue dona numero septem ab Esaia vate, & Diuo Paulo nominantur. Et quia mentem hominis hæc diuiniorem reddunt, nec non virtutibus supra sortem mortalitatis extollunt: oracula vatum mystica voce, montes, & cetera appellarunt hisce diuini spiritus donis præditos. Itaque montes Dei aliquando vocantur sancti eius, vt Diuo placet Augustino. Ad virtutem enim excelsa perueniens quisque mons rectè dicitur, quemadmodum D. Hieronymus Esaia, Ioëlis, & aliorum vaticinia vult interpretari: Eodem sensu montes excelsi dicuntur Reges, & Principes non ad eò propter dignitatis excellentiam, vel propter factum & potentiam, quos montes Deus aliquando concutit, & transfert in cor maris: sed illi præcipuè, qui vt conditione sublimiores sunt, ita naturæ bonitate, virtutum suarum fructus deriuant in suos subditos. Tunc enim mella sudare montes, & stillare lactis dulcedinem perhibentur in sacris oraculis. In quibus etiam Rex regum Christus, cuius imperium super omnia, quàm rectissimè mons montium nuncupatur: è cuius cacumine spiritus Domini cunctarum virtutum fons atque principium septemplex riuo sese diffundit per colles & valles, per agros, pascua, & plantaria in sitientium salutem. Sine quo monte in vertice montium posito, atque eius fonte, hoc est, absque Christo, sicut D. Hieronymus ait, nec sapiens quis, nec intelligens: nec consiliarius, nec fortis: nec eruditus, nec pius: nec plenus est timoris Dei. Atque hæc quidem de mystico SEPTIMONTII mei titulo, Serenissime principum, clariùs intellexisse spero non pigebit. Quod nomen ab antiquissimis Urbis temporibus auspiciatum, ac celebre quondam fuit apud Romanos annuo die festo, quem Suetonius in Domitiano Septimontialem sacrorum diem appellat. Eodemque, vt auctor est M. Varro, septem in Urbis locis sacrum fiebat: quia tum Seruius Tullius rex septimum Vrbi montem addidisset. Quo quidem festo die per Romam vehiculis vehi nefas ac etiminosum habebatur. Causam Plutarchus in problematis suis quærit; sed præcipua fuisse videtur, quod censebant Romani Martium animal equum bellatorem eo die ferari, ac iugo liberum esse in Vrbe libera debere, qui Romæ Martiæ gentium domitrici sacer esset. Iam verò quod liber altero titulo SEPTIZONIVM

Septenarius numerus cur Diat Regis sit symboli.

Rerum omnium nodus septenarius.

Hebdomas vniuersi temporis circuitus.

Septem Spiritus donis mentem hominis in montem excelsum vertit. Montes Dei.

Montes excelsi.

Mons montium. Fons spiritus Domini septem riuus.

Septimontiale sacrum Roma.

Cur Septimontiali die festo vehiculis per urbem vehi non licitum fuit.

*Septizoniū
cur vocetur
liber.*

*Septizonia
Roma duo.
Aelij Spar-
tiani locus
animaduer-
sione dignus.*

*Vfus præsen-
tu Septizo-
nij.*

*Septizonij
mystica si-
gnificatio.
Zona quid.*

*Martis sta-
tuam vete-
res vt for-
mānt, et
eius lumbos
lata Zona
cinctur.*

vocetur, mirum fortasse videbitur; à scopo tamen nostro non aberrat hoc no-
men Romanis antiquis non incognitum. Erat enim famosum ac insigne sub-
structionis vel ædificij genus, quod septem marmoreis zonis, siue pluteis
plures columnarum ordines in altum euehebat, & tanquam diadematibus
vel coronis totidem opus per ambitum exornabat. Qualia, ni fallor, duo Ro-
mæ sumptu ambitioso L. Septimium Seuerum Imp. extruxisse ex Aelij Spar-
tiani historia duobus in locis, quamuis admodum mutilatis, & mendosis, col-
ligi potest. Vnum enim sepulchri, vel Mausolæi in vsum fecit in Appia via eun-
tibus ad portam dextrum: in quo, Seuero iam mortuo, filius eius minor P. Ge-
ta à fratre Bassiano occisus, fuit sepultus. Alterum in Vrbe fieri curauit, vel
potius, vt opinor, in ampliorem formam excitauit, quod multò priùs in Urbis
x. regione iuxta Palatini montis radices extiterat: quemadmodum constat ex
tabulis regionum vrbs Romæ P. Victoris titulo extantibus. In quarum anti-
quissimo exemplari characteribus Romanis maiusculis exarato, quod Romæ
vidi, & exscripsi, Septizonium vetus appellatur: Prope quod T. Vespasianum
Cæsarem natum testatur Suetonius. Meminit eiusdem Ammianus Marcellin-
us historiarum lib. xv. Hoc autem opus, vt ex Spartiani verbis apparet, Seue-
rus absens, per Urbis præfectum Modium absoluit, vt obiter nomen præfecti
restituam, quod in exemplaribus Spartiani scriptorum culpa petijt, ac in (me-
dium) transijt. Extant autem huius Septizonij ad radices Palatini montis ad-
huc temporis visendæ reliquæ quædam, minimè ad sepulchri formam factæ
non procul à circo maximo: sed miserum in modum à barbaris deformatæ.
Quod profecto non dextrum, sed sinistrum est euntibus ad portam Capenam,
quæ in Appiam viam exitur. Ex hoc quidem Seuerus Augustus atrium regium,
per quod ab ea parte montis aditus esset ad Palatinas ædes, imperij Romani
tunc sedem, facere decreuerat, sicut eiusdem Spartiani residua truncæ historia
verba volunt apertè satis innuere: quæ corrector Io. Bapt. Egnatius Venetus
non penitiùs considerans corrupit magis, quàm emendauit. Vt ad rem por-
rò redeamus, meum hoc Septizonium, Princeps Serenissime, dabit gradatim
aditum ad summæ monarchiæ sedem, tranquillamque possessionem, via, licet
non ad eò structuris splendida, multò tamen solidiore, certioreque: quæ non
pedum labore, sed ingenij industria exuperanda est. Hanc in eo libro mon-
strabunt septem regum auspicijs exurgentis Romæ leges, & instituta, populi
mores, studia, & labores, regum bella, victoriæ, atque triumphi. E quorum
omnium euentu insignia reipublicæ gubernandæ exempla, tanquam regulæ
quædam consiliorum & actionum instituendarum saluberrimæ depromi po-
terunt. Repræsentat insuper Septizonium nostrum arcano suo nomine, non
solum prudentis, atque perfecti Regis, verum etiam fortis & bellicosi Impera-
toris imaginem. De septenarij virtute perfecta satis antè dictum: de Zona
quidem ex multis hoc tantum addemus, significare Græcis atque Latinis tam
medij corporis infirmiore partem, quàm eius tegmen & armaturam; non è
chalybe, vel ferro loricam: sed in primis medium corporis cinctum, vel fa-
sciam latam, Marti deorum furiosissimo peculiarem. Hinc est quòd Home-
rus Agomemnona regem depingens, eum capite, atque oculis Ioui fulmina-
tori, Zona Marti, & pectore Neptuno similem esse cecinit. Martis igitur
statuam antiqui toto corpore nudam formârunt, cuius tantum caput galea,
pedes caligulis curtis, & lumbi lata zona tecti muniebantur. Videmus eius
in hunc modum elegantissimè sculpta signa in gemmis, & nummis antiquis.
Martis porrò numen, animi flagrantem imperum perturbationibus varijs
obnoxium inter alia significabat, qui nisi moderationis zona stringatur, nil
aliud quàm furor erit. Hic igitur zonæ cinctus animi generosi, & tempe-
rati, nec

rati, nec non inter pericula fortis prouidum iudicium designat: cuius vincu-
lo passionum & appetituum impetus retineri, & fluxæ cupiditates coërceri
possunt, non secus ac zona renes, lumbos, ac præcordia stringit. In his
enim vt animæ sentientis, ita & perturbationum fomes est. In iecore sci-
licet cupiditatum, curarum & amoris, in pulmone fastus & superbix: in
lumbis ac renibus luxuriæ, atque libidinis. Sic irascimur felle, splene ride-
mus, solo corde nonnumquam sapimus, vt volunt Physici: in quo rectoris
animi sedes esse creditur, quia purioris sanguinis, atque spirituum sereniorum
fontem continet. Itaque mos receptissimus fuit apud antiquos, hæc im-
becillia corporis vitalia cinctu custodire, validaque zona compescere. Cuius
significatio per anagogen translata frequenter ad animi continentiam vsu lo-
quendi referebant. Hinc institutum etiam disciplinæ militaris Romana le-
ge, militem timidum, ac ignaum, moribus fluxum, ac vita dissolutum zona
militari spoliare, discinctumque per ignominiam destituere. Despiciebatur
enim miles sine zona malè cinctus, eratque ludibrio, tanquam vilis, ac nihili.
E contra diligenter & industriè cinctus magni fiebat, vt prudens, strenuus, for-
tis, ac generosus. Quales olim antiquitas Cinctutos appellabat, Horatio
poëta teste, quasi cinctu tutos aduersus Fortunæ vitiorumque pericula, quia
virtutum zona muniti erant. Hos autem *δὲ λωνος* Græci dixerunt. Quapropter
hæc animi zona solers, & præcipuæ nobilitatis erat, & ad egregia virum in-
flammabat facinora: sic plurimos etiam fortis infimæ per gradus honorum
sæpiùs ad summum imperium euexit. Cuius septemplice diuini spiritus cin-
ctu Rex aut Imperator pectus armet suum necesse est, quisquis ad immor-
talis gloriæ culmen scandere cupit. Tibi charum sit igitur, generosissime
Principum, tale Septizonium, supplico, totidemque virtutum heroicis diade-
matibus feliciter caput exornet precor, ad quot regnorum prouinciarumque
gubernacula te potentissimus Rex pater tuus, pro sua pietate summa diligen-
ter enutrit, & institui curat. Nam quod imperio genuit, præstare quoque
imperio dignum cupit: solidamque virtutum columnam erigere, in illa sua
basi, inquam, non solum vrbs Roma, verum etiam vniuersus orbis Chri-
stianus spes expectationesque suas tutò reclinare poterit. O quàm sapien-
ter optimus ille Princeps, præsentibus non tantum rebus, sed & futuris con-
sulendum esse, sibi persuasit. Nec sufficere imperium benè gerere, verum
in primis curandum esse, ne tot regna, totque prouincias relinquat deteriori:
sed vt filius successor patris sublatis desiderium regijs virtutibus potiùs leniat,
ac minuat, quàm vitijs tyrannicis augeat: patris gloriam, si fieri poterit,
præclarè factis pluribus obscuret magis, quàm malè factis illustret. Quan-
toperè hoc illi curæ sit, reapse declarat, quòd institutionis filij sui sæpiùs
obseruator & promotor ipse velit esse: rarissimo sanè nunc temporis ex-
emplo, quòd vtinam plures Principes imitarentur. Equidem autumo non
sine summi numinis (cuius in manu corda Regum sunt) nutu, ac prou-
identia singulari hæc fieri: Qui post Romanum Imperium socordia, & im-
pietate Principum in Occidente iam diu collapsum noua denuò maximæ
monarchiæ secura fundamenta substruere in hoc angulari, ad normam re-
ctè expolito lapide decreuit: cuius potentia Catholicam fidem Romanam,
iustitiam, pacemque suam per orbem terratum omnem denique propaga-
re, atque Ecclesiæ suæ per multa sæcula militanti auream quadrigam ad
triumphum, per amplam ac indissolubilem parare volet. Cuius quidem
decreti magna hoc æuo nostro indicia, atque præclara rei præparamenta vi-
demus. Optant igitur boni votis supplicibus, Christianos Principes omnes
in hunc

*Anima sen-
tientis, &
perturbatio-
num fomes
vbi.*

*Corde sapi-
mus.*

*Cinctus alle-
gorica signi-
ficatio.*

*Discinctus
miles igna-
uus.*

*Cinctus
vbi, &
egregius,
fortis, indu-
strius.*

*Septizonij
Principum.*

*Regis Philip-
pi patris in-
filium lau-
datissima
pietas.*

*Pax & reli-
gionis vni-
tas aurea Ec-
clesiæ qua-
drigæ triu-
phantis.*

in hunc finem animorum consensu conglutinatos, atque diuini spiritus zona pulchrè cinctutos: nimirum numeris virtutum omnibus ad vnguem factos, qui hanc auream Ecclesiæ Dei quadrigam, vt eius operarij diligentes, gnauiter fabricare incipiant. Inter quos, ô Serenissime Principum, quemadmodum idem summus opifex te super omnes alios euehit imperij magnitudine, & prouinciarum per præcipuos orbis habitabilis tractus amplitudine: sic mentem indolemque generosissimam tuam sui spiritus gratia fouet & excitat, vt sub integerrimis doctissimisque tuis institutoribus lubenter operam nauare velis, quò virtutibus animi non minùs alios antecellas, quàm regijs sceptris & diadematis. Spes igitur effulget nobis à tua Serenitate lætissima, quod maximi patris auspicijs, & exquisitissima suorum cura publicam expectationem haud dubiè superabit. Quod vt augusto vaticinem augurio, vates non profanus, faxit Deus Opt. Max. cuius vnus nutu

Votum profationis conclusio.

regna sub sole cuncta cadunt, & exurgunt. Porro iam.

tempus & ordo postulat, vt quædam

scitu digna, nec non ad operis

institutum necessaria,

præformemus.

DE

DE REGE IUSTIQUE
REGNI ORIGINE.

AGNA, Serenissime Principum, vis humani est ingenij ratione vegeti, qua sola maiorum nostrorum maior pars ante multa sæcula, necdum villo Christianæ doctrinæ lumine illustrata causarum causam, & mouentium motorem vnum Deum esse cognouit. Nam vigor & solertia rationis rerum ordinem contemplantibus facile persuasit, omnia quæ sunt & mouentur; quæque vel sensui vel intelligentiæ subijciuntur, ad vnã efficientem & mouentem causam referri debere: Ne, si non considerationis cursui ponatur terminus, neque apprehendatur extremum vntum aliquod per se

Ab vno principio petenda omnia esse.

existens & immobile, cuncta tamen mouens; perpetuum, & à nullo creatum, creans ipsum tamen vniuersa: in infinitum quid omnia destruens procedatur, quod nos vagos incertosque, & rationis ac numeri expertes reddat, sicut pulchrè in Platonis Philebo Socrates disputat. Ab vno itaque principio petenda sunt omnia, nempe ab auctore & moderatore vniuersi summo Deo; à quo perenni fonte virtutes rerum promanant, diffundunturque per totam hanc mundi machinam. Qui vt Hierarchiam suam in cælis constituit, ita & in terris rectè atque ordine suo vniuersa disponit. Atque vt Imperator supremus in exercitu officia ac ministeria vnicuique sua attribuens, alios præfectos, alios tribunos, centuriones alios quidem constituit; summam tamen imperij sibi ipse referuat: sic & vniuersi corpus, velut vnã aciem ipse regit, atque æterna mente gubernat. Non ineptè verò differit apud Stobæum Diotogenes Pythagoricus ex eius sectæ doctrina constituens rerum felicem statum in numeris, proportionem, & harmonia quadam. Siquidem inter præstantissima totius vniuersi Deum excellere dicit; inter terrena atque humana, Regem. Nempe vt Deus ad mundum, ita se Rex ad ciuitatem habet; & vt ciuitas ad mundum, ita se Rex ad Deum. Ciuitas enim ex varia multitudine concinnata, mundi structuram & harmoniam imitari debet; in qua Rex vnus imperium habens nulli obnoxium; & lex viuã existens Dei quandam imaginem repræsentat. Hæc, vt alia multa pulchrè Diotogenes. Vt igitur Regum in potestate sunt homines, ita Regum ac principum corda in manu sunt Dei, & è nutu eius dependent. Nec dissentiant veteres poëtæ, quos Plato duces sapientiæ appellat. Homerus enim regibus Iouem σκηπτρον τ' ἠδὲ θήμισας, id est, sceptrum & consilia dare scribit. Quid Hesiodus? Regesne Iouis filios iudicat, in Theogonia sua ex Ioue Reges nasci canens? Idem Minoa regem legislatorem à Ioue sceptrum accepisse dicit. Quod nil aliud esse vult Plato, quàm Iouis doctrinam, hoc est, æqui atque iusti regulam ac rationem à Deo acceptam, qua Cretensem rempublicam felicissimè instituit, ac rexit. Quapropter diuinæ intelligentiæ oculus sceptro superpositus est: quo rectè cuncta perpendere, ad amissim perispicere, ac diiudicare Rex debet. Is itaque Minos Iouis familiaris & discipulus appellatur ab Homero, qui Iouis ipsius alumnos Reges esse fingit, Iliados β. dum canit:

A Deo petenda omnia esse. Hierarchiæ cælesti politia terrestri debet esse similis. A simili.

Dei & Regis comparatio.

Regum corda in manu Dei sunt. Poëta duces sapientiæ. Sceptrum Regum à Ioue. Sceptrum regum quid.

Minos Iouis familiaris & discipulus. Reges Iouis alumni & discipuli.

Disciplina nutrimentum anime.

Ουμὸς γὰρ μέγας ἐστὶ διοξέφῳ βασιλῆων.

Reges igitur, vt Homeric commentatoris hæc dicam verbis, Ὡς μαθηταὶ τῆ διδασκαλίας, καὶ ἑαυτοὺς ἀπὸ παιδὸς δύνοντο τὴν βασιλικὴν παιδείαν (τρέφειν γὰρ ἐνταῦθα τὸ παιδεύειν, καὶ τρέφει ἢ παιδία τῆς ψυχῆς) id est, tanquam Iouis discipuli, & ab ipso instituti regia doctrina (nutrire namque hic est erudire, & animæ nutrimentum ipsa est disciplina) nutui & arbitrio diuino subiecti parère debent. Qua in sententia videmus etiam Flaccum esse, cum canit,

*Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipsos imperium est Iouis.*

Creauit autem hominem in primis Deus ad imaginem suam, eundemque, vt omnibus in mundo creatis vi rationis dominaretur, in terris principem constituit, & hominum coetibus multiplicatis, vt patres familias domibus, sic Reges quosdam diuiniore homines sapientia atque iustitia conspicuos populis præfecit; seruans in humanis etiam rebus hierarchiæ suæ cælestis quoddam exemplum, vt vnus imperio omnibus præesser; quem ποιμένα λαῶν Homerus appellat, sicut item Æschilus, & Plato, & Xenophon, Homerum imitati; vt ille non ineptè pecudum gregibus hominum coetus assimilaret, quibus semper pastor adesse debet. Nec minùs Regem bonum reipublicæ suæ felicitate, diuitijs; quàm pastorem salute ac vbertate gregis sui gaudere ac frui decet, quemadmodum Cyrus censet apud Xenophontem. Plato autem inter reipublicæ formas regnum legitimum vt rem diuinam, ac summum inter mortales bonum effert; quod ad naturam diuinam propius accedat, & cælestem

Reges ab initio mundi in terris fuisse. Adam primus Rex. Rex pastor populi.

Regni laws ab excellentia & antiquitate, cælestem

cælestem vim maximè attingat. Nec ullam politia formam in orbe terrarum antiquiorem nobiliorémve existimant auctorum præcipui. Nam principio gentium nationumque (vt Pompei Trogi verbis dicam) imperium penes Reges erat; quos ad fastigium huius maiestatis non ambitio popularis, sed spectata inter bonos moderatio prouehabat. Populus nullis legibus tenebatur, arbitria Principum pro legibus erant. Fines imperij tueri magis quam proferre mos erat. Intra suam cuique patriam regna finiebantur. Sed hi mores aureo illo Saturni sæculo vigeant in terris. Non solum igitur apud Medos, Herodoto, & Dionysio Halicarnassæo testibus, verum etiam apud omnes gentes iustitiæ fruenda causa benè morati Reges primùm constituti sunt; quia, vt Aristoteles opinatur, tam difficile erat in paruis illis ciuitatibus plures inueniri, quibus rectè rerum gubernacula committerentur. Crescente tamen hominum multitudine, cum plures pari prudentia & æquitate præstantes reperirentur, qui concordii consilio rempub. regere possent, ab vnus dominatione sapius ob Regum vitia, vel fastidium, gubernacula ciuitatum ad optimates sunt translata. His etiam aliquando, vt nihil in terris est perpetuum, per luxum atque opes in discordiam & vitia prolapsis, populus ipse frequenter destitutis optimatibus rempub. capessere cœpit, atque omnia suis suffragijs administrare. Plebe verò deinceps nimia libertatis dulcedine insolentius inconsultiusque imperio vtente, spretisq; legibus patrijs omnia per factiones seditionesque (vt fieri solet) pessum dante: ad vnus denuo dominatum necessariò sæpe respub. relabitur. Atque hæc fatalis illa imperiorum rota est, quæ ob imperfectionem humani generis rerum publicarum omnium status ac formas assidue permutat, sicut ex Græcorum ac Romanorum populorumq; aliorum historijs est manifestum. Quem admodum igitur, vt iam satis demonstratum est, ciuitates præclaræ, & potentissima quæque imperia plerumque à monarchia exordium sumpserunt, sic & vrbs Roma recens condita Regibus ab initio paruit. Qui tantæ futuræ reip. non solum utilis, verum etiam prope modum necessarius esse videbatur regiminis modus. Neque enim pastorum, exulum, conuenarumque incondita multitudo aliter contineri potuisset, cum adhuc nec coniugum, nec liberorum pignora, nec ipsius soli (cui longo tempore quis primùm assuescit) charitas animos eorum consociasset: nisi ad nutum vnus absoluti imperij ab initio fuisset coacta respicere. Nam soluta metu supremæ potestatis popularibus protinus seditionibus (vt post exactos Reges non semel contigit) agitari in diuersum cœpisset, atque summa cum reip. pernicie, certoque periculo, ciuili cum patribus contentione decertasset. Non secus ac contigisse ferunt in stupenti, & bruta illa prima materia, atque indigesta, formæ scilicet legisque experte, elementorum congerie: quam poëta Chaos appellauerunt, in qua semper, vt Ouidij verbis dicam,

*Frigida pugnabant calidis, humentia siccis;
Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.
Hanc Deus, & melior litem natura diremit.*

Deus vnus Chaos in mundum conuenit
Ab vno Rege ciuitatem rectè constituit.
Hesiod Theog. Hanc generatio Imperij Rom.
L. Brutus primus assertor Romanæ libertatis.
Interregnum.

Vt igitur non sine vnus summi Dei numine, ac prouidentia, immensa atque pulcherrima hæc mundi machina formari potuisset; ita nec cuiuscunque stabilis reipub. quæ mundi quandam iraginem repræsentat, initia vel fundamenta rectè constitui posse putamus, nisi ab vno bono Principe legillatore,

*Quem populi aspiciunt reddentem iura benignè
Iudicij rectis.*

Iam verò cum semet plebs illa rudis Romana primùm vnus subiceret imperio, ex cuius arbitrio ciuitas omnis pendebat; nullis distracta dissidijs, facilius accreuit. Et quamdiu sub Regibus tranquilla legum temperatione fota coalescebat, altæ tantæ potentia radices agere, certa que futuri imperij fundamenta iacere potuit. Neque ambigitur, vt Liuius ad stipulatur, quin L. Brutus, idem, qui tantum postea gloria, Tarquinio Superbo rege exacto, metuit, pessimo id publico facturus fuerit, si libertatis immaturæ cupidine priorum Regum alicui regnum extorsisset. Sensit mox id ipsum prudens senatus post Romuli excessum, annuo interregno nimium imbecilles nec dum adultæ libertatis vires expertus; nec ad robur dominationis regia vltro redire dubitauit, quamuis non contemnenda Regis incommoda paulo antè sensisset. Quis porro reip. Romanæ status ille primus fuerit, breuiter hoc loco declarandum nobis erit, antequam ad singulorum Regum acta perueniamus. Romulus Vrbs conditor non vltro vsurpatum, non hæreditarium; sed à populo ipso concessum, & auspicio confirmatum accepit imperium. Legitimus igitur Rex dici potuit, Platone, Xenophonte, Speusippo, Diotogene Pythagorico, alijsque magnis auctoribus suffragantibus, quando volentem, & non inuitum populum secundum leges rexerit, imperio, vt monstari oportuno, & etiam necessario. Nullus enim felicitatis bonorumque omnium, quæ Dijs, vt Demosthenes ait, largiuntur, in ciuitate fructus aut vsus est sine iure,

Qui veri Reges.
Civ initia imperiorum & monarchia.
Mutatio regni in Aristocratiam.
Mutatio Aristocratiæ in Democratiam.
Mutatio Democratia in Monarchiam seu regnum.
Rota imperiorum fatalis.
Romana resp. a regno cui incepta.
Nimia libertas radix seditionis.
Comparatio.
Deus vnus Chaos in mundum conuenit
Ab vno Rege ciuitatem rectè constituit.
Hesiod Theog.
Quæ generatio Imperij Rom.
L. Brutus primus assertor Romanæ libertatis.
Interregnum.
Romana resp. status sub Regibus.
Tria requiri ad ciuitatis felicitatem.

„iure, lege, aut bono Principe. Ius finis est legis, Principis opus lex, Princeps bonus lex viuua, & imago Dei cuncta rectè administrantis: qui præsertim ad cælestis hierarchia, vt diximus, imitationem, cum monarchia imperiove suo absoluto, ex Solonis sententia, decorata atque virtutes aristocratia temperat, & coniungit; non sibi soli omnia quæ possit vsurpans, sed optimatum seniorumque consilio plurimum attribuens. Quique democratia suum quoque locum relinquit, plebi conuenientem ac vtilem libertatem concedens, felicitati publicæ, vitæque commodis necessariam: huic insuper magistratum quædam ornamenta, ac iura comitiorum indulgens. Atque hæc quidem moderatio ac temperatura sanitatem reipub. conseruat: cui nihil, teste Xenophane, mali poterit innasci, si Rex imperij fundamenta iecerit abstinentiam ac moderationem. Quapropter omni laude dignissimum est Lycurgi legislatoris regis apud Lacedæmonios primum ac præcipuum institutum, quo ciuitatis quieti ac saluti valdè consuluit. Suspensa namque & vacillante sæpius rep. nunc per Reges in tyrannidem, nunc impetu populari in nimiam democratiam; tumescenti, vt ait Plato, Regum imperio, atque plebeia licentia interposuit velut tutissimum munimen quietis, & certum pacis æquilibrium, viginti octo seniorum concilium; tot enim fuisse refert Aristoteles. Horum erat populi iura ac libertatem contra Regum (quos Achargetas appellabant) nimiam vim defendere: & rursus Regum auctoritatem à plebis licentia inuiolatam reddere. Iam verò cum post annos centum triginta seniores isti, regia potentia nimium addicti plebem opprimere, & effrenem validamque Oligarchiam inuasisse viderentur; à moderatissimo Rege Theopompo, contra Regum seniorumque potentiam, Ephorum nouus è plebe magistratus in rempub. inductus, qui plebis libertatem tueretur. Is enim primus legem de Ephorum potestate latam, Lycurgæis legibus, quas *πύργος*, vel vaticinia Delphica vocabant, curauit adscribi: quod ipsum suum decretum Apollinis item oraculum esse ciuitati persuasit. Refertur autem illud à Tyrtæo poëta his versibus:

*Φοίβε ἀνέσταντες πύργος, οἱ τὰ δὲ νικᾷ
Μαντείαις τε θεῶν καὶ τελέω τ' ἐπέαι.
Ἄρχων μὲν ἑβλής θεομητύς βασιλῆας
Οἷσι μέλη σπάρτας ἰμερόενδα πόλις.
Προβύτας τε γέροντας, ἔπειτα δὲ δημότας ἀνδρας
Ἐνδείαις ῥήσασσι, ἀνταπαιμιχομένους.*

Quos Lapis interpres non malè sic Latine vertit:

*Pythius hæc loquitur, sunt hæc oracula Phœbi,
Discite veridici Delphica verba dei.
Consilij teneant Reges & iuris habenas,
Quæ cura est Sparta conspicienda domus.
Grandæuiq; senes, & qui de plebe creati,
Sanctarum legum ciuibus instar erunt.*

Hoc autem pacto Theopompus ciuitatis statum, addita noua potestate, ad Lycurgæam misturam ac temperamentum denuo reduxit; & tamquam bonus & doctus musicus lyra suæ, quo certius dulciusque concreparet, nouam chordam induxit. Cui cum vxor obijceret, quod humilior regnum filijs esset relicurus, quam accepisset: Immo maius, inquit, & diuturnius. Laudandus igitur Theopompus, qui, vt Valerius Max. ait, legitimis regnum suum vinculis constringendo, quo longiùs à licentia retraxit, hoc propius ad beneuolentiam ciuium admouit. Prudens enim Princeps non alia conditione se præfectum regno, ac cœtui humano existimabit, quam qua Deus animam rationalem in vertice humani corporis præposuit; penes quam quidem esset regimen & arbitrium totius: ita tamen vt sensuum interiorum organis, membrisque ceteris omnibus, quamdiu rationis rectæ regulam non excedunt, sua habere commoda, suaque obire munera permittat. Sic enim iubet ordo naturæ à Deo constitutus, à quo nunquam discedere bonum Principem decet, qui rempublicam saluam, regnumque sibi diuturnum cupit. Pereat enim inedia ac tabe corpus necesse est, si mentis vitio ac rationis defectu contingat cerebrum, cor, epar, stomachum, aliasve nobiliores eius partes opprimi, ac munere non fungi suo; futurum namque mox, vt etiam exteriora membra, oculi, aures, manus, pedes ab officio quæque suo destituantur. Intereat item respub. oportet, si Princeps sibi tantum sapere, atque ingenij, vel educationis perueritate non senatus, non optimatum consilio, atque opera vti: non hoc curare, non in statu locove suo seruare: sed opprimere & vilipendere velit; plebem denique ipsam acerbis tributis vltra modum exhaurire, ad paupertatem extremam reducere, grauibisque seruitutis compedibus vincire studeat. Tunc enim primùm multorum caput illa belua incipit efferuescere, vires suas pertentare, ac demum non sine certo Principis periculo, summaque reip. pernicie, legum vincula, imperijque frenos sensim immisissos vno im-

Princeps bonus lex viuua, & imago Dei.
Harmonia politica.
Monarchia miscendam esse aristocratiæ, & democratia.
Sanitas reipub. in ordinem temperatua.
Lycurgi institutum apud Lacedæmonios.
Seniores xxviii. apud Lacedæmonios. Achargetæ.
Theopompi institutum.
Ephorum magistratus è plebe.
Πύργος Sparta.
Theopompi dictum præclarum.
Princeps in ciuitate est quod animarationalis in corpore humano.
Ordo naturæ.
Corporis moribus exitalis.
Reip. moribus extremis.
Plebs belua multorum caput.

vno impetu dirumpere; atque in libertatem sese vindicare. Quapropter si rempub. suamque salutem, atque omnia imperij sui decora diligit Princeps, summopere sibi aduigilandum esse existimet, ne in tantam ruinam, mentis cæcitate semet præcipitet, atque illud nocte dieque cogitet; habeatque persuasum, nullum iustum, vel diuturnum esse imperium quod sola metus vi mordicus tenetur. Quod ipsam historiæ ab initio orbis omnes, & magistratum omnium acta memoriæ prodita, abundè demonstrant. Proinde Principem oportet, vt Diotogenes ait, instar lyræ rempub. benè gubernandam constituere, & concordare; vbi prius in seipso iustissimum terminum vel tonum, ac legum ordinem posuerit: scien's quòd populi concinnitas atque concentus, cuius curam à Deo acceperit, ad Dei aures accommodari debeat. Itaque in primis necesse est, felicitatis ac gloriæ suæ fundamentum, non in metu, sed amore, & concordia ciuium ponere; atque Homericum illum principem imitari, qui, ex magnanimatorum senum consilio neminem iniuria afficiens, instar clementis est patris erga subditos populos, vt decet diuinum Regem. Illud autem ipsi haud difficile futurum erit, si Themidem regum reginā domi forisq; sedulo obseruet, ex eius vnus oraculis, æquum bonumque docentibus, seipsum, ciuitatemque gubernet: leges ex consilio senatus, bonorumque consensu præscribat, lites æquè dirimat; &, bonos defendendo, noxas & crimina vindicet; rursus, malos deprimendo, iniurias depellat. Et procul dubio nihil tam eximium tamq; regium: immo nihil tam diuinum in terris esse videtur, quàm iustitiæ exercitium, quod solum Reges dijs similes facit: subditosq; felices ac beatos, qui talium imperio parent, quorū æquitate virtutes dignis afficiantur honoribus, ac præmijs remunerantur; vitia è cōtrario poenis coercantur. Ex his etiā initijs Vrbs imperiumq; Romanum, quod in orbe terrarum maximum fuit, genituram atque incrementum cœpit. Romulum quippe conditorem Urbis ciuilem ac moderatam instituisse regni formam: Numam deinde, Regesque, præter Tarquinium vltimum, ceteros temperatam istam regendi rationem sequutos esse, non autem plenum ac absolutum, ideoque ingratum imperium in ciues pro libidine sibi vsurpasse, tam reip. successus, quàm ipsa historia declarabit. Manifestum est etenim certis eos legibus gubernacula accepisse, vt scilicet ex senatus consilio, & populi consensu rerum summam administrarent. Nam Regum præcipue hæc munia fuisse ex L. uio, Dionysio, Plutarcho, alijsque res Romanas memorantibus colligere est. Vt diuinos cultus promouerent, sacra facerent; legum, morumque patriæ regimen tenerent: bella ex senatus auctoritate & populi iussu indicerent, & gererent, pacem & fœdera facerent, pecunias publicas dispensarent, in castris vitæque necisque ius imperiumque summum haberent. Leges novas ex senatus auctoritate & populi suffragio ferrent, magistratus & sacerdotes crearent. Senatum cum vellent cogere, populi que comitia haberent; huius scita, illiusque consulta ritè exequerentur. Ius, adiuncto sibi ex senatu concilio iudicium, dicerent, ac secundum leges crimina vindicarent. Cognoscimus igitur ex iam dictis, Reges ipsos gubernationis partem haud exiguam ciuibus suis communicasse; ne tyrannidis suspicionem, inuidiamque subditorum omnia sibi vindicando incurerent. Quare ius illud Romanum primum ex regijs institutis ac legibus ab initio natum (quod Papirianum veteres iurifcos. appellarunt) quando plurimum æquitatis ac libertatis in se continuerit, non tam exactis Regibus penitus abolitum fuisse sit verisimile, quàm iuri ciuili, sublatis libertatis publicæ, per nouas leges, obstaculis, postea insinuatam atque insertum esse. Huiusmodi autem administrationis tam temperatæ vtilitatem Romani per ducentos amplius annos experimento didicere. Quod temporis spatium L. Florus primam ætatem, atque infantiam pop. Rom. non illepide appellat; qui tum circa ipsam matrem suam cum finitimis est iuctatus: atque ob immaturæ ætatis imbecillitatem Rege aliquo semper, ceu nutritore vel pædagogo quodam indiguit. Et quia gressum per se minimè sistere potuit, sceptro inniti regio necessum habuit. Nobis verò spatium illud SEPTIZONIVM appellare placuit; quòd Regum septem zonis siue diadematis, tanquam fascijs quibusdam, tenerum illud infantie Romanæ corpus, vt rectè coalesceret, constringi & muniri debuit. Aut potius SEPTIMONTIVM augurato faustoque Romanis antiquis nomine, quòd vrbs Roma septem Regum tempore per montes septem extensa maximi imperij sui fundamenta iecerit, quemadmodum antea latius exposuimus. At hi quidem Reges simul (si eius temporis statum, atque illa initia rectè consideremus) perfecti monarchæ, ac Regis planè Platonici imaginem nobis expressisse videntur; quando quilibet horum, vitia, si quæ habebat, excellenti atque efficaci aliqua virtute obscurauit, excepto vltimo Tarquinio. Eius tamen intolerabilis superbia & iniquitas profus salutari Romanæ reip. fuisse, sicut aliquando ex postrema pernicie, summa vtilitas enasci solet diuina quadam prouidentia, cuius ex solo incomprehensibili nutu dependent omnia. Age nunc Regum singulorum dotes consideremus, quibus temp. quisque prouexit; manifestum sic fiet fatali quadam felicitate pop. Romanum incrementa sua cepisse. Nam quid Romulo ardentius atque audacius? Sed tali con-

Imperij violè
tum instabile
fit; iniustum.

Principis boni
officium.

Homericus prin
ceps: Thados β.

Themis Regū
regina.

Themis laus.

Imperij Roma
ni genitura.

Cinilis & mo
derata regni
forma apud
Romanos.

Quibus condi
tionibus Roma
regnatū fuerit.
Regum Roma
norum officia.

Pythagorici
vria Regū offi
cia faciunt:
Deos colere, iu
dicare, Impera
re. Quæ tria,
ius Papirianum
complectebatur
etiam apud Ro
manos.

Ius regium Pa
pirianum.

Infantia pop.
Romani.

Septizoniū cur
liber hic sit di
ctum.

Septimontium
cur.

Rex Platonius

Cephalonia
de septē Regi
bus ex L. Floro
ferè, quidquid
profuerit impe
rio Romano,
Romulus.

tali conditore fuit opus, vt tolleretur tyrannus Amulius, nouum regnum exurgeret: ciui-
tas institueretur, coniugia negata quærentur. Audaces enim fortunam iuuare constat,
molemque ingentem non extrui sine alicuius incommodo posse. Quid Numa religiosus,
& continentius? Talem tunc res quoque poposcit, vt rudis ac ferox populus metu deo-
rum formaretur & mitigaretur. Is enim ex intemperantia & feruore Martio ciues ad pa-
cem & modestiam traduxit: vt vi & iniuria partum imperium iustitiæ, & religione guber-
naretur. Quapropter non ineptè Plutarchus Numam ac Lycurgum legistatores Reges ci-
tharistis, vel musicis artificibus comparauit: sed diuersam vtrumque reformandæ ciuita-
tis rationem sequutum esse dicit. Numa namque vehementiam Romæ bellicam, nimium-
que intensos nervos remisit. Lycurgus autem delicijs deditam, & dissolutam opibus &
luxu Spartam intendit. Auctor enim fuit vt relictis theatris ac cœnaculis, in palæstra at-
que armis sese exercitaret populus Spartanus, depositoq; auro & argento, thoraces induer-
et, ferrum ac enses tractaret. E contra Numæ successor, Tullus tertius ille Regum, arti-
fex militiæ, imperijque & Urbis amplificator Lycurgum imitatus liræ suæ nervos inten-
dere rursus non dubitauit. Sed bellatrici Romæ atque imperaturæ quàm fuit utilis ac ne-
cessarius? Is enim longa pace segnem populum denuo ad arma reuocauit, disciplinamque
militarē formauit, vt acueret ratione virtutem. Duplicauit idem imperij fines, Alba vicinā
sublata, consanguineoque populo intra corpus ciuitatis recepto. Deinde quid ædificator
Ancus? Urbem muro tutiorem reddidit, ponte iunxit, salinis instruxit, & colonia ad ma-
re extendit. Iam verò Tarquinius Priscus quantam principi populo maiestatem addidit,
senatus ac equestris ordinis incremento? quantam ex ipso habitu dignitatem? fasces, insi-
gniaque imperij atque ornamenta triumphii à domitis Etruscis auferendo? Institutus au-
tem à Sertio census quid effecit, nisi vt ipsa se nosceret respublica, suaque vitia reprimeret
semper posset? Postremò Superbi illius importuna dominatio non parum profuit. Hæc
enim in causâ fuit, vt agitur iniurijs populus cupiditate libertatis incenderetur. Itaque
nullus Regum istorum fuit, qui non suis auspicijs temp. promouerit; nullus, qui non ex
aliquâ parte fuerit vsui. Atque hæc in vniuersum de regni forma, imperijque Romani
prima origine, altiùs, ab ipsis scilicet incunabulis principio sumpto, iam dicta sufficiunt.
Itaque promoti nunc pede, ad singulorum Regum acta secundum ordinem suppletæ Ca-
pitoliæ tabulæ properemus: cuius verba sic habent:

Numa Pom-
pilius.

Numa Pom-
piliij & Lycur-
gi comparatio.
Harmonia po-
liticæ.

Tullius Hosti-
lius.

Ancus Mar-
cius.

Tarquinius
Priscus.

Ser. Tullius.

Tarquinius
Superbus.

ROMVLVS. REX. PRIMVS.

Romulus. rex. Urbem. condidit. anno. primo. Olympiadis. vii.
Qua. vicit. in. stadio. Daicles. Messenius. regnante. Athenis.
Charope. a. d. xi. Kal. Maias.

RB S. ROMA: gentium terrarumque victrix quo primum anno fue-
rit condita, variæ sunt etiam antiquissimorum opiniones. Quibus bre-
uitatis causâ prætermittis, quum ab alijs diligenter & exactè satis eas
enarratas sciam, probatiori, magisque receptæ assentiri, atque inhære-
re visum fuit: quæ Olympiadis septimæ anno circiter primo conditam
tenet. Eius autem assertores habemus Eratosthenem Cyrenæum,
Apollodorum, M. Catonem, Q. Catulum: & qui hos ferè sequuti sunt
Pölybium Megapolitanum, Dionysium Halicarnassæum, C. Sempronium, Theophilum
Antiochenum, Corneilium Nepotem, & C. Iulium Solinum, vt alios plures prætermit-
tam. Horum enim plerique recitatis ac refutatis aliorum opinionibus suam hanc senten-
tiam firmis rationibus rectè probare, tuerique videntur. Qui verò ab hac Eratosthenis
inuisa, vt aiunt, regula multis annis dissentiunt, fabulosam potius, quàm veram ac rece-
ptam vrbs Romæ originem sunt amplexi: vt Aristoteles Stagiritis, Timæus, & Aga-
thocles, Siculi; Cephalon, Callias, pluresque Græci, quos Plutarchus in Romulo, & Dio-
nysius Halicarnassæus recensent. His adde Latinos L. Cincium Alimentum, & Q. Fa-
bium Pictorem. Iam qui in vno vel altero, tertiove tantum variant anno, parum profe-
cto, vel ferè nihil discrepare videntur in reliqua temporum serie. Quod fortè contigit vel
propter varium anni exordium, diuersis temporibus obseruatum: vel quòd historici qui-
dam duos vel tres annos amplius, quàm ceteri, Latinorum ac Albanorum Regibus: alij
rursus septem Romanis Regibus simul annos CCXLI. vel CCXLIII. vel CCXLIV. adscri-
bant. Quo factum videtur vt in historia vetusta Romana incerta quædam annorum sup-
putatio, vel vsque ad bellum Punicum primum ferè reperiatur, vt ex annalibus nostris
constare poterit. Sunt tamen vbique in numerorum notis librariorum culpa inuectæ diffi-
cultates

Roma quando
condita.

Eratosthenis
inuisa regula.

Cur in annis
vrbs Roma
notandis ali-
quot scriptores
discordent.

cultates in auctorum omnium libris, non parum obscuritatis adferentes. Quæ profectò studioforum diligentia corrigi tandem ad fastorum atque annalium fidem debent. Quisquis autem est auctor ille fastorum Capitolinorum antiquitatis ac historiae veteris peritissimus, quem operis elegantia sæculi omnino florentis fuisse demonstrat, eundem Eratosthenis calculum cum multis alijs, ut approbatissimum, sequi videtur, sicut eius ex fragmentis, quæ meis hæc annalibus inferere proposui, colligere possumus. Sed quoniam ipsum nomine proprio celebrare poterimus, adhuc obscurum nobis est. Equidem temerè non crediderim, fuisse Verrium Flaccum Grammaticum libertinum, qui nepotes Augusti Caium, & Lucium Romæ in Palatio docuit; quod ex vno loco libelli veteris de claris grammaticis Latinis, Suetonii Tranquilli sub titulo nunc extantis, quidam conijcere voluerunt. Cuius hæc sunt verba de Verrio, ubi loquitur: Statuam habet Præneste in infiore fori parte, contra hemicyclum; in quo fastos à se ordinatos, & marmoreo parieti incisos publicat. Sed quàm procul hic locus à foro Romano, ubi fastorum marmora inuenta fuerunt? Visum est igitur noua metamorphosi quadam accommodare locum, & ut ipsorum opinioni magis suffragaretur, immutare contra fidem exemplarium non nihil nomen, & pro Præneste, propè Vestæ, vel pro Vestæ legendum ibi esse, censere: quo Palatinus ille grammaticus statuam habuisse in foro Romano, fastosque suos ibidem publicasse videatur. Egregia, me Hercule, foret, & ingeniosa correctio: si fastorum appellatione solum intelligerentur illæ magistratum Rom. tabulæ, quæ Romæ in foro publicantur, & si eorum opinioni simul auctoris cetera verba congruerent. Verùm in his ferè nihil ad farinam, nisi quod prodant, Verrium fastos ordinasse, & publicasse marmoreo parieti incisos. Quales tamen fuerint non explicant. Si sacri, de Capitolinis profectò fastis intelligi verba nequeunt. Si ciuiles, adhuc dubium est, an de vrbicis Romanorum magistratum, an de municipalibus loquantur: quod quidem apertè videntur adserere, cum municipium ipsum nominent. Haud dubium quidem est, quin municipia & coloniæ alicuius nominis suos annuos magistratus, suaque sacra habentes, fastos etiam suos habuerint. Quorum nonnullæ repriuntur adhuc tēporis per Italiā reliquæ. Ceterum Præneste non paruum municipium fuisse, sed ut antiquissimum, sic amplitudine celeberrimum; cum ipsæ ruinæ, tum auctorum plurima loca testari poterunt, quæ huc singularim adferre longum esset. Sufficit vnum hoc, quod L. Florus Præneste nominet inter Italiæ municipia splendissima, quæ dominante, proscribenteque L. Sulla dictatore, sub hasta veniēre cum Spoletio, Interamnio, atque Florentia. Sex Pompeius Festus Prænestinos recenset inter eos Italiæ populos, qui ad ciuitatem ita venerunt, uti & municipia essent sua cuiusque ciuitatis & coloniæ: hoc est, ut A. Gellius opinari videtur, qui cum ciues essent Romani, sui tamen iuris erant, suisque vrebantur legibus: muneris tantum honorarij cum pop. Romano participes, ut ciues Romani dicerentur, & in legione tanquam ciues militarent. Itaque Ser. filius aiebat, hos ea conditione ciues Romanos factos, ut semper temp. separatim à pop. Rom. haberent. Quod si ita est, uti sacra, iura, leges, magistratusque suos habuerint Prænestini; fastos etiam peculiāres tam sacros quàm ciuiles habuisse, ex quorum ordine temp. administrarent, omnino purandum erit. Ouidius poeta quidem plures municipiorum Italiæ fastos peregrinos, & à Romanis diuersos recenset fastorum libro tertio, & libro denique sexto Prænestinos disertè nominat, ubi Iuno dea sic loquitur:

*Inspice quos habeat nemoralis Aricia fastos,
Et populus Laurens * Lanuuiumq; meum.
Est illic mensis Iunonius. Aspice Tibur,
Et Prænestine mania sacra dea,
Iunonale leges tempus: nec Romulus illas
Condidit, at nostri Roma nepotis erat.*

Intelligentur hæc licet de sacris dierum ac mensium fastis. Quis idcirco docere poterit, ciuiles magistratum fastos his municipijs aut colonijs non fuisse? cum similiarum reliquæ nunc temporis etiam reperiantur: ut in annalibus suo loco constabit. Iam verò qua ratione cetera dicti auctoris de Verrio adducta verba ipsorum opinionem confirmant non video. Nulla enim Verrij Flacci statua, nec eius vllæ partes Romæ apud Capitolina marmora in foro, vel iuxta forum inuenta sunt; nec hemicycli vlla vestigia, in quo Verrium fastos suos publicasse legimus, ibidem apparere. Quin & marmorum ipsa fragmina in Capitolium translata si benè consideres, non hemicycli, sed plani potius parietis formā inter se collata repræsentant. Igitur ex iam dictis, opinor, liquet, quàm non solidè coniecturas suas fundarunt, qui ex illo de claris grammaticis libello Verrium Flaccum auctorem esse Capitolinorum fastorum asserunt, & eius opinionis ob causam vulgati libelli verbum quoddam, ut vitiatum, immutare volunt. Veritatem in ignorantia puteo, vel vetustatis caligine latentem per vestigia & coniecturas inquirere fas quidem esse puto: modò fiat sine bonorum auctorum

auctorum incommodo vel iniuria. Equidem cum Capitolinorum fastorum marmora nobis residua sæpius ipse contemplerer, atque maiore semper cum admiratione summā operis illius elegantiam, atque ordinis pulcherrimum filum & contextum, telæque tam nobili atque eximie intertextas artificiosissime familiarum illustrium successiones, animo perpendere: sæpius etiam opinari coactus fui, non tam Verrium Flaccum, quàm T. Pomponium Atticum istius structuræ incomparabilis magistrum, vel architectum esse. Quis enim inter veteres historicos tam Latinos, quàm Græcos, quorum memoria ad nos peruenit, quæso, reperietur, qui Capitolinorum ordine modoque sic magistratus Romanos annis ac temporibus suis accommodauit, ut simul cognationum successiones, per singulas personarum appellationes, continuerit, quemadmodum in Capitolinis illis marmoribus factum videmus? Legimus apud Plinium libro xxxv. cap. ii. M. Valerium Messallam senem de Romanis familijs scripsisse volumina. Et apud Cornelium Nepotem, à iam dicto T. Pomponio quorundam illustrium virorum rogatu quasdam familias gentium Romanarum à prima stirpe seriatim ad sua tempora singulis libris fuisse descriptas: sed qui magistratus Rom. eorumque præclara gesta, temporum & annorum ordine describendo suum cuique genus ad proavos, vel abavos vsque attexuerit, præter hunc ipsum Pomponium inuenio neminem. Qui hoc in annalibus suis præstitit, mirum in modum à M. Cicerone laudatis in Bruto, propter temporum ordinem explicatissimum & rerum Romanarum memoriam breuiter in ijs comprehensam. Quos ipsos in annorum calculis se sequi profitetur ibidem. Familias autem Romanas simul in eodem opere fuisse declaratas, pulchrè nobis ostendit Cornelius Nepos: qui non diu post Attici mortem admodum accuratè vitam eius descripsit. Nam ubi studia, eruditionem, ac illius scripta recenset, de iam dictis annalibus sic verba facit. Moris etiam maiorum summus imitator fuit, antiquitatisque amator: quam adeò diligenter habuit cognitam, ut eam totam in eo volumine exposuerit, quo magistratus ordinauit. Nulla enim lex, neque pax, neque bellum, neque res illustres pop. Rom. quæ non in eo suo tempore sit notata. Et quod difficillimum fuit, sic familiarum originem subtexit, ut ex eo clarorum virorum propages possimus cognoscere. Anne nobis hoc idem præstant Capitolini fasti? Me hercle, nisi fallor, prorsus idem. Et quamuis annales volumen illud non appellet Nepos, ex argumento tamen constat annales fuisse. Quod etiam ex Cicerone colligimus, nam in exordio Brutii fingit eleganter; se isto Pomponij libro admonitum esse, ut ab ipso sumeret aliquid ad se referendum, eumque remunerandum, si non pari, at grato tamen munere. Quibus sanè verbis viderur indicare, se de claris oratoribus ordine temporum Pomponij sui exemplo, vel etiam ex eius annalibus differere velle, sicut ipsum fecisse liber illius ostendit. Rursus ubi deinde Pomponium ad ista respondentem inducit, fatetur idem: se post editos Ciceronis de rep. libros, non minus impulsus atque incensus fuisse ad veterum annalium memoriam comprehendendam. Quo, scilicet, per temporum gradus, ut opinor, ciuitatis Romanæ statum omnem perlustrando, melius de optimo iudicare posset. Nam libris illis sex suis Cicerone temp. ciuitatis optimam, non more Platonico qualis esse deberet, & nusquam reperitur, descripsit: sed qualis erat à maioribus in optimo statu Romæ constituta. Quemadmodum Macrobius in Scipionis somnium commentando testatur. Quapropter ex iam dictis apparet haud dubium esse, quin Attici volumen illud annales fuerint: qui veterum annalium populi Romani res omnes breuiter memoriæ causâ cōplectebantur. Quin ipse Tullius ad Atticum scribens, & uti solet, de rerum tempore & annis ipsum consulens epistolarum lib. xi. annalem eius hoc volumen appellat, ubi sic ait: Quibus Coss. Carneades, & ea legatio Romam venerit scriptum est in tuo annali. Hæc nunc quæro, quæ causâ fuerit. Quin etiam testem habemus A. Sconium Pædianum, qui annales Attici citat non semel: ut, pro Corn. & in Pisonem. Ut denique finem faciam, & ab hoc diuellar argumento; cum tantæ fuerit auctoritatis Attici volumen illud, in quo tam accuratè succincteque magistratum Romanorum successiones, & illustrium hominum genus, & tempora persequutus est: non possum profectò non aliquando dubitare, cum fastos Capitolinos eiusdem genij, ordinis, & antiquitatis quasi esse videam, num Atticus horum auctor esse possit. Quod palam asserere cum difficile sit, quia Corn. Nepos fastorum inter eius scripta non meminit: impellor tamen ad minus suspicari, quempiam alium doctum historicum postea ex dictis Attici annalibus maiorum magistratum fastos ordinasse populo Romano publicandos: quemadmodum & M. Tullius claros oratores suos ex iisdem excerpserat, & digesserat. Iuuat suspitionem hanc meam Corn. Tacitus lib. historiarum quarto scribens, post Vitellium occisum ciuili bello sublato, rerumque summam adepti Vespasiano, post Romam conditam anno dcccxxi. ipso iterum, & Tito eius filio Coss. fastos Romæ renouatos fuisse. Tum enim, ut Tacitus refert, è patribus anni initio sorte ducti, per quos redderetur bello rapta, quique æra legum vetustate delapsa nosceret, figerentque, & fastos adulatione temporum foedatos exonerarent, modumque publicis impensis facerent. Quod decretum est factum

Auctor fastorum
Capitolinorum
incertus.

Verrium Flaccum.

sacri, & ciuiles
fasti.

Municipales
fasti.

Præneste municipium
Romanorum.

* Municipales
essent
sue forte
legendum.

Prænestinum
fasti.

* Sic vestigia.
Nam ibi Iuno
Sospita colebatur:
Lanuinij vero Penates.
In vulgatis male Lanuinium.

Capitolinorum
fastorum ingeniosissime contextus.

T. Pomponium
Atticum.

M. Messalla
orator de familijs Romanis.

* ornaui
alids.

Fasti quando
Romæ renouati,
& correcti.

T. Pomponius Atticus quando moritur. C. Soso Coss. decessit, anno Urbis dccxxi. Non adeo mirum itaque videri poterit, si quis opinari velit, Attici annalium imitatore...

Fasti Pomponiani. Iam ante diem xi. Kal. Maias pomœrium Urbis à Romulo ductum fuisse consentiunt quam plurimi auctores...

Horoscopus urbis Romæ. Suffragatur item Cicero de diuinatione. L. Tarrutius Firmanus, inquit, Chaldaicis sermonibus eruditus urbis Romæ natalem diem repetebar ab his Parilibus...

Idem q. populum distribuit. Senatus equitum ac plebis ordines legit. tribus et curias constituit atq. ciuitati sacra legesq. dedit.

ROMULVS Urbis iactis fundamentis, ductoq; pomœrio, non tam illius, reip. custodiam atque salutem in altis muris, latis & validis propugnaculis, amplis, profundisve fossis positam esse iudicauit...

Itaque Romulus ne regnum occupasse, vel contra alicuius voluntatem obtinere videretur, ex aui Numitoris auctoritate & consilio multitudinem omni in concionem vocata, populum rogauit...

Urbium uera salus & tutela. Quis requiratur ad concordiam ciuitatis conseruandam. Religio.

Ordinum distributio.

Legum æquitas.

Ciuitatis anima.

Occupatio & labor.

Prima comitia, & lex de regio imperio.

Romulus rex declaratus auspicijs confirmatus. Asylum.

Vetus in hoc consilium condentium vrbes sequutus, ac sapius ante ab alijs vsurpatum, qui religionis ac libertatis pretextu obscuram, pauperem ac humilem ad se conciendo turbam, nasci è terra sibi prolem mentiti, vicinatum ciuitatum vires carpere...

Nouæ curiæ, inquit, proximè compitum Fabricium ædificatæ sunt; quod parum amplè erant veteres à Romulo factæ, ubi is populum & sacra in partes triginta distribuerat...

- HOSTILIA. POTITIA. PINARIA. FABIA. HORATIA. ANTONIA. QVINCTILIA. ROMILIA. TARPEIA.

Senatores autem hac ratione legisse Romulum tradit Dionysius. Iussit vnamquamque tribum tres

Verum mos condentium vrbes. Primes populi distribuit per tribus & curias. Ramnenses. Tatienses. Luceres. Curia xxx. Curia noua. Curia veteres. Comitia curiata. Cur dista Comitio. Centuriata comitia. Altera populi distributio in patricios & plebeios. Senatus. Patroni. Clientes. Familia patricia maiorum gentium. Senatores legio.

bum tres omnium præstantissimos è suo corpore creare, atque his nouem lectis, vnamque deinde curiam tres item simili modo renunciare; atque ita nonaginta nouem pop. suffragio creatis, ipse centesimum declarauit, cui & administrationem rerum vrbana- rum se absente, cum foris exercitum duceret, committere solebat; qui idcirco præfectus vrbis est appellatus. Alteram porro lectionem fecit ex nobiliore iuuentute, è qua tres equitum centurias conscribi iussit, ex singulis tribubus singulas; vnde & nomina ipsa tribuum centurijs remansere, vti Ramnenses, Tatienses & Luceres appellarentur. His autem militaris exercitationis causa custodiam corporis sui commisit, Celeres primum dictis, vel à celeritatis officio, vel, vt Valerius Antias prodidit, à Fabio Celere primo eorum Præfecto. Sed audiamus Sex. Pompeium de his differentem. Celeres, inquit, antiqui dixerunt, quos nunc equites dicimus; à Celere interfectore Remi, qui initio à Romulo ijs præpositus fuit; qui primitus electi fuerunt ex singulis curijs deni, ideoque omnino trecenti iuere. Et alibi sic dicit. Trossuli equites dicti, quod oppidum Tuscorum Trossulam sine operapeditum ceperint. De eadem re diffusus etiam Plinius lib. xxxiii. cap. ii. scribit in hunc modum. Quin etiam ipsum equitum nomen sæpe variatum est, in ijs quoque, qui ad equitatum trahebantur. Celeres sub Romulo Regibusque appellati sunt, deinde Flexumines, postea Trossuli, cum oppidum in Tuscis, citra Volfinios passuum nouem millia sine vlllo peditum adiumento, cepissent eius vocabuli. Idque durauit vltra C. Gracchum. Iunius certe qui ab eius amicitia Gracchanus appellatus est, scriptum reliquit his verbis. Quod ad equestrem ordinem attinet, antea Trossulos vocabant, nunc equites vocant: ideo qui non intelligunt Trossulos nomen quid valeat, multos pudet eo nomine appellari; & causam quæ supra indicata est exponit: inuitosque etiamnum Trossulos vocari. Hæc ibi Plinius, sed cur Flexumines appellentur non declarat. Quidam tamen ibi legere malunt Flexanimos; quæ si vera lectio est, ratio nominis haud dubia est, eos quippe sic vocatos ab eloquentiæ studio, cui hic ordo præclaram operam nauare solebat. Quemadmodum Cicero de oratore lib. iiii. ex vetusto poeta quodam orationem flexaniam appellat, quæ animos flectere posset. Et quamuis Romuli successor Numa, teste Plutarcho Celerum ministerio ad custodiam corporis non sit vsus; alios tamen Reges eisdem resumpsisse, & numerum eorum adauxisse ex sequentibus constabit. Ab his initijs ordo post senatorium secundus equitum Romanorum promanauit; nam tertius atque infimus reliquæ multitudinis fuit, plebeius exinde dictus, quod vrbanam atque rusticam plebem omnem complecteretur, propter obscuritatem vel paupertatem exclusam à superioribus ordinibus. Itaque Ausonius poeta Romam triplicem facit, in grypho ternario sic canens.

Martia Roma triplex equitatu, plebe, senatu.

Verum medijs equester ordo inter senatum & plebem erat interiectus, vt ex Appiano, Lino, Valerio, Plinio alijsque auctoribus est manifestum. Atque hæc de ordinum gradibus antiquaque pop. Rom. distributione isto loco dicta sufficiant: quadoquidem vir vndecunque doctissimus, & in antiquitate Romana versatissimus Carulus Sigonius hæc adeo exactè atque crudite, in libris suis de iure ciuium Romanorum, est executus, vt alijs nihil ferè reliqui ad scribendum fecerit. Neque longè dissimilem reip. formam nobis describit Pythagoræus Hippodamus apud Stobæum, è quo studiosus lector abundè poterit de ordinum istorum vsu & differentia instrui; si eandem cum historia Romana conferre non piguerit. Iam de religione, quantum ijs initijs satis erat, Romulus quædam noua constituit, nam Consum consecrauit, & Consualia, aliisque publica curiarum, priuataq. familiarum sacra ceremoniasve vel instituit, vel ab alijs accepit. Adsciuit ab Albanis suis eisdem ferè quos Græci habebat deos, Iouem, Iunonem, Ianum, Saturnum, Martem, Palladem, Mercurium, Apollinem, aliosque, probrosis tamen Græcorum fabulis, vt Dionysius ait, repudiatis. A vicinis autem Arcadibus, qui Palantiu condiderant Herculis in foro Boario sacra Græco ritu ab Euandro instituta; item Saturni sacra ab Hercule ibi relicta ad aram eliuu Capitolini. Cerealia quoque, & Panis Lycæi siue Fauni Lupercalia antiquissima sacra recepit, vt à Lino, Dionysio & alijs memoriæ proditum est. Cum Sabinis deinde pace facta & communicata repub. Sanguis & Cloacina, Sabinorumque antiqua quædam sacra admissa sunt: creuitque simul eum imperio & rep. religio successu temporis in immensum: quam tamen totam suis legibus ac ritibus formauerat Numa Pompilius, iuris diuini conditor apud Romanos. Annum quoque Romulus ordinare non neglexit, quem decem mensium fecit, & Martium primum à patre Marte vocauit: qui tamen Albanis antea tertius mensis fuerat, vt pulchrè declarat Ouidius lib. iiii. Fastorum. Sacerdotum insuper collegia plura Romulus ex senioribus & nobilioribus patricijs instituit, nempe augurum, aruspicum, curionum, fratrum arualium, vt latè Dionysius ex Varrone, & Gellius ex Masurio Sabino referunt. Creasse irem duos Flamines Dialem & Martialem Plutarchus auctor est: Linius tamen & Dionysius à Numa rege flaminum collegium institutum esse tradunt.

Nunc

Nunc porro præcipuè à Romulo latæ leges, quibus reip. nascentis statum firmavit, recensendæ sunt, quas verisimile est non admodum multas fuisse: nimirum in ciuitate infrequenti, & prima illa rep. legum multitudinem parum necessariam esse, quilibet iudicabit, in qua præsertim iussa Regum pro legibus habentur.

Legem de imperio suo tulit. Populum enim, vt dixi, ex aui sui Numitoris consilio rogauit, *V T R V M. vni. an. plurium. imperio. gubernari. mallet. Et. cui. quibus. ve. ius. omne. potestatemque. in. se. regiam. dare. vellet. Populus. vnum. sciuit. ius. regium. potestatemque. in. se. omnem. Romulum. habere. cum. imperio. ducere. exercitus. bella. gere. pecuniam. publicam. per. quæstores. suos. tractare. iussit.* Vide Dionysium lib. secundo, & Plutarchum in vita Romuli: Regiam vocat hanc legem Vlpianus Iurifcos. qua Regis summa potestas à populo confirmatur, sitque publico consensu legitima. Meminit eiusdem Tacitus annalium lib. xi. & hanc Curiam appellat, qua populus ceteris etiam deinde Regibus, excepto postremo Tarquinio dedisse imperium videtur, & hanc ostendere dicit, quæstores Regibus etiam imperantibus in republica fuisse, eandemque L. Brutum Regibus exactis cum primum Consul esset factus, de suo, collegæque imperio repetisse.

Legem de perduellione, atque Vrbis suæ maiestate tulit. *Ne. quis. nisi. per. portas. ingrederetur. egredereturve. mania. sacrosancta. essent. Qui. contra. fecisset. fossam. vel. vallum. transilisset. tanquam. perduellis. impune. mactaretur.* Hanc primam pomærio ducto legem à Romulo latam volunt multi, occasione dissidij inter ipsum & Remum fratrem eius exorti; qua lege & hunc primum cecidisse tradunt Linius & Dionysius. Ante Vrbem munitam, & moenia extructa latam fuisse demonstrat auctor, qui de viris illustribus scripsit, siue is Plinius secundus sit, vt vulgò inscribitur, siue Cornelius Nepos, Suetoniusve, vt quidam autumant, Aureliusve Victor, cuius breuiario hanc vitæ epitomen in antiquis codicibus manuscriptis insertam inueni. Itaque de nomine adhuc inter doctos controversia est: quo fit, vt veluti anonymum libellum citent plures. Is igitur in primo capite seu Romuli vita apertius hoc exprimit his verbis. Ipsi fratres pastoribus coadunatis ciuitatem condiderunt, quam Romulus augurio victor, quod ipse xii. Remus vi. vultures viderat, Romam vocauit. Et, vt eam prius legibus quam mœnibus muniter, edixit: Ne quis vallum transiliret. Quod Remus irridens, transiliuit, & à Fabio Celere centurione ne rastro fertur occisus. Et Ouidius Fastorum lib. iiii. legem eandem aptè depingit hoc disticho:

*Neue quis aut muros, aut factam vomere fossam
Transseat: audentem talia dede neci.*

Quam tamen legem honestatis ex fonte nequaquam vti debebat fluxisse Cicero Officiorum lib. iiii. censet, cum potius priuatae vtilitatis, atque ambitionis causa videatur esse lata. At in eo Rege, inquit, qui Vrbem condidit non item vtilitas valuit propter honestatem. Species enim vtilitatis animu pepulit eius: cui cum visum esset vtilius solum, quam cum altero regnare, fratrem interemit. Omisit hic & pietatem & humanitatem, vt id quod vtile videbatur, neque erat, assequi posset; & tamen muri causam opposuit specie honestatis neque probabilem, neque satis idoneam. Peccauit igitur, pace vel Quirini, vel Romuli dixerim. Atque hæc est Tullij sententia de prima perduellionis lege, ex quo tam impuro fonte, maiestatis imminutæ arbitrarium iudicium, immensa & cæca crudelitatis ac auaritiæ vorago, in temp. promanauit ad eius posteror.

Legem de auspicijs tulit. *Ne. quis. nisi. auspiciatò. regnum. imperiumve. assumeret. sacerdotium. magistratumve. iniret. leges. ferret. immo. ne. quid. publicè. inauguratò. gereretur.* Legis formulam similem adfert Cicero de legibus tertio: In publicis institutis ac legibus auspicia feruant. Auguri publico parento. Et in lib. iiii. de nat. deorum hanc legem laudat apprimè, ab eaque profluxisse imperij magnitudinem significat. Mihi que, inquit, ita persuasi Romulum auspicijs Numam sacris constitutis fundamenta iecisse nostræ ciuitatis: quæ nunquam profectò sine summa placatione deorum immortalium tantà esse potuissent. Et rectè quidem Tullius. Nam, vt & M. Varro existimat, nulla ratione facilius, quam metu diuini numinis iniecto, populus subijci legibus poterit. Atque ideo primam legislatorum curam Plato scribit esse debere, vt religione obstringant ciuiam animos; vt sancto & diuino cultu pios ac iustos faciant: quoniam qui pietatem exercet, iustitiam violare non potest. Quapropter ab Vrbis exordio, falsæ licet, ac superstitiosæ religionis hoc vinculum iniectum ciuitatem semper in officio continuit, vt non comitia haberentur, non leges ferrentur; non magistratus, sacerdotia, aut imperia darentur sine augurum auctoritate; nil publicè domi militiæve nisi auspiciatò gereretur; comitia, concilia, prælia, summæque rerum omnes, vbi aues non addixissent, signumve de cælo infaustum obuenisset, impedirentur. Quod latissimè etiam probant Cicero, Dionysius, & alij.

Legem de deorum cultu simplici tulit. *Ne. quis. Romanus. deos. peregrinos. prater. Faunum.*

Faunum. coleret. sacrificiave. externa. faceret. ne quid iuris diuini, negligendo patrios ritus, peregrinosque adsciscendo, tuibaretur: maxime cum ex disparitate religionis animorum quoque disparitas oriatur, & ex ea odia & seditiones proueniant. Meminit legis Dionysius lib. 11. Itaque Cicero in secundo de legibus scribit, deos neque novos postea, neque alienigenos, nisi publice atque ex S. C. à Romanis adscitos esse; veluti Æsculapius ex Epidaurò ad auertendam pestem: Mater deum ex Phrygia victoriæ causâ, vt postea patebit. Sanxit item. N. E. *quis. fabulosa. de. ys. figmenta. crederet. cum. illa. contemptum. religionis. ac. licentiam. inducant;* vt disertè Dionysius explicat, & meminit Eusebius de præparatione Euangelica Item M. Varro antiquitatum diuinarum, humanarumque in libris, ex Romanorum veteri disciplina, Theologiam partitur in fabulosam, naturalem, & ciuilem. Fabulosam mendacissimam atque turpissimam esse dicit. Physicam verò à plebe remotam ac parietibus inclusam. Tertiam politicam ac popularem esse à maioribus institutam. Primam pertinere ad theatra, secundam ad mundum, tertiam ad vrbes atque sacerdotes; quæ ciuitas in disciplina continetur Eadem ferè tradit Q. Scæuula Pontifex Romani iuris peritissimus, quæ latius habes apud D. Augustinum de ciuitate Dei lib. 1 v.

Lex de deorum fabulis.

Theologia Romanorum triplex antiquitas

Lex de sacrificijs.

Abstinencia laudabilis à religione peregrina.

Frugalitas in sacrificijs.

Lex de sacerdotijs.

Sacerdotiorum iura.

Primi iuriscos. sacerdotes.

Fasti promulgati.

Lex de mulierum iuribus.

Lex de senatorum officio.

Senatorem vitio carere debere.

Lex de populi potestate.

Lex de plebis officio & exercitio.

Legem de sacrificiorum ritu casto & frugali tulit. N. E. *in. templis. nocturna. vigilia. haberentur. ne. ue. coitiones. clancularia. serent. aut. quid. per. noctem. minus. castè. religionis. specie. committeretur.* Quam legem vique ad sua tempora Dionysius perduisse tradit, & corruptis iam moribus sæpe f. miratum dicit, in vrbe maxima, atque in immenso peregrinarum nationum confluxu, quibus necessitas incumbat patrios deos domestico ritu colere, vt etiam ferè ipsis permissum erat; nusquam tamen inter ingenuos ciues Romanos vel coetus clancularios, aut occulta Græcorum mysteria, nusquam promiscua peruigilia, peregrinave barbarorum sacra publice fuisse vel permissa, vel recepta. Eandem verò legem Cicero sic obiter memorat inter alias religionis Romanæ, libro secundo de legibus. *Nocturna. mulierum. sacrificia. ne. sunt. præter. illa. quæ. pro. populo. ritè. fiant: ne. ue. in. tiantor.* Sanxit item. *vii. frugalia. essent. sacrificia. & omni. morosa. curiositate. carerent.* Auctor Dionysius.

Legem de sacerdotijs tulit. V T I. *è. singulis. curijs. sacerdotes. bini. legerentur. annum. egredi. quinquagesimum. qui. virtute. & genere. inter. patricios. excelleret. Censum. haberent. sufficientem. integroque. essent. corpore. Vtique. ea. lectio. rata. foret. si. comprobata. esset. ab. auguribus. Vtique. honorem. sacerdotij. tota. vita. gererent. sacra. legesque. curarent. seruarentque. immunes. essent. propter. ætatem. à. militia. & propter. sacerdotij. priuilegium. ab. urbanis. negocijs.* Igitur tunc penes sacerdotes, qui omnes patricij erant, sacrorum ac iuris erat cognitio & interpretatio: vt Vlpianus non male sacerdotes primos fuisse Iuriscos dicat, l. prima. ff. de iust & iure. Quapropter ab initio reipub. sacerdotum erat maxima auctoritas, apud quos solos diuini humaniq; iuris prudentia & interpretatio manebat: à quibus etiam dies agendi lege petere necesse, priusquam à Cn. Flauio scriba fasti erant populo publicati. Quemadmodum pulchrè Cicero in oratione pro Murena ad Ser. Sulpicium Iuriscos dicit his verbis. Deinde etiam si quid fuit apud maiores nostros in iuris studio admirationis, id enunciatis vestris mysterijs totum est contemptum & abiectum. Possent agi lege nec ne, pauci quondam sciebant. Fastos enim vulgò non habebant; in magna erant potentia qui confidebantur: à quibus etiam dies, tanquam à Chaldæis petebantur. Inuentus est scriba quidam Cn. Flauius, qui cornicum oculos confixerit, & ab ipsis iuriscos. corum sapientiam compilarit. Sanxit item Romulus. V T I. *qua. sacra. mulieres. puerosue. patrimos. matrimosque. obire. oportet. oportebit. ea. sacerdotum. uxores. liberiq; obire. deberent.* Auctor Dionysius libro 11.

Legem de senatorum patriciorumque officio tulit, V T I. *sacra. curarent. auspicia. haberent. resp. consularent. magistratus. gererent. iudices. essent. & patrocina. pauperum. susciperent.* Auctores sunt Dionysius, Lilius, Plutarchus, & Cicero varijs locis. Libro autem 111. de leg. istius legis formulam ex parte talem fuisse docet. S E N A T V S. *decreta. rata. sunt. ac. ni. potestas. par. maiorve. prohibet. S. C. præscripta. seruato. Is. ordo. vitio. vacatio. ceteris. specimen. esto. Populi. iussa. vesitave. cum. senatus. suffragio. quum. sciscitentur. optimitibus. nota. plebi. libera. sunt. Senatori. qui. nec. aderit. aut. causa. aut. culpa. esto. Loco. senator. & modo. orator. causas. populi. tenento.*

Legem de populi potestate tulit. V T I. *magistratus. crearet. leges. sanciret. bella. pacem. & fœdera. suberet.* Qua lege creati primum à pop. 11 viri, qui perduellionem iudicarent, Tribunus celerum, qui equitibus præfret, primi item quaestores, quemadmodum Iunius Cracchanus auctor est. Vlpiani tamen aliorumque diuersa est sententia, vt suo loco dicemus. Vide Pomponium de origine iuris, & Dionysium lib. 11. & lib. vi. in secessione plebis antiquam legem ab Vrbe condita dicit esse.

Legem de plebis officio exercitioque tulit. V T I. *ciues. ingenui. omnes. artem. militarem.*

tarem. atque. rem. rusticam. colerent. Vti. sellularias. ac. sordidas. artes. corporibus. animisque. tractantium. noxias. & turpibus. seruientes. voluptatibus. libertini. duntaxat. peregrini. ac. serui. exercerent. Auctores Dionysius & Plutarchus. Qua quidem lege plebs Romana in duas partes diuidi cœpit, in rusticam nempe & vrbanam: quarum illa, vt simplicior, ita integrior atque laudabilior semper est habita, vel M. Catone teste, qui in præmio librorum de re rustica sic scribit. Ex agricolis & viri fortissimi, & milites strenuissimi gignuntur, maximeque pius quæstus, stabilissimusque consequitur, minimeque inuidiosus: minimeque male cogitantes sunt qui in eo studio occupati sunt. Altera verò vrbana pars, vt moribus corruptior atque inconstantior, ita libertinorum humiliorumque opificum face sordidior & inquinatior erat. Atque idcirco contemptior vsque fuit, maxime ob multitudinem quam comprehendebat vilium hominum, quorum artes sordidæ atque iliberales æstimabantur. Quemadmodum pulchrè declarat Cicero officiorum libro primo, quem ipsum audire differentem non inutile erit. Primum, inquit, improbantur ij quæstus, qui in odia hominum incurrunt: vt portitorum, & fœneratorum. Illiberales autem & fordidæ quæstus mercenariorum, omniumque quorum operæ, non quorum artes emuntur. Est enim in illis ipsa merces auctoramentum seruitutis. Sordidi etiam purantur, à mercatoribus qui mercantur, quod statim vendant. Nihil enim proficiunt nisi admodum mentiantur: nec verò quicquam est turpius vanitate. Opificesque omnes in sordida arte versantur, nec enim quicquam ingenuum potest habere officina; minimeque artes hæ probandæ, quæ ministræ sunt voluptatum, cetarij, lanij, coqui, factores, piscatores, vt ait Terentius: adde huc si placet vnguentarios, saltatores, totumque ludum talarium. His verbis Tullius sordidas artes vrbanae multitudinis ferè omnes obiter perstrinxit, à quarum exercitio ciues ingenuos remouendos esse Romulus censuit.

Legem de coniugijs tulit. V T I. *uxor. in. mariti. esset. manu. mancipioque. eidem. que. sacrorum. pecuniarum. rerumque. omnium. esset. socia. & particeps. eidemque. si. vel. orbis. vel. intestatus. diem. obisset. ex. asse. heres. esset. si. filios. reliquisset. ex. semisse. Contra. maritum. huic. querela. diuortij. vel. adulterij. causa. ius. nullum. esset. Si. ipsa. delinqueret. maritus. cum. propinquis. iudicaret. Impudicam. veneficamve. in. liberos. aut. temulentam. causa. cum. propinquis. cognita. morte. multaret. vel. si. mallet. diuortium. faceret. Quod. si. quis. alia. de. causa. uxori. nuncium. remisisset. dotem. bonorumque. partem. redderet. partem. Cereri. sacraret. atque. deos. inferos. ritè. placaret.* Qua lege cum Romulus vxores maritorum arbitrio atque potestati subiecisset, ita probas & obsequentes effecit, vt per annos dxx. nullum in Vrbe diuortium fuerit, Dionysio, Plutarcho, Gellio, Val. Maximo, aljsque magnis auctoribus consentientibus. Primus enim tum, vt in eo Vrbeis annali latius dicemus, Sp. Caruilius Ruga ob sterilitatem vxori nuncium dicitur remisisse: nec antea cautiones rei vxoriæ causa Romæ necessarias esse visas tradit Ser. Sulpicius Iuriscos. in libro quem de dotibus composuit. Ceterum multa pulchrè de his Gellius lib. x. cap. xxii. ex M. Catonis oratione de dote, & mulierum veterum victu & moribus. Meminit etiam Athenæus Polybium, & Alcymum Siculum auctores adferens, quem lib. x. cap. xiiii. vidisse non poenitebit.

Legem de patrum iure ac potestate in liberos tulit. V T I. *omnis. verberum. vinculo. rumque. vita. necisque. arbitrium. & potestas. ter. in. super. venum. dandi. ius. patri. in. suos. filios. esset.* Auctores sunt Plutarchus & Dionysius, qui hanc postea inter xii. tabularum leges relata esse dicit; sed, vt autumo, temperatâ à Numa rege, vt suo loco dicemus. Atque singulare ac proprium ius Quiritium in veteribus iuriconsultorum libris reperitur, quod maius ac violentius patri in liberos, quam domino in seruos vel mancipia datum est: vt. ff. de his qui sui vel alieni iuris sunt. l. Item in potestate. Hinc institutionum Iustiniani lib. 1. Iuriscos. ita loquitur. Ius potestatis quod habemus in liberos, proprium est ciuium Romanorum; nulli enim sunt homines, qui talem in liberos habent potestatem, qualem nos habemus. Nec aberat à vero Iuriscos. Serui enim erat melior conditio, quam filij familias: Ille enim semel venditus, deinde libertatem adeptus, in posterum sui iuris fit: hic autem à patre venditus, si liber reddatur, iterum ac tertio in potestatem patris redit. Eam verò legem diu in rep. remansisse constat, cum eius in Balbiana meminerit Cicero. Imperatorum tamen tempore sublata fuisse docent Diocletianus & Maximinianus Augg. manifesti iuris esse pronunciantes, non licere parentibus vendere liberos; vt Cod. de patrib. l. prima. Rursus verò Constantinus Aug. propter summam paupertatem patribus idem ius indulsisse videretur sub certis conditionibus. Quod extat decretum Cod. eod. l. secunda.

Legem de paricidio tulit. V T I. *partus. monstrosi. v. virum. vicinorum. ex. sensentia. impunè. possent. necari. vel. exponi. Qui. alioquin. hominem. liberum. non. perduellem. occidisset. parricida. esset.* Auctor Dionysius lib. 11. qui eadem lege necessitatem non solum Vrbi, verum etiam colonijs omnibus impositam scribit, educandi quicquid esset masculum,

Plebs vrbana

Lex de comibus

Romanarum matronarum probitas.

Primum diuortium in Vrbe

Cautiones rei vxoriae quando primo inueniæ.

Lex de patris potestate.

Ius Quiritium.

Lex de paricidio.

masculum, & è filiabus maximè primogenitas: idque ciuitatis augendæ, atque multitudinis conseruandæ causa. Hanc quoque legem à Numa renouatam dicemus suo loco.

Lex de colonijs.

Legem de colonijs tulit. *Vt i. in. vrbes. agrisque. ab. hoste. captos. coloni. ex. plebe. Romana. deducerentur. Ne. quis. hostem. inermem. captum. dedititiumque. occideret. Venumve. daret. ceterum. ex. senatus. auctoritate. pax. fædus. iusque. libertatis. pro. merito. cuiusque. victis. concederetur.* Quæ lex imperij Romani seminarium ingens, atque libertatis firmissimum fundamentum fuit, Dionysio teste, vt verè scripsisse Gellium cognoscamus colonias esse ciuitates ex ciuitate Romana quodammodo propagatas. Quas successu temporis idoneis locis contra suspiciones periculorum, veluti propugnacula imperij, passim maiores collocasse adfirmat Tullius in agraria secunda. His enim ex lege deducendis non vno modo consulebant reipub. Propagabant enim tuebanturque limites imperij; rebelliones, seditionesque coercerant; stirpem ciuium augebant, superfluam, ac onerosam ex vrbe Roma plebis multitudinem exhauriebant: ac postremò veteranos milites, agris bello captis assignatis, post emerita stipendia remunerabant.

Colonia.

His ferè institutis ac legibus Romulus conditor, reipub. initijs optimè constitutis, urbem Romam ex parua & imbecilli breui tempore magnam ac potentem fecit. Nam secum qui ex Alba, ad amplissimi istius imperij fundamenta iacienda, vix trecentos equites, & pedites paullò vltra bis mille adduxerat, idem moriens, teste Dionysio, reip. reliquit peditem sex & quadraginta millia, & equites non multò minùs mille. Iam quid de vrbe agrisque Romani primis terminis dicam? Urbem primam Romulus, Plutarcho teste, mille tantum domuum statuit, ad vnus exigui collis Palatini radices pomærio circumducto: quam paullò post tribus alijs vicinis collibus munitis, interiectisque campis occupatis, tutiorem, ac triplo ferè maiorem reddidit. Et qui ab auo Numitore agri modicum in Latio acceperat, quòd paruo popello sufficeret, quòdque vix sex millibus passuum ab vrbe, quâ longissimè aberat, Srraboine teste, sese extendebat, mox, Sabinis adiunctis; multisque populis deuictis, agri Romani terminos vnde quaque, & vltra Tiberim latissimè protulit, atque colonijs Cæninam, Medulliam, Fidenas, Crustumariam, Cameriam, Antennas deductis, imperij ramos amplissimè propagauit. Cuius vestigia ceteri Reges, ac deinde Consules sequuti, urbem, agrum, imperiumque Romanum in orbe terrarum maximum, & potentissimum fecerunt, quemadmodum ex annaliù nostrorum ductu manifestum fiet. Nunc verò cum regni constitutionem, & res à Romulo domi gestas satis dilucidè perstrinxerim: vt ordinem à nobis institutum seruemus, res etiam militiæ gestas; bella, scilicet, victorias, atque triumphos ductu Capitolinorum fastorum persequemur; vti discat ex ipsa historia lector, quibus virtutibus, & qua industria ad tantam imperij amplitudinem Romana reipub. peruenerit.

Quam auxere in ciuitatem Romanam Romulus.

Vrbs Roma mille domuum. Pomærium primum. Quis primus agri Romani terminus. Colonia sub Romulo deducta.

DE IVRE. BELLII. VICTORIAE. ATQ. TRIUMPHI.

Hoc loco candide lector, mox speciosa quædam philosophorū diatribè latissimum nobis aperit disserendi campum de iure belli atque militiæ, quo sibi Romanus summam potentiam, orbisque terrarum dominium vindicauit: an illud ex iuris naturæ limpidiissimo fonte profuat, quemadmodum primæ classis auctores quosque probatissimos opinari video. Qui volunt Deum mundi conditorem omni naturæ certam legem præscripsisse, quæ corporum animatorum sensus ad sui conseruationem ducit; hominum verò mentes rationis auxilio ad excellam quandam virtutem erigit, vt Dei creatoris sui gloriam atque gratiam semper rebus omnibus præferant, & sponte sua bonum quærant, malum vitent & auertant. Cum verò genus animatorum omne solitudini naturaliter aduersetur, & genus humanum sine societate diu feliciter viuere non possit: iubet item dicta lex diuina sui generis consortium & amicitiam vnumquemque quærare, se non magis quàm proximum diligere, & publicum commodum semper & vbique priuato præponere, quòd pax & tranquillitas in communi vitâ maneat. Non enim amicitia vel societas foret vlla, si quisque sibi dumtaxat viuere, & consulere vellet: nec domus, aut ciuitas feliciter coalesceret vnquam, sine mutua commodi atque vtilis communionem, quam sola iustè tranquilleque dispensat æquitas. Hinc non absurdè veteres poetæ Eunomiam, id est, æquitatem, Dicen, & Irenen, id est, iustitiam & pacem Iouis & Themidis nymphæ cælestis tres filias finxerunt. Cuius deæ numen nil aliud est, quàm à summo Deo præscriptum animæ viuenti fas, licitum & honestum, iuris optimi, iniuriam omnem excludentis, fons & origo. Æquitas enim legibus bonum temperanter fouet, & firmat. Iustitia legum executione malum fortiter repellit & punit. Pax fororum indiuidua comes, boni legibus conseruati fructus humano generi benignè largitur, & distribuit. Sed memini me ante annos ferè viginti quatuor Themis hanc deam cum filiabus, omniaque fabulæ istius mysteria latiore dialogo Antonij Perenotti Cardinalis Grauellani in gratiam explicasse & diuulgasse. Quare de his nil amplius hic

Lex diuina.

Æquitas.

Themis.

plius hic à me, lector, est quod expectes. Inde verò, vel à philosophis peras oportet, si quid exactius intelligere cupis. Ego autem nunc institutum meum sequar. Mundi inferiora hæc omnia mutationi subiecta esse Dei summi prouidentia in hunc quoque finem videtur vellet, ne homo, quem rerum mensuram pulchrè Pythagoras dixit, & modum omnibus imponere Deus voluit, quietis & ocij perpetuo situ obtorpesceret: sed vt rationis & intellectus facultates acceptas impendentium consideratione mutationum exerceret: cura boni, malique meru mentem excitaret sedulo; & ad seipsum, suumque creatorem noscedum erigeret. Cogitur igitur lege sibi præscripta, si saluus esse velit, bonum vbique prouehere. Quocirca cum crebro fiat malo in boni perniciem peruicaciter inualescente, vt societas, paxque publica periculose turbetur: publica sanè iustitia armata bonum defendere, tum necesse est, & ratio iubet. Malo namque nodo, iactari vt vulgò solet, malus quærendus est cuneus; & clauum clauo, perticamque pertica pellere quandoque licebit. At qui bellum, quod iustitia in terris publica debet esse, si non mali pellendi, sed regni tantum causa suscipitur, vt rectè D. Augustinus de ciuitate Dei lib. iij. censet, nil aliud quàm grande latrocinium est: & nomen virtutemque suam à bellua trahere, sicut Sex Pompeius affirmat, & M. Tullius non semel insinuare videtur, non ineptè censetur. Sed cum ius diuinum & humanum, Dei gloriam, pacemque publicam tutatur & propagat: sanè non per Antiphrasin, vt Grammatici quidam aiunt, bellum, quasi minimè bonum appellabitur; sed rectius quia malum reprimendo bonum bellè promoueat, ac restauret. Necessarium igitur atque pium bellum ob iam dictas causas pro aris, pro focus, vt aiunt, susceptum, quamdiu ab Ichneæ Themidis, vel legis diuinæ vestigijs non discedit, consensu bonorum omnium firmissimo iuris fundamento nititur. Quod optima lege iubebatur apud Romanos olim senatus auctoritate, populi suffragio, & fetialium clarigatione: quorum erat de iniurijs factis primum cognoscere, res repetere, & non reddentibus; hæstam in hostium fines torquendo bellum clarigare, id est, clara voce indicere. Sed de istorum sacerdotum antiquissimo iure forsitan diffusius postea suis locis loquemur: sine quo Romanus piè iustè bellum geri non posse ab initio putauit. Non assentior Pomponio iuriscos: vel illi, qui sub eius nomine titulum de origine iuris ex historia consarcinauit multis erroribus suffultum. Qui scribit hoc iuris instituisse Numam Pompiliam regem, cum indicendum esset bellum Fidenatibus. Quid hoc, quæso, noui? Aliter Liuius, Dionysius, Plutarchus & alij historiæ Romanæ scriptores: quorum consensu constat à Numa rege nullum bellum indictum vel gestum fuisse; sed toto regni sui tempore annis XLIII. pace conseruata Ianum clausum tenuisse. Sed de his, vt dixi, suis locis oportuniùs. Ex iusto legitimoque bello vera victoria prodire potest, & hæc triumphum inclytum producere. Quibus rerū humanarum vicibus sua numina singulis, sicut rerum ferè quarumcunque mutationi, veterum vana religio deputauit. Ardor enim atque impetus iustitiæ bello sese ab iniuria vindicantis Mars & Gradivus à Romanis appellari videntur: cum deferuescit in tranquillitatem & concordiam, Quirinus: cum denique profligata iniuria pacem restituit, gaudium & lætitiã adfert, Triumphus. Itaque triplicis istius numinis beneficia quæcunque sola Iustitia Cæligena illa dispensat inter mortales, sine qua Mars crudelis, tyrannus, & latro; Quirinus stolidus & iniquus; Triumphus inutilis ac vanus. Hanc deam hymnotheses Orpheus in sacro Iouis regis throno sedere canit, Anaxarchus sophista Iouis summi sedulam ministram vocat, alij filiam volunt esse. Cui dicta iam numina subseruiunt, bonis vt eudæmones, sceleratis vt cacodæmones; Iouis nutu Nemeseos imperio subiecti, & coerciti. Multiforem hanc, magnaque in bellis potestate præditam existimauerunt antiqui, cui & inter alia Capitolina numina Romani tam principes quàm magistratus ad bellum profecturi sacrificare, vota que nuncupare debebant, priusquam paludati in prouinciam ad exercitum abirent, vt Iulius Capitolinus auctor est. Cuius religionis neglectæ causa C. Flaminius Cos. ad Trasimenum lacum cum xv. millibus Romanorum ab Annibale cæsum tradunt Liuius & alij. Legimus etiam tam obseruantes eius Romanos fuisse, vt exercitus in Istria suum consullem C. Claudium Pulchrum, quia religione hac neglecta non paludatus in castra venisset, per ludibrium repudiaret, ac velut priuatum obedientia negata, Romam ad vota in Capitolio nuncupanda remisisset. Quod anno Vrbe conditæ DLXXVI. contigit, vt Liuius libro XLI. latius memorat. Nemesein itaque deam superbiorum vltionem ipsam, atque iustorum præmium esse sunt opinati. Ammianus Marcellinus ex veterum theologia Iustitiæ deæ filiam esse tradidit. Ceterum Plato in quarto de legibus non minùs aptè iudicij cum deo cuncta permeantis angelum dicit. Et rectè quidem, ni fallor. Vindicta namque atque Victoria nunciant & declarant diuini iudicij, hoc est, cælestis iustitiæ veritatem & bonitatem efficacem. Quemadmodum in proelio ad Marathonem contigit, vbi Nemesis Supplicium Persis fuit, & Victoria Græcis; vt Pausanias in Attica, & elegantissima Græcorum quædam epigrammata in Nemesein Phidiæ sculptoris conscripta testantur. Diximus Martem,

Cur mundi inferiora mutationi subiecta.

Bellum quod bonis & quod malo. Eius etymologia.

Bellum optimè lege iustum.

Clarigare. Fetialium ius.

Bellica numina.

Mars. Gradivus. Quirinus. Triumphus. Iustitia.

Nemesis dea.

Romani principes.

C. Flaminius Cos. clades.

C. Claudius Pulcher cos.

Nemesis quid.

cum

cum Gradus scilicet est, hoc est, cum ordinato, certoque legum & disciplinæ militaris gradu tendit ad victoriam, bellatorem non iniquum videri; Quirinum deditis, & pacem petentibus iustas leges, ac foedera reddere; quia Quirinus ab æquo quirendo, vel quurando nomen habere putatur. Sicut & hasta iusti belli atque imperij celebre quoddam symbolum, propter rectam æquitatem vetusta Sabinorum lingua quiris dicta fuit, à qua Quirinum dictum plures opinantur. Qua de causa pro Marte colebatur, ut M. Varro testatur, & decorum, regumque simulachris, velut insignis iustitiæ, hastas erectas adiungi solere Iustinus ex Pompeio Trogo scribit libro XLIII. Diximus etiam Triumphum parta victoria gaudium & lætitiâ cum pace, laborum insuper præmia, honores, opes, imperia, cunctaque publicæ pacis adferre beata commoda: quo cognomine Romani Liberum patrem colunt & celebrant, quemadmodum & Græci Bacchum vel Dionysium eundem *Δελαυον* invocant antiquissimo nomine, postmodum à Latinis, aspiratione transposita, duabusque tantum literis mutatis, usurpato, sicut M. Varro censet. Recepta namque fuit antiquitus opinio, prima in terris arma propter iustitiâ à Libero patre, vel Baccho mota fuisse. Quem fabulantur cum magno sexus utriusque exercitu terrarum orbem illustrasse, sceleribus expurgasse, tyrannos impios, & iniustos, tanquam feras persequendo, locorum ubique liberiores hominibus vitam restituisse. Eaque de causa Liberum patrem Romanis, & *ἑλευθεριον* Græcis, nec non à servitute iniqua soluenda Lyæum, & Lysium nuncupatum esse. Quod planè Martium esse nemo non fatebitur. Hinc & Enyalius, sicut etiam Mars & Quirinus vocabatur, ab impetu & furore bellico. Coniungunt enim hos duos eodem nomine, velut vnum numen. Aliorum tamen alia est sententia, diuersos nimirum esse: & Sophocles dæmonis maioris belli præsidis Enyalium ministrum facere videtur. Inter Liberum verò Martemque patres, ut hos Romani nominare voluerunt, quidnam interesse videatur, veterum fabulæ, sacrorum mysteria, nominum epitheta, item simulachrorum symbola interpretata declarare poterunt. Ex quibus inter alia colligimus, Liberum ductu, auspiciisque Musarum (quas in eius etiam castris militare fingunt poëtæ) rationum ac artium telis pugnare magis quam Martem: & idcirco faciliore viâ, minoreque cum sanguine ius & æquum prouehere, iniurias propulsare, superbiam & barbariem domare. Hinc eius arma non ex ære, vel ferro, bubulove septemplex corio thoracis, clypei & cassides: sed molles hinnulorum, dorcadum & lyncum exutiæ: non hastæ, lanceæ, pila ferrata, gladiiue; sed thyrsi, ferulæ & vites esse canuntur. Crebris igitur & gloriosis victorijs inclytum, & exultantem Liberum cum plures iniquos tyrannos, barbarasque gentes subiugaret, Triumphum appellatum volunt, & pompam sacram victoriarum causa celebrandam Ioui patri, Marti, Mineræ ceterisque dis bellicis instituisse, & à se nominasse; quod à Græcis *θειαιμος*, quasi *Δηλαιμος* (quemadmodum vocis etymon doctiores explicant) fuerit appellatus: quia feras & leones equitavit, & atrocissimas belluas subiugatas curru suo iunxerit, ut habent fabulæ. Quibus significatur heroicum & diuinum quippiam fuisse, ferum, ac siluestre genus hominum ab initio vagum & indomitum iustitiæ, legumque iugo subicere, & ad humanæ libertatis civilitatem reducere. Ut enim optima victoria est, Platone iudice, seipsum, id est, truces affectus suos vincere: sic & nobilissimus triumphus est de vitijs quibuscunque triumphare. Equidem Bacchicæ eius generis triumphales pompas plures & pulcherrimas marmoreis tabulis & sepulchralibus arcibus lapideis, arte summa, atque elegantissima varietate sculptas Romæ vidi, veteris philosophiæ doctissimis mysterijs plenas: non hic tamen sed alibi diligentius explicandas. Nam si ex Pythagoræ, Platonis, Orphei & Ægyptiorum arcanis hæc proferre deberem, iusti ferè voluminis opus aggredi necesse foret. Ex iam dictis porrò liquere satis puto, Triumphum Liberum patrem à Romanis, & Dionysium à Græcis dictum; & pro dæmone à Martis & Quirini potestate non alieno cultum fuisse: cuius etiam simulachra in denarijs Romanorum antiquis expressa reperimus, quemadmodum locis opportunis aliquando declaraturi sumus in annalibus nostris. Itaque D. Augustinum ad pompam illam sacram potius, quam ad numen aliquod respexisse verisimile est, cum libro de Ciuitate Dei IV. cap. XVII. scriberet hæc verba, deos Romanos irridens. Nam si Victoria dea est, cur non deus est & triumphus; & Victoriæ iungitur, vel maritus, vel frater, vel filius? At Liberum patrem vel Bacchum Triumphum deum vocatum fuisse, non puto D. Augustinum ignorasse. Iam de iure quidem belli, victoriæ, atque triumphis satis, quæ ad rem præsentem faciunt, ni fallor, diximus. De pompa verò triumphali, nil hic addam amplius, ne actum agere videar: cum antiquitatum & humanioris literaturæ peritissimi viri Pomponius Lætus, Io. Baptista Marlianus, & Carulus Sigonius ante me multa de hac eleganter scripserint, & Onufrius Pancuinus ferè cuncta congegesserit, quæ ad hoc argumentum ei spectare videbantur. Nos tamen in annalibus singulorum ducum, ut victorias, sic & triumphos cum spolijs, & manubijs gradatim curiosius adferemus: ut cognoscas, candide lector, ex quàm exiguis initijs Vrbs, atque Imperium

Graduum unde Quirinus vel quurando obsoleta nunc, olim apud Sabinos usitata verba fuisse videntur, à quibus Quirinus & Cures. Hasta quid significet. Triumphus & Liber patris idcirco *θειαιμος*. Liberi patris expeditiones.

Enyalium.

Musa Liberi patris in expeditionibus committens militis. Liberi patris arma.

Cur Triumphus & *θειαιμος* sit appellatum.

Triumphales pompæ Liberi patris.

D. Augustini locum.

perium in summam potentiam; triumphus in ambitiosos & insanos sumptus successiva temporis excreuerit. Transcamus igitur nunc ad primi Regis Romuli primum triumphum, atque auspiciatissima spolia opima prima.

ANN. POST. ROMAM. CONDITAM. IIII.

Romulus rex triumphum. egit. preimus. anno. post. Romam. conditam. quarto. De. Cenninensib. Crustumereis. & Antemnatis. Isque preimus. spolia. opima. Ioui. rettulit. duce. hostium. Acrone. caeso. // // //

PRIMA Romanis bella intulerunt Latinorum vicini Cenninenses, Crustumerini, Antemnates & Sabini iniuriæ atrocis dolore irritati, quod Romulus ipsos amice ad ludorum solemnitatem inuitatos, virginibus ex composito per vim raptis, grauissima contumelia affecisset. Ex his Cenninenses, Crustumerini, & Antemnates primi, non expectato aliorum populorum apparatu & subsidio, Rege Cenninensium Acrone duce in agros Romanos impetum fecerunt. Sed obuius cum exercitu Romulus, intra paucos dies oppressit vagabundos proelio victor, in quo suapte manu ducem hostium Acronem obruncatum, armis spoliavit. Mox castris oppidisque hostium captis exercitum præda diuitem reducens Romam, primus triumphum duxit: & spolia Regis occisi, trunco arboris ramo suspensa, Ioui Feretrio dedicans, opima vocauit, quasi ampla & magnifica, quæ dux ipse duci occiso detraxisset, quorum utrimque auspicijs res geritur. Rarum quippe decus, quod ter solummodo inter tot tantaque pop. Rom. bella contigisset, intra octingentos amplius annos historici tradunt, quemadmodum suis locis annotabo. Sed de his primis Romuli opimis lubet elegantes Propertij poëtæ versus adducere, ex elegiarum libro quarto.

Prima bella Romanorum.

Triumphus primus. Iupiter Feretrio. Opima spolia que. Tria fuisse duntaxat. Prima opima spolia Romuli.

*Nunc Iouis incipiam causas aperire Feretri,
Armasque de ducibus trina recepta tribus.
Magnum iter ascendo, sed dat mihi gloria vires;
Non iuuat ex facili lecta corona iugo.
Indus exemplum prima tu Romule palma
Huius, & exuuijs plenus ab hoste redis.
Tempore quo portas Cenninam Acrona petentem
Victor in euer sum cuspide fundis equum.
Acron Hercules Cennina ductor ab arce
Roma tuis quondam finibus horror erat.
Hic spolia ex humeris ausus spectare Quirini,
Ipse dedit, sed non sanguine sicca suo.
Hunc videt ante cauas vibrantem spicula turres
Romulus, & votis occupat ante ratis.
Iupiter hæc hodie tibi victima corruet Acron;
Vouerat, & spoliū corrui ille Ioui.*

Acron rex.

Hæc quarto Urbis anno accidisse scripsi, quod Gellium, referente Dionysio, auctorem habemus grauissimum, Sabinas eo anno Consualibus ludis raptas fuisse, quo etiam procul dubio bellum istud mox exortum, ac subito etiam confectum est, ut fiat verisimile eodem simul anno triumphatum esse. Eusebius in Chronico, si numeri non sunt mendosi, sicut in eo plerumque accidisse auctore video, Sabinas anno Urbis tertio raptas dicit. Sunt item qui quarto post Urbem conditam mense hoc factum volunt: sed horum opiniones aperte satis refellit Dionysius. Post triumphum, ac redditas Ioui Feretrio votiuas victimas, spoliisque ac prædæ primitias Romulus primum propter victoriam in Capitolio eidem deo templum extruxit, & dedicauit: rettulitque mox ad senatum de captis oppidis; & primus sententiam dixit, uti raptarum mulierum, pro parentibus & consanguineis intercedentium, in gratiam victis venia daretur, ac liberum arbitrium Romam transmigrandi quibus videretur: hisque ciuitas daretur, bona atque agri manerent. In singula oppida capta trecenti ab Vrbe coloni ex lege mitterentur, quibus agrorum pars tertia diuideretur. In quam sententiam senatusconsultum est factum, & Romam inde frequenter migratum est à parentibus, & propinquis raptarum, vnâ cum familijs: eosque mox in tribus & curias describit Romulus, usque ad tria millia; ita ut tunc primum ad sex millia peditum censeret Romanus exercitus coeperit, Dionysio auctore. Cenninam igitur, Antemnas, & Crustumerium eodem anno ductæ sunt colonie, pluresque inuenti sunt, ut refert Liuius, qui propter vbertatem terræ in Crustumerium nomina darent.

Primum in Capitolio templum Ioui Feretrio dedicatum à Romulo.

S. C. de captis oppidis, colonis, deducendis. Incrementum ciuitatis Romanæ. Colonia prima. Cennina, Antemna, Crustumerium.

Post istam victoriam grauius deinde bellum sequitur, Sabinum T. Tatius rege duce, qui non te.

Bellum Sabinum T. Tatij Regis.

Capitolii ca-
pitii proditi-
one
Tarpeia.
Iupiter Stator.
Hersilia.
Pax & fœdus
inter Sabinos
& Romanos.

Duo Reges per
quinquennium
Romæ.
Ducunt patres

Incrementum
Vrbis.

T. Tatij mors.

non temerè ac contemptim, vt alij; sed multò maiore apparatu Romanos inuasit, vindicatorum raptarum virginum iniuriam. Quod vario discrimine & euentu protractū, triennio durasse ex Dionysio colligimus: & Romam non semel periclitatam legimus, capto, Tarpeia virgine prodente, à Sabinis Capitolio, profigataque propemodum Romanorum acie in foro, dum Romulus in ipso pugnae discrimine fugientibus suis Ioui Statori templum in foro vovit. Equo tamen Marte ab armis postea discessum fuit, mulierum raptarum interuentu, duce Hersilia; quarum precibus, atque intercessione pax coaluit, & fœdus iustum est. Vti potestate imperioque pari Romulus Tatiisque in Vrbe regnarent. Sabinis volentibus domicilium transferre, atque Romæ manere, ius ciuitatis esset, centum ex ijs senatores legerentur, communicatisque vtriusque sacris in tribus & curias reciperentur. Vrbi à Romulo nomen maneret, populus à Curibus Tatij patria Quirites appellarentur. Hoc fœdere æquato demum imperio, duos Reges Roma per quinquennium habuit, auctoque in duplum populo, ducenti post lectionem hanc Romuli secundam exinde senatores fuerunt. Multiplicatoque maiorem in modum populo, & Vrbis spacium vltra pomerium extendisse Reges, tradit Dionysius; occupante cum Sabinis Capitolium, vicinumque Quirinalem T. Tatio rege: Romulo cum veteribus ciuibus tenente Palatinum, & adiunctum Cælium montes. T. Tatio autem per insidias Lauinij post quinquennium extincto, solus Romulus deinde regno quoad vixit potitus est. Igitur de Sabinis ex iam dicto bello triumphatum non fuit. Historiam verò diffusius scribunt Liuius, Dionysius, Plutarchus & alij. Ouidius quoque victorias hæc vnico versu pulchrè complexus est, ad Romulum dicens Fastorum secundo.

Te Tatius paruiq; Cures, Cenninaq; sensit.

Ouidij loci
correctus.

Vbi ita legendum est, non *Cecinnaque*, vel *Cenninaque* quemadmodum vulgati habent codices.

Cennina, Au-
temna, Cru-
stumerium.

Cenninenses, Antemnates & Crustumeros Plinius lib. III. cap. v. inter quinquaginta tres veteris Latij populos enumerat, qui ante Romam conditam & eius incrementum celebres admodum fuerant, sed Vrbis postea amplitudine ac potentia obruti funditus interiēre: vt suo tempore nulla vestigia reliqua fuisse scribat Strabo lib. v. Geographiæ. Idem auctor est horum ciuitates quasdam, olim amplas & potentes, vicos suo tempore fuisse, priuataque ciuium ædificia: quemadmodum Virgilius Aeneidos vi. libro de his quoque cecinit:

Hæc tunc nomina erant, nunc sunt sine nomine terra.

Cenninam verò Stephanus Grammaticus in vrbium lexico Sabinorum fuisse dicit, & populos Græcis Cennitas appellatos. Crustumero autem Latinorum fuisse olim asserit, atque hoc ex Dionysij Halicarnassensis auctoritate, quem citat ex secundo antiquitatum Romanarum. Iam populos Cenninenses & Crustumeros appellant Latini. At Virgilius Aeneidos vi. Crustumeros vocat:

*Ardea, Crustumeroq; & turrigera Antemna
Tegminatæ cauant caput, flectuntq; salignas
Vmbonum crates.*

Ex his Cenninam & Antemnas eodem auctore Dionysio Aborigines pulsas Siculis olim tenuerant: Crustumero verò ab Albanis aliquot ante Romam sæculis fuisse conditum tradit idem.

ANN. P. R. C. XVI.

Romulus. rex. II. anno. XVI. de. Camerineis. Kal. Sextilibus.

Bellum Ca-
merinum.

Hic Plutarchum auctorem sequimur, qui in Romulo scribit Cameriam captam, atque coloniam factam esse anno ferè Vrbis XVI. Kal. Sextilibus. A liter aliquantò Dionysius, qui viuo adhuc T. Tatio bellum hoc exortum, atque duorum Regum auspicijs gestum esse refert. Innuit tamen bis bellatum cum Camerinis fuisse, atque priore bello, cum agrum Romanum populabundi inuasissent, à Romulo & Tatio fusos proelio, atque oppido vi capto, armisque ademptis, multatos agri parte tertia. Vrbem deuictam tunc Reges fecisse coloniam Romanam, & vsque ad quatuor ferme millia Camerinorum traduxisse Romam, atque in tribus & curias adscripsisse. Post aliquot deinde annos occiso iam Tatio, & Fidenate bello confecto, vt idem Dionysius auctor est, Camerinos solus Romulus bello reperijt: eò quòd colonos Romanos secum habitantes per insidias oppressissent, grauante Romam pestilentia, audaciores facti. Id scelus vlturus Romulus munitionibus hostium expugnatis, auctores defectionis affecit supplicio, prædamque omnem militi concessit. Atque agri tum dimidio multatæ Vrbi præsidium sat validum imposuit. Ex hoc itaque bello Romulus, eodem Dionysio recte, secundum triumphum egit, & ex manubijs Vulcano dedicauit quadrigas æreas, simulque effigiem suam, cum Graeco ritu à se gestarum clo-

Quadriga aërea
Vulcano dedi-
cata.
Statua Romuli.

rum elogio. Atque hæc anno ferè XVI. contigisse vult Plutarchus, quo etiam eò coloniam deductam tradit: Romulum quippe sex millibus hostium in prælio occisis, atque vrbe capta, ex his quos belli calamitas reliquos fecerat, dimidiam ciuium partem Romam traduxisse, & duplicem deinde colonorum numerum Roma Camerium deduxisse. Cum reliquis insuper spolijs Camerio, quadriugum æreum currum deportasse Romam, atque in Vulcani templo statuisse, cum statua triumphali & elogio rerum à se gestarum. Et hæc ferè de bello Camerino Dionysius & Plutarchus, de quo Liuius mentionem nullam facit. Solinus autem capite I. ait Romulum triumphasse iterum de Antemnatis, tertio de Veientibus: de Camerino verò triumpho nil etiam ipse prodidit.

Camerium Plinius loco supra memorato collocat in Latio veteres inter vrbes, quæ Romæ potentia & magnitudine abolitæ sunt. Albanorum coloniam dicit Stephanus fuisse, & deinde victam coloniam Romanorum hoc anno esse factam docent Plutarchus & Dionysius.

ANN. P. R. C. XVII.

Romulus. rex. III. anno. XVII. De. Veientibus. Fidenatibusq;
Idib. Octobr.

VEIENTES & Fidenates non iniuria, sed vel spes prædæ, vel potentia nimium crescentis, atque vicina metus ad arma impulsit. Quo autem maxime anno hoc bellum ceptum ac gestum fuerit, non reperimus. Consentiant tamen auctores, à Fidenatibus belli principium exortum esse. Cum enim, post pestem, Roma fame laboraret, Crustumero colonia deuectum nauigijs commeatum ac frumentum Fidenates diripuisse Dionysius refert, atque iuuentute armata, mox agri, quicquid inter Vrbem ac Fidenas est late vastasse. Igitur Romulus cum toto exercitu obuiam profectus, collocatis circa Fidenas insidijs; hostilem exercitum simulata fuga eò pertraxit: vnde subito exorti Romani transuersam inuadunt hostium aciem, multipliciq; terrore perculos in fugam vertunt. Iraque dum illi oppidum effusè petunt, inhærens tergo Romanus equitibus insequutus, priusquam fores portarum obicerentur, velut agmine vno, simul irrumpit. Atque ita capta primo impetu Fidenæ: quæ mox præsidio imposto, aliarum quoque vrbium victarum fortunam, colonis acceptis, agrisque ademptis, est passa. Belli autem Fidenatis contagione sunt irritati Veientes; vicini namque & consanguinei erant: ideoque postulant vt libertas agerque Fidenatibus restitueretur, præsidium abduceretur. Qua re non impetrata, ingenti exercitu educto, castra prope Fidenas muniunt: variaque primum fortuna cum Romanis certant; sed tandem vno ingenti prælio eos vicit Romulus, quatuordecim millibus hostium occisis. Referuntque nonnulli (quod fabulosum est atque incredibile) maiorem dimidia partem eorum propria manu Romulum obruncasse: quali iactantia ferunt Messenij Aristomenem suum, trecentorum à se cæcorum ex Lacedæmoniis victimas Diti immolasse. At ista clade fracti Veientes, missis Romam legatis, centum annorum fœdus ac inducias, obsidibus quinquaginta datis, magnaque agri parte multati, impetrarunt. Maritimis enim locis ferè omnibus Ostiam vsque, & salinis, agroque secundum Tiberim, qui Septem pagi vocatur, Romano cedere coacti sunt. Igitur ex hac victoria tertium triumphum egit Romulus, vt Plutarchus auctor est, Idibus Octobris: idque splendidissime, magna captiuorum multitudine, regeque etiam Veientium ipso, valde sene in triumphum ducto. Sed vide Plutarchum in Romulo, Liuium, ac Dionysium. Meminere insuper triumphum Zonaras, Solinus, & alij.

Veios potentissimam Etruscorum vrbem fuisse tradit Dionysius, centesimo à Roma stadio, neque Athenis minorem; fundatam in abrupto scopulo. Nec dissentit Liuius, qui vrbem validam muris, & situ ipso munitam fuisse dicit, quæ grauius sæpius bella Romanis intulit; tandem à M. Furio Camillo per obsidionem capta & direpta est, vt suo loco referetur. Eutropius XVIII. ab Vrbe milliario distare scribit. Plutarchus in Camilli vita Etruriæ propugnaculum vocat, & vrbem armis æquè ac Roma potentem, frequenter cum Romanis pro imperio dimicasse scribit, *βειωτῶν* vel *βειωτῶν* nominans: licet in vulgatis codicibus *βειωτῶν* legatur. Quod fefellit interpretem, vt Oenetas eos appellaret. Vide Plinium lib. III. cap. v.

Fidenæ, Græcis *φιδνα* vel *φιδνα*, Albanorum colonia auctore Stephano. Dionysius lib. II. magnam & populosam fuisse scribit, quadragesimo ab vrbe Roma stadio distantem ad Anienis & Tiberis confluentes ab Albanis conditam, eodem quo Nomentum ac Crustumero tempore, tribus fratribus colonias deducuntibus, quorum natu maximus Fidenarum fuerit conditor. Romulus captam & subiugatam, coloniam Romanorum fecit, bis mille quingentis colonis Idibus Aprilis eò deductis, vt auctor Plutarchus est.

Veiens ac Fi-
denas bellum.

Prælium cruen-
tum, atq; iussu
Romuli
victoria de Ve-
ientibus.

Aristomenes
Messeniorm
dux.
Inducia eorum
annorum.
Septempaginis
ager.
Triumphus.

veij.

Plutarchi loci

Fidena Alba-
norum colonia.
Nomentum.

Fidena Roma-
norum colonia.
est.

est. Post annos deinde plus minus trecentos A. Coss. T. Penno coS. vt apud Liuium legimus, colonorum numerus additus, agerq; ijs bello interemptorum est assignatus. Quos cum Fidenates biennio post per scelus occidissent, mox vrbs ista à Romanis deleta est, vt nunc nullæ eius extent reliquæ. Vide Plinium lib. III. cap. v. Strabonem lib. v. Eutropius eam septimo ab vrbe miliario locat, sed error est in numero.

ANN. P. R. C. XXXVII.

Romulus rex. è medio. sublatu. Diuorum. numero. adscriptus. & Quirinus appellatus. est.

HÆC anno Urbis xxxvii. accidisse Nonis Quinctilibus consentiunt historicorum præcipui; qui dies ob rei casum Nonæ Caprotinæ, & Populifuga à posteris est appellatus, & falsis adscriptus. Eo quod extra Urbem cum senatu ad Capræ paludem exercitum lustrans, orto solis deliquio, & cæli tempestate subita ingruente, cum magna imbrium grandinis & tonitrus procella, disperso in fugam populo, disparuerit. Hinc Diuus vulgò credi cœpit, & mox Quirinus deus appellatus, ac cultus est. Verisimilior tamen & receptor est opinio, nobilium conspiratione clam in senatu occisum, corpusque dissectum per frustra sub senatorum togis asportatum esse. Prospero namque rerum successu superbiior & intolerabilior factus, inuisus non solum senatui, verum etiam omni populo cœperat esse, quod legitime à se constitutum regnum in tyrannidis speciem vertere videretur. Purpurea namque indies toga, vestituque corporis insolenti conspicuus, ingenti satellitio, licitorumque turba stipatus dabat iura populo, iudiciaq; subinde solus exercebat, sua vnus sententia damnatos supplicio afficiens: senatus insuper auctoritatem, populumque omnem contemnere videbatur, quod agrum bello partum militibus pro libidine distribueret, obsides Veientium patribus inconsultis redderet, multa que contra leges perpetraret. Itaque feroci, & seruilis iugi insueto populo grauior, & molestior est visus: qui Regem vel fortuito casu, vel optimatum coniuratione sublatum maluit Diuum credere & colere, quam viuum diutiùs tolerare ac metuere. Quod ipsum & alijs sæpe principibus indultum est, qui consecrantur non ad fidem numinis, sed ad honorem emeritæ potestatis: vt Terullianus ait in Apologetico contra gentes. Quocirca & pop. Rom. ne ingratus erga conditorem Urbis, imperijque videretur; Romulum vt deum deo natum, Regem & parentem urbis Romæ, templis, sacrificijsque lubenter honorauit, fidem diuinitatis faciente in primis Iulio Procuro viro primario, qui visum à se Romulum è cælo delapsam augustiore forma affirmabat, mandasseque Quiritibus suis, vt se pro numine acciperent, Quirinum appellarent: ita dijs superis placitum esse; iustitiam, artemque militarem colerent: ijs artibus Romam caput orbis terrarum futuram. Historiam omnem latiùs cognosces ex Liuiio, Dionysio, Plutarcho, Zonara, & alijs. Pulchrè item Ouidius Fastorum II. canit de hoc Romuli exitu, vbi Quirinalia describit.

ANN. P. R. C. XXXIIX.

INTERREGNUM PRIMVM.

Interregnum. hoc. anno. vicissim. apud. patres. fuit.

POST excessum Romuli, vt Flavius Vopiscus ex annalibus Pontificum refert in vita Taciti imperatoris, ex senatus auctoritate, dum post bonum principem bonus alius quæritur, interregnum est initum, quod Græci μεσσησιαίαν appellant. Itaque semper ita comparatum ab eo tempore fuit: vt quotiescunque vsus postulabat interreges prodere, quod frequentissimè stante rep. contigit; eius potestatis vicissitudo penes patricios senatores permanferit, quia apud hos auspicia in primis pollere crederentur. Cuius rei illustre testimonium extat in Ciceronis oratione ad Pontifices pro domo sua, vbi falsam P. Clodij inimici adoptionem infectatur. Auspiciaque pop. Romani, inquit, si magistratus patricij, creati non sint, intercant necesse est: cum interrex nullus sit, quod & ipsum patriciū esse, & à patricio prodi necesse est. Hinc Suidas ex nobilissimis senatorum creati interreges solere scriptum reliquit his verbis: Μετὰ θάνατον Ρωμύλου ἀναρχίας οὐσης ἐν τῇ Ρώμῃ ἐνιαυτὸν ἔσθλον, ἢ σύγκλητος τὸ κύριος τῶν κοινῶν εἶχε ἀρχαίματα. πᾶσι δὲ μέσον ἀρχῆν τοῖς ἐπιφανέστεροις τῶν βουλευτῶν, ἐν ἀξιοδοχίᾳ καταπέμψα, οὓς μεσσησιαίεις. Interregni verò primi originem ac rationem hanc nobis reddit Liuius. Romulo mortuo inter patrum ordines certamen ortum est. Oriundi enim ab Sabinis, quia post Tatij mortem ab sua parte non esset regnatum, ne in societate æqua possessionem imperij amitterent, sui corporis creati Regem volebant. Romani veteres peregrinum Regem aspernabantur. In varijs voluntatibus Regem tamen omnes

Interregnum.

Auspicia penes patricios.

Interreges omnes patricij.

Interregni origo prima.

Concertatio de regno.

omnes volebant, libertatis dulcedine nondum experta. Necdum etiam singulorum ambitionibus certabatur, quia nemo magnopere eminebat in nouo populo. Timor deinde patribus incelsit ne ciuitatem sine imperio, exercitum sine duce, multarum circa ciuitatum irritatis animis, vis aliqua externa adoriretur: & esse igitur aliquod caput placebat, & nemo alteri cedere in animum inducebat. Igitur centum patres, ne quis expertus imperij esse videretur, decem decurijs factis, singulisq; in singulas decurias creatis, qui summæ rerum præessent, rem ita consociant. Vnus cum insignibus imperij, & licitoribus erat, quinque dierum spacio finiebatur imperium, ac per omnes in orbem ibat, annumque interuallum regni fuit. Id ab re, quod nunc tenet nomen, interregnum appellatum. Sic ferè de huius magistratus exordio & forma Liuius. Atque eo modo quinquaginta dierum spacio per singulas decurias semel circuebat administratio, decem habitis interregibus. Reperitoque deinde sæpiùs per circulos eodem ordine, octauo circuli primus interrex lunaris anni ccccliv. dierum explebat spacium; vel tertius, anni solaris dierum cccclxv: vel septimi denique circuli primus, annum vt Romulus instituit, decem mensium, dierum videlicet ccccliii. Aliquanto aliter interregni ordinem describit Dionysius antiquitatum lib. II. Ducentos quippe, adiunctis Sabinis senatoribus, patres fuisse, eosque in decurias distributos decemuiris forte commississe Urbis imperium: atque inter hos vnum post alium quibus diebus lictores, & regni tenuisse insignia, à primo videlicet vsque ad decimum. Inde in sequentem decuriam transisse hunc magistratum, deinde rursus in aliam: adeo vt octauæ decuriæ primus interrex annum absoluerit lunarem, aut tertius solarem: vel annum Romuli septimæ decuriæ primus, vt antea de Liuianis circulis diximus. Plutarchus autem ab utroque discrepat in Numæ vita; centum namque quinquaginta senatores fuisse dicit, inter eosque conuenisse, vt seorsim quisque cum regalibus insignibus sacra taceret, ius diceret, Regisque omnia munia obiret, sex horas noctis, & sex diei, idque ad amouendam populi inuidiam, qui vno die ac nocte eundem ex Rege priuatum intueretur. Eutropius & Zonaras Plutarchum sequi videntur, per continuos enim dies imperasse senatores asserunt, & his regnantibus annum completum fuisse. Quod si Plutarcho credendum, decuriam quamuis quinque solummodo diebus, non quinquaginta, administrasse necesse est. Receptor tamen est altera opinio, dierum quinque imperium vnicuique interregi ex more fuisse: quem admodum Padianus in oratione pro Milone testatur, Clodianam factionem referens, M. Amilij Lepidi interregis domum per omnes interregni eius dies, fuerant autem, ait, ex more quinque) obsedisse, & comitia continuè postulasse. Sic item Liuius libro IX. in oratione P. Sempronij tribuni plebis contra Ap. Claudium Cæcum censorem; Quem semestri, inquit, dictatura: quem interregno quinque dierum contentum fore putas: His ad stipulatur & Sex. Rufus, scribens post Romulum singulos senatores, per quinos dies anno vno regnasse: nec desunt testimonia alia multa, quibus iam dicta probari possint. Equidem si opinionem Plutarchi sequamur, hoc annuo primo interregno senatores omnes interreges fuisse, negare non velim: si Liuium, Dionysiumve, minimè. Constat enim, vt supra monstraui, septimam, octauamve decuriam annum spacium expleuisse, reliquas gubernacula imperij non attigisse. Et facile credo rarissimè deinceps, imò nunquam, interregis nomen rotam patricij senatus ordinem percurrisse, & rursus nunquam in vno solo interrege interregnum desisse: licet hæc ratio magistratus diu postea in vsu fuerit, nomenque interregni, etiam regia potestate sublata, permanferit, neque semper vacua hoc nomine fuerit resp. Romana. Absentibus enim ab Vrbe Consulibus, atque a seo detentis, vt ad habenda comitia adesse non possent, vel si propter auspicia, tribunorumve plebis intercessionibus comitia nouorum magistratum suo tempore ante anni excessum ritè haberi non potuissent; nullo in Vrbe curuli magistratu relicto, qui auspicia haberet, aut comitijs præfesse posset, neque eorum causa dictatore, vt sæpe fieri solet, creato; res ad interregnum deducebantur, inibantque auspiciatò vicissim (vt dixi) quinque dierum interregnum patricij senatores, donec noui à pop. creati essent consules. Et moris erat à primo interrege comitia non haberi, sed à secundo vel equentibus; prout dissidia, vel occasiones aliæ protraherent comitia. Id ipsum quoque testatur Padianus loco priùs adducto. Post biduū, inquit, quàm Clodius occisus erat, interrex primus proditus est M. Amilius Lepidus. Non fuit autem moris, ab eo qui primus interrex proditus erat, comitia haberi. Sed Scipionis & Hipsei factiones (quia recens inuidia Milonis erat) contra ius cum postularent, vt interrex ad comitia consulum creandorum descenderet, idque ipse non faceret, domum eius per omnes interregni dies (fuerant autem ex more quinque) obsederunt. Et in argumento scribit, plures tum quoque fuisse interreges, qui consularia comitia, propter eorum candidatorum tumultus, & manus armatas, habere non poterant: vixque tandem V. Kal. Martias, mense intercalario à Ser. Sulpicio interrege, consulem sine collega creatum esse Cn. Pompeium Magnum. Idem varias ob causas sæpiùs accidisse docent historiar, quemadmodum

Interregni ratio & forma secundum Liuium.

Interregni ratio & forma secundum Dionysium.

Interregni ratio secundum Plutarchum.

Interregnum quinque dierum.

Interregni usus.

Primus interrex comitia habere non solet.

Vrbis conditæ CDXII. anno, ingruente belli Larini grauiſſima mole. Tunc enim mandatum conſulibus à ſenatu, ante tempus abdicare ſe magiſtrato, quò maturius noui coſs. crearentur. Religio autem inceſſit ab ijs, quorum imminutum erat imperium, comitia haberi: ideoque interregnum initum, duoque interreges fuere, poſt quos noui coſs. creati inierunt, ſicut auctor eſt Liuius lib. VII. Rurſus anno CDXXVI. M. Claudiū Marcellum dictatorem, qui comitorum habendorum cauſa creatus erat, vitio factum eſſe pronunciarunt augures: ideoque ab eo comitia non ſunt habita. Res verò ad interregnum redijt, dilatisque alia atque alia de cauſa comitijs, quatuordecimus demum interrex conſules creauit. Sed plurima eius rei exempla apud auctores reperimus. Interregis autem vt ſumma, rep. magiſtratibus vacua, dignitas erat; ita eius erat munus, omnia adminiſtrare, quæ Regum, vel conſulum in vrbe ſolent eſſe officia, atque in primis, comitia ſuogandorum magiſtratum, vt auſpicatò, legitimeque haberentur, operam dare: ne diu ſummo honore maneret orba ciuitas. Et hæc quidem de interregno dicta ſufficiant.

ANN. P. R. C. XXXIX.

NUMA. POMPILIUS. REX. II.

Numa Pompilius. Pom. F. Sabinus. Rex. populi. iuſſu. &. patrum. auctoritate.

NTERREGNI radio cum fremere & tumultuari inciperet plebs, multiplicatam ſeruitutem, centum pro vno dominos conquerebant: patribus viſum eſt Regem creare, cum ſenſiſſent populum non vltra, niſi Regem, & ab ipſis creatum eſſe paſſurum. Offerendum igitur vltro rati quod amiſſuri erant, gratiamque inire volentes, ſummam poteſtatem populo permiſerunt: ſed ira, vt non plus darent iuris, quam ſibi retinerent. Deceuerunt enim, vt cum populus Regem iuſſiſſet, id ſic

ratum eſſet, ſi patres auctores fierent. Adeo id gratum tunc pop. fuit, vt ne victus beneficio videretur, id modò ſciſceret, iuberetque, vt ſenatus decerneret qui Romæ regnaret. Atque hæc ferè Liuius. Dionyſius verò optionem pop. à ſenatu datam fuiſſe ſcribit vtrum vno Regi, an magiſtratibus annuis credere temp. mallet: electionis arbitrium ad patres remiſiſſe populum ſua ſponte. Patres quidem omnes Regem voluiſſe è populi conſenſu, ſed de perſona non cõueniſſe: priſcis ſenatoribus Regem è ſuo corpore, nouis item è ſuo quarerentibus. Conuentum poſtea, concedentibus nouis, vt priſci patres Regem alium quam è corpore ſuo designarent. Conditione accepta, priſcos externum Regem potiùs, nulli factioni obnoxium ſcilicet, quam ex patrum nouorum numero, à quibus excluſi fuerant, nominare maluiſſe. Proſcriptum verò ab ipſis externum Numam Pompilium Curibus ortum; cumque & propter virtutes, & quia Sabinæ gentis erat, nouis facilè patribus placuiſſe. Mox omnium ordinum conſenſu Numam, licet tergiuerſantem, honorifica legatione ad gubernacula accitum, à populo comitijs curiatis, patrumque deinde auctoritate comprobante Regem declaratum; auſpicijſque ritè peractis, inauguratum fuiſſe. Dionyſium in his ferè ſequitur Plutarchus, diſſenſione patrum partim, ac partim virtutibus ſuis ad regnum vltro euectum eſſe Numam docens. Verùm vt priſcus comitorum ſimilium ordo aliquantò latiùs à nobis explicetur, is denique Rex ritè creatus deinceps dicebatur, quem populus comitijs habitis, auſpicatò ſuffragijs ſuis iuſſiſſet, atque poſtea patrum auctoritas confirmaret; auguriaque demum comprobarent, quemadmodum à Dionyſio traditur. Et Liuius etiam ipſe, vbi de Numæ creatione ſcribit, aperte his verbis interregis populum ad ſuffragia vocantis hoc indicat. Quirites Regem create, ita patribus viſum eſt: Patres deinde, ſi dignum qui ſecundus à Romulo numeretur, creatis, auctores ſient. Et poſtea populus Regem iuſſit, patres auctores facti. Qui mos deinceps etiam in magiſtratibus, & legibus omnibus rogandis permanſit: vt populus iuberet, patres auctores fierent. Primus inter Reges hunc morem prætermiſit Ser. Tullius rex, quem Tanaquil regina focus illius, occiſo Tarquinio Priſco marito, aſtu ad regnum perduxit. Is enim primus iniuſſu populi, voluntate patrum, vt ait Liuius, regnauit: donec firmata regni poſſeſſione, conciliata priùs per agrariam largitionem plebis voluntate, fuit auſus ad pop. ferre, vellent, iuberentne ſe regnare: Quod ſummo tunc conſenſu, vt i rogas, iuſſum fuit. Igitur hoc illi obiecit Tarquinus Superbus apud Liuium: Seruum quippe, ſerua natum, poſt mortem indignam parentis ſui, non interregno, vt antea, inito: non comitijs habitis, non per ſuffragium populi, non auctores patribus, muliebri dono occuſſe regnũ increpans. Ita & Cicero Verrem repræhendit

Imperij imminutio religio.

Interregnum munus ac officium.

Plæbe comitionis vis in ciuitate.

Modestia ſenatus.

S. C. de Rege creando Grauius plebis.

Numa Pompilius rex declaratus.

Priſcus ordo magiſtratum creando, comitionumque: vti populus iuberet, patres auctores fieret.

Ser. Tullius Rex.

C. Verres.

repræhendit actione quinta, quò ſua ſponte, iniuſſu populi, ſine ſenatus auctoritate iura Siciliae prouinciæ immutaſſet. Quem morem reſpexit etiam L. Vitellius conſularis & cenſorius, formulamque vetuſtam loquendi expreſſit apud Tacitum lib. XI. Claudium imperatorem ad inceſſas Agrippinæ nuptias inſtigans percunctando: an iuſſis populi, an auctoritati ſenatus cederet? At ille vnum ſe, ciuium conſenſui imparem reſpondit. Verùm is honeſtus vitioſæ libidini prætextus tunc quærebatur. Reip. tamen tempore in omnibus quæ ad commune ſpectabant, & ritè fieri volebant, ſolemne, atque vſitatum ſemper fuiſſe conſtat (laudato, me Hercle, & ſalubri more) vt nihil ratum publicè fieret ſine auſpicijſ, ſine pop. iuſſu, & patrum auctoritate. Quod fundamentum Romanæ libertatis diligentiffimè fuit priore illo ſæculo conſeruatum: atque adeo vt etiam pacis fœdera, & pacta cum hoſtibus iniuſſu pop. ab ipſis Coſs. facta aliquando reſciſſa fuerint, veluti Sp. Poſtuum conſulem, qui Caudinam pacem turpiter coactus fecerat, apud Liuium in ſenatu contentiſſe legimus, conſulem iniuſſu pop. nihil ſancire poſſe, quod populum teneat. Porrò ſummam hanc poteſtatem denique nimia licentia perdidit populus; cum priùs per ſeditioſos tribunos plebis patrum auctoritatem conculcaſſet, vt non ampliùs plebiſcita ſenatus, vel plebs ſenatus conſulta comprobaret: comitiaque ſibi omnia libera per vim aſſeruiffet. Cicerone idipſum in Planciana conquerente: Non enim, inquit, patres tenere potuerunt, vt repræhenſores eſſent comitorum; licet magiſtratum non gerebaris, qui cœperat, ſi patres auctores non eſſent facti. Itaque non diu poſt libertatem omnem vltro idem populus ſtolidè proſtituit, cum nobilium aliquot hominum potentia & ambitione per largitiones diſtraheretur in factiones & diſſidia, atque per vim, ſpretis legibus & auſpicijſ, precio omnia iuberet, ſimulque C. Cæſari viam inuadendæ reip. aperiret, atque ad libertatem armis opprimendam oportunitatem daret.

Iam vt vnde digreſſi ſumus reuertamur. Numa Pompilius externus licet, & Curibus Sabinis natus, ob prudentiam, iuſtitiam, doctrinam, philoſophicam vitam, aliasque virtutes quibus erat eo ſæculo clariffimus, dignus videbatur omnium iudicio, qui ad regnum vltro acciretur, & Romæ ſecundus poſt Romulum pop. iuſſu, patrumque auctoritate legitime regnaret. Is igitur auguratò ex lege Romuli regnũ auſpicatus eſt anno tertio Olympiadis XVI. qua vicit in ſtadio Pythagoras Lacedæmonius, qui fuit anno Vrbis conditæ XXXIX. vt auctores ſunt Dionyſius, Plutarchus, & Liuius.

Idem q. pace. populo. Romano. parta. Ianum. preimus. cluſit. Sacra. inſtituit. cæremonias. atq. omnem. diuinum. cultum. docuit. Annum. in. menſes. XII. diuiſit. Dies. quosdam. faſtos. alios. nefaſtos. eſſe. iuſſit. Pontifices. Augures. Flamines. Salios. Veſtales. aliosq. ſacros. ordines. omnemq. plebem. vrbana. per. conlegia. diſtribuit. Leges. plurimas. tulit.

LAVDATISSIMAM diuini Platonis ſententiam populus Rom. meritò comprobauit, aſſerentis nullam gubernationem priuatim vel publicè felicem futuram ſine philoſophia; nec mala atque incommoda à ciuitatibus vnquam abſutura, niſi quarum Reges, vel qui regum nomine potentes in rep. ſunt, verè ac legitime philoſophentur. Hanc enim veriſſimam eſſe ante ducentos, priuſquam Plato naſceretur, annos pop. Romanus re ipſa expertus eſt in Numa Pompilio ſuo: qui non bellica fortitudine, armisve ſuperbus, ſed omnis diuini humanique iuris conſultiſſimus, religione, iuſtitia, & veterum Sabinorum, ſeu, vt alij volunt, Pythagorica philoſophia in ſignis arma omnia ſuperauit. Is igitur in regnum adſcitus, Vrbem nouam vi & armis conditam, religione, iure, ac legibus de integro condere parat: Atque eò denique modetiæ ciuilitatisque rudem, ac militia ferocem populum, deſuetis armis, longa pace redegit; vt quod vi & iniuria occupauerat imperium, religione & iuſtitia velut legitimum ſibi vindicaret; nemine vicinorum, quorum intererat, intra XLIII. annos quibus ipſe gubernabat, contradicente. Quibus omnibus æquitate ſibi conciliatis, amicitia quoque & ſocietate iunctis, Iani templum primus, ob pacem vndique partam, cluſit, & toto regni tempore clauſum tenuit. Liuius auctor eſt, à Numa rege Iani indicem pacis belliſque factum & conſecratum eſſe; vt apertus, in armis eſſe ciuitatem; clauſus, pacatos circum populos omnes ſignificaret. Hunc ſequuntur plures alij recentiores. Plinius naturalis hiftoriæ lib. XXXIV. cap. VII. tradit, Iani geminum à Numa rege dicarum, pacis belliſque argumento quidem cultum; ſed eius ſignum, digitis in numeros figuratis, trecentorum ſexaginta quinque dierum annum ſolare à ſe inſtitutum ſimul notaſſe. Ipſe enim primus apud Romanos, vt Liuius alijque conſentiunt, annum in duodecim menſes, additis Ianuario, Februarioque ad Lunæ curſum deſcripſit, vtque ad ſolaris

L. Vitellius.

Claudij Imperatoris nuptias illicite cum Agrippinâ.

Fundamentum libertatis Romanæ.

Fœdera iniuſſu pop. ac ſine patrum auctoritate fuiſſe irrita. Libertas pop. Rom. vix ſenſim perierit.

Regem philoſophum eſſe debere.

Numa Rex philoſophus.

Iani templum vel pacis, vel belli argumentum.

Iani ſignum digitis anni modum notaſſe.

Annum XII. menſium à Numa conſtitutum.

Intercalaris mensis.

solaris anni metam responderet, intercalarium quoque mensem inuenisse dicitur dierum xxii, qui alternis annis Februario adiungeretur. Mutauit & anni exordium, utque Ianuarius primus mensis esset, instituit. Idem nefastos dies, comitiales, fastosque fecit; quia aliquando nihil cum populo agere utile futurum erat. Sacra deinde & caeremonias, omnemque cultum deorum immortalium, suggerente, ut ipse fingebat, Egeria nympa, docuit, & scriptis promulgauit: quibus dijs, quibus diebus, quibus hostijs, ad quae templa sacra fierent: atque vnde in eos sumptus pecunia erogaretur. Nec caelestes modo caeremonias, sed iusta quoque funebria, placandorumque manium ritus praescripsit: quaeque prodigia fulminibus, aliove quo visu missa, susciperentur atque procurarentur, ad ea elicienda e mentibus diuinis, Ioui Elicio aram in Auentino dicauit. Fidei quoque solemne instituit, ad cuius sacrarium flamines curru arcuato bigis vehi iussit: manuque ad digitos obuoluta, rem diuinam facere; significantes fidem tutandam: sedemque eius etiam in dextris sacram esse. Ritus autem sacros legesque a Romulo traditas, non tam mutauit, quam adauxit, conditis multis facellis, aris, templisque: ne quem deorum relinqueret inhonoratum, & attributo suo cuique numini festo die sacrificioque. Nec minus sacerdotum numero ampliando adiecit animum, quanquam ipse plurima sacra obibat, ea maxime, quae postea ad Dialem flaminem pertinebant: sed quia in ciuitate bellicosa Regibus non semper pacem futuram sciebat, ne sacra regiae vicis bellorum causa defererentur, flaminem Ioui assiduam sacerdotem creauit, insignique eum veste, nempe praetexta toga, & curuli regia sella adornauit. Huic duos flamines adiecit, Marti vnum, alterum Quirino. Vestales quatuor item virgines legit, Alba oriundum sacerdotium, atque his Palladij, Penatium, ignisque perpetui secretorum imperij pignorum custodiam commisit; utque assidue templi antistites essent, stipendium de publico statuit, triginta annorum virginitate, aliisque caeremonijs venerabiles ac sanctas fecit. Et haec quidem anno Urbis xl. Numam constituisse pulchre canit Ouidius Fastorum lib. vi.

*Dena quater memorant habuisse Palilia Romam
Cum flamma custos ade recepta dea est.
Regis opus placidi, quo non metuentius vllum
Numinis ingenium terra Sabina tulit.*

Salij.

Salios item duodecim Marti Gradiuo legit, & his tunicae pictae insigne dedit, & super tunicam aeneum pectori tegumen, caelestiaque arma, quae ancilia appellantur, ferre, ac per urbem ire canentes carmina cum tripudijs solenni que saltatu iussit. Quae sacra anno regni octauo, pestis sedandae causa, Numam instituisse tradit Plutarchus. Volunt & Foecialium collegium a Numa sacerdotijs adiectum fuisse Dionysius atque idem Plutarchus: quamuis Liuius & alij ab Anco Rege foeciales postea introductos scribant. Erant autem viginti ex nobilissimis familijs electi, M. Varrone teste lib. iv. de lingua, uti per hos iustum susciperetur bellum, & ut foedere fides pacis constitueretur. Ex his enim mittebant, antequam bellum indicerent, qui res repeterent; & per hos etiam foedus (quod antea fidus dictum fuisse scribit Ennius) solenni ritu porco immolato feriebatur. Vnde Fidei flamines, siue sacerdotes existimati sunt; ac foeciales appellati (ut Sex. Pompeius vult) a faciendo: quod belli pacisque faciendae ius apud ipsos esset. Quod ipsum ius sacrum non a Numa inuentum, sed aliunde desumptum auctores consentiunt: vel ab Ardeatibus nimirum, vel ab Aequicolis; sicut a Dionysio ambigere refertur. In epitome de praeonomibus C. Probi Valerio Max. adiuncta legimus ab Aequicolis prouenisse ius foecialium, eiusque inuentorem fuisse Sertorem Restum. Auctor de viris illustribus Ancum Regem Romam illud transtulisse scribens, Hecsum appellat, qui apud Aequos ius foecialium excogitauerat: vbi nomen hoc mendose legi videtur. Iam vero Pontifices item quatuor a Numa primum creatos e patribus fuisse tradunt, quorum praecipuus Pontifex maximus appellabatur, atque is primus, teste Liuius, factus est Numa Marcius M. f. qui cum Rege Romam migrauerat, & suae rei publicae, priuatique Pontificijs scitis subiecit: ut esset quod de rebus dubijs consultum, velut ad oraculum, plebs veniret. Nam, ut Pomponius Iuriscos. in lege secunda de origine iuris differit, cum deinde ex legibus scriptis variae actiones nascerentur, quibus inter se homines disceptarent; eas ne pop. ut vellet institueret, earum formulas certas & solemnes fieri necesse fuit. Quae quidem, leges interpretandi, actionumque ex legibus componendarum, scientia, penes collegium Pontificum remansit: ex quibus constituebatur quotannis, qui actionibus componendis praesesset, priuatus. Eaque consuetudine pop. annos propere centum est usus, eodem Pomponio teste, donec simul cum fastis a Cn. Flauio scriba publicarentur. Pro quibus tamen postea praetorum edicta perpetua successere. Iam dictas igitur ob causas collegium Pontificum semper honore & auctoritate amplissimum in rep. fuit; eoque quod Pontifices deinceps religioni deorum immortalium, & summae reip. praesentent.

Foeciales.

Foedus olim fides. Fidei flamines. Foeciales unde dicti. Foecialium ius unde.

Pontifices. Pons. Max. primus.

Pontifices iuris interpretes.

Pontificum auctoritas.

Omnis

Omnis enim eius dignitas, omnis ciuium salus, vita, libertas, arae, foci, dii penates, bona, fortuna, domicilia, horum sapientiae, fidei, potestati que commissa & credita esse videbantur, quemadmodum Tullius in oratione pro domo sua testatur. Quapropter non ineptè Q. Scruuola Pontifices, quasi pontifices, a posse & facere, dictos esse volebat: ut vnico vocabulo summa eorum potestas significaretur. Quem sequi videtur Lucanus hoc versu:

Pontifices sacri quibus est permissa potestas.

M. Varro tamen lib. i. v. de lingua, nec non Dionysius alijque a ponte sic vocatos arbitrantur: nam ab ijs pons Sublicius primum factus, & saepe restitutus est, quum idcirco sacra & ultra & cis Tiberim, non mediocri ritu fierent. Ceterum has ferè religiones, haec sacra, sacerdotumque collegia Numam veteribus a Romulo institutis adiecit reperimus; quem omnia quae ad Romanas religiones & caeremonias attinent, octo libris iuxta totidem sacra & iura Curionum genera complexum esse Dionysius asserit. Nam primus sacra & iura Curionum triginta complectebatur, quos Romulus publice pro curialibus suis rem diuinam facere iusserat. Secundus pertinebat ad flaminum iura & sacra, quae rara & multiplicia fuisse Plutarchus in problematibus, Gellius, Macrobius docent ex M. Varrone, Cincio, Massurio Sabino, Fabio Pictore & alijs antiquis auctoribus, quos studiosus lector consulere poterit, Tertij libri iura sacra spectabant ad tribunos celerum, siue equitum Romanorum praefectos: nam equestri ordine Numa, non, ut Romulus faciebat, ad satellitium vel custodiam corporis utebatur; sed his etiam solemnum quorundam sacrorum curam, atque tutelam commiserat. Quartus augurum artes, ritus & sacrificia continebat. Quintus virginum Vestalium sacra & priuilegia; & sextus Saliorum. Iam septimus foecialium iura & caeremonias explicabat; & octauus Pontificum iura potestatemque docebat: quemadmodum latius a Dionysio narratur. His igitur aliisque pluribus pulcherrime ad reip. vsum excogitatis disciplinis, Numa diuinitatis opinione & auctoritate adiutus, religionem ac iustitiam penitus in vrbe fundauit, cum maxime sua quaeque instituta legibus ad populum latis sanctione publica confirmaret: & ipse suarum legum obseruantissimus, pietate & innocentia cunctos ad sui imitationem facile induceret; adeo ut multitudine omnia a vi & armis ad religionem frugalitatemque conuersa, non ambitio, non auaritia, non Martius furor, sed assidua deorum propiciandorum cura, aequitatis ac pacis perpetuum studium animos hominum occuparet, cum interesse rebus humanis caeleste numen videretur. Tum ea pietate omnium pectora imbuerat, ut sola fides ac iusiurandum, non legum, non poenarum metus, ciuitatem regerent, & a vitijs abstraherent. Et cum ipsi homines, in Regis optimi, atque vnici exempli mores, se formarent; tum finitimi etiam populi (qui prius castra, non urbem positam in medio ad sollicitandam omnium pacem, turbandamve quietem crediderant) in eam verecundiam adducti sunt, ut ciuitatem in cultum deorum versam, non minus quam sacratissimum templum violare nefas ducerent. Hac autem ratione Numa religionis atque virtutis summam vim liquide demonstrauit, de cuius nunc ciuilibus institutis, quibus Urbem in pace ac disciplina continuit, quaedam sunt addenda, priusquam ad eius leges ordine constituto deueniam.

Diximus Romulum, lege de plebis officio exercitioque lata, ciuibus plebeis ingenuis agriculturam commendasse, opificiaque, atque artes manuarum vrbanas libertinis, atque pauperibus inquilinis imposuisse, qui vix ciuium numero habebantur. Immo non ciuibus, sed peregrinis dumtaxat atque seruis, si Dionysio credendum est: nam asserit Romulum sellularias, ut appellat, atque sordidas artes a ciuibus ingenuis penitus remouisse, seruis ac exteris tractandas tradidisse, diuque Romanis pudori fuisse similia opificia. Et lib. v. i. dicit, de lustro v. i. verba faciens, Romanorum nemini cauponariam, aut operosam artem tractare licuisse; ideoque in censum non receptos mercatores, sordidosve artifices. Quod si Romuli institutum illud tale prorsus fuit, ut ciues Romani omnes praeter agriculturam & militiam nil exercerent, ut videtur velle Dionysius; profecto non diu legem istam in vrbem permanuisse existimo. Quid enim de ciuibus egenis asyli beneficio in ciuitatem acceptis atque libertinis dicendum? qui nec agros habebant, neque ad militiam agriculturamve erant idonei? quales in exulum fugitiuorumque illo confluxu plurimos fuisse verisimile est; qui operario tantum quaestu, artibusque licet sordidis, ciuitati tamen necessarijs, vitam sustentare possent. Hos quidem ciues fuisse fatendum erit, sed ob artium sordes & quaestus infamiam, ab ingenuis ciuibus, de quibus Dionysius loqui videtur, semper fuisse secretos non negauerim: & propter ignominiam non vocatos ad militiam, nisi cogente necessitate, constat. Sic ferè neque a censoribus, nisi capite, operariam illam plebis multitudinem cenferi propter inopiam solere, atque tributum onere expertem fuisse rationi consentaneum, atque etiam ex historia colligere est. Nam saepius censes, in condendo lustro, ingenuorum dumtaxat ciuium in tabulas relatorum, numerum, exceptis proletarijs & capite censu, prodidisse, exemplis doceri posset, & in annalibus nostris demonstrabo. Iam vero cum serui

Pontifices unde dicti.

Iura religionis octo libris Numa complexus est, secundum octo genera sacerdotum. Curionum sacra. Flaminum sacra. Cetera sacra.

Augurum iura. Vestalium. Saliorum. Foecialium. Pontificum. Numa regis summa iuris & auctoritas.

Ciuita Numa instituta.

Romuli lex de plebis officio exercitioque, ut intelligenda.

Artes sellulariae, sordidae, ac seruiles.

Dionysij locum conciliatum.

Liberinos ac operarios ciues quidem fuisse, sed non ingenuos.

Qui ciues a militia immunes.

serui

Semi ob virtutes libertate & civitate donantur.

serui frequentissime ob ingenium, industriam, atque artes suas libertate & civitate donantur, nec minus peregrini indies ob similes virtutes civitatem adipiscerentur, sane non videntur confestim a suis consuetis exercitijs abstinuisse, & ad agriculturam transiisse. Vix enim Latium omne atque Etruria vel Romuli civibus ad agriculturam satis fuisset, quos etiam ad militiam aptos ultra quingenta millia ipsum morientem reliquisset Dionysius idem asserit Quapropter doctissimi Sigonij sententiae non illubenter accedo, qui infimam civium plebem, non in agris colendis occupatam fuisse, sed in vrbe mechanicis artibus operam dedisse opinatur: quod ipsam etiam multis argumentis probat. Quinimo si diligentius veterum scripta consideremus, fit prorsus verisimile, Romulum, si non ab initio, certe postmodum, civitate crescente, urbanam pauperum civium multitudinem ad urbana etiam officia admisisse: vel Numam Pompilium regem, quem ex Plutarcho, Plinio, alijsque intelligimus artificum, opificumque collegia ex plebe civium urbana instituisse: quemadmodum sacra sacerdotum collegia, ex patriciorum nobiliorumque civium corpore ordinaverat, ingenua interim plebe ab initio ad agriculturam destinata. Scribunt enim in eius vita Dionysius & Plutarchus, ipsum agros Romanos finibus primum terminasse, atque in pagos diuisisse; agrum vero publicum regium, quem Romulus armis sibi comparauerat, egenis civibus aequaliter distribuisse; ex Romuli instituto singulis bina iugera diuidendo; vt tanto maiorem civium multitudinem ab armis atque egestate, ad pacis & agriculturae studium traduceret; & ad omnibus, lege Romuli ad agriculturam destinatis, civibus, rem rusticam commendasse; vt solertes & gnauos honoribus & praemijs ad labores excitaret, pigros atque inertes ignominia ac poenis castigaret. Atque adhuc reperiuntur praceptorum ac legum eius ea de re quaedam vestigia apud auctores. Insuper ad hoc idem studium non solum honoribus, sed etiam religione obstrinxerant plebem ambo Reges. Etenim vt ante Numam agriculturam obseruanda causa Palilia, Cerealia, Lupercalia, Fratrum arualium sacra a Romulo fuere introducta: ita Numam constat, rei rusticae commendanda causa, inuenisse Terminalia, Fornacalia, Fordicidia, Vinalia, Meditrinalia, Rubigalia, aliaque plurima sacra, quae fastis pontificalibus adscripta sunt. Nec minus deorum praesidentium agtis, & propter fructus propiciandorum nomina excogitasse, vt Rubigum, Terminum, Spinientem, Nodotum, Seium, Segestam, Tutulinam, Volutinam, aliaque infinita rurum vana numina, quae ex M. Varrone D. Augustinus alijque diffusè recensent, atque fugillant. Instituit etiam, vt auctor est Cassius Hemina, far torrere sacrorum gratia, ex vite putata dijs libare, mola salsa supplicare, deos lacte & fruge colere, vt his caeremonijs sacrificijsque maiore in pretio res rustica haberetur. Nunc satis dictum, quo pacto plebem rusticam Numa post Romulum ad opus instruxerit; addendum igitur est, vt urbanae civium multitudini, quibus agri non erant, rectè etiam consuluerit. Quod eius institutum inter alia, vt praclarissimum, & maxima admiratione dignum, laudat Plutarchus. Nam cum ciuitas, Sabinis receptis, duorum populorum esse videretur, atque idcirco contentiones assiduè diuersarum partium nascerentur, vt discordiarum semina extirparet Numa, & differentiam illam aboleret, qua civium alij Quirites a Curibus & Tatio, alij Romani a Roma vel Romulo dicebantur; omnem urbanam civium multitudinem in partes plures rescissam, per opificum genera in variarum artium collegia distribuit. Antiquissima haec tunc in vrbe collegia exorta sunt tibicinum, architectorum, aurificum, fabricum ararium, tinctorum, futorum, cerdonum, & figulorum. Reliquas vero artes simul commiscens in vnum collegium reiecit: quibus omnibus cum sodalitates & conuentus, & facia vnicuique generi apta tradidisset, differentiam istam Romanorum Sabinorumque civium facile deleuit, & obliuione sustulit; quemadmodum pulchrè Plutarchus declarauit. L. Florus tamen velle videretur Ser. Tullium regem, qui censum primus instituit, collegiorum quoque auctorem fuisse Plinius tamen Plutarcho ad stipulatur, qui septimum figulorum collegium a Numa constitutum esse affirmat lib. xxxv. cap. xv. Item, aris signandi antiquitatem vrbi aequalem esse declarans, docet eius rei causa tertium collegium fabricum ararium a Numa rege institutum fuisse lib. xxxiv. cap. i. Nec dubito quin & tibicinum, qui sacris publicis praesidio forent, collegium primum ab eodem Numa religionis conditore originem trahat; quod antiquissimum in Vrbe fuisse testantur Lilius lib. viii. Val. Max. lib. ii. cap. v. M. Varro, Festus, Censorinus, & Ouidius in Fastis. Quapropter malim existimare Ser. Tullium regem plebem urbanam per artium collegiorumque discrimina in tabulas censorias potius redegisse, quam ipsa primum collegia constituisse. Atque ab eodem numerum quoque collegiorum auctum fuisse in tanto Urbis ac civium incremento non negauerim. Crescente namque populo, alia subinde collegia inter plebem inuenta, & aliquoties etiam sine publica auctoritate exorta sunt: saepius etiam pleraque, quia contra remp. videbantur esse, varijs Senatusconsultis ac legibus sublata, teste A. Conio Pædiano in Cornelianam. Qui & in Pisonianam scribens ait, L. Caecilio, Q. Marcio coss. idem accidisse, & S. C. collegia sublata

Artificum ex plebe urbana collegia.

Agricultura studium vt commendatum Romanis fuerit.

Sacra propter agriculturam instituta.

Dij agrorum praesides.

Collegia urbanae multitudinis concilianda, & discordia tollenda causa instituta. Collegia artificum. Sodalitates, conuentus & facia collegiorum.

Aris signandi vestigium antiquissimum. Tibicinum collegium.

Ser. Tullii regem collegia auulsa & in classes redegisse.

Sponte exorta & illicita collegia S. C. sublata.

sublata fuisse quae aduersus remp. esse videbantur, ludosque simul discussos esse, quos magistrum collegiorum facere solebant, sicut magistri vicorum faciebant compitalitios praetextati. Post nouem deinde annos P. Clodium trib. pl. non solum lege lata restituisse ista collegia, sed etiam alia noua adiecit ex omni fece ac seruitio Urbis. De qua item re increpat Clodium ac Pisonem Cicero in eadem oratione. Verum haec annales nostri locis suis exactius proferent. Iura autem veterum ac legitimorum collegiorum bellè a Caio Iuriscos, sunt explicata, xii. tab. leges interpretante. Vbi his lege potestatem fieri dicit, pactionem, quam velint, sibi ferre: dum ne quid ex publica lege corumpant. Eorum item proprium esse ab antiquo res habere communes, ad exemplum reip. arcam communem, & actorem, siue syndicum, per quem tanquam in repub. quod communiter agi fierique oportet, agatur & fiat.

Collegiorum legitimorum ius & privilegium.

Atque haec quidem de Numae Pompilij regis institutis ferè reperimus apud auctores; quibus ille religionem atque politiam Romanam, Romuli legibus emendatis, formauit exactius; & civitatem a militari ferocia barbaricque ad religionis aequitatisque studium, pace vndique parata, traduxit. Eademque ipsum, aliaque plurima Romuli exemplo legibus ad pop. laris, diligentius sanxisse in perpetuum, Lilius, Dionysius, Plutarchus alijque auctores sunt. Quas quidem duabus tabulis publicasse, in vna nempe religionis leges, in altera quae ad ius civile pertinent, ferè colligere possumus ex Sex. Pompei fragmentis, ex quibus bus ex Numae secunda lege secundae tabulae haec verba citantur. Quid horum fuit vnum iudici, arbitro, reoue, eo die diffensus esto. Eas autem leges nunc expromere institutus ordo postulat. Atque primum religionis a Numa vel institutae, vel a Romulo sumptae, summam exprimentes: si non omnes, quod, me Hercle, difficile atque infinitum foret, certe quas apud auctores nunc habemus, atque in primis apud Ciceronem lib. ii. de leg. vbi plures de religione veteri Romanorum a Numae legibus, vt ipse asserit, non multum discrepantes recenset: aut ex Numae regumve commeterijs, aut ex xii. tab. vt plures opinantur, in quibus optimae quaeque Regum leges etiam relaxatae erant. Cum enim prius in libris de rep. asseruisset, omnium rerum pub. veterem illam Romanam fuisse optimam, leges sane, vt ait, optimae reip. consentaneas dare voluit. Quam si quae forte in rep. non fuerint, erant tamen, inquit, in more maiorum, qui tum, vt lex, valebat. Ex ijs tamen dumtaxat nunc adducemus, quae vel Romuli, vel Numae fuisse, vel horum institutis quam maxime congruere videntur. Sunt autem istae.

Leges Numae Regis.

Leges de religione.

Legem de deorum cultu tulit hanc. A. D. diuos. adeunto. castè. pietatem. adhibento. opes. amouento. Qui. secus. faxit. Deus. ipse. vindex. esto. Separatim. nemo. habesit. deos. neve. nos. neve. aduenas. nisi. publicè. adscitos. priuatim. colunto. Constructa. a. patribus. delubra. habento. & Larium. sedes. Ritus. familia. patrumque. seruant. Diuos. & eos. qui. caelestes. semper. habiti. sunt. colunto. Illos. item. quos. in. calum. merita. vocauerunt. Herculem. Liberum. Castorem. Pollucem. Quirinum. & illa. propter. quae. datur. homini. adscensus. in. calum. Virtutem. Pietatem. Fidem. earum. laudum. delubra. sunto. Nec. ulla. vitiorum. sacra. solemnia. obeunto.

De deorum cultu.

Legem de ferijs sacrificiorumque ritu tulit. FERIS. iurgia. amouento. easque. in. famulis. operibus. patrat. habento. Itaque. vt. ita. cadat. in. annis. anfractibus. descriptum. esto. Certasque. fruges. certasque. baccas. sacerdotes. publicè. libanto. Hoc. certis. sacrificijs. ac. diebus. Idemque. alios. addes. Vbertatem. lactis. futuraque. seruant. Idque. ne. committi. possit. ad. eam. rem. & rationem. cursus. annuos. sacerdotes. finiunto. Quaeque. cuique. diuo. decora. grataque. sint. hostia. prouident.

De ferijs & sacrificijs. Fasti.

Legem de spolijs consecrandis tulit, cuius quaedam verba extant apud Sex. Pompeium lib. xiiii. Quamuis legislatoris ipsius nomen in vulgatis libris ibi perierit, legaturque perperam, compelli Reges; pulchrè tamen id emendatum est ab doctissimo viro Antonio Augustino, qui ita locum Sex Pompei restituit. Esse etiam Pompilij regis legem optimorum spoliiorum talem: Cuius. auspicio. classe. procincta. optima. spolia. capiuntur. Ioui. Fere. trio. darier. oporteat. & bouem. cadito. qui. cepit. aris. ducenta. Secunda. spolia. in. Martis. aram. in. campo. solitaurilia. vtra. voluerit. cadito. Tertia. spolia. Iano. Quirino. agnum. marem. cadito. centum. qui. cepit. ex. aere. dato.

De spolijs optimis.

Legem de sacerdotum generibus ac officijs tulit. Diuis. alijs. alijs. sacerdotes. omnibus. pontifices. singulis. flamines. sunto. Virgines. Vestales. in. vrbe. custodiunto. ignem. foci. publici. sempiternum. Quoque. & priuatim. & publicè. modo. ritumque. fiant. discunto. ignari. a. publicis. sacerdotibus. Eorum. autem. duo. genera. sunto. Vnum. quod. praesit. caeremonijs. ac. sacris. alterum. quod. interpretetur. fatidicorum. & vatum. effata. incognita. quum. senatus. adscuerit. Interpretes. autem. Iouis. optimi. Maximi. publici. augures. signis. & auspicijs. postera. vident. disciplinam. tenent. Sacerdotes. vineta. virgetaque. & salutem. populi. auguranto. Quique. agent. rem. duelli. quique. populare. auspicium. pramonent. ollisque. obtemperato. Diuorum. iras. prouident. ijsque. parento. calig. fulgura. regionibus. ratu. temperanto. Vrbemque. & agros. & templa. liberata. &

De sacerdotijs. Pontifices, Flamines, Vestales. Sacerdotum publicorum duo genera. Augures; In Cicerone perperam postea.

Fœciales. rata. & effata habento. Quæq. augur iniusta nefasta vitiosa diræve dixerit irrita in fœctaq. sunt. Quis non paruerit capitale esto. Fœderum pacis induciarum fœciales oratores iudicæve sunt. Fœdera publica fœcialis legatus bisce ritibus facito iungitoq. Fœcialis regem rogato iubeant te cum patre patrato populi. N. fœdus ferire. Rege iubente sagmina poscito atque ex arce graminis herbam puram tollito regemq. rogato. faciãtne te regium nunciũ. populiq. Rom. Quiritium vasa comitesq. tuos. Rege sine fraude sua populiq. Rom. Quiritium faciente patrem paratum legito qui verbera caput capillosq. tangens ad iusiurandum patrandum fœdus solemnibus verbis peragat legesq. condictas recitet. Inde bisce ritibus verbisq. fœdus fœcialis sancito. Audi Iupiter. Audi patre parate populi. N. audite populus. N. ut illa hodie rectissime intellecta sunt. ollis legibus populus. Rom. prior non deficiet. Si prior defecerit publico consilio dolo malo tum. Dic Iupiter. pop. Romanum sic ferito. ut ego hunc porcum hodie feriam tantoq. magis ferito quanto magis potes pollesq. Quibus dictis porcum saxo sic percussit. Atque eo ritu pacem cum vicinis populis fecisse Numam verisimile est: eodemq. Tullum Hostilium successorem eius cum Albanis fœdus iunxisse docet pulchrè Liuius libro primo. Nec vlla vetustior fœderis memoria est, factaq. sunt deinceps ex hisce Numæ legibus eodem ritu fœdera alia omnia. Prodigia portenta ad Etruscos. & aruspices si senatus iusserit deferunt. Quibus diuis creuerint procurant. Idemq. fulgura atq. obstita pianto. Nocturna mulierum sacra ne sunt prater illa qua pro populo ritè sient. Neve initiãnto.

De expiationibus. Legem de sacrorum atque expiationum ritu tulit. SACRVM commissum quod neque expiari poterit impiè commissum esto quod expiari poterit publici sacerdotes expianto. Ex patrijs ritibus colunt optima Sacrum sacrove commendatum qui clasperit rapseritve paricida esto. Periuriy pœna diuina exitium humana dedecus. Incestum pontifices supremo supplicio sanciunt. Impius ne audeto placare iram deorum. Sanctè vota reddunt. Pœna violantiuris esto. Ne quis agrum consecrato. Auri argenti eboris sacrandi mœcus esto. sacra priuata perpetua manento.

De modo sacrandi. Legem de manium religione & iure tulit. DEORVM manium iura sancta sunt. Hosto. datos diuos habento. Sumptum in illos luctumq. minuunt.

De dijs manibus. Legem postumiam de sepul. hrorum iure & funerum sumptibus tulit. VINO rogum ne respergito. Eam verò citat Plinius lib. xiv. cap. xii. & Numæ postumiam legem appellat. Quin plures eiusdem generis tulerit, quibus deo um manium religionem, atque sepulchrorum iura constituit, & funerum immodicos sumptus coëcruit, dubio procul est: testantur enim id ipsum Liuius, Plutarchus, Ouidius, Macrobius, alijque quemadmodum nos alibi latiùs docuimus. Quapropter ab eius institutis non abhonere videntur & illæ leges, quas Tullius loco supra memorato adducit ex xii. tabulis, Solonis item legibus ferè conformes. HOMINEM mortuum in vrbe ne sepelito neve vrsto in loco publico sepulchrum fieri ne quid iuris esto. Modico sumptu rogum facito ascia ne polio lectos plures acerrasve vnctiões aspersiõesve sumptuosas ne adhibento neve aurum addito. Coronas nisi virtute partas non imponito. Seruile corpus ne iungito. Homini mortuo ne ossa degito. quo post funus fiat. Mulieres genas ne radunto neve lessum funeri ergo habento. Vltra decimum mensem luctum ne protrabito. Ploratus & lamentationes in funere sublatae sunt. Eiusdem est generis quam Sextus Pompeius citat ex Numæ regis legis. Si hominem fulminibus occisit ne supra genua tollito. Videtur tamen eo loco legendum esse: Si hominem fulminis vis occisit. At supra genua tollendum tale cadaver esse negat, significans sine rogo vel tumulo mox terra obruendum esse. Quod alibi declarat idem Numa cum dicit: Homo si fulmine occisus est, ei iusta nulla fieri oportet.

De iure sepulchrorum & funerum sumptibus. Atque hæc de religione Romanis per Numam ferè constituta: Ciuiles autem eius leges, quamuis plurimas tulerit, paucas tamen reperimus. Nam quæ apud Gellium leguntur, inter sacras, & expiatorias referri poterunt, vt illa lib. iv. cap. iiii. PELLEX adem. Iunonis ne tangito. si tangit criminibus demissis. Iunoni agnum. fœminam cadito. Item illa: MULIER post obitum mariti infra decem menses nubere volens pragnantè vaccam immolato. Legem postumiam alteram de humano fœtu seruando tulit. MULIEREM que pragnans mortua est ne sepelito neve vrsto antequam parius excisus fuerit. Qui contra faxit. spem animantis cum granida peremisse videbitur. Vide. l. 2. ff. de mortuo inferendo.

De pradijs finiendus. Legem terminalem de prædijs finiendis tulit. VTI quisque in agrorum suorum finibus lapides. Ioui Terminali consecraret. sacraq. quotannu. ibidem faceret. Si verò quis per fraudem terminum mouisset lege Terminali. impune tanquam sacer occidi posset. Auctores sunt Dionysius, Plutarchus & alij. Lex deinde translata est in xii. tabulas his ferè verbis: Qui terminum exarsit. ipsius & boues sacri sunt.

De pactis. Legem de pactorum iure tulit. VTI contractus dubij & sine testibus facti. fide ac iure iurando.

* carpũto, alijs.
Sex. Pompei locu.
Expiatoria leges.
De fœthseruando.
De pradijs finiendus.
Terminus sacer.
De pactis.

De incestu Vestalium. iurando terminarentur. Vtique magistratus. ac iudices in dubijs causis. ex alterius partis fide & sacramento suam interponerent. sententiam. Dionysius, Liuius, Plutarchus, & alij.

De potestate patrum in filios. Legem de incestu tulit. VTI virgo Vestalis stupri conuicta ad portam Collinam viua defoderetur. Qui vitiaffet virgis in foro ad mortem caderetur. Dionysius, Plutarchus, Liuius, alijque. Legem ab Albanis translata non nihil immutasse videtur Numa Rex. Illi enim in stupro depræhensas Vestales virgines simul cum vitiatore virgis ad mortem cædebant publicè. Numa verò morte quidem expiandum crimen in Vestali esse iudicauit; sed ita vt viua sepulta, diem suum miserimis in tenebris obiret.

De patria potestate. Legem de potestate patrum in filios tulit. VTI pater filio concesserit uxorem ducere futuram bonorum ac sacrorum iuxta leges participem patri postea nullum ius vendendi si lium esset. Auctores Liuius lib. ii. & Plutarchus in Numa. Atque hac lege Romuli quam supra retuli temperatam cognoscimus. Iniquum namque Numæ videbatur eam mulierem cum seruo congredi, quæ priùs vt libero nupta fuerat.

De homicidio. Legem de paricidio tulit. SI quis hominem liberum dolo sciens morti duit paricida esto. Citat legem istam his verbis Sex. Pompeius.

De perduellione. Legem de perduellione tulit. SI quis aduersus remp. faciundo Regis magistratusve populivæ maiestatem hostili animo ledat perduellis esto. Hanc, cum alia superiore de paricidio, priùs à Romulo latam, retulisse, atque ita declarasse videtur Numa, vtramque in super eadem capitali pœna sanxisse, hoc modo: DVVMVIRI iudicent. si à ii. viris prouocauerit prouocatione certato. si vincent caput obnubito infelici arbori veste suspendito. verberato. vel intra pomerium. vel extra pomerium. Vtraque lege reus fuit primus M. Horatius Terminus, sorore interfecta paricida factus, atque item perduellis, quia eadem istam in conspectu Regis, atque pop. Romani perpetrarat. A ii. viris igitur, quos Tullus Hostilius Rex, secundum legem iudices fecerat, damnatus, ad pop. prouocauit; cuius comitijs absolutus, ac liberatus est. Auctores Liuius, Dionysius, Cicero in Rabiriana & Miloniana.

Atque his ferè, similibusve institutis ac legibus Numa Rex pulchriorem in remp. Romanam induxit ordinem; quam quibus, in priuatam domum posset, optimus paterfamilias: aded vt nec foris bello, nec domi discordijs, seditionibusve, ipso regnante, vnquam laboratum fuerit. Tam longè enim aberat finitimorum hostilis omnis cogitatio, externive belli metus vniversus; vt non aliud sibi, quam Numam Regem, ac Romanos, arbitrum vicini populi quærent, si quæ de grauib. rebus inter ipsos esset controuersia. Ipsi etiam ciues, in clara vita nobilissimi Principis virtutem summam intuentes, ad frugalitatem & modestiam vtrò simul impellebantur, Regis iustissimi instituta, ac leges, tanquam optimi patris amica consilia, vnanimi consensu acceptantes.

ANN. P. R. C. LXXXI.

Numa. Pompilius. Pomp. f. Sabinus. Rex. mortuus. est.

REGNI videlicet sui anno XLII. cum excessisset annum vitæ LXXX. sicut Dionysius est auctor, & Plutarchus alijque consentiunt, præter Eutropium, qui annos xli. regnasse scribit. Huic ad stipulantur item recentiores Eusebius & Cassiodorus. Vt autem perpetuo fortunæ propitiæ cursu est vsus; ita & sensibus integris extremam ætatè attingit, facillimaque morte sensim senio deficiens obiit, quemadmodum ex Pisone referunt Dionysius & Plutarchus. Vnam habuisse uxorem Tatiam, T. Tatij Regis filiam, ex eaque filiam vnam Pomponiam, Gn. Gellius auctor est: eandemque Numæ Marcio Pont. Max. nuptam fuisse consentiunt omnes: ex eaque natum Ancum Marcium, qui quartus Romæ postea regnavit. Alij plerique præter filiam, quatuor etiam filios superstitibus reliquisse Numam tradunt, à quibus nobilissimarum aliquot familiarum origines promanasse volunt. Defunctum funere, & luctu publico, insignique monumento populus honorauit: elatus enim patriciorum humeris, magna pompa ordinibus cunctis prosequentibus, vt ipse cauerat, extra Urbem, trans Tiberim, sub Ianiculo, ne contra leges facere videretur, sepelitur, duabus arcibus lapideis factis. Quarum in altera corpus eius conditum, in altera sacrorum legumque politici, ac rituales libri ab ipso conscripti clauderentur, ex antiquo legum latorum more, qui tabulas suas monumento secum inferre consueverunt: vt Plutarchus auctor est. Vide Dionysium & alios antè adductos.

Numa Regis mors.
Vxor Numa Tatia.
Pomponia filia.
Ancus Marcus nepos.
Quatuor filij Numa.
Fumus regium.
Sepulchrum sub Ianiculo trans Tiberim.
Libri Numa Regis.

TULLVS. HOSTILIVS.

R E X. I I I.

Tullus. Hostilius. Hosti. f. Hosti. n. rex. populi. iussu. & patrum. auctoritate.

DEFUNCTO Numa rege ad patrum interregna denuo reuerfa est reip. Romanae administratio. Et post aliquot interreges vniuersae ciuitatis consensu delatum vltro in honorem virtutis, regnum suscepit Tullus Hostilius tertius Romanorum Rex anno Urbis conditae xxxii. Olympiadis xxvii. anno secundo, qua vicit Eurybates, imperante Athenis Leoftrato, quemadmodum Dionysius lib. iii. antiquitatum scribit. Erat oriundus oppido Medullia, quod ab Albanis olim in Latio conditum, Romulus deditioe captum, fecerat Romanorum coloniam, anno Urbis quinto circiter. Inde auus Tulli Regis Hostus Hostilius vir nobilis ac bellica virtute clarus Romanam migrauerat: cuius clara bello Sabino pugna sub arce fuerat, Liuius & Dionysio auctoribus: quique, vt refert Plinius lib. xvi. cap. iv. frondeam a Romulo coronam acceperat, quod primus Fidenas irrupisset. De eodem quoque Macrobius Saturn. lib. i. sic ferè scribit: Verustatis peritissimi referunt, in raptu Sabinarum vnam mulierem nomine Hersiliam, dum filiae adhæreret simul raptam. Quam cum Romulus Hosto cuidam ex agro Latino, qui in Asylum eius confugerat, virtute conspicuo, vxorem dedisset, natum ex ea puerum, antequam vlla alia Sabinarum partum ederet; cumque quod primus esset in Hostico procreatus Hostum Hostilium a matre fuisse vocitatum; & eundem a Romulo bulla aurea, & praetexta insignibus honoratum. Is enim cum raptas ad consolandum vocasset, spondisse fertur, se eius infanti, quae prima sibi ciuem Romanum esset enixa, illustre munus daturum. Haec quidem Macrobius. Quare miror Valerium Max. lib. iii. cap. iv. scribere, cum nobili admodum stirpe fuerit natus Rex Tullus Hostilius, incunabula eius agreste tugurium cepisse, adolescentiam eiusdem in pecore pascendo occupatam fuisse, validiorem aetatem imperium Romanum rexisse ac duplicasse. Hic autem primus Regum Romanorum, vt quidam volunt, sellam curulem, lictores, togamque pictam vsurpauit, quod alij ad Romulum, alij ad Tarquinium Priscum referunt.

Idemq. disciplinam. militarem. formauit. Ianum. a. Numa. Rege. clusum. aperuit. & prolatis. imperij. Romani. finibus. ex. auctoritate. collegij. Pontificum. Urbis. pomerium. produxit.

AVCTOR est L. Florus lib. primo, cap. iii. Tullum Hostilium Regem disciplinam militarem omnem, artemque bellandi condidisse: atque mirum in modum exercitata iuuentute Romana, prouocare ausum Albanos, atque diuturnam pacem cum vicinis habitam infringere non dubitasse. Itaque Iani portas, quas Numa in signum pacis vndique partae clauserat, ipse moto bello primus aperuit. T. Liuius verò non solum proximo Regi Numae dissimilem scribit fuisse Tullum, sed etiam Romulo ferociorem, cum aetas, viresque, tum auita quoque gloria animum eius extimularent. Ad quod respexisse videtur Virgilius Aeneidos vi. cum dicit:

Cui deinde subibit,
Ocia qui rumpet patria, residesq. mouebit
Tullus in arma viros, & iam desueta triumphis
Agmina.

Domitis itaque Albanis, vrbeque eorum diruta, & populo Romam translato, senatum & equestrem ordinem nouis ciuibus allectis adauxit, legiones veteres eodem supplemento expleuit, & nouas etiam conscripsit. Atque ita duplicato ciuium numero, Urbis etiam pomerium, adiecto Caelio monte, Romano ritu ampliauit. Qui, vt frequentius habitaretur, eodem migravit, & curiam, quae ab ipso Hostilia dicta est, inibi aedificauit. Plebem quoque noua liberalitate sibi deuinxit. Quos enim Romulus & Numa Pompilius agros regijs sacrificijs ac sumptibus reseruauerant, propriaque Regum fors atque possessio habebantur, eos Tullus Rex inter ciues inopes diuisit, profusus patrimonium sibi sufficere in sacrificia, impensasque domesticas. Auctores sunt Liuius, Dionysius & alij iam dicti.

Quamuis

Tullus Hostilius.

Medullia urbs.

Hostus Hostilius auus Tulli Regis. Corona frondea fortunam ergo. Hersilia.

Hostus, Hostilius filius ex Hersilia bulla aurea & praetexta a Romulo donatus, pater Tulli Regis.

Regum insignia.

Tullus Rex disciplinae militariae auctor.

Numa dissimilem Tullum & Romulo ferociorem.

Senatum & equites aucti.

Caelus mons Urbis adiectus. Curia Hostilia. Tulli Regis in populo liberata.

Quamuis plures leges Tullum Regem tulisse verisimile sit in diuturno xxxii. annorum regno, vix quicquam tamen de ijs proditum memoriae reperio. Vnam refert Dionysius, quam ad sua vsque tempora in perpetuam Horatorum fratrum gloriam durasse scribit, ea talis est: VTI. quoties. nascantur. trigemini. alimenta. ex. publico. vsque. ad. pubertatem accipiant.

Hostilia lex de trigeminis.

ANN. P. R. C. XXCVII.

Tull. Hostilius. Hosti. F. Hosti. n. Rex. ann. xxcvii. de. Albaneis. // . // . //

ANNO regni sui sexto bella resumpsisse Tullum Regem, ac Ianum aperuisse Eusebius auctore est in Chronico. Nam senescere ciuitatem ocio ratus, vndique materiam excitandi belli quarebat. Primum igitur Albanos vicinos & consanguineos aggredi est ausus: quod bellum res vtrimque raptae, & incassum ex ipsius voto repetitae suscitauit, atque ciuili millimum, quasi inter parentes natosque, Troianam vtramque prolem (cum Lavinium ab Troia, ab Lavinio Alba, ab Albanorum Regum stirpe oriundi Romani essent) magno parium studio parabatur. Euentus tamen belli, quando acie non est certatum, minus miserabilem dimicationem fecit. Controuersia namque Imperatorum ex consensu, sine multo sanguine, tergeminarum hinc inde fratrum pugna finita est: quae etiam ad Romanos victoria peruenit vnus M. Horatij virtute, qui duobus fratribus amissis, solus tres aduersae partis Curiatios memorabili duello occidit. Quod ipsum pulchre & graphicè Liuius ac Dionysius nobis describunt, ad quos studiosum lectorem, ne nimis longi hic sumus, remitto. Liuius nulla triumphii facta mentione Horatium victorem, spolijs tergeminis praetatis, in signem Romam redijisse narrat. Dionysius tamen Tullum Hostilium Regem ex S. C. triumphasse scribit; cui ad stipulatur Macrobius Saturnalium lib. i. Albani Lavinienfium coloni sunt, ab Ascanio Aeneae filio primum deducti. Quae ciuitas a forma, & omine albae porcae ibidem inuentae, Alba longa est appellata, vt cum Virgilio Propertius cecinit;

Bellum Albanum.

Memorabilis tergeminarum hinc inde pugna.

Albani.

Alba Latio metropolis.

Et steris Alba potens alba suis omine nata.

Triginta ciuitatum Latinarum marer fuerat, atque etiam ipsius vrbis Romae; ante cuius incrementum Latij totius principatum semper tenuit; a Tullo demum Rege cuerfa, atque translatis Romam ciuibus, deleta est. De qua re vide Liuium, Dionysium lib. iii. Strabonem, Stephanum & alios.

ANN. P. R. C. XC.

Tull. Hostilius. Hosti. F. Hosti. n. Rex. ii. ann. xc. de. Fidenatibus. // . // . //

POST Albanum bellum subsequitur Fidenas, in cuius apparatu Tullum Hostilium Regem anno integro occupatum fuisse Dionysius asserit lib. iii. Fidenatibus, qui Veientium & Merij Suffetij Albanorum ducis clanculario impulsu a societate Romana per rebellionem descuerant, auxilio venire Veientes: Romanis autem ex foedere prius pacto Metius Suffetius cum Albanorum iuuentute. Qui in ipso proelio prodicionem moliens cum suis aciem Romanam deseruit, atque in proximos colles secessit expectaturus proclij fortunam, victoriq. sese adiuncturus. Quo comperto callidus Rex Tullus; ne sui ob tantam defectionem destituerentur animo, magna voce suo iussu hoc facere Suffetium exclamauit, declinareque, vt hostes a tergo aggrediretur. Spes inde atque animus Romanis, metus hostibus accessit: ideoque fraus proditoris fuit irrita, penesque Romanum victoria permanfit. Igitur hostibus ingenti proelio victis, ruptorem foederis Metium Rex Hostilius inter duos currus pernicibus equis distrahi, dilaniarique iussit; Albamque ipsam, quamuis parentem vrbis Romae, attamè aemulam, dirui voluit, cum prius omnes eius opes, ipsumque populum, Romam transtulisset: vt consanguinea ciuitas non perijisset, sed in suum corpus redijisset videretur. Porro deleta fuit Alba postquam sterisset annos cxxxvii. affirmannte Dionysio. Conditam verò volunt anno xxxii. post Troiam captam. A quo tempore si rationem in eas, anno Urbis xxxix. dirutam Albam, bellumque hoc gestum reperies. Idem Dionysius hyeme deinde elapsa Fidenates iterum proelio victos fuisse a Tullo Rege scribit, quos compulsos intra moenia Romanus victor fossa, valloque cinxit, adeo vt ad extremam inopiam redacti, Regis arbitrio sese dederint. Is ad hunc modum vrbe potitus,

Fidenas bellum.

Metius Suffetius Romanis auxiliaturus prodicionem molitur.

Supplicium Metij.

Alba deleta.

Fidenates iterum proelio victi.

Fidena capta.

neam. pr. eustam. ad. fines. hostium. fertio. & non. mixus. tribus. puberibus. presentibus. clarigato. Quod. populus. N. hominesq. populi. N. aduersus. pop. Rom. Quiritium. fecerunt. deliquerunt. Quodq. pop. Romanus. Quiritium. bellum. cum. populo. N. hominibusq. populi. N. iussit. esse. senatusq. populi. Romani. Quiritium. censuit. consensit. conscivit. ut. bellum. cum. populo. N. fieret. Ob. eam. rem. ego. populusq. Romanus. populo. N. hominibusq. populi. N. bellum. indico. facioq. His. di. ctis. hastam. in. fines. hostium. emittito. Romamq. redito.

Atque hi ritus antiquissimi ab Anco posteri traditi, legesque foecialibus conscriptae, quibus res publicè repeterent, bellaq; indicerent, quemadmodum Liius lib. 1. & A Gellius lib. xv. Nactium Atticarum cap. iv. ex Cincij lib. 111. de re militari scriptis mandant. Eodemque modo, vt idem Liius testatur, Rex Ancus tunc priscis Latinis bellum indixit, & ritus eosdem posteri ex eadem lege acceperunt, obseruaueruntque.

Ad hæc Ancus item Rex Auentinum & Ianiculum montes Vrbi adiecit, & ponte sub- licio iunxit, traducta Romam ad habitandum multitudine, Politorio, Tellenis, Ficana, bello Latino expugnatis. Urbem insuper muro, Quiritiumq; fossa complexus est. Nec Urbem solum sed & agros, finesque Romanos adauxit; nam silua Mæsia Veientibus adem- pra, vsque ad mare imperium protulit. Ostiam quoque coloniam xvi. ab Vrbe lapide, in ripa Tiberis, & maris littore duxit, factis ibidem salinis: vicinasque siluas ad usum nauium publicauit; iam tum videlicet præfagiens animo, futurum vt totius mundi opes & com- meatus illo, veluti maritimo Urbis hospitio reciperentur. E salinis autem suis primus sa- lis modia sex millia in congiario dedit, vt apud Plinium legimus lib. xxxi. cap. vii. Car- cerem & hic Rex primus ad terrorem incrementis audaciæ media Vrbe ad forum ædifi- cauit. Vide de his Liium, Dionysium, L. Florum, Auctorem de viris illustribus, & alios.

ANN. P. R. C. CXV.

Ancus. Marcius. Numæ. f. Numæ. n. Rex. anni. cxv. de. Veientibus. // . // . //

E BELLIS quæ gessit Ancus Marcius Rex, vnum dumtaxat Latinum describit Liius, ex quo multis oppidis debellatis, variisque expeditionibus victor, triennali bello in- gentem prædam reportauit: sed nullam mentionem triumphi facit Liius. Ceterum ali- quantò latius Anci res bello gestas recenset Dionysius. Post Latinos enim deuictos, Fide- nates rebellantes subegisse dicit, ac deinde Sabinos. Postea Veientes bis vicisse, pr oreque bello peracto, captis hostium castris, triumphali pompa per Urbem ad deorum templa in- uectum scribit. Inde Volcos aggressum; Velitris obsessis, eos ad deditorem & foedus compulisse.

STVDIOSO LECTORI.

Fragmenta marmorum Capitolinorum hoc loco incipiunt. Quæ igitur in hoc opere deinceps maiusculis, hoc modo, literis capi- talibus impressa inuenies; ea ex Capitolinis, alijsq; antiquis marmoribus, vel nummis, ad verbum excerpta, & descripta putato.

ANN. P. R. C. CXX.

Ancus. Marcius. Numæ. f. Numæ. n. Rex. 11. ann. cxx. de. SabINEIS. // . // . //

POST Volcos deuictos alterum bellum cum Sabinis denuo exortum esse Dionysius tradit, quos ingenti & cruento proelio, multis vtriusque cadentibus victos, castris in- super exutos fuisse scribit. de his Ancum triumphasse, non nisi ex paucis fragmentorum Capitolinorum, vt vides, literis colligere possumus, cum Dionysius solummodo triumphum post victos Veientes mentionem faciat. Posset autem de Latinis quoque intelligi hoc fra- gmentum (INERIS enim solum legitur) nisi Latinum bellum Veienti prius fuisse, idem auctor indicaret, & vltimum Anci triumphum istum esse, Capitolinum marmoris fra- gmentum non ostenderet.

ANN.

ANN. P. R. C. CXXXVII.

Ancus. Marcius. Numæ. f. Numæ. n. Rex. hoc. anno. mortuus. est.

OBIT, vt Solinus & Dionysius referunt, Olympiade prima & quadagesima, regni sui anno xxiv. Idem testatur Liius: Iuniores tamen Eusebius, Cassiodorus & Eu- tropius xxiiii. tantum annos regnasse scribunt; neque de mortis genere quo perijt, quicquam certi ex auctoribus colligere possumus. Liius filios duos reliquisse scribit, neque quid præterea. Dionysius nil amplius quam mortuum, & xxiv. annos regno potitum. Auctor de viris illustribus immatura morte præreptum dicit. Plutarchus violenter pe- rijssè videtur existimare, cum tradat Numæ successores omnes, præter vltimum, qui in ex- lio consenuit, non naturali, sed violenta morte defunctos esse. Tres ex ijs insidijs circum- uentos, atque necatos, Hostilium fulmine ictum conflagrasse. Eusebius in Chronico An- cum perijssè morbo refert, quam opinionem sequitur etiam D. Augustinus de Ciuitate Dei lib. 111. cap. xv.

ANN. P. R. C. CXXXVIII.

L. TARQUINIUS. PRISCUS. REX. V.

L. Tarquinius. Damarati. f. Priscus. Rex. populi. iussu. & patrum. auctoritate.

D E P E R E G R I N Æ originis è Græcia natus, Damarati quippe Corinthij fi- lius, qui ob seditiones, & Cypseli tyrannidem domo profugus, Tarqui- nijs in Etruria fortè confederat, vxoreque ibidem ducta, duos filios Lu- cumonem, atque Aruntem reliquerat. E quibus Aruns, priusquam pa- ter, moritur, vxore grauida relicta. Cuius posthumo filio post aui mor- tem (qui, ignorans nurum ventrem ferre, in testando nepotem præterierat) in nullam sortem bonorum nato, propter egestatem Egerij nomen inditum est. Lucumo superstes patri bonorum omnium hæres, vir impiger, ac diuitijs po- tens Romam commigrauit, cupidine in primis ac spe magni honoris adipiscendi in nouo populo peregrinos lubenter amplexante. Et cum diuitiæ iam animos facerent, auxit Ta- naquil vxor summo loco nata, & cælestium prodigiorum perita: cum Romam carpento proficiscenti, ad Ianiculum aquila pileum è capite rapiente ac reponente, regnum haud dubium auguraretur. Romam domicilio translato L. Tarquinius Priscus appellari voluit; & conspicuum mox virum fecerunt cum diuitiæ insignes, tum Græcum ingenium Itali- cis artibus excultum, atque morum elegantia. Quibus breui non solum optimatibus qui- busque insinuatus, verum etiam apud Regem liberaliter & dextrè obeundo officia, in fa- miliaris amicitiae iura adductus est, vt i mox in senatum atque patricios lectus, publicis pa- riter ac priuatis consilijs bello domiq; interfuerit; & per omnia expertus, postremo etiam tutor liberis Regis Anci testamento institueretur. Quo mortuo hic primus interceptum promissum augurio regnum, petijtq; ambitiosè, composita ad conciliandos plebis animos oratione: cum interregni tempore indictis comitijs pueros, Regis Anci filios, venationis prætextu prius ablegasset. Itaque regnum vltro petens, ab interrege comitijs habitis, ma- gno consensu, populi iussu, patribusque auctoribus Rex præditus est anno secundo Olym- piadis xli. qua vicit Cleonidas Thebanus, imperante Athenis Eniochida, vt Dionysius lib. 111. antiquitatum, & Liius referunt latius. Vide quoque Strabonem lib. v. Auct de viris illustrib. Val. Max. lib. 1. & alios.

Idemq. senatus. & equestris. ordinis. numerum. auxit.

T A R Q V I N I V M regnantem ambitio quam in petendo habuerat sequuta est: mox enim non minus regni sui firmandi, quam augendæ reip. memor, centum in patres legit, qui deinde minorum gentium sunt appellati: factio haud dubia Regis, cuius benefi- cio in curiam venerat. Itaque trecenti senatores ab eo tempore coeperunt esse, vt ex Liiio, Dionysio, & Auctore de viris illustribus colligimus. Si verò L. Florentini locum attentius con- sideres

sideres lib. i. cap. v. ab ipsa vera historia discrepare, & quædam ibi desiderari intelliges ubi hæc habentur: Hic & Senatus maiestatem numero ampliavit, & centurijs tribus auxit, quamvis Attius Nauus numerum augeri prohiberet, summus augurio. Iornandes quoque Episcopus, qui de successione temporum scribens, L. Flori ferè totos libros ad verbum exceptos historiæ suæ intertextuit, locum istum Flori mutilum esse demonstrat. Quin in exemplari vetusto, quod ex bibliotheca monasterij S. Amandi habuimus, sic habetur: Hic & Senatus maiestatem centum patrum numero ampliavit, & centurijs tribus auxit, quatenus Attius Nauus numerum augeri prohibebat, vir summus augurio. Quam lectionem non potero non probare, si reliqua quæ desiderantur, ut ipsa historiæ veritas efflagitat, hoc modo paucis suppleamus: Et equites centurijs tribus auxit, quatenus Attius Nauus numerum augeri prohibebat, &c. Non enim prohibebant auguria Senatui ampliari, sed equitum centurias tres à Romulo lectas. Quas ipsas etiam ex Romuli instituto sub suis nominibus reliquit Tarquinius, cotis discissæ miraculo deterritus: cum alioqui nouas ex suo nomine decreuisset adijcere. Obstantibus igitur augurijs, numero tantum easdem duplicauit, ut in tribus centurijs mille & octingenti essent, sub eisdem, quibus à Romulo appellati essent nominibus. Id quod aptè satis expressit vno vocabulo Val. Max. lib. iii. cap. iv. Tarquinius Priscum dicens numerum Senatui amplificasse, & equestrem ordinem vberiore reliquisse. Posteriores verò, quia geminatæ erant, sex vocabant centurias, sed priscis tamen nominibus Ramnensium, Lucerum, & Tatiensium, quemadmodum disertè restantur Liuius, & Festus: atque in censu Ser. Tullij Regis à nobis explicabitur. Vide præterea Dionysium lib. iii. Auct. de viris illustribus, & Lactantium institut. lib. primo cap. viii.

Imperij. insignia. & ornamenta. triumphalia. ab. Etruscis. rettulit.

POST bellum Etruscum hoc contigit, cuius nulla mentio est apud Liuium; quod diffusè tamen narrat Dionysius, item Florus, & Strabo lib. v. pulcherrimè, ubi de Etruscorum origine scribit in hanc ferè sententiam. Etruscos populos Tarquinius Rex frequentibus armis subegit, qui tandem victoriæ palmam tradentes, pacem petere coacti sunt. In amicitiam verò recepti, Tarquinius principem Etruscæ gentis declarauerunt, regioque ornata donauerunt; corona aurea, sceptro, & sella eburnea, toga picta, tunica palmata, paludamento, trabea curuli, annulis, phaleris, & duodecim pro ciuitatum numero fascibus. Quorum usus partim deinde in summis magistratibus semper fuit, partim in triumphis. Addit Dionysius non statim hos honores oblatos Tarquinius admisisse; sed legem prius de ijs recipiendis ad populum tulisse. Quam cum populus iussisset, tum demum corona aurea, sceptro, sellaque eburnea, & toga picta purpurea, licitoribusque duodecim toto deinceps vitæ spacio ipsum, aliosque successores Reges fuisse vsos. Macrobius Saturn. primo lib. scribit, Tullum Hostilium Regem antea imperij insignia ab Etruscis reportasse; sed nos aliorum auctorum consensum sequuti sumus. Attulit igitur summam imperio dignitatem Rex Tarquinius, vir cetera egregius, si ambitionem tollas: in quo erant tria eximia, quæ Regibus adesse debent, ornamenta; nempe in consilij prudentia, in bellis audacia, & quod præcipuum decus est, in victoria moderatio & clementia. Recitat Dionysius modestissimam Tarquinij victoris orationem, qua subactis nouennali bello Etruscis pacem est largitus. Ego, inquit, neminem Etruscum occisurus sum, aut exilio pecuniæ multaturus. Ciuitates ipsas sine præsidij, sine exactioibus permitto suis legibus viuere, nihil mutato statu reip. Pro his omnibus quæ vobis conceduntur, vnum postulo; ut me vestrarum ciuitatum principem agnoscat: quod etiam inuitis vobis obtenturus sum, quamdiu ero armis superior; malo tamen id consequi à volentibus. Hæc referte vestris ciuitatibus, ego interim dum huc reuertimini vobis inducias polliceor. Hac Tarquinij clementia moræ ciuitates, sua sponte iugum subeunt, atque omnia principatus insignia summo consensu victori obtulere, sicut antè dictum est. Ad eò præclarius multo est, ob imperium & gloriam potius, quam ob prædam ac manubias bellum gerere.

ANN. P. R. C. CL.

L. TARQUINIUS DAMARATI. f. ann. CL.
PRISCVS. REX. DE. LATINEIS. // . // . //

BELLVM primum, ait Liuius, cum Latinis gessit, & duplici prælio victor, oppidum non ignobile Apolias vi cepit, præda inde maior quam quanta belli fama fuerat reuicta est. Oppidani namque à cæde reliqui, traditis armis sub hasta cum reliqua præda vediti, pueri

pueri & mulieres Romam in seruitutem abducti sunt, oppidumque ipsum direptum prius, ac moenij dirutis concrematum est. Postea nusquam ad vniuersæ rei dimicationem ventum, sed ad singula oppida circumferendo arma Tarquinius, nomen omne Latinum diuturno bello domuit. Corniculum, Ficulnea vetus, Cameria, Crustamerium, Ameriola, Medullia, Nomentum, aliaque oppida diuersis temporibus vel capta, vel in deditionem accepta sunt. Postremò Latini populi reliqui omnes ingenti conflato oppidatim exercitu, accitis Etruscorum, & Sabinorum auxilijs, extremam Martis aleam tentarunt: sed duobus prælijs magnis à Tarquinio victi, pacem petere coacti sunt. Romanus opulentis hostium castris, prædaque numerosa ditatus, pacem fessis libenter concessit, atque foedus reddidit. Hic finis belli Latini fuit, quod à Dionysio latius narratur, qui etiam inde Regem triumphasse dicit. Ex manubijs verò ludos opulentijs, instructiusque multo, quam Reges priores, fecit: atque tum Circo maximo primus locus designatus est, ludique Romani instituti, ac forum Romanum tabernis, porticibus, alijsque ædificijs exornari coepit, ut Liuius auctor est. Vide L. Florum, Messallam Coruinum de progenie Augusti, Dionysium, Eutropium, aliosque.

Latium duplex antiquitus fuisse constat. Seruius Grammaticus à Tiberi, Fundos vsque, antiquum appellari vult: Plinius autem Circeios vsque strictiore limite. Cuius regionis populi, prisci Latini vocabantur, quos lib. iii. cap. v. ferè omnes enumerat. Tenuere autem plagam istam alij alijs temporibus: Aborigines, Pelasgi, Arcades, Siculi, Aurunci, Rutili. Et ultra Circeios aliud Latium Volsci, Aequi, Osci, Hernici, Aufones, ad Lirim amnem, vel, ut vult Seruius, vsque ad Vulturum. Latini nominis populos ferè omnes nominat Dionysius lib. antiq. v. descripturus bellum quod gessere contra Romanos anno Urbis cclvii. cum prælio victi sunt ad Regillensem lacum ab A. Postumio dictatore. Erant autem qui nomina dederant in coniuratione Ardeades, Aricini, Bouillani, Buberani, Corani, Cornetani, Gabini, Laurentini, Lanuuii, Lauinenses, Labicani, Nomentani, Norbani, Prænestini, Pedani, Querquerulani, Satricani, Scaptiensis, Serini, Tellini, Tiburtini, Tusculani, Trebiani, Veliterni. Quos ferè omnes primæ regionis & antiqui Latij fuisse existimo. Et priscos Latinos appellabant Romani; eo, quod priusquam Roma conderetur fuissent, ut auctor est Sex. Pompeius. Sed ne longior sim in describendis populis, poterit de his exactius studio lectori satisfacere Carulus Sigonius de antiquo iure Italiæ libro primo, cap. iii.

ANN. P. R. C. CLX.

L. TARQUINIUS DAMARATI. f. ann. CLX.
PRISCVS. REX. II. DE. ETRUSCEIS. // . // . //

DVODECIM Etruriæ populos, initio belli per eos, qui Latinis Sabinisque auxilia dederant, orto, maximis sæpe cladibus affecit Rex Tarquinius. Quod bellum per nouem annos durasse Dionysius refert, quando communi nomine, collatis in vnum viribus Tusci Romanum inuadebant. Magnæ hinc inde populationes, & varia certatum fortuna: sed præualuit plerumque Romana virtus, vltimoque tandem, & ingenti conflictu in agro Sabino ad Eretum florentissimarum ciuitatum vires penè deleuit. Qua pulcherrima victoria mirum in modum aucti opibus Romani, speciosissimum Tarquinio Regi triumphum decreuerunt, Senatus consensu, populique suffragijs. Etruscorum è contra collapsi planè sunt animi; cum singulæ ciuitates maiorem ciuium partem è suis exercitibus desiderari viderent. Cedendum igitur fortunæ rati, in communi gentis concilio decreuerunt de pace cum Tarquinio agere: atque mox singulæ ciuitates honoratissimos quosque legatos, cum libera potestate paciscendi vnà Romam miserunt. Cum quibus quàm elementer, acceptis dumtaxat principatus insignibus, pacem transegerit Tarquinius, paullo antè dictum est. Triumphauit igitur ambitiosissimè, iisdem ornamentis, quibus ab Etruscis, dum pacem petunt, donatus erat: toga purpurea picta, videlicet, tunica palmata, corona aurea, sceptro eburneo, & curru quadrijugo aurato. Verrius Flaccus auctor est L. Tarquinium Regem tunica aurea primum triumphasse: idque Plinius memorat libro xxxiv. cap. iii. Astipulatur L. Florus, ab hac Tarquinij victoria prouenisse diegens togam pictam, tunicam palmatam: & quod aurato curru quatuor equis triumphatur. Id ipsum fortasse in causa est, uti M. Messalla, Eutropius, & alij nonnulli scribant, hunc primum triumphasse, eò quod primus ornamenta atque insignia ista acceperit, & iustam triumphii speciem repræsentarit.

Etrusci nomen veteres sine aspiratione scribere solitos fuisse, marmora passim antiqua monstrant; ut etiam ipsa Capitolinorum Faustorum fragmenta. Quibus apprimè fident omnem

L. Flori locus
correctus.

Imperij &
triumphi insi-
gnia.

Lex Tarquinia
de regijs orna-
mentis.

Triumphalia
Regum orna-
menta.
Tarquinij mo-
deratio & cle-
mentia.

Bellum Lati-
num.
Apolias.

Circa maxi-
mum designa-
tur: & ludorum
Romanorum
initium.

Latij descri-
ptio.
Prisci Latini.

Prisci Latini
civ.

Bellum Etru-
scum.

Etrusci pacem
petunt.

omnem adhibere posse studiosos autumo, nam nihil his nostra ætas vidit scriptum, scul-
ptumve correctius vel accuratius. De nominis origine varij varia commemorant, plurimi
ad Græcam etymologiam trahunt: nonnulli ab Etria, à Diomede condita, quæ post Adria
dicta est, originem ducere volunt, & inde Etruscos appellatos: Romani autem vetustissi-
mos esse Italiæ populos, & aureo sæculo natos asserunt: à quibus aras, ritus sacrorum, di-
uinandi artes ac disciplinas, atque etiam colonias accepit prisca Italia. Nomen autem ha-
buissè à prima eorum tetrapoli regia Etruria, à qua ipsos Romani Etruscos vocant. Cui
opinionem accedunt Cato de originibus, & Myrsilus Lesbios, si modò sunt horum fragmen-
ta, quæ Viterbiensis Annus ille publicavit. Græci Thyrrhenos nominant, à Thyrrheno
Atyos filio, Herculis nepote ex Omphale, quem primum volunt in eas oras ex Lydia co-
lonos trãstulissè, & Tarcone duce duodecim ciuitates condidissè: nempe principes Etru-
riæ populos hosce, Arretinos, Cærites, Clusinos, Faliscos, Fæsulanos, Perusinos, Pisanos,
Populionenses, Rusellanos, Veientes, Volaterranos, Vulturnenses. Regionem tenuere
olim omnem quæ ad inferum mare inter Macram, & Tiberim fluuios diffunditur. Et su-
pero mari aliquando contermini fuere, in cuius littore Adriam coloniam deduxere. Ro-
manæ verò reip. tempore Etruria terminos angustiores habuit, sicut ex Liuiio, Polybio,
Dionysio, alijsque historicis manifestum sit. Polybius enim à Pisis oppido, Romam vs-
que, maritimam Etruriam perducit, eamque inter Arnun Tiberimque collocat: adeò vt
tunc Luca in Liguribus habita fuerit, & Pisa propugnaculum maritimæ Etruriæ in fini-
bus contra Ligures, velut Arretium in montana Etruria contra Gallos. Vnde factum
postea, vt deuicta iam Etruria hæc duæ ciuitates Romanis ducibus tanquam Gallia, Ligu-
resque prouinciæ decretæ frequenter fuerint. Montanæ verò Etruriam Ciminia iuga
diuisere. Cisciminiam enim vocarunt Romani regionem omnem, quæ est inter Tiberim
& Ciminium montem. Transciminiam verò dixere reliquam, à Ciminij iugis Pistorium
vsque. Populos, vrbesque; alias, quæ inter principes non fuere, diligentius describunt M. Ca-
ro, & Plinius lib. 111. cap. 7. Et si historiam Romanam rectè intelligere velis, videndi Dio-
nysius, C. Sempronius de diuisione Italiæ, Fabius Pictor, Strabo, Seruius, Pomp. Mela: ex
quibus omnia, quæ ad hos populos attinent, poteris cognoscere. Et quidem multo suc-
cinctius & apertius ex Caruli Sigonij lib. 1. iam prius citato de antiquo iure Italiæ.

ANN. P. R. C. CLXXI.

L. TARQUINIUS. DAMARATI. F. ANN. CXXXCII.
PRISCVS. III. DE. SABINEIS. IDIB. SEXT.

CVM Sabinis etiam bis terve proelio pugnatum fuit, quia Etruscis auxilia dederant:
quod bellum quinque annis durauit. Fatigatis tandem, & petentibus pax data; sed
ager Collatinus ademptus, cum oppido: cui Egerium fratris filium præfecit Tarquinius
Rex. Atque eo bello confecto tertium triumphans Urbem ingreditur Idibus Sextilibus, si-
cut fragmentum Capitolinum testatur. Vide Dionysium lib. 111. Eutropium 1. & Liuium,
qui hunc solum de Sabinis triumphum Tarquinij recenset, omissis reliquis duobus. Au-
ctor de viris illustribus, Etruscum præteriens, de Sabinis, & Priscis Latinis Tarquinium
triumphasse scribit. Meminit autem belli atque triumphus huius ita Macrobius Saturna-
lium lib. 1. Tarquinius Damarati. f. Priscus Rex quintus à Romulo de Sabinis egit trium-
phum. Quo bello filium suum annos quatuordecim natum, quod hostem manu percuss-
erat, pro concione laudauit, & bulla aurea, prætextaque ornauit: insigniens puerum vl-
tra annos fortem præmij virilitatis & honoris. Auctor de viris illustribus filium trede-
cim annorum tum fuisse dicit, & inde bullam, prætextamque ingenuorum puerorum in-
signia esse coepisse.

Sublatis vndique belli terroribus maiore inde animo quàm bella gesserat, summaque
magnificentiâ ædificando, pacis opera vel absoluit, vel inchoauit: vt non quietior popu-
lus domi esset, quàm militiæ fuisset. Nam & muro lapideo, inquit Liuius, Urbem cingere
parat, cuius exordium operis bello Sabino turbatum erat. Dionysius ait Urbis moenia
struxisse quadratis lapidibus, quorum singuli iustum plaustrum onus perficerent. Et infima
Urbis loca circa forum, aliasque interiectas collibus conualles, quia ex planis locis haud
facile euehebant aquas, cloacis fastigio in Tiberim subtrus terram ductis, siccant. Quod
vnum ex tribus Urbis Romæ magnificentissimis operibus, quibus imperij magnitudo eni-
tet, propter sumptus atque vtilitatem deinceps est habitum. Et aream templi amplissimi
fundamenti occupat in Capitolio, quod, cum Sabinis vltimo proelio congressus, Ioui, Iu-
noni, ac Mineruæ vouerat; planatque montis verticem altis sumptuosisque substructio-
bus: præfagiente iam animo, futuram olim maiestatem loci. Sed morte præuentus fun-
damenta

damenta necdum absoluerè potuit, cum quadriennio tantum post eius belli finem super-
uixerit. Sed de his vide Dionysium libri tertij sine, Liuium, & alios.

ANN. P. R. C. CLXXIV.

L. Tarquinius. Damarati. f. Rex. hoc anno. occisus. est.

QUEM AD MODUM insidijs filiorum Anci Regis circumuentus domi suæ fuerit oc-
cisus Tarquinius, diffusè satis narrant Liuius & Dionysius. Reliquissè tradunt duos
filios Aruntem, & L. Superbum, qui vltimus Regum Romanorum fuit. Duas item filias, Liberi Regis
Tarquinij. quarum altera nupsit Seruio Tullio, qui post ipsum regnauit, altera M. Iunio Bruto, pa-
triciorum clarissimo, Bruti Regum exactoris patri. Regnauit autem annis xxxvii. vt
M. Messalla, Solinus, Eusebius, Cassiodorus, Eutropius, & Sex. Rufus auctores sunt:
idemque ex ratione Fastorum Capitolinorum colligimus, quos quidem in his annalibus
etiam, vt peritissimos, sequi visum est. Quamuis alij etiam magni auctores annum vnum
adijciant, inter quos Liuius dicit duodequadagesimo ferme anno, ex quo regnare cœpe-
rat, occisum: à quo non dissentit Dionysius. Itaque deinceps anno vno à Capitolinis ple-
rumque factis hos duos discrepare cognoscimus, cuius rei suo loco causam repetemus.

ANN. P. R. C. CLXXV.

SER. TULLIVS. REX. VI.

Ser. Tullius: Ser. f. Rex. preimus. iniussu. populi. & sine:
patrum. auctoritate.

CESIO Tarquinio Rege, confestim sine interregno successit eius ge-
ner Ser. Tullius, Tanaquilidis Reginae socrus astu & fauore admissus ad
regni gubernacula: cum maritum Regem Tarquinium ex vulnere non-
dum mortuum, sed dumtaxat ægrotum falsò diuulgasset; & iubere
Ser. Tullium generum, donec reualesceret, temp. opera vicaria admi-
nistrare, Senatui persuasisset. Itaque Seruius cum trabea, & licitoribus
prodit in publicum, & per aliquot dies cum iam expirasset Tarquinius,
celata morte, per speciem alienæ fungendæ vicis, suas opes firmavit. Atque demum pu-
blicata Regis morte, præsidio firmo munitus, primus iniussu populi, inquit Liuius, volun-
tate patrum, id est, conueniente Senatu, regnare cœpit. Sed postmodum quia iactari ab in-
uidis interdum voces intelligebat, se iniussu populi regnare: conciliata prius voluntate
plebis, agraria largitione, ad populam tulit, *Vellent. iuberentque. ne. se. regnare. Populus. vii.
rogas. iussit.* & tanto consensu, quanto haud quisquam alius antè, Rex declaratus est Tul-
lius. Populi tamen consensum, non statim sequuta est patrum auctoritas, quibus suspectus,
& inuisus, ob largitiones, esse cœperat, vt refert Dionysius. Regnum autem cepit quarto
anno Olympiadis quinquagesimæ, qua vicit Epitelides Lacon, principe Athenis Arche-
stratide, vt auctor est libro quarto Dionysius, qui triginta octo annos regno Tarquinij ad-
scribit. Aliorum tamen, quos sequimur, supputatione, erit hic annus Olympiadis quin-
quagesimæ tertius, & Urbis clxxv. vt antè demonstratum est. Auctor de viris illustribus,
cap. vii. quasi precario Seruium regnare cœpisse dicit, sed rectè imperium administrasse:
quamuis obscura & humili sorte, matre captiua & serua, natus esset, patre quidem princi-
pe viro in Corniculi expugnatione occiso. Quem Plinius Ser. Tullium appellat. Capito-
linorum tamen Fastorum auctores, præter morem suum, patris vel aui nullum prænomen
adijciunt: fortasse quia spurium, & incerto patre natum opinarentur plurimi. Et profecto
de huius Regis rara natiuitate, ac admiranda fortuna prodigiosa quædam produnt anti-
qui scriptores, quæ vide apud Dionysium lib. 111. Liuium, Florum, Plurarchum in libello
de fortuna Romanorum, & Val. Max. lib. 1. cap. vi. Plinium in fine libri xxxvi.

Idemque censum. preimus. instituit.

NON secus ac Numam Regem diuini auctorem iuris; ita Ser. Tullium conditorem
omnis in ciuitate discriminis, ordinumque, quibus inter se gradus dignitatis, ac for-
tunæ distant, & inuicem interlucent, posteris fama tulerunt. Ciuitatem enim Romanam,
& omnes reipub. rationes, veluti probus paterfamilias priuatæ domus familiam, & opes,
aptissime dispensauit, & in tabulas rettulit: vt nihil confusum, nihil obscurum, vel incog-
nitum

nitum magistratibus in tam ampla rep. posset esse. Quapropter à Lare domus; ac familiae tutelari deo, in regia Tarquinij, ex foco genitus fingitur, sicut Dionysius & Plinius memorant. Eius autem ciuilia instituta à maximo præcipuoque incipiam. Censum enim inuenit, rem, vt ait Liuius, saluberrimam tanto futuro imperio, ex quo belli pacisque munia, oneraque non viritim, sicut antè, sed pro habitu modoque fortunarum fierent. Atque ea de re legem ad populum, cum minis vinculorum ac mortis, eodem Liuiio teste, tulit; Ne quis ciuis incensus remaneret; quam inter alias eius leges adferam suo loco. Sed duas, hoc eius institutum, recip. vtilitates omnium, meo iudicio, maximas attulit. Multitudinem enim eorum qui arma ferre possent, viresque ciuitatis; pecuniarumque insuper magnitudinem, neruum quippe belli, certius monstrabat; & quanto quoque anno quidnam incrementi vel decrementi ciuitas in omni rerum statu acciperet, indicabat. Habito igitur, ex lege iam dicta, primo censu omnium ciuium, tam extra Vibem, quam in Vibe habitantium, Tullius Rex omnia patrimonij, dignitatis, ætatis, artium, officiorumque discrimina in tabulas publicas redegit, quæ censoriæ deinde appellatæ sunt. In his non hominum solummodo, verum etiam priuatarum ad um, ac possessionum conditiones, situs, partes, & descriptiones exactissime continebantur, vt ex Ciceronis oratione de aruspicum responso colligimus. Quas tabulas Romæ in anno Libertatis seruari solere Liuius significat, qui tabularium censorum illud nominat lib. XLIII. & XLV. Ait tamen Cicero in Miloniana, tabulas recensitionis publicæ in Nympharum æde suo tempore seruatas fuisse. Auctor est item Dionysius antiq. libro primo commentarios censorios, etiam in sua familia, censorem quemque retinuisse; quos deinde à patribus filij per manus accipiebant, & ipsi posteris pari cura tradebant, haud secus quam sacra paterna, & gentilitia. Atque ita in familijs censorijs seruari quoque solere similes tabulas, dicit. At reuertamur vnde aliquantulum digressi sumus. Ser. Tullius Rex vt gradus atque ordines in rep. faceret, totum populum Romanum ex primo illo censu in classes centuriasque diuisit, pro fortunarum vnicuiusque ratione: nam classes sex constituit, quæ simul omnes centum nonaginta tres centurias continebant. Prima autem classis maximi erat census, ex ijs, qui non minus quam centum millia æris in bonis haberent: Liuius & Dionysio testibus. Hi veterum more censu dicebantur, quos lex Voconia vetat mulierem hæredem relinquere. In eadem verò classe maximi census vocabantur, qui centum decem millia æris professione detulissent. Ita enim scribit lib. XXXIII. cap. III. Plinius: Maximus, inquit, census centum decem millia assium fuit Seruio Rege, & ideo hæc prima classis. In qua qui censentur centum viginti quinque millibus æris, ampliusve appellabantur Classici. Infra classem verò dicebantur, qui in secunda alijsve minore summa, quam dixi, censentur, quemadmodum ex M. Catonis Voconiana doctè probat Gellius lib. VII. cap. XIII. Secunda classis ex ijs constabat, qui non minus septuaginta quinque millia æris haberent. Tertia autem quinquaginta millium census erat. Quarta viginti quinque millium, vt Liuius, vel xx. millium vt Dionysius volunt. Quinta verò undecim millibus censentur. Reliquam ciuium multitudinem, quibus minor quam xi. millium erat census, in vnam reiecit centuriam, quæ sexta classis est appellata. Hæc proletarios & capitecensos continebat, tenuioris fortunæ videlicet homines, qui idcirco immunes erant à militiæ & tributis oneribus. Non enim plus quam mille quingentis proletarij: capitecensi autem vel nullo, vel minimo trecentis septuaginta quinque scilicet æris censentur: quemadmodum ex Iulio Paulo Gellius lib. XVI. cap. X. refert. Sextæ igitur classis vix vllam posteri in rep. & comitijs rationem habuere; quinque dumtaxat celebratæ, quarum solummodo meminit Tubero apud eundem Gellium. Ostendunt hoc item Plutarchus, Dionysius, Liuius, Pædianus; cum tribunos plebis primum quinque creatos, ex singulis classibus singulos fuisse, ex quorundam sententia scribant. Verum vt ad sextæ classis homines redeamus, proletarios item postea militare cœpisse, cum requireret necessitas, ex Liuiana historia alijsque compertum est. Capitecensos autem primus armanit bello Iugurthino C. Marius, vt idem Gellius, Sallustius, & Val. Max. testantur. Cæteræ verò quinque classes, iam ab initio, militiæ laboribus, atque impensis obnoxia fuerunt; quibus singulis quæ arma, quæque tributa pro ratione census imperata à Tullio Rege fuerint; vt in seniorum iuniorumque centurias diuisæ: vtque secundum centurias comitia ille instituerit, quæ centuriata hinc vocari cœperunt; & quis ordo denique in suffragijs dandis seruatus sit, quia Liuius, & Dionysius eleganter, ac dilucidè fati explicant, hic latius repetere parum esse necessarium iudicauit. Illud dixisse satis erit, ditissimos quosque vt maioribus bellicis sumptibus; ita & pluribus potentia in rep. & honorum ornamentis affectos fuisse centuriatorum comitiorum ratione, quibus bella, paces, foedera, leges iubebantur, magistratus creabantur, & maximæ quæque res decernebantur. Non enim, vt antea sub Romulo, alijsque Regibus, populus per curias vocatus eadem vi, eodemque iure suffragia

dabat:

dabat: sed gradus ordinum fieri, per classes centuriasque comitia haberi, & suffragia populum ferre iussit Ser. Tullius: vt non exclusus quisquam suffragio videretur, atramen vis omnis penes ditiores, primoresque ciuitatis esset. Cum enim vel lex ferenda, vel magistratus, foedusve à populo iubendum esset comitijs centuriatis, maximam prærogatiuam centuriarum primæ classis esse voluit, quæ prima semper vocabatur ad suffragia, eratque centuriarum octodecim equitum, & peditum xx. nempe iuniorum quadraginta & totidem seniorum. Ea classis si variaret in sententijs, neque duæ partes tertiam vincerent, quod raro fiebat, vocabatur secunda, cuius erant centuriæ xx. peditum, & duæ fabriū teste Dionysio: æquè non secus ac aliæ omnes in seniores ac iuniores diuisæ. Quod si & huius diuersæ fuissent sententiæ, neque primæ classis defectum exleret; vocabatur tertia viginti centuriarum; ac deinde quarta, quæ item viginti centurias habebat, & duas tibicinum, vt vult Dionysius. Postea etiam quinta vocari poterat triginta centuriarum, ac postremo sexta: sed ferè nunquam factum autumant; vt ad infimam istam classem res dubia perueniret. Quæ cum esset vnius centuriæ, in hoc seruabatur, vt pares omnium centuriarum sententias, si ita casus ferret, diuidere, & alteri parti sese addendo, controuersiam dirimere posset. Cæterum in primâ plerumque classe, quæ cæteras multitudine centuriarum, ac personarum dignitate vincebat, omnia transigebantur; raro ad quartam vel quintam classem est peruentum. Nihilominus cum viritim prius singulorum suffragia in quibusque centurijs togarentur; omnes ciues æquo iure se administrare remp. putabant: verum cum per classes ordine suo suffragia diribebantur, vis omnis comitiorum penes primæ classis primores remanebat. Diximus in eadem octodecim equitum centurias fuisse; quas ab initio Romulus tres auguratò conscripserat. Tarquinius Priscus, vt antè diximus, numero duplicat, vt mille octingenti equites in tribus centurijs essent. Ex his autem primum Ser. Tullius sex centurias constituit, sub iisdem tamen, quibus erant inauguratæ; nominibus. Itaque Tatienses primi, prima centuria dicta est; Tatienses secundi, secunda; Ramnenses primi, tertia; Ramnenses secundi, quarta; Luceres primi, quinta; Luceres secundi, sexta. Id quod aperte demonstrat Sex. Pompeius cum dicit: Ciuitas Romana in sex distributa erat partes; in primos, secundos Tatienses, Ramnenses, & Luceres. His autem sex centurijs equitum Ser. Tullius Rex nouas alias duodecim adiunxit, vt simul essent decem & octo. Eas verò ex iunioribus primorum ciuitatis, qui maximi essent census, conscripserat: & ad equos emendos dena millia ex publico ipsis dari, & viduas attribui iussit, quæ bina millia æris in annos singulos penderent, quibus equos alerent. Ideoque publicis hæc ob causas appellati sunt, quia ex ærario publico sumpta pecunia comparabantur. Atqui octodecim istas equitum centurias ex nobilitate ciuitatis conscriptas, addidit primæ classi, & tanquam principes, primæ vocabantur ad suffragia, vt auctor est Liuius. Ex his item legebantur in Senatum quando is ordo suppleri debebat, vt testatur idem auctor lib. II. de L. Bruto, qui Reges expulerat verba faciens. Deinde, inquit, quò plus virium in Senatu, frequentia etiam ordinis faceret, cædibus Regis diminutum patrum numerum, ex primoribus equestribus gradus lectis, ad trecentorum summam expleuit. Traditumque inde fertur, vt in Senatum vocarentur: qui patres, quique conscripti essent. Ex his dictis autem colligere est, equites, senatoresque in prima classe censeri consueuisse, & suffragia dedisse: neque enim eques esse poterat, qui quadringenta sestertium millia non possideret, neque senator qui non octingenta millia, vt alibi declarandum erit. Nunc vt finem faciam, hi gradus honorum à Seruio Rege ciuibus dati; atque hæc ratio censuræ ab ipso instituta per multas ætates Romæ est obseruata, licet quædam ex vsu temporum ac reipub. aliquando mutata fuerint, sicuti ex hisce annalibus manifestum fiet. Porro censui agendo præerant primum Reges, deinde ijs exactis consules, vel dictatores, qui Regum munia subibant. Denique proprius magistratus huic negotio inuentus est, creatique quinto plerumque anno, vel quotiescunque Senatui è rep. esse videbatur, censores, qui populi censum agerent, & lustrum conderent: de quibus suo loco plura dicemus.

Lustrum: quater. condidit.

SE RV IVS Rex censu primo, quemadmodum memorauimus, peracto; edixit, vt omnes ciues Romani, equites peditesque, armati in suis quisque centurijs prima luce in campo Martio adessent: ibi instructum, vt ait Liuius, exercitum omnem, succoteraurilibus sacrificio facto, lustrauit: idque conditum lustrum appellatum; quia in censendo finis factus. Hostiæ, vt scribit Dionysius, sus, ouis, & taurus ter ductæ circum exercitum, & Marti postea mactatæ; hocque sacrificij genus *καθάρσιον* vocat, quod Latini lustrationem, vel lustrum.

Tullius lex de censu.

Censoria tabula.

Populus Rom. in classes & centurias diuisus.

Prima classis. Censu.

Maximi census.

Classici. Infra classem.

Secunda classis.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Sexta ac infima classis.

Eiusdem diuisio.

Proletarij.

Capitecensi.

Centuriata comitia.

Prima classis prærogatiua.

Classium in comitijs ordo.

Centuria equitum.

Equi publici.

Equester ordo senatorij (senatorum). Equitum, senatoriorumque censum.

Censores.

Suetoniana facta.

48 SEPTIMONTIVM SEPTIZONIVMVE ROM.

Lustrum. M. Varro de lingua lib. v. lustrum à luendo, hoc est, soluendo dici vult, quòd tum, cum census ageretur, vectigalia, atque tributa vltro solui debebant. Et quia quinto quoque anno plerumque lustrum à censoribus condi solebat; vsu venit, vt pro quinquenniali temporis spatio sæpius vsurpetur. Deducit hanc vocem Sex. Pompeius à lues, id est, dilues, quod tractum est à Græco λυειν. Noxas enim ita solui & expiari volebant, eoque purgationis genere etiam castra, agros, vrbes olim lustrare Romanus solet. Constat autem Ser. Tullium Regem in tam diuturno quadraginta quatuor annorum regno non semel tantum, sed quater censum egisse & lustrum condidisse, diuersis temporibus; quatuor vel pluribus interpositis annis. Si verò post bellum Etruscum (vt videtur existimare Liuius) censum instituere cœpit, quod viginti annis continuis durasse Dionysius auctor est, nihil obstat, quin eum singulo deinde quinquennio censum egisse, & lustrum condidisse opinari possimus. Iam verò quater acto censu lustrum condidisse Seruium Regem, & ex fastorum Capitolinorum fragmentis colligimus, & Val. Maximum non infimæ classis auctorem habemus, qui de Ser. Tullij Regis felicitate scribens lib. i. h. cap. iv. sic ait, Cui quidem quàm diutissime imperium obtinere, quater lustrum condere, triumphare contigit. Et primo quidem lustro censa fuisse ciuium LXXXIV. millia tradit Eutropius, cum his qui in agris erant. Dionysius supra LXXXIV. septingentos in censorijs tabulis repertos refert. At primo lustro censa esse ciuium Romanorum capita LXXX. millia scribit Liuius, adijcereque scriptorum antiquissimum Fabium Pictorem tot millia fuisse eorum dumtaxat qui arma ferre possent. Iam enim inde ab initio vsurpatum videtur, vt eorum plerumque numerus divulgaretur in lustris qui ad militiam forent idonei, & in quinque classium centurijs seniorum iuniorumque censebantur; quos puberes in referendis lustris frequenter appellat Dionysius, excluditque aliquoties aperte ex eo numero impuberes; immo etiam mulieres, seruos, mercatores, opifices, aliosque immunes à militia fordidi quæritus, & sextæ classis homines. Puberes autem, atque ætatis militaris ciues hi censebantur, quos Seruius per centurias iuniorum vel seniorum distribuere, & quibus arma imperat. Ipsum enim apud Romanos discrimina ætatum distinxisse hoc modo cum censum institueret, ex Aelij Tuberonis historiarum libro primo refert Gellius noctium Atticarum decimi libri sine. Seruium Tullium quippe Regem, cum illas quinque classes seniorum iuniorumque census faciendi gratia institueret, pueros esse existimasse qui minores essent annis septendecim: Atque inde ab anno septimo decimo, quos idoneos iam esse reip. arbitraretur, milites scripsisse, & que ad annum quadagesimum sextum iuniores, supra eum annum seniores appellasse. Hæc ibi Gellius ex Tuberone. Sed nos de censu & lustro satis multa hoc loco diximus; reliqua quæ ad hanc politix materiam spectant, alibi suis locis oportuniùs adferemus.

Populum agrumque Romanum per tribus diuisit, & prolatis. Urbis imperijque finibus ex pontificum sententia pomerium ampliauit.

SERUIO Regi Vrbs etiam amplificanda visa est, ad eam multitudinem, quam percensum repererat capiendam. Addit igitur Vrbi duos colles, Viminalem & Esquilinum, atque in his domicilia fieri iussit. Ipse etiam in Esquilias habitatum migravit, vt frequentius habitarentur, & loco dignitas accresceret. Postquam septem colles vno muro complexus esset, pomeriumque insuper auspiciò produxisset, alio rursus modo populum, agrumque Romanum partitus est; non pro ratione census vel bonorum vnicuiusque, sed habitationis & locorum. Urbem enim in quatuor partes diuisit, & omnem urbanam multitudinem in quatuor tribus digessit, quas à locis Palatinam, Collinam, Suburranam & Esquilinam nominauit. In Palatinam scilicet, qui Palatium, Capitolium & quicquid inter eos colles spatij est inhabitarent. In Collinam, qui Viminalem & Quirinalem colles, & valles proximas. In Suburranam, qui sub Urbem veterem, nempe Cælium montem, Carinas plana que finitima ad Orientem loca. In Esquilinam verò, qui Esquilias incolerent. Atque his partibus singulos tribunos præposuit, quos scire iussit, vbi quisque habitaret, quotque in vnaquaque tribu essent familiæ. Et vetuit quemquam aliò commigrare, aut in alia quàm in sua tribu censi. In vnaquaque enim scorsim tributa colligebantur, delectusque fiebant militares. Vnde Liuius alijque arbitrantur à tributo pro ratione census impendendo tribus appellatas esse. Sic agrum Romanum vniuersum extra Urbem in suas regiones diuisit, quas item tribus nominauit; easque xxvi. fuisse Fabius auctor est, vt quatuor urbanis additis triginta simul tribus essent. M. Cato quidem Seruio regnante

Lustrum unde dicatur.
Lustrum tempus quinquennale.
Quoties egerit, quandoque censum instituerit: Seruius Rex.

Primum lustrum.

Impuberes, Puberes.

Ætas militaris.

Viminale & Esquilinum colles: Vrbi adiecti.

Populi in tribus diuisio.

Palatina tribus. Collina. Suburrana. Esquilina. Tribuni.

Tribus, unde.

regnante tot eas fuisse dicit; Vennonius vnam & triginta omisso agri partium numero. Verisimilior tamen est M. Varronis, Liuij atque Dionysij sententia; ex quorum scriptis colligimus, à Seruio Rege tribus extra Urbem non vltra quindecim fuisse constitutas; reliquas verò post Reges exactos, simul cum populo atque agro Romano successu temporum accreuisse. Quemadmodum etiam ex annalibus nostris fiet manifestum, & exactissime Sigonius differit libro primo de iure antiquo ciuium cap. 111. ad quem huius argumenti studiosum lectorem remitto. Nunc porrò ad leges Seruij Regis transeamus; quas plurimas eum ex ipsius institutis tulisse constat, è quibus has solummodo reperimus.

Legem de exilio filiorum Ancij Regis tulit; *Vt, qui conscientia, sceleris, deserti, causa sese absentia, damnassent, ipsi aqua, & igni interdiceretur.* Auctor est Dionysius.

Legem de censu profitendo tulit: *Vt i. ciuis, unusquisque bonorum omnium suorum, veram estimationem, iureiurando comprobata, ad Regem deferret. Genus, aetatem, nomina, uxorum, liberum, familiaque, omnia. Quæ prædia, urbana, vel rustica, seruorum, pecudumque, numerum, fundorum, instrumenta, singulatim, sine dolo, malo, profiteretur. Quaque, vrbs, in regione, quouev suburbij, pago, habitaret, suasque res, possideret. Qui, secus, fecisset, bonis publicatis, ciuitatem, amitteret, casusque, virgæ, sub hasta, veniret.* Hanc verò legem diu à Romanis obseruatam scribunt Dionysius, & Liuius. Et Vlpianus explicat pulchre libro Pandectarum posteriorum xii. cap. de censib. qua ratione bona in censum referri debebant. Itaque cum poena incensi fuerit maxima, maximam capitis diminutionem appellat idem Vlpianus, per quam ciuitas & libertas amittitur: vt cum incensus aliquis veniret. Sanxit item: *Vt i. ciuis, omnis, in sua tribu, censeretur.* Dionysius.

Legem de ciuium numero annuatim in tabulas referendo tulit. *Vt i. pater familias, unusquisque, pro nascentibus, ad adem, Iunonis, Lucinae, pro sumentibus, togam, virilem, ad Iuuentutis, pro defunctis, ad Libitinam, certas, stipes, penderent, easque, quotannis, editui, in tabulas, referrent, ex quibus, puerorum, puberum, ac mortuorum, certus, numerus, singulis, annis, cognosceretur.* Dionysius ex L. Pisone. *Vt i. q. v. e. in suis pagis, pagani, in singula, capita, stipes, certas, Paganalibus, ad, sacrum, conferrent, ex quibus, hominum, numerus, per sexus, conditiones, atque, aetates, quotannis, colligeretur.* Aliud enim hummi genus viros, aliud mulieres, aliud impuberes ferre iusserat. Vti eò facilius hominum genera per vrbes, oppida, & pagos speciatim noscerentur. Auctor est Dionysius lib. iv.

Legem de parentum immunitate tulit: *Si, puer, parentem, verberit, ast, olle, plorasint, puer, diuis, parentum, sacer, esto, si, nurus, sacra, diuis, parentum, esto.* Sex. Pompeius ex legibus Ser. Tullij Regis hanc refert in voce Plorare, & similem in legibus Romuli ac Tatij fuisse dicit.

Legem de libertinorum ciuitate tulit: *Vt i. in tribus, urbanas, atque, ius, ciuitatis, serui, à, ciuibus, manumissi, qui, vellent, adsciscerentur, libertini, que, ad, omnia, plebeiorum, munia, admitterentur.* Idem Dionysius istam legem ciuitati, ad felicitatem, atque imperium aspiranti, summè necessariam, atque vtilem fuisse, multis argumentis, probat.

Legem agrariam tulit: *Vt i. omnes, qui, publicum, agrum, priuatum, usurparent, intra, certam, diem, eo, decederent, utique, is, pauperibus, ciuibus, qui, nullam, prædia, rustica, haberent, diuideretur.* Dionysius ibidem.

Legem de libertate ciuium tulit: *Nè, quis, propter, fœnus, debitum, in, vincula, duceretur, nè, ve, fœneratoribus, ius, esset, in, libera, corpora, sed, debitoris, contenti, facultatibus, essent.* Pollicetur hanc legem in prima concione ad populum Tullius, adeptus vicariam regni administrationem. Atque postea rursus in altera concione iuram fuisse indicat, conquestus appeti se patriciorum insidijs, nobilibusque odio se propter æquas leges esse; alijs, quia coacti sunt agro publico cedere, alijs, quia pauperum libertatem contra fœneratores seruârat incolumem. Hæc apud Dionysium. Quapropter non ineptè Ser. Tullius, à seruitute tollenda vocari potuit, cum humili conditione natus ipse, pauperum forti tam præclaris legibus prospexerit.

Leges alias quinquaginta de contractibus, & priuatis iniurijs tulit, quas recensere in historia sua Dionysius non necesse iudicauit, fortasse quia tum extabant inter x. i. tabularum leges. Earum verò ferendarum causa hæc fuisse videtur. Cum priores Reges litium omnium iudicia ad se reuocassent, ipse primus, maiestatis, ac læsa reip. criminum cognitionem sibi reseruans, priuatarum actionum omnium alios, quos voluit, iudices è Senatu sumpsit: hisque leges præscripsit secundum quas iudicarent. Tum etiam, vt iniuriarum materiam in contractibus ac venditionibus auferret, mensuras, ac pondera cætra populo Romano constituit, atque æs primus signauit nota pecudum: vnde pecunia appellata est. Antea Romæ rudi ære vsos esse Plinius ex Remæo prodit lib. xxxiii. cap. 111. Itaque libris æs, argentumque expendere tum moris erat. Vide Dionysium, & Auctorem de viris illustribus cap. v. 11.

Leges Ser. Tullij.

Pana incensi.

Maxima capitis diminutio, ciuitas & libertas amissa.

Seruius Tullius à seruitute tollenda.

Actionum priuatarum leges Tullia.

Pecunia unde dicta.

Fœdera, ac fœderia Latina. Fœdera in superæqua, legesque Romano & Latinis consanguineis populis communes, pacis conservandæ causâ, conscripsit, & æræ columnæ incidit. Templum in superhis commune in Aventino collatis oppidatim pecunijs Dianæ ædificavit, & sollemne sacrificium, conuentumque celebrem instituit, ut latius memorant Liuius, Dionysius, & Auctor de viris illustribus.

ANN. P. R. C. CXXCII.

SER. TVLLIVS. REX. DE. ETRVSCIS. VI. K. DEC. A. CXXCII.

SER. TVLLIVS. REX. II. DE ETRVSC. VIII. K. IVN. A. CXXCVI.

SER. TVLLIVS. REX. III. A. CXXCVI.

DE. ETRVSCIS. IIII. NON. //

GRAVE & diuturnum bellum initio regni sui Seruius cum Veientibus alijsque Etruscis gessit. In eodem virtus & fortuna eius enituit, fusoque ingenti hostium exercitu, haud dubius Rex, seu patrum, seu plebis animos periclitaretur, Romam rediit. Sic scribit Liuius nulla facta mentione triumphi: Idem M. Messalla, & Auctor de viris illustribus obiter attingunt. Dionysius autem viginti annis bellum hoc durasse narrat, initio à Veientibus exorto; qui, occiso Tarquinio, fœdus cum ipso initum cessare interpretati, & Tullij, velut illegitimè regnantis, obscuritatem spernentes, defectionis principes fuere. Hos confestim Cæretani & Tarquinienfes sequuti sunt, ac vniuersa postremò in armis fuit Etruria. Vtrinque non semel agri vastati, ac sæpenumero signis collatis pugnatum est. Tullius tamen in omnibus ferè proelijs superior fuit, quotiescunque vel in singulis populis, vel cum vniuerso nomine Etrusco dimicatum est; adeò ut tribus ex eo bello clarissimis triumphis sit honoratus, ac tandem omnes Etruscos, vel inuitos, coegerit imperij iugum deuò recipere. Vigesimo namque belli istius anno, XII. ciuitates viris pecunijsque exhaustæ in communi gentis concilio decreuerunt Romanis se dedere, iisdem quibus antea conditionibus. Moxque ab omnibus populis legati Romam venerunt, supplices veniam precantes; atque se, ciuitatesque omnes fidei Romanæ dedentes. Tullius verbis castigatos Etruscos in gratiam recepit, ac pace iisdem, quibus Tarquinius antè, conditionibus data, suo iure, suisque legibus viuere permisit. Veientes tamen Cæretanos, Tarquinienfesque quia primi defecerant, atque cæteros ad bellum concitauerant, parte agrorum multauit, quos nouis ciuibus diuisit. Hæc scilicet de bello Etrusco Dionysius, tres Tullium triumphos ex eodem reportasse scribens, cui pulchrè suffragantur, ut vides, Capitolina marmora, & Valerius Maximus eodem loco, quem iam antè citauimus in lustro Seruij Tullij.

ANN. P. R. C. CCXIX.

Ser. Tullius. Ser. f. Rex. hoc. anno. occisus. est.

ERANT Seruio duæ dissimiles natura & moribus filia, quas regijs iuuenibus Lucio atque Arunti Tarquinijs iungit; ne qualis Anci filiorum animus aduersus Tarquinium fuerat, talis aduersum se Tarquinij liberorum esset. Fortè, vel Seruij consilio ita factum volunt ne duo violenta ingenia matrimonio iungerentur; sed dispares omnino mentes morum diuersitas mitigaret aliquando. Nam Lucio natu maiori, superbo, & arroganti mitis, modesta, & erga patrem pia, data est vxor: Arunti iuniori, probò, ac pacati ingenij adolescenti, scelesti, ferox & ambitiosa contigit. Contrahit celeriter similitudo morum distracta vitia, ut ferè fit, & ut malum malo aptissimum familiari consuetudine iungatur, amouet per scelus suum quodque obstaculum. Nam eodem non diu post fato Tullia maior, & Aruns Tarquinius, propè continuatis funeribus, effertuntur: camque domos vacuas nouo matrimonio fecissent, incestis iunguntur nuptijs Lucius & Tullia minor, magis non prohibente Seruio, quam approbante. Quod accidisse anno regni Tullij XL. Dionysius scribit. Tum verò indies Lucio infestior Tullij senectus, molestius cepit regnum esse: ac tandem ab sceclerata vxore incitatus palàm regnum paternum repetere ausus est. Ac prensando minorum gentium patres, admonendo paterni beneficij, iuuenesque nobiles donis alliciendo, plurimos in partes suas trahit. Postremò stipatus armatorum agmine in forum irrumpit, & ante curiam in regia sella sedens, patres in curiam acciri per præconem ad Regem Tarquinium iubet. Qua re audita Seruius, dum ab

Esquilij;

Esquilij, trepido nuncio excitus, ad curiam properat, ab ipso Tarquinio gradibus deiectus, ac præ metu domum refugiens, immixtis percussoribus, occisus est ad summum Cyprum vicum, cum regnasset annos XLIV. ut Liuius & Dionysius auctores sunt; qui graphicè describunt, quàm scelestè sit à genero L. Tarquinio trucidatus. Eusebius, Cassiodorus, M. Messalla, & Sex. Victor decem annos regno Seruij detrahunt, & eius percussori Tarquinio adiungunt. Nos Liuium, Dionysium, Solinum aliosque antiquiores sequimur.

Violenta mors Seruij.

ANN. P. R. C. CCXIX.

L. TARQUINIUS. SVPERBVS.

R E X. V I I.

L. Tarquinius. L. f. Damarati. n. Superbus. Rex. populi. iniussu. & sine. patrum. auctoritate.

REGNUM intasit, occiso Seruio Rege socero suo, quemadmodum Dionysius, & Orosius volunt; anno quarto Olympiadis sexagesimæ primæ, qua in stadio vicit Agatarchus, principe Athenis Heraclio, Hoc vltimum Romæ regnum fuit, quod scelere partum per summam libidinem, ac tyrannidem in ciues, & socios, sublati legibus à Tullio alijsque Regibus latis, exercuit L. Tarquinius: Cui idcirco à moribus Superbi cognomen est inditum; vel quia socerum gener sepulturâ prohibuit, Romulam quoque in sepultum perijisse dicitans. Cæterum metuebat, ne, si funus pompa regia per Urbem duceretur solemnibus cæremonijs, motâ desiderio Tullij plebs fortè seditiones concitaret, atque impetum in se suosque faceret; ut multis sæculis postea Iulio Cæsare occiso contigit. Porrò Tarquinium hunc L. Prisci Regis filium, Damarati Corinthij nepotem fuisse, ex fragmentis Capitolinis colligimus; quam opinionem sequuntur etiam Liuius, Gellius, Fabius Pictor, alijsque vetustiores multi. Dionysius tamen varijs argumentis contendit L. Prisci nepotem potius fuisse, neque dissentire videtur L. Florus. Nobis verò Capitolinos prorsus auctores insequi propositum est. Regnum adeptus est Tarquinius, mox primores patrum, quos Seruij rebus fauisse credebatur, falsis inuolutos eriminibus, interfecit. Cumque ad ius regni nil quicquam præter vim haberet; ut qui nec populi iussu, nec auctoribus patribus regnaret, & nil spei in charitate ciuium reponeret, satellitibus armatis corpus assidue circumsepsit, atque perpetuis excubijs semet tutum reddidit. Et metu regnum tutandum ratus, eumque omnibus incutiendum esse, cædes à prima nobilitate incepit, & cognitiones capitalium rerum, sine consilio iudicum, per se solus exercebat. Eaque via pro arbitrio occidere, in exilium agere, bonis multare poterat, non suspectos modò aut inuisos, sed vnde aliquid prædæ sperare possent. Senatus numerum præcipuè imminuit, statuitque nullos in patres legere, quo paucitate ipsa contemptior esset ordo. Morem quoque à Regibus obseruatum, semper de omnibus consulendi Senatum, primus soluit, & rempub. domesticis consilijs administravit. Bellum, pacem, fœdera, societatesque per se, ipse cum quibus voluit, iniussu populi ac Senatus fecit, diremitque. Latinorum sibi maximè gentem conciliabat, ut peregrinis etiam opibus tutior inter ciues esset: nec hospitia modò inter primores, sed affinitates quoque; filia, Octauo Mamilio Tusculano, Latini nominis vetusta nobilitate, diuitijsque longè principi, nuptum data, iungebat. Quibus auxilijs fretus, ac nihil non ausus omnia præclara Regum, ac maximè Seruij Tullij instituta, legesque, quibus libertatem munerant, & ius ciuium æquarant, aboleuit: Vnicoque edicto ferias, cœtus, & conuentus omnes sacrorum, ac amicitia causa inter ciues fieri solitos per tribus, curias, vicos, compita, pagosque, tam in Vrbe quàm in agris passim sustulit, ne multis in vnum locum conuenientibus, conspirationes occulta contra tyrannidem fierent. Immiscuit etiam populo clancularios inquisitores, delatoresque mercede conductos; qui inter conuiuia, atque confabulationes interdum de tyranno malè loquentes perterrabant animos singulorum ciuium: deinde quos sensissent præsentem rerum statum agrè ferre, deferebant ad Principem; qui, ut seditiosi, mox bonis occupatis rapiabantur ad supplicium. Nobilium idcirco prudentiorumque maior pars, non ignari cur appeterentur insidijs, priusquam calumnijs opprimerentur, aliò commigrantes, spontè Urbem

L. Tarquinius quare Superbi cognomen adeptus.

Tarquinij tyrannus.

Inquisitores conducti.

Census subla-
tio.

tyranno relinquebant. Cum igitur à nobilitate nihil amplius esset periculi, reliquam populi multitudinem, antiquato Tullij censu, ne priuata diuitiæ cuiquam animos facerent, grauiissimis, & insolitis tributis exhaustis, summaque insuper seruitute afflixit. Nam conseruatis ad militiam solummodo sibi idoneis, prauis scilicet, audacibus, & scelestis; reliquam plebem coegit ad opera publica, ratus nihil esse monarcharum potentia periculosius, quam si egena ciuium turba permittatur in ocio viuere. Quos igitur studio ad egestatem redegerat, eorum assiduos labores vili salarij diurno, modicoque frumento in afflicta paupertate sustentabat. Horum igitur manibus imperfecta patris ædificia in principatu suo absolueret voluit, Capitolinum templum à fundamentis extruere; circum maximum, qui nihil præter gradus habebat, circumdare tectis porticibus; cloacas, à patre L. Prisco inchoatas, vsque ad fluuium perducere, & vnam maximam sui nominis relinquere. Atque ideo Quiritium fossas appellari cloacas istas vult Auctor de viris illustribus, quia ciuium viribus ad eas perficiendas est vsus Tarquinius. Crudelis vltra modum in puniendo dicitur etiam fuisse; ipse enim primus Romæ exilia, metalla, latomias, ad poenas excogitauit, vt Eusebius in Chronico prodit; & vincula, catenas, compedes, taurea, fustes liberis ac ingenuis corporibus primus admouit. Itaque factorum industria factum videtur, vt agitato tot tantisque iniurijs populo, regni tædio exoptatior tandem maturiorque veniret libertas. Hactenus vt de tyranno, nunc si quæ boni Principis officia præstitit, dicendum erit. Nihil enim tam malitiosum natura producit, cuius nulla in re possit esse vtilitas.

Isq. Urbem. Capitolino. templo. augustiorem. reddidit.

Capitolij origo,
in idemq; de-
scriptio.

IVVAT Taciti verba adducere breuiter eius templi celeberrimi originem & casus libro XIX. describens; Vbi eius narrat incendium quod bello Vitelliano contigit. Venerat, inquit, Tarquinius Priscus ex bello Sabino, ieceratque fundamenta, spe magis futuræ magnitudinis, quam quo modicæ adhuc pop. Romani res sufficerent. Mox Ser. Tullius sociorum studio; deinde Tarquinius Superbus capta Sueffa Pometia, hostium spolij extruxere; sed gloria operis libertati referuata. Pulsis Regibus Horatius Puluillus eos. dedicauit ea magnificentia; quam immensæ postea populi Rom. opes ornarent potius, quam auerent. Dionysius tertio post exactos Reges anno dedicatum esse dicit, libera iam ciuitate; illudque etiam ita describit: Situm est atque fundatum in alta crepidine Tarpeij montis ambitu octo iugerum, ducentis ferè pedibus patens per latera singula; pari propemodum longitudine atque latitudine, vixque quindecim pedum differentia. Nunc in iisdem fundamentis ætate patrum, maiore luxu quam conditum fuerat, instauratum est. Frons eius quæ meridiem spectat, porticum habet cum triplici columnarum ordine, in lateribus ordo duplex est. Tres ædes pares communibus continentur lateribus; media Iouis, hinc & inde Iunonis & Mineræ, sub eodem tecto & pinnaculo. Huius aream cum planaret L. Priscus Rex, & exaugurarentur facella, locaque sacra; cæteris dijs Ioui cedentibus, restitère Terminus ac Iuuentas. Placuit vatibus, vt ait Florus, contumacia numinum; siquidem firma ac æterna omnia pollicebantur. Rursus, quod mirum dictu, cum alijs moliretur fundamenta Superbus, caput humanum recens integra facie in ijs repertum est; quæ visa species, locum illum arcem imperij, ac caput rerum fore portendebat. Idq; ita cecinere vates, vnde etiam Capitolium nuncupatum est. Sed de huius celeberrimi templi initio plura vide apud Liuium lib. primo; & Dionysium libro quarto, & Plutarchum in Poplicola.

Capitolium à
capite ibidem
inuenio dictum.

Ferias. Latinas. instituit.

Ferarum La-
tinarum origo.

CVM Latini nominis populos sibi L. Superbus per eorum principes conciliaffet, fœdus cum iisdem renouauit, habito conuentu ad lucum Ferentinæ. Vbi cum Princeps Latinorum appellatus esset, cum ea potestate qua pater eius L. Priscus, & Ser. Tullius fuerant; vt sempiternum maneret id fœdus, instituit, vt, quemadmodum Latinorum magistratus reip. causa conuenire solent ad lucum Ferentinæ; ita sacrorum causa quotannis semel in montem Albanum à supremo Romano magistratu cogerentur, vt Ioui Latiali communi consensu sacra facerent, ferias, ac mercatus celebrarent, atque vna epularentur. Conueniebant autem Latini nominis populi fœderati quadraginta septem, & conferebat quisque ad sacra ex pacto suam partem, adferbantque eorum quidam agnos, alij lac, alij caseum, liba nonnulli. Victimam erat taurus communis omnium, quo demum à Romanis

Iupiter Latia-
lis.

mano magistratu pro omnibus Ioui immolato, suam quisque populus ex eius carne partem accipiebat. Idque sollemne Latiar appellatum est, atque etiam ad extrema Romanæ reip. tempora in vsu fuit. Non enim antè consules paludati exire in prouincias consueuerant, quam ferias Latinas indixissent, atque eas cum Latinarum ciuitatum magistratibus in monte Albano celebrassent. His verò ferijs, vnum diem dedicauerat L. Superbus Rex; mox expulsis Regibus alter est additus; tertius postea fœdere Latinis reddito à Sp. Cassio cos. quartus demum Anarchia sublata, & discordia de plebeio consulatu composita, anno scilicet Urbis CCCXVI. quemadmodum ex Dionysio, Liuiio, & Plutarchi Camillo alijque colligimus.

Libros. Sibullinos. reipublicæ. comparatos. II. viris. inspicandos. seruandosq; dedit.

VARIA prodiderunt veteres auctores de libris istis Sibullinis. M. Varrò namque in libris rerum diuinarum, quos ad C. Cæsarem pontificem maximum scripsit, eos L. Prisco Regi oblatos esse dicit, quem sequitur etiam Suidas ex recentioribus. Dionysius autem, Gellius, Plinius, alijque Tarquinio Superbo Regi præsentatos affirmant; remque ita ferè accidisse memorant. Anum peregrinam ac ignotam tyranno nouem oraculorum suorum libros venales attulisse, trecentisque aureis Philippiis æstimasse; Regemque aspectum precij magnitudinem derisisse mulierem & deliram. Mox illam in conspectu Regis tres combussisse ac pro reliquis idem precium postulasse; Tarquinius multò magis risisse mulierculæ insaniam, quod idem ex paucioribus precium veller. At illam nihil mutatam tres alios denuò combussisse, placideque Regem rogasse, num tres reliquos pro eadem summa seruire vellet; eaque confidentia Tarquinius perpulisse, vt consultis auguribus librorum istas reliquias trecentis aureis emerit. Mulierem verò, cum libros diligenter seruandos esse reip. causa præmonuisset, discessisse, nec vnquam postea comparuisse. Creditum deinde Sibullam Cumanam fuisse, nomine Amaltheam; quam alij Demophylen, vel Herophylen quoque nuncupant, vt à Varrone & Suida traditur. Et Sibullarum celeberrimam septimam fuisse volunt; omnes enim fatidicas mulieres Sibullas appellare solent. De libris etiam discere auctores. Plinius enim libro & cap. XIIII. affirmat inter omnes conuenire Sibullam ad Tarquinium Superbum tres attulisse; ex his igne duos crematos ab ipsa, seruatum tertium postea cum Capitolio Sullanis temporibus incendio item periisse. Suidas autem ex nouem libris duos dumtaxat à Sibulla combustos, reliquos septem superuuisse tradit. Quicquid tamen emptum est librorum, siue tres, siue vnus, siue septem fuere, deinceps religiosissime, tanquam oracula diuinitus missa, seruabantur à Romanis; eorumque custodiam Tarquinius primùm commisit duoviris in hoc creatis ex numero patriciorum illustrium; duosque his addidit seruos publicos. Ad dunt Dionysius & Val. Maximus lib. I. ex II. viris alterum, M. Tullium nomine, Tarquinij iussu culco infutum, in mare abiectum fuisse, quod librum secreta ciuiliū sacrorum, vt Valerius ait, continentem, custodiae suæ commissum, corruptus, Petronio Sabino describendum dedisset. Dionysius M. Atilium vocat, sed, ni fallor, mendosus est locus. Atilios enim patricios, tantæ præsertim antiquitatis, non inuenio, præter vnum L. Longum qui anno CCCIX. ex primis trib. militum consulari potestate fuit. Tullij vero iam tum stirpe regia clarescere inter patricios ante Reges exactos cœperant. Expulsis non diu post Regibus, à populo item creati sunt II. viri. sacris faciendis ex patriciorum illustissimis, qui per omnem vitam eo fungerentur sacerdotio, immunes à militia, & oneribus omnibus. Non tamen horum priuata custodia, vt antea fuerant, crediti sunt libri. Iam enim intellecta eorum religione, atque vtilitate; veluti sacratissima pignora ex S. C. publicè in Iouis Capitolini sacrario in arca lapidea reconditi fuere. Quos inspicere priuatim nemini licebat, ne II. viris quidem, nisi S. C. prius mandatum fuisset. Quod decernebatur plerumque metus publici causa, cum vel prodigia, vel pestis, vel seditio ciuitatem terreret; vel grauis aliqua belli calamitas alicui se imminere videretur. Tum II. viri S. C. iussi libros Sibullinos non sine cærentionijs ac sacrificio publicè adibant; ex iisque oraculis velut ex Delphico tripode, malorum impendentium causas, ac remedia petebant; quibus sacrificijs ludisve deorum ira placari, aduersitatesque impendentes à repub. auerti possent. Ex horum deinde relatione ac sententia Senatûs vel ludos, vel lectisternia, vel sacrificia malorum auerruncandorum causa publicè decernebat. Quæ omnia vt ritè peragerentur II. viris cura incumberebat. De quibus sua etiam commentaria conficere solebant, ac in tabulas referre; quibus ritibus sacrificisque casus & prodigia singula rectè vel malè fuissent procurata: vt posteri ex ijs discere sacra, rerumque euentibus prospicere possent.

Libros Sibullinos
nos vt Tarqui-
nim ad epus sitSibulla Cu-
mana.
Sibulla.II. viri sacro-
rum.
M. Tullius cu-
leo infutus.Sibullinorum
librorum sum-
ma religio
custodia.II. virum
commentaria
de Sibullinis
libris

Insuper

Ludi sacra-
tes.

Insuper vt ludi saculares ex oraculo item Sibullæ primùm instituti, debere, ac suo tempo-
re pro salute, atque æternitate Imperij Romani fierent eorum muneris erat. Præsidebant-
que ipsi ex officio sumptuosissimis ac celeberrimis ludis; & magistratus exquebantur ex
eorum præscripto ritus cæremoniæ, vt auctor est Tacitus lib. XL. Itaque creuit successu
temporis & auctoritate & numero collegium illud; cum illustrissimi quique & ornatissimi
ciues in istud cooptarēt. Nam ex duouiris deinde facti sunt x. viri. anno Urbis CCCXXC. III.
lege Sextia Licinia, cum in illa dissensione ac solitudine curulium magistratuum tribuni
plebis regnarent; cætuque tunc vt partim ex patricijs, partim ex plebe deinceps coopta-
rentur. Tumque duos magistrōs ex senioribus, ni fallor, collegium habere cœpit, vnum ex
patricijs, alterum ex plebe. Atque is numerus mansit vsque ad L. Sullæ dictaturam. Qui
cum temp. constitueret, augeturque sacerdotia, quinque alios collegio x. virum adiecit,
appellariq. cœpere xv. viri sacrorum, vel sacris faciendis. Et postea nomen mutatū non est,
quamuis Cæsarum tempore sæpius auctum fuerit collegium, numerusque sacerdotum ex-
creuerit ad sexaginta, xv. viri tamen semper sunt appellati, quemadmodum Seruius Gram-
maticus testatur in VI. Aeneidos. Colligimus autem ex Capitolinis Fastorum fragmentis,
Iudis sacularibus Augusti, collegium istud quinque magistrōs habuisse, atque inter eos ip-
sum Augustum; vt iam tum ultra quindecim fuisse videantur, si consideres x. viri cum ef-
sent duos eos magistrōs habuisse. Sed plura suis locis offerent annales nostri, vt omnia
hic particulatius adferre sit minimè necessarium.

X. viri sacro-
rum.Magistri x. vi-
rum duo.xv. viri sa-
crorum.

ANN. P. R. C. CCXXVII.

L. T A R Q U I N I U S. L. f. anno. CCXXVII.

D A M A R A T I. n. Superbus. Rex. de Volscis. // . // . //

L. T A R Q V I N I U S. L. f. Damarati. n. ann. CCXXVII.

S V P E R B U S. Rex. II. de Sabineis. // . // . //

TA R Q V I N I U S in ciues omnes cædibus ac superbia grassatus, cum sauitiam iam do-
mi fatigasset, tandem in hostes conuersus est, constabillito iam regno, & adiuncta sibi
prietate Latinorum populorum, vt dixi, amicitia & societate. Itaque Romanum exerci-
tum, delectu extra ordinem habito, ex ijs tantum conscripsit, quibus arma tutò posset cre-
dere; legionesque Romanas triplo maioribus externorum auxiliorum copijs circumse-
psit, ne quid nouarum rerum ab ipsis, pro libertate, tentari posset. Non tamen vt iniustus
Rex in pace, ita militiæ dux admodum prauus fuit; audax nimirum, astutus, & secretus.
Primus Romanorum ducum, vt auctor est Liuius, Volscis bellum intulit; quod motum
per ducentos amplius annos, post suam ætatem, durauit. Quibus primùm proelio victis
Suesfam Pometiam florentissimam eorum urbem obsidione cinctam, crebris oppugnationi-
bus vi cepit, ac armatis omnibus occisis, reliquam captiuorum multitudinem, cum om-
ni præda, militibus diuisit. Aurum tamen argentumque omne colligi ac seponi voluit, ex
eoque decimas ad templi Capitolini fabricam seruauit: reliquum militibus etiam diuisis-
se scribit Dionysius, tantumque auri argenti que repertum esse, vt quinquæ argenti minæ obue-
nirent singulis, decimæque sacratæ explerent quadringenta argenti talenta. Astipulatur
Liuius, captiuam pecuniam in ædificationem templi seposuisse dicens, vsque ad * qua-
dringenta auri argenti que talenta: eumque tum animo concepissem templi Iouis amplitu-
dinem, quæ deum hominumque Rege, quæ Romano Imperio, quæ loci ipsius etiam maie-
state digna esset. Subactis igitur vtrumque ista victoria Volscis, in eorum agros Signiam &
Circeios deduxit colonias, præsidia vrbi futura terra marique, vt ait Liuius. Illa casu, dum
militēs in Volco hybernantes castra in modum oppidi communiissent: Circeios autem,
loci oportunitate ductus, quod agro Pomptino latissimo ab vna parte, & mari infero im-
mineret ab altera illud oppidum, sicut auctor est Dionysius. Sabinos etiam imperium de-
trectantes, & agrum Romanum incurfantes Tarquinius bis, terve proelio superauit, atque
non solum ad pacem, sed ad tributa etiam in posterum pendenda compulit. Triumpho-
rum tamen, quos duos egisse ex Capitolinis fragmentis facile, vt vides, colligimus, nul-
quam apud auctores mentionem reperit. Eos autem de Volscis ac Sabinis actos suscipiamur;
& quod has maximè gentes bello subactas à Tarquinio fuisse testentur præter Liuium
& Dionysium, M. Messalla, Eutropius, & Auctor de viris illustribus.

Bellum Vol-
scum.Suesfa Pometia
vi capta.Male in non-
nullis execu-
plaribus
* quadra-
gingta
Templum Ca-
pitolinum
Signia, Cercei
colonia.Bellum Sabi-
num.

Volsci.

Volsci prope Circeios locati à Plinio lib. III. cap. v. à Mela, post Latium prope Campa-
nos cis & ultra Vsentem, mare versus. Quos Latio quidem ex parte inclusos, sæpius anti-
qui inter Latinos non numerarunt, quemadmodum nec Æquos, nec Hernicos: quia in
eodem

eodem cum præcis Latinis foedere, vel societate non erant. Regionis tamen situ inter La-
tinos numerabantur semper: Itaque non malè L. Florus Volscos pernicatissimos Latino-
rum appellat, atque quotidianos propè Romanorum hostes. Dionysius lib. IV. Ecetranos
& Antiates principes Volscorum populos nominat. Liuius lib. IV. Antiates, Artenates,
Ægritas & Anxures: item lib. VIII. Veliternos & Signios. Ab alijs oppida alia Volscor-
um recensentur, Circei, Arpi, Corioli, Cenone, Suesfa Pometia, Sora, Frabrateria, Priuer-
num, Longula, Polufca, Sarricum, Fregellæ. Valerius Max. Volscus populus, vt Romā-
nus, dixit.

ANN. P. R. C. CCXLIV.

L. Tarquinius. L. f. Damarati. n. Rex. hoc. anno. Vrbe. & regno:
exactus. est. populi. Romani. libertas. asserta. a. d. ix. Kal. Iun.

P O P U L V S Romanis tamdiu superbiam ac tyrannidem Tarquinij Regis perpeffus est;
quamdiu aberat libido: quæ tandem mutationis occasionem diu desideratam obtulit,
cum Sex Tarquinius, maior natu tyranni filius, ornatissimæ, pudicissimæq. matronæ Lu-
cretiæ vi stuprum intulisset: & matrona nobilissima in mariti, parētis, amicorumque con-
spectu dedecus ferro expiasset. Tum populus Romanus iniuriarum, ac seruitutis pertæsus,
semet intueri, de libertate cogitare. Primùm Collatiæ, vbi atrox facinus commissum erat,
arma contra tyrannum capta, L. Iunio Bruto tribuno celerum duce: mox Romæ incensa
præfenti rerum indignitate cuncta multitudine, vbi omnium ordinum consensu comitijs
habitis, imperium illegitimum tyrannò, qui Ardeam tunc obsidebat, absenti abrogatum,
atque Tarquinius cum coniuge & liberis exulare iussus est IX. Kal. Iun. Qui dies libertatis
primus postea factis sacris adscriptus, idcirco Regifugium est appellatus. Brutus Romæ iu-
nioribus qui vltro nomina dabant lectis, armatisque: ac custodia Urbis Sp. Lucretio præ-
fecto mandata, ipse ad concitandum inde aduersus Reges exercitum Ardeam in castra est
profectus, alia via, quam qua Tarquinius trepidis excitus nuncijs Romani, ad comprimē-
dos motus, eodem tempore veniebat. Cui portæ clausæ, exiliumq. perpetuum denuncia-
tum. Brutum liberatorem Urbis lata castra acceperit, exactique mox inde liberi Regis duo
Titus & Aruns, patrem secuti sunt, atque simul exulatum Cære in Etruscos iuerunt. Sex
Tarquinius Gabios prodicione iam prius occupatos tanquam in suum regnum profectus,
ab vltoribus, vt ait Liuius, veterum simultatum, quas ipse sibi cædibus, rapinisq. concira-
uerat, est interfectus. A liter tamen sentit Dionysius. Atque hoc illegitimum, parricidioq.
patrum regnum Romæ merito fuit vltimum, quod per annos xxv. durauerat Liuius Dio-
nyfioque auctoribus, quos Solinus etiam alijque sequuntur. Eusebius, Cassiodorus recen-
tioresq. nonnulli, qui Ser. Tullio decenium, vt dixi, adimunt, triginta quinque annos Su-
perbum regnasse tradunt. Qui quam leuiter, ob vitia sua, filijque enorme facinus, tanti im-
perij possessione sit exutus, notissimū est vel vteunque historiæ Romanæ peritis; cum pul-
chrè & diffusè ista narrent Liuius, Dionysius atque Ouidius Fastorum secundo Regifu-
gium describens. Regnatum quidem Romæ fuisse annis CCXLIII. voluit Solinus, Messal-
la, Sex. Rufus, Eutropius, D. Augustinus & Orosius; hisq. etiam suffragantur Capitolini
fasti, quos ex professo sequi decretum est, quamuis Liuius & Dionysius annū vnum adij-
ciant, & Tarquinio Prisco adseribant, eum annos xxxv. regnasse dicentes, & non vt cæ-
teri xxxvi. Itaque fit vti plerumque hi duo auctores, alijq. nonnulli qui eos sequuntur, an-
no vno differant à fastis Capitolinis. Quod malum ex annaliū diuersitate prouenisse, tam
Liuius, quam Cicero in Bruto tradit; in quibus etiam antiquitus varia & incerta tempo-
rum ratio fuit, præsertim ad quingen tesimum serè Urbis annum, quousque etiam incertè
incundi consularis tempora fuisse, ex historia facile colligimus.

Causa munda-
tate veip.
Lucretia.

Regifugium.

Sex. Tarquini-
us Gabijs
interfectus.Quandiu Ro-
ma regnauit.

AVCTORVM LOCA CORRECTA, VEL DECLARATA

ANNALIVM POPVLI ROM. LIBRO PRIMO.

Aelij Spartiani, pag. 4. P. Ouidij Nasonis poeta, pag. 12. 24. C. Plinij maioris. 16. Eusebij Ce-
sariensis. 23. D. Augustini. 22. Plutarchi. 25. Auctoris de viris illustribus. 30. Sex. Pompei Festi.
12. 33. 34. M. Tullij Ciceronis. 34. Macrobij. 38. L. Iulij Flori. 42. Dionysij Halicarnassai. 31. 53.
T. Livij. 54.

P R Æ F A T I O I N L I B R V M I I .

A D

P E R I L L V S T R E M A C V A L D E
G E N E R O S V M V I R V M , D . G O M E S I V M
D E A V I L A , V E L A D A E M A R C H I O N E M ,
A R C H I O E C O N O M V M A T Q V E P R I M V M
A C O N S I L I I S S E R E N I S S I M I P H I L I P P I I I I .
H I S P A N I A R V M P R I N C I P I S .

N O N S I N E C A V S A , M a r c h i o v i r t u t u m o m n i u m o r n a -
m e n t i s c o n s p i c u e a t q u e i l l u s t r i s , v e t e r e s i l l i v a t e s s u b l i -
m i a s u m m i D e i c æ l o r u m q u e m y s t e r i a p a u c i s a d e u n d a ,
n e q u e n o n e t i a m p r æ c i p u a n a t u r æ r e r u m q u e s e c r e t a p r o -
c u l a d m o d u m à s t u p i d i s i n g e n i j s , & v u l g i p r o f a n i s a u r i -
b u s e s s e v o l u e r u n t : q u e i s c æ c a t e m e r i t a t e q u a d a m p r o c l i -
u e e s t , c o n t r o u e r s a r i s e m p e r , & q u i d u i s n o n i n t e l l e c t u m
v i l i f a c e r e , v e l , v t f a l s u m r e p r o b a r e . P u b l i c a m i g i t u r c i -

*Mysteria sacra
cui profanan-
da non sunt.*

*Falsa religionis
olim finis ac
viti.*

u i l i s v i t æ p a c e m q u a l i c u n q u e r e l i g i o n i s d i s c i p l i n a c o n s e r u a r e c u p i e n t e s , h a n c
s o l a m i n t e r r i s b e a t i t a t e m v i t æ q u æ s i e r u n t i l l i r e r u m p u b l i c a r u m a c c i u i t a t u m
c o n d i t o r e s , q u i p o æ t i c a q u a d a m l i c e n t i a d e o r u m , n e s c i o q u o t , m i l l i a , a t q u e
p o r t e n t o s a f a b u l a r u m i n f i n i t a m e n d a c i a p r o d i t x e r u n t i n p u b l i c u m : q u o p l e -
b e i o s , & v i l e s a n i m o s p e r p l e x a v a n i t a t e s u s p e n s o s : & o c c u p a t o s , a b i p s i s s a c r i s
m y s t e r i j s a u e r t e r e n t . N o n r o s a s i t a q u e p o r c i s , s e d d i g n a s p l e r u m q u e r u d i b u s
l a b r i s p r æ b u e r e l a c t u c a s , g u l a m q u e r u s t i c o r u m h o m i n u m i n s u l s a m p i n g u o -
r i b u s s a t u r a r u n t p u l p a m e n t i s : a t q u e i p s a m y s t e r i a t a q u a m d e l i c a t i o r e s s e c u n -
d æ m e n s æ m a t t y a s n o b i l i o r i b u s a n i m o r u m p a l a t i s r e s e r u a r u n t , s e d c o n d i m e n -
t o r u m v a r i j s i n u o l u c r i s i t a t e c t a s , v t n u n c a d m o d u m p a u c i r e p e r i a n t u r , q u i -
b u s p e n i t i o r e s e a r u m m e d u l l a s r e c t e d e g u s t a r e c o n t i g e r i t . C u i u s v t o p o r t u -
n u m h i c a d f e r a m o b i t e r e x e m p l u m , V e n e r e s p o p u l o f i n x e r e p l u r e s , C u p i d i -
n a m , v e l A m o r u m t u r b a s , s i c u t e a s n o b i s P h i l o s t r a t u s , A p u l e i u s , P r o p e r t i u s ,
& a l i j d e p i n g u n t : m u l t i p l i c i a q u o q u e n o m i n a , s a c r i f i c i a , & s i m u l a c h r a p r o f e -
r u n t . Q u e m a d m o d u m e n i m i n t e b u s h u m a n i s e a s u m , & o b i e c t o r u m i n d i e s
i n f i n i t a v a r i e t a s e s t ; i t a i n a n i m i s a c s e n s i b u s n o s t r i s h æ c c u p i d i t a t e s i n n u m e -
r a b i l e s e x c i t a t , & a f f e c t i o n u m t u r b a s p r o d u c i t . V e r u m d o c t i s i n g e n i j s v n a m
d u m t a x a t , v e l d u a s V e n e r e s , g e m i n u m q u e C u p i d i n e m r e p r æ s e n t a n t . C u m
e n i m v n a V e n u s n i l a l i u d s i g n e t , q u a m e x p u l c h r o p l a c i t o q u e v e n i e n t e m d e l e -
c t a t i o n e m , v e l v o l u p t a t e m ; s i c h u i u s v o l u p t a t i s d e s i d e r i u m i p s i s s i m u s h a b e -

*Non rosa por-
cis dantur, sed
lactuca labris
digna.*

*Veneres plures,
& Cupidinum
turba.*

Venem quid.

Medicum vir
multorum in-
star.

Medicum animi
principis hono-
rari satis ne-
quis.

Coronarum
honos.

Ciuica querna.

Rostrata.

Philippi Hisp.
Regis Catholici
veneranda pi-
etate suis.

Apollo Musa-
getes.

destinata est, cuius in manu gladius semper anceps est. Medicum virum summo dignum honore iudicauit Homerus, & hunc vnum multorum instar esse eecinit Iliados xi. quia sanitati corporis consulere posse creditur. Ceterum aureus (vt olim Græci dicebant) fabrefactus totus stet meretur, qui morbos animorum pellit, & in vno capite mentis sanitatem fouens multorum milium saluti consulit. Hoc autem reipublicæ, patriæque suæ præstare, magni ac planè diuini animi esse cordatus omnis fateri debet. Eundem in te Marchio illustri non possum satis admirari, nec satis reuerenter suspicere, quò maximi nostro sæculo Regis adolescentiam ad regias virtutes euehendi curam suscepisti; susceptamque magna cum omnium bonorum expectatione, gaudioque summo continuare non cessas. Præclarissimam sanè prouinciam istam, si superis fauentibus, vt speramus, & votis à Deo summis precamur, feliciter conficere poteris: quas tibi sit debiturus gratias orbis Christianus, quis aptè satis exprimet? quæ præmia in terris digna satis decerni poterunt? Inter militarium virtutum præmia clarissimus coronarum honos semper apud veteres Romanos fuit. Sed inter omnes eminebant ciuicæ, precio licet viles, ex fronde videlicet querna glandifera passim obuia, quæ seruati in prælio ciuis vnus olim eximia merces fuit. Postea tamen & clementiæ Imperatorum hæc attributa est, postquam ciuilium bellorum profano scelere meritum videri cœpit, ciuem non occidere, sicut non minus aptè, quàm liberè C. Plinius maior ait. Cedebant huic coronæ murales, vallaresque, & aureæ cunctæ, quanquam precio multum antecedentes. Cedebant & rostratæ, bis tantum Romæ naualis victoriæ causa donatæ. Dedit secundam Augustus M. Agrippæ, sed ciuicam (inquit Plinius) à genere humano accepit ipse. Sed quomodo? Territus proscriptionibus senatus, ac fessus ciuilibus bellis populus Romanus dedit. Quasi vero duorum Cæsaris armis per Europam, Africam, Asiamque passim ciuili sanguine madens, terrarum orbis mox in tantam adulationem consensisset. Publico tamè numismate, signis, symbolis ingeniosissimis, atque elogijs splendidis hæc vbique gentium promulgata fuit. Sed cedant arma togæ. Multò iustior, meritamque magis tibi Marchio Illustris debet ciuicam coronam omne nomen Christianum, qui cælitus nobis datum monarcham adolescentem omnium regiarum virtutum panoplia, cluëo in primis fidei Catholice Romanæ, ac iustitiæ Christiane gladio ritè munitum summa instruere cura non cessas: quo possit adultus multa ciuium suorum millia sine sanguine seruare, & ab hostium iniurijs tutari. Hæc animo versans sapiens, dum æui nostri cursum, Christianæque reipublicæ præsentem conditionem considero: non possum non semper ad eò sanctam pijsissimi maximi que patris PHILIPPI nostri Regis mentem in hoc opus singularis numinis summi sponsæ suæ Ecclesiæ saluti prospicere volentis prouidentia directam venerari, votisque supplicibus, ab eodem hanc ipsi multis decennijs continuè salutem ac felicem præcari, tuis præterea laudatissimis conatibus faciles ac prosperos vbique successus optare. Quapropter vt hanc meam erga Principes meos debitam deuotionem, inque tuas eximias istas virtutes obseruantiam publico quopiam testimonio proderè, meas vsque sollicito Musas, vt scrinia scrutarentur & excuterent, viderentque, num quid mannæ, vel aromatum lateret, quocum ritè maiorum gentium numinibus istis perlitari posset. Querit autem diligentes ac sedulæ: Sed quia nihil in curta synthesi sua congruum, aptumve, vt ipsis videbatur, vel patellarijs dignum reperiunt, non sine magnis suspirijs trepidant vehementer. Ridet virginum præsul Musagetes Apollo, animisque securas esse iubens, ait. Ad eon exemplò, quasi sub mandragora dormientes, obliuiscimini, mentes solas perlitare posse? si ritè vitij contagio nulla pollucete cupientes

cupientes deuotæ voluntatis operibus clareant, linguisque faueant? Hanc eccliam in primis obseruant numina, numinumque in terris ministri boni Principes: non victimas, non munera, quorum neutiquam indigi sunt. An vos latere potest, lacte, farre, sale, vilibus *πελαγονις*, atque bellarijs placari sæpius superos, quàm hecatombis? maximosque terrarum monarchas aque pauillum, aut pomum aliquod ab offerentibus humaniter, ac amanter aliquoties accepisse? Hoc autem non Loxiæ, sed planè Delij oraculo virgines animatæ crepundia quæque sua protulere, simulque mihi pudor deterfus est. Erectiorque factus non dubitavi ex ijs selectos magistratum Romanorum laboriosissimos annales Imperij maximi gloriosissimi que statum ac imaginem quandam delineantes maximo gloriosissimoque Regi Principi nostro, & eius generosissimo filio fontem ipsum ac exordium Imperij legitimi dedicare: vt fastissimis horum auspicijs in lucem producerentur, & à calumnijs malè consultæ temeritatis, atræque inuidiæ tutiores agere possint. Votis interim summis Deum precatus optans, vt in ista Christiani orbis *πελαγονις*, quæ laborioso iam æstuate nixu videtur,

FELIX. LAETISSIMAE. SPEI. FILIO. PATER.
FELIX. AVGVSTISSIMO. PATRE. FILIVS.
FELIX. VTROQUE SACROSANCTA. CATHOLICA.
ROM. RELIGIO. DECENNIIS. MVLTIS. ESSE. POSSIT.

Hanc animi mei deuotionem spero Principibus maximis optimisque fore non ingrati: immo, si cognoscant, acceptiorem *βουδυσια* quavis Græcorum, vel solitaurilibus Romanis. Vt autem cognoscere possint, *εὐαγγέλιον ἀξάντω* quempiam propitiadum esse putavi: qui mentis meditationes, animæque nostræ vota ad ipsos transferat. Itaque monui supplicaturas virgines meas, tuum in primis bonum Genium non libis, non vino sibi conciliare curarent, sed eius capiti congruum ex odoriferis virtutum floribus ingeniosa manu pangerent fertum, quod præsentarent. T V R A N N I F V G I V M itaque protulerunt ex animalium opere, tenuem, me Deus amet, & vilem corollam licet: non tamen vsque adeò ineptam, vt tuo Genio sit omnino displicitura. Qui genetosum animum tuum nobilibus literarum ingenuarum disciplinis ita ab incunabulis instruxit, vt illi facile sit, Cupidinem illum tyrannum virtute calcare: & nihil placeat magis, quàm istam Regum ac Principum pestem Deo, naturæ, atque humanæ societati prorsus aduersam fugere, & auersari. Diuinitus igitur impulsus Regiæ Mæi iudicium autumo, quo tuas in primis dotes præclaras seligere voluit ad enutricandam maximi Imperij sui sobolem, cuius felici virtutum prouentu ac incremento vberes pacis nasci fructus, atque aurum quoddam sæculum orbi Christiano, superis fauentibus, exoriri poterit. Non me vulgi fama leuis in istam opinionem traxit, expectationemve de te tantam temerè nobis concitauit: sed omni fide dignissimorum procerum de tuis eximijs virtutibus præclara testimonia. Splendent enim sereni solis in modum per orbis Christiani prouinciarum spacia quæcumque latissima. Et vt sol viuificis suis radijs florum omnium oculos aperit, & ad se conuertit; ita quoque tuarum virtutum fama bonorum omnium mentes facillè percellit, & in admirationem sui rapit. Quid igitur non potest, vel apud ignotos, & nunquam visos ipsa vera virgus? Atque cum tua Christiani orbis ac imperij spes præcipuas, velut Magnes ferrum, attraxerit, & ab optimo, prudentissimoque Rege patre fidei tuæ commissas amplectetur: quid mirum, si in tam sublimi theatro nunc posita de se maximas expectationes excitarit? Macchè igitur hac vera gloria tua generosissime Marchio, & literarum artiumque ingenuarum

bona studia sic tua, qua polles apud summos Reges, gratia prouche: vt tuis auspicijs renatum nobis Augusti sæculum lætemur, te Mæcenate nouo sublimi feriant vertice sidera docti virtute præditi. Quod faxit Deus Opt. Max. qui te, tuosque conatus prosperet, & ad incrementum reip. Christianæ dirigat, diuque incolumem seruet. Data. Sanctis è Traiana colonia. Idibus Maijs. Anno Sal. nostr. ∞. D. XCVII.

CHARACTER. TVRANNIFVGII. LIBRI. SECVNDI.

ARDVVS. EN. SONIPES. NIMIVM. DOMANTIA. FRENA.
DECVTIT. ET. SERVILE. IVGVN. CVM CLADE. TVRANNI.

ARGVMENTVM. LIBRI. II.

TVRANNIFVGIVM. Liber secundus annorum LVIII. historiam complectitur: incipiens à prima reip. mutatione, qua à Regum dominatione ad optimatum administrationem peruenit. Quorum quæ auctoritas, quantaque potestas fuerit, atque ea demum quomodo debilitata sit, ac imminuta, paucis, quasi per prolegomena, ostendit. Hinc primum duos reipub. principes annuos factos esse, & Consules, nec non alijs etiam nominibus appellatos. Consulatus originem mox graphice describit. Huius officium, ac potestatem: onera, & privilegia: item ornamenta, & insignia declarat. Inde Consulatum singulorum domi, foris que res gestas ordine suis annalibus præsequitur: Principio vt L. Brutus primus COS. collegam suum L. Tarquinium abdicare coegerit, Proprios filios, cum alijs qui de Regibus reducendis conspirarant, securi percussit. Et is, collega P. Valerio sibi subrogato, libertatem à Regibus oppressam populo restituit. In bello denique, cum L. Superbi Regis filio Arunte congressus, occiditur. P. Valerius in magistratu, ob populi cultum, Poplicola dictus, numerum Senatorum ad trecentos auxit. Leges plures pro populi libertate tulit. Quæstores tunc primum, ex quorundam sententia, fieri cœpere. Quæstura

Optimatum
potentia & go-
bernatio pri-
ma.

Consulatum.

L. Brutus.

P. Valerius.
Poplicola.

stura igitur originem, munia, ac potestatem paucis declarat. Bellum à Porsena Clusinarum Rege propter Tarquinius illatum est, & Roma obsessa: sed virtute M. Horatii Coclitis, C. Mutij Sceuola, & Clælia virginis Rex in admiratione raptus, pacem cum Romanis fecit. P. Valerius COS. iterum, populi censum egit, & lustrum Urbis quintum cōdidit. Qui denique, post quartum Consulatum, & duos triumphos mortuus, publica impensa in Urbe sepelitur. Ap. Claudius è Sabinis cum magno clientium comitatu Romam migrat: propter quem Claudia tribus ciuitati adiecta est. Octauio Mamilio Tusculanorum principe Tarquinij Superbi genero Latinos, Sabinos, pluresque alios vicinos populos ad reipub. Romanæ excidium excitante, T. Lartius primus dictator Romæ dictus est, ob maximi belli instantis metum. Dictaturæ origo atque potestas itaque describitur: eiusque, maximi magistratus necessitas, vsus, & abusus, ornamenta ac insignia diserte declarantur. A. Postumius dictator cum Latinis ad lacum Regillensem congressus, eos ingenti prælio vicit: in quo Castor & Pollux inter Romanos equites visi sunt. Postumius victor de Latinis triumphauit, quibus petentibus pax data, & fœdus renouatum est. Plebs Romana propter nexos, & æris alieni grauamina in montem Sacrum secessit: sed oratione Menerij Agrippæ placata, patribus reconciliatur. Tum tribuni plebis, vt quidam volunt, primum duo creati sunt. Tribunitiam hinc potestatem, cum adilitatem plebis latius describit. Harum originem, officia, vim, virtutes, & vitia recenset. Sp. Icilius tribunus plebis, seditiosis concionibus contra COS. & patricos habitis, leges aliquot pro plebe, & tribunis tulit. Cn. Coriolanus, primus patricius à plebe perduellionis damnatus, in exilium abiit. Quo postea duce Volsci Romanis bellum inferunt, plures vrbes capiunt, Romam ipsam obsident. Coriolanus hostiū dux patriæ excidio propter suū exilium imminēs, eius iam supplicis nullis legatorum vel sacerdotū precibus flecitur. Motus tandem Veturie matris, & Volumnie vxoris, cum matronis Rom. in castra venientium lachrymis, exercitum abduxit: nec diu post tanquam proditor à Volscis occisus est. Lex agraria primum à Sp. Cassio COS. promulgari cœpit, maximorum sepe deinceps tumultuum fons, & origo. Idem Cassius, cum magistratu abiret, regni affectati damnatus, necatur. Oppia, & Urbina incestus conuictæ Vestales virgines, diuæ defodiuntur. Recusato de Veientibus, & Etruscis à M. Fabio COS. propter collegam, & fratrem suum occisos triumpho, Fabiorum sibi familia extra ordinem Veiens bellum conficiendum poposcit. Quæ post plures victorias incautior facta, tandem insidijs circumuenta, perijt. Trecenti sex Fabij nobiles, cum omni clientium manu, simul occisi sunt: vno tantum eius familie Q. Fabio qui domi remanserat, superstitie. Hinc quædam de Proconsulatus, ac Propræturæ extraordinarij imperij, prouinciarumque origine diffusæ, dilucideque differit. Lex Publilia, de tributis tribunorum plebis comitijs, primum fertur. Ap. Claudius COS. cum aduersus Volscos malè, exercitus contumacia, pugnatum esset, primores securi percussit, reliquum exercitus sorte decimauit. Qui maiestatis post consulatum à tribuni plebis reus factus, ante diem prodicam obiit. Volscorum agri pars, plebi per III. viros distribuitur. Exercitus Romanus in Hernico cum Sp. Furio COS. ab Æquis obsessus, à T. Quinctio procos. cum subsidijs sociorum liberatur. Lex Terentia de circumscribendo consulari imperio, seditiosis prius concionibus habitis, promulgatur. Censui actus, & lustrum conditum Urbis decimum, quo censa fuere ciuium CXXXII. milia CCCCX. Cum aduersus Æquos res malè gesta esset. L. Quinctius Cincinnatus ab aratro ad Dictaturam accersitus, hostes in proprijs castris obsessos, & victos sub iugum misit. L. Minucium COS. per ignauitiam quod obsideri se passus esset, abdicare coegit. M. Volscium accusatorem falsi reum, Kesonè filio suo absoluto, in exilium misit. Ob victoriam cum speciosissimum duxisset triumphum, ad suam triumphalis agricola redijt. Tribuni plebis primum facti sunt decem. Ludi saculares primi à II. viris sacrorum facti sunt. Lex Tarpeia Aeternia de multarum modo lata est. Legati Athenas ad leges describendas missi sunt. Quibus reuersis Ap. Claudius, T. Genucius COS. presente populo magistratum iurauerunt: vt decemviri consulari, atque ad eò maiori potestate, cessantibus alijs magistratibus, crearentur. Id factum Anno P. R. C. CCCII.

Quæstura ex-
ordium.
Porsena Rex.

Dictatura.

Secessio plebis
in montem Sa-
crum.
Tribunitia po-
testas & aucto-
ritas plebis.

Cn. Marcius
Coriolanus.

Lex agraria
prima.

Fabiorum cla-
des.

Pro. cos. pro-
præt. ac pro-
uinciarum ex-
ordium.

Ludi saculares
primi.

PHiloftrato, Appuleio, Propertio poeta, Platone, Orpheo poeta, Herodoto, Homero poeta, C. Sallustio, M. Tullio, Pomponio Iurifcos. M. Varrone, T. Livio, Sex. Pompeio Fefto, Ioanne Zonara, Iuftiniani nouellis, Plutarcho, Dionyfio Halicarnaffeo, Fabio Quinẽtiliano, Valerio Maximo, A. Gellio, Actis diurnis pop. Rom. C. Suetonio, Tranquillo, P. Ouidio poeta, Polybio historico, Cornelio Tacito, Lãpridio, Lucano poeta, Macrobio, Afconio Pãdiano, Antonio Flocco, Onufrio Paneuino, P. Virgilio poeta, L. Pifone, L. Floro, D. Aur. Auguftino, Eutropio, C. Plinio maiore, Auẽtore de viris illuftribus, Columnis triumphalibus Capitolinis, Faftorũ tabulis Capitolinis, Sillio Italico poeta, Hefiodo poeta, Acufilao poeta, Sapphone poetria, Euripide poeta, Carolo Siponio, Iulio Obfequẽte, Vlpiano Iurifcos. Iunio Gracchano Iurifc. Trebatio Iurifc. Feneftella, Duodecim tabulis, Cornelio Strabone, Stephano Buzantio Grammatico, Paulo Orofio, Caffiodoro, Mariano Scoto, Eufebio Cafarienfis, Beda, Infcriptionibus marmorũ antiquis, Caffiniani tabulis Coss. antiquis, Nummis antiquis, Phlegonte Tralliano, Commentarijs xv. virũ, Censorino, Tabulis Græcis Siculis confulum, Licinij Macri annalibus, Zofimo Comite historico, Theophrãfto, Dione Caffio, L. Seneca philofopho, Augurum libris, Aurelio Iurifcos. Valerio Atziate, C. Sempronio Tuditano, T. Pomponio Attico, Suida, Labeone, Antiftio Iurifcos. Apiano Alexandrino, Aufonio poeta, Velleio Paterculo, C. Iulio Cafare, Sex. Iulio Frontino, Perfio poeta, Iuvenale poeta, Lactantio Firmiano, Atteio Capitone, Diodoro Siculo, Terentiano Mauro, Aegẽffippo, P. Terentio poeta, Paulo Manucio, L. Cincio historico, Nonio Marcello, Dionyfio Chalcidẽfi, Xenagora historico, Porphyrione Grammatico, Horatio Flacco poeta, Henrico Glareano, 11. virũ commentarijs, Cn. Gellio historico, C. Iulio Solino, Timæo historico, Io. Cufpiniano.

LIBER

LIBER. SECVNDVS.
ANNALIVM. P. R. PER. STEPHANVM.
VINANDVM. PIGHIVM.
CAMPENSEM.

HÆc prima Romanæ reip. mutatio fuit; qua ab vnius dominatione ad optimatum administrationem peruenit. Exactis enim Regibus suprema senatus patriciorumque auctoritas, summa potestas fuit. Penes hunc enim ordinem tunc imperium, sacerdotia, magistratusque ex lege Romuli permansere. At non diuturna valde hæc optimatum eximia potentia fuit. Inclinare enim coepit exemplo tribunicia potestate inuenta, quæ senatus opes fregit, ac debilitauit. Inuentam sanè optimatum constât vitio atque culpa. Cum enim penes hos Urbis agrique Rom. omnes essent diuitiæ, seruili imperio patres (inquit Sallustius historiarum primo) plebem exercere de vira atque tergo, regio more consulere, agro pellere, & cæteris expertibus soli in imperio agere. Plebs inops, atque indiga semper arẽ alieno obrui. Ob debita igitur a magistratibus addicti ac nexi ciues Rom. ad seruilia opera abducti, flagellis, verberibusque pro creditorum libidine concisi crudeliter, & auarè a fœneratoribus habebantur. Huic malo occurrere communi consilio senatus debuit, vsuris modum imponendo, diem solatũ laxiorem egenis debitoribus statuendo, atque agros denique bello partos egenis ciuibus distribuendo. Quæ vt fierent, cum a patribus, atque etiam consulibus plebs diu frustra peteret, & obfate potentium creditorum auaritia atque superbia, nõ impetraret: aduersum optimates odium in primis ingens ortum, dein inobedientia & rebellio contra magistratus. Multorum nobilium igitur tyrannidem intolerabilem plebs fugiens, ad extremum rebus desperatis armata simul omnis Vrbs relicta in Sacrum montem secessit minatum plena, atque trepida, inuitoque senatui suos sibi magistratus libertatis plebeie defensores extorsit, anno decimo sexto ferè post Reges exactos. Ex quo tempore patrum auctoritas labescere coepit, & plebis libertas extolli; vt ex ipsis annalibus studiosus lector pleniùs intelliget. Vbi quæ prima optimatum hæc administratio fuerit, per annos subẽponemus; cum priùs quæ reip. forma, quique magistratus post Reges inducti sint, dixerimus.

De Consulatu.

CVM populus Romanus nihil nocentius esse reip. crudeli dominatu, ac tyrãide proprio malo didicisset; regiam potestatem duobus viris aqua sorte creatis mandare maluit, qui annuo imperio simul remp. regerent. Duobus quidem, vt alter alterius insolentia, si res postularet, intercedere, & occurrere posset. Celebre igitur Q. Catuli dictum commemorat Cicero in oratione secunda post reditum ab exilio; Consulem vnum non sape reperiri improbum; duos verò nunquam, excepto illo Cinnano tempore. Id quod etiam repetit in oratione pro domo sua. Annuum verò imperium illis duntaxat concessum est, vt, temporis exiguitate dereriti, abstinerent ab ijs perpetrandis, quorum paulo post priuati rationem reddere cogentur. Consules autem appellati sunt, quod plurimum (vt ait ex Cicero Iuriconsultus Pomponius de origine iuris) consulerent reip. vel ex Varronis sententia, quæ magis placet, eò quòd consulerent populum, ac senatum; parum enim, aut nihil postea iniussu populi; vel senatus poterant. Quinimo Sp. Postumius cos. apud Liuium, antequam Sannitibus dederetur, in oratione qua pacem Caudinam dissuasit in senatu, multis rationibus probat, iniussu populi nihil a Consule sanciri posse, quod populum teneat. Vocabantur ab initio quoque prætore, quòd præessent, vel præirent populo, ac militaribus copijs; quemadmodum ex Varrone, Sex. Pompeio, Zonara, Appuleio, atque Iustiniani nouellis manifestum est. Iudices item aliquando dictos constat, ex lege quam primùm forsitan comitijs centuriatis creati sunt. Eam refert Cicero de legibus libro 111. his verbis:

Regio imperio. duo. sunt. ijque. præiudicando. iudicando. &. consulendo. prætore. iudices. consules. appellant. militiæ. summum. ius. habent. nemini. parento. ollis. salus. populi. suprema. lex. esto.

A Græcis item diuersimodè nominati sunt. Plutarchus enim *πρόεδρος*, Dionysius *συμβουλάριος*, & magnitudinẽ potestatis: *ὑπάτων*, culmen namque *ὑπάτων, καθ' ἑμὲν*.

namque vocabant prisci. Omnia quippe Regum iura, omnia insignia primi Consules tenuere. Id modo cautum est (inquit Liuius) ne si ambo fasces haberent, duplicatus terror videretur. Ideoque vicissim penes vnum secures cum fascibus per menses alternos fuere. Dionysius auctor est, ex ornamentis regijs relicta a Consulibus trabeam purpuream auro intertextam, coronam auream, eburneum sceptrum, aliaque insignia, quae inuidiosa potius videbantur, quam decora. Atque his tantummodo fuisse vsos in triumphis, ludis, festisque solennibus, honoris deum causa. Praetextam vero, sellamque eburneam curulem, in qua sedentes in s. dicerent, seruasse, quam idcirco sedem honoris appellat Cicero Catilinaria quarta. Haec quidem ex varijs classicorum locis item probari poterunt. Verum vnus multorum instar Liuius hic satisfaciet abunde. Qui libro xxx. P. Scipionem Africanum Suphace Rege deuicto, captoque, Massaniam Numidam auxiliarium regulum in castris post victoriam pro concione donasse, scribit eleganter his verbis. Ibi Massaniam primum Regem appellatum eximijque ornatum laudibus, aurea corona, aurea patera, sella curuli, & scipione eburneo, toga picta, & palmata tunica donat. Addit verbis honorem. Neque magnificentius quicquam triumpho apud Romanos, neque triumphantibus amplioris ornatum esse, quo vnum omnium externorum dignum Massaniam populus Rom. ducat. Fuit igitur solemne semper ad externos etiam Reges aut Principes amicos ac socios pro meriti dignitatisque modo similibus ornamentorum munera per legatos mittere, cuius exempla saepius in Liuii ac annalibus nostris occurrunt. Cum autem Consuli ex more paludato, votis in Capitolio nuncupatis, ad bellum in prouinciam cum imperio ex eundem erat, praebantur illi ex publico regia ornamenta militaria summam maiestatis, qualia tunc etiam, non diu post, senatum Rom. eidem Massaniam Regi misisse scribit ibidem, atque disertè sic recenset. Munera quae legati ferrent Regi, decreuerunt. sagula purpurea duo, cum fibulis aureis, & singulis lato clauo tunicis; & tabernacula, militaremque suppellectilem, qualem praebere Consuli mos est. Haec Regi praetor mittere iussit. Insuper item, vt alteri solummodo Consulium duodecim secures fascibus illigatae a totidem lictoribus praerentur, alterum duodecim lictores cum solis fascibus praecederent. Primis atque tamen Consulibus xxii. secures, aliaque Regum insignia, quae dixi, cum summa potestate ex lege fuerunt; sed paulo post P. Valerium Poplicolam Consulem, inuidiosum summi magistratus fastigium ad tolerabilem habitum deduxisse, fasces securibus vacuefaciendo, & in concione populo submittendo, vt suo loco dicam latius. Quem morem populo gratissimum obseruarunt & posterius, sicut testatur Quintilianus. Poplicolam in super dimidia ex parte minuisse fascium numerum, Valerius Maximus auctor est libro iv. cap. 1. Liuius ac Dionysius iam ante a Bruto, Tarquinioque Coss. hoc factum fuisse produnt. Erat autem moris, vt vicissim per menses, alter Consul secures, tanquam imperij insigne haberet; ab initio magistratus ordinem incipiente eo, vel qui maior natus erat, ex lege Valeria, vel cui plures essent liberi, ex lege Iulia, quam citat Gellius, vel qui priore loco Consul renunciatus esset. Sed istum morem pro tempore aliquoties muratum animaduertimus. Ex actis enim diurnis populi Rom. (quorum fragmentum quoddam in his annalibus adducam, anno Urbis dxxxv.) colligimus tum temporis dictum Consules Romae alternasse fasces. Postremo Iulium Caesarem in Consulatu primo antiquum retulisse morem, refert Suetonius, vt quo mense fasces non haberet, accensus ante eum irer, lictores pone sequerentur. Ex quo colligere est, tum rursus per menses mutari solitos fasces. Itaque maior Consul is vocabatur, penes quem lictores cum securibus erant, qui exeuntem in publicum praecedebant, obuios submouendo: alterum vero qui non habebat secures, virgis insignem vocabant. Ab eodem Poplicola lex comitijs centuriatis lata est de prouocatione, vt a Consulibus alioque magistratu quouis appellari in Vrbe posset ad populum. Tunc Consularis potestas longè inferior regiam coepit esse, & libertatis popularis iacta semina mirum in modum coalescere. Neque enim poterant deinceps Consules in caput ciuis Romani animaduerrere iniussu populi, solum est ipsis hoc relictum, vt coercere & in vincula ducere possent. Haec igitur eorum munia in primis fuisse legimus. Sacra facere, consilium praebere, ius secundum leges dicere, comitia habere, senatum cogere, sententias togare. Senatus consulta, & plebiscita exequi, delectus habere, & populi iussu bella gerere, prouincias administrare. Manumittere, locare publicos redditus, Quod tamen munus postea Censoribus datum; Dein rursus, sublata a Caesare Censura, ad Consules redisse, Ouidius significat de Ponto ad Sex. Pompeium Consulem scribens lib. III.

*Aut reget ille suos dicendo iura Quirites,
Conspicuum signis cum premet altus ebur,
Aut populi redditus positam componet ad hastam;
Et minui magna non sinet Vrbe opes.*

Rursus libro eodem ad Iulium Graecinum,

Nunc

*Nunc longi redditus hasta supponere lustris
Credet, & exacta cuncta locare fide.*

In eorum quoque tutela Reges, ciuitates, exterarumque nationes semper fuere. De quorum iniurijs ipsi conquerebantur in senatu, & legatos excipiebant. Quemadmodum ex Polybij lib. sexto, Liuius, Ciceronis oratione pro Sestio, & alijs colligimus. Haec Consulium potestas durante libertate publica vsque ad Caesaris monarchiam ferè permansit. Suspensa atque intermissa tamen nonnunquam est, dictatura maiore potestate interueniente. Tum enim cedere, atque etiam dictatori parere debebant, Polybio teste libro vi. Summum ac regium attamen ius, vitae necisque potestatem, omniumque velut rerum arbitrium saepe Consulibus commisit senatus sine populi iussu: sed dumtaxat in magnis reip. terroribus, vel necessitatibus: sicuti in seditionibus C. Gracchi, L. Saturnini, item in prodicione Catilinaria, Clodiano tumultu, & C. Caesare remp. inuadente contigit. Tum vero tali plerumque decreto hoc fieri solet. VTI. VIDEANT. CONSVLES. NE. QVID. RES. PVBLICA. DETRIMENTI. CARIAT. Semper alioquin summa Consulium auctoritas fuit, quam soli primum maiestatis lege vindicare poterant, sicut auctor est Dionysius libro x. Quod deinceps vsurpauere ius sibi postea tribuni plebis, & alij etiam magistratus lege centuriata, Sp. Tarpeio, A. Aeternio Coss. lata: quemadmodum suo loco declarabimus. Fuit autem annuus Consulatus quam diu liberris sua reip. salua fuit. Qua demum a C. Caesare oppressa, ex libidine monarchiae deinceps dabatur, auferebanturve Consulatus. Itaque semestres, quadrimestres, bimestres, menstrui, & aliquando diurni tantum fuere; dum festinantur (inquit Tacitus) belli ciuilibus praemia. Quis enim nescit Caninij Rebuli, sub Caesare, & Roscij Reguli, sub Vitellio Consulatus vnus diei? Quin etiam Lampridius auctor est, sub Commodio viginti quinque vno anno fuisse Consules. Quapropter vilescere, & contempti Consulatus honos coepit, de quo ita Lucanus poeta cecinit:

*Inde perit primum quondam veneranda potestas,
Iuris inops; careat tantum ne nomine tempus;
Menstruus in fastos distinguit nomina Consul.*

Accessit paulo post & hoc indignitatis, quod mane singulis diebus salutatum ire cogentur Augustum ac Caesarem, mandata accipere, & consulere de rebus eo die exequendis. Quod Ouidius loco supra memorato etiam refert.

*Aut feret Augusto solitam natog. salutem,
Deq. parum noto consules officio.*

Multum vero obscuritatis Consulium suffectorum vnus anni multitudo ac turba inuexit historiae eorum temporum; eò quod aliquando apud auctores idem annus diuersis signetur Consulibus, nonnunquam ijs, quos in Fastis non reperimus; denique quod diuersorum nomina saepe confundantur. Quamuis enim moris esset annum ordinarijs tantum signare Consulibus, hoc est ijs, qui Kal. Ianuarijs iniissent magistratum; at tamen, vt alia pleraque, non fuisse semper hoc obseruatum, constat antiquitatum studiosis. Nam frequenter etiam per suffectos tempora notata comperimus, quorum nomina in fastis & annalibus non extant. Creabantur autem Consules comitijs centuriatis, quae vel habebantur circa Kalendas plerumque Sextiles, vel a Consulibus, qui in magistratu erant; vel ijs absentibus, alter eorum reuocabatur a senatu, cum praefatione solita. Si è rep. esse censeret, linquere prouinciam, vt ad habenda comitia veniret; si minus, dictatorem diceret. Et hoc addi solet, quando senatui non visum erat, vt res ad interregnum veniret. Comitiorum deinde praefes, siue Consul ipse, siue dictator, siue interrex, posteaquam populus nō uos Consulibus suis suffragijs declarasset, ipsos publicè renunciare solet; simulque a dijs immortalibus more institutoque maiorum precari, vt ea res sibi magistratuque suo, populo, plebique Romanae bene ac feliciter eueniret. Eo modo se precatum dicit Cicero, quando eos. comitijs habitis L. Murenam designatum renunciabat. Qui enim recens iam facti erant, designati vocabantur; donec tempus adesset, quo alij abirent, ipsi inirent magistratum. Interim primi plerumque sententiam in senatu dicere, & ad remp. pertinentia, ne prorsus ignari magistratum adirent, tractare solent: sed in primis iuramentum praestare, quo caput suum, domum, familiamque deorum irae consecrarent, si scienter in administrando sefellissent. Requirebatur & aetas in Consulibus, quadraginta trium videlicet annorum legibus determinata, sicut ex Ciceronis Philippica v. cognoscimus, vbi ait Alexandrum Magnum, maximis rebus gestis, anno aetatis xxxiii. mortuum, & decennio minorem aetate Consulari. Vnde etiam Cicero saepe gloriatur se suo anno Consulatum adeptum; id est eo, quo ei primum per leges annales petere licuit. Quod si verò quis computet a C. Serrano, & Q. Capione Consulibus, quibus natus Cicero, emergent anni omnino quadraginta tres ad eius vsque Consulatum. Aliquos tamen virtutis ergo ante xl. annos legibus solutos, & euectos ad Consulatum fuisse legimus, vt M. Valerium Coruum. P. Scipio-

Regni & consulatus insignia eadem.

Sella curulis sedes honoris.

* In vulgatis exemplaribus singulis & lato clauo tunicis copula transposita. Fasces xxiiii.

Fasces xii.

Consulium ornamenta militaria.

Consul maior. Consul virgis insignis. Valeria lex de prouocatione.

Consulium officia.

Distant a maior potestas. Summum, ac regium ius quoad consulibus committi soleat.

Annus consulatus quadam.

Consulatus diurnus.

xxv. vnus anni Coss.

Consulatus uilitas & contemptus.

Annorum nota consulium turba consysa.

Quando a quibus, & quomodo Coss. creabantur, & renunciabantur.

Coss. designati qui.

Praerogativa, ac iuramentum Coss. designatorum. Aetas consularis.

Ciceronis annus natalis. Qui ante annum legitimum consulatus adirent.

P. Scipionem Africanum maiorem, P. Scipionē Amilianum, Cn. Pompeium Magnum. Aliquos rursūm spretis legibus per vim eundem magistratum ante tempus occupasse; vt C. Marium iuniorem, & C. Cæsarem Octavianum, quemadmodum suis locis in annalibus declarabo. Creabantur autem primū è patriciorum ordine tantū Consules ex lege Romuli, & quōd penes alios auspicia non esse crederentur. Tandem propter diuturnas plebis contra nobilitatem simultates, dissensionesque, & peruicacia tribunorum plebis aduersus patres certamina, concessum, Vt alter è plebe Consul crearetur. Quod fieri circa annum Urbis CCCXC. cœpit. Postea & ambo sæpe plebei sunt creati. Incertum autem ab initio incundi Consulatum tempus fuisse, ex Liuiō & Dionysio facillè colligimus. Videturque senatus ex occasione, & statu rerum illud aliquando mutasse; nonnunquam comitiorum dilationes in causā fuisse, vt tardiùs inirent noui Consules. Itaque apud Liuium, & alios Kalendæ vel Idus Martiæ, Maiæ, Quintiles, Sextiles, Septembres, item Octobres, atque Decembres incundis magistratibus solemnes interdum fuisse, reperiuntur. Atqui Kal. Martiæ primū ordinariæ quasi fuerunt, ad bella vsque Punica: cum ob alias causas, tum quōd ab Urbis exordio principium anni fuissent. Id quod ex Liuiō colligimus, & Ouidius Factorum tertio inter argumenta adducit, quibus Martium anni primū mensem aliquando fuisse docet.

*Hinc etiam veteres inui memorantur honores,
Ad spaciū belli per fide Pæne tui.*

Postea, vt ex triumphis Capitolinis animaduertere est, Kalendæ Ianuariæ constantiùs cœperunt obseruari, quia ex Numæ Regis instituto Romanis tunc est anni principium. De quo Quidius Factorum primo.

Iamq; noui præeunt fasces, noua purpura fulget.

Et Lucanus libro v.

*In stabatq; dies, qui dat noua nomina fastis,
Quisq; colit primus ducentem tempora Ianum.*

Auctor est Macrobius libro Saturnalium III. quōd Consules noui, cum magistratum ini-
rent; Lauinij Vestæ & Penatibus; Lanuuij Iunoni Sospitæ rem diuinam facere soleant. De quo item multa Dionysius libro primo Meminere quoque Cicero pro Murena, & Pædianus Ferias denique Latinas concipere, atque celebrare quotannis in monte Albano Consulatum erat, antequam paludati, si exeundum esset, proficiscerentur in prouinciam. Sed de Consulatu hæc satis multa, quandoquidem Floccus, Onufrius, & alij de hoc magistratu accuratè scripserint; atque in ipso opere, quæ huc pertinent, suis annis præterire non stauerim. Igitur satis esse iudicauim summariam quandam Consulatus rationem hic studio-
sis deliniasse.

ANN. P. R. C. CCXLIV.

PRIMICOS.

Atq; inde. Consules. creati. sunt. primi.

L. Iunius Brutus. M. f. // n. Brutus.	L. Tarquinius. // f. Egeri. n. Collatinus.
In mag. posteaquam sibi. Conleg. subrogasset. occis. est. in. eius. locum. factus. est.	Coactus. à. Conlega. abdicauit. In. eius. locum. factus. est.
Sp. Lucretius. // f. // n. Tricipitinus.	P. Valerius. Volusi. f. // n. Qui.
In mag. mort. est. in. e. loc. f. e.	in. hoc. honore. Poplicola. appella- tus. est.
M. Horatius. // f. // n. Puluillus.	

REgia dominatione propter nimiam Tarquinij superbiam sublata, duo Consules inde comitibus centuriatis à Præfecto Urbis ex commentarijs Ser. Tullij Regis creati sunt L. Iunius Brutus & L. Tarquinius Collatinus, vt ait in fine libri primi T. Liuius. Moxque Brutus de suo, Collegæque imperio populum rogauit, ne sine senatus auctoritate, populique iussu, sicut Superbus, regnare videretur, legemque curiatam regiam à Romulo primū, cæterisque deinde Regibus laram repetijt, atque retulit, vt auctor est Tacitus annalium lib. XI. Itaque primū in fastis consularibus locū meruit libertatis publicæ vindex L. Iunius Brutus, &

Cur primū ex equitū ordine s. crea- tentur.

Quare, & quando plebi sit communicatus consulatus. Tempus mem- di consulatus.

Kal. Martiæ cur primū in ad inuicium con- sulatus ordi- ndiæ.

Sacrificia no- uorum COS.

L. Iunius Bru- tus.

Leg. Iunia de imperio coniu- lari.

prior (vt ait Liuius) concedente collega L. Collatino fasces cum securibus habuit. Quōd item spectare videtur Virgilius lib. VI. de Bruto hæc canens:

*Vis & Tarquinos Reges, animamq; superbam
Vltoris Bruti, fascesq; videre receptos?
Consulis imperium hic primus, sanasq; secures
Accipiet.*

Meminit etiam Val. Maximus lib. VII. cap. IIII. dicens, Osculum Telluri matri vafre im-
pressum Bruto primū in fastis locum tribuisse. Historiam latissimè referunt Liuius, Dio-
nysius, & Plutarchus in Poplicola, qui pulchrè, quæ pro libertate populi Rom. gesserit Bru-
tus, explicant. Eius collegam L. Tarquinius Collatinum Egerij nepotem vult Dionysius; L. Tarquinius
Collatinus.
contra Fabius, qui Egerij filium fuisse scribit. Fabium sequitur Liuius; sed nos Dionysium;
vt in hisce diligentiorè, & maioribus nitentè rationibus. Collatinus autè non diu in ma-
gistratu fuit, sed à populo, & collega suo coactus est, ob nomen, & genus regium inuisum
nouæ libertati, abdicare; &, accepto patrimonio suo, Lauinium, Roma relicta, migrare:
vt auctores sunt Liuius lib. II. Plutarchus in Poplicola, Cicero in Bruto, & lib. III. de Offi-
cijs, ex L. Pisonis sententia: quos etiam sequuntur Florus, D. Augustinus, Eutropius alij-
que recentiores. Dionysius tamen causam exilij fuisse aliam asserit, nēpe quōd cum A qui-
lijs iuuenibus fororis suæ filiis, qui cum aliis contra libertatem de Regibus reducendis con-
silia habuerant, & coniurauerant, mitiùs agendum censuisset, & L. Bruto collegæ de pro-
prijs filiis reliquisque coniuratis omnibus pœnas sumentis acriter obstitisset. Vide histo-
riam latius apud supra scriptos. Brutus autem cum populi senatusque consensu Tarqui-
nio magistratum abrogasset; mox ex S. C. ad populum tulit. VTI. omnes. Tarquinia. gentis. Iunia lex de
exules. essent. Deinde collegam sibi subrogauit P. Valerium Poplicolam, sed mendosè in
Plinij lib. XXXVI. cap. XV. huic Lucij prænomen tribuitur, vt etiam in epitomis Liuianis,
& Auctore de viris illustribus; alij rectè cum Capitolinis fastis P. Valerium appellant.
Qui Poplicolæ cognomen in hoc magistratu primus adeptus est. Leges etenim tulit Con-
sul admodum populares, nimirum has:

*Vtique magistratus imperiumq; populus. Rom. daret. bonaq; cum capite. eius. consecrarentur. qui.
regni. occupandi. consilia. inisset. Liuius, Plutarchus, Dionysius, qui hanc scribit causam fuisse
postea dictaturæ inueniendæ lib. V.*

*Vtique aduersus magistratum quemuis. ad. populum. à. ciue. prouocari. posset. Liuius, Diony-
sius, Plutarchus, Val. Max. lib. IV. cap. I.*

*Vtique consularis. maiestatis. lesa. multa. in. dies. singulos. quinque. boum. duarumq;. onium. pre-
cium. non. excederet. Plutarchus in Poplicola.*

*Vtique. quæ. stores. duo. quotannis. ex. patricijs. iuuenibus. à. populo. crearentur. qui. pecuniam. pu-
blicam. acciperent. in. ararium. Saturni. cogerent. &. in. tabulas. rationum. referrent. Plutar-
chus ibidem, & Zonaras annalium II. qui lata legis causam addit, ne Consulū, scilicet,
pecuniarum subsidio potentia augetur. Qua quidem lege populi libertati consuluit
egregiè, atque effecit; ne Consul bonus impofterum à maioribus rebus pecuniarum co-
gendarum causā subtraheretur, & malus priuaretur neruo lædendi, sublata ex eius pote-
state pecunia.*

Cum denique P. Valerius Cos. fasces securibus vacuas fecerit, in publica concione po-
pulo submisit; domum in Velia eminentiorem, ob idque inuidiosam, destruxerit; meri-
tò Poplicola vocatus est, quasi populum colens, & Græcè Δημοφιλής, quemadmodum in-
terpretatur Dionysius. Hinc est quōd Val. Max. lib. IIII. cap. I. P. Valerium populi mai-
statem venerando Poplicolæ cognomen assecutum scribat. Et Silius Italicus libro secun-
do ita cecinit:

*Poplicola ingentis Volusi Spartana propago,
Is cultam referens insigni nomine plebem
Ausonios atquo ducebat Consule fasces.*

Recentiorum igitur est auctorum error, à quibus Publicula, non Poplicola vocari cœpit
postea; qui etiam nunc in multis auctorum exemplaribus pertinaciter remanet. Vide Li-
uium, Plutarchum, Auctorem de viris illustribus, & L. Florum lib. I. Senatū verò legisse
hos Consules, atque eum ordinem cædibus à Superbo ege, expulsionibusque imminu-
tum ad trecentos, à L. Prisco constitutum numerum expleuisse, Dionysius atque Liuius
memorant. Quorum hic in eo discrepat à Dionysio, quōd velit centum à Romulo ran-
tū, ducentos à Prisco Regibus esse lectos, Brutum postremò primū Consulem trecent-
tos fecisse. qui numerus per multos annos deinde obseruatus est. Ab his nec dissentit
quidem Festus; sed P. Valerio Consuli, non Bruto lectionem attribuit. Qui patres, inquit,
quique conscripti vocati sunt in Curiam; quo tempore, Regibus Vrbe expulsis, P. Vale-
rius Cos. propter inopiam patriciorum ex plebe allegit in numerum senatorum centum
& sexaginta & quatuor, vt expleret numerum trecentorum. Idem ferè Liuius approbat,

*Quare Colla-
tinus abdicare,
& in exilium
ire coactus sit.*

*Iunia lex de
exilio. Tarqui-
norum.*

Leges Valeria.

*P. Valerius
quare Poplicola
dictus.*

*Poplicola non
Publicola, Va-
lerij cognomē.*

*Senatorij nu-
merus am-
plius adccc-*

*Patres conscri-
pti qu.*

tum primùm dici cœpisse patres conscriptos, qui à Bruto lecti erant; sed discrepant alij, ac conscriptos appellant, secundæ lectione ex Sabinis à Romulo adscitos; alij, quos Priscus allegit. Nec minor varietas de plebeiorum senatorum origine; quos Zonaras Ser. Tullium Regem instituisse primùm affirmat, Festus hoc anno P. Valerium, vt dixi Consulem. Ex Dionysio colligere est, multo tardius plebi senatum communicatum esse, quemadmodum pulcherrimè Sigonius in libro 11. de iure ciuium Rom. explicauit. Itaque ne longiores frustra hîc simus, ad Consulatum historiam redeamus. Qui libertatis stabilendæ studio mox populo ex lege Romuli, reddidère comitia, & suffragia de rebus maximis; leges Romuli, Numæ, Ser. Tullij de contractibus, aliorumque Regum salubres, ac libertati non obfuturas reuocârunt in vsum. Et ne diuinus cultus, sublatis Regibus, videretur imminutus, cum quædam sacra publica, non nisi per Reges ipsos factitari solerent, neque prorsus è sacris auferretur auspiciatum illud nomen; Regem sacrificulum qui sacra regia curaret per collegia, creari iusserunt è patricijs immunem à militia & oneribus. Idque sacerdotium pontifici subiecère, ne additus nomini honos aliquid nouæ libertati officeret. Compitalia, Paganaliaque, conuentusque, sacros in Vrbe atque agris fieri solitos, & à Superbo Rege sublatos restituerunt. Cæteraque pulchra maiorum instituta, quæ tyrannus aboleuerat, in pristinum vsum reduxerunt, gaudente populo post diuturnam se seruitutem ad desideratæ libertatis fructum ex insperato peruenisse. Cæterum Poplicola plures habuit collegas in hoc magistratu. Tarquinius namque exul Veientes, Tarquiniensesque concitauit ad bellum contra Romanos, aduersum quos vltra Tiberim in pratis Iunij cruento prælio conflixère Consules. In quo L. Brutus cum Arunte Superbi filio equestri pugna congressus est, infestissimis animis ambo concurrentes contrarijs hastis transfixi sunt; vt pariter ex equis moribundi ceciderint. Bruti corpus Romam deiatum, funus summo apparatu ductum est. Collega Valerius ipsum oratione funebri laudauit, matronæ Romanæ acerrimum pudicitia vltorem, vt parentem publicum, anno integro luxerunt. Eo modo Brutus posteaquam magistratu collegam spoliasset, aliumque sibi subrogasset, occisus est. Est autem illud notatu dignum, quod in prodigijs suis scribit Obsequens; constare neminem eorum qui magistratum collegæ abstulisset, annum superuixisse. Abrogauerunt autem, inquit, L. Brutus, Collatino: T. Gracchus, M. Octauio Cæcinæ: P. Tarquinius, P. Marullo; Tullius, Bruto & Cassio, bellum aduersus Cæsarem & Antonium molentibus. Porro in L. Bruti occisi locum subrogatus est collega Poplicolæ, Sp. Lucretius Tricipitinus pater Lucretiæ, L. Collatini. Cuius item pulchrè mentionem facit Cicero de Finibus libro 11. scribens ob Lucretiæ occisæ memoriam libertatis anno primo & virum, & patrem eius Consules esse factos. Hoc autem paulo post mortuo, suffectus in Lucretij locum M. Horatius Puluillus, qui templum Iouis Capitolini dedicauit. Sed quibusdam in annalibus (referente Liuius) Lucretias ob breuitatem imperij, vel quia nihil memoria dignum gesserit, omittitur. Receptior tamen opinio est, Liuius, Plutarchus, Dionysio auctoribus, quinque Consules hunc annum habuisse; Cui etiam adijciunt nonnulli superioris anni menses, quibus cum libertate Consulatum imperium incepit, velut non solum Dionysius, sed ipse Plutarchus etiam indicat, qui auctor est pridie Kal. Martias hoc prælium, in quo Brutus cecidit, accidisse. Quum vel v. Kal. Martias, vel nono Kal. Iunias Regifugium antiquitus celebrari solere constet. Non igitur verisimile videtur Bruti res gestas diligentius consideranti, in magistratu quadridui solum spacio cum fuisse: sed potius 1x. Kal. Iunias Reges fugasse anno superiore, & pridie Kal. Martias deinde sequentes in prælio occisum: quod quilibet extemporum ratione facillè colliget.

QVAESTORES. PRIMVM. POPVLI. SVFFRAGIO. CREATI.

V T. A V C T O R. P L V T A R C H V S.

P. Veturius. // . f. // . n. Geminus. M. Minucius. // . f. // . n. Augurinus.

Quæstura origo & potestate hoc loco nonnulla in medium adferenda sunt, eorum in gratiam, qui magistratum historiam plenius cognoscere cupiunt. Origo autem quæsturæ vetustissima est, & ante omnes penè magistratus sub legibus instituta; quemadmodum Vlpianus digestorum lib. 1. tit. xlii. scribit. ex Iunij Gracchani sententia, qui lib. vi. de potestatibus memoriæ prodidit, ipsum etiam Romulum, & Numam Pompiliam duos habuisse quæstores, quos non sua voce, sed populi suffragio creassent. In ambiguo tamen relinquit Vlpianus, an Romulo, Numæque quæstores fuerint, id enim non vscue adeò notum esse dicit. Porro Tullum Hostilium Regem habuisse quæstores, constare affirmat. Et sanè crebrior (inquit) apud veteres opinio est, Tullum Hostilium in remp. primùm

primùm induxisse quæstores, à genere quærendi initio dictos, vt Iunius, Trebatius, & Fe-
nestella scribunt. A stipulatur his etiam Tacitus lib. xi. annalium. Verùm is sentire videtur, Regum potius ex arbitrio, quam populi suffragio tunc creatos. Eius verba sunt hæc:
Sed quæstores Regibus etiam tum imperantibus instituti sunt, quod lex curiata ostendit
ab L. Bruto repetita. Mansitque Consulibus potestas deligendi, donec eum quoque honorem populus mandaret; creatique primùm Valerius Potitus, & Aemilius Mamercinus
Lxi. anno post Tarquinius exactos, vt rem militarem comitarentur. Dein glicentibus
negotijs duo additi, qui Romæ curarent. Mox duplicatus numerus stipendiaria iam Italia,
& accedentibus prouinciarum vectigalibus. Post lege Sullæ viginti creati, suppleto senatui, cui iudicia tradiderat. Et quanquam equites iudicia recuperauissent, quæstura tamen ex dignitate candidatorum, aut facilitate tribuentium gratuito concedebatur, donec sententia Dolabellæ velut venundaretur. Hæc pulchrè & breuiter de quæstura Tacitus, omnes eius magistratus mutationes ad monarchiam vsque complexus, quas & ipse in annalibus hisce suis locis annotabo. Sed in hoc discrepat ab historia Liuiana & alijs, quod non primùm duos vrbanos quæstores creatos; sed vt rem militarem comitarentur, scribat. Aliter enim Liuius libro 1111. demonstrans primùm duos tantum vrbanos fuisse, vsque ad annum Vrbis cccxxxiii. additos deinde duos alios, qui Consulibus ad ministeria belli præsto essent. In diuersa etiam est opinione Plutarchus à Tacito, qui Poplicolam ex primis Consulibus scribit populo concessisse, vti duos quotannis quæstores creare posset. Eius ferè verba hîc subscribam. In quæstoria etiam lege ferenda maximam est laudem consecutus, vbi enim opus erat ad bellum pecunias ex censu ciues conferre, cum neque ipse id munus obire veller, & ab eo suscipiendo dehortaretur amicos: nec omnino publicas pecunias in priuatam domum inferri æquum duceret: ærarium Saturni ædem constituit, quæ hodie etiam manet. Concessit autem populo, vt quæstores duos creare posset; creatique sunt primi P. Veturius, & M. Minucius, & pecuniæ multæ coactæ. Centum enim & triginta milia in ærarium redacta sunt; orphanis & viduis remisso tributo. Hos verò quæstores, quos nominat Plutarchus, postea reperimus item Consules fuisse. Verurius decimo post anno. Minucius duodecimo. Hinc reliquos sequentes eodem annorum ferè spacio ex ijs maximè, qui postea Consules facti sunt. vbi desiderantur, coniectura ducti supplebimus. Prima igitur quæstorum prouincia fuit, ærarium Saturni curare; vt Pædianus testatur in Verrenam tertiam. Quæstores, inquit, Urbani ærarium eurabant, eiusque pecunias expensas & acceptas in tabulas publicas referre consuèrant. Suffragantur & antiquæ legum tabulæ, in quibus hæc formula frequens est. QVAESTORES. VRB. QVEI. AERARIVM. PROVINCIAM. OPTINENT. M. Varro & Pomponius de origine iuris quæstorum duo genera prodere videntur, & à genere quærendi quæstores dictos. Erant enim publicæ pecuniæ inquirendæ, colligendæ & seruandæ præpositi; & erant, qui maleficia inquirerent. Quia enim (inquit Pomponius) de capite ciuis Romani iniussu populi non erat lege permitlum Consulibus ius dicere: propterea duo quæstores constituebantur à populo, qui capitalibus rebus præessent. Hi appellabantur quæstores paricidij, quorum etiam meminit lex xli. tabularum, & Sex Pompeius. Horum munus, Varrone auctore, postea translatum est in triumviros capitales, ac demum in perpetuarum quæstorum iudices siue prætores. Quos suo tempore quæstores appellarunt Cicero, & Asconius. Verùm de his nunc agendum non est. Et sanè quæstorum ab initio munus Regum tempore fuisse in primis videtur perduellionem, aliaque maleficia anquirere, ac secundum leges iudicare. Et postea eiectis Regibus publicæ item pecuniæ tractationem, nouis ordinatijs quæstoribus à populo in hunc finem creandis annuatim à Poplicola commissam, quæ prius apud Reges fuerat, etiam apertè satis ostendit Io. Zonaras libro 11. annalium his verbis: Pecuniæ (inquit) tractationem alijs mandauit Poplicola, ne Consulatum per eam potentia augetur, tum primùm quæstoribus designatis. Ij principio caussarum capitalium cognitioni præfuerunt, ab inquisitione veritatis quæstores appellati. Post etiam ærario sunt præfecti, iudicijs aliorum curæ commissis. Porro si fuerint Regum tempore iidem quos Sex Pompeius paricidij & Liuius perduellionis duoviros appellant, à quibus ob sororem occisam, Horatium Trigemini damnum ambo scribunt; non malè profectò Iunius Gracchanus tradit Romuli, ac Tullij Hostilij temporibus quæstores fuisse. Ipsos quidem, Regibus expulsis, Consulatum tempore perduellionis, sicut anno Vrbis cclxvi; item falsi, vt anno ccxcv. aliorumque criminum cognitioni præfuisse, ex Liuius constat, & in annalibus declarabo. Iam verò Regibus exactis, vt ærario Saturni præessent, creati primùm quæstores duo ex lege Romuli, vt omnes alij magistratus, è patriciorum ordine, & aliquando etiam consules. Postea tamen, cum duplicaretur numerus anno Vrbis cccxxxiii. liberum eligendi etiã ex plebe quæstores arbitrii, instantibus tribunis plebis, populo concessum est, atque non

multo post de plebe etiam promiscue fieri coeperunt. Duo igitur quaestores tunc urbani vel aetarii dicebantur; quorum erat pecuniam publicam ex S. C. vel populi iussu reip. nomine dispensare, expensam, receptamque in rationum tabulas referre, rem monetariam curare, praedam insuper ac manubias, publicataque damnatorum bona subhastare, pecuniasque omnes inde coactas in aetario Saturni recondere, & conservare simul cum signis militaribus. Quae promere, ipsorum erat, & in campum Martium deferre; quotiens sacramento adigendi essent milites, id quod ex Livii tertio, & septimo depræhendimus. Reliqui duo rem militarem comitabantur, & Consulibus apud exercitus aderant, annonam, stipendia, & comestus suppeditantes. Quorum rursus erat privatam militum pecuniam apud signa depositam custodire, manubias aetario pop. Rom. publicandas recipere, & de his Romae apud quaestores urbanos rationem reddere. Et hic magistratus in eo numero & officio diu permansit, vel usque ad bella Punica, donec octo creati (ut auctor Tacitus) stipendiaria iam facta Italia, & accedentibus provinciarum vestigalibus. E quibus sex extra Urbem per Italiam & provincias semper erant, vel Consulibus praetoribusve dati comites, vel ut vestigalia, tributa, portoria, pecuniam, & frumentum, quibus alebantur exercitus, colligerent, & in rationum tabulas referrent. Quo ferè tempore duplicatus etiam praetorum numerus est, ut suo loco dicitur. Tum quoque fortiri provinciae quaestorum coepit, & admitti ad quaesturam iuniores, annorum videlicet viginti octo plus minus; quae prima deinde vel nondum senatoribus administratio, & velut ianua ad remp. accedentibus fuit. Quare Cicero Verrinarum secunda, primum gradum honoris appellat quaesturam. Nam eo magistratu functus, honores adeptus dicebatur, & in senatum veniebat, sententiaeque dicendae ius habebat, etiam si equestris adhuc ordinis, & nondum a censoribus, aliisque, quibus potestas legendi eum ordinem erat, in senatum esset lectus. Nam hi soli senatores vocabantur, qui erant in senatum lecti; alij verò qui sententiae ius habebant, è senatu esse dicebantur. Hoc demonstrat antiquum edictum, quo senatum cogere solet Consul, aut praetor aliisque magistratus, VTEI. SENATORES. ADSINT. QVI. BVSQ. IN. SENATV. SENTENTIAM. DICERE. LICET. Cuius apud Festum, Gellium, Livium, aliisque auctores frequenter est mentio. Si quando tamen in edicto illa verba postrema omittentur, conveniebant tantum soli senatores, id est, in senatum lecti: Quod fieri solet, cum de gravissimis reipub. rebus, ac maxime arcanis agendum foret, ut minor adesset iuniorum turba. Atque tum in curiam vocari senatus dicebat. Cuius rei ut exemplum adferamus. P. Crassus quaestor triennio ante bellum Punicum tertium fuerat, non tamen in curiam venit, quo die de bello Poenis indicendo senatores soli ad deliberandum secreto vocati fuerant. Quod cum ei rus perens Q. Fabius Max. senator in itinere per imprudenciam revelasset, memor eum triennio ante quaestorem factum; immemor tamen nondum a censoribus in ordinem senatorium allectum, a Consulibus est obiurgatus, ut Val. Max. libro & cap. 11. scribit. Qui & ibidem tradit, neque tribunis plebis olim intrare Curiam licuisse; sed ante valvas positris subsellijs decreta patrum attentissima cura examinasse. Erat autem persuasum omnibus, quod quaesturae fides, aedilitatis magnificentia, praeturae diligentia, & integritas munirent viam ad consulatum, qui magistratus erat amplissimus. Dabantur autem ex provincialibus illis quaestoribus sorte comites maioribus magistratibus cum imperio in provinciam ituris. Quae prima fors & coniunctio eiusdem provinciae necessitudinem quandam afferebat, adeo ut praetorem quaestori suo parentis loco esse oportere iudicarent; & nullam graviorem causam necessitudinis posse reperiri, quam coniunctionem sortis, quam provinciae, quam officij, quam publicam muneris societatem. De qua re Cicero in Verrinis de oratore lib. 11. & Pædianus non vno loco mentionem faciunt. Habuisse etiam quaestores urbanos iurisdictionem suam in Urbe, docet Plutarchus in Catone minore & in Politicis, quem in eo magistratu de scribarum suorum criminibus cognovisse scribit. Nec non alios in provinciis iurisdictionem suam quaestores habuisse constat. Nam Q. Caecilius Niger quaestor in Sicilia Agonidi libertae Veneris Erycinae iudicium & recuperatores dedit; & iniuria damnatam, bonis venditis, in servitutem redegit. Verres eius praetor postea factum improbat, vindiciasque Agonidi secundum libertatem iudicat, cogitque quaestorem suum bona mulieri restituere. Et Pædianus in divinationem affirmat subsellia Romae minorum magistratum fuisse, ut tribunorum, triumvirum, quaestorum, & huiusmodi minora iudicia exercentium, qui non in sellis curulibus, nec tribunalibus, sed in subsellijs confidebant. Sic etiam Suetonius C. Caesarem in quaestura ulterioris Hispaniae cum mandato populi Rom. iure dicundo conventus circumivisse scribit. Atramen Romae quaestorem neque vocationem habere, neque praehensionem, M. Varro testatur rerum humanarum. xx1. & idcirco ipsum in ius vocari ad praetorem, vel Consulem posse autumant, etiam a privato. Et, si venire nollet, capi, atque praehendi; licet magistratus populi Rom. sit, sicut apud Gellium legitur lib. & cap. xiiii. Re-

publica

publica demum in monarchiam redacta, L. Sullae dictatoris exemplo, qui primus viginti quaestores creaverat, incertus horum numerus pro Caesarum Imperatorum arbitrio esse coepit; variatae frequenter provinciae, mutata munia. Quae hic diffusius referre non potui operae precium; quandoquidem ex annalibus ipsis eas mutationes colligere studioso lectori facile erit.

P. VALERIUS Volusi f. // n. Poplicola. anno. CCXLV.
Cos. Preimus. de Veientibus. Tarquinienibus Q. K. Marr.

Vno proelio hoc anno contra Veientes, & Tarquinienfes debellatum fuit, quo L. Brutus Cos. (ut dixi) periit. Sed multis vtrinque caesis, aequo quasi Marte discessum erat ad castra. Quum nocte, velut è proximo castris loco, vox audita. (Silviani putabatur) quae subitum terrorem, & fugam Etruscis, & plurimum alacritatis, animique Romanis iniecit. Itaque Consul Valerius post die in hostium castris, ante lucem nocturna fuga vacuis, securus spolia legit, triumphansque in Urbem redijt. Auctores sunt Livius, Dionysius, & Plutarchus in vita Poplicolae, ubi Consulum primus Valerius curru quadrijugo triumphasse dicitur, cui fragmenta Capitolina conveniunt. Nec etiam omisit hunc triumphum auctor, qui inter illustres viros Poplicolam retulit. Triumphatum autem fuisse Kal. Martijs, hinc colligere est, quod pridie Kal. eadem hoc proelium accidisse scribat Plutarchus, & post die quam pugnatum, triumphum actum prodit Dionysius.

Tarquinienfes Plinius lib. 111. cap. v. inter Etruriae populos enumerat, & meminit agri Tarquinienfis lib. 11. cap. xcv. & lib. viii. cap. 111. Corruosam & Contenebram Etrusco- rum oppida nominat in eodem agro Livius lib. vi. A Tarconte Tyrreni Lydij praefecto, qui Etruscorum duodecim civitates primus condidit, Tarquinos appellatos fuisse, auctores sunt Strabo lib. v. & Stephanus de Urbibus.

ANN. P. R. C. CCXLV.

Consules.

P. Valerius Volusi f. // n. Poplicola. II. T. Lucretius. T. f. // n. Tricipitinus. Lustrum fecerunt. v.

RECTE prodit Consulum huius anni nomina, licet non plena, Livius P. Valerium iterum, & T. Lucretium. nam hic secundus est Valerij Consulatus. Suffragantur & Dionysius & Cassiodorus, alijque qui Consulum catalogos concinnarunt.

Bellum Etruscum Tarquiniorum reducendorum causa hoc anno Urbe illatum est à Porfena Clusinarum Rege, morem pellendi Reges sibi vicino periculosum existimante. Quod bellum celebre est ob praecleara M. Horatij Coclitis, C. Mucij Scaevolae, & virginum obsidum pro libertate facinora, in extrema rerum necessitate. Quae omnia latissime nar- rant Livius lib. 11. Plutarchus, Dionysius lib. v. Florus, Eutropius, & alij plures. Nihil enim hoc bello magis decantatum apud auctores, quod Plutarchus aino integro durasse dicit, cui etiam suffragari videtur Eutropius: nam anno secundo post Reges exactos Porfenam obsedisse Urbem, tertio autem compositam pacem fuisse dicit. At Orosius Porfenam tribus continuis annis trepidam Urbem tenuisse, conclusisse, ac obsedisse refert; sed quem ex veteribus sequatur auctorem, ignoro. Dionysius verò bello Etrusco in annum sequentem translato, nihil hisce Consulibus memorabile gestum scribit; praeter censum, & tributorum ordinationem ex instituto Ser. Tullij Regis. Quae omnia Tarquinio regnante intermissa, ab his Consulibus in usum reuocata sunt, sublatis alijs oneribus portoriorum, tributorumque, quibus inique plebs à Superbo Rege gravata fuerat. Varijs enim blandimentis per id tempus imminente bello Etrusco senatus plebem delinire, ne perculsa metu novae mutationis, ac rerum praesentium taedio, receptis in Urbem Regibus, vel cum servitute pacem promissis splendidam acciperet. Itaque veluti Dionysius, & Livius, consentiunt, annonae in primis cura est habita, solisque vestigal ademptum: privatisque portorij, & tributis plebe liberata; ut divites conferrent, qui oneri ferendo essent, census ex lege Seruij Regis in usum reuocatus; & pauperes satis stipendij pendere visum, si liberos educant, atque pro libertate patriae pugnent. Quae indulgentia patrum, asperis postmodum in rebus, in obsidione ac fame, civitatem adeo concordem tenuit, ut Regium nomen summi non magis, quam infimi horrerent. Censa verò sunt civium eo lustro capita cxxx. ∞. eorum qui pubertatem attingissent, ut Dionysius auctor est. Itaque si quatuor

G 3

adijciamus

adijciamus à Ser. Tullio Rege (velut tum dixi) condita iustra, hoc esse quintum debet. Quod etiam postea in octavo lustro ex Capitolinis fragmentis apertius constabit.

Quæstores.

Ex S. C. Porfenæ Regis, post pacem factam, ab Ianiculo discedentis castra opulētissima, atque omni comeatu ex fertilissimis Etruriæ agris conuecto plena Romanis relicta, ac dono data, ne populo immisso diriperetur hostiliter, sub hasta vëdidere, pecuniamque in ærarium redegere, Atque inde mos, ad regiæ liberalitatis memoriam, inter cetera bonorum publicè vendendorum solemnia, bonis ominis, ac vilis precij significandi causa remansit, Bona Porfenæ Regis proclamandi. De qua re vide Liuium libro 11. & Dionysium lib. v. Plutarchum in Poplicola.

Bona Porfenæ Regis venalia.

Q. Clælius. f. n. Siculus. A. Sempronius. f. n. Atratinus. Clælius Cos. decennio post factus est, A. Sempronius vndecimo post anno.

ANNI. P. R. C. CCXLVI.

Consules.

P. Valerius Volusi. f. n. Poplicola. III. M. Horatius. f. n. Puluillus. II.

Hos habent Dionysius lib. v. Cassiodorus in Consulium catalogo: Item Marianus Scotus monachus Fuldenfis, qui ex eodem, & Eusebio, Beda, chronologiam suam concinnauit, & correctioribus exemplaribus vsus videretur, P. Valerium III. M. Horatium Puluillum II. Consules suggerit, quem simul cum alijs frequenter adducemus. Liuius autem Valerium P. Lucretium adiungit; sed quia in hac historiæ parte mutilus, & abruptus est, non potest non etiam hic suspectus videri. Nam post pacem cum Etruscis factam statim subiungit Aruntis filij Porfenæ contra Larinos expeditionem, anno sequenti (vt vult Dionysius) factam Sp. Lartio, & T. Herminio Consulibus: quos item Liuius præterijt. Ad eò vt non immeritò hæc loca asteriscis notanda censent vir doctissimus Carolus Sigonius, qui in restituendo, & emendando Liuius nuper insignem operam nauauit. Eius vide annotationes.

T. Liuij locis animaduertent.

Iouis Capitolini templum dedicatum.

His Coss. Dionysius scribit exarsisse bellum cum Porfenæ Rege ob denegatam Tarquiniorum restitutionem. At hoc demum anno à M. Horatio Puluillo templum Iouis Capitolini dedicatum fuisse tradit. Suffragatur illius sententiæ Tacitus lib. xi. cuius verba libro superiore in Tarquinio Superbo adduxi. Meminit etiam Val. Max. lib. v. cap. x.

Quæstores.

T. Aebutius. f. n. Elua. A. Postumius. f. n. Albus Regillensis. Ex his Aebutius octauo, Postumius vndecimo ab hinc anno Coss. erunt.

ANNI. P. R. C. CCXLVII.

Consules.

Sp. Lartius. f. n. Flauus. T. Herminius. f. n. Aquilinus.

MENDOSE Largius, Larcus, vel Laërtius in exemplaribus Liuij, & aliorum auctorum vulgatis appellatur prior hic Consul. In saxis antiquis hoc familiæ nomen per T. literam scribi animaduertimus. Quod videre cuius etiam licet in Mausolæo Plautiorum via Tiburtina XIII. circiter ab Vibe lapide, ad ripam Anienis, vbi legitur:

Mausoleum Plautiorum.

LARTIA. CN. F. VXOR.

Lartia familia vnde nomen.

Neque improbanda est Sigonij sententia, qui à prænomine Etrusco Larte, hoc nomen familiæ deriuari opinatur. Hos (vt dixi) Consules Liuius non habet, Cassiodorus tamen & Marianus Scotus eos non neglexere. Dionysius item ait, Sp. Lartium, & T. Herminium anno quarto post Reges exactos magistratum Romæ sine bello gessisse. Nomina autem restituenda

restituenda sunt, si aliter legantur in Dionysio, vel alijs auctoribus. Citat Cuspinianus tabulas quasdam Cōsulum incerti auctoris nomina dumtaxat simplicia breuiter exprimentes, in quibus hoc anno leguntur Rufus & Aquilinus, quæ cognomina horum Consulium esse putantur à Dionysio, & Cassiodoro omiffa. Flauus tamen cognomen Lartij attribuit postea Dionysius: quem potius sequi visum fuit.

Quæstores.

M. Tullius. f. n. Longus. T. Virginius. f. n. Tricoftus. Tullius sexto dehinc anno, Virginius decimo Coss. reperientur.

ANNI. P. R. C. CCXLVIII.

Consules.

M. Valerius Volusi. f. nepos. P. Postumius. f. n. Tubertus.

IN Cassiodoro & Mariano malè P. Valerius, Marci enim prænomen huic dandum est consensu omnium ferè auctorum. Frater erat P. Valerij Poplicolæ. Dionysio, Liuiis, & Plutarcho auctoribus. Postumus autem, & Postumius sine aspiratione ab antiquis scribi solere, nummi, & marmora nos docent, præsertim Capitolina, quorum orthographiam sequi non poenitebit. Cognomen alterius Consulis Tubertus, in Val. Max. & alijs perperam Tiburtus scribitur. Nominat hos Consules in primis Liuius, item Plutarchus in Poplicola; sed omnium plenissime Dionysius lib. v. Anno deinde (inquit) post eictos Reges, quinto Olympias erat nona supra sexagesimam, qua vicit in stadio Iſchomachus Crōtōniensis, Athenis iterum principe annuò Aceſtoride, Romæ Consulatum gerentibus. M. Valerio Poplicolæ fratre, & P. Postumio Tuberto.

Bellum à Sabinis renouatum fuit occasione latrociniorum quod graphicè, & late describit ibidem Dionysius; item Plutarchus in Poplicola. Liuius obiter solum attingit, vt & Eutropius libro 1.

Bellum Sabinum.

Quæstores.

T. Lartius. f. n. Flauus. Ser. Sulpicius. f. n. Camerinus. Lartius quarto, Sulpicius quinto post anno Coss. facti sunt.

M. VALERIUS Volusi. f. nepos anno. CCXLIX Cos. De Sabineis. P. POSTUMIUS. f. n. Tubertus. ann. CCXLIX Cos. De Sabineis.

Duobus prælijs à M. Valerio contra Sabinos feliciter pugnatum fuisse, secundo neminem Romanorum cecidisse, & tredecim milibus hostium captis, victorē Consulē triumphasse Plutarchus auctor est. Cui suffragatur, quantum ad victoriam M. Poplicolæ Plinius lib. xxxvi. cap. xv. Poplicolæ fratrem bis in eodem magistratu Sabinos vicisse scribens, Cui, non secus ac fratri P. Poplicolæ fuerat, decretus est item honos, vt domus ei in palatio sumptu publico ædificaretur, cuius fores extrà in viam publicam aperirentur. Hoc erat tunc clarissimum in signe inter triumphales quoque domus. Eius etiam meminere Dionysius, Plutarchus, & Pædianus in orationem contra L. Pisōnem. Vtrumque verò Consulē triumphasse non solum testantur Capitolina fragmenta; sed etiam Liuius, & Dionysius. Tuberto quoque seorsim suus honos datus est, vt in Vrbe sepeliretur, quod eius posterij iure tenuerunt, vt Cicero de legibus auctor est. Hunc Valerij triumphum de Sabinis P. Poplicolæ fratri eius malè attribuit Auctor de viris illustribus. Rectius libro vi. Dionysius, vbi pugnam Regillensem describit. In eo conflictu (inquit) M. Valerius legatus, qui primus de Sabinis triumphauit, & animos populi Rom. post eladem ab Etruscis acceptam collapsos erexit, hasta ictus occubuit.

Honos M. Valerij.

Honos Tuberto.

ANNI

ANNI. P. R. C. CCXLIX

Consules.

P. Valerius. Volusi. f. // n. Poplicola. IV. T. Lucretius. T. f. // n. Tricipitnus. II

IN Consulibus nominibus nulla est variatio apud auctores iam ante citatos. Quae ad historiam attinent dumtaxat dicemus. Bellum rursus moliti sunt Sabini pelleris ad defectionem Fidenatibus, & Camerinis. Sex. Tarquinio duce, ut vult Dionysius. Adiuncti sunt etiam Veientes, ut fragmentum Capitolinum, & Auctor de viris illustribus indicant. Sed orta inter hostes seditio, utriusque pacem alij bellum malunt, non parum virium ad Romanos transtulit. Ap. Claudio, qui Aetius, vel, ut reor, Arius, Clausus vocabatur, pacis auctore, cum a perturbatoribus belli premeretur, nec par factioni esset, ex Regillo Sabinorum cum magna cognationis amicorum & clientium manu Romam commigrante. Quod anno fere post Reges exactos sexto accidisse tradit Suetonius. His civitas & trans Anienem ager datus, Appius inter partes lectus. Vide Livium, Dionysium, & Plutarchum locis supra memoratis. Hoc anno ludos saeculares primos factos, ex Plurarcho, Censorino, & Val. Max. quidam colligunt. De quorum tempore magna est apud auctores controversia. Nos vero cum Capitolinorum auctoribus xv. virum commentarios, & D. Augusti edictum in annotandis saecularibus sequemur, ex quibus anno ab Urbe condita CCXXII. primos saeculares factos, & centesimo decimo quoque anno iteratos fuisse, varijs rationibus colligitur.

Appius Claudius generis principis Romanum migrat.

Ludi saeculares primum facti ex quorundam sententia.

Quaestores.

P. Seruilius. P. f. // n. Priscus. A. Virginius. A. f. // n. Tricoftus.

Caecilimontanus.

Ex his Priscum nono, Tricoftum decimo abhinc anno Coss. habebimus.

P. VALERIUS Volusi. f. // n. anno CCXLIX POPLICOLA. II COS. IV de Sabineis ET VEIENTIBVS: II. NONAS. MAI

Sabini prope Fidenas nocturno proelio victi sunt. Nam insidias dum struunt, a transfugis dereguntur, ut ipsi in insidias lapsi sint. Tredecim hostium milia caesa, capta quatuor. Castra etiam sequenti die simul cum urbe in potestatem redacta sunt, & ex defectionis auctoribus supplicium est sumptum. Consules triumphantes ex S. C. Romam redierunt, ut auctores sunt Livius, & Dionysius. Capitolini rane facti Poplicolam solummodo triumphasse monstrant, cuius maxime auspicijs bellum hoc gestum fuit. Ut ex ijs qui expeditioni interfuerant, & manus conferuerant audiretur vulgo. Poplicolam claudos, caecos, & quasi vinctos hostes militum ensibus obiecisse, ut Plutarchus refert, qui tantum vnus Poplicolae triumphantis meminit. Hic autem secundus eius, atque vltimus triumphus est, de Sabinis videlicet, & Veientibus, ut saxa volunt Capitolina. Licet Auctor de viris illustribus Poplicolam primum de Veientibus, iterum de Sabinis, tertio de vtrisque gentibus triumphasse scribat. Quem errorem ex nominum similitudine, & praenominibus antiquis etiam corruptis provenisse apud eum auctorem existimo. Quum M. Valerij superioris anni Cos. triumphus de Sabinis, hoc loco Poplicolae fratri, ut secundus videatur adscriptus, & ex secundo de Sabinis, & Veientibus tertius sit factus. Explodantur itaque qui priorum nominum correctionem in auctoribus; ut inutilem, & supersticiosam irrident, quasi parum referat, quo quis nomine appellatus fuerit. Cum ex ea negligentia tam supina, qua in auctoribus nomina passim sunt corrupta, etiam simul res gestas vnus alteri saepissime perperam attributas inueniamus.

Proprium nomen correctio quam necessaria in auctoribus.

ANNI. P. R. C. CCL.

Consules

P. Postumius. Q. f. // n. Tubertus. II. Agrippa. Menenius. C. f. // n. Lanatus.

Sic nominantur Consules a Dionysio. Livius & Cassiodorus, cognomina omittunt, quae habentur in tabulis Graecis nostris, e chronologia quadam vetusta maiusculis litteris

teris descripta, & reperta ante aliquot annos in Sicilia, collectis; quas Romae communicavit mihi longa familiaritate amicissimus, & doctissimus Io. Merellus Sequanus. Eas autem frequenter in hoc opere adducam, cui non parum lucis adferre intelligas lector.

Tertiam hoc anno Sabini irruptionem in agrum exercitus Rom. in insidias lapsa ab hostibus circumuenta, & obfessa fuit: sed Menenij diligentia confestim obsidio soluta est. Sabini proelio victi, & fugati magnam Romanis praedam reliquerunt. Haec late Dionysius lib. v. Livius autem facta belli Sabini mentione, Pometiam, Coramque colonias hoc anno defecisse ad Auruncos, & cum iisdem bellum initum, & Romae triumphatum narrat. At P. Valerius Poplicola hoc anno mortuus est, ut omnes consentiunt auctores, & impensa publica quadrantibus viriim a populo conlatis sepultus honoris causa in Urbe prope forum, annuoque matronarum luctu honoratus est. Vide Livium lib. II. Plutarchum in Poplicolae vita, Dionysium lib. v. Eutropium, Auctorem de viris illustribus, & Val. Maximum libro IIII. cap. IV.

Bellum Auruncum.

Mors P. Valerij Poplicolae.

Quaestores.

T. Veturius. // f. // n. Geminus. Postumus. Cominius. // f. // n. Auruncus.

Nono Geminus, Auruncus altero dein anno Consules subsequuntur.

P. POSTUMIUS. Q. f. // n. Tubertus. ANN. CCL. COS. II. Ouans. primus. de Sabineis. III. NON. APR. AGRIPPA Menenius. C. f. // n. Lanatus. ANN. CCL. COS. DE. Sabineis pridie NON. APR.

P. Postumius Tubertus Consul ouans primus Urbem ingressus est. Testantur hoc fragmenta Capitolina, quibus suffragatur in primis Dionysius. Sabinis enim, ait, foeliciter debellatis, senatus decreuit vtrumque Consulem cum pompa Urbem ingredi, sed curru Menenium, pedibus autem Postumium. Quod genus triumphi tum primum Romae inventum, & ouationem appellatum, Licinius in annalibus prodidit. Cum enim Postumij culpa, fere in discrimen venisset res Romana, eum honore Menenio aequare iustum non videbatur, licet postea in proelio praecipuam nauarit operam, & gloriam recuperarit. Meminit eius rei item Plinius lib. xv. cap. xxix. Vbi de myrto, sed causam aliquantulo aliter expressit. Bellicis quoque rebus (inquit) se inseruit, triumphansque de Sabinis Postumius Tubertus in Consulatu, qui primus ouans ingressus est Urbem, quoniam rem leuiter sine cruore gesserat, myrto Veneris Victricis coronatus incesit. De triumpho autem Agrippae Menenij Consulitis ita breuiter Auctor de viris illustribus verba facit. Menenius (inquit) Agrippa cognomento Lanatus, dux electus aduersum Sabinos, de ijs triumphauit. Dionysius etiam libri sexti sine, vbi eius mortem describit. Nec ita multo post (inquit) Consularium vnus Agrippa Menenius diem suum obiit, is qui de Sabinis triumphauerat.

Ouatio prima.

ANN. P. R. C. CCLI.

Consules.

Opiter. Virginius. // f. // n. Tricoftus. Sp. Cassius. // f. // n. Viscellinus.

OPITER praenomen est eius qui patre mortuo, auctore Valerio de praenominibus, vbi cognomen eius Tricoftus mendose legitur, ut alibi passim, vel Ostricatus, vel Castus, vel Tricastus. Alterius item Consulitis Viscellinus cognomen varie legitur, in Graecis enim tabulis nostris ΒΙΤΣΑΛΛΩΣ habetur, apud alios quosdam auctores Vicellinus. In Ciceronis Laelio male procul dubio, Becillinus, & paulo ante in eodem libro P. Cassius, pro Sp. Cassio. Livius, Cassiodorus, & Marianus cognomina Consulum omnino omittunt.

Opiter praenomen unde.

Debellatum hoc anno cum Sabinis auctore Dionysio. Sp. enim Cassius Consul cum ad Cures vno conflictu circiter decem hostium milia & trecentos occidisset, quatuor captiuorum milia abegisset, eos pacem flagitare coegit. Alterum vero Consulem Virginium Cameriam diu obfessam tandem expugnasse, & diruisse scribit idem, auctoribus defectio- nis securi percussis. Livius Aurunci belli tantum meminit, obsidionisque Pometianae, quae

Sp. Cassi cos. vitiona.

Cameria capta & diruta.

quæ primùm non valde foeliciter successit, Consule etiam altero grauiter vulnerato. Deinde iterata belli mole, per deditionem accepta est. Quæ tamen non minùs foedè à militibus habita est, quàm si capta fuisset. Principes securi percussi, reliqua multitudo sub corona venum data, & oppidum dirutum. Consules ob iras magis grauiter vltas, quàm ob magnitudinem perfecti belli triumphasse scribit.

Quæstores.

Q. Seruilius. P. f. // n. Priscus. T. Geganius. // f. // n. Macerinus.

Priscus magister equitum factus octauo anno post, Macerinus Cos. decimo.

SP. CASSIUS. // f. // n. Viscellinus. ANN. CCLI.

COS. DE. Sabineis. // // //

Huius triumphus mentio tantùm est apud Dionysium, qui Sabinis bello hoc domitis agrum ademptum, & frumentum à Cassio Consule imperatum fuisse refert, atque eum triumphantem in Urbem rediisse. De alterius Consulis Virginij triumpho nihil apud eum auctorem legimus, vt neque in fastis Capitolinis. Quapropter non Liuium, sed Dionysium in huius temporis historia, quod fastis melius congruat, sequi placuit.

ANNI. P. R. C. CCLII.

Consules.

Postumus Cominius. // f. // n. Auruncus. T. Lartius. // f. // n. Flauus.

POSTVMVS hoc loco, vt sapiùs etiam, prænomen est, quod non solum testatur Valerius de prænominibus, vbi hunc Consulem Postumum Cominium Auruncum vocat, sed etiam Varro, & Plutarchus in Coriolano. Miror itaque cur plerique Postumius legere maluerint in Liuiò, Dionysio, Cassiodoro & alijs: cum gentile nomen hoc sit, non prænomen. Neque secus erratum est in cognomine; quidam enim Auruncus, quidam Auruncus, alij Auruncus, perperam scripserunt. T. Lartium, fratrem Sp. Lartij dicit Dionysius, & Flauum appellat. Tabulæ Græcæ Auruncum, & Flauum Coss. suggerunt.

Seruorum coniuratio de arce occupanda, & Vrbe incendenda detecta est, & punita. Latini in Ferentino concilio à societate populi Rom. desciuerunt, auctore Octauo Mamilio Tarquinij Superbi genero. Vide Dionysium lib. v. & Liuium secundo. In quibus corrigendum Manilij prænomen est, quod Octauus, non Octauus fuit. Hoc enim Veliternæ gentis nomen esse constat.

T. Lartius. // f. // n. Flauus. Primus Dictator
SP. Cassius. // f. // n. Viscellinus. Primus magister equitum
Reigerundæ causâ. Lustra. fecerunt. vi.

Hoc anno Sabini cum ad rebellionem spectare viderentur, & Latini etiam ab Romanorum amicitia desciuisent, constaretque triginta iam populos concitante Octauo Mamilio Tarquinij genero coniurasse in excidium Urbis, & nominis Romani: expectatione maximi belli sollicita ciuitate, vt asserit lib. 11. Liuius, Dictatoris creandi mentio est orta. Sed quoniam anno, vel quibus Consulibus hoc factum sit, diuersum tradi dicit. Nihilominus anno hoc, videlicet nono ferè post Reges exactos illud accidisse testantur Eusebius, Eutropius, Cassiodorus, & alij recentiores, à Liuij opinione non discedentes. Quos simul omnes potius sequi visum est, quàm vnum Dionysium, qui triennio postea hunc magistratum inuentum fuisse memorat, anno scilicet duodecimo post Reges exactos. T. Lartio 11. Q. Cloelio Coss. Ad quod tempus belli Latini historiam omnem refert. Io. Zonaras decimum transfert dictaturæ initium, qui addit & illud causâ, quod multi ex ciuibus recusarent militiam, decisionem æris alieni, vel debitorum remissionem flagitantes, contumaciores quippe facti contra Consules, Valeriæ legis de prouocatione ad populum fiducia. Sed creato Dictatore, posteaquam præferri secures vigintiquatuor viderunt, magnus plebem metus incessit, vt intentiores essent ad dicto parandum. Neque enim, vt in Consulibus,

fulibus, qui pari potestate erant, alterius auxilium, neque prouocatio opitulari poterat, neque vlla nisi in cura parendi defensio reliqua manebat. Eiusdem rei & Dionysius meminit. In primo autem Dictatore T. Lartio ambo consentiunt, & alij ferè omnes, præter paucos, ex quibus habemus Sex. Pompeium, qui M. Valerium. M. f. Volusi nepotem primum fuisse vult. Quam tamen sententiam refutat Liuius, & cur Lartium fuisse potius credat, causam reddit, nempe quod consularis nondum erat Valerius, & lex de Dictatore creando lata consulare legere iuberet. Creato Dictatore cum bellum metus causâ partim, & per apparatus partim vtriusque extraheretur: quietum tacitæ quasi annum tenere induciæ, quamuis Sabinis bellum esset indictum, sicut Liuius refert. Cum Latinis autem annuas pepigisse Dictatorem inducias, censum egisse & lustrum condidisse, quo censa ciuium capita centum quinquaginta milia & septingenta tradit Dionysius, eorum qui pubertatem attigissent. Libro autem sexto secessionem plebis describens, in oratione Ap. Claudij centum triginta tantùm milia Romanorum ciuium, eorum qui pubertatem attigissent, censa fuisse asserit, nisi forte numerus sit eo loco corruptus. Sed hæc omnia, vt dixi, in aliud tempus cum dictatura refert Dionysius. Videtur etiam huius census mentionem facere Eusebius in Chronico, licet non suo adamussim anno & numerus ciuium non æquè respondeat, vt est insigniter corruptus is liber.

Lex de Dictatore creando.

Lustrum Urbis VI.

De dictatura.

DE dictatura quidem hoc loco nonnulla referre non incongruum erit. Extraordinaria hæc fuit potestas, summusque libertate publica stante magistratus apud Romanos, regis dignitati propemodum par, nomine licet multum discrepet. Regium quippe nomen, vt libertati publicæ infestum ac inuisum, exulare debebat; tam ob Tarquiniorum memoriam, quàm ob iuramentum, quo populus Rom. auctore Bruto adstrictus erat, quod neminem Romæ pateretur regnare. Eo igitur reiecto, res ipsa quasi recepta est, non in perpetuum; sed aliquando, requirente necessitate; vt absoluta quædam in rep. potestas esset. Quod quidem in alijs etiam Græciæ liberis ciuitatibus vsurpatum fuisse legimus. Quotiens enim nec leges satis tuerentur iustitiam, nec magistratus ad legum tutelam sufficerent, & in temporum nouitatibus, rerumque periculis opus esset intituro non tam optimo, quàm ad præsentem statum ciuitatis accommodatissimo (quandòquidem sæpe in improuisis casuum aduersitatibus, & sapiùs etiam in immodicis fortunæ prosperitatibus contingit, vt bona reip. constitutio corrumpatur, celeremque ac liberam correctionem postulet) necesse erat regias ac tyrannicas potestates rursus pro rerum statu in medium proferre conuelatas honestioribus titulis. Sic Thessali, archos; Spartani, harmostos, quasi prouinciarum constitutores appellauerunt; quibus regia potestate præditis aliquando pro Regibus vsi sunt. Eademque necessitas compulit & Romanos cum absoluta potestate Dictatores aliquoties in temp. introducere, qui gubernacula soli acciperent. Sed in hoc in primis dictatura Romanorum regno par non erat, quod non perpetua, vel ad vitam durans daretur; sed præfinito tempore, sex dumtaxat mensium, vltra quod retinere hunc magistratum nefas erat; ne in tanto imperio, si diuturnum nimis esset, insolentior quis, aut præter modum arrogans ad tyrannidem aspirare posset. Ea tamen reip. Romanæ fuit felicitas, & ea principum ciuitatis moderatio, vsque ad Sullana tempora, & ciuilia bella, vt plures eorum quibus hæc summa potestas credita est, expeditis, propter quas creati erant difficultatibus, non exspectato semestri, quo gaudere poterant, hoc tanto honore statim vltro abdicarint. Cuius modestiæ exempla non pauca in annalibus nostris reperies. Abscissus in super prauæ potentiæ neruus & hac via, quod pecuniæ publicæ nihil impendere, nisi ex senatu decreto Dictatori licebat. Id tamen postea Iulius Cæsar dictaturam contra morem maiorum affectus, vt alia, minimè obseruauit, æratio Saturni per vim effracto. Qui deinde sub dictaturæ nomine, donec occideretur, regnauit. Cæterum regia planè Dictatoris potestas in hisce fuit à principio, quod pro suo arbitratu quoscumque etiam ciues domi bellique bonis multare; exilio, virgis, capiteque plectere, magistratus, quibus veller, dare vel eripere posset, neque ab eius dicto cuiquam prouocare fas esset. Tale vcrò vnus imperium mirificè ad res bellicas administrandas, & seditiones ciuiles comprimendas frequenter salutare & necessarium fuisse constat, & veterum scripta abundè testantur. Attamen quia vis eius maxima, summaque potentia erat, non nisi in maximis reip. terroribus, & periculis belli, vel seditionis, aut metu alicuius ira deum cladis dictatura vtebatur; adò vt fastis publicis causâs annotare non difficile atque vsurpatum fuerit. Et hæc tales ple-runque fuerunt. Rei gerundæ, Seditiois sedandæ, Comitiorum habendorum, & Senatus legendi. Accesserunt progressu temporis aliæ religionis item causâs, quando placandorum numinum gratia maximis auspicijs opus esset, vt si clauus figendus, quod piaculi genus

Regij nominis exilium.

Dictatura regia quasi potestatis. Dictatura necessitas.

Arch. Harmost.

Dictatura sex tantum mensium.

Dictatorij veterum moderatio.

C. Iulij Cæsaris tyrannica dictatura. Regia Dictatoris potestas quæ.

Dictator quando, & quas ob causâs creantur.

Latinorum à Romanis desidio Octauus prænomen.

Dictatura primam & christi imensam.

Alia Dictatoris creandi causâs.

genus in peste, & secessionibus salutare putabatur; vel si propter prodigia ludi Romani, aut feriae Latinae essent instaurandae, vt ex annalibus cognoscere diffusius. Reipublicae vero constituendae causa dictaturam primus inuasit L. Sulla, à plebe metu consternata creatus, neque quisquam crudelius ea potestate est usus; vt tunc primum reipsa senserit populus Rom. dictaturae vim ac potentiam nimirum in furiosi hominis manu acutum ac ancipitem esse gladium. Potuit enim breui spacio Sulla tali potestate armatus ciuium ad XL. circiter milia indicta caussa trucidare, ciuitates integras proscibere & euertere; magistratus, senatum, ac iudicia mutare, tribuniciam potestatem tollere, legibusque patrijs abrogatis, leges ex arbitrio suo nouas figere & refigere. L. Sullae exemplum in multis sequutus est C. Caesar, qui post eum libertatem publicam denuò oppressit, & licet multo lenior esset, dominandi tamen audissimus dictaturam saepius repetitam, quoad vixit, continuauit, ac velut perpetuam fecit; aususque dicere fuit, Sullam nescisse literas, quòd dictaturam tam facile deposuisset; faceret carpens eius inscitiam, & imprudentiam in tanta potestate reddenda. Verum haec in causa fuere, vt senatus Caesare occiso, occasione usus, lege à M. Antonio Consule lata, dictaturae nomen, vt tyrannicum aboleuerit, & sustulerit, cuius meminit item Cicero Philippica prima. Neque quisquam postea Romae Dictator appellatus fuit. Et licet Augustus potestatem dictatoria maiorem postea obtineret, nomen tamen ipsum à populo oblatum constantissime recusauit. Semestre igitur fuit legitimum dictaturae tempus. Quibus tamen haec potestas in annum, rebus postulantibus ex S. C. prorogata fuerit, veluti M. Furio Camillo post bellum Senonicum, in annalibus demonstrabo latius. Hanc vero temporanei regni speciem à Graecis sumptam opinatur Dionysius: nam qui ἀποκρίται apud praesicos vocantur Graecos (sicut Theophrastus in commentario de regno narrat) eligebantur à ciuitatibus pro ratione temporum, non sine praefinito termino, neque perpetui; sed ad certum spacium, quantisper reip. postulabat utilitas. Quemadmodum Mitulena olim elegerunt Pittacum contra exules Alcæi poetae socios. Receptor tamen est Licinij Macri sententia, Romanos quippe ab Albanis vicinis, à quibus oriundi erant, dictaturae exemplum accepisse; qui primi post Amulij, Numitorisque obitum, deficiente stirpe regia, magistratus annuos creauerunt cum potestate regia, Dictatores appellatos. Iam Tullij Hostilij quoque tempore Dictatorem habuerunt Albani Metium Suffetium, eratque illud nomen in Latij municipijs, florente iam imperio Romano satis notum; velut ex Pædiano, & oratione Ciceronis pro Milone colligimus, cum scribant Lanuij Dictatorem fuisse factum Milonem flaminis prodendi caussa. cum Clodium occideret. Creabantur autem Romani Dictatores non populi suffragijs: sed iubente senatu, ab altero ex Consulibus noctis silentio, captatis auspicijs, dicebatur. Permittebat enim plerumque senatus Consuli penes quem erant fasces, Dictatorem ex consularibus, quem vellet, nominare (ita enim volebat lex, auctore Liuius, vt consularis esset Dictator) Qui deinde magistrum equitum sibi obsequentem, quem vellet, diceret. Vnde factum, vt & patricij fuerint, quam diu de plebe Consules non creabantur. Communicato autem cum plebe consulatu, ad dictaturam quoque non diu postea consulares plebei admissi sunt, sicut in annalibus suis locis annotabimus. An vero à Consule dumtaxat Dictator dici posset, controuersum fuisse, quo tempore à tribunis militum consulari potestate resp. gubernabatur, docet Liuius libro IIII. vbi à Veientibus proelio victos ob discordiam tribunorum militum Romanos refert, anno Urbis CCCXXVII. & trepida tum ciuitate Dictatorem propterea dictum Mam. Aemilium. III. à tribuno militum A. Cornelio Cossio. Sufficere namque iudicabant augures consulari potestate cum magistratum esse, qui Dictatorem diceret. Verba Liuij sunt haec: Moxta ciuitas fuit vinci insueta, odisse tribunos, postulare Dictatorem, in eo verti spes ciuitatis. Et cum ibi quoque religio obstaret, ne posset nisi à Consule dici Dictator; augures consulti eam religionem eximere. A. Cornelius Dictatorem Mam. Aemilium dixit, & ipse ab eo magister equitum est dictus. Aliquando tamen ex senatus voluntate ad populum est latum, vt quem vellet, Dictatorem iuberet, qui deinde à Consule diceretur, quemadmodum anno Urbis DCLIII. contigit. Tum enim populi iussu, penes quem comitiorum habendorum ius erat, M. Marcellus Consul Dictatorem comitiorum habendorum caussa dixit Q. Fuluium Flaccum; qui ex eodem plebiscito P. Licinium Crassum sibi magistrum equitum dixit, vt auctor est Liuius lib. XXVII. Porro praesicis illis temporibus hoc in usu non fuisse verisimile est, quam diu nulla à Dictatore ad populum erat prouocatio. Ipso enim creato, dissoluebatur, elanguebatque mox aliorum vis magistratum omnium, cessabat prouocatio; in ipso solo cuncta imperij summi potestas permanebat, nec vsquam nisi in cura parendi cuiquam auxilium erat. Tum enim optima lege creatus dicebatur Dictator; velut ex Cicero, & Sex. Pompeio colligere est, si sine comitijs quam plenissimum posset imperij ius accipere. Sed postquam populi iussu dici coepit, & prouocatio ab eo magistratu ad populum data est, quae antea non erat; desitum est adijci, vt optima lege creatus, vt-

Dictatura reipublicae constituenda primi.

C. Caesaris factum dictum in L. Sullam propter depositam dictaturam. Dictatura quando primum legibus sublata.

Quibusdam dictatura in annum prorogata.

A quibusdam dictura ad Romanos peruenit.

Quomodo, & à quibus Dictatores Romani creantur.

Dictatores patricij primum. Dictatores plebei.

A tribunis militum etiam Dictator dicitur.

Dictatorem quoque populus iussit.

Dictator optima lege creatus. A dictatura ad populum prouocatio.

tus, vt pote imminuto iure priorum magistrorum populi; Ita enim tunc vocabant etiam Dictatores, vt paulo post exponam. Cicero in oratione contra legem agrariam P. Seruilij Rullij tribuni plebis, non minus manifestè prodit, quinam sint optima lege magistratus, quam ipsa Sex. Pompei mutila, & mendosa exemplaria, ex quibus iam dicta excerpimus. Volebat autem Rullus legis agrariae lator, vti decem viros agris dandis per septemdecim tribus crearet populus; vtique praetor, qui primus esset factus, legem Curiatam auspicio- rum, imperijque caussa decemviris ferret. Si verò Curiata lex non praferretur, tum ij decemviri eodem essent iure, quo qui optima lege. Sed audi, quam pulchrè haec Rulli postu- lata tanquam iniquissima reiciat Cicero. Si hoc fieri potest (inquit) vt in hac ciuitate, quae longe iure libertatis caeteris ciuitatibus antecellit, quisquam nullis comitijs imperium, aut potestatem assequi possit; quid attinet tertio capite legem Curiatam ferre iubere? Quo- niam quarto permittas, vt sine lege Curiata idem iuris habeant, quod haberent, si optima lege à populo essent creati. Reges constituuntur, non decemviri, Quirites. Igitur sicut cum summa potestate Dictatores illi primi, ita & postea decemviri legibus ferendis sine prouo- catione facti, vt optima lege creati dicebantur. Sed hoc magistratus genere intra trien- nium sublato ob decemvirorum insolentiam ac tyrannidem, lex à M. Duilio tribuno ple- bis de non creando amplius magistratu sine prouocatione, perlata est, anno Urbis CCCIV. vt qui plebem sine tribunis reliquisset, quique magistratum sine prouocatione creasset, ter- go & capite puniretur. Plebs legem sciuit, moxq. idem noua lege sanxerunt Consules L. Valerius, & M. Horatius. Ne quis vllum magistratum sine prouocatione crearet: Qui creasset, eum ius fasque esset occidi, neve ea caedes capitali noxae haberetur. Auctor est Liuius lib. III. Deinceps ergo dictaturae quoque potestas prouocationi fuit obnoxia, & hac lege Duilia mirum in modum debilitata est, populi que libertas firmata; qui ipsum iubere Dictatorem ipsius iussa infringere, potestatem circumscribere poterat. Velut bello Punico secundo contigit, quando populus magistrum equitum Dictatori imperio aequauit. Qua ratione factum, vt cuius ante imperio omnes alij magistratus subijciebantur, tum plebeia tribunicia potestas ei supereminere inciperet; quemadmodum Plutarchus in Fabio, Poly- bius lib. III. demonstrant. Neque Romae tantum creabatur Dictator, sed etiam aliquando in castris; non tamen extra agrum Romanum dici poterat, cuius terminus intra Italiam erat, vt Plutarchus in Marcello, & Liuius lib. XXVII. latius tradunt. Quin etiam legimus apud Dionem lib. XXXVI. in oratione Q. Catuli, studiosè maiores cauuisse ne extra Italiam esset cum imperio Dictator: vt inuenire non sit, vltèrius vnquam constitutum; vnico (in- quit) eo excepto, qui in Siciliam, nullam quidem rem gerens, profectus est. A. Atilium Ca- latinum, opinor, intelligit, qui bello Punico primo Dictator contra Poenos exercitum in Siciliam primus duxit, id quod in Liuij epitome libro XIX. legimus. Nomen autem ip- sum nonnulli à dictando iure, alij à dictandis futuris magistratibus deducunt. M. Var- ro à dicendo, dictandoque, cum ait lib. IIII. & v. de lingua. Dictator, quod à Consule di- cebatur, cuius dicto audientes omnes essent. Idem scribunt Plutarchus in Marcello, & Dionysius lib. V. Antiquitus quia Consules, vt dixi, Praetores appellarentur; Dictator item quia eius maxima potestas, Praetor maximus vocabatur. Quemadmodum vetusta illa lex de clauo pangendo docet, cuius Liuius lib. VII. meminit. Sicut autem magister equitum auctore Varrone appellatus est, quod summa huius potestas in equites, & accensos; ita Dictator, quia summam potestatem habebat in populum, magister etiam populi est ap- pellatus. Reliqui verò, quod minores quam hi magistri essent, dicti sunt magistratus, vt ab albo albarus. Magistrum populi itaque nominat rectè Dictatorem Sex. Pompeius lo- co iam ante dicto, & Cicero de legibus tertio, dicens, Consuli, praetori, magistro populi, equitumque ius est cum patribus agendi. Idem Seneca ad Lucilium epistola CIX. Praeter- ea notat eum (inquit) quem nos Dictatorem dicimus, apud antiquos magistrum populi. Hodieque id extat in auguralibus libris, & testimonium est, quod qui ab illo nominatur, magister equitum est. Eam verò fuisse horum duorum coniunctionem tradit Dionysius, vt ad sua vsque tempora Dictator sine magistro equitum non fuerit. Hoc tamen semel bello Punico secundo, post cladem Cannensem senatus legendi caussa contigisse, ac de- mum occupata rep. à C. Caesare neglectum fuisse cognoscimus. Iurisconsulti postea dicta- turam, Augustali imperio; magistrum equitum, praefecturae praetorij coparauerunt, quem- admodum Aurelius de officio praefecti praetorio, libro digestorum primo testatur, item Pomponius de origine iuris. Dictatoribus (inquit) magistri equitum sic iungebantur, quo- modo Regibus tribuni Celerum. Quod officium ferè tale erat, quale hodie praefectorum praetorio magistratus tamen habebantur legitimi. Hinc Eutropius Valenti Augusto scri- bens, Neque quicquam, ait, similis potest dici quam dictatura antiqua huic imperij por- tati, quam nunc tranquillitas vestra habet; maximè cum Augustus quoque Octavianus, & ante eum C. Caesar sub dictaturae nomine, atque honore regnauerint. Sed vt huic ar- gumento

magistratum in vulgatis.

x. viri legum ferendarum causa optima lege creati. Duilia lex de prouocatione.

Valeria Hora- tia lex de prouocatione.

Dictator vltim in castris, sed in agro Romano solum dici poterat.

Dictator unde.

Dictator praetor maximus dicitur. Magister equi- tum unde.

Dictator quare magister po- puli.

Dictator sine magistro equi- tum quando.

Ornamenta,
atque insignia
dictaturæ.

Quare Dicta-
torum equo ve-
hi lege prohibi-
tum.

Q. Fabius
Maximus Di-
ctator primus
equo vectus.

Dictaturæ pri-
uilegium.

gumento finem imponam, erant dictaturæ insignia atque ornamenta hæc. Purpura, fa-
sces cum securibus viginti quatuor, & equi phalerati, auctore Dionysio lib. x. Equo ra-
men vehi, lege vetusta Dictatori prohibitum erat; siue quod maiores pedestribus copijs vi-
res inesse arbitrarentur, & propter hoc Dictatorem ipsum velut ducem inter pedites ma-
nere volebant, locumque non deserere suo exemplo vnumquemque exhortari; siue quo-
niam maxima, summaque sit Dictatoris potestas, in hoc voluerint rantea populo inferio-
rem videri, vt inter ciues suos, pedes semper versaretur. Refert Plutarchus, Q. Fabium Ma-
ximum, qui Cunctator appellatus fuit, accepta dictatura primùm à senatu petiisse, vt equo
vti sibi liceret: quod honoris ergo ipsi concessum. Ideoque Dictator rei gerendæ causâ
in prouinciam abiturus ad populum ferre solet, vt equum ascendere sibi liceret. Hoc enim
ex Liuij XXI. colligimus. Et Dictator (inquit) M. Iunius rebus diuinis perfectis, latoque,
vt solet, ad populum, vt equum ascendere liceret, ab Vrbe proficiscitur. Habebant & hoc
dictaturæ functi honoris, quod ludos publicos prætextati spectare possent. Sic enim de
M. Claudio Glicia memoriæ proditum est, qui bello Punico primo Dictator à P. Claudio
Cos. in maximo recip. periculo dictus est; & quamuis confestim à senatu, ob humilitatem
conditionis, abdicare iussus esset, nihilominus ludos prætextatus deinceps spectauit, vt
Liuius lib. XIX. Verùm non attinet hoc loco quæcunque ad dictaturæ rationes spectant
anxiè in vnum congerere; in annalibus enim suis locis occurrent plurima, quæ studiose
frustra hîc viderentur reperita.

Quæstores.

///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. ///. f. ///. n. ///

P. Minucius. ///. f. ///. n. Augurinus. Q. Sulpicius. ///. f. ///. n. Camerinus. Cornutus.
Minucius nono, Sulpicius anno vndecimo deinde Coss.

A N N I . P . R . C . C C L I I I .

Consules

Ser. Sulpicius. P. f. ///. n. Camerinus. M. Tullius. ///. f. n. Logus. In mag. mort. est

Sic rectè nominat Consules Dionysius. In Cassiodoro & Liuiio cognomina omittun-
tur, quæ exprimentur in tabulis Græcis. Sed incorrectissimè quædam Liuij, & Cassio-
dori exemplaria, Seruilius Sulpicius produnt, vnum Consulem; cum ex his neutrum sit
prænomen, sed ambo diuersarum gentium nomina. Sic etiam alter ibidem mendosè,
M. Manlius Tullus appellatur. Io. Zonaras in secundo historiarum volumine dictaturæ
initium descripturus, Ser. Sulpicio (inquit) & M. Tullio Coss. motum rursus à Latinis,
contra Romanos bellum. Sed vbique pro Marco reponendum Manij prænomen, quod
Tullium Consulem habuisse, non solum testatur Dionysius, sed etiam Cicero in Bruto de
claris oratoribus, quo loco historias veteres familiarum adulatione deprauatas fuisse dicit.
Quum homines humiliores (inquit) in alienum eiusdem nominis infunderentur genus,
vt si ego me à M. Tullio esse dicerem, qui patricius cum Ser. Sulpicio Consul anno x. post
Reges exactos fuit, Manius autem prænomen ad differentiam Marci, non M. litera, sed hoc
charactere M. ab antiquis scribitur. Quod testantur tam marmora passim antiqua, quàm
veterum numismata, in quibus frequenter ita notatum occurrit. In hoc atque alijs etiam
omnibus antiquorum diligentiam imitari velim studiosos, atque in primis id curæ esse ty-
pographis, qui in veterum libris ad fidem reddendis operam nauant.

Historia veteres
familiarum
adulatione de-
prauata.
Differentia no-
tarum Marci
& Manij præ-
nominum.

Fidenatum à
Romanis defe-
ctio.

Scruorum con-
iuratio Romæ
detecta.

Mors M. Tul-
lij Consulis.

Fidenates Tarquinij instinctu defecere. Obsessi sunt itaque cum valido exercitu à
M. Tullio Cos. Dum autem Latini legationibus pro ijs intercedunt, Tarquinius ea oc-
casionè apud plebis pauperrimos seditionem, & per seruos corruptos prodicionem in Vr-
be periculofam struere conatus est. Sed fato quodam detecta fuit per coniurationis etiam
præcipuos. Itaque huic malo statim occurrit Consul Sulpicius, & de noxijs omnibus sup-
plicium sumpsit. Ob detectam verò coniurationem foeliciterque impeditam & vindi-
catam, S. C. est factum vt iustraretur ciuitas; iudique decreti in triduum, quibus M. Tul-
lius Cos. è sacro curru in ipso circo prolapsus, tertio post casum die mortuus est. In reli-
quum verò anni tempus, quod exiguum fuit, solus Sulpicius magistratum gessit. Vide
Dionysium libro v. Liuius autem nihil hoc anno memoria dignum gestum fuisse scribit.

Quæsto-

Quæstores

///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. ///. f. ///. n. ///

C. Iulius. ///. f. ///. n. Iulus. M. Valerius. M. f. Volusi. n. Volusius.

Iulius XI. hinc anno sequitur Cos. Valerius consulatum non gessit. Clarus tamen Se-
nator fuit, qui altero ab hinc anno censuit in senatu remittenda plebi debita esse, vt
Dionysius lib. v. Videtur igitur ad minus quæstor fuisse. Liuius item eius lib. II. me-
minit, sed mendosè Fufus, pro Volusius, in exemplaribus quibusdam vocatur. Patrem
habuit Poplicolæ primi Cos. fratrem M. Valerium Volusium consularem ac trium-
phalem. Ipse autem augur peste mortuus est anno CCXC. teste Liuiio lib. III.

A N N I . P . R . C . C C L I V .

Consules

P. Veturius. ///. f. ///. n. Geminus. T. Aebutius. T. f. ///. n. Elua.

PER diphthongon scribunt Græci Αἰβητιός vt extat apud Dionysium; sed malè ibidem
adeft Publij prænomen. Item maius mendum in cognomine, quod ελευθας scribitur,
sed rectius in Græcis tabulis nostris ελουα habetur. Et Dionysius alibi lib. VI. ipsum inter
consulares legatos nominans T. Aebutium T. f. Eluam appellat. Alterius autem Consu-
lis prænomen mirè variatur apud auctores: sed Publij magis placet, quod in eodem ex-
primendo Plutarchus in Poplicola congruat Dionysio; licet in Liuij nonnullis exempla-
ribus Caius, in alijs verò Cneus reperiatur, in Cassiodoro autem Lucius.

His Coss. ait Liuius Fidenas obsessas, Crustumariam capram, Prænestinos ab Latinis
ad Romanos descivisse, & memorabilem illam pugnam contra Latinos ad lacum Regil-
lensem Dictatore A. Postumio Albo, & T. Aebutio Elua magistro equitum accidisse. Vi-
sum est tamen Dionysio bellum hoc cum dictatura & triumpho Postumij in annum tran-
ferre CCLVII. quo Consul ipse Dictator creatus est, atque rectius, si leges spectemus, quum
Postumius non antea Consul fuerit; & lex ipsa de Dictatore creando primùm lata consu-
larem dicere iubebat, quemadmodum antea ex Liuiio demonstrauius.

Latinos Fidenatibus obsessis auxilia misisse, Sex. Tarquinius Signiam Rom. coloniam
frustra oppugnasse scribit Dionysius in fine lib. v. Signia colonia Rom.

Quæstores

///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. ///. f. ///. n. ///

P. Pinarius. ///. f. ///. n. Rufus. Mamercinus. Sp. Nautius. * Sp. f. Sp.
n. * Rutilus

Consules ambo Pinarius decimo, Nautius vndecimo deinceps anno fuere: Hic frater
videtur fuisse C. Nautij Rutili. II. viri sacrorum, qui in Capitolinis Cos. II. extat.

A N N I . P . R . C . C C L V .

Consules

T. Lartius. ///. f. ///. n. Flauus. II. Q. Clælius. ///. f. ///. n. Siculus

ITA nominat Consules Dionysius, & correctè scribitur in Liuiio Lartius, Cognomen
verò non Flauus, sed Flauus est, sicut & illud expriment tabula Græcæ, φλαβου. τδ. β.
Qui numerus item in Liuiio, & Cassiodoro restituendus est: nam hic secundus T. Lartij
Flauij consulatus est, quem Marianus rectè annorauit. Huic anno Liuius nihil historię at-
tribuit. Dionysius autem in fine lib. v. Fidenatum his Consulibus dedit ionem, Latinorum
in agro Ferentino concilium & conspirationem contra Romanos atque dictaturæ initium
enarrat, alios scilicet quàm Liuius sequutus annales.

Fidenates de-
dime sese.
Latini conspi-
ran: aduersus
Romanos.

H 2

Quæsto-

Quæstores

///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. f. ///. n. ///

M. Claudius. ///. f. ///. n. Crassinus. Regillensis. L. Geganius. ///. f. ///. n. Macerinus

M. Claudius vel frater vel cognatus videtur fuisse Ap. Claudij primi, atque auus Ap. Claudij x. viri, vt colligere est ex fragmentis Capitolinis, & Geganius frater T. Geganiij consularis. Hunc legatum ad fruges emendos è senatu in Siciliam missum anno CCLXI. refert Dionysius lib. VII. Neuter horum Consul est factus.

ANNI. P. R. C. CCLVI.

Consules

A. Sempronius. ///. f. ///. n. Atratinus. M. Minucius. ///. f. ///. n. Augurinus.

RECTE recensentur hi Consules à Dionysio libri VI. principio, Liuius, Cassiodorus, & Marianus Scotus cognomina omittunt, quæ sola recensent tabulæ Græcæ.

Saturnalia primum instituta, & templum Saturni dedicatum. Hoc anno Saturnalia primum instituta, & templum Saturni dedicatum fuisse auctores sunt Liuius & Dionysius. Induciæ cum Latinis fuere, & suspensa de debitis atque vsuris ex S. C. iurisdictio cohibebat in Vrbe motus pauperum remissionem debitorum, ac tabulas novas flagitantium. Itaque memoria dignum nihil domi forisve est gestum. Sed aliud quoque S. C. vtile, propter instans bellum plebem sancisse refert Dionysius, Vti mulieres Latinæ Romanis nuptæ; aut Romanæ, quæ Latinis, si eis videretur, intra certum diem, aut domum ad parentes redire, atque è liberis foeminas innuptas secum ducere; vel, si mallent, apud coniuges manere possent. Qua lege publicata, Romanæ penè omnes è Latio Romam ad parentes reuersæ sunt; Latinæ in Vrbe nuptæ, duabus exceptis, omnes maritos prætulere patriæ, omine auspiciatissimo futuræ victoriæ.

Quæstores

///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. f. ///. n. ///

C. Aquilius. ///. f. ///. n. Tuscus. Procul. Virginius. ///. f. ///. n. Tricoftus. Rutilus

C. Aquilius decimo, Proculus Virginius vndecimo dein anno Coss. reperientur.

ANNI. P. R. C. CCLVII.

Consules

A. Postumius. P. f. ///. n. Albus. Regillensis. T. Virginius. ///. f. ///. n. Tricoftus.

A. Postumius. P. f. ///. n. Albus Regillensis Dict.

T. Aebutius. T. f. ///. n. Elua. Mag. eq.

Rei gerundæ causa.

IDEM annus præter Consules habuit & Dictatorem, propter belli Latini grauissimi metum. Alter è Consulibus Virginius natu grandior collegam Dictatorem dixit, & is T. Aebutium consularem magistrum equitum sibi adsumpsit. Virgino Cælimontani quoque cognomen tribuunt tabulæ Græcæ, quas verò Cuspinianus adducit, Tricoftum appellant. Vtrumque cognomen Virginijs familiare fuit antiquitus. Porro in Plutarchi Poplicola Postumij cognomen mendosè βαλβος scribitur.

Prælium ad aciem Regillens. His verò Consulibus pugnatum fuisse à Postumio Dictatore cum Latinis ad Lacum Regillensem memorabili illo proelio scribit Dionysius lib. VI. & apud quosdam ita inueniri, testatur etiam Liuius. Quapropter dictaturam eius cum triumpho ex auctoritate Dionysij (vt supra diximus) in hunc annum retuli, alioquin enim non consularis esset Dictator Postumius, id quod ex lege tamen requirebatur. Proelium autem Regillense diffusius narrant Liuius lib. II. Dionysius in principio sexti, Plutarchus in Poplicola, ad quos studiosum lectorem remitto. Veluti etiam ad Florum libro I. cap. XI. Auctorem de viris illustribus, & alios.

Quæsto-

Quæstores

///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. f. ///. n. ///

T. Sicinius. ///. f. ///. n. Sabinus. Q. Fabius. K. f. ///. n. Vibulanus.

Sicinius nono, Fabius vndecimo post hunc anno fuere Coss. Hic trium fratrum Kæsonis Fabij filiorum vnus fuit, vt ex Capitolinis Fastis ostendemus. Omnes enim sapius ad consulatum peruenerunt.

A. Postumius. P. f. ///. n. Albus. Ann. CCLVII.

REGILLENS. dictat. primus. de Latineis. ///. ///. ///

Triginta tria ferè Latinorum milia in proelio ad lacum Regillensem occisa, vel capta fuisse, Dionysius auctor est. Cecidere autem duces Latinorum insigniores omnes, Sex. & T. Tarquinij, duo Superbi Regis filij, Octauus Mamilius eiusdem gener. Ex Romanis autem duo consulares legati M. Valerius Poplicolæ frater & T. Herminius. Duo item iuuenes P. & M. Valerij Poplicolæ filij, dum patrum mortem vindicare studiosus conantur, vltro in hostium densos cuneos prorumpentes. Capta post proelium vno impetu castra Latinorum. Pugnatum autem fuisse Idibus Quintilibus testis est idem Dionysius, eoque die quotannis postea in honorem Castoris & Pollucis, quod in proelio Romanis apparuissent, equites Romani Capitolium pompam ducere solere. Expresserunt etiam huius præclaræ victoriæ memoriæ eiusdem gentis ac familiæ posterij, in honorem suæ domus ac stirpis in argenteis nummis. Quorum in quibusdam in vna parte referunt Romæ deæ caput galea tectum alata, laurea que coronatum; in alijs idem caput sine galea, cuius comam laurea sola cingit. Adest nomen ROMA. In altera nummi parte visuntur Castor & Pollux pileati stantes cum hastis erectis, ex marmoreo cratere porum equis suis præbentes. Qui crater, cum plerumque sit fontium conceptaculum, Iuturnæ nymphæ, fontem in foro designat; vbi post proelium Romæ visi ea speciè victoriæ primi nunciarunt. In his descripta sunt eorum nomina, qui cudi curarunt. A. ALBINVS. VEL. A. ALBINVS. C. F.

Triumphus autem meminit Liuius, adijcitque pronunciaisse dictatorem militibus præmiâ; qui primus, qui secundus castra hostium intrasset. L. autem Piso in annalibus tradit, A. Postumium Dictatorem primum auream ex præda dedisse coronam ei, cuius maxime opera Latinorum castra fuerant expugnata; sed eius nomen ignoratur, vt refert Plinius libro XXXIII. cap. II. Plutarchus autem in vita Coriolani, vbi huius pugnae meminit, scribit Cn. Marcium, qui postea Coriolanus dictus est, iuuenem adhuc, hoc in proelio spectante Dictatore strenuè admodum dimicasse, ciuemque Rom. succumbentem, aduersario eius occiso, è morte liberasse, idcirco post victoriæ ciuica coronam donatum fuisse. Ipse etiam Coriolanus in oratione ad legatos Rom. pacem rogantes illud ita refert apud Dionysium libro VIII. Prima (inquit) militiæ rudimenta posui adolescens admodum quando cõtra Reges vi reditum quærentes pugnauimus. Ex eo proelio ciuicam coronam rettuli, donatus ab Imperatore ob ciuem seruatam, & hostem occisum. In ipsa tamen huius anni historia Dionysius obiter dumtaxat sequenti post pugnam die coronasse Dictatorem omnes dicit, qui præclaræ pugnando operam nauassent. Triumphum autem postea describit ita. Dictator humatis (inquit) suorum cadaueribus, & exercitu lustrato, triumphans in Vrbe redijt. In qua pompa pluribus plaustris transuecta sunt hostium arma, & militaris suppellex, captiuorum quinque milia traducta, & quingenti. De prædæ decimis ludos, & sacra dijs fecit quadraginta talentorum impendio; & ædem locauit Cereri, Libero, & Liberæ, ob annonæ inopiam subleuatam. Cum Latinis deinde pacem flagitantibus foedus renouatum est biennio postea, ob fidem bello Volscis demonstratam. Hæc lib. VI. Dionysius aliquanto diffusius, & Liuius lib. II.

ANNI. P. R. C. CCLVIII.

Consules

Ap. Claudius. ///. f. ///. n. Sabinus. Regillensis. P. Seruilius. P. f. ///. n. Priscus.

CLAVDIO Consuli prænomen Appij attribuit Liuius, Dionysius, Cicero de Oratore lib. I. Marianus Scotus, & Cassiodorus. Plinius etiam lib. XXXV. cap. III. vtrumque nominat, & Claudium, sicut cæteri, sub prænomine Appij. Suorum clypeos (inquit) in sacro vel publico priuarim dicere, primus instituit, vt reperio, Ap. Claudius, qui Consul cum Seruilio fuit, anno Urbis CCLIX. Hæc Plinius, qui Liuij, atque Dionysij supputationem sequitur.

quitur, & anno vno plerumque à Capitolinis tabulis discrepat. Hunc principem Claudie gentis Romam è Sabinis commigrasse diximus, quem & L. Iulius postea Consulem factum indicat lib. 1111. in oratione C. Canulei trib. plebis. Claudiam (inquit) gentem post Reges exactos ex Sabinis non in ciuitatem modò accepimus, sed etiam in patriciorum numerum. Ex peregrinatione patricius, deinde Consul fiet? cui Rom. si sit ex plebe, præcisa consularis spes erit?

Mors Tarquinij Superbi Regis. Seditio ac discordia femina.

Aedes Mercurij.

Mors Pythagoræ philosophi.

Tarquinius Superbus Cumis in exilio mortuus est. Eo nuncio erecti patres, erecta plebs; sed patribus nimis luxuriosa fuit lætitia. nam plebi iniuriæ à primoribus fieri cœpère, cum iudicia de vsuris & debitis, finito bello Latino, mox restituerentur: pauperesque passim ciues à foeneratoribus in vincula & seruitutem raperentur. Hinc perniciosum odiù conflatum est, ingensque in ciuitate est orta discordia, quæ sæpius deinde temp. turbauit. Signia colonia iterum deducta, Romæ tribus auctæ sunt, atque ædes Mercurij dedicata à M. Plætorio, Bellum Volscum & Sabinorum irruptionem, Auruncosque ad Ariciam proelio contusos, Seditio in super plebeiam contra patricos propter addictos, & nexos æris alieni causa, latissimè describunt L. Iulius lib. 11. Val. Max. lib. IX. cap. 111. & Dionysius libro VI. Pythagoram philosophum his Coss. mortuum scribit Marianus Scotus.

Quæstores.

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.

Ser. Cornelius. L. f. 11. n. Maluginensis. L. Aemilius. Mam. f. 11. n. Mamercinus.

Ambo Coss. sequentur, Cornelius abhinc decimo, Aemilius autem anno vndecimo.

A N N I P. R. C. C C L I X.

Consules

A. Virginius. A. f. 11. n. Tricoftus. Cælimontanus. T. Veturius. 11. f. 11. n. Geminus. Cicurinus.

L I V I V S, Cassiodorus, & Marianus Scotus nulla addunt cognomina his Consulibus. A Dionysio nominantur plenius A. Virginius, A. f. Cælimontanus, T. Veturius Geminus. Tabulæ igitur Græcæ Cælimontanum & Geminum non malè suggerunt, A. scionius item in Cornelianam de maiestate A. Virginium Tricoftum, & L. Veturium Cicurinum Consules memorat, prænomen Veturij varians; nisi error sit (vt suspicor) exemplaris, qui magis liquet in cognomine; nam Coturnius, pro Cicurino reperitur. Cæterum ne diuersitas illa cognominum in his Consulibus, scrupulum lectori iniiciat, intelligendum quòd Tricoftus, & Cælimontanus in vnum cadunt Virginium: veluti etiam Geminus & Cicurinus in Veturium. Etenim non rarum fuisse, vt geminata eidem attribuerentur cognomina, facile ex sequentibus patebit.

Seditio urbana.

Seditio in Vrbe mota ob nexos æris alieni causa gliscens indices magis, Volscis, Aequis, & Sabinis occasionem dedit bellum mouendi; senatui verò in tantis reip. terroribus Dictatoris creandi. Creatus autem

M. Valerius. Volusi. f. 11. nepos. Qui in hoc honore. Maximus. appellatus. est. Dict.

Q. Seruilius. P. f. 11. n. Priscus. Mag. eq. Seditio. sedandæ. & rei. gerundæ. causa.

Duplex periculum Dictatoris requirebat.

Imminebant enim vndeque hostilia portis arma, discordia in super intestina in Vrbe sauebat, plebe contra nobilitatem, ob graues alienum tumultuante, & nomina militiae dare pertinaciter recusante. Quæ causæ satis graues visæ sunt senatui, vt hoc magistratu egeret resp. qui absoluta potestate, tam seditio in Vrbe sedaret, quam bellum gereret. Vtrumque satis rectè executus est Dictator M. Valerius: Nam propter bellum foeliciter confectum, huic etiam conciliatæ inter patres, ac plebem concordie gloriam attribuunt Cicero in Bruto, Val. Max. lib. VII. cap. IX. Zonaras & Plutarchus in Pompeio. Eamque ob causam Maximi cognomentum meruisse volunt; quod idem in filio, posterisque reliquit. Alios sequuti annales L. Iulius & Dionysius, antè se dictatura M. Valerium abdicasse referunt, quàm plebs in Sacrum montem secederet. Ipsum verò plebem gratissima oratione primum placasse, atque edicto promulgato, ne quis ciuem militare volentem vincum aut clausum teneret; neque quis militis, donec in castris esset, bona possideret,

Valeria gentis unde primum Maximi cognomen.

deret, aut venderet, liberos, hæredesve moraretur. Delectum deinde militum haud difficile habuisse, decem conscriptis legionibus. Sed bello quoque feliciter confecto, cum triumphasset ad senatum de nexis rettulisse, vt se facturum antè plebi pollicitus fuerat. Qua relatione à patribus reiecta, plenum indignationis dictatura se abdicasse. Consules nihilominus sacramento militem non soluentes, per causam renouati ab Aequis belli legiones educi ex Vrbe iussisse. Quo facto maturatam esse seditio in Vrbe, & Sicinio quodam auctore totum Rom. exercitum iniussu Consulum trans Anienem sublatis signis secessisse, atque in Sacro monte castra communiisse.

Prima populæ secessio in montem Sacrum, auctore L. Sicinio.

Quæstores.

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.

C. Minucius. 11. f. 11. n. Augurinus. Sex. Furius. 11. f. 11. n. Fufus.

C. Minucius concionem priuatus habuerat post Reges exactos, de bonis eorum non reddendis, vt refert Plutarchus in Poplicola. Ad consulatum non peruenit. Sex. Furius sexto post anno Cos. fuit.

M. Valerius. Volusi. f. 11. n. Maximus. ann. CCLIX.

Dict. de Sabineis. 11. 11. 11.

Non immeritò torfit aliquando studiosos cum legerent apud L. Iulium, M. Valerium Volusi f. hoc anno Dictatorem creatum, & in Dionysio M. Valerium fratrem Poplicolæ primi Consulis; cum tamen ex iisdem auctoribus constet, M. Valerium Poplicolæ fratrem legatum consularem antea in proelio ad lacum Regillensem occubuisse. Hic verò Dictator, auctore L. Iulio, non consularis factus. Verum fragmenta Capitolina illud scrupuli tollunt genuinum huius Dictatoris Valerij prænomen in triumpho præferentes. Manium enim Valerium vocant, alterumque Poplicolæ fratrem fuisse monstrant: non qui bello Latino cecidit. Ideoque ipsum hoc Manij prænomen in L. Iulio, Dionysio, Ciceronis Bruto, Zonara, Orofio, aliisque auctoribus corrigendum est. Dictator igitur M. Valerius, seditio in Vrbe composita, tripartito exercitu in hostes mouit. In Volscos A. Virginium Consulem misit, qui hostibus mox proelio victis, Velitras nobile eius gentis oppidum expugnauit. Aequi à T. Veturio Cos. laceffiti pugnam detrectauere, iugis montium sese continentes. Castra tamen eorum expugnata sunt, & aliquot vrbes deditæ. Volscis autem deuisis Veliternus ager ademptus est. Velitras coloni ab Vrbe missi, coloniaque deducta. Dictator Valerius Sabinos aggressus proelio fudit, castris exiit; & re passim feliciter gesta triumphans, ex more in Vrbe rediit, vt auctor est Dionysius. Cuius item triumphus vestigia permanent in Capitolinis fragmentis. Meminit & L. Iulius, adicitque Dictatori, supra solitos honores, locum in circo, atque posteris eius ad spectaculum, sella curuli ibidem posita, datum fuisse. Ait etiam Pædianus in Pisonianam ex Antiate sic: Valerio Maximo (vt Antias tradidit) inter alios honores, domus quoque publicè ædificata est in Palatio; cuius exitus quo magis insignis esset, in publicum versus declinaretur, hoc est, extra priuatum aperiretur. Quem honorem Poplicolæ fratri concessum quoque fuisse, ex Plinio, aliisque diximus. An alios gesserit magistratus non liquet. Augurem mortuum anno CCXC. L. Iulius testatur libro tertio, vbi item corrigendum est eius prænomen.

L. Iulius & Dionysius reconciliati.

Volsci victi. Velitra expugnata.

Aequorum castra capta. Velitra colonia.

Sabini victi.

Honores M. Valerij præter triumphum.

A N N I P. R. C. C C L X.

Consules

Sp. Cassius. 11. f. 11. n. Viscellinus. 11. Postumus. Cominius. 11. f. 11. n. Auruncus. 11. Lustr. fecerunt. VII.

H I E T I A M antè Consules fuerant. Nominantur item à Cicerone pro Cornelio. Per secessionem plebis (inquit L. Iulius) hunc secundum consulatum inierunt, Kal. Septembribus, citius nempe quàm consuetudo erat; vt maturius de plebis reditu referret ad senatum, quemadmodum auctor est Dionysius, qui his Consulibus plebem patribus reconciliatam, opera & oratione Agrippæ Menenij, primosque tribunos plebis creatos fuisse scribit; atque ita demum pace domi parata, delectu à Consulibus habito, Cominij ductu bellum Volscis illatum. Quibus proelio profligatis Longulam & Poluscam oppida eorum capta, Coriolos munitissimam vrbe vi expugnatam esse præcipua Cn. Martij virtute,

Plebs patribus reconciliata per Agrippæ Menenij.

Belli Volscum Longula, Polusca, Corioli, vrbes capta.

Cn. Martius
cur dicitur Co-
riolanus
Aedes Cereris,
Liberi, & Li-
bera.
Fœdus cū La-
tinis iſtum
aeneas colu-
na incifum.

tute, cuius folius opera victoriam cū in proelio, tum in vrbis expugnatione obtinuerunt Romani, vnde Coriolanus eſt appellatus. Vide præter ſuprà ſcriptos etiam Plutarchum in Coriolani vita. Val. Max libro III. cap. III. Zonaram, Auctorem de viris illuſtribus cap. XIX. Florum, Eutropium, & alios. In Vrbe Sp. Caſſius Cos. interim ædem Cereris, Liberi, Liberæque ad finem Circi Maximi dedicauit, votam bello Latino ab A. Poſtumo Diſtatore, vt Dionyſius libro VI. memorat. Fœdus inſuper cum Latinis populis ſocietate renouata ſcribit iſtum fuiſſe; quod & Cicero in oratione pro L. Balbo, & Liuius teſtantur, illudque ſuo tempore in columna aenea incifum poſt Roſtra extitiſſe dicunt. Quod tale fuiſſe Dionyſius idem tradit:

Romanis. Latinisque. ſocijs. æterna. pax. eſto. neque. ipſi. inter. ſe. bellanto. nec. hoſtes. inducont. niſve. iter. præbent. At. bello. oppreſſis. opem. omnem. feront. Manubiarum. ac. prædæ. partem. æqualem. habent. Priuatarum. litium. iudicia. intra. decimum. diem. finionto. forumque. ſeruato. eius. populi. vbi. contractum. fuerit. Fœderis. legibus. nihil. addont. demont. ve. niſi. ex. populo. vtriuſque. populi. conſenſu.

Ferij: Latinis
tertius cur dies
additus.
Mors, & ſe-
pultura Agrip-
pæ Menenij.

In hæcæ pacis ac ſocietatis conditiones iuratum more ſolemni, feriſque Latinis dies tertius eſt additus, vt auctor eſt idem Dionyſius; cū ob renouatam cum Latinis ſocietatem, tum ob ciuilem diſcordiam ſublata. Agrippam verò Menenium, qui patribus plebem reconciliauerat, eodem anno mortuum, & publico ſumptu magnificè ſextantibus à plebe collatis ſepultum, Liuius & Dionyſius auctores ſunt. Vide etiam quæ de eadem re ſcribit Auctor de viris illuſtribus. Breuiter autem totius anni huius geſta complectitur Dionyſius libro VIII. in oratione Sp. Caſſij quam habuit in tertio conſulatu poſt triumphum. Solus autē Dionyſius in fine lib. VI. huius cenſus atque luſtri mentionē facere videtur, cū ſcribat ab his Conſulibus cenſa fuiſſe ciuium capita amplius $cx\infty$. Multò minor profectò hæc ciuium ſumma eſt, quàm luſtro ſuperiore fuerat. Rurſum meminit lib. IX. centum decem milia ciuium hoc luſtro cenſa fuiſſe, eorum qui pubertatem attigiſſent. Mulierum autem impuberum, inquilinorum, ſeruorumque triplum tantum, quantum ciuium. Atque hoc luſtrum fuiſſe VII. ex ſequenti octauo conſtabit. Liuius autem ad alia ſeſtinans recentiora, huius vetuſtæ hiſtorix potiorem (ſi dicere licet) partem, cenſus & luſtra, è quibus ſtatim reip. ac incrementa vel damna in primis cognoscere eſt, vt & alia magiſtratum acta plurima, conſultò tranſiliſſe videtur.

Luſtrum Vr-
bis VII.

TRIBUNI PLEBIS. PRIMI.

L. Sicinius. L. f. // n. Bellutus. L. Iunius. C. f. // n. Brutus Bubulcus.

Agrip. Mene-
nium.
Lex ſacrata.

Tribuni plebis
primi duo.

Padiani loci.

PLEBS Romana (quemadmodum dixi) anni ſuperioris exitu propter nexos ob debita grauiter à patribus diſſentiens, Vrbe relicta iniuſſu Conſulum, Sicinio quodam auctore in Sacrum montem cum armis ſeceſſit; atque ibidem trans Anienem amnem, tertio ab Vrbe miliario, caſtra munijt. Huius verò deinde anni initio Sp. Caſſio, Poſtumo Cominio Coſs. demum conditionibus inita concordia ſenatu reconciliata eſt per Agrippam Menenium facundum virum; & lex, quam ſacrata vocant, ſenatu permittente, eſt lata. Vt plebs haberet ſuos annuos magiſtratus ſacroſanctos, quibus auxiliij eſſet latio aduerſum Conſules, magiſtratus quoſuis, atque nobilitatem; neve cui patrum capere eum magiſtrum liceret. Duos autem tribunos in Sacro monte creatos eſſe ab initio, Cicero in oratione priore pro C. Cornelio tradit, ſequutus Sempronium Tuditanum, & Pomponium Atticum, ex quorum annalibus primos nominat Pædianus, L. Sicinium L. f. Bellutum, L. Iunium C. f. Paterculum. Hos ſequitur etiam Suidas, Sicinium & Brutum nominans; atque idcirco mihi ſuſpectum Paterculij cognomen eſt apud Pædianum, vt mendosum, & alienum à Iunia gente, videturque potiùs legendum eſſe Brutus Bubulcus non Paterculus. Dionyſius enim ipſum L. Iunij non en commune cum Regum expulſore habuiſſe ſcribit, affectaſſe, & vſurpaſſe etiam Buri cognomen: vt videretur ita infectus optimatum tyrannidi, vt ille Regum fuerat. Itaque & nos in hac prima magiſtratum paucitate duos dumtaxat quotannis adducemus; donec ex L. Piſonis ſententia Liuius quinque primùm creatos fuiſſe memorat, vt ſuo loco poſtea annotabo. Nec diſſentire admodum videtur ipſe Liuius, duos primùm creatos C. Licinium, & L. Albinum (vt eos appellat) tres collegas ſibi coopraſſe ſcribens, in his Sicinium ſeditionis auctorem, de duobus reliquis, qui fuerint, minus conuenire. Sunt tamen auctores, qui tres primùm creatos fuiſſe volunt. Ex quibus Aufonius poëta ſic ecceſcit: in Grypho ternarij numeſi

Martia

*Martia Roma triplex, equitatu, plebe, ſenatu,
Hoc numero tribus, & Sacro de monte tribuni.*

Dionyſius & Plutarchus, primùm comitiſ curiatis quinque tribunos creatos aſſerunt, ſingulos ex ſingulis claſſibus: recenſetque Dionyſius, L. Iunium Brutum, C. Sicinium Bel-
lutum, P. & C. Licinius, & C. Icilium Rugam. Hæc eſt annalium diuerſitas in re antiquiſ-
ſima, nos autem (vt dixi) ex plurium ſententia duos in primis adducemus, cæteros ab alijs
nominatos, cū ex primis tribunis, eos quoque fuiſſe opinione receptum ſit, ſequentibus
annis etiam adiungemus. Hoc autem loco nonnulla de huius magiſtratus ratione, & po-
teſtate ſunt adferenda, quæ annalibus hiſce lucem addant.

Tribuni plebis
primi quinque
ſecundum quoſ-
dam.

De tribunicia poteſtate.

TRIBUNICIAM poteſtatem, vt præcipuum libertatis plebeæ fundamentum, ſic
non minus largum contumaciæ contra quoſuis magiſtratus, omniſque ſeditionis
fontem, ſuperbia (velut dixi) atque auaritia patriciorum, penes quos poſt Reges exactos
gubernacula imperij fuerunt, Romanæ reip. inuexit; parum lætis, me hercle, auſpicij. Ni-
mirum, ſeceſſione plebis à patribus, quæ anno Urbis CCLIX. contigit. cū plebs armata,
Conſulibus inuitis, L. Sicinio quodam auctore, trans Anienem ſeceſſit in Sacrum mon-
tem, ſenatus ac magiſtratum ſuperbiam incuſans, & nobilium ſœneratorum auaritiam,
crudelitatemque ferre diutiùs nolens. Qui in pauperum ciuium corpora ob debita nexo-
rum, vinculis, verberibusque ſæuebant. Tum itaque irritatis tali iniuria plebeiorum ani-
mis, conſenſu iam obſtinata multitudo reuocari in Urbem nullis eo anno conditionibus
poterat; vt tandem ſenatus periculo territus, & extrema reip. metuens, æris alieni diminu-
tione decreta, decem legatos de pace cum plebe reconcilianda miſerit. Quæ vnus Agrip-
pæ Menenij oratione rudi licet, & incondita, patribus reconciliata Romam redijt; hac tã-
men lege, vt magiſtratus & ipſa, contra patriciorum potentiam, ac vim creare ſibi poſſet,
quibus auxiliij eſſet latio; neve cui patrum capere eum magiſtrum liceret. Diſti-
que ſunt tribuni, vt vult Pomponius, quod tunc populus in tres tantum partes diuiſus erat, & ex
ſingulis ſinguli facti. Nec deſunt, qui à tribuendo auxiliio nuncupatos tribunos volunt.
Lege autem ſacrata (vt inuiolabiles eſſent) primùm creati ſunt. Quam talom ex parte car-
ptim adfert Cicero de Legibus tertio:

Tribunicia po-
teſtatis viru-
tes, & viti-
a.

Eius origo.

Vnde tribuni
diſti.

Lex ſacrata de
tribunicia po-
teſtate.

*Plebs. quos. pro. ſe. contra. vim. auxiliij. ergo. creafit; tribuni. eius. ſonto. Quod-
que. ij. prohibeſſint. quodque. plebem. rogaſint. ratum. eſto. Cum. populo. patri-
bus. agenda. ious. habent. ieidem. ad. plebem. quod. cenſuerint. feront. San-
cti. ſonto. Ne. plebem. orbam. tribuneis. relinquento.*

Quædam exprimit etiam Dionyſius Halicarnaſs. Antiquitatum lib. VI.

*Tribunum. inuitum. nemo. vt. vnum. è. vulgo. quicquam. facere. cogito. Nec.
verberato. nec. alium. verberare. iubeto. Nec. occidito. nec. occidere. iubeto. Si.
quis. contra. faxit. ſacer. eſto. bonaque. eius. Cereri. dicata. ſunto. Et. qui. eum.
occiderit. cadis. purus. eſto.*

Sed hæc tantum de iure inuiolabili poteſtateque ſacra tribunorum. Fuiſſe quidem & alia
plura legis capita conſtat; quæ hîc congerere ex diuerſis longum foret. Præcipua quædam
prætereire tamen nequeo. vt hæc:

*Appellati. ſubuenire. ne. dubitanto. vim. prohibento. Priuilegia. ne. irroganto.
De. capite. iureque. ciuium. non. ſine. comitijs. decernonto. Intercedere. colle-
gam. ne. prohibento.*

Accreueret temporum ſucceſſu plura legi capita, quæ ſuis indicare locis commodiùs
erit. Legem hanc poſtea renouarunt decem viratu ſublato Conſules L. Valerius, M. Ho-
ratius anno Urbis CCCIV. ſeceſſione plebis ſecunda. Fuit enim ab his ſancitum, vt qui tri-
bunis plebis, ædilibus, iudicibus, decemviris nocuiſſet; eius caput Ioui ſacrum eſſet; fami-
lia ad ædem Cereris, Liberi, Liberæque venum iret; ſicut apud Liuium lib. III. legimus.
„ Partem quoque legis eiſdem refert Sex. Pomp. hanc. Nam lege (inquit) tribunicia pri-
ma cauetur. Si quis eum, qui eo plebiſcito ſacer ſit, occiderit; paricida ne ſit. Ex quo
„ quiuis homo malus, atque imptobus ſacer appellari ſolet. Quinetiam tum quoque, vt
Zonaras annalium ſecundo prodit, tribunis plebis in comitijs conſeſſa ſunt auſpicia pa-
tricioꝝ conſenſu; apud quos ſolos lege Romuli fuerant. Datum id quidem honoris tribum conſeſſa-
ſpecie,

Valeria Hor-
tia lex.

ſacer quis, &
vnde dicatur.

Tribunis quoque
in comitijs cur

auſpicia a pa-
tricioꝝ conſeſſa.

specie, in cum tamen, re vera finem, ne tribuni plebsque ipsa quiduis temerè sciscerent agerentque, sed religionibus auspiorum sæpius impediuntur, cum intercessores de cælo fruare, & obnunciare possent. Appareret itaque tribunorum auspicia dumtaxat fuisse, ius de cælo seruandi, & obnunciandi. Quod etiam ex Liuij Ciceronisque varijs locis palam est. De numero tribunorum diuersas auctorum sententias recensui; vt alij duo, alij tres, alij quinque primùm creatos fuisse scribant. Constat autem quòd anno CCXCVI. Urbis quinque tribunis, quinque alij sint adiecti: bini ex singulis classibus, atque decem effecti. In eoque numero flante rep. illud collegium semper permanfit. Ita & diem solemnem in eundem tribunalium plebis. IIII. Id. Decembr. ab initio ad sua vsque tempora durasse scribit Dionysius Halicarnassens. Idem ex Cicerone, Liuij, & alijs passim colligimus. Plutarchus tribunus non gerere magistratum probare volens, & hoc adfert inter argumenta, quòd non anni principio, vt reliqui magistratus ineant. Eius ferè verba, quia ad rem faciunt, hic subiiciam. Quare trit unus plebis, ait, purpura non vitur, cum ceteri magistratus purpurati incedant? An quòd tribunus omnino magistratus non est? Nam nec lictores habet, nec in sella curuli sedens ius dicit, neque principio anni init, vt reliqui magistratus. Nec creato Dictatore se abdicat: sed omni licet imperio ad Dictatorem translato, ipse potestatem suam retinet, quasi magistratus non sit. Quemadmodum autem translationem statum esse quidam rhetores negant: quippe quæ non iudicium constituat, sed dissoluat, & euerrat; sic tribunatus impedimento potius magistratui, quàm magistratus. Etenim potentia magistratum resistere, nimiamque eorum licentiam coercere, ad eius auctoritatem pertinet. Quin Liuius tribunatum plebis ab initio vix pro magistratu fuisse habitum satis indicat lib. I. in describenda contentione Ap. Claudij Consulis cum tribuno plebis Lætorio, quæ contigit anno Urbis CCXXCI. Ait enim: Adolescentes nobiles stabant nihil cedentes viatori: tum præhendi quosdam Lætorius iubet. Consul Appius negare ius esse tribuno in quemquam, nisi in plebeium. Ardens igitur ira tribunus, viatorem mittit ad Consulem; Consul licentem ad tribunum, priuatum esse clamitans, sine imperio, sine magistratu. Antiqui quidem iuris fuisse ex Labeone Antistio, & M. Varrone probat Gellius lib. XII. cap. XI. quòd tribuni plebis non iuridicando, nec causis querelisque de absentibus noscendis crearentur; sed intercessionibus faciendis, quibus præsentibus fuissent: vt iniuriam, quæ coram ipsis fieret, coercerent: vnde præhensionem, non vocationem in ius ipsos habere Labeo contendebat. Id ipsum adferit M. Varro rerum humanarum libro XXI. cuius verba ex Gellio hic subiiciam. In magistratu (inquit) habent alij vocationem, alij præhensionem, alij neutrum. Vocationem, vt Consules, & ceteri, qui habent imperium. Præhensionem, vt tribuni plebis, & alij qui habent viatorem. Neque vocationem, neque præhensionem, vt Quæstores, & ceteri, qui neque licentem habent, neque viatorem. Qui vocationem habent, iidem præhendere, tenere, abducere possunt; & hæc omnia; siue ad sunt, quos vocant, siue acciti iusserunt. Tribuni plebis vocationem habent nullam; neque minus, multi imperiti, perinde atque haberent, ea vsi sunt. Nam quidam non modò priuatum, sed etiam Consulem in rostra vocari iusserunt. Ego triumvir vocatus à Porcio tribuno plebis, non iui, auctoribus principibus; & vetus ius tenui. Item tribunus cum essem, vocari neminem iussi; nec vocatum à collega parere inuitum. Pulcherrimè hæc Varro iuris Romani non secus ac omnis philosophia peritissimus; primam scilicet tribuni plebis potestatem esse in auxilij latione, & coercendo per intercessionem ceteros magistratus, atque etiam ipsos collegas suos. Vnius enim intercessione, reliquorum potestas irrita fiebat. Id quod Cicero ad Atticum scribens epistolarum lib. III. affirmat: tribunalium quippe plebis lege collegij sui non teneri; qua cautum, ne intercedere, abrogare, vel derogare liceret. Qualis fuit illa P. Clodij, quæ Aeliam, Fufiamque leges, subsidia contra tribunos furiosos, sustulit, quæque propugnacula (vt inquit Pædianus) & muros tranquillitatis & ocij euertit. Vetabat enim legi à tribuno plebis latæ intercedere, obnunciare concilio, aut comitijs, contra eam de cælo fruare, vtque etiam factis diebus legem ferre tribunis liceret. Sed hanc Clodiam mirificè passim exagitat Cicero in orationibus, vt pestiferam atque iniquam. Vis enim intercessionis summa semper in rep. fuit: qua non solum senatus consulta, verum etiam plebiscita, leges ac magistratum acta quæuis impediri poterant. Ideoque senatus ad eam, veluti ad tutissimum contra tribunicia teia clypeum, recurrere frequenter solet; & intercessorem sibi vnum alterumve è tribunis comparando, clauum clauo pellere. Quo quidem remedio senatus vix vnquam caruit: quærentibus ferè semper tribunorum plerisque melioris partis gratiam. Iam verò quamuis non statim magistratus nomen adepti sunt tribuni plebis, quia tamen sacrosancti erant, potentia agendi cum populo præpolicbant; præhendi, & in vincula ducendi licentia ceteros omnes magistratus superabant. Quemuis enim supplicem à iudicio liberare, velut ex Cluentiana Ciceronis colligimus; vel à prætoris damnatum asserere, defendere à vinculis, implorari appella-

Numero tribunorum varijs
Tribuni decem.

Die mundi tribunatum.

Tribunatus pro magistratu non habuit.

Quamobrem tribunum crearentur.
Præhensio tribuni erat non vocatione.

De qua storibus urbanis intellige.

Tribunicia potestas irrita per vnus college intercessionem.

Aelia, Fufia leges.

Clodia lex.

Vis intercessionis.

Tribunicia potestas vis.

appellati que poterant. Hinc præsidet, custodesque libertatis se iactare; eorumque domus interdium noctuque patere omnibus, tanquam aræ semper accessibiles, afflictorumque portus, vel asyla, sicut apud Plutarchum legimus in problematibus. Exemplo item est T. Manlius Torquatus, qui ex agro nocte in Urbem ac ædes tribuni plebis Popillij perrexit, patrem reum ab eius actionibus vindicaturus. Ipsi vero postmodum, vt semper ciuibus præsto essent, à foro abesse, vel extra Urbem pernoctare nefas esse coepit. nisi S. C. aut plebiscito iussi, reip. causa aliquò proficiscendum, aut feriæ Latinæ celebrandæ forent; quando omnes pop. Rom. magistratus pro publica salute in monte Albano Ioui sacra facere solent. De qua re sic Gellius lib. III. cap. II. differit. ex Varronis libro rerum humanarum quem de diebus scripsit. Præterea tribuni plebis, quos nullum diem Roma abesse licet, cum post mediam noctem proficiscuntur, & post primam facem, ante mediam sequentem reuertuntur; non dicuntur abfuisse vnum diem, quando ante horam noctis sextam regressi, partem aliquam illius in vrbe Romana sunt. Immo nihil potestatis extra Urbem ipsis erat; quandoquidem ius prouocandi ad populum millesimo ab Vrbe passu cessabat. Auctores sunt Liuius lib. III. Dionysius VIII. Dio XXXVII. XLV. & LI. In Vrbe igitur sacrosancti duntaxat regnare, consensu plebeio consili, senatus consulta, leges, edicta, acta magistratum, intercessionibus rescindere; leges nouas pro arbitrio promulgare, concilia plebis edicere, senatum cogere vel dissoluere, pontificum, augurumque collegia denunciare, conciones qualescunque cedere, tributorum collationes, militumque delectus inhibere. Denique agros, vectigalia, pecunias publicas, magistratus, prouincias, quibus vellent dare, vel auferre populi suffragio non veriti sunt. Ad eò vt progressu temporis nimia licentia feroces, & proteruiore facti, illustres ciueis, indicta causâ, bonis & exilio mulctare; obtorto collo ad supplicium trahere, Consules ipsos (vt omittam alios magistratus) in carcerem ducere pro ludicro habuerint; nihil non ausi pro libidine, libertatis plebeie tuendæ prætextu; vt demum libertatis publicæ fundamenta omnia subuerterent. Dum auro venales facti ad seditionum bellique intestini incendia faces admouere non cessant; quemadmodum ex annalibus nostris studiose lectori luce clariùs constabit. Lege autem sacra exclusi ab hoc collegio patricij fuerunt, contra hos enim primùm inuenti tribuni. Cum tamen moris esset, vt quando non omnes decem vnus comitijs à populo crearentur; qui primi facti essent, reliquos ad numerum deficientes sibi cooptarent, effecere nonnunquam patres clientum opera, vt patricij cooptarentur; velut anno Urbis CCCIV. contigit. De qua re sic Liuius lib. III. Noui tribuni plebis in cooptandis collegis, patrum voluntatem fouerunt, duos enim patricios, consularesque Sp. Tarpeium, A. Aeternium cooptauerunt. Hæc Liuius. Verum L. Trebonius Asper trib. plebis infestus patribus, quòd se ab ijs in cooptandis tribunis fraude captum, proditumque à collegis aiebat, rogationem tulit, vt qui plebem Romanam tribunos plebis rogaret, is vsque eò rogaret dum decem tribunos plebei faceret. Legi tamen non semper satisfactum est; nam anno postea CCCLI. cum item tribunorum numerus comitijs non expleretur; pugnatum rursus, in loca vacua vt patricij cooptarentur. Quod posteaquam obtineri non potuit, effectum tamen, vt cooptarentur, Treboniæ legis labefactandæ causâ, duo patriciorum clientes C. Lucerius, M. Acutius; ex quo non parum contentions enatum est, vt Liuius lib. V. & nos suo loco diffusius. Progressu dein temporis frustra sæpe tentatum de tribunatu patricijs communicando, non tamen obtentum fuit. Cuius etiam Dio lib. XXXVII. item Zonaras meminere. Admissos tamen ad tribunalium patricios scimus, qui adoptione in plebeiam aliquam familiam prius transfuerant, sicut P. Clodius fecit, qui patricius, vt tribunus plebis fieret, & se de Cicerone inimico vindicaret, à M. Fonteio quodam se adoptari curauit. Idem fecisse postea P. Corneliu D. Labellam referunt Dio lib. XLII. & Plutarchus in Antonio. Inuentâ namque est primùm tribunicia potestas plebeie, vt dixi libertatis tuendæ causa, & ex plebeio corpore tribunos creare leges sacra iuebant, excluso nimirum senatu, contra cuius potentiam creabantur. Plebeios equites deinde Romanos etiam admissos Liuius lib. IIII. satis arguit. Exclusos tamen diuissimè senatores licet plebeios argumento est, quòd olim tribunis plebeis curiam intrare fas non erat, velut inter antiqua instituta Val. Max. refert lib. III. cap. II. Sed ante valuas (inquit) positas subscellijs decreta patrum attentissima cura examinabant, vt si quæ ex eis improbassent, rata esse non sinerent. Itaque veteribus S. C. litera T. subscribi solet, eaque nota significabatur, illa tribunos quoque censuisse. Aliam verò fuisse Attei Capitonis sententiam docet Varro epistolarum quæstionum III. vt apud Gellium lib. XIII. cap. VII. legimus. Namque & tribunis (inquit ibidem Capito) plebis senatus habendi ius erat; quanquam senatores non essent ante Atinium plebiscitum. Ex quo Gellij loco colligimus, Atinio plebiscito tribunis plebis cum magistratu simul curiam apertam fuisse; eoque cautum, vt quem tribunalium plebis creasset populus, is hoc ipso in posterum senator esset. Quam legem à C. Atinio Labeone latam arbitrantur nonnulli anno Vr-

Cur tribunorum domus semper aperta.
T. Manlius Torquatus.

Non licebat tribunis extra Urbem pernoctare.
Quando tribunis Vrbe abesse fas fuit.

Tribunicia potestas extra Urbem nulla.
Tribunicia potestatis in Vrbe vis.

Eiusdem potestatis abusus.

Patricij à collegio tribuni lege sacra exclusi.
Quando etiam patricij ad tribunalium admitti.

Trebonia lex.

Patricij à plebeis adoptati ad tribunalium.

Senatores diuissimè exclusi.

Mos veterum tribunorum subscribendi S. C.

Atinia lego primùm trib. pl. curiam aperta.

no. Urbis DCXXXIII. ut tum dicemus. Quin uti magis aduersus nobilium hominum vtriusque fortis auctoritatem ac potentiam muniretur tribunicia potestas, antiqua quoque lege cautum fuisse discimus ex Liuijs; ne filij, quorum patres curuli magistratu functi adhuc essent superstites, ad tribunatum, ædilitatemve plebis admitterentur. Parentum enim ius in filios potestatem quamuis infringere minueret. posse, persuasum erat. Lata lex haud dubie fuit post cōsularum, aliosque curules magistratus plebei communicatos; & ni fallor, postquam C. Flaminius tribunus plebis seditiosus anno DXXI. legem agrariam contra senatus voluntatem ferens à patre C. Flamini priuato detractus è Rostris, & abductus è concione fuerat. Sed quis eius auctor legis, non inuenio. Mentionem illius facit Liuius libro XXV. de C. Seruilio æd. plebis anno DXLIV. scribens hæc: Seruillum negabant iure aut tribunum plebis fuisse, aut ædilem esse: quod patrem eius, quem III. virum agrarium occisum à Boicis circa Mutinam esse, opinio per decem annos fuerat, viuere, atque in hostium potestate esse, satis constabat. Iuri igitur eius obstaculo fuit, nō, quod captiuus pater erat, sed quod viuebat. Multò clarius hoc ex alijs eiusdem Liuij verbis libro xxx. intelligi potest, ubi narrat, ut idem C. Seruilius Consul anno DL. patrem ac patruum ex Gallica seruitute receptos Romam reducerit. Latum (inquit) ad populum est, ne C. Seruilio fraudi esset, quod patre, qui sella curuli sedisset, viuo (cū id ignoraret) tribunus plebis, atque ædilis plebis fuisset, contra quàm sancitum legibus erat. Hæc rogatione perlata, in prouinciam redijt. Itaque in eum solum finem è prouincia Romam venisse verisimile est. Denique cū in summam amplissimamque dignitatem successu temporis tribunicia potestas excreuisset; velut tumultuum, ac dissensionum civilium stirpem L. Cornelius Sulla per vim Dictator occupata rep. factus, non solum detruncavit, sed ferè radicitus sustulit, legibus ad eam imminuendam latis. Primum ne quis tribunus plebis, nisi senator crearetur. Ne qui fuisset, ad alios magistratus admitteretur. Ne ius ferendarum legum, concionandive; sed intercedendi dumtaxat ipsis esset, ut apud Appianum Alexandrinum, Liuium, Plurarchum, Suetonium, & alios reperimus. Itaque Cicero de legibus libro III. potestatem iniuriæ faciundæ tribunis Sullam abstulisse, auxilij ferendi reliquisse dicit. Caterum Sulla mortuo C. Aurelius Cotta Consul ius honorum petendorum mox tribunis restituit, pristinaque dein potestas paulo post à Pompeio Magno ipsis est redintegrata. Auctores sunt Sallustius in Catilinario, & oratione Macri tribuni plebis, Velleius, Cæsar ciuiliū primo, & Cicero in oratione pro Cluentio; isque ob prauitatem iudiciorum à populo Rom. plenam potestatem efflagitatam, & necessario à Pompeio Magno restituta, actione secunda in Verrem scribit. Ut haberent nimirum iniuria oppressi, quod, velut ad aram, refugerent. Bis itaque tribuniciam potestatem è rep. penè sublatam cognoscimus: semel creatis x. viris legum ferendarum, quam plebs per f. cessionem mox recuperavit. Iterum Dictatore, ut diximus, L. Sulla, quæ à Cn. Pompeio restituta est, cuius redditæ Pompeium ipsum postea sæpe poenituit. Nec diu postea sacrosanctum illud tribuniciū ius, translato per Cæsares ad monarchiam reip. statu, senatus populi que voluntate primum Augustus, dein reliqui Imperatores sibi in perpetuum adscripsere. Nomen nihilominus, ac velut umbra tribunatus plebis per aliquot post ætates in rep. remansit. Quemadmodum studioso lectori latius ex nostris Annalibus constabit.

Lex antiqua de tribunatu plebis capiēdo.

C. Flamini.

A. E. Sulla ad stirpem quasi detrunca trib. potestas. Leges Cornelia de tribunicia potestate.

Aurelia lege tribunis ius petendorum honorum restitutum.

Pompeia lex eis pristinam potestatem redintegravit.

Bis è Republica penè sublata tribunicia potestas.

Tribunatus potestas ad Imperatores translata, nomine tantum in rep. relicto.

AEDILES. PLEBIS. PRIMI.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.

[C. Mucius. c. f. II. n. Cordus. Scæuula.] [Q. Mucius. c. f. II. n. Cordus. Scæuula.]

Non inuenio quemquam veterum primos plebis ædiles nominasse. Cogit nos igitur instituti ratio vacua loca magistratum qualicumque modo supplere, & fingere primos ædiles C. Muci Cordi primi Scæuulæ duos filios: cuius familiæ posteritas multis sæculis Romæ continua serie floruit.

De ædilitate plebis.

VETVS TVS item est magistratus plebeia ædilitas patricios excludens, & eodem hoc annocum tribunatu plebis reip. inducta, ut Dionysius Halicarnas. & Zonaras auctores sunt. Non tamen simul cum tribunis in monte sacro creatos ædiles Dionysius tradit; sed postea reconciliatis iam ordinibus, creatisque dudum tribunis, plebem à senatu petiisse; ut sibi permitteret, binos è suo corpore singulis annis creare, qui tribunis subministrarent, quique eas causas iudicarent, quas ipsi eis committerent, vnde etiam iudices

Ædiles quando primum create.

primum

primum vocabantur. Quique simul sacrificiorum, Feriarum Latinarum, publicorum priuatorumque locorum, annonæ, forique venalium curam haberent. Quo etiam à senatu permissis duos viros è plebe creatos tanquam tribunorum socios, ministros, ac iudices, qui deinde ab ædium curâ, in quibus omnia sua scita plebs deferrebat, ædiles appellati sunt; quemadmodum Pomponius de origine iuris, & M. Varro attestantur. vel ab aditu, quod facilis ad eos aditus esset, ut vult Sex. Pompeius. Zonaras astipulatur etiam Dionysio. Recens creatis (inquit) tribunis duo ædiles sunt adiuncti, quorum ministerijs ad scripturas vterentur. Qui cū omnia decreta, omnia senatus consulta acciperent, & asseruarent, nihil eorum quæ agebantur omnium ipsos latebat. Olim igitur his de his causis iuris dicendi ergo creabantur. Post autem cū alia, tum forum rerum venalium eis commissum. Vnde à Græcis ἀγορεύοντες appellantur. Quando autem senatus consulta primum custodiæ ædiliū commissa fuerint, Liuius libro III. declarat. Institutum hoc esse scribens post decem viros exactos à M. Horatio, & L. Valerio Contulibus; ut senatus consulta in ædem Cæceris ad ædiles plebis deferrentur, quæ antè arbitrio Consulū supprimebantur, vitiabanturque. Ut igitur tribunis plebis scribendo adessent, leges, plebiscita, ac senatus consulta asseruarent, ius item ex tribunorum commissione interpretatos dicerent, creati sunt. Accessit progressu temporis ludorum quorundam solemnium, feriarum, viarum, cloacarum, aquæductuum, publicorumque quasi omnium operum tutela, atque cura; atque ijs præsertim annis, quibus censorum magistratus in Vrbe nullus erat. Id quod ex Frontino colligimus, quum dicat libro II. de aquæductibus. Ad quem autem magistratum ius dandæ, vendendæ, ve aquæ pertinuerit, in ijs ipsis legibus variatur. Interdum enim ab ædilibus, interdum à censoribus permissum inuenio; sed apparet quotiens in rep. erant, ab illis potissimum petiitum, cū ij non erant, ædiliū eam potestatem fuisse. Hæc Frontinus, qui postea adijcit, eorum quoque operum probandorum curam fuisse apud censes, & aliquando apud ædiles. Insuper mensurarum ac ponderum, rerumque in Vrbe venalium examen eis commissum erat. Hinc Persius Satyra prima de superbiēte municipali ædile.

Iudices prius ædiles dicti fuerunt.

Ædiles unde dicti.

Ædiles Græcè ἀγορεύοντες. Senatus consultorum custodia quando ijs primis commissum. Ædiliū officium.

Sese aliquem credens Italo quod honore supinus Fregerit heminas Arreti adilis iniquas.

Sic Iuuenalis Satyra x.

Et de mensura ius dicere, vasa minora Frangere panno susuactis adilis Vlubris.

Erat enim in municipijs hic magistratus sæpe maximus. Quod verò cloacæ publicæ, aquæductus, viæ, vici, cæteraque urbana ædificia integrâ, munda, lauta, atque expedita asseruarentur, ædiliū oneri etiam incumberebat. Referunt Dio & Suetonius, inter imperij omnia Vespasiani Aug. quod ipsam ædilem Caligula princeps iratus, propter curam verrendis vijs non adhibitam, lutum toga prætexta iussisset exportare. Ex Liuijs nostrisque Annalibus studiosus lector facile colliget pecuarios, laniones, nummularios, aliosque rerum venalium mercatores, si fraude circumuenissent emptores, ab ædilibus multatos frequenter fuisse, pecuniamque multatitiam operibus publicis faciendis applicatam. Denique quicquid rerum vitiosarum pro sincero, fractum pro integro venisset, ædilio edicto redhiberi solet, atque etiam puniri. Auctor Suetonius à Claudio Cæsare senatorem prætura functum fuisse relegatum, quod in ædilitate inquilinos prædiorum suorum contra vetitum cocta vendentes multasset, villicumque interuenientem flagellasset, eaque de causa popinarum coercionem ædilibus ab ipso ademptam. Quin etiam sub Nerone cū ædiliū, tum tribunorum plebis potestas cohibita diminutaque est, ut apud Tacitum libro x. II. legimus. Sed parum necesse iudicari omnia quæ progressu temporis pro occasione vel principum libidine in hisce magistratibus immutata sunt, anxie hic congerere, quandoquidem singula suis locis in ipso opere plenius sint persequenda. Illud tamen adiungere hoc loco non incongruum erit, ædiles, licet magistratus essent populi Rom. quia tamen vocationem, præhensionemve non habebant, in ius etiam à priuato trahi olim ad prætorem potuisse. Docet hoc Gellius libro XII. cap. XII. ex M. Varronis rerum humanarum lib. XXI. in quo ita scriptum fuit: Qui potestatem neque vocationis populi viritim habent, neque præhensionis, eos magistratus à priuato in ius quoque vocari est potestas. M. Læuius ædilis curulis à priuato ad prætorem in ius est eductus. Nunc stipati seruis publicis non modò præhendi non possunt; sed etiam vltro summouent populum. Hoc Varro in ea libri parte de ædilibus, Ex quo colligimus vocationem in ius hunc magistratum olim non habuisse, neque præhensionem, nisi iussu tribunorum plebis: Ideo nec lictoribus, nec viatoribus, sed seruis dumtaxat publicis eos vfos esse.

Publicorum locorum, ædificiorumque custodia ipsi quoque incumberant.

Fori etiam vici, venalium curam gerebant.

Ædiles neque vocationem neque præhensionem habebant.

Quæstores

Ex S.C. quæstores huius anni Agrippæ Menenij funus sumptu publico libitinarijs locauerunt, æsq̄e collectitium plebi reddere iussi sunt. Quod ipsum plebs recipere nolens liberis defuncti largita est. Dionysius in fine vi.

///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. f. ///. n. ///.

P. Valerius. P. f. Volusi. n. Poplicola. M. Fabius. K. f. ///. n. Vibulanus.

P. Valerium hunc Poplicolæ filium dicit fuisse Dionysius libro vii. & anno sequenti legatum in Siciliam missum ad fruges emundas. Iraque quæstorem hoc ferè tempore fuisse opinor. Ad consulatum tamen seriùs peruenit, quem secundum quoque gessit, vt monstrant tabulæ Capitolinæ, in quibus & Poplicolæ filius asseritur. M. Fabius vnus est ex tribus fratribus Fabijs eius temporis consularibus, qui cum fratre Kætone procos. post secundum consulatum legatus ad Cremeram occisus est. vt dicitur.

A N N I P . R . C . C C L X I .

Consules

T. Gegahius. ///. f. ///. n. Macerinus. P. Minucius. ///. f. ///. n. Augurinus.

IN Orofio mendosissimè leguntur horum Consulum nomina, T. Gessonijs. P. Numicijs. Rectè Liuius, & Dionysius libro vii. T. Geganium Macerinum, & P. Minucium produnt. Tabulæ Græcæ, & quas Cuspinianus citat, Macerinum & Augurinum, quæ horum cognomina sunt.

Annona cari-

tas.

Composita domi discordia, & foris à bello cum quæta essent omnia, annonæ summa caritas Vrbe afflixit, ex incultis per secessionem plebis agris orta, additam penuriæ pestilentiam scribit Orofius libro ii. cap. v. Vide Liuium & Dionysium libro vii. principio. Proelium Atheniense ad Marathonem sedecim annis post mortem L. Bruti Regum exactoris accidisse Dionysius auctor est lib. v. Gellius libro xvii. cap. vltimo contigisse scribit anno Urbis cclx. à Capitolinis tabulis anno vno discrepans.

Tribuni plebis.

Sp. Icilius. ///. f. ///. n. Ruga.

Seditiosus Icilius conciones aduersus Consules, & patricios habuit ipsorum malitiæ famis necessitatem attribuens. Legem de tribunicia potestate tulit hanc:

Concionanti. apud. populum. tribuno. nemo. contradicito. nec. dicentem. interpellato. Si. quis. contra. faxit. vades. dato. tribunicis. soluturum. se. multam. quam. imposuerint. Qui. vades. non. dederit. morte. multator. & bona. eius. sacra. sunt. Si. quid. controuersia. multarum. huiusmodi. causa. incidit. iudicia. penes. populum. sunt. Dionysius lib. vii. qui & cum libri sexti fine nominat inter legatos plebis ad senatum cum de cõditionibus concordia ageretur.

///. ///. ///. f. ///. n. ///.

C. Licinius. ///. f. ///. n. * Caluus *

Aediles.

L. Sicinius. L. f. ///. n. Bellutus. L. Iunius. C. f. ///. n. Brutus. Bubulcus.

Qui secessionis plebiæ auctores, & tribuni plebis anno superiore fuerunt. Ab Icilio tribuno in concionem producti acerbissimè in patricios inuecti sunt. Dionysius.

Quæstores.

///. ///. ///. f. ///. n. ///.

///. ///. ///. f. ///. n. ///.

C. Iulius. C. f. L. n. Iulus. Sp. Furius. ///. f. ///. n. Fufus.

Hic vndecennio, ille decennio post Consul, qui item x. vir postea sic reperitur scriptus in Capitolinis tabulis.

I

A N N I .

A N N I P . R . C . C C L X I I .

Consules.

M. Minucius. ///. f. ///. n. Augurinus. II. A. Sempronius. ///. f. ///. n. Atratinus. II.

Livio & Cassiodoro adijciendi sunt numeri apud Consules, nam iterum hoc anno consulatum adeptos testatur Dionysius, additque Cn. Coriolanum in petitione huius consulatus passum repulsam: cui & suffragatur Plutarchus.

Cn. Marcius Coriolanus nobilium primus damnatus à plebe perduellionis est, quod de tribunorum potestate abolenda disseruisset in senatu; neque prius frumentum è Sicilia aduectum populo diuidendum censuisset. Damnatus in Volscos exulatum abiit, minitans patriæ, hostilesque iam spiritus gerens: ideoque venientem Volsci Romanorum hostes benignè exceperunt. Historiam latissimè enarrant Liuius, Dionysius & Plutarchus in Coriolano, Gellius libro xvii. fine.

Cn. Coriolanus à plebe perduellionis damnatus, & in exilium missus est.

Tribuni plebis.

L. Sicinius. ///. f. ///. n. Bellutus. II. M. Decius. ///. f. ///. n. * Mus *

M. Decium verò nominat inter legatos plebis ad senatum, cum de concordia ageretur. Dionysius lib. vi. fine, qui omnes tribuni deinde facti sunt. Cn. Marcium Coriolanum patricium virum perduellionis diem ad populum dixere, liberiùs resistentem per ministros ædiles comprehendere, & saxo Tarpeio deicere conari sunt: sed obstante omni nobilitate, ac senatu prohibiti. Tandem de eius capite plebem primis tributis comitijs in suffragia vocarunt, atque absentem, vt Liuius tradit, exilio damnarunt. Atque hoc primum de capite hominis patricij iudicium tribunicia potestas senatui extorsit, quæ plebis potentia plurimum incrementi cepit, eoque exemplo postea sæpiùs plebs, vt non immeritò quosdam damnauit, ira in præclaros ciues aliquos iniquissimè etiam grassata est. Vide Dionysium, Liuium, Plutarchum & alios.

Primum plebis de capite patricij iudicium.

Aediles.

L. Iunius. C. f. ///. n. Brutus. Sp. Icilius. ///. f. ///. n. Ruga. Bubulcus. II.

Tribunorum plebis iussu Cn. Marcium Coriolanum, indicta causa comprehendere tentantes, à patricijs iuuenibus pulsati sunt. Dionysius & Plutarchus.

Aediles plebis pulsati.

Quæstores.

Ex S.C. frumentum è Sicilia, alijsque locis aduectum vili precio vendidere, pecuniamque in ærarium redegere. Dionysius, Liuius.

///. ///. ///. f. ///. n. ///.

///. ///. ///. f. ///. n. ///.

Cn. Manlius. P. f. ///. n. Cincinnatus. M. Horatius. M. f. ///. n. Puluilus.

Hic eius qui Capitolium dedicauit filius: patet M. Horatij, qui Consul x. viros exegit, quem M. Horatij, qui Capitolium dedicauit, nepotem dicit Liuius. Collegæ autem Cn. Manlij filius A. Manlius extat Consul in Capitolinis tabulis.

A N N I P . R . C . C C L X I I I .

Consules.

Q. Sulpicius. ///. f. ///. n. Camerinus. Sp. Lartius. ///. f. ///. n. Flautus. II.

HOc modo Consules reddunt Dionysius, & Marianus Scotus, licet à Liuijs penitus omittantur, qui triennij ferè totius historiam superioris anni consulatus est amplexus. Causam cur hoc fecerit non inuenio, nisi dicamus hæc tempora leuiter & raptim eum voluisse percurrere, & quasi ad grauiora festinare. Sunt tamen nonnulli qui librorum culpa duorum annorum Consules in Liuijs prætermittos opinantur, quos suis locis restituere se velle scribit Franc. Robertellus Liuium emendatiorem multo studiosis promittens.

I 2

mittens.

Linij locus sup-
pletur.

Prodigia.
Pestis causam
ludos vitiosos
relata.

Mania lex de
ludis.

Macrobii
corrigendus.

mittens. Atque hos Consules ita ferè Liuius interferendos esse coniectura ducor. Q. Sulpicio. Sp. Latio II. Cos. Coriolanus hospitio utebatur Tulli. Atij, &c.

Prodigia hoc anno varia in religionem animos ciuitatis vertisse narrat Dionysius, accedente etiam peste cum magna pecorum clade. Causam verò mali ex Ti. Atinij cuiusdam somnio in ludos magnos (quos bello Latino Dictator A. Postumius vouerat) vitiosè celebratos referunt; eò quòd paterfamilias quidam ipsis ludis seruum ante pompam flagellarat. Quemadmodum diffuse idem Dionysius narrat, item Liuius, Plutarchus, Val. Max. libro I. cap. VII. Lactantius, D. Augustinus, & alij.

Tribuni plebis.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.

* P. * Manius. II. f. II. nepos. Lex Mania ex S. C. de ludis Romanis instaurandis, addendoq. Circensibus instauratio quotianis die hoc anno lata est. Eius meminit Macrobius Saturnalium lib. I. cap. XI. Sed mirum in modum vitiosa sunt in exemplaribus propria nomina, cum anni Urbis condita notis: quæ ex historiarum ipsius, atque annalium fide debent emendari. Perperam enim Urbis hic annus in exemplaribus exprimitur CCCCLXXIII. lexque Mania, Menia, atque Atinij ægrotus in senatum deportatus, Annius appellantur.

L. Albinus. II. f. II. nepos. Hic inter primos tribunos plebis recensetur à Liuius.

Aediles

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.

C. Sicinius. L. f. II. n. Bellutus. P. Licinius. II. f. II. n. * Caluus *

Cum constet exemplis eo tempore ex tribunitijs aediles fieri quoque solere: non obstabit, quin & more nostro ex his aedilitates plerasque exempli causa suppleamus, ob rationes in præfatione adductas. Atque hos quidè ex primis tribunis fuisse vult Dionysius.

Quæstores

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.

T. Virginius. T. f. T. n. Tricoftus. Rutilus. C. Seruilius. II. f. II. n. Structus. Ahala.

Qui Consules sequentur, Seruilius abhinc duodecimo, Virginius vndecimo.

ANNI. P. R. C. CCLXIV.

Consules.

C. Iulius. II. f. II. n. Iulus. P. Pinarius. II. f. II. n. Rufus Mamercinus.

PERPERAM Tullus mutarunt passim librarij pro Iulus. Nam hoc verum cognomen Iuliorum ab Ascanio Aeneæ filio gentis auctore, vt Virgilius non vno loco satis indicat:

At puer Ascanius, cui nunc cognomen Iulo. Et alibi:

Iulius à magno demissum nomen Iulo. Idem ex fragmentis Capitolinis postea patebit. P. Pinarij duplex cognomen est, Dionysius & tabulæ Græcæ Rufum appellant. Quas autem Cuspinianus adducit, Mamercinum. Atque hoc etiam esse Pinariorum, alibi apparebit.

Linij locus sup-
plendum.

Ludi magni in-
staurati rursus.
Volsorum in-
uentum à Cos. S.
Urbe pellitur.
Bellum Volsorum
Cn. Coriolano
duce.

In Liuius, vt dixi, non reperiuntur hi Consules, qui tamen rectè interferi suo loco possidentur, hoc modo, C. Iulio deinde & P. Pinario Coss. ad eos ludos auctore Tullo Atio vis magna Volsorum venit. Non tamen istud affirmo penitus, sed suspicor tantummodo. Sub his enim Consulibus ludos magnos, antea non ritè factos magnificentissimè à Romanis instauratos fuisse, tradit Dionysius. Ad quos cum magna vis hominum ex vicinis ciuitatibus confluxisset, Volsorum solà iuentus, quæ frequentissima aduenerat, ignominiosè à Consulibus, tanquam insidias molirerur, Vrbe expulsa fuit, procurante hoc eorum principe Tullo & Cn. Marcij Coriolano exulis, qui ad eum confugerat, consilio; dum honesta belli inferendi causa quaeritur. Qua iniuria irritati Volsorum populi omnes,

nes, ipso Tullo auctore, ac duce Cn. Coriolano in Romanum agrum irrumpunt, Circios profecti, colonos Romanos expulserunt. Vide Dionysium, Liuium & Plutarchum in Coriolano.

Tribuni plebis

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.

C. Sicinius. L. f. II. n. Bellutus. [L. Icilius. II. f. II. n. Ruga.]

Aediles:

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.

C. Icilius. II. f. II. n. Ruga. [C. Iunius. II. f. II. n. Bubulcus.]

Quæstores.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.

C. Cornelius. II. f. II. n. Lentulus. C. Horatius. M. f. II. n. Puluillus.

Esquilinus.

Lentulus Cos. anno deim vndecimo susceptus est, C. Seruilio in magistratu mortuo. C. Horatius videtur fuisse filius M. Puluilli, qui Capitolium dedicauerat, & hic anno cclxxvi. Cos. fuit. Anno deinde ccc. mortuum augurem Liuius annotauit lib. III.

ANNI. P. R. C. CCLXV.

Consules:

Sp. Nautius * Sp. f. Sp. n * Rutilus. Sex. Fariius. II. f. II. n. Fufus.

COGNOMINA Consulum non habentur in Liuius, Dionysio, Cassiodoro vel Mariano; sed è tabulis Græcis, & Cuspiniani ea desumpsi, licet posterius non nihil corruptum fuerit. Sp. Nautius hic frater maior natu C. Nautij fuisse colligere est ex ratione temporum, quem in consulatu suo facti Capitolini Sp. f. Sp. n. vocant in annali cclxxix.

Expeditionem mouit Coriolanus contra patriam, captisque Satrico, Longula, Polusca, Coriolis, Nouella, Labicis, Lauinio, aliisque nonnullis Latini nominis & Romanæ ditioribus oppidis, tandem ad quartum ab Vrbe lapidem castra posuit, Romam ipsam hostibus infestissimis in excidium daturus. Neque vllis, vel etiam virginum Vestalium, legationibus placari, aut auerti potuisset: nisi martis Veturie, vxoris Volturnæ, ac mulierum Romanarum obuiam in castra prodeuntium precibus, ad misericordiam fuisset commotus. Quarum comploratione fractus, ex agro Romano legiones mouit. Et non diu postea ob rei inuidiam à Volsis occisum ferunt. Vide Liuium, Plutarchum, Dionysium & Val. Max. libro V. cap. II. & III.

Oppida & ur-
bes Romanorum
à Volsis cap-
tae
Roma obsessa.
Roma ut ab
obsidione libe-
rata.
Cn. Coriola-
nus occisus.

Tribuni plebis

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.

M. Platorius. II. f. II. nepos. P. Licinius. II. f. II. n. * Caluus *

M. Platorius primipili centurio antea fuerat, magnæ auctoritatis apud plebem, cui populus dedicationem ædis Mercurij, spretis Claudio & Seruilio Coss. dederat anno cclviii. vt auctores sunt Liuius, Dionysius VI. & Val. Maximus.

Aediles

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.

L. Sicinius. L. f. II. n. Bellutus. II. C. Licinius. II. f. II. n. * Caluus *

Quæstores

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.

T. Menenius Agrippæ. f. C. n. A. Virginius. T. f. T. n * Tricoftus. Rutilus.

Lanatus.

Ambo sequentur eodè ferè quo priores quaestores interuallo Consules, Menenius XI. Virginius XI. abhinc annis.

Consules.

C. Aquilius. // f. // n. Tuscus. T. Sicinius. // f. // n. Sabinus

QVAEDAM exemplaria, tam Liuij, quam Dionysij, & Cassiodori, aliterum Consulem T. Siccium, non Sicinium nominant, cognomina ex tabulis Græcis, & Cuspiniani addidimus, in quibus eius anni Consules Tuscus & Sabinus leguntur.

Bellum cum Volscis & Hernicis hoc anno gestum, Sicinio Volsci, Aquillio Hernici prouincia euenit. Hernici deuicti, cum Volscis æquo Marte discessum est. Vt obiter de hoc bello Liuius. A liter tamen Dionysius, qui Volscos deuictos, cum Hernicis pari fere proelio certatum fuisse scribit.

Tribuni plebis.

L. Albinus. // f. // n. nepos. // P. Licinius. // f. // n. * Caluus * //

Aediles.

L. Icilius. // f. // n. Ruga. C. Icilius. // f. // n. Ruga. //

Quæstores.

Sp. Seruilius. // f. // n. Structus. Q. Sestius Vibi. f. // n. Capitolinus

Seruilius Consul factus est hinc post decennium, Q. Sestius pater P. Sesti Consulis & decemviri fuit, qui in Capitolinis fastis Q. F. VIBI. N. scribitur.

C. Aquilius. // f. // n. Tuscus anno. CCLXVI.

Cos. ouans de Herniceis. // // //

T. Sicinius. // f. // n. Sabinus anno. CCLXVI

Cos. de Volscis. // // //

Aliquantò accuratiùs bellum hoc à Dionysio refertur. Hernicos difficili quidem proelio superatos, castraque eorum deserta postridie Romanos cepisse, eiusque victoriæ causa Consuli ouationem decretam. A collega Sicinio Volscos ingenti proelio victos, & in eo cecidisse, dum expugnantur castra, Tullum Atium Cn. Marcij Coriolani hospitem, qui auctor fuerat, vt hic lapidibus obrueretur. Sicinio autem Consuli quia maiore metu Urbem liberauerat, deleto quasi Volscorum exercitu, duce cæso, triumphum esse concessum. Igitur inuectus est Urbem (vt Dionysius ait) equis tractus auro phaleratis, cultu (vt mos est) regio, prælatis antè spolijs, captiujs currum præcedentibus, sequente militum turba. Hæc ferè Dionysius, qui libro item decimo in oratione L. Sicinij Dentati huius belli & victoriæ meminit, Consules etiam nominans. Dentatum enim scribit à Consule Sicinio in locum occisi centurionis suffectum, & à cohortis suæ militibus corona aurea donatum fuisse, eo quòd signum militare, reiectis solus hostibus, seruasset.

Hernicos Stephanus inter Latinos enumerat. Sunt medij inter Campanos, Latinos, & Volscos. Metropolis Anagnia est. Dicti ab Herno Pelasgo eorum duce, vt vult Macrobius: vel vt alij tradunt, ab agri faxosi qualitate, quem incolunt. Saxa enim Hernas vocant, ad quod allusisse videtur Virgilius Aencid. VII.

Et roscida riuus

Hernica saxa colunt, quos diues Anagnia pascit.

Item Silius Italicus lib. IIII.

Quosq; in pragelidis duratos Hernica riuus

Mittebant saxa, & nebulosi rura Casini

Idem poeta non vno loco frugiferas, & pingues Anagniæ glebas laudat. Populi Anagnini vocantur, quos Plinius lib. III. cap. V. in prima regione Italiæ collocat, de ijs triumphatum fuisse à Q. Marcio Tremulo Consule suo loco dicemus. Strabo Anagniam vocat, si modò liber correctus est.

Consules.

Sp. Cassius. // f. // n. Viscellinus III Proculus. Virginius. // f. // n. Tricostus. Rutilus.

IN Liuij & Dionysio non ad sunt his cognomina, quæ ex tabulis Græcis, alijsque quas Cuspinianus citat, adiunximus, in quibus Rutilus, & Viscellinus. III. legitur. Diodorus Siculus bibliothecæ historice lib. XI. Tricosti cognomen addit Virgino, licet in Latinis, & impressis exemplaribus corruptum sit: in manuscripto tamen codice Antonij Cardinalis Granuellani castigatè leguntur ita hi Consules: Ρομῆται κατέστησαν ὑπάτους ἀπὲρ ἰον καὶ σσιον, καὶ Περγλὸν ἀνεργῆσαν Τρικόντον. Interpres autem ignorans Τρικόντος cognomen esse, vocabulum hoc corruptè scriptum putauit, πρὸ Τρικασσιονος; & malè passim, Tricestimus, vertit. Numerus verò III. Cassio adiungendus est in Liuij & Cassiodoro: nam hic tertius eiusdem consulatus est, & vltimus, vt testatur ipse Dionysius. Trium enim (ait) consulatum, duorum triumphorum honore ciuibus ætatis suæ præcellens elatiùs se gerebat. Libro rursus decimo ter Consulem, bis triumphalem appellat. Valerius item Maximus lib. VI. cap. III. suspicionem concupitæ dominationis Cassio plus nocuisse refert, quàm tres magnifici consulatus, ac duo speciosissimi triumpho profuerunt.

Sp. Cassius III. cos. & triumphalis.

Consules hoc anno Virginius Aequos, Cassius Volseos & Hernicos populationibus ad deditiorem, & amicitiam perendam compulerunt. Cum Hernicis foedus icum Sp. Cassio auctore, & agri partes ademptæ sunt. Is Consul deinde legem agrariam primus promulgare cœpit, de agro Hernicorum Latinis, ciuibusque Rom. diuidendo; quemque publicum à priuatis ciuibus possideri criminabatur. Vtique pecunia è Siculo frumento contracta plebi egenæ diuideretur. Eaque ratione plebem largitionibus sibi contra nobilitatem conciliare conatus est. Cum tribunis item plebis de magistratibus non subrogandis egit. Ideoque regni affectati insimulatus, postea poenas dedit. Diffusius hæc apud Liuium, Dionysium, & Val. Max. lib. V. & VI.

Cassia lex agraria prima, Liuij auctore, nunquam deinde sine magnis rerum motibus agitata.

Tribuni plebis.

C. Rabuleius. // f. // nepos. Hic in concione legis Cassiæ caput approbavit, agros ciuibus Rom. diuidendos esse, non Latinis, ac Hernicis, Dionysius lib. V. III.

[M. Silius. // f. // nepos.]

Aediles.

[C. Iunius. // f. // n. Bubulcus. //] M. Platorius. // f. // nepos.

Quæstores.

C. Nautius. Sp. f. Sp. n. Rutilus. L. Furius. // f. // n. Medullinus. Fufus.

C. Nautius duovir sacrorum, postea Consul iterum sequetur in Capitolinis, L. Furius XII. abhinc anno Consul erit, frater vt apparet, Sp. Furij Medullini, cuius item magistratus habebimus.

Sp. Cassius. // f. // n. Viscellinus II. ann. CCLXVII.

Cos. III. de Volscis. & Herniceis. // // IVN.

Hunc triumphum secundum Cassium, coactis ad foedus petendum Volscis, & Hernicis, magis gratia, quàm iure impetrauit: quum nec vllas vrbes expugnasset, neque hostem acie fudisset. Idcirco nullis spolijs, nulla captiuorum pompa ornatus, Urbem inuectus est: vt arrogantia opinionem potius, quàm gloriam aliquam sibi adeptus fuerit. Auctor est Dionysius lib. VII. Liuius autem non belli, non triumpho, sed agrariæ tantum legis ab eo prolatae mentionem facit. Bis quidem Cassium triumphasse, paulo antè demonstrauimus etiam ex Valerio Max. & alio Dionysij loco.

Volscum & Hernicum bella.

C. Aquillij Ouatio de Hernicis.

Mors Tullij Atij huius belli Volsci principis.

T. Sicinij triumphus de Volscis.

Hernicorum situs. Vnde dicti.

Anagnini populi.

Consules.

Q. Fabius. K. f. // n. Vibulanus. Ser. Cornelius. L. f. // n. Maluginensis. Cossus.

L. IV I V S, Dionysius & Cassiodorus Q. Fabium, & Ser. Cornelium Consules produnt. In Diodoro Siculo adduntur etiam cognomina σιλουάνος καὶ τριμωσός, mendosè, pro διηελάνος καὶ κλάσος. Cossus enim Ser. Cornelij cognomen est. quod filio L. Cornelio idem fuisse cognoscitur ex fragmentis Capitolinis in triumpho eius de Antiatribus anno. cc. xciv. Tabulæ Græcæ Fabium & Malugniensem habent.

Volsci, & Aequi à Fabio Consule devicti sunt, Veientibus annuæ induciæ data, Livijs, Dionysius & Diodorus lib. xi.

Tribuni plebis

P. Mucius. // f. // n. Scæuula. Ex senatus, populiq̄ Rom. auctoritate (vt quidam Annales produnt) nouem collegas suos, qui duce Sp. Cassio id egerant, vt magistratibus non subrogatis communis libertas in dubium vocaretur, viuos cremavit. Val. Max lib. vi. cap. iiii. ex eorum proculdubio Annalibus, qui etiam tum decem tribunos plebis, fuisse volunt. Sed Livijs, Dionysiusve non meminerunt. Zonaras tamen ad stipulatur Valerio, vbi de dissensione nobilium, & plebeijs multa differit. Neque hoc (inquit) seditiones coërcuit, quod tribuni à populo cremati semel fuerint. Diodorus in secessione plebis secunda primùm, decemviratu sublato, legem latam dicit de comburendis tribunis qui sibi successores non subrogassent. Tanta est Annalium eius temporis diuersitas, vt obscurum sit in extrema illa antiquitate, quibus nam auctoribus fides haberi possit. Plures insuper volunt, necdum decem tribunos eo tempore creari solere.

Nouem tribuni plebis. vni cremati.

Lex de trib. comburendis. Annalium diuersitas.

//. // . // . f. // . n. // .

M. Tarquitijs. // f. // n. Laurentinus. Index cum fratre Publio coniurationis de occupanda vbe pro Tarquinijs, anno ccliii. Atque propterea tum ciuitate, agri vicenis iugeribus, ac denis drachmarum milibus ex publico donatus. Dionysius lib. v. Fuisse prius videntur ex egena plebe inquilina, sed ciues facti Tarquinijs nomen, quod cum Regibus exulabat, deposuisse; Tarquitijs enim postea reperimus, non Tarquinius, nisi librorum vitio, ante Ciceronis, ac Cæsarum deinde tempora. Tunc sensim regium hoc nomen denuo cœpit irrepere.

Aediles.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

C. Licinius. // f. n. Caluus. // . C. Rabuleius. // f. // . nepos.

Quæstores.

K. Fabius. K. f. // n. Vibulanus. L. Valerius. M. f. P. n. Potitus

Iuuenes nobiles patricios dicit Dionysius, hunc Poplicolæ nepotem, illum Q. Fabij Consulij fratrem. Sp. Calium, consulatu cum abiisset, perduellionis reum fecerunt, quod agraria largitione ad regnum sibi præparasse viam visus esset. Qui conuictus, & populi iudicio damnatus, è rupe Tarpeia deiectus est. Aedes eius diruta sunt, & area publicata. Quidam domestico iudicio à patre condemnatum, & supplicio affectum volunt. Livijs, Dionysius, Diodorus. Vide item Val. Max. libro v. cap. viii. & libro vi. cap. iiii. Plinium libro xxxiiii. cap. iiii. L. Florum, libro i. fine. Idem Quæstores manubias de Volscis & Aequis captas sub hasta vendiderunt, pecuniam quæ in ærarium redegerunt. Auctores Livijs & Dionysius.

Sp. Cassius perduellionis reus. Mors eiusdem.

Consules.

L. Aemilius. Mam. f. // n. Mamercinus. K. Fabius. K. f. // n. Vibulanus.

VOCANTVR hi Consules à Livijs & Cassiodoro; L. Aemilius, & Cæso Fabius. A Dionysio, L. Aemilius Mamerci. f. Cæso Fabius Cæsonis f. qui Sp. Cassium damnauerat. à Diodoro Siculo παλαιὸν φάβιος, καὶ λαβύκιος αἰμίλιος Μαμέρκος, licet interpretis prænomen Cæso forsitan non intellectum, velur corruptum, & superuacuum omiserit, quod in manuscripto Græco exemplari non desideratur. Cæsones autem appellati sunt, qui mortuis matribus execti sunt, vt auctor est Val. de prænominibus. Idem affirmat Sex. Pompeius, denique Plinius libro vii. cap. ix. Cæsarum primus (ait) à cæso matris vtero dictus est, qua de causa & Cæsones appellati. Hoc autem prænomen veteres K. litera notabant, ad differentiam Cai, quod per C. significabatur. Illud faciliè animaduertes, si diligenter cum fragmentis Capitolinis conferas Livijs, & alios auctores qui Cæsones Fabios, Cæsonum filios, nepotesve nominant. Auctor est etiam Terentianus Maurus in libello de literis, syllabis, & metris, qui Cæso prænomen K. litera notari solere dicit hoc versu, quo loco de hac litera differit.

Cæsones unde diti.

Differentia notarum Cai, & Cæsonis prænominum.

Sæpe Cæsones notabant hac vetusti litera.

Studiois quidem posthac curæ spero fore, vt approbata antiquorum illæ notæ in vsum redeant, & in auctoribus passim, vbi librorum ignorantia vel negligentia perière, restituantur. Quod ipsum & typographis minimè negligendum qui plurimum profectò gratiæ sibi conciliarent apud doctos, si notarum antiquarum characteres typis etiam suis imitarentur aliquanto diligentius.

Volscos & Aequos rebellantes prospero proelio vicerunt Aemilio duce Romani. Cæstoris ædes vota bello Latino ab A. Postumio dictatore, Idibus Quatilibus à filio eius viro dedicata est, Livijs & Dionysius viii.

Cæstoris ædes dedicata.

Tribuni plebis.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

[M. Titinius. // f. // . nepos.] C. Sicinius. L. f. // n. Bellurus. // .

Aediles.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

L. Albinus. // f. // . nepos. [M. Silius. // f. // . nepos.]

Quæstores.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

A. Manlius. Cn. f. P. n. Vulfo. Vopiscus. Iulius. // f. // n. Iulus.

Manlius abhinc decennio Cos. deinde x. vir in Fastis Capitolinis, sic scriptus reperitur. Iulius autem Cos. anno xi. postea fuit.

Consules.

M. Fabius. K. f. // n. Vibulanus. L. Valerius. M. f. P. n. Poplicola Potitus

Hic annus ingratos plebi Consules habuit, M. Fabium, Cæsonis, qui præerat comitijs, fratrem; & L. Valerium magis inuisum accusatione Sp. Cassij, vt ait Livijs. Idem scribit & Dionysius, & appellat M. Fabium Cæsonis filium, L. Valerium M. f. Cognomina in Diodoro mendosè leguntur σιλβάνος καὶ ποπλιλάος, pro Vibulano & Poplicola, Tabulæ Cuspiniani Fabium & Potitum suggerunt; Græcæ hostriæ Fabium & Valesium.

Veiens bellum finitis inducijs initum, & cum Volscis ancipiti proelio pugnarum est, seditione tamen domi, propter agrariam legem expectatam, non cessante. Accessere ad

sedisio ob legem agrariam. omnium

Oppia virgo
Vestalis vima
deossa.

omnium agras mentes prodigia varia. Qui terrores ed eaferunt, vt Oppia virgo Vestalis (quam Opimiam Dionysius vocat) damnata intelli poenas dederit viua defossa. Liuius & Dionysius.

Tribuni plebis.

C. Mænius. // f. // nepos. Delectui Consulum, quod ad potuit, Mænius intercessionibus obstitit, plebe decem viros agris terminandis, diuidendisq; a senatu Sp. Cassio Cos. permisso, flagitante. Comititia deinde consularia sustulit intercessionibus, adeo vt ad interregnum senatus venire cogereetur. Dionysius lib. v. fine. Liuius eodem anno de agraria lege cum tribunis certatum acriter fuisse scribit obiter lib. 11.

Interregnum.

//. // f. // n. //

P. Licinius. // f. // n. * Caluus * II.

Aediles.

//. // f. // n. //

C. Licinius. // f. // n. * Caluus * III. M. Tarquitiu. // f. // n. Laurentinus

Quæstores.

//. // f. // n. //

//. // f. // n. //

P. Furius. // f. // n. Fufus. Ap. Claudius. M. f. // n. Sabinus. Regillensis Bis Cos. deinde Furius est factus, & in secundo occisus in prælio est. Ap. Claudius pater x. viri post consulatum quomodo reus sit factus, postea dicemus.

ANNI. P. R. C. CCLXXI.

Consules

C. Iulius. C. f. L. n. Iulus. Q. Fabius. K. f. // n. VIBVLANVS. II.

PERPERAM in Liuius Tullius, pro Iulius legitur; quod ipsum Dionysius, Marianus & Cassiodorus indicant; atque Liuius item, vbi Iulium inter decem viros libro 11. nominat. Simili errore mutauerunt quidam cognomen Iulus, in Tullus; vt etiam supra in huius patre C. Iulio, L. f. annotaui, qui Consul fuit anno CCLXII. Hunc autem postea inter decem viros consulares recenser etiam libro x. Dionysius; & eò loco C. F. L. n. expriment fragmenta Capitolina. Q. Fabio iterati consulatus nota adiungenda est in Liuius: hæc enim in Dionysio, Cassiodoro, & fragmentis Capitolinis non desideratur.

Interregnum
ob seditionem.

Consules ab interrege Sp. Lartio, comitijs discordia impeditis, creatos scribit Dionysius. Interim Aequi Latinorum agros & Veientes Romanorum populando infestauerunt, quibus obuiam tardius cum exercitu iuere Consules. Idem obiter memorat Liuius.

Tribuni plebis.

//. // f. // n. //

//. // f. // n. //

L. Albinus. // f. // nepos. III. P. Tarquitiu. // f. // n. Laurentinus
Hic ex plebe vrbis inquilina cum fratre donatus ciuitate, agro & pecunia, ob indicium coniurationis anno CCLIII. vt antea dixi ex Dionysio.

Aediles.

//. // f. // n. //

//. // f. // n. //

C. Rabuleius. // f. // nepos. II. C. Mænius. // f. // nepos.

Quæstores.

//. // f. // n. //

//. // f. // n. //

L. Pinarius. // f. // n. Rufus. Mamercin. Ti. Aemilius. L. f. Mam. n. Mamercinus
L. Pinarius decimo, Ti. Aemilius duodecimo sequuntur anno Coss.

ANNI.

ANNI. P. R. C. CCLXXII.

Consules.

K. Fabius. K. f. // n. Vibulanus. II. Sp. Furius. // f. // n. FVSVS.

CONSULES designati (vt Dionysius) a senatu Cæso Fabius iterum, is qui Cassium tyrannidis damnauerat, & a plebe Sp. Furius. Sic etiam nominantur a Liuius, & Cassiodoro. Cognomen Fabij satis liquet; Furij Fufus est, vt fragmenta Capitolina, & tabulae Græcæ ostendunt. Diodorus Medullinum vocat, quod etiam Furiorum cognomen esse constat, mendosè tamen legitur ibidem μεγελλαιος.

Cum Aequis & Veientibus hoc anno bellatum est. Nam Aequi Latinam urbem Artonam oppugnabant. Veientes pleni iam populationum Romam ipsam se oppugnatos minitabantur. Qui terrores, cum compefcere deberent, auxere in super animos plebis, tribunorum aliquot auxilio, militiam derectantis. Quibus tamen inuitis, ad duo simul bella exercitus scriptus: Fabio in Veientes, in Aequos Spurio; vbi quidem nihil dignum memoria gestum est. Fabio plus negocij cum ciuibus, quam cum hostibus fuit. Fufos enim ab equitibus hostes insequi pedes odio Consulibus noluit. Vide Liuium lib. 11. Dionysium in principio libri ix. & Zonaram lib. 11. Val. Max. lib. ix. cap. 111.

Artona vrbis
Latinorum ab
Aequis obijta.

Tribuni plebis.

Sp. Icilius. // f. // n. Ruga II. Legem agrariam a Sp. Cassio motam renouauit, & eius ferendæ causa delectum a Consulibus indictum impedire conatus est. Sed collegarum quatuor auxilio Consules Icilium reuderunt, eiusque actionibus intercessione sublatis, delectum habuerunt. Liuius & Dionysius. Hic secundus est Sp. Icilius tribunus, si modò idem est, qui ante decennium tribunus plebis fuit.

Cassius lex ab
Icilio remota.

//. // f. // n. //

[L. Genutius. // f. // n. Auentinensis.]

Aediles.

//. // f. // n. //

//. // f. // n. //

[M. Titinius. // f. // nepos.] P. Decius. // f. // n. * Mus *]

Quæstores.

//. // f. // n. //

//. // f. // n. //

A. Virginius. A. f. A. n. Tricoftus. Calimōtanus. Q. Seruilius. Q. f. P. n. Priscus.
Consul Virginius duodecimo abhinc anno, Seruilius decimotertio.

ANNI. P. R. C. CCLXXIII.

Consules.

Cn. Manlius. P. f. // n. Cincinnatus. M. Fabius. K. f. // n. VIBVLANVS. II
In prælio occisus est.

COGNOMINA Consulum ex tabulis Græcis, & Cuspiniani desumptimus: nam Liuius, Dionysius, Diodorus & Cassiodorus, Cn. Manlium, & M. Fabium tantummodo vocant. Hic antea Consul fuerat, vt monstrat Dionysius; ille pater decemviri A. Manlij fuisse videtur, qui in fragmento Capitolino. CN. F. P. N. vocatur.

Bellum hoc anno graue cum Veientibus, Etruscisque fuit, & cruento prælio certatum pertinacissimè; vicere tandem Romani, non tamen sine clade, vel sanguine. Etenim occubuerunt non solum Cn. Manlius Consul, sed & frater Consul alterius, Q. Fabius Vibulanus legatus, qui his Consul fuerat. Et ipse M. Fabius immani vulnere lauciatur. Nihilominus summa virtute castra, quæ perdidit, recuperauerunt Romani, victoriamque obtinere, M. Fabio quidem triumphus decretus, sed amisso collega, & familia priuato lactu funesta, triumphare noluit. Itaque deposito in tempore triumpho, gloria triumpho-

Veientis, &
Etruscum bel-

la.

M. Fabij moderatio-
que in recu(an-
do triumpho.

triumphales omnes antecessit. Pulchrè omnia Liuius, & Dionysius libro IX. Item Oro-
sius lib. II. cap. V. Zonaras, Frontinus in Stratagematibus, & Val. Max. lib. V. cap. V.

Tribuni plebis.

Ti. Pontificius. // f. // nepos. Legis agrariæ executionem sollicitans, delectus
item impediit, veluti Sp. Icilio prius successisset. Sed Consules eodem, quo superiores,
intercessionis remedio tribunitias actiones sustulerunt. Liuius lib. II. Dionysius IX.

//. // . // . f. // . n. // .

C. Rabuleius. // f. // nepos. II.

Aediles.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

L. Albinus. // f. // nepos. II. P. Tarquitiu. // f. // n. Laurentinus

Quæstores.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

T. Numicius. // f. // n. Priscus. [M. Volumnius. M. f. M. n. Amintinus.]

T. Numicius vndecimo deinde anno Cos. inuenietur, M. Volumnius maior fortè fra-
ter P. Volumnij consularis, qui M. F. M. N. in Capitolinis vocatur.

ANNI. P. R. C. CCLXXIV.

Consules

K. Fabius. K. f. // n. Vibulanus. III. T. Virginius. T. f. T. N. TRICOST. RVTILVS.

CAESO Fabius, qui Sp. Cassium damnauerat, nobilium opera tertium fit Cos. & vt
auctor Dionysius, ex interregno; cum frater M. Fabius ob ægritudinem vulneris Ro-
mam reuersus, post victoriam magistratum ante tempus deposuisset, & comitorum caus-
sa interregem prodere senatum iussisset. Cæterum hoc, teste Dionysio, rarum fuit eo sæ-
culo decus, quod trium fratrum Kæsonis, Marci, & Quinti auctoritate, & meritis in do-
mo Fabia consulatus per septennium continuatus sit. In Zonara quidem mendosè Man-
lius tertium Consul legitur, pro Vibulano. Adiungitur collega T. Virginius à Liuiio,
Dionysio, Diodoro, & alijs; cuius genuinum cognomen in fragmentis Capitolinis ad-
huc extat.

In domo Fabia
consulatus per
septennium con-
tinuatus.

Veiens bellum
à Fabia gens
propria impen-
sa gestum.

K. Fabius Cos. Aequos Latinorum agros infestantes reppulit, Collegæ Virginio à
Veientibus penè obfesso, & periclitanti auxilio venit, & hostes aduentu suo dispulit.
Veiens deinde bellum Fabia gens priuato nomine sibi postulauit. CCCVI. omnes patricij
Cæsone Consule duce, cum quatuor millibus clientium ad Cremeram fluuium profecti,
castra munerunt, Veientesque assiduis incursionibus infestando, bellum ex Romano
agro in hosticum transtulère. Historia notissima est ex Liuiio, Dionysio, Zonara, Ouidio
in Fastis, Orofio, Eutropio, Floro, Gellio, & alijs.

Tribuni plebis.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

C. Iunius. f. // n. Bubulcus. II. C. Icilius. // f. // n. Ruga. II.

Aediles.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Sp. Icilius. // f. // n. Ruga II. M. Decius. // f. // n. * Mus *

Quæstores.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

[M. Minucius. M. f. // Augurinus] [P. Minucius. P. f. // n. Augurinus]
Consularium ambo filij, quorum Marci pater anno CCLVI. Publij anno CCLXI. Con-
sules fuerant. Et ambo fratres consulares habuisse videntur. L. Augurinum Marcus,
Quintum Publius; de quibus postea.

ANNI. P. R. C. CCLXXV.

Consules

L. Aemilius. Mam. f. // n. Mamercinus. II. C. Seruilius. // f. // n. STRVCTVS. AHALA.
In. mag. mort. EST. IN. EIVS. LOC. F. E.
C. Cornelius. // f. // n. Lentul. ESQVILINVS.

CONSVLIBVS à Liuiio, Dionysio, Cassiodoro & Mariano nulla adduntur cogno-
mina. Aemilij tamen ex Diodoro & superiore eius consulatu constat. C. Seruilium
verò Structum Ahalam vocari, monstrant fragmenta Capitolina: velut etiam in magistra-
tu ipsum vel obijisse, vel saltem aliqua de causa abdicasse: & in eius locum fuisse suffectum
Esquilinum quendam, siue is sit T. Herminius, vt aliquorum est coniectura; siue C. Cor-
nelius Lentulus, quem L. Aemilio adiungit hoc anno Diodorus Sculus. In tabulis item
Græcis Esquilini huius cognominis porro remanent quædam vestigia; in quibus sic edan-
tur hi Consules, αμιλίου καὶ ἑρκυλίου; sed mendosè pro ἑσκιλίου. Suffecti verò Consu-
lis non meminere Liuius & Dionysius.

Volsci & Aequi fœdere iuncti in agrum Romanum irrupere. Veientes, accitis ex Etru-
ria auxilijs, præsidium Cremeræ oppugnârunt, sed ab Aemilio Consule repulsi, ac proelio
victi, pacem petierunt. Sed pacis impetratæ mox ante deductum Cremera præsidium pœ-
nituit. A vicinis enim impulsû bellum subito renouârunt, vt Liuius & Dionysius au-
ctores sunt.

Pax breuis cum
Veientibus.

Tribuni plebis.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

[P. Decius. // f. // n. * Mus *] M. Flauleius. // f. // nepos.

Hic primipili centurio laudatæ fortitudinis, bello Veienti ante biennium primus ante
proelium iurauit se signa non deserturum; suoque exemplo totum exercitum iurare fe-
cit. Post proelium ob res benè gestas, præmijs virtutis pro concione donatus est à Con-
sule M. Fabio. Auctores Liuius & Dionysius.

Aediles.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Ti. Pontificius. // f. // nepos. [L. Genucius. // f. // n. * Auentinensis *]

Quæstores.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

[L. Volumnius. // f. // n. Amintinus.] [M. Tullius. M. f. // n. Longus.]
Volumnius fortè, frater vxoris Cn. Coriolani, Tullius M. Longi Cos. anno CCLIII. po-
ruit filius fuisse.

Prouinciæ.

K. Fabius. K. f. // n. Vibulanus. Procos. Præsidium ad Cremeram, extra
ordinem, obtinuit.

Sp. Furius. // f. // n. Fufus. Procos. Aequos extra ordinem obtinuit.

Extraordinarios primùm exercitus, atque prouincias senatum cum proconsulari im-
perio commississe hoc anno priuatis consularibus, apud Dionysium reperio, cuius hæc est
ferè historia. Cum bellum hinc inde mouerent Volsci & Aequi, nunciareturque Etru-
riam omnem ad opem Veientibus ferendam in bellum Romanum conspirasse, visum est
senatui tres eo anno conscribere exercitus. Properatisque delectibus L. Aemilius Con-
sul contra Etruscos est missus. C. Seruilium in Volscos, Sp. Furius verò, qui ante biennium
Consul fuerat, in Aequos tertium duxit exercitum pro consule. In vnoquoque duce le-
giones erant, & Latinorum, Hernicorum, aliorumque sociorum par numerus. Cæsio Fa-
biius anni superioris Consul magistratu functus gentili bello, quod ad Cremeram ipsius
auspicijs susceptum erat, & nec dum confectum, vt sibi interessè liceret, à senatu petijt.
Id quod concessum, estque ei proconsularis addita potestas. Sp. Furius procos. non mi-
nùs feliciter, quam celeriter bellum confecit. Vno enim proelio fudit Aequos, ac fur-
gaur,

Imperia ac pro-
uincia extra
ordinem pri-
mum.

Sp. Furius pro-
cos.

K. Fabius pro-
cos.

gavit, primo congressu territos, deinde agros eorum vastavit, hoste compulso intra moenia. C. Servilius Consul cum Volscis temere congressus multis amissis intra castra se continere & bellum ducere coactus est. Hæc ferè Dionysius lib. ix.

DE PROCONSULATVS. PROPRAETVRAE. ET. PROVINCIARVM. ORIGINE.

EX IAM dictis colligere est Romanum populum ex auctoritate senatus hoc quasi tempore Veientis, aliorumque bellorum occurrentium occasione, partim assiduis praedijs fines suos tutari, partim etiam extraordinariorum exercituum duces nova proconsulari potestate praemunire, atque ornare coepisse. At qui apud Livium de proconsulatu nihil quicquam prius reperio, quam in historia anni Urbis DCXXXIX. proelio contra Aequos infeliciter Sp. Furij Cos. ductu commisso, maximoque terrore Urbis illato: Tum enim A. Postumio alteri Consulanti, qui in Urbe remanserat, negocium datum, VTI VIDERETUR. NE. QUID. DETRIMENTI. RESPUBLICA. CAPERET. Ipsum Consulem Romæ manere, ad conscribendos omnes qui arma ferre possent, optimum visum est; & T. Quinctium Barbatum pro consule subsidio obsessis castris cum sociali exercitu mitti, ut suo loco dicturus sum. Cum autem nihil aliud eo loco Livius de proconsulari imperio adijciat, videtur & antea dudum in republica fuisse. Verisimile est igitur, quod hoc quasi tempore, & ex his vel similibus inijs proconsulatus, ac provinciarum imperij Romani originem traxerint. Unde quædam hoc loco de ijs præfari, à nostro instituto non alienum erit. Provincia (ut auctor est Sex. Pompeius) proprie regio dicitur, quam populus Rom. prouicit, id est, ante vicit. Quod onus cum quotannis à senatu, & populo magistratibus, vel priuatis; forte, vel extra ordinem imponeretur: obtinuit usus, ut pro qualicumque officio vel munere cuiquam imposito accipiatur vox, provincia. Cum verò deinde semet extra Italiam, subactis eius populis, effunderet Romana potentia, tum primum regiones ab Italia distitas in potestatem redactas, quas legibus imperioque suo subiecerant, provincias appellare coeperunt, velut procul victas. Earumque prima fuit Sicilia, ut auctor Cicero Verrinarum quarta. Hinc est quod Aegesippus scribit; Romani, cum in ius suum vincendo redigerent procul positas regiones, appellauerunt provincias. Et quoniam præfecti ad eas gubernandas cum imperio mitti solebant: factum est, ut onus ipsi impositum appellaretur etiam provincia. Sic Terentius in Phormione. O Geta, provinciam cepisti duram. Vetus autem provinciarum administrandarum à primis reip. temporibus forma fuit hæc, uti consules, prætoresque statim inito magistratu sortirentur, vel inter se compararent provincias, quas senatus tum nominasset, ut in eas cum imperio proficiscerentur. Annuo autem sui magistratus tempore finito, succedebant sequentis anni magistratus, nisi senatui populoque visum esset, alicui prorogare provinciam; velut sæpius postea contigit. Iraque fiebat, ut ad provinciales magistratus creandos comitijs non esset opus, si hæc ordinaria ratio semper constare potuisset. Verum crescentibus cum imperij magnitudine bellis, ut ordinarij magistratus ad ea administranda non sufficerent, quemadmodum hoc Veienti bello contigisse primum animaduertimus; opus erat aliquando extraordinaria potestate ad exercitum ducendum; vel provinciam aliquam consulum, prætorumve loco cum imperio ob-eundam. Hinc proconsule primum dicebatur exercitum ducere, vel provinciam obtinere: qui loco consulis cum imperio mittebatur; atque deinde inuenta prætura, proprætor, qui loco prætoris. A prota quidam hæc esse vocabula volunt, at in Fastis triumphalibus, alijsque antiquis marmoribus puncto distingui videmus, & hoc modo notari PRO. COS. & PRO. PR. sic ut præpositiones ablativis suis iunctas potius, quam composita esse intelligas. Non minus etenim bene vel eleganter quis pro consule, vel pro prætore rem gerere, vel triumphare dicitur; quam in nominandi casu, proconsul, vel proprætor. Sæpe tamen non eadem his est conditio, sed composita videntur, ut etiam deriuata, proconsulatus, proconsularis, & proprætura. Sed hæc Grammaticis excutienda relinquamus. Porro ijs qui Romanæ reip. rationes accuratius cognoscere cupiunt, & veterum auctorum scripta recte intelligere; animaduertendum est, proconsulatum, & propræturam inter legitimos magistratus non censerent. Nam (ut doctè annotavit Carolus Sigonius in xxviii. Liuij) constat, magistratus quidem omnes cum potestate fuisse, cum imperio autem non nisi eos, quibus nominatim mandatum esset imperium. Quemadmodum enim Sex Pompeius ait, Cum potestate esse dicebatur is, qui à populo alicui negotio præficietur, Cum imperio autem, cui nominatim à populo dabatur imperium: hoc est, administrandæ rei bellicæ absoluta facultas. Hoc enim ex Philippica Quinta Ciceronis colligitur, ubi sic legitur: Demus imperium Cæsari, sine quo res militaris administrari non potest. Et apud eundem, ex Antonij sententia, Imperator est, belli gerendi administrator, à quo militibus nulla erat pro-uocatio,

T. Quinctium pro. cos.

Provincia unde dicta, & quid sit.

Provincia minus etiam vel officium quodcumque.

Regiones extra Italiam cur Provinciae Romanas dictæ earumque prima Sicilia.

Vetus administrandarum provinciarum forma.

Proconsule exercitum ducere quis dictus sit. Item proprætoris quis.

Vetus in his vocabulis notandi ratio.

Proconsulatus & proprætura magistratus non sunt.

Cum potestate quis esse dictus sit.

Cum imperio quis.

uocatio, quæ alioquin civibus in Urbe ad populum erat. Legem ipsam de militari imperio recitat ita Cicero de legibus libro tertio, MILITIAE. AB. EO. QVI. IMPERABIT. PRO-VOCATIO. NE. ESTO. QVODQVE. IS. QVI. BELLVM. GERIT. IMPERASSIT. IVS. RATVM-QVE. ESTO. Mandabatur autem imperium his dumtaxat magistratibus, Dictatori videlicet, Consuli, ac Prætori. Neque simul statim cum magistratu, sed cum res postularet, neque iisdem comitijs, sed magistratus primum centuriatis, deinde decreta provincia, imperium curiatis plerumque, vel priuato tributis, aut senatus consulto. Quemadmodum ex Livio & Cicerone pulchrè de civium iure probat Sigonius, ad quem huius argumenti studiosum lectorem remitto, ne hic omnia repetere necesse sit. Magistratus igitur cum potestate semper, cum imperio non prius, quam hoc ijs cum exercitu & provincia decreuisset populus, esse dicebantur. Cum verò extra ordinem dabatur priuatis provincia cum exercitu & imperio; ij vel proconsulibus, duodecim etiam fascibus, alijsque ornamentis, non secus atque Consules, ornatis; vel pro prætoribus, sex videlicet prætorum more lictoribus stipati res gerebant. Et dicebantur quidem esse cum potestate, & imperio, attamen sine magistratu, & auspicijs. Quin etiam, ut postea usurpatum, quibus prorogabatur imperium post consulatum vel præturam, novi semper in eorum locum Consules vel Prætores subrogabantur. Magistratus autem sua sequebantur auspicia, atque eadem quæ decessores: maiora, si maiores; minora, si minores essent, alioquin vitio facti putabantur. Proconsules igitur, proprætoresque potestatem & imperium quidem, non tamen magistratum habere, ex his manifestum est, & Livius non vno loco demonstrat, utpote lib. x. xxviii. & xxxi. rationem reddens, cur ijs qui ex priuatis proconsules facti, rebus licet bene gestis, non triumpharent: nimirum quod sine magistratu res gessissent. Quemadmodum P. Scipio subigata Hispania bello Punico secundo; cuius etiam meminit Plutarchus. Hic enim extra ordinem cum imperio proconsule in Hispaniam missus, pulsus Pœnis totam subiugavit. Reuerso triumphus non est decretus, quia neminem ad eum diem triumphasse qui sine magistratu procos. rem gessisset, constabat, ut aperte Livius & Plutarchus memoriæ prodiderunt. Primus ex his L. Lentulus ovationem obtinuit; de quo sic Livius lib. xli. Res triumpho dignas esse censebat senatus; sed exemplum à maioribus non accepisse, ut qui neque Dictator, neque Consul, neque Prætor res gessisset, triumpharet. Proconsule illum Hispaniam, non Consulem, aut Prætorem obtinuisse. Decurrebatur tamen eò, ut ouans Urbem iniret. Cn. Pompeius Magnus postea extra ordinem priuatus, nec dum senator, eques tantum Romanus, bis imperium, atque provinciam obtinens, bella gessit, atque ter etiam sine magistratu triumphauit: sed eo ferè tempore, quo siebant inter arma leges. Cæterum non adeò difficulter ad triumphum lauream peruenere, qui ex consulatu, vel prætura prorogato imperio feliciter res gesserunt. Primus enim fuit, auctore Livio, Q. Publilius Philo, cui post consulatum ex S. C. & plebiscito prorogatum fuit imperium, uti procos. rem gereret, donec cum Palæopolitanis debellasset; idemque primus actò magistratu, hostibus deuictis procos. triumphauit. At enim ita libro viii. Duo singularia hæc ei vitio contingere; prorogatio imperij non ante in villo facta, & actò honore triumphus. Ex iam dictis igitur intelligi potest, proconsules, aut proprætores, magistratus non esse. At qui non habere auspicia M. Tullius libro ii. de diuinatione aperte testatur. Bellicam (inquit) rem administrari maiores nostri nisi auspiciò non uerunt. Quam multi anni sunt, cum bella à proprætoribus, & proconsulibus administrantur, qui auspicia non habent? Iraque nec amnes transeunt auspiciò, nec tripudio auspiciantur. Durabat autem proconsuli imperium, donec successore accepto provincia decessisset, & ad Urbem venisset. In Urbe autem præterquam magistratibus nemini fuit imperium, hoc est, præhendendi, coercendique potestas: quod etiam erat diuersum à militari imperio; id est, exercitum habendi, bellique gerendi potestate. Ideoque necesse erat, cum triumphus, rebus feliciter gestis, proconsuli decerneretur ipso ante Urbem expectante, de eius in Urbe, donec triumphasset, imperio notam legem ferre, ut ex Liuij xxvi. & Appiani ciuiliū primo colligimus. Varijs autem modis extraordinariæ illæ potestates proconsulatus, ac proprætura ex arbitrio senatus populi que pro temporum occasione immutari, provinciarumque quæ ante prætoriarum, si grauius aliquod bellum impendebat, ut ampliore imperio & exercitu maiore administrarentur, consulares ad tempus fieri solent. Sic M. Marcellus ex prætura procos. ad bellum missus, auctore Livio libro xxiii. C. Cosconius prætor Hispaniam vltiorem procos. obtinuit, & M. Aquillius Siciliam fugitiuorum bello, quæ ambo prætoriarum tunc erant provinciarum. Rursus aliquando quæstori, in provincia prætoriana, imperium proprætoris datum est, velut Cn. Pisoni in vltiore Hispania, teste Sallustio, licet iam antea post bellum ciuile Mariarum constitutione reip. Sullana quid certi ordinatum fuisse de provincijs videatur, quæ consulares, quæve prætoriarum essent. Vtique Consules prætoresque nisi bella auocarèt, iurisdictiones anno suo in Urbe obirent, atque inde sortirentur provincias quas senatus decreuisset

Lex de imperio militari.

Quorum magistratum imperium fuerit.

Magistratibus potestas semper, imperium non item.

Ornamenta, atque insignia proconsulibus, & proprætoribus quæ.

Magistratum auspicia.

Ex priuatis procos. facti triumphare cur nequeuerint.

L. Lentuli extra ordinem ovatio.

Pompei Magul honores & triumphus præter leges.

Q. Publilius proconsula.

Proconsulibus, & proprætoribus nulla auspicia.

Proconsuli imperium quamdiu.

Urbanum imperium. Militare imperium.

Extraordinaria potestatis & provinciarum mutatio.

Sullana provinciarum constitutio.

Provincia ordinaria.

Vni a populo contra leges plures quantaque provincia data. Inconstans & varia sub monarchia provinciarum consuetudo.

Nominum Consul & Proconsulis: Praetoris & Propraetoris confusa apud auctores usurpatio.

*Omnes primitus qui provinciam obtinebant praetores dicti. * deest in vulgatis aliqualiter v. c. notis in margine. Ant. August. (ac Poetum) quid si (ad portam?)*

Consules ipsi praetores initio dicti.

consulares, vel praetorias, cum imperio, quousque successores eis mitterentur, obtinendas. Qua ratione factum, ut ordinariae fierent provinciae ferè omnes, atque de prorogando imperio, decernendisve provinciis, populus indies non esset rogandus. Nihilominus extra ordinem saepe contra leges, & invito senatu, populus ambitione principum civitatis impulsus, plures vni provincias postmodum, & immensa largitus est imperia; quemadmodum Cn. Pompeio Magno Pyriticum & Mithridaticum bellum, M. Crasso Parthicum, C. Caesari Gallias per decennium. Sed haec demum bellis civilibus occasionem dedere, libertatemque publicam funditus subvertendi. Qua mox à C. Caesare oppressa, inconstans & varia deinceps ex monarcharum libidine fuit provinciarum constitutio, & proconsulum, propraetorumque potestas: quemadmodum studiosus lector ex Annalibus nostris latius cognoscat. In quibus ordine suo, quae in his pro statu & occasione rerum tam reip. quam monarchiae tempore frequentissime immutata sunt, declarare conabor. Quod in causa est, ut huic argumento diutius immorari necesse non sit: maximè cum etiam extet pulcherrimus de officio proconsulis & legati titulus digestorum libro primo, in quo satis exactè à iuriconsultis referuntur omnia quae ad proconsularem potestatem pertinent: cum item Paullus Manucius multa praclare de provinciis adferat in libro de legibus, ad quem studiosum remitto. Admonitum tamen hoc loco lectorem cupio (ne libros corruptos existimet) frequenter haec nomina Consul, Proconsule, Praetor, Propraetore confundi à scriptoribus: quemadmodum P. Scipio Africanus Hispaniae praetor, ab Auctore de viris illustribus; C. Verres Siciliae, à Cicerone dicitur, cum tamen hic post praeturam urbanam propraetore Siciliam, ille priuatus cum proconsulari imperio Hispaniam rexerit. Item Livijs P. Scipionem Consulem in Africa bellum gessisse dicit, cum post consulatum prorogato imperio proconsule in Africam venerit. Item C. Caesar Galliae praetor vocatur, P. Rupilius Siciliae, à Cicerone in Verrinis non semel; in quas tamen provincias ambo ex consulatu cum imperio proconsulibus missi sunt. Verùm in abutendis hisce nominibus non minor libertas scriptoribus antiquis; quam senatui populoque Rom. in mutandis provinciarum administrationibus fuisse videtur. Ex prisco tamen Latini fœderis ritu, atque instituto primitus omnes appellatos fuisse praetores, qui provinciam aliquam obtinebant, Sex. Pompeius Festus nos docet, his verbis: Praetor ad portam nunc salutatur is, qui in provinciam pro praetore, aut pro cos. exit. Cuius rei morem ait fuisse Cincius in libro de Consulium potestate talem. Albanos rerum potitos vsque ad Tullum Regem * Albae inde diruta, vsque ad P. Decium Murem cos. populos Latinos ad caput Ferentinæ, quod est sub monte Albano, consulere solitos, & imperium communi consilio administrare. Itaque quo anno Romanos Imperatores ad exercitum mittere oporteret iussu nominis Latini, complures nostros in Capitolio, sole oriente, auspicijs operam dare solitos. Vbi auctores addixissent, militem illum, qui à communi Latio missus esset, illum, quem aures addixerant, praetorem salutare solitum, qui eam provinciam obrineret praetoris nomine. Idem Festus Pompeius affirmat, praetores initio appellatos fuisse, qui postea Consules, & qui bella administrabant. Quorum tabernaculum quoque dicebatur praetorium, & porta in castris praetoria, qua exercitus educebatur in proelium ac expeditionem.

ANNI. P. R. C. CCLXXVI.

Consules

C. Horatius. M. f. // n. Puluillus. T. Menenius. Agrippae. f. C. n. LANATVS.

IN Diodoro incorrectè *μινέκιος*, pro *μενέκιος*; & *πολύειδας*, pro *πολυμίλλος* legitur. Tabulae Graecae Lanatum & Puluillum produunt: Livijs & Dionysius, C. Horatium Marci eius, qui Capitolium dedicavit, & T. Menenium, Agrippae Menenij, qui plebem paribus reconciliauit, filios fuisse consentiunt. Et verisimile est illum patrum fuisse Horatiozum, è quibus alter, Consul anno ccxcvi. in tabulis Capitolinis legitur, C. HORATIVS. M. F. M. N. PVLVILLVS: alter verò successus xv. viris anno ccciiii. in triumphorum tabulis appellatur M. HORATIVS. M. F. // n. BARBATVS, quem Livijs testatur nepotem fuisse M. Horatij qui Capitolium dedicavit. Quorum pater M. Horatius apud auctores non reperitur: quæstorem nihilominus magistratum splendorem causa, suo tempore fingimus, nec tamen absurdè vel ipsum, vel alios, quorum filij, nepotesve ad summos honores pervenerunt. Tales enim autumo non tam obscuros fuisse, uti rempublicam, primosve magistratus non delibasse dici debeant. Quod autem ad Consules huius anni attinet,

tinere, non dubito quin eorum nomina in Gellij vulgatis exemplaribus exprimantur mendose, libro xvii. cap. ultimo, M. Horatius, Menenius Agrippa. cum alioquin C. Horatius M. f. & T. Menenius Agrippae f. deberent appellari. Etenim Agrippa in Menenij praenomen esse ignorarunt librarij, qui Gellij locum corruperunt.

Horatio bellam Volscum provincia, T. Menenio Veientes obvenere, cum quibus Cremerensis victoria elatis Menenius male pugnauit; adeo ut sequenti die victores hostes Ianiculum occuparint; obsessaque Vrbs foret; annonae etiam premente, & Etruscis Tiberim transgressis, ni Horatius Consul cum suo exercitu à Volscis esset reuocatus. Tam vicinum nihilominus fuit periculum, ut primo pugnatum ad Spei sit equo Marce, iterum ad portam Collinam, vbi paruo momento superior res Romana fuit. Vide Dionysium libro ix. & Livijs lib. ii.

Tribuni plebis

11. 11. 11. f. // n. //
C. Rabuleus. // f. // nepos. // [L. Flauleius. // f. // nepos] M.

Aediles

11. 11. 11. f. // n. //
M. Flauleius. // f. // nepos. C. Icilius. // f. // n. Ruga // i. i.

Quaestores.

11. 11. 11. f. // n. //
[T. Aebutius. T. f. T. n. Elua.] Sp. Postumius. A. f. P. n. Albus. Regillensis.

Aebutij pater Consul, & magister equitum fuerat, & eius frater Consul sequetur, Sp. Postumius vndecimo ab hinc anno. Hic filius fuit A. Postumij Dictatoris, qui Latinos vicit ad lacum Regillensem.

Provincia

K. Fabius. K. f. // n. Vibulanus procos. praesidium ad Cremeram obtinuit in proelio occisus est.

Memorabilis hoc anno clades ad Cremeram accepta est, cuius diem populus Romanus inter atros & nefastos retulit. Fabij enim ad Cremeram cum saepius hostes fadissent, crebra victoria incautiores facti, insidijs hostium Etruscorum circumuenti, ad vnum omnes cum procos. Kafone, & eius fratre Marco legato occisi sunt. Trecenti sex vnus gentis omnes patricij periere, cum omni clientium exercitu, praesidiumque expugnatum est. Vide Livijs, Dionysium, Ovidium in Fastis, & alios supra nominatos. Meminit etiam Diodorus libro vii.

ANNI. P. R. C. CCLXXVII.

Consules.

A. Virginius * T. f. T. n * Sp. Seruilus. // f. // n. Structus. Tricostrus. Rutilus.

ITA nominat hos Consules Diodorus. In Livijs, Dionysio, Cassiodoro, & Mariano non habentur cognomina. In Graecis tabulis *ρουτίλου καὶ σερούτου* legitur. Structus item extat in fragmento Capitolino.

Annonae penuria laboratum grauius in Vrbe, quod Veientes populationibus continuis velut ab arce Ianiculi passim in Rom. agrum impetus dabant; non vsquam pecorata, non agrestes erant. Ausi etiam traiccto nocte Tiberi, Seruilij Consulibus castra oppugnare, sed inde reiecti non sine clade in Ianiculum se receperunt. Conscitum & Consul ipse transit Tiberim, sed temerè aduerso Ianiculo ad castra hostium aciem erexit, foediusque inde pulsus est, quam pridie pepulerat. Interuentu tamen collegarum ipse quam exercitus est seruatus. Tum inter duas Consulium acies Etrusci circumuenti occisione occisi sunt, atque cladis Cremerensis talionem accepere. Vide Dionysium & Livijs.

Tribuni plebis

T. Genucius. // f. // n. * Q. Considius. // f. // nepos. Auentinensis *

Lex agraria. T. Menenius capitis anquifens. Multa, & mors eiusdem.

Legem agrariam promulgantes plebem contra patres concitarunt T. Menenium Agrippae f. superioris anni Consulem capitis anquifens, quod male pugnando aduersum Etruscos populi Rom. maiestatem minuisset, quodque Cremerae praesidium culpa atque ignauia sua perdidisset, damnarunt tributis comitijs. Damnato multam dixerunt, duo millia aëris. Negant tulisse ignominiam; ex animi enim inarore, atque inedia non diu post morbo contracto, diem obiit. Liuius lib. 11. Dionysius libro 1x.

Aediles

M. Decius. // f. // n. * M. P. Mucius. // f. // n. Scæuula

Quæstores

Sp. Furius. // f. // n. Medullinus Fufus. [M. Papirius. M. f. // n. Mugillanus.]

Huius pater primus Rex sacrorum factus erat Regibus exactis, vt auctor Dionysius libro v. Furius xi. dein anno Cos. sequitur.

ANNI. P. R. C. CCLXXVIII.

Consules

P. Valerius. P. f. Volusi. n. C. Nautius. Sp. f. Sp. n. Poplicola. RUTILVS

CONSVLVM nomina ex fragmentis Capitolinis suppleta sunt, in quibus secundus vtriusque consulatus extat. In Diodoro mendose γαίος, ἀπὸς πορφορ, pro C. Nautio Rutilo habetur.

Veientes & Sabini a Romanis: Volsci & Aequi a Latinis victi.

Veientes & Sabini, qui simul arma sociarant contra Romanos, a Poplicola proelio superati sunt. Volsci & Aequi, dum Latinorum populantur fines, sine Romano duce ab ipsis Latinis victi & castris exuti sunt. C. Nautius Cos. postea ab Vrbe missus cum exercitu, nil aliud quam agros hostium, nullis ad proelium prodeuntibus, est populatus. Vide Liuium & Dionysium.

Tribuni plebis

L. Cædicius. // f. // nepos. T. Stadius. // f. // nepos

Sp. Seruilio, cum consulatu abiisset, initio anni maiestatis reum fecerunt, ac diem ad populum dixerunt, quod ab Etruscis castra sua oppugnari per ignauiam permisisset. Verum reus constanti oratione plebem, & tribunos accusando, exprobrandoque T. Menenij damnationem, & mortem, cuius patris munere restituta quondam plebs eas leges, eosque magistratus haberet, quibus tum sciret; semet defendit, & populi iudicio absolutus est. Liuius libro 11. Dionysius lib. 1x.

Sp. Seruilus maiestatis reus, semet defendit, & ab omnibus est.

Aediles

[L. Flauuleius. // f. // nepos.] [Q. Mucius. // f. // n. Scæuula.]

Quæstores

[C. Foslius. // f. // n. Flaccinator.] [Sex. Papirius. Sex. f. // nepos]

A Faustulo pastore Romuli ac Remi nutritore prognati sunt Foslij, vel Fostlij, vt in antiquis

antiquis monumentis huius gentis antiquissimæ nomen exprimitur. Sex. Papirium hunc Sex. filium adfero, illius, qui Tarquinij Superbi temporibus ius Papirianum condidit, legibus regijs omnibus in vnum volumen congestis, vt auctor est Pomponius de origine iuris.

P. Valerius. P. f. Volusi n. Poplicola. ANN. CCLXXIX. Cos. de Veientibus. SABINEISQVE. K. MAI

Poplicola Consul eadem hora (inquit Liuius) duos fudit fugauitque exercitus, duas potentissimas gentes, impunè vastatis eorum agris, quasi subiugauit, & perdomuit. Redeunti itaque populus ad mulum viæ coronatus occurrit, suffitum thuris transeunti faciens, & poculis mulsi militem excipiens. Senatus triumphum decreuit: vt auctor est Dionysius. Liuius autem bellum hoc succinctè describens, triumphum nullam mentionem facit, cuius tamen extant reliquiae in fastis Capitolinis.

Poplicola a populo qui bonos res exhibuit.

ANNI. P. R. C. CCLXXIX.

Consules

L. Furius. // f. // n. A. Manlius. Cn. f. P. n. Vulso Medullinus Fufus. Lustrvm. E. VIII

IN Diodoro nominantur Consules L. Furius Medullinus, & A. Manlius Vulso; sed in mendose in exemplaribus habetur. Μάρκος Μανλιος, pro αἰλος Μανλιος αὐλοσπον. Eius nomen in Liuiio, Mariano & Cassiodoro perperam legitur C. Manlius, vel Manilius; ita enim variatur in exemplaribus. Auli vero prænomen Manlio fuisse, cum Dionysio vt credam, in causa est, quod idem ita appelleretur inter decem viros postea, cum ab ipso Liuiio & Dionysio, tum in saxis etiam Capitolinis. Tabulae Græcæ Mallium & Furium profuerunt. A. Manlio Consuli bellum Veiens provincia obuenerit, is hostes obsidione pressos pacem petere coegit, quibus induciæ in annos quadraginta sunt concessæ, frumento stipendioque imperato. Auctores sunt Liuius & Dionysius.

Inducia cum Veientibus.

His item Consulibus censum actum fuisse prodit Dionysius, & ciuium censa fuisse centum triginta milia, & aliquot insuper capita. Porro Lustrum quod hoc anno conditum in Vrbe fuit, ordine octauum esse monstrant Capitolina fragmenta. Superiora vero septem in ijs temporum iniuria perière, quæ nos ex Dionysio, Valerio Maximo, & alijs auctoribus, in tabula suis locis reposuimus.

Lustrum Vrbe VIII.

Tribuni plebis

Paci externæ mox continuatur domi discordia: plebs namque tribunitijs stimulis agrariæ legis causa furebat; Consules nihil Menenij damnatione, nihil periculo Seruilij deterriti, summa vi resistunt; sed abeuntes magistratu rei facti sunt, vt sequenti annuali dicemus.

Seditio Roma ob legem agrariam.

K. Atinius. // f. // n. [Q. Mucius. // f. // n. Longus. Scæuula.]

Anus ille L. Longi, qui vnus ex primis tribunis militum plebeis consulari potestate fuit, vt lapides Capitolini demonstrant. Q. Scæuula frater P. Scæuula.

Aediles

Ti. Pontificius. // f. // nepos. Q. Considius. // f. // nepos.

Quæstores

A. Postumius. A. f. P. n. L. Aebutius. T. f. T. n. Elua. Albus. Regillensis

A. Postumius maior filius Consulis & Dictatoris, qui primus Regillensis ob insignem de Latinis victoriam appellatus est, vt indicant Capitolina fragmenta in huius consulari, L. Aebutius item patre consulari videtur natus, & ipse postea Consul.

A. Man-

A. Manlius. Cn. f. P. n. Vulso. ANN. CCLXXIX.

Cos. ouans. de Veientibus. IDIBVS. MART.

Auctor est Dionysius libro IX. Manlio Consuli ouationem concessam, quod Veientes per obsidionem coegisset pacem petere. Lilius ouationis non meminit. At in fragmento Capitolino aliqua eius extant vestigia. Nam cum Idibus Martijs anno CCLXXIX. triumphatum fuisse monstret, hanc ouationem indicari omnino existimo.

ANNI. P. R. C. CCXXC.

Consules.

L. Aemilius Mam. f. n. Mamercinus. III.

Vopiscus Iulius. n. f. n. IVLV S.

OPITER Virginius Vopisci Iulij locum obtinet in Litio, Mariano & Cassiodoro. Attamen fastorum fragmenta Capitolina hunc per cognomen IVLV S, quod Iuliorum est, indicant. Neque tacet Lilius in quibusdam Annalibus reperiri Vopiscum Iulium, quem habent etiam tabulae Graecae, item Dionysius, & Diodorus, licet in correpte in hoc λουκιος σιδιος βελιος scriptum sit. Vopisci autem praenominis gens Iulia est, quae appellabatur ij qui gemini concepti, altero per abortum incepto, ipsi retento utro editi, ad legitimam aetatem peruenissent. Auctores sunt Valerius de praenominibus, Festus, Plutarchus in Coriolano, & Nonius Marcellus. Rara & maxima circa talem partum miracula esse Plinius adijcit lib. VII. cap. X.

Vopisci unde dicitur.

Tumulus maximi legis agrariae, & delectus causa.

Foris pax fuit, domi seditio plebeia ob legem agrariam, & delectum contra Consules, & optimates Cn. Genucio tribuno plebis auctore, & duce Volerone Publilio exarsit. Fracti in delectu Consulium fasces, pulsati a turba lictores, cum Volerone ad nomina non respondentem spoliare, & virgis caedere vellent. Consules a foro profugerent in curiam coacti sunt. Vide Lilius, Dionysium & L. Florum lib. I. cap. XXII.

Tribuni plebis

Cn. Genucius. n. f. n. nepos. In potestate mortuus est.

L. Furium, A. Manlium consulatu abeuntes reos Genucius fecerat, quod populi maiestatem laesissent agrariae legi resistentes: sed ipso iudicij die tribunus accusator domi mortuus inuentus est. Multi diuinitus impeditum iudicium, plures patriciorum dolo tribunalum sublatum credidere. Lilius, Dionysius, Zonaras.

Cn. Genucij tribuni plebis mors repentina.

C. Icilius. n. f. n. Ruga. III.

Aediles.

T. Genucius. n. f. n. * Auentinensis. *

L. Caedicius. n. f. n. nepos.

Quaestores.

P. Seruilus. Sp. f. P. n. Priscus.

L. Lucretius. T. f. T. n. Tricipitinus.

Ambo post Consules reperiuntur in Capitolinis fragmentis ira scripti: Ex quibus colligimus P. Prisci patrum, Cos. fuisse ann. CCLIX. patrem Sp. Priscum ad consulatum non peruenisse. L. Lucretij vero patrem T. Lucretium fuisse, quem bis antea Consulium recensimus.

ANNI. P. R. C. CCXXCI.

Consules.

L. Pinarius. n. f. n. Rufus. Mamercinus.

P. Furius. n. f. n. Fufvs.

IVLV S, Dionysius, Marianus, Cassiodorus & Macrobius Saturnalium primo ex Varone nulla addunt his Consulibus cognomina. Diodorus Siculus L. Pinarium Mamercinum,

mercinum, & P. Furium Fufum prodit: licet in exemplaribus haec nomina non satis correcte reperiuntur, praesertim Latinis. Hisse Coss. intercalatum fuisse testatur ex M. Varone Macrobius Saturnalium lib. I. cap. XIII. dicens antiquissimam legem fuisse incisam Romae in columna aerea a L. Pinario & P. Furio Coss. cui mentio intercalaris ascribitur.

Sic habet vulgati codices, sed male ibi legere cui mens, etc. Vrbina Vestalis ob incestum vna defossa.

Prodigia Urbem terrere. Pestilentia saeuit non solum Romae, sed per totam ferè Italiam. Virgo Vestalis Vrbina incesti conuicta poenas dedit, & viua defossa est. Vide Lilius & Dionysium libro IX.

Tribuni plebis.

Volero Publilius. n. f. n. Philo. Homo plebeius, & infimae fortis, qui ordines duxerat. Is anno superiori, Cn. Genucio tribuno plebis intercepto morte, Consulibus delectum habentibus ferociter obstitit. Ideoque illum amplexa plebs, proximis comitijs tribunalum plebis creat in eum annum, qui L. Pinarium, P. Furium Consules habuit. In quo magistratu rogationem de comitijs tulit ad populum:

„ Vti. tribuni. & plebis. aediles. tributus. non. curiatis. crearentur. comitijs

Lex Publilia.

„ Et. quicquid. tribunus. plebem. rogaret. isdem. scisceretur. comitijs.

Qua ratione patricijs omnem potestatem creandi per clietium suffragia tribunos quos vellent, & omnem a senatu potentiam auferre conatus est. Habebat, ut ait Dionysius, & quatuor collegis duos ferendae legis socios. Resistentibus tamen summa vi patribus, legem eo anno non pertulit. Lilius libro II. Dionysius IX. qui tum temporis quinque tribunos fuisse vult, alios Annales sequutus.

Lex impeditiva.

C. Latorius. n. f. n. nepos. Hic alter ex collegis Publilij adiutoribus legis ferendae nominatur a Lilio & Dionysio in secundo tribunatu: quem bellica gloria ferocem referunt. Nam eius aetatis haud quisquam manu promptior erat.

Aediles.

Q. Confidius. n. f. n. nepos. T. Stadius. n. f. n. nepos.

Quaestores.

T. Veturius. T. f. P. n. Geminus. P. Volumnius. M. f. M. n. Cicurinus. Amintinus. Gallus.

T. Veturij pater Consul anno CCLIX. reperitur. P. Volumnius Cos. in Capitolinis fragmentis plene descriptus est, qui primus ex ea gente patricia consulatum obtinuit, ut constat ex Fastis.

ANNI. P. R. C. CCXXCII.

Consules.

Ap. Claudius. M. f. n. T. Quinctius. n. f. n. Sabin. Regillensis. Barbat. Capitolinus.

AP. CLAVDIUM Ap. f. Consulium alterum vocant Dionysius & Lilius. Qui si pater Ap. Claudij decemviri est, ut ex Lilio & Dionysio ferè colligitur, secundum fastos Capitolinos, quos sequimur, M. f. appellari debet. In Diodoro corrigenda sunt amborum Consulium nomina. In Lilio, Cassiodoro & Mariano satis recte leguntur, licet cognomina omittantur. Sed postea Barbati, Capitolini cognomina Quinctio Lilius & Zonaras attribuunt.

T. Quinctius ex Aequorum finibus magnam praedam rettulit. Ap. Claudius ab exercitu suo, cui maxime iniustus erat, defertus & proditus, nihil in Volscis gloria dignum praestare potuit: immo spontanea militum fuga ex acie pulsus, multos amisit. Ex hostico reuersus concione vocata, centuriones, duplicariosque qui ordines reliquerant, virgis caesos, securi percussit: ceteram multitudinem sorte decimauit. Lilius, Dionysius, Zonaras & L. Florus lib. I. cap. XXI. Valerius Max. lib. IX. cap. III.

A fere militum disciplina.

Trib.

Trib. plebis

Volero Publilius. // f. // n. C. Latorius. // f. // nepos. // Philo //.

Lege de comitijs superiore anno non perlata, plebs Voleronem tribunum reficit. Ad duntur collegæ duo, vt vult Dionysius, qui adiutores legis ferendæ fuerant. In primis itaque Latorio assistente, lex tandem, consensu patrum, sed Ap. Cos. inuito per summam contentionem perlata est. Ex quo deinceps tempore, comitia creandorum tribunorum, arque ædiliū plebis, non captis auspicijs, suffragio dumtaxat tribuum peracta sunt. Liuius, & magis diffusè Dionysius.

Lex Publilia perlata.

Aediles

//. // f. // n. // P. Mucius. // f. // n. Scauula // I. //.

Quæstores

//. // f. // n. // Ser. Sulpicius. Ser. f. P. n. Camerinus. //.

Ser. Sulpicius patre consulari & Curione maximo natus, ipse decimo ab hinc anno Consul reperitur, & x. vir: item in Capitolinis fastis sic recensetur. C. Claudius frater erat Ap. Claudij Cos. Nam Liuius patrum Appij x. viris fuisse testatur lib. III. quem Capitolina marmora Ap. F. M. N. notarunt.

ANNI. P. R. C. CCXXCIII.

Consules

L. Valerius. M. f. P. n. Poplicola. Potitus. // I. //.

NVMERVS II. deest in Liuiō apud L. Valerium Consulem, sicut & in Diodoro, qui Poplicolam appellat, & rectè; nam alterum eius cognomen est, quemadmodum ex priore consulatu & quæstura eius patet. Quamuis in Liuiō, Diodoro & Mariano Scoto Consul alter T. Aemilius scribatur, quia tamen hoc prænomen in Aemilia gente non reperio, suspectum videtur, vt librorum ignorantia, qui promiscuè contra veterum morem Titus, & Tiberius per literam T. notârunt, corruptum; præsertim cum in Dionysij eodibus Tiberius Aemilius graphicè reperiatur, & in secundo quoque consulatu sic etiam appellet eundem Diodorus, L. Aemilij ter Consul filium testatur Dionysius, & alienum à senatu fuisse, ob triumphum patri in secundo consulatu denegatum de Veientibus. Itaque instantibus tribunis plebis ipsum inito consulatu de lege agraria, decemvirisque ex S. C. antè promulgato creandis rettulisse, patremque eius primùm rogatum sententiam, pro plebe dixisse. Aduersatum summis viribus Ap. Claudium, vehementique oratione effecisse, ne S. C. de agris diuidendis decemvirisque creandis fieret; iratis tribunis plebis, quòd repulsam essent passi, Vide Dionysium ac Liuium

Valerius Consul cum exercitu in Aequos profectus, agros eorum vastauit; cum ad pugnam elici non possent; à castris hostium expugnandis vi tempestatis prohibitus. Ti. Aemilius autem in Sabinis bellum gessit, & cum hoste populationibus excito ingenti à meridie ad noctem vsque proelio, pugnans, dubia tamen victoria discessit. Vide Liuium libro II. Dionysium libro IX.

Aequos cum Sabinis proelium.

TRIBVNI. PLEBIS. PRIMVM. QVINQVE. TRIBVTIS COMITIIS. LEGE. PVBLILIA. CREATI.

C. Sicinius * C. f. L. n. * Bellutus L. Numitorius. // f. // nepos

M. Dui-

M. Duilius. // f. // nepos. // Sp. Icilius // Sp. f. // n. //.

L. Mæcilius. // f. // nepos. //.

Tributis primùm comitijs, ex lege Publilia, tribunos plebis anno superiore creatos Liuius & Dionysius auctores sunt. Numero etiam additos tres L. Piso in Annalibus tradit, perinde ac duo antea fuerint. L. Pisonis sententiam sequitur Diodorus libro XI. nominatque C. Sicinium, qui perperam Cn. Siccius in Liuij exemplaribus legitur, L. Numitorius, M. Duilius, & Sp. Icilius. In hoc tamen discrepat à Pifone, quòd L. Mæcilius omittat, & quatuor dumtaxat creatos scribat. Verum hæc fortassis errore librarium contingere, vt vno negligentia in exemplaribus omisso, postea quis numerum quinarium mutauerit in quaternarium, quatuor tantum nomina reperiens. Ex supradictis tribunis C. Sicinius & M. Duilius, Ap. Claudio, qui Consul paulo antè fuerat, maiestatis diem dixerunt: quòd Consul sacrosancam potestatem læsisset tribunitiam, seditiosas contra plebem orationes habuisset; quòdque agrariæ, & Publiliæ legibus obstitisset. Causam semel ad populum tanta constantia dixit, vt tribunos, plebemque obstupescerit, atque diem ipsi vltro producerent. Quæ antequam venisset, reus morbo, vel, vt Dionysius, sua sponte moritur. Cuius cum laudationem tribuni impedire vellent, plebs fraudari solenni honore supremum diem tanti viri noluit: & laudationem mortui æquioribus audiuit auribus, quam viui accusationem audierat, & eius funus frequens celebrauit. Liuius, Dionysius & Zonaras.

Ap. Claudius maiestatis rem.

Ap. Claudij mors, eiusdemque laudatio, & funus.

Aediles

//. // f. // n. // L. Cædicius. // f. // nepos. // I. //.

Quæstores

//. // f. // n. // L. Quinctius. L. f. L. n. Cicianatus L. Cornelius. Ser. f. L. n. Maluginensis

Summæ virtutis & auctoritatis vir Quinctius hic fuit, vt suis locis dicitur. Consul sic scriptus est in Capitolinis fragmentis: ex quibus & L. Cornelij nomen concinnare licebit, quem Liuius asserit fratrem M. Cornelij x. viri in iisdem Capitolinis descripti.

ANNI. P. R. C. CCXXCIV.

Consules

A. Virginius. A. f. A. n. Tricoftus. Cælimontanus. T. Numicius. // f. // n. Priscus.

LIUIVS, Diodorus & Cassiodorus Consules in annum præsentem suggerunt A. Virginium, T. Numicium: quibus cognomina sua addit Dionysius. Cæteram Cælimontanus per æ. scribi debere, non per oe. Romanæ docent inscriptiones antiquæ, Ex quibus vnâ adferre satis est, in Quirinali adhuc ad Malum Punicum extantem, in hortulo quondam doctissimi viri Iacobi Sadoleti Cardinalis. Quæ sic legitur sub Herculis, Iouis, ac in monte sedentis Genij simulachris.

HERCVLI IOVI GENIO IVLIANO CAELIO CAELIMONTIS ANNA SACRVM

A. Virginius videtur filius illius, qui Consul anno cclix. fuit. T. Numicius in Diodoro perperam Minucius scribitur. Ambo Consules Aequorum Volscorumque agros late depopulati sunt. Virginius ex insidijs penè cladem acceperat ab Aequis; ni virtus militum rem prolapsam imprudentia Consul restituisset. Melius in Volscis imperatum est. Vbi primo fusi proelio hostes, & in urbem Antium acti, captaque Cenone vicina est portus Antiatium; ingensque inde præda abasta, & longè naues viginti duæ. Postea coniunctis exercitibus Consules in Sabinos profecti (qui absentibus Consulibus ad portas vrbs vsque

Volsci vidi. Cenone portum Antiatium.

v[er]que populantes incesserant) plus cladis regioni hostium intulere, quam Romanus ager acceperat. Lilius libro 11. & Dionysius libro 1x.

Tribuni plebis

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
11. 11. 11. f. 11. n. 11.
[Cn. Apronius. 11. f. 11. nepos.] M. Decius. 11. f. 11. nepos. 11.
P. Mucius. 11. f. 11. n. Scæuula. 11. C. Mænius. 11. f. nepos. 11.
K. Atinius. 11. f. 11. n. Longus. 11.

Aediles

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n.
Volero. Publilius. 11. f. 11. n. Philo. C. Lætorius. 11. f. 11. nepos.

Quæstores

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
L. Minucius. 11. f. 11. n. Augurinus. C. Horatius. M. f. M. n. Puluillus.
Minucius infelix Consul xi. sequetur anno. C. Horatius non patrem, sed auum ac patrum consulares habuit, vt ex tabulis Capitolinis colligimus.

ANNI P. R. C. CCXXCV.

Consules

T. Quinctius. 11. f. 11. n. Barbatus. Capitolinus 11. Q. Seruilius. Q. f. P. n. Priscus.

STRUCTI, non Prisci cognomen Seruilio attribuit Diodorus, opinantur filium fuisse Q. Seruilij magistri equitum anno cclix. Alter P. Quinctius perperam in Liuij & Cassiodori aliquot exemplaribus vocatur.

Horum Consulium comitijs irata plebs ob denegatam agrariam diuisionem interesse noluit; itaque per patres, clientesque patrum creati sunt. Quinctio Volsci, & Acqui: Seruilio Sabini prouincia obuenerit, quorum agris late vastauit. T. Quinctius illius collega Volscos ad Antium bis magno proelio vicit, & urbem per deditionem cepit. Liuius in fine lib. 11. Dionysius libro 1x.

Tribuni plebis

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
11. 11. 11. f. 11. n. 11.
[C. Pontificius. 11. f. 11. nepos.] [L. Titinius. 11. f. 11. nepos.]
[C. Confidius. 11. f. 11. nepos.] [M. Genucius. 11. f. 11. n. Auentinensis]
[L. Romuleius. 11. f. 11. nepos.]

Aediles

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
C. Sicinius. * C. f. L. n. * Bellutus. M. Duilius. 11. f. 11. nepos.

Quæstores

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
Q. Minucius * P. f. * 11. n. Augurinus. Sp. Virginius. A. f. A. n. Tricoft. Cælimontanus

Ambo

Ambo postea Consules facti sunt, Minucius patre consulari, vt annorum spacium inter eorum magistratus insinuat. Virginius item, quem superioris anni Consul A. Virginiij fratrem fuisse, Dionysius indicat.

T. Quinctius 11. f. 11. n. Barb. Capitolinus. ann. ccxxcv. Cos. 11. de Volscis Antiatribus. 11. 11. 11.

In Volscis rem egregie gestam ducis diligentia astuciaque, & militum opera, scribunt Liuius & Dionysius. Nam primùm æquo campo, signis collatis, pugnatum ingenti cæde, & plurimo vtrinq[ue] sanguine; retulissetque gradum Romanus, ni salubri mendacio Consul fugere hostes à cornu altero clamitans, concitasset aciem, hostesque in fugam compulisset. Altero post paucos dies proelio pugnatum est, dum Volsci viribus aucti castra nocte Consulibus obsident; sed Romanorum audacia ac virtute luce prima pulsati, & proelio victi, castra ipsi sua perdidere. Antium mox obsessum, & deditione captum eadem est expeditione. T. Quinctius Cos. itaque potitus vrbe, accepto stipendio, cæterisque, quibus opus habebat exercitus, relicto ibidem præsidio, reduxit Romam exercitum; exceptusque est honorificè, triumphali pompa Urbem inuectus. Auctor Dionysius lib. 1x. Liuius autem triumphum non meminit satis abruptus in fine libri secundi.

Antium nobilissimam Volscorum urbem dicit Dionysius lib. vi. & viii. quæ infero vel Thyreno mari imminet; nauigationibus & portu celebris: Αντειαν appellat Stephanus de urbibus, cuius verba hæc sunt: Αντεια πόλις Ιταλίας ὑπὸ Κίρκου ῥωμαίων. ἐκλήθη δὲ ὑπὸ Κίρκου παίδος. Οδυσσεύς γὰρ καὶ Κίρκου υἱοὶ τρεῖς, ῥώμος, Αντεια, Ἄρδεια, ὁ πολίτης Αντειαίης, ὡς Ἄρδειαίης. Idem tradit ex Dionysio Chalcidensi, & Xenagora historico Halicarnassæus libro primo, nempe Vlyssis & Circes tres filios fuisse urbium conditores, Romam, Antiam & Ardeam: & ab his Romam, Antium & Ardeam vrbes nomina habuisse. A Romanis Antium sæpius direptum, & dirutum est: & postea colonis eò deductis restauratum. Nam florentiore vrbe Romæ sæculo municipium fuit, celebre templo Fortunarum, vt testantur Suetonius in Caligula, Macrobius, & Porphirio in illud Horatij carminum primo:

O Diua gratum quæ regis Antium.

Nunc vix vllæ eius visuntur reliquæ; Oppidum enim solummodo extat ignobile Columnensium ditioni subiectum, & Neptunium appellatur; vbi nostro adhuc tempore legitur in S. Francisci æde, basi marmoreæ in sculptum tale votum:

FORTVNIS. ANTIATIBVS.
M. ANTONIVS. RVFVS. AXIVS.
DAMASCO. S. D. D.

Volsci verò Antiates ad differentiam Eceteranorum dicuntur. Duæ enim vrbes Volscorum capita erant; Ecetra, & Antium, à quibus hi populi ea cognomina habuere. Quorum meminit lib. 11. 11. & x. Dionysius pluribusque in locis etiam Liuius.

ANNI P. R. C. CCXXCVI.

Consules

Ti. Aemilius. L. f. Mam. n. Q. Fabius. M. f. K. n.
Mamercinus. 11. Vibulanus.

RECTE hoc loco Diodorus cum Dionysio Tiberij prænomen Aemilio attribuit, quæ etiam addit cognomina. In Liuiio autem & Cassiodoro Titus Aemilius librorum imperitia remansit. Quod ad Q. Fabium attinet, hic eius gentis vnus superstes ex clade Cremerensi remanserat, non impubis, vt Liuius & Ouidius volunt, sed ætate iam ad magistratus resque gerendas idoneus, quemadmodum Dionysius asserit. Clades enim decennio solum ante eius consulatum acciderat.

Aemilius Sabinos vastauit: Q. Fabius Aequos pacem petere, ducto in eos exercitu, coegit; quam non diu postea depopulati Latinorum agros irritam fecere. Ager Volscis ademptus plebi distributus est, & Antium colonia deducta. Liuius libri 111. principio, Dionysius libro 1x.

Tribuni plebis

Consule Aemilio adiutore agrariae legis actiones renouarunt, effeceruntque, vt agri Volsci pars plebi diuideretur: & 111. viri agro diuidendo crearentur, T. Quinctius, A. Virginius, P. Furius, consulares omnes, vt Liuius & Dionysius.

L

11. 11. 11.

.. .. f. .. n. ..

.. .. f. .. n. ..

.. .. f. .. n. ..

[C. Duilius. .. f. .. nepos.]

C. Mæuius. .. f. .. nepos. III.

T. Staius. .. f. .. nepos. II.

Aediles

.. .. f. .. n. ..

L. Numitorius. .. f. .. nepos.

Quæstores

.. .. f. .. n. ..

T. Romilius. T. f. T. n. Rocus. Vaticanus.

.. .. f. .. n. ..

Sp. Icilius * Sp. f. * .. n. Ruga.

.. .. f. .. n. ..

C. Veturius. .. f. .. n. Cicurinus

Romilius Cos. postea, & x. vir sic scriptus reperitur in Capitolinis, C. Veturius collega Romilij in consulatu fuit, item augur & x. vir postea, sicut Liuius & Dionysius auctores sunt.

Consules

SP. POSTVMIVS. A. F. P. N. ALBVS. REGILLENSIS

Q. Seruilus. Q. f. P. n. Priscus. II.

ALBI cognomen Postumio Consuli dant fragmenta Capitolina, quod etiam patris illius A. Postumij dictatoris fuit, qui de Latinis triumphauit. In Dionysio & Diodoro Albini appellantur frequētius, quam Albi; sed mendose: nam diu postea cognomen Postumiæ gentis Albus, mutari cœpit in Albinus, vt faciliè ex Romanis fastis colligimus.

Ductus in Aequos exercitus per Seruiliū Consulem, sed is nihil memoria dignum gessit morbo implicitus. Romæ Sp. Postumius Dij Fidij templum à Tarquinio Superbo locatum dedicauit. Liuius lib. III. Dionysius lib. IX.

Dij Fidij templum dedicatum.

Tribuni plebis

.. .. f. .. n. ..

.. .. f. .. n. ..

.. .. f. .. n. ..

Volero. Publilius. .. f. .. n. Philo. III.

.. .. f. .. n. ..

.. .. f. .. n. ..

C. Sicinius * C. f. L. n * Bellutus. II.

[M. Pompilius. .. f. .. nepos.]
[M. Manilius. .. f. .. nepos.]

[P. Silius. .. f. .. nepos.]

Aediles

.. .. f. .. n. ..

L. Mæcilius. .. f. .. nepos.

.. .. n. .. n. ..

[Cn. Apronius. .. f. .. nepos.]

Quæstores

.. .. f. .. n. ..

A. Aeternius. .. f. .. n. Fontinalis.

.. .. f. .. n. ..

Sex. Quinctilius. Sex. f. P. nepos.

Aeternium Consulem & patricium tribunum plebis fuisse dicemus, & Quinctiliū in consulatu mortuum.

Consules

Q. FABIVS. M. F. K. N. T. Quinctius. .. f. .. n. Barb. Capitolinus. III. VIBVLANVS. II.

Lustrum fecerunt IX.

RECTE recenset Consules Dionysius. In Liuiō & Diodoro adijciendi sunt numeri. Ter enim Consulem fuisse T. Quinctium testatur postea eodem libro Liuius, vbi Cæsonis Quinctij damnationem narrat. Et Q. Fabius altero ante anno eundem honorem gesserat. Aequi prius ingenti proelio à Fabio Consule profligati, Romanum agrum nihilominus cum robore exercitus repentino incurfu populati sunt, ad mœnia vrbis vsque. Sed ab eodem præda onusti in reditu inopinanter ita excepti sunt; vt pauci euaserint, & præda omnis recepta fuerit. Liuius lib. III. Dionysius lib. IX.

Q. Fabij cos. Victoria de Aequis.

Census actus est hoc anno, & conditum à Quinctio Consule lustrum, quo censa ciuium capita CXXIIII milia CCXIII dicuntur, præter orbos, orbasque, vt refert Liuius; Dionysius autem census nullam mentionem facit.

Lustrum Vrbis IX.

Tribuni plebis

.. .. f. .. n. ..

.. .. f. .. n. ..

.. .. f. .. n. ..

[Q. Decius. .. f. .. n. * Mus.]

[M. Metilius. .. f. .. nepos.]

[P. Lætorius. .. f. .. nepos.]

.. .. f. .. n. ..

.. .. f. .. n. ..

[M. Pontificius. .. f. .. nepos.]

[M. Confidius. .. f. .. nepos.]

Aediles

.. .. f. .. n. ..

[C. Pontificius. .. f. .. nepos.] [L. Titinius. .. f. .. nepos.]

Quæstores

.. .. f. .. n. ..

Sp. Tarpeius. M. f. M. n. P. Horatius. * P. f. P. n. * Tergeminus. Montanus. Capitolinus.

Consules sequentur ambo, Tarpeius item consularis tribunus plebis.

Consules

A. POSTVMIVS. A. F. P. N. ALBVS. REGILLENSIS

Sp. Furius. .. f. .. n. Medullinus. Fufus.

A. POSTVMIVM ALBUM. Sp. Furium Consules prodit Dionysius. A. Postumium Regillensem, Sp. Furium Medullinum Diodorus Siculus; & rectè quidem cognomina dat vtrique sua, hunc appellando Medullinum, non Mediolanum (vt habent mendosè exemplaria) quod & Furijs tunc familiare fuit: illum Regillensem, nam A. Postumij, qui primus cognomen hoc ex victoria de Latinis ad Lacum Regillensem proelio fufus rettulit, erat filius: & frater Sp. Postumij, qui biennio ante Consul fuerat, sicut monstrant prænomina patris auique in fragmento Capitolino adhuc extantia. In Liuiō & Cassiodoro A. Postumius Albus, Sp. Furius Fufius leguntur Consules. At cognomen hoc mendosum est, idque existimo inde provenisse, quod Furius Fufios à quibusdam nominari, ibidem adijciat Liuius. Quapropter ita legendus videretur ille locus. Consules inde, A. Postumius Albus, Sp. Furius Fufius. Furius, Fufios scripsere quidam; id admonco, ne quis immutationem ipsorum virorum esse, quæ nominum est, putet. Hinc cognomen Fufus, quidam

Furij Fufij primum dicti.

Liuij locum referunt.

quidam auferendum, alij in Fufius mutandum cenfuere; non intelligentes de ipfo gentis nomine loqui Liuium non cognomine: Furios fcilicet, ab aliquibus Fufios vocari. Vetus exemplar Aldinum, quod habeo, genuinae lectionis veftigia quaedam habere videtur. In quo fic legimus, licet mendose: Confules inde Postumius Albus, Sp. Furius Fufius. Fufios Furios Fabius fcripfere quidam; id admonco, ne quis, &c. Palam eft, Postumij prænomen hic perijffe, & Furij cognomen corruptum esse librariorum imperitia. Quid fi ita corrigamus reliqua quæ fequuntur, literis paucis tantum immutatis? Fufios Furios Fabius fcripsit. Equidem id admonco, ne quis, &c. Non male, meo iudicio, nisi me fallit imperitia.

Clades Romana. Exercitus Romanus cum Furio Consule ab Aequis in Hernico obfessus est, magna in proelio clade accepta; Consule vulnerato, & fratre eius P. Furio legato occiso. Venissetque populus dubio in periculum res Romana, nisi T. Quinctius pro. cos. cum subsidijs sociorum venisset auxilio. Liuius & Dionysius.

Tribuni plebis

///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. ///. f. ///. n. ///.
///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. ///. f. ///. n. ///.
///. ///. ///. f. ///. n. ///.

L. Domitius. L. f. ///. n. Ahenobarbus. Filius L. Domitij, qui primus Ahenobarbus appellatus est, eo quod Castores victoriam de Latinis anno CCLVII. partam rure reuertenti nupciantes barbam demulcendo, ex nigra rutilam, vel aneam fecissent. Vt Plutarchus in Paulo Aemilio, Cicero de natura deorum secundo, & Suetonius in Nerone produnt.

L. Cædicius. ///. f. ///. nepos. ///. [M. Cædicius. ///. f. ///. nepos.]
[L. Mænius. ///. f. ///. nepos.] [Cn. Genucius. ///. f. ///. n. Auentinensis]

Aediles

///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. ///. f. ///. n. ///.
[M. Pompilius. ///. f. ///. nepos.] [C. Duilius. ///. f. ///. nepos.]

Quæstores

///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. ///. f. ///. n. ///.
P. Sestius. Q. f. Vibi. n. T. Menenius. T. f. Agrip. n.
Capitolinus. Lanatus.

Sestium ex Capitolino magistratu descripsi. Menenium opinor patrem consulem habuisse T. Lanatum, quem populus damnauerat, & auum Agrippam Lanatum, qui plebem patribus reconciliarat. Et hic Cos. sequetur.

Prouincia.

T. Quinctius. ///. f. ///. n. Barbatus. Capitolinus. Procos. Aequicum. bellum. extra. ordinem. obtinuit.

Hoc primum anno, vt dixi, Liuius mentionem proconsulatus facere incipit: nihil tamen de eius origine adijciens. Obfesso autem cum exercitu Furio Consule, Senatus A. Postumio Cos. negocium dedit; VIDERET. NE. QUID. RES. PVBLICA. DETRIMENTI. CAPERET. Quæ forma senatusconsulti vltimæ semper necessitatis est habitata: quæ simul absolutum in Vrbe imperium Coss. dabatur. Ipsum Consulem Romæ manere, ad conscribendos omnes qui arma ferre possent, optimum visum est: Proconsulem T. Quinctium, subsidio castris, cum sociali exercitu mitti. Ad eum explendum Latini, Hemicique, & Antium colonia subitarios dare milites iussi. T. Quinctius Aequos in obfessa castra intentos, occisique legati caput ferociter ostentantes, improvisò adortus, in fugam vertit, & obsidione castra leuauit. Latius omnia Liuius & Dionysius. Hic addit T. Quinctium cum proconsulari imperio missum, qui ter Cos. fuerat.

Vltima necessitatis senatusconsultum.

Consules.

P. SERVILIUS. SP. F. P. N. L. Aebutius. T. f. T. n. Elua.
P R I S C U S . In. magistratu. mortuus. est.
In. mag. mort. est.

INIERVNT magistratum Cōsules, vt tunc anni principium, inquit Liuius, Kal. Sextilibus. L. Aebutius, P. Seruilus, quemadmodum eos nominat & Cassiodorus. Aebutio cognomen Eluæ attribuit Diodorus, & Seruilio Struati. Dionysius cum fragmento Capitolino Priscum appellat Seruilium.

Volsi & Aequi impune Latinum & Romanum populati sunt agrum, dum pestis fauissimam urbem tam occupatam teneret, vt cum hostibus necessariò conuiuendum fuerit. Vtrumque Consulem; quartam partem senatus, maiorem collegij tribunorum, quam plurimos viros nobiles ea tabe perijffe; militares item copias non solum infectas, sed quasi penitus fuisse absumptas, Liuius, & Dionysius consentiunt: & reliquum anni tempus per interregna transactum testantur. Describit eam pestilentiam Orosius quoque, lib. II. cap. XII. licet incorrectè ibidem notetur annus V. C. pro CCXC. CCLX. librariorum culpa procul dubio.

Tribuni plebis.

///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. ///. f. ///. n. ///.
In potestate. mortuus. est. In potestate. mortuus. est.
///. ///. ///. f. ///. n. ///. In potestate. mortuus. est.
///. ///. ///. f. ///. n. ///.

[C. Licinius. C. f. ///. nepos.] [M. Sellius. ///. f. ///. nepos.]
[C. Volscius. ///. f. ///. nepos.] [P. Publilius. ///. f. ///. n. Phil.]
[C. Iunius. L. f. C. n. Brutus. Bubulcus.]

Aediles.

Mortuis peste Consulibus, ac maiore parte tribunorum plebis, circuitio, atque Urbis custodia ædiliū plebis fuit, ad eos summa rerum, & maiestas consularis imperij in solitudine venerat. Liuius libro II.

///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. ///. f. ///. n. ///.
[M. Metilius. ///. f. ///. nepos.] [M. Pontificius. ///. f. ///. nepos.]

Quæstores.

Ap. Claudius Ap. f. M. n. Sabinus. Sp. Veturius. Sp. f. P. n. Crassus.
Regillensis. Cicurinus.

Sic ambo descripti sunt x. viri legum ferendarum in fastis Capitolinis.

Consules.

L. LVCRETIVS. T. F. T. N. T. Veturius. T. f. P. n. Geminus.
TRICIPITINVS. Cicurinus.

IN Diodoro Lucretius male ouxenos, & in Latinis exemplaribus L. Lucretius appellatur. T. Veturio ibidem rectè Cicurini cognomen datur, vt etiam in Liuij & Dionysio Gemini. Nam hæc duo cognomina sæpe eidem Veturio imposita cognoscimus. Onofrius Panætius Sp. Veturium Crassum vult esse, qui postea inter x. viros fuit, & consularis dicitur a Dionysio & Liuij: cum tamen iidem auctores cum Diodoro, Mariano & Cassiodoro hunc Consulem T. Veturium appellent. Ob eorum consensum nihil hic mutare volui.

Volsi & Aequi casu.

Cessante iam dudum peste, & ad bellum inferendum satis valida ciuitate, duos consulares exercitus conscripsit populus Rom. vt de his qui anno superiore agrum impune Romanum depopularant, pœnas sumeret. Verurius cum exercitu in Volscos & Aequos profectus, eos primo proelio fudit. Lucretius populationibus arcendis sociorum agro oppositus, non vltra quam in Hernicos processit, vt auctor Lilius libro 111. A quo non nihil discrepat Dionysius. Volscos Verurio prouinciam obuennisse, & Aequos Lucretio: illos primo proelio fufos, hos castris primum sese continuisse, & postea in Romanum agrum populabundos deflexisse, & in reditu a Lucretio caesos fuisse scribens in fine libri ix.

Tribuni plebis

Actiones agraria legis ab ipsa plebe repulsa.

Sex. Titius. // f. // nepos. Actiones agrariae legis veteres in forum frustra reuocauit, ab ipsa plebe cohibitus, & felicitiora tempora expectare iussus. Auctor Dionysius lib ix. fine.

Conciones seditiosa in patricios & consulare imp.

C. Terentius. // f. // n. Arsa. Absentibus Consulibus per aliquot dies patrum superbiam ad plebem criminatus, maxime in consulari imperium, tanquam nimium ac intolerabile ciuitati liberae, muehebatur. Eo patricios ferocire; duosque pro vno Rege dominos quorannis imponere, qui solati atque effrenati ipsi, vim imperij, legumque supplicia verterent in solam plebem. Legem itaque promulgauit.

Terentia lex de potestate consulari circumscriptenda. Lex differunt.

Vt crearentur. Quinque viri scribendus de imperio consulari legibus. Vt quod populus in se ius dederit eo Consules vserentur non libidinem ac licentiam suam pro legibus haberent. Dissuasit legem Q Fabius praefectus Urbis, & acriter in tribunos inuehendo, uti in aduentum Consulium differretur, effecit. At Consules reditum in comitiorum vsque tempus extraxere. Lilius lib. 111. Dionysius non meminit in huius anni, sed sequentis historia l. b. x. principio.

// // // f. // n. //

// // // f. // n. //

[M. Decius. M. f. // n. Mus.] [C. Fescennius. // f. // nepos.]

[M. Cofidius. // f. // nepos. 11.]

Aediles

// // // f. // n. //

// // // f. // n. //

[L. Maenius. // f. // nepos.] [Cn. Genucius. // f. // n. Auentinensis.]

Quaestores.

Præda a Volsco & Aequis recepta a triduo in campo Martio exponitur.

Prædam a Volsco & Aequis receptam, & a L. Lucretio Consule aduectam, eius iussu in campo Martio per triduum exposuerunt; uti suum quisque cognitum auferre, vel abducere possit. Quod verò superfuerat, sub hasta venum dedere, pecuniamque in ærarium retulere. Lilius libro 111.

// // // f. // n. //

// // // f. // n. //

T. Genucius. T. f. T. n.

M. Cornelius. Ser. f. L. n.

Augurinus.

Maluginensis.

Hic frater L. Maluginensis, auctore Lilio, qui Consul censum egit triennio postea. Genucium verò ex Capitolinis factis descripsimus.

L. Lucretius. T. f. T. n. Tricipitinus. ann. CCXCI

cos. de Volsco & Aequis.

T. Veturius. T. f. P. n. GEMIVS. Cicurinus. ann. CCXCI

cos. quans. de Volsco & Aequis.

Lucretius Consul Volscorum prædonum agmen, latè Prænestinum, Tusculanum, atque Gabinum vastans, præda onustum, in reditu ad ortus, in cauas vallas compulsi, circumuenitque. Vbi Volsco nomen deletum est: XIII. milia CCCCLXX. cecidisse in acie ac fuga; MCL. viuos captos, signa XXV. militaria relata, in quibusdam Annalibus reperiunt scribit Lilius. Consules inde castra coniungunt, & Volsco Aequi, in vnum afflictae vires suas conferunt. Denuoque pugnatum eadem fortuna fuit, sui hostes, & castra capta sunt. Consules Romam rediere, Lucretius cum ingenti præda, maiore multo gloria. Ea exposita in Campo Martio per triduum, ut suum quisque cognitum abduceret, reliqua

Volsi ad inuersionem casu.

reliqua autem vendita est. Debeatur omnium consensu Consuli triumphus, sed obstitit tribunus Terentius, de lege sua prius peragi volens. Iactata per aliquot dies tum in senatu res est, tum ad populum: cessit tamen ad vltimum maiestati Consulibus, & destitit. Tum imperatori exercituique honos suus datus, triumphauitque de Volsco Aequisque Lucretius, triumphantem sequatur suæ legiones. Alteri Consuli datum, ut ouans sine militibus Urbem iniret. Hæc breuiter ex Lilio. Dionysius autem, licet parumper in descriptione belli discrepet, de triumphis tamen Consulum ferè eadem scribit. Lucretius, inquit, triumphans Urbem inuectus est. Veturius ouans redijt ex S. C. pompa pari cetera, nisi quod pedibus, non curru ingressus est. Extant paucula quædam adhuc in minutis frustulis Capitolinorum triumphorum vestigia, ouationis T. Veturij Gemini Consulibus.

Terentius trib. plebis Consulibus triumphis impeditur conatur. L. Lucretij triumphus. T. Veturij ouatio.

ANNI. P. R. C. CCXCII.

Consules

P. VOLVMNIVS. M. F. M. N.

Ser. Sulpicius * Ser. f. P. n. *

AMINTINVS. GALLVS.

Camerinus.

P. VOLVMNIUS cognomen Auentinus perperam in Latinis Diodori exemplaribus habetur. In Græco manuscripto rectius ΑΥΝΤΙΝΟΣ. Galli cognomen & Græcæ tabulæ huic attribuunt, quæ solæ suffragantur hoc loco Capitolinis fragmentis. Nam Lilius, Dionysius & Cassiodorus cognomina omittunt. Ser. Sulpicium volunt filium esse illius, qui anno CCLIV. fuit Consul. Habet item hoc Coss. Val. Maximus lib. 1. cap. vi. ubi prodigia huius anni refert; sed P. non C. Volumnius scribendus erit. Similiter in Plinij 11. cap. lvi. non bene L. Volumnius appellatur. In utroque ergo auctore corrigenda est ea prænominis varietas.

Varia prodigia. Libri Sibullini per 11. viros aditi. Seditio ob impeditam legem Terentiam.

Carne pluit, bos locuta, & cælum ardere visum est, variaque alia hoc anno prodigia euenere. Quæ latius, videbis cum apud iam nominatos auctores, tum apud Lilium & Dionysium libro x. Itaque libri Sibullini per daum viros aditi, pericula a conspiratione alienigenarum Urbis prædixere. Grauis iterum in Urbe seditio exarsit plebeiiorum contra patricios, ob legem Terentiam impeditam. Kæso Quinctius L. Cincinnati. f. eò quod violentius obstitisset tribunis legem ferentibus, a plebe damnatus, in exilium abiit. Pater diuenditis bonis multam soluere coactus fuit. Historiam late Lilius libro 111. & Dionysius libro x. discrepat ab his auctor de viris illustribus; patris voluntate Kæsonem damnatum scribens, & a Censoribus notatum, & idcirco a patre abdicatum; quem vide cap. xvii.

Tribuni plebis

A. Virginius. // f. // nepos. Lex Terentia a toto relata tribunorum collegio, duce & auctore A. Virgino. Atque in hunc ferè modum, ut apud Dionysium legitur, promulgata est.

Decem viri legitimis a populo comitijs creentur. etate prudentia ac dignitate præstantissimi qui leges de negocijs tam priuatis quam publicis ciuitati præscribant quibus iura sua.

Lex Terentia denuo promulgata.

Summo tamen nisu patrum, lex hoc anno impedita est, & duce Kæso, Quinctio, L. Cincinnati filio, feroce iuuenè nobilitate, & bellica gloria claro, pulsi foro sepe tribuni, sua fugataque plebs. Qui eam ob causam, ex collegio visus A. Virginijs capitis diem dixit, atque confestim, indicta causa, ducere in carcerem voluit; sed intercessione collegarum, instante senatu, prohibitus. Vades decem dare reum iussit, qui nisi iudicij die sistatur, populo multam trium milium triis singuli soluant. Itaque primus hic reus Vades publicos dedit; quibus desertis postridie exulatum abiit in Tuscos. Pater eius bonorum maxima parte diuendita, vadimonij deserti multam soluere coactus est; ut aliquandiu trans Tiberim veluti relegatus, quatuor iugerum rusculum colens, in rugurio pauper vixerit. Vide Liliam lib. 111. & Dionysium x.

K. Quinctius reus capitis primus vades publicos dedit. Vades publici primus dedit. K. Quinctij exilium.

M. Volcius // f. // n. Fictor. E collegio tribunorum fuisse vnum ait Dionysius, verum, si Lilio credendum, iam ante aliquot annos tribunus plebis fuerat. Hoc anno testis ab A. Virgino productus ad populum, K. Quinctium falso homicidij testimonio grauauit, & uti penè reus populi impetu interiret, effecit; quemadmodum diffusè idem auctores enarrant.

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
[C. Numitorius. 11. f. 11. nepos.] [L. Sicinius. L. f. L. n. Bellurus.]
L. Mæcilius. 11. f. 11. nepos. 11.

Aediles

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
C. Terentius. 11. f. 11. n. Arfa. [M. Sellius. 11. f. 11. nepos.]

Quæstores

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
T. Antonius. 11. f. 11. n. Merenda. M. Sergius. 11. f. 11. nepos.
Ambo postea inter x. viros legum ferendarum fuere.

ANNI. P. R. C. CCXCIII.

Consules

P. VALERIVS. P. F. VOLVSI. N. C. Claudius. M. f. 11. n. Sabinus
Regillensis

POPPLICVLA. II

IN. MAG. MORTVVS. EST. IN. EIVS. L. F. E.

L. QVINCTIVS. L. F. L. N. CINCINNATUS

P. VALERIVS Consul filius primi Poplicolæ fuit, velut hîc indicant Capitolina fra-
gmenta. C. Claudius mendosè Regulus, pro Regillensis, vocatur in Diodoro, & P. Clau-
dius in quibusdam Cassiodori exemplaribus. Liuius C. Claudium Ap. f. & x. viri patrum
dicit, sed nos ex professo Capitolinorum fastorum auctores sequimur, & M. f. scribimus,
sicut antè etiam testati sumus. Tabulæ Græcæ Poplicolam iterum, & Sabinum huic an-
no adscribunt.

Dum acris in Vrbe flagrat seditio, serui & exules ad quatuor milia quingenti, Ap. Her-
donio dūce, Capitolium nocte occupant, quod tandem cruento recuperatum est proelio;
in quo P. Valerius Consul dux, & auctor præcipuus, inter primores pugnam ciens occu-
bit. Hinc Dions Augustinus de ciuitate Dei libro III. cap. xvii. Valerium Consulem
facilitè ad iouis prodesse potuisse, quàm illi turbam tot numinum, dicit. Plebem verò
scribit Liuius, gratitudinis eigo in mortui domum quadrantes iactasse, vt funere amplio-
re efferretur. In eius autem locum C. Claudius, collegam L. Quinctium Cincinnatum,
patrem Cæsonis, qui in exilium iuerat, sibi subrogauit: cumque mense Decembri inijsse
magistratum Liuius auctor est. Dionysius accitum à viatore ad consulatum ex agro tra-
dit; quod Liuius, & alij omnes, postea illi accidisse in dictatura volunt. Hic patrum stu-
dio reficiebatur in annum sequentem, maximè cum populus tribunos plebis reficere co-
naretur. Verum ipse rem, velut mali exempli, constanter discussit, vt Liuius, Dionysius
& Val. Maximus libro IIII. cap. 1. referunt.

Trib. plebis

A. Virginius. 11. f. nepos. 11. M. Volscius. 11. f. 11. n. Fictor. 11.

Ad legem Terentiam, perferendam, relectos in annum sequentem tribunos plebis eod-
dem referunt Liuius & Dionysius. Et ex ijs A. Virginium populo auctorem fuisse, de-
trectanda militiæ contra Herdonium, & fugitiuos qui Capitolium occupauerant.
M. Volscium ex Dionysij, non Liuij sententia adiungimus.

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.

[C. Numitorius. 11. f. 11. nepos. 11.] [L. Sicinius. L. f. L. n. Bellurus. 11.]
L. Mæcilius. 11. f. 11. nepos. 11.

Aediles

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
Sex. Titius. 11. f. 11. nepos. [M. Decius. M. f. 11. n. Mus.]

Quæsto-

Quæstores

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
M. Horatius. M. f. M. n. Lar. Herminius. * T. f. * 11. n. Aquilius.
Barbatus.

Consulatus amborum sequentur, vbi de ijs plura.

ANNI. P. R. C. CCXCIV.

Consules

Q. FABIVS. M. F. K. N. L. Cornelius. Ser. f. L. n.
VIBVLAVS. III. Maluginensis. Cossus.

Lustrum fecerunt x.

L. CORNELII cognomen mendosum in Diodoro est; vbi etiam desideratur nume-
rus apud Fabium; nam hic tertius eiusdem est consulatus. Liuius, Dionysio & Cassio-
doro testibus. Tabulæ Græcæ Βιβυλάνου πρόγ. καὶ Μαλογενήσουδον proferunt, Q. Fabius haud
procul Antio Volscorum castra expugnat, & Aequos inde, qui Tusculanam arcem inua-
ferant, longa obsidione, & fame pressos, finibus exturbat. Atque postea ingenti certa
mine bifariam ambo Consules ingressi hostium fines, hinc Volscos, hinc Aequos popu-
lantur. Tandem Aequis perentibus pax data est, Liuius & Dionysius.

Census priore anno inchoatus erat, vt auctor est libro tertio Liuius: attamen lustrum
condi propter Capitolium captum, Consulemque occisum religiosum fuit. Idque lustrum
(vt inquit idem) ab origine Urbis decimum conditum est, quo censa fuerant ciuium
cxxxii. ∞. ccccix. Constat itaque ex Liuii nouem antè lustra fuisse condita, quemad-
modum nos etiam ex auctoritate cum Val. Maximi, tum fragmentorum Capitolinorum
in tabula posuimus, licet Liuius ea neglectim antea sæpe præterierit. Hoc extremum à
Consulibus lustrum fuisse conditum docet etiam Dionysius in fragmento libri xi. vt suo
loco postea dicam. Meminit huius census etiam Eutropius, in quo numerus ciuium pla-
nè deprauatus, & procul dubio secundum supputationem Liuiam restituendus est. Re-
periuntur enim codices, in quibus tam in libro III. quàm in eius epitome numeri nihil in-
ter se discrepant, vt de illorum fide dubitandum non sit.

Trib. plebis

A. Virginius 11. f. 11. nepos. 111. M. Volscius. 11. f. 11. n. Fictor. 111.

Tribunos plebis eosdem, reclamantibus Consulibus, tertium relectos fuisse, Liuius, &
Dionysius auctores sunt; eosque, profectis ad bellum, Consulibus, de lege Terentia,
perferenda assidue contendisse. Obtinuisse tamen P. Lucretium Praefectum Urbis, vt
actiones tribunitiæ in aduentum Consulum differrentur.

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.

[C. Numitorius. 11. f. 11. nepos. 111.] [L. Sicinius. L. f. L. n. Bellurus. 111.]
L. Mæcilius. 11. f. 11. nepos. 11.

Aediles

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
[M. Cossidius. 11. f. 11. nepos.] [C. Fescennius. 11. f. 11. nepos.]

Quæstores

A. Cornelius. Ser. f. L. n. C. Seruilius * C. f. 11. n. Structus.
Maluginensis. Cossus. Ahala *

Antij inter manubias repertum aurum ac argentum cum omni pecunia in æfarium re-
tulerunt, vt Dionysius libro x. M. Volscium K. Quinctij, accusatorem falsi reum fece-
runt, diemque ad populum dixerunt. Sed tribuni plebis comitia de reo habere non passi
sunt,

sunt, nisi de lege Terentia prius essent habita. Livi libro 111. Dionysius Volscium ex collegio tribunorum eius temporis facit; ceterum de eius accusatione nihil, alios, quam Livi sequutus Annales. A. Cornelium fratrem esse puro. L. Cornelij Cos. De Seruilio nihil aliud reperio. Videtur tamen filius esse potuisse C. Seruiliij Structi, qui Consul anno cclxv. fuit. Quidam enim codices Liviiani sic habent: A. Cornelius & C. Seruilius, non A. Cornelius atque Seruilius.

Q. Fabius. M. f. K. n. Vibulanus. ann. CCXCIV. COS. III. de Aequois. & Volscis. // // MAI L. Cornelivs. Ser. F. L. N. Maluginensis ANN. CCXCIV Cosvs. COS. DE VOLSCIS. ANTIATIB. IV. ID. MAI.

Consulum hoc anno, Livi Dionysioque testibus, magna domi bellique fuit gloria. Qui triumphantes victore cum exercitu Urbem inire: pacem cum foris peperissent, & domi licet non concordem, minus tamen, quam alias infestam seditionibus civitatem, contulerunt. Certum tamen affirmare non audet Livi, eo quod nullam apud veteriores eius rei mentionem inueniat: descisse videlicet, eodem anno Antiates, & L. Cornelium Consulem id bellum gessisse, oppidumque cepisse. Afferit tamen hoc Dionysius, & venientibus Consulibus senatum iussisse obuiam, & ambobus triumphum decreuisse. Fragmenta etiam triumphorum Capitolina suffragantur Dionysio, & ijs, quibus fidem adhibere Livi non audet. Nam de Antiatribus Volscis Cornelium Cos. triumphasse declarant. Et cum vtramque Consulem Livi ipse triumphasse fateatur, Cornelio hoc idem concessum fuisse, ex vna Volsci agri populatione, non satis verisimile est: quum omnis Volsci Aequique belli perfecti gloria penes vnum Fabium fuerit: Quo tempore Vrbi praesidio erat Cornelius, nec ipse Roma profectus, antequam, pulso moenibus hoste, periculum esse desierat, eodem Livi referente.

Antiates descenderunt a Romanis, & L. Cornelio Cos. victi sunt.

ANNI. P. R. C. CCXCV.

Consules

C. NAUTIUS. SP. F. SP. N. RUTILVS. II. L. Minucius. // f. // n. Augurinus. Ob res in Algido male gestas coactus abdicavit

L. QVINCTIVS. L. F. L. N. CINCINNATVS Dict. L. TARQVITIVS. L. F. FLACCVS. Mag. eq. Rei gerundae causa.

IN LIVIO & Cassiodoro, contra Dionysium, Diodorum, Marianum & marmora Capitolina mendose L. Nautius legitur; Tu C. Nautius vtriusque scribes, & numerum adiunges; ne videatur alius ab eo, qui antea semel Consul anno cclxxviii. fuit. Alteri autem Consuli praenomen Marcus in Floro, & Auctore de viris illustribus Quintus non recte adiungitur; cum L. Minucius passim ab alijs appelleretur. In tabulis Graecis cognomen Atratinus perperam pro Augurinus habetur: cum hoc Minuciorum familiare sit, illud autem Semproniorum. Prorsus igitur reiiciendum quoque Minucij cognomen Carutianus, vel ~~Carutianus~~ in Diodori exemplaribus: velut apud Glareanum & alios, Carbutus. Val. Maximus libro v. cap. 11. de gratis, vt habent manuscripta exemplaria, Nautio & Minucio Coss. iuuentutem Rom. sponte sacramento militari nomina obtulisse scribit, vt opem ferret Tusculanis benemeritis; alios quam Livi Annales sequutus, qui plebem, reclamantibus tribunis, benigne arma cepisse dicit, ob nouum a Sabinis iniectum terrorem. Tusculanis vero latum vltro auxilium triennio postea, Romulo & Veturio Consulibus, vt idem & Dionysius tradunt.

Aequi sedisfragi. L. Minucius Cos. cum exercitu ab hostibus obsessus. L. Quinctius Cincinnatus ab aratro ad dictandam accersitus.

C. Nautius Consul Sabinos ad Eretum foelici proelio vicit. Aequi interim, pace rupta, contra foedus, ex Latino agro & Tusculano, praedam ingentem populabundi, Caelio Graccho duce, abegerunt. Contra quos missus est exercitu L. Minucius Consul, ad Algidum, metu pauidus, in castris continens militem, ab hostibus obsessus est. Quo nuncio in Urbem relato, magna passim fuit trepidatio. Et cum parum praesidij esse videretur in Consulibus, dictatorem dici placuit. Omnium itaque consensu, L. Quinctius Cincinnatus, spes vnica populi Romani, tum temporis, ab aratro ad summam imperiam accersitus est. Is Dictator factus L. Tarquitium Flaccum magistrum equitum sibi dedit. Aduertat lector imperitia librariorum, tanquam male correctum, hoc nomen in vulgare Tarquinij fuisse

fuisse mutatum in Livi, Dionysio, & alijs auctoribus. Sed non animaduertere, qui illud correxerunt, Tarquinij nomen simul cum Regibus Vrbe eiectum fuisse, & L. Tarquinium Collatinum ob illud in primis in exilium ire coactum: postque illud tempus hoc adeo apud Romanos male acceptum fuisse, vt neminem eo insignire vellent, nisi quem summa cuperent grauatam inuidia, regni que affectati crimine notatum, in vitae discrimen adducere. Quemadmodum libertatis assertores postea, decem viros, decem Tarquinos appellarunt in senatu. Quapropter Capitolinis fragmentis maior est danda fides, quae L. Tarquitium, L. f. Flaccum nominant magistrum equitum. Ipsum vero Livi & Dionysius solummodo belli peritia fuisse insignem testantur, pedibusque stipendia fecisse propter paupertatem, patriciae licet gentis esset. Quod adijcere de Tarquinia gente regia, otiosum fuisset. Quae iam a primo illo Tarquinio Damarati filio inter patricos fuerat, antequam tota in exilium ageretur. Hunc sane Tarquitium non admodum clarae stirpis fuisse indicant, & Capitolina fragmenta, quae patris solummodo praenomen adscribunt, cum aui nomen citare non possent, vt Livi verbis dicam.

Tarquinij nomen Romanis inijsim.

L. Cincinnatus Dictator, conscripta statim omni militari iuuentute, Consuli Minucio in auxilium summa celeritate perrexit: hostes, Romana castra obsidentes, vna eademque nocte circumvallatos obsedit, & ad deditionem postera luce coegit; captisque ducibus, omnem Aequorum exercitum sub iugum misit. Praedam suis tantum militibus distribuit. Minucium Consulem, quod adeo ignauiter se obsideri passus esset, abdicare, & legatum dumtaxat potestate exercitui praesesse iussit; licet ab eodem, & exercitu liberato, corona obsidionali donatus aurea librae pondo, & patronus saluatus esset. Auctores sunt Livi libro 111. Dionysius x. Eutropius, Florus, Auctor de viris illustribus. Val. Max. de disciplina militari scribens libro 11. cap. v. 11. & alij diuersi. Praeclara enim est historia, quam rursus libro xi. simul cum Consulibus pulchre adducit Dionysius in oratione L. Valerij Poplicolae.

Dictator exercitus obsidione liberat, sub iugum missis hostibus.

Minucius Consul abdicare coactus est. Corona obsidionalis aurea.

Trib. plebis.

A. Virginius. // f. // nepos. 1111. M. Volscius. // f. // nepos. 1111

Tribuni plebis iidem, inuitis Consulibus, ob legem Terentiam perferendam resecti quartum, Livi & Dionysio auctoribus. Et vt legi Terentiae Consules; ita iudicio de M. Volscio reo, tribuni obstiterunt. Delectum contra Aequos more suo impediunt, & forsitan ad vltimum impediissent: sed nouus subito terror additus a Sabinis, infesta populatione ad moenia Vrbs vsque excurrentibus, plebem inuitis tribunis nomina dare coegit. Atque ita duo magni exercitus conscripti, vt refert idem Livi.

// // // f. // n. // // // // f. // n. // // // // f. // n. //

[C. Numitorius. // f. // nepos. 1111] L. Maecilius. // f. // nepos. v. [L. Sicinius. L. f. L. n. Bellutus. 1111.]

Aediles

// // // f. // n. // // // // f. // n. // // [C. Volscius. // f. // nepos.] [P. Publilius. // f. // n. Philo.]

Quaestores

M. Valerius. M. f. Volusi. n. T. Quinctius. // f. // n. Barb. Capitolinus Maximus

Hic ter Consul fuerat, vt inquit Livi. Et ideo maior in his quaestoribus auctoritas erat, ad iudicium de Volscio persequendum. Sed obstantibus pertinaciter tribunis, cum Virginius maxime de lege ageret, quum mensum spacium Consulibus datum est ad inspiciendam legem Terentiam: vt cum edocuisset populum, quid fraudis occultae ferretur, sincerent deinde suffragium inire. Hoc interuallum datum, rei Volscij damnationem simul prolongauit, & res tranquillas in Vrbe fecit. Confectis denique bellis Dictator Cincinnatus confestim se magistratu abdicasset, ni comitia M. Volscij falsi testis tenuissent; ea ne impedirent diutius tribuni, Dictatoris obstiterit metus. Volscius damnatus Lanuuium exularum abiit. Reuoatus, & in integrum restitutus est, vt auctor est Cicero in oratione pro domo sua. Vide Livi libro 111. Sed nihil de Volscij iudicio Dionysius. T. Quinctij tamen quaestoris meminit, cum scribens intellecta ca-

Volscius exilio multatur. Quo eius reuocant.

storum

frorum obsidione, à Q. Fabio Præfecto Urbis, cum selecto copiarum vrbianarum robore præmissum auxilio obsessis, iunctumque Dictatoris exercitui, mox subsequenti fuisse.

L. QUINCTIVS. L. F. L. N. CINCINNATVS. ANN. CCXCV
DICT. DE. AEQVEIS. IDIBVS. SEPTEMBER.

Clarissimus d-
ictoris Cin-
cinnati trium-
phus.

Dictatori Cincinnato, subiugatis feliciter hostibus, Romæ adiudicatus à senatu, absenti adhuc, cum quo veniebat agmine, triumphus. Ducti ante curram dux hostium Clælius Gracchus, alijque principes Aequorum, militaria signa prælata, sequebatur exercitus præda onustus. Epulas instructas fuisse, scribit L. Iulius, ante omnium domos; militesque epulantes carmen triumphale cantando, & solemnnes iocos iactando, commessantium modò curram sequutos fuisse. Sed eius non meminit Dionysius, Quinctium obiter dicens reuersum clariore triumpho, quàm vllus ducum ad eum diem; & catenatum præ se egisse hostium ducem cum alijs captiuis illustribus. Orosius item L. Quinctij expeditionem & triumphum breuiter, & doctè depingit libro II cap. XII. Ab aratro (inquit) accersitus ad imperij fasces, sumpto honore, instructoque exercitu mox victor effectus, iugum bouum equis imposuit, victoriamque, quasi stiuam tenens, subiugatos hostes præ se egit primus. Post triumphum verò Quinctius sexto decimo die dictaturam, quam in sex nihilominus menses acceperat, vltro deposuit, ac in prædium suum denuò se recepit, ad aratrum rediens triumphalis agricola: Repudiatis à populo Rom. oblati sibi agris, & ex præda mancipijs; non minùs animi moderatione, & frugalitate, quàm triumpho, & insignibus rebus gestis clarus. Vide Lium, Dionysium, Florù, Eutropium, Auctorem de viris illustribus & alios.

Cincinnatus
abdicata desi-
moxesto die di-
ctatura ad ara-
trum trium-
phalis agricola
rediit.

ANNI. P. R. C. CCXCVI.

Consules.

C. HORATIUS. M. F. M. N. Q. Minucius. // f. // n. Augurinus.
PVLVILLVS.

IN Lio & Cassiodoro perperam M. Horatius appellatur; Dionysius & Marianus rectè Caium vocant: quibus suffragantur Capitolina marmora. Error tamen is est in Mariano, quòd ob numerum, alicuius librarij inscitia, fortassis adiectum videatur idem cum C. Horatio qui ante viginti annos Consul cum T. Menenio fuit. Mendosior est Diodorus Siculus, nam in fine XI. libri pro huius anni Consulibus *λαβύκιος ἀρόπιλος ποσειδύμιος καὶ Μάρκος ἰεραππος* habentur.

Sabini & Aequi populatus.

Sabini atque Aequi Romanum agrum latè vastarunt, seditionem domi agitantibus tribunis plebis, quæ tandem composita est, permittente senatu, vt plebeius ille magistratus augeretur. Inde delectu habito prouincias sortiti sunt Consules; Sabinos Minucius, Aequos Horatius, & hostium agros vicissim populatus est Romanus: Corbionem diruit, propter proditum Aequis prælidium. Aequi autem occurrere ausi in proelio succubuere. Lium libro III. & latius Dionysius libro X.

Corbio diruta.
Aequi victi.

Tribuni plebis

A. Virginius. // f. // nepos. v. M. Volscius. // f. // n. v. Ex Dionysij sententia.

Anni superioris extremo, cum L. Cincinnatus dictator post M. Volscij (vt vult Lium) damnationem abdicasset, sublato dictoriae potestatis metu, tribuni plebis actionem legis Terentiæ reuocarunt. Sed quia duo exercitus aberant, ne quid ferretur ad populum, patres obtinuerunt: plebes vicit, vt quinto eisdem tribunos crearet. Qui hoc anno in summo terrore belli Sabini, Aequique, delectus impediendo extorserunt à patribus; vt quoniam ipsi in lege quinquennium elusi essent, parumque in paucis numero tribunis plebei prælidium foret, decem deinde tribuni crearentur. Expresit hoc necessitas patribus, factumque in hanc sententiam S. C. licere plebem tribunos sibi quotannis creare decem, modò ne quis resciretur, qui proximo anno eundem magistratum gessisset. Id S. C. promulgauit Virginius, factumque plebiscitum, vt decem ex templo tribuni plebis in annum sequentem crearentur. Sic Dionysius libro X. Lium id modò Patres excepisse dicit, ne postea eosdem tribunos iuberent.

Actioes Ter-
entia legis
reuocata.

Virginius lex
de decem tri-
bunis creandis.

// f. // n. // // f. // n. //
[C. Numitorius. // f. // nepos. v] [L. Sicinius. // f. // n.
L. Macilius. // f. // nepos. vi. Bellurus. v.]

Aediles

// f. // n. // // f. // n. //
Sex. Titius. // f. // nepos. II. [C. Iunius. L. f. C. n.
Brutus. Bubulcus.]

Quæstores.

// f. // n. // // f. // n. //
M. Fabius. Q. f. M. n. M. Geganius. M. f. // n.
Vibulanus. Macerinus.

Horum alij magistratus postea sequuntur. M. Fabius ex clade Cremerensi superstis
Q. Fabij filius fuit, M. Geganius patrem consularem T. Geganium habuisse videtur.

ANNI. P. R. C. CCXCVII.

Consules

M. VALERIUS. M. F. Sp. Virginius. A. f. A. n.
VOLVSI. N. MAXVMS. Tricoftus. Cælimontanus.

LIUIVS, Dionysius, Censorinus, Cassiodorus, & Marianus Scotus cognomina non addunt his Consulibus; quæ tamen habentur in Græcis & Cuspiniani tabulis. Item in Diodoro; qui Valerio Lactucæ cognomen tribuit; quod approbare videtur etiam Pli-
nius, Lactucinos in Valeria familia appellari quosdam non puduisse dicens, libro XIX. cap. IIII. Quare videndum an corrigi ne debeat hoc cognomen in Diodori exemplaribus, & (Lactucinus) scribi.

Valerij Maxi-
mi Lactucini
dicti à Lactu-
carum calu-

Annona Romæ laboratum est, ob aquarum intemperiem; alioquin domi forisque ocium fuit, vt Lium libro III.

Ludi sæculares primùm

// f. // n. // // f. // n. // // f. // n. //
II. viris. S. F.

M. Geganio * T. F. T. n. * Macerino. C. Nautio. Sp. f. Sp. n. Rutilo.

ANNO P. R. C. CCXCVII

Ex S. C. facti sunt.

Ludos sæculares primos his Consulibus Romæ celebratos fuisse voluit xv. virum commentarij, & D. Augusti edictum: modò quid certi ex Censorini libello de die natali colligere est, cap. XIII. Ille enim locus, vbi sæcularium tempora recenset, non solum corruptus est, sed etiam mutilus; vt lectorem, doctum licet, facile decipiat, cui hoc argumentum diligentius peruestigare operæ precium non est. Adfert autem de primis his ludis duas opiniones: Vnam Valerij Antiaris, & aliorum, qui paulo post exactos Reges, à P. Valerio Poplicola factos fuisse, anno post Romam conditam ccl. contendunt; alteram verò eorum, qui commentarios duumvirum sequuntur, & anno Urbis ccxcvii. hisce Consulibus celebratos fuisse adferunt. Quod non animaduertens Cuspinianus, Censorinum putat dicere, primos ludos à Poplicola, secundos verò his Consulibus anno ccxcvii. esse factos. At verba Censorini ita supplenda & legenda videntur. Primos enim ludos sæculares, exactis Regibus, post Romam conditam anno ccl. à Valerio Poplicola institutos esse volunt nonnulli; at II. virorum verò commentarij anno ccl. xxxviii. M. Valerio, Sp. Virgino Consulibus. Censorinum enim ita intelligendum esse video, si quid certi ex eo

De ludovii sæ-
cularium tem-
pore duplex
opinio.

Censorini locum.

M auctore

auctore velis elicere; non quod temerè in alieno opere mutandum quid putem, sed vt Cenforini verba planè obscura, mutila, & incorrecta studiosis apertius exponantur. Quod ipsum faciam in secundis, & alijs etiam ludis, quorum Cenforinus meminit. Verùm illud obseruandum, in annis Urbis conditæ, Varronis supputationem sequi Cenforinum, non secus ac Plinius & Cicero faciunt; & inde fieri, quod anno vno prægrediatur tabulas Capitolinas. Hos autem sæculares ludos intelligere puto Eusebium in Chronico, quum dicit, Olympiadis xxxi. anno quarto Romæ clarior agon centenarius est actus. Marianus Scorus, qui Chronologiam suam ex Eusebio concinnasse videtur, explicatiùs idem: Romæ scribens tum ludos sæculares primùm actos fuisse. Ambo tamen biennio tardiùs, quàm Capitolini facti, assignant sæculares: videlicet anno cccxix. sed numeros, quemadmodum in Cenforino, corruptos existimo. Nobis autem visum fuit, in adscribendis tabulæ nostræ sæcularibus, ex professo Capitolinorum factorum auctores sequi. Hi enim non ex Liuij, vel Valerij Antiatis: non ex Cn. Gellij, vel L. Pisonis sententia sæculares distribuisse videntur; sed omnino ex ordinatione D. Augusti, & ex commentarijs xv. virum sacris faciendis; qui his item ludis præesse solent. Sibullinorum etenim librorum ex auctoritate celebrabantur, quorum hi custodes erant. Ex quibus libris descriptum extat oraculum apud Phlegontem Trallianum de mirabilibus & longæuis, & apud Zosimum Comitem historiarum libro 11. quod heroico carmine ludorum istorum tempus, sacrificia, ritus, ac cæremonias singulatim explicat. De quorum quidem origine & antiquitate cum ipse Zosimus, Varro, Valerius Maximus, & ex his alijsque diuersis auctoribus omnia diligenter Onufrius Pancuinus in commentariolum redegerit, quæ cognitione digna reperire potuit: ne hic longior sim, ac actum agere videar, ad eum, te lector studiose, remitto.

Ludorum sæcularium origo.

Tribuni. plebis. primùm. x. facti.

Anno xxxvi. à primis tribunis plebis, inquit Liuius, comitijs habitis in hunc annum sequentem creati sunt decem: bini ex singulis classibus. Et ita cautum est, vt postea crearentur.

L. Icilius. * C. f. * // n. Ruga. Qui princeps eius collegij fuit, vir industrius, & eloquens. Primus auctor suis fuit conuocandi senatum, quod antea nunquam factum erat. In concionibus tantum regnabant tribuni: senatum vocare, aut sententiam dicere, vel rogare eis non licuit, sed Consulum is honos fuit, vt auctor Dionysius, Legem de Auentino monte plebi ad priuata ædificia diuidendo promulgauit hanc:

Trib. plebis senatum conuocare incipiunt.

Icilia lex.

- „ Priuati homines bono iure parta possidento.
- „ Per vim aut fraudem ædificijs ex publico occupata restituunto.
- „ Ex arbitratorum sententia precium ædificationis reddonto.
- „ Quæ publica sunt ea sine precio plebi diuidonto.

Dionysius libro x. legem comitijs centuriatis ex pontificum, & augurum auctoritate perlatam dicit, & extare in Auentino incisam columnæ aræ: Liuius quoque legem de Auentino publicando latam hoc anno scribit, quam postea Iciliam appellat.

L. Allienus. // f. // nepos. Refert postmodum Dionysius proximo ante ædilitatem anno L. Allienum tribunum plebis fuisse. Ex quo item colligimus hoc anno cum L. Icilio creatum, & sequenti cum alijs collegis refectum fuisse.

- // // // f. // n. //
- // // // f. // n. //
- // // // f. // n. //
- // // // f. // n. //

K. Duilius. // f. // nepos. Q. Pœtelius. // f. // n. Libo. Visolus. Quos plebeios x. viros Ap. Claudium sibi postea collegas adsciuisse, ad conciliandam sibi plebem refert Dionysius libro x. Quare verisimile est honoratos, atque de plebe benemeritos ipsum desumpisse.

M. Oppius. // f. // nepos. Sex. Manilius. // f. // nepos. Ex viginti tribunis militum hi duo creati sunt, postea principes secessione plebis contra decem viros, qui summæ rerum præessent, vt refert Liuius libro 111. Itaque auctoritatem sibi parasse videntur plebeis magistratibus ante deseruitis.

C. Fulci-

C. Fulcinius. // f. // nepos. Sp. Antius. // f. // nepos. L. Roscius. // f. // nepos. Qui postea occisi inter quatuor legatos à Larre Tolumnio Rege, bello Fidenati: ipsi, vt apparet, honoribus plebeis functi, quod etiam consularem collegam habuerunt C. Iulium.

[P. Licinius. P. f. // nepos.]

Aediles.

// // // f. // n. // // // // f. // n. // [M. Claudius. // f. n. Cicero.] M. Marcius. // f. // n. *Rutilus*

Primus post famem Marcius ædilis plebis, populo frumentum in modios assibus dedit, vt auctor Plinius libro xv. cap. 111. Quod hoc ferè tempore factum videtur, quo graui laboratum annona est, vt hinc Consulibus contigit, vt Liuius lib. 111.

Quæstores.

// // // f. // n. // // // // f. // n. // C. Iulius. C. f. C. n. Iulus. Agrip. Furius * Sp. f. * // n. Fufus.

C. Iulius hic ter postea Cos. frater patruelis C. Iulij x. viri videtur fuisse, qui C. F. L. N. in Capitolinis notatur. Furius verò Sp. Furij Fusi bis Consulibus filium opinari possumus, donec quid certius inueniatur. Hic Cos. item fuit.

ANNI. P. R. C. CCXCVIII.

Consules.

T. ROMILIUS. T. F. C. Veturius. // f. // n. T. N. ROCVS. VATICANUS. Cicurinus.

EX Dionysij & Diodori Græcis exemplaribus constat, ex his alterum Romilium vocari, quibus etiam adstipulantur Capitolina fragmenta, etiam si in Liuij, & Cassiodori codicibus Romilius legatur, quemadmodum & in Plinio libro vii. cap. xxviii. Liuius, Dionysius & Cassiodorus cognomina Consulum prætereunt. Diodorus libro xii. T. Romilium Vaticanum, C. Veturium Cicurinum nominat.

Aequum bellum in gratiam Tusculanorum.

Anno ferè integro tumultuatum in Vibe, ob legem agrariam, non tamen cessatum à bello, in gratiam Tusculanorum; ob recens eorum meritum auxilij dati contra Herdonium, & exules Capitolium occupantes. Vtrò namque nomina dabant patricij, plebisque maxima pars, & missi ambo Consules contra Aequos, qui Tusculanum latè depopulabantur; sed aduentu Romani exercitus cum discederent, ad Algidum tandem, maximo proelio, à Romanis sunt victi, castris, L. Sicinio Dentato duce, captis. Latissimè Dionysius libro x. Liuius tertio. Meminit etiam Val. Max. libro v. cap. 11. Verùm Tusculanis subsidia missa biennio antè dicit, alios sequutus Annales.

Aequi victi.

Trib. plebis

L. Icilius * C. f. * // n. L. Allienus. // f. // nepos. Ruga. //

Sequens annus (ait Dionysius) Consules habuit T. Romilium, & C. Veturium; tribunos L. Icilium cum collegis refectum. Dionysio adstipulatur Liuius, sed neuter causam reddit, cur hæc contra S. C. & legem Virginiam paulo antè latam, quæ tribunos plebis continuare vetabat, auctore Dionysio. Liuius illud à patribus tunc exceptum scribit, ne postea eosdem tribunos viderent: quasi diceret, ne Virginiam cum suis resciretur. Quapropter apparet, quod de alijs postea resciciendis nihil cautum fuerit.

M 2 Nam

Nam plurimos, & sapius reſectos deinceps fuiſſe conſtabit ex ſequentibus. Et nos in ſupplendis tribunis idem imitamur, Plebeios enim æquè, ac patricios ante annales leges ad magiſtratus eoſdem ſapius rediſſe, ex hiſtoria ipſa conſtat. Hi tribuni varijs ciuitatem moribus agitauerunt, leges agrariam & de æquando iure magiſtratum promulgantes. Agrariam ſuaſit L. Sicinius Dentatus, facinora, ac præmia ſua militaria recenſens. Sed patriciorum opera, per magnas contentiones impedita fuit. Ex his vt inſigniores multati à plebe Clœlij, Poſtumij & Sempronij, quòd tribunos inuitos coëgiſſent contra legem ſacratam. Multam à populo redemptam, patriciorum omnis ordo damnatis reſtituit. Latè Dionyſius libro x. Attingit tantum Liius lib. III.

Muli ex patricijs à plebe mulati.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..
.. .. f. .. n. f. .. n. ..
.. .. f. .. n. f. .. n. ..
.. .. f. .. n. f. .. n. ..

Q. Poetelius. f. n. K. Duilius. f. nepos. II. Libo. II.
[P. Licinius. f. nepos. II.] L. Roscius. f. nepos. II.
Sp. Antius. f. nepos. II. C. Fulcinius. f. nepos. II.
M. Oppius. f. nepos. II. Sex. Manilius. f. nepos. II.

Aediles

[M. Silius. M. f. nepos.] [C. Pompius. f. nepos.]

Quæſtores

Præda uedita, in ærariumq; redacta.

Prædam ac manubias ab Aequis captas, propter ærarij inopiam, Conſulum iuſſu, hæſtæ ſubiecerunt, pecuniamque in ærarium redegerunt. Quod inuidiæ tamen ad exercitum fuit, eaque criminandi ad plebem Conſules materiam tribunis præbuit. Liius lib. III.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..
M. Genucius. L. f. L. n. A. Sempronius. A. f. n. Atratinus.

Augurinus

M. Genucius frater T. Augurini fuit Conſulis ac x. viri poſtea teſte Dionyſio: & Sempronius qui ex primis tribunis militum conſulari poteſtate fuit, patrem habuit A. Sempronium bis antea Conſulem.

ANNI. P. R. C. CCXCIX.

Conſules

Sp. TARPEIVS. M. F. M. N. A. Aeternius. f. n.
MONTAN. CAPITOLINUS. Fontinalis.

APVD Diodorum libro XII. mendosè leguntur Conſules, ἀβελος παρωπτος, καὶ αὐλος ἀσέλιος φοντινός. De Sp. Tarpeio nihil dubij eſt apud auctores, Liium, Dionyſium, Plinium, Gellium libro II. cap. XI. Solinum, Marianum & Caſſiodorum. Huic tabulæ Græcæ Capitolini cognomen attribuunt fragmenta Romana Montani & Capitolini. At alterius Conſulis nomen corruptiſſimè variatur apud auctores iam dictos. Liius A. Aeternium vocat, quemadmodum etiam Plinius libro VII. cap. XXVIII. Dionyſius verò A. Ternium, vel Termenium, & Solinus cap. VI. A. Thermum nominauere. Quo Minuciorum cognomine reperitur etiam in nonnullis Plinij exemplaribus loco ſuprà ſcripto. Mariano & Caſſiodoro Aternius eſt, vt & Gellio libri XI. principio, vbi legem ab ipſo ſancitam Aeterniam appellat, aliquot tamen exemplaria Aretinam, vel Paterinam exprimunt mendosè. Sigonio quidem magis placuit Aternus, vt nomen magis notum, quàm ſunt reliqua. Mihi tamen magis ſecurum videtur Liiij, Plinij, Caſſiodori exemplaria ſequi correctiora, in quibus Aeternius appellatur, donec alicubi quid certius deprehendatur. Fontina-

Fontinalis cognomen non minùs aptè conuenit Aeternio; quàm Montanus & Capitolinus, Tarpeio.

Conſules legem de multis, vel æquando iure magiſtratuū tulere. V T I. liceat. magiſtratus omnibus ſua poteſtatis læſa, reos. & conuictos multare: quod priùs lege Valeria ſolis Conſulibus permiſſum erat. Sed multæ grauiffimæ modus præſinitus, duarum quippe ouium, ac triginta boum * in ſingulos. Cautumque vt bos centuſſi, ouis decuſſi æſtima-retur. Legem Tarpeiam in voce Peculatus appellat Sex. Pompeius, à nomine alterius Conſulis; ſicut ab alterius nomine Aeterniam Gellius, libro vndecimo velut antè dixi. Idem exprimit boum ouiumque præcium Plutarchus in Poplicola, & M. Varro quæſtionum epistoliarum libro primo, maximam multam appellatam ab antiquis referens trium milium, & viginti aſſium: quia non licebat quondam pluribus triginta bobus, & duabus ouibus quenquam multare. Latam hoc anno diuque ſeruatum legem teſtatut Dionyſius. Ceterum in multæ inſtitutæ modò (niſi error, vt exiſtimo, poſtmodum eius hiſtoriæ ſit inductus à ſciolis) proſus contradicit Varroni, Feſto ac Gellio: duorum quippe boum fuiſſe tradit, & triginta ouium. Cur autem Varroni, Gellio & Feſto potiùs accedam, rationes faciunt, quas idem Gellius ex Timæo de rebus Italicis, & Varrone de rebus humanis adducit. Nimirum, quòd in Italia tunc boum copia, ouium penuria fuerit.

Tarpeia Aeternia lex de multis. Multa grauiffima. In Gellio * in ſingulos dies. an rectè, videus lector.

Dionysij locus.

Ab externis bellis quietus annus fuit; domi de legibus certatum cum tribunis, Qui lenius agere cum patribus coeperunt, poſtulâruntque, vt communiter legum latores & ex plebe, & ex patribus, qui vtriſque vtilia ferrent, quæque æquandæ libertatis eſſent, ſinerent creati. Rem non aſpernabantur patres. Itaque ex S. C. legati Athenas, in Græciam miſſi ſunt, qui Solonis ac Draconis leges inſtytas populo Rom. deſcriberent. Fuerunt autem, Sp. Poſtunius, Ser. Sulpicius, A. Manlius, conſulares omnes. Vide Liium lib. III. Dionyſium lib. x. ſine. Meminit & Caſſiodorus.

Legati Athenas ad leges deſcribendas miſſi.

Trib. plebis.

L. Sicinius. f. n. Dentatus. Vir corporis, & animi fortitudine clariffimus, de cuius virtute bellica, victorijs, & donis militaribus multa Varro de lingua, Dionyſius libro x. qui Siccium appellat: ſed an rectè, dubito. Frequens enim eſt in Romanis deſcribendis nominibus Græcorum amanuenſium lapſus. Plinius & Solinus locis proximè citatis. Gellius libro II. cap. XI. & Val. Max. libro III. cap. II. Is T. Romilium conſulatu abeuntem violatæ tribuniciaæ poteſtatis accuſatum, & malè acti imperij militaris conuictum, populi ſuffragijs damnauit, multa x. milium æris irrogata, Dionyſius & Plinius lib. VII. cap. XXV. meminit, & Dionyſio de Romulij damnatione aſtipulatur. Locus tamen truncus & mutilus eſt, vt ipſa ſatis indicat hiſtoria. Quem videas lector, an corrigi vel ſuppleri rectè poſſit. Plinij verba ſunt hæc. Præterea (quod optimum in operibus eius reor) vno ex ducibus T. Romilio ex conſulatu ad populum conuicto malè acti imperij rei militaris *. Reliqua, quæ ſententiam explerent, deſiderantur. Quæ ex Dionyſij Halicarnaſſæi libro x. ſic reſtitui fortasſe poſſent. * capite litem trib. plebis non æſtimauit. Cuius ſeruati ciuis non diu poſt in ſententiam S. C. factum eſt de petendis ex Græcia duodecim tabularum legibus, quo patribus plebs eſt reconciliata. Simile quid ibidem in Plinio deſiderari nil dubitandum eſt, ideoque locus, vt hiulcus & mutilus, aſterifco ſignandus erit.

T. Romilium violatæ trib. poteſtatis reus.

C. Plinij locus.

C. Claudius. f. n. Cicero. Liius nihil dicit de tribunatu L. Sicinij Dentati, alios procul dubio quàm Dionyſius ſequutus Annales. T. Romilium verò Conſulem à C. Claudio Cicrone tribuno plebis decem milibus æris multatum reſert non à L. Dentato.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..
.. .. f. .. n. f. .. n. ..
.. .. f. .. n. f. .. n. ..
.. .. f. .. n. f. .. n. ..

Sp. Oppius. f. n. Cornicen. Qui poſtea xvij plebeius.
Sex. Titius. f. nepos. II. M. Marcius. f. n. * Rutilus *
[L. Albinus. L. f. nepos.] [M. Claudius. f. n. Cicero.]
[M. Titinius. M. f. nepos.] [M. Tarquinius. M. f. n. Laurentinus]
L. Mamilius. f. n. Vitulus. Tuſculanorum dux, & princeps anno ccxcy.

ciuitate donatus fuerat, ob merita ac fidem erga Romanos, teste Liuiò, à quo Mamiliorum familia consularis defluxisse videtur. Sed perperam in Liuiò Manilius legitur.

Aediles.

L. Allienius. // f. // nepos. Proximo anno, ut ait Dionysius, tribunus plebis fuerat Allienius: qui aedilis nunc, C. Verurium consulatu abeuntem violatæ tribunitiæ potestatis reum egit, & xv. millibus æris, populi iudicio damnatum, multauit. Liuius & Dionysius.

C. Verurium la-
se tribunitia
potestatis reum.

A. Virginius. // f. // nepos.

Quæstores.

Legatis consularibus in Græciam profecturis triremes ex ærario adornârunt pro maiestate imperij Romani. Dionysius.

L. Valerius. P. f. P. n. Poplicola. C. Curtius. // f. // n. Philo-
Potitus.

Valerius Cos. postea rempublicam à decemvirorum tyrannide liberauit, primi Poplicolæ nepos, ut dicemus. C. Curtij consulatus item sequetur.

ANNI. P. R. C. CCC.

Consules.

SEX. QVINCTILIUS. SEX. P. P. Nepos. P. Horatius * P. f. P. n.
In magistratu mortuus est. Tergeminus.

LIVIVS & Cassiodorus collegam Quinctilij P. Curiatium nominant; sed Dionysius & Marianus Scotus Horatium. Quos idcirco sequuti sumus, quod ex Curiatorum familia raris, imò nullos habeamus eius temporis Consules. In tabulis autem Græcis solus Sex. Quinctilius malè pro duobus Consulibus seruit, hoc modo: *φίς & κή κευτίλλου*. Sic etiam apud Diodorum, ubi & Horatij cognomen Tergeminus perperam illi adijcitur. Habetur enim *ρωμαίοι μὲν κατέστησαν ὑπάρτου, σέξτον κοίντον τεργέμινον*.

Fames & pestis
Romæ
grassantur.

Fame atque pestilentia foeda magis, quam prius vnquam, Vrbs hoc anno exhausta est; & inter alios magni nominis mortuus est Consul Quinctilius, Collegam illi surrogatum fuisse, non dicit Liuius, neque indicat Capitolinum fragmentum; licet aliter Dionysius, qui Sp. Furium Fusum refert illi suffectum, & in magistratu etiam peste absumptum fuisse. Cladis item illius meminere præter Liuium & Dionysium, D. Augustinus de ciuitate Dei libro III. cap. xvii. Orosius libro II. capite XII.

Tribuni plebis.

In potestate mortuus est.

In potestate mort. est.

Auctor est Dionysius; quatuor tribunos plebis peste tunc mortuos esse, cui ad stipulatur & Liuius libro III. in correctioribus exemplaribus.

[L. Apronius. // f. // nepos.] [C. Mænius. C. f. // nepos.]
[C. Memmius. // f. // nepos.] [P. Furius. // f. // nepos.]
[C. Malius. C. f. // nepos.] [Q. Romuleius. // f. // nepos.]

[M. Silius.

[M. Silius. M. f. // nepos.] [M. Terentius. // f. // n. Arsa.]
[L. Volumnius. // f. // n. Flamma.] N. Otavilius. // f. // nepos

Aediles.

L. Icilius. * C. f. * // n. Ruga. Q. Pœtelius. // f. // n. Libo
Vifolus.

Quæstores

L. Atilius. // f. // n. Longus. L. Papirius. // f. // n. Mugillanus
Atilius vnus ex primis tribunis militum consulari potestate sequetur, quem solum patricium cognomine Longum in ista gente reperio. Mugillanum verò, quem principem familiæ suæ Cicero ad Pætum scribens nominat, familiarium epist. lib. IX. bis Consulem & censorem ex primis vnum habebimus.

ANNI. P. R. C. CCCI.

Consules.

P. SESTIVS. Q. F. VIBI. N. T. Menenius. T. f. Agrip. n.
CAPITOLINUS. Lanatus.

IN LIVII vetustioribus quibusdam exemplaribus (ut rectè animaduertit Cuspinianus) hi Consules omnino desiderantur. Legitur enim, ubi ait de peste superioris anni, „Multiplici clade foedatus annus, ab hoste ocium fuit, domi motus orti. Quo loco hæc ita (ut correctiores docuere libri) sunt restituenda. Ab hoste ocium fuit. Inde Consules T. Menenius, P. Sestius Capitolinus, neque eo anno quicquam belli externi fuit, domi motus orti. Nomina tamen Consulum passim quisque ex ingenio suo corruptit. Apud Liuium enim & Cassiodorum prior Consulum P. Sestius, alicubi Sextilius appellatur: quem Dionysius & Diodorus rectè *σέξτον σήστον* dixere. His etiam accedunt Capitolini fasti. Cognomen Varicani perperam ex tabulis suis adiunxit Cuspinianus. Capitolinum appellari, testantur fragmenta, ut vides, antiqua, & tabulæ Græcæ: quæ Capitolinum, & Lanatum Consules produnt. Item cum Diodoro & Liuiò Sex. Pompeius in vocabulo peculatus: ubi de multa grauissima & lege Tarpeia agit, sic dicens: Ea lege sanxerunt T. Menenius Lanatus, & Sestius Capitolinus. Verùm is locus mendosissimus est; licet alij legant, eam legem sanxerunt. Quod falsum esse, & legem biennio antè latam, ex superioribus constat. Menenij Consulij prænomen variârunt admodum librarij. Liuiò Caius est, Dionysio Lucius, Diodoro autem & Sex. Pompeio Titus: quod placet, ut sit eius filius qui Consul fuit anno CCLXXVI.

Liuium Man-

Sex. Pompei
Festus locus.

Supplicationes & ludij, peste iam cessante, sunt facti, & annonæ penuria, comportato vndique frumento, leuata est. Legati item cum legibus Atticis ex Græcia Romam reuersi sunt. Vide Liuium lib. III. Dionysium lib. X.

Trib. plebis

Consules ac senatum sollicitarunt, uti ex S. C. legislatores crearentur; legumque scribendarum initium fieret. Liuius & Dionysius.

Sex. Titius. // f. // nepos. III. M. Oppius. // f. // nepos. III.
C. Fulcinius. // f. // nepos. III. [M. Iuuentius. // f. // nepos.]
[L. Fulcinius. // f. // nepos.] [C. Pompilius. // f. // nepos.]
[P. Tarquitiu. P. f. // n. Laurentinus.] [C. Sextius. // f. // nepos.]
[T. Genucius. T. f. // n. Auentinensis.] [C. Rabulcius. C. f. // nepos.]

Aediles

Aediles

.. .. f. .. n. ..
K. Duilius. .. f. .. nepos.

.. .. f. .. n. ..
Sp. Oppius. .. f. .. n. Cornicen.

Quæstores

.. .. f. .. n. ..
L. Sempronius. A. f. .. n.
Atratinus.

.. .. f. .. n. ..
M. Rabulcius. .. f. .. nepos.

Sempronij pater bis Cos. fuerat, hic ipse Cos. & cenfor sequetur, & M. Rabulcius x. vit, quem Dionysius patricium fuisse testatur.

ANNI. P. R. C. CCCII.

Consules

AP. CLAVDIVS. AP. F. M. N. T. Genucius. L. f. L. n. Augurinus.
CRASSINUS.

ABDICARVNT. VT. Designarentur ex patrum ordine.

DECEMVIRI. CONSVLARI. potestate. legum. ferendarum. caussa

CRASSINVS, Ap. Claudij cognomen non apud auctores, sed in fragmento Capitolino reperimus. A Diodoro enim & Suetonio in vita Tiberij Cæs. Regillanus auito cognomine appellatur. Auum autem habuisse M. Claudium hoc loco apertissime monstrat fragmentum Capitolinum. Et cum ex Livijs constet C. Claudium, qui Consul fuerat anno CCXCIII. patrum fuisse huius Ap. Crassini, quem ipsum Dionysius filium monstrat Claudij Sabini Consulis anno CCXVI. cum P. Seruilio Prisco: necessarium nobis fuit (qui auctoritati Capitolinorum fastorum nihil derogatum cupimus) Claudio illi Sabino huius auctoris prænomen, non Appij tribuere. Quamuis Livijs, Dionysius alijsque omnes Ap. Claudium vocent, veluti supra etiam admonuimus. Cæterum quod ad hunc Ap. Crassinum attinet, male Publij prænomen illi tribuitur apud Ciceronem de finibus libro II. Item apud Diodorum, vbi alter etiam Consul incorrectè, Τίτος Μινάριος vocatur. Rectius vtrumque prodit Zonaras.

Senatus consultum anno superiore ex Ap. Claudij Cos. designati sententia factum erat, vt legum ferendarum caussa crearentur ex patrum ordine decemviri consulari potestate, atque etiam ampliori, ne videlicet ab his esset prouocatio, & omnes alij eo anno magistratus cessarent. Ne verò admiscerentur plebei, controuersia aliquandiu fuit a tribunis agitata. Postremò concessum patribus est, modò ne lex Icilia de Auentino, aliæque scriptæ leges abrogarentur. Quo S. C. a plebe comprobato Consules, præsentè populo, magistratum eiurarunt, & in eorum locum creati sunt in hunc annum decemviri. Vide Livijs lib. III. & Dionysium lib. X.

Decemviri consulari potestate, & sine prouocatione.

AUCTORVM LOCA EMENDATA, VEL EXPLICATA

ANNALEVM POPVLI ROM. LIBRO SECVNDO.

C. Plinij maioris, pag. 69. 125. 134. 135. Auctoris de viris illustribus, pag. 69. 75. 78. 128. T. Livijs, pag. 66. 69. 74. 80. 84. 89. 98. 104. 116. 117. 118. 121. & inde. Caesiodori. 75. 84. 116. 118. 119. 126. 128. & postea. Mariani Scotti. 75. 130. 132. 134. Valerij Max. 75. 125. 128. M. Ciceronis. 79. 138. Valerij de prænominibus. 79. Dionysij Halicarnassensis. 80. 85. 89. 120. 129. 134. & inde. Io. Zonara. 84. 106. Plutarchi. 86. Aconij Padiani. 88. 90. Paulli Orosij. 89. 96. 123. Diodori Siculi. 101. 102. 103. 105. 110. 112. 117. 121. 123. 125. 126. & sequentibus. Macrobij. 98. 115. In tabulis Græcis Siculis. 79. 107. 128. 136. A. Gellij. 111. 134. Eutropij. 127. L. Iulij Flori. 128. Henrici Glareani. 128. Censorini. 131. Eusebij Casariensis. 132. & Iulij Solini. 134. Sex. Pompeij Festi. 83. 110. 137. Io. Cuspiniani Rabula Cos. antiquis. 137.

A E Q V I P E T A.

LIBER III. ANNAL. POP. ROM.

PER STEPHANVM VINANDVM

PIGHIVM, CAMPENSEM.

P R A E F A T I O I N L I B R V M I I I.

A D

ILLVSTREM AC REVERENDVM

VIRVM D. BENEDICTVM ARIAM

MONTANVM, REGIAE M^{ts} SAGELLANVM,

ET CONGREGATIONIS EQVITVM D. IACOBI

IN VRBE HISPALENSI PRÆFECTVM.

IOHANNES MORETVS architypographus Belgij nostri nuper ad me scribens, memoriam mihi valde iucundam, & grande desiderium excitauit tui: simulque diurnum mœrorem olim falsis de tua morte sparsis rumoribus conceptum deterfit. Cum etenim iam magistratum atque prouinciarum populi Romani meos Annales typis submittere vellet, mihi porro curæ cœpit esse, vt hisce pigrioribus meis insignis aliquot patronos conciliem, quorum auctoritate non solum tuti essent à maleuolorum inuidia atque iniurijs, verum etiam quorum virtutibus ornatiores prodire possent in publicum. Hac igitur occasione primum te nobis adhuc superstitem esse, per Moretum certior sum factus: cum à me rogatus quosdam mihi suggereret Mæcenates, quibus meos hosce partus commendarem. Et inter præcipuos tuum nomen perlegens, stupore nouitatis depulso, mox gaudium ac veneratio mentem occupant: cum cogitarem in Hispanijs mihi nunc quasi renatum optimum patronum pro Antonio Perrenoto Cardinale Granuellano, vel Antonio Augustino, qui ambo mea amplecti studia, magnoque favore prosequi solebant: Tum obuersari confestim animo cœpit tuarum virtutum memoria, quas olim bona fortè fortuna mea in Belgio coram sum expertus, cum à Serenissimo Potentissimo Rege Hispaniarum Philippo constituendæ reip. ecclesiasticæ in suis istis prouincijs ad normam canonum Tridentini concilij caussa missus, Bruxellæ in ædibus Granuellani Cardinalis sæpe versareris, & me ibi pro tua maxima humanitate propter ingenua studia sponte tua peramanter complexum ad amicitia, familiaritatisque consuetudinem inuitaueris. Meminisse iuuat semper, quam amice, quamque familiariter mecum in bibliotheca solitus sis agere: quantopere nos doctissimis humanissimisque tuis oblectare soleas alloquijs; cum honoris & officij caussa comitatus Andrea Massimo, vel Læuino Torrentio viris doctissimis aliquando te viderem in hospitio. Nec solum Bruxellæ nobis hic tuus fauor contigit, verum etiam Antverpiæ cum Ioanne Goropio Becano, & alijs tuarum virtutum cultoribus: quo

Exordium à narratione qua causam diurni silentij sui reddit.

Mæcenates doctissimorum hominum duo magistri.

Renouat memoriam contractam in Belgio familiaritatis cum Arimonsano.

Andreas Massimo, Læuino Torrentio, Ioannes Goropius Becanus.

N tempore

tempore regijs auspicijs atque impensis vtriusque testamenti sacrae quinque linguarum *πενδεκτα*, te curante typis augustioribus diuini cultus atque sanctorum disciplinarum in vsum per Christophorum Plantinum imprimi debebant. O pulchrum opus, ac immortale! in quo, quanto cum faenore tibi credita talenta quinque in tui domini lucrum expenderis, aestimare nobis difficile est. Me quidem tunc mea fortuna, sic Deo volente, traxit e Belgio in Pannonias cum Carulo Guilielmi Iuliae, Cluiae, Montium Ducis maiore filio ad aulam Caesaris Maximiliani II: & eodem demum post triennium in comitatu Caesaris transactum ex humanis in Italica peregrinatione sublato, me temporum, rerumque mearum status afflictissimus hic ad Rheni ripam inter Veterum, Traianaeque coloniae rudera Sanctis sedem figere compulit, dum in patria bellorum ciuilium incendijs vbique gentium omnia flagrant. Spes quidem erat Musis meis hic pacis tranquillum aliquod domicilium fore; sed tertio post aduentum meum anno ciuiliis mali fatale incendium istud e vicinia serpens in Vbios & Tentheros suis me flammis circumvolutum haecenus tenet, studijsque vix ocij laxamentum vllum permittit. Tua interim te celsa VIRTUS, dum abs sum, per operosa sua penetralia ductum varijs honorum infulis sacris Regia liberalitate decorauit; vt mihi in aula Caesaris manenti literis amicorum tunc nunciatum fuit. Idem & a Plantino, Torrentioque postea, te scilicet, reuocatum e Belgio in Hispaniam abijisse, & apud potentissimum Regem in summa gratia ac auctoritate haberi, atque inter illustres D. Iacobi equites primum in conuentu Hispalensi locum obtinere, & porro ad ampliores dignitatum gradus peruenire tuo facile merito potuisse, ni pro insigni tua & laudata omnibus modestia, honores vltro saepe oblatos respuisses. Quod quidem saepius postmodum intelligere pericundum mihi semper fuit, donec rumor de tua morte aliquandiu constans Colonia Agrippina primum allatus ante triennium nos quasi Lethaei fluminis vndis madidos ac mactos grauiter affligeret. Quem sane dolorem ex tam falso rumore conceptum Plantini gener Moretus omnino sustulit, aetate praeterlapsa suis literis certio rem reddens, te viuere ac valere, tuaque in Esaiam noua commentaria se iam sub prelo habere; persuadens etiam facile, patrocinium mei te haud illubenter pro summo tuo in studiosos amore suscepturum. Male tamen interim me vehementer habet, quod non potuerim inter ceteros tuarum virtutum cultores iam olim felicem in Hispaniam reditum literarijs officijs gratulari, atque omne quod bonum faustumque tibi atque reipublicae Christianae (cuius maxime ob causam VIRTUS ipsa tecum ad sibi proximum & contiguum HONORIS sublime templum scandere voluit) votis verbisque precari. Sed ferreum istud vicinis in prouincijs saeculum in culpa est, quod non potuerim haecenus officiosi clientis debitum soluere. Etenim amicitiae veteris beatissimo fructu iam diu prius, & ab humanitate quasi diuisus proximis annis hic maneo septus circumcirea perpetuis latrociniorum periculis, vt pedem portis efferre sine metu nequeam. Nam extra muros in finibus nostris vbique gentium ferè nil aliud oculis obuium, quam crebra solitudo, nil aliud auribus, quam triste silentium, & ad omnem strepitum Martis equi Homeric *δαιμόνων φόβος* occurrunt, quocumque nos vertimus. Periclitor saepe tabellas, vt ab amicis procul absentibus quid boni intelligam, solatiue quid accipiam, sed albo coruo rariores redeunt. Quid igitur mirum? si de tuis honoribus, felicique statu quam tardissime sum factus certior? Sed quorsum haec? inquis. Quasi iam dudum effluerit tibi, quam apud me frigere soleant aulicae caeremoniae. Recte sane. Nam memini tuae humanitatis solidam virtutem altius egisse radices, certiusque fundatam esse, quam vt similibus tibi cinum fulturis indigeat. Persuasum

Biblia quinque
linguaris Com-
plicitia Ant-
uerpia recija.

Pigij peregrinatio cum Carulo Cluensi Principe.

Pigij sedes ac domicilium ubi.

Quid absens audivit de Aua Montano Pigij.

Falsus rumor de morte Montani.

Ad veri honoris templum sola virtute deperuenitur.

Martis equi timor & servor.

Solida virtus fulturis non indiget.

suasum etiam mihi est, animi tui tot heroicarum virtutum disciplinis insigniter ex culti magnitudinem prudenter temporum rerumque vices expendere, & moderari; nec ad iudicialibus illis caeremoniarum pompis commotam praeruaricari vnquam, & propter has cum amicitia sancta diuortium facere velle. Nihilominus tamen, cum videam multos eruditione praecelatos viros eam voluptatem, quam in istis tuis virtutibus percipiunt incredibilem, publice testari scriptis suis non dubitent: nec mihi, qui per annos iam multos in tua sum clientela, committendum putavi, vt ego vnus tanquam stupidus tacerem semper, nec animi mei in te veterem obseruatiam qualicunq. literatio munusculo proferrem in publicum. Laboriosos igitur meos illos Annales multis annorum interuallis, identidem, sic volente fortuna mea, latitantes, cum ex Italia reuersus protrahere ex tenebris incepissem, mox Rmi atque Illmi patroni mei Granuellani Cardinalis Antonij Perrenoti, (cuius imperio atque auspicio Labyrinthum hunc ingredi iam olim ante septem lustra sum ausus) hortatu, nec non multorum doctorum hominum (qui quantum temporis atque sudoris in his impenderim norunt) flagitatione motus, eos sum exorsus ita polire, ac in ordinem redigere, vt blattis, & tineis pabulum, me deficiente, non remaneant, sed gradatim prodire, lucem aeternamque ferre pedetentim palpitando discant. Quare dum excutio singulos Annalium libros, & perscrutor seriò, quidnam ex his tuo fortasse placiturum palato, tuaeque dignitati non profus incongruum seligere, & in obseruantiae meae pignus praesentare possem: confestim profilit in medium gestiens meus Aequipeta liber tertius, & vt ad aequi bonique consultissimum te virum mitteretur, multis precibus rogat. Risi ludibrium istud. Non potui tamen non probare promptam eius voluntatem, quod sponte nexu mancipioque tuus esse cupiat. Conuersus igitur. An, inquam, pensi minus habes, quod profanus adire sacros adytus, quod rudis, incomptus, immo lacer, ac pannosus in conspectum ingenij politissimi prodire debeas? anne censorias eruditissimi domini metues quandoque virgas? Nequaquam, ait. Humanitatem enim illius tot egregijs partam disciplinis facile mihi conciliabit lubens obsequium. Sed bona verba, quaeso. Non adeò semper serui nefasta conditio est, vt ab omnibus sacris arceatur vsque. Quin & aliquando festus ac feriatu ipse, cum Saturno soluuntur compedes, tanquam herus ac paterfamilias colitur a Verna domino suo: quem sibi obnoxium (tunc Craeso, Craesove ditior) Xenijs suis facit. Nec offendent meum, quae mecum adferam munuscula Saturnalia: non porrum, non piper, non fabas aut betas: sed studiosissimo diuini humanique iuris vindici dabo ex antiqui iuris scripti reliquijs XII. tabularum, quae colligere potui, fragmina. Rogas, aliene restent iocularia, quae domini frontem soluere, tediaque pectoris nunquam potero? Reliquis sigillariorum diebus, alijsque genialibus non tesseris, non talos aut nuces dabo: sed, quibus delectari solet, artis praesae sigilla, gemmas, nummos ac lemmata heroum immortalia facta, victorias atque triumphos referentia. Haec renouare iucundam doctis, & politis ingenijs virtutum cogitationem quandocumque poterunt.

*Si pulchrum est atrijs pictos ostendere vultus,
Vel Curios iam dimidios, nasumque minorem
Coruini, et Galbam auriculis, mentoque carentem.*

quemadmodum verè non minus, quam falsè Satyricus poeta cecinit: quanto pulchrius, semideos illos proceres praecclaris rebus gestis, atque virtutibus memoriae chartis imprimere, & animi oculis delineatos subijcere? Quales ego Brutos, Valerios, Horatios, Quinctios, Cossos, Camillos aliosque non paucos suggeram. En, vides vir doctissime atque illustris, quomodo nugigerulum

Adiciales
pompa.

Labyrinthum
Annalium.

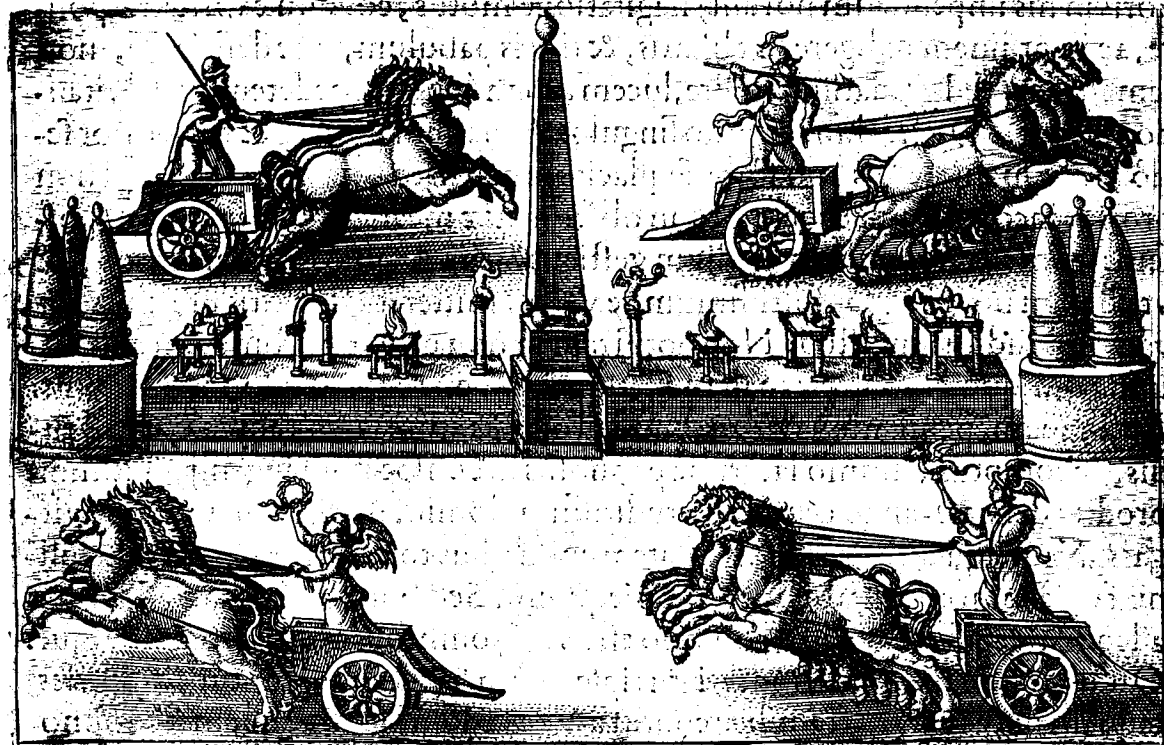
Dialogismo co-
cluidit episto-
lam.

Saturnalia
serui domina-
bantur olim.

Renouare vir-
tutum cogita-
tionem veterum
eximie gesta-
rum imaginis.

meum Acquipetam abiturientem retinere non potuerim: quem à me venientem pro tua solita humanitate vt comiter excipias; maiorem in modum precor. Et illi si autem, cum ridere voles, atque à publicis curis, vel à tuis sanctioribus studijs tantulum dabitur, præbere non pigebit, voluptatisve quid adferre poterit, mihi quidem inter omnia perquam gratissimum erit. Quamuis denique non ignotem, quòd incognitum, nouumve nil sit allaturus: Volupte tamen mihi, lætabor que sæpius, ipsum mei perpetui amoris qualescunque apud te manere. Benè feliciterque diu vale virtutum optime patrone, & me inter tuos habe. Sanctis è Traiana. - Postridie Kal. Ianuarias. Anno Sal. nostræ CIO. IO. XCVIII.

CHARACTER
AEQVIPETAE, LIB. III.

AEQVA. PETIT. SONIPES. POPVLEVS. QVI. COMPARE. CVRSV.
GAVDET. ET. AD. IVSTAS. LEGVM. SE. FLECTERE. METAS.

ARGVMENTVM. LIBRI. III.

AEQVIPETA. Liber tertius annorum LXXV. pop. Romani; iuris æquitatem in vna eademq; ciuitate flagitantis continet historiam, succinctè, dilucideque principio narrans; vt, allatis per legatos Atticis legibus, ad componendas proponendasq; eas x. viri sine prouocatione; cessantibus alijs magistratibus, creati sint. Hinc xii. tabularum leges, ex cõplurium veterum auctororum monumentis collectas, tripartito ordine proponit.

Decemviri autem cum modeste se, x. tabulis legum vno anno propositis, in honore gessissent, duasq; adhuc tab. deesse perfectioni iuris Romani populo persuasissent, altero quoque anno eundem esse magistratum placuit. At verò vbi post complura impotentè facta, vt tyrannica, magistratum in æuam quoq; tertiam continuare volunt, eorum imperio finem attulit nefanda libido. Ap. enim Claudius in ingenuam cum exarsisset virginem, eius patrem Virginium eò necessitatè adduxit, vt lansæ cultro filiam interimere coactus sit, ne in seruitutem stuprè illaturi veniret. In castris etiam L. Sicinius vir fortissimus, quod verba

pro

pro libertate fecisset, scædè trucidatur. Ob hæc tanta facinora plebs per secessionem Auentinum occupans x. viros abdicare coëgit. Tum Coss. denuo, ac tribuni plebis adiles, ac quaestores creati fuere, & leges pro populi libertate plures late sunt. Consules admodum populares prosperè cum contra Volscos, Equos & Sabinos pugnaissent, primi inuitis patribus iussu populi triumpharunt. Quaestores hætenus à Coss. fieri soliti, nunc populi suffragijs creantur. Multiplices ciuiles dissentiones sua oratione T. Quinctius suscitauit. Lex de connubio patrum, ac plebis inuito Senatu perlata est: nec non de plebeijs consulatu communicando agi cœpit, quæ tamen actio cum plebi tribunos mil. creare ex S. C. permitteretur, faciliter discussa est. Nouus etiam censorum magistratus ciuitati adiectus est. Itaque censura describitur, eiusq. potestatis laus, iura, priuilegia, ornamenta, insignia, vsus, abusus, augmentum, decrementumque, & quicquid denique cõmodè de ea dici potuit, adiungitur. Maxima fame presso populo Rom. Sp. Melius frumentum largiendo sibi plebem cõcilians, regnum affectauit, sed L. Quinctij dictatoris iussu, à C. Serulio mag. e. Q. occiditur. Censura tempus contrahitur. A. Cornelius Cossus Coss. secunda opima spolia retulit. Fidenæ captæ sunt. Quaestorum duplicatur numerus. Seruorum de incendenda Vrbe conuolutio detegitur. P. Postumius cum Volas oppugnaret, militibus prædâ promisit: sed vbi capto oppido fidem mutauit, exercitu lapidibus obruitur. Vehementi peste grauiq; anona Romæ laboratum. E plebe primum Quaestores creantur. Veientibus bellum indicitur: in quorum obsidione exercitu sub pellibus hybernare coacti trib. pl. seditiones excitant. Quibus discussis Ap. Claudius eleganti oratione omnè multitudinè in suas partes traxit. Stipendium ex erario militibus decretum: equitesq. suis equis merere cœperunt. A censoribus ad matrimonia coacti populo, cœlibes ara in erarium deferre iussi. Ad tribunatum militum primum plebei admittuntur. Pestis auertende causa primum lectisternium à II. viris sacrarum indicitur. Ob Aalbani lacus inundationem Oraculum Delphicum consuluerunt per legatos Romani, cui crateram auream donum miserunt. M. item Camillus vitijs Veijs prædæ decimam partem Apollini Delphico votam misit. Idem trib. mil. Faliscos obsidens proditos sibi hostium filios parentibus remisit, insigni iustitiæ exemplo in pedagogum proditorem edito, statimque deditione facta, iustitiam consequuta victoria est. Eiusdem ex voto Magni Ludi fiunt. Cum alter Censorum decessisset, alius in eius locum sufficitur: quod postea nefas habitum ob Vrbe eo lustrò à Gallis captam. M. Camillus, cum ei dies à trib. pl. dicta esset, sponte exulatum abiit: absens ab irata plebe multatur. Qui postea, cæsis ad Alliam à Gallorum exercitu Romanis, ac deinde, præter Capitolium, Vrbe capta, direpta & incensa, absens Dictator II. dictus, septimo quò obsideretur Capitolium mense, coactis ob famem cum hoste pacisci obsessis, inter ipsas pactiones superueniens, pulsos Vrbe Gallos in fuga prostrauit, ne cladis quidem relicto nuncio. Trib. plebis Veios propter incensam & dirutam Urbem commigrandum promulgabant, verum id consilij auctore Camillo discussum est: Prorogato illi in annum dictatorio imperio, Fame siue Aio Loquutio farum eo loco vbi Gallos aduentare auditum erat, fecit. Hinc M. Camillus dictator III. de Aquis, Volscis & Etruscis triumphauit. M. Manlius, qui Capitolium defenderat, gloria Camilli inuides, plebem sibi largitionibus conciliat, regnum ambiens; is in carcerem coniectus, & populi suffragijs damnatus, de saxo Tarpeio deijcitur. Domus eius in Capitolio diruta, & Marci prænomen in Manlia gente interdictum. Pomptinus ager plebi diuiditur. T. Quinctius Cincinnatus dictator Præneste in deditiõnem accepit, cum antè nouem diebus totidem oppida expugnasset. Leges trib. pl. promulgarunt, de fœnore, de agrorum modo, & de consularibus comitijs: quibus Coss. promiscuè è patribus & plebe creari volebant. Quas ob leges obstinatè tanta contentione, tantoque tumultu certatum est, eisdem semper tribunis plebis refectis, vt quadriennio respub. sine summo magistratu fuerit, comitiaque præter adilium & tribunorum plebis nulla sint habita.

Secessio plebis
Coss. denuo
creati
Leges pro li-
bertate

Censuram no-
uus magistra-
tus.

Tyrannidis op-
pressio.

Quaestores pri-
mum quatuor.

Veiens bellum.

M. Camillus.

Ludi Magni.

M. Camillus
in exilium pul-
sus.
Roma capta
ab eodem libe-
ratur.

Aiu Loquitiu.

M. Manlij Ca-
pitolini dam-
natio.

T. Quinctius
Cincinnatus di-
ctor.

Leges tribuni-
cia.

Liuio, Faſtorum tabulis Capitolinis, Solino, Eutropio, Eufebio Ceſarienſi, M. Ci-
 cerone, C. Ælio, Q. Lutatio, M. Varrone, Paulo Oroſio, Sex. Cæcilio Iuriſcos.
 A. Gellio, Diodoro Siculo, Dionyſio Halicarnafſeo, Val. Maximo, Antonio Flocco, C. Pli-
 nio maiore, Pomponio Iuriſcos. Phauorino philoſopho, Draconis & Solonis legibus, Pla-
 tone, XII. tabulis, Macrobio, Regum commentarijs, Sex. Papirio Iuriſcos. Maximo Tyrio,
 Auſonio poëta, Sex. Ælio Pato Iuriſcos. Modestino Iuriſc. Polybio hiſtorico, Sex. Pom-
 peio Feſto, Martiano Iuriſcos. Portio Latrone, Caio Iuriſcos. Vulpiano Iuriſcos. Inſtitutio-
 nibus Iuſtiniani, Gordiano Aug. in Cod. Porphirione Grammatico, Acrone Grammatico,
 Horatio poëta, Cenſorino, Seruio Grammatico, Iulio Sabino, Virgilio poëta, Fabio Quin-
 tiliano, Corn. Tacito, Aggeno Vrbico, Arnobio Theologo, Paulo Iuriſcos. Verrio Flacco, Se-
 neca philoſopho, Plutarcho, Caſtodoro, Zonara, Mariano Scoto, L. Floro, Auctore de vi-
 ris illuſtribus, Padiano, Columnis triumphalibus Capitolinis, Tab. Græcis Siculis, Val.
 Probo Grammatico, Suida, Licinio Macro, Libris linteis ad Moneta, Verannio, Iul. Fron-
 tino, Dione Caſſio, Cenſorum tabulis, Q. Ælio Tuberone, Marmoribus antiquis, Num-
 mis antiquis, Corn. Strabone, Stephano Byzantio, Ouidio poëta, Val. Antiate, Propertio
 poëta, Priſciano Gram. Carulo Sigonio, Cn. Gellio hiſtorico, Caſſio Hemina, Appiano Ale-
 xandrino, Velleio Paterculo, Corn. Nepote, Tabula Capitolina T. Quintij diſc. L. Cincio
 hiſtorico, Næuio poëta, Epigrammatibus Vrbis Romæ, Nonio Marcello, Hygino,
 Arato poëta.

AE QVI

A E Q V I P E T A

LIBER. TERTIVS.

ANNALIVM. STEPHANI. PIGHII.

CAMPENSIS.

ANNI. P. R. C. CCCII. X. VIRI.

AP. CLAVDIVS. AP. F. M. N.	Sp. Postumius. A. f. P. n. Albus.
CRASSINUS.	Regillensis.
T. GENVCIVS. L. F. L. N.	P. Sestius. Q. f. Vibi. n. Capitolinus.
AVGVVINUS.	
SP. VETVRIVS. SP. F. P. N.	Ser. Sulpicius. Ser. f. P. n. Camerinus.
CRAS. CICVRINUS.	
C. IVLIVS. C. F. L. N. Iulus.	T. Romilius. T. f. T. n. Rocus Vaticanus.
A. MANLIVS. CN. F. P. n.	P. Horatius * P. f. P. n. * Tergeminus. Vulso.

No itaque post Romam conditam trecentesimo altero, ut ait Lilius, ite-
 rum mutatur forma ciuitatis, translato imperio à Coss. ad decem viros:
 quemadmodum à Regibus antè ad Consules peruenerat. Suffragantur Li-
 uio & Capitolinis factis Solino, Eutropio, Eufebio in Chronico, alijque
 recentiores. Item Cicero de finib. lib. secundo, L. Virginium scribens post li-
 bertatem receptam anno sexagesimo filiam occidisse. In Oroſio autem suspicor anno-
 rum, atque Olympiadis numerum corruptum esse, cum scribat ipse trecentesimo anno,
 hoc est, Olympiade nonagesima quinta potestatem Consulium decemviris traditam reip.
 magnam perniciem inuexisse. Vide eum lib. II. cap. XII. Sic apud Gellium Sex. Cæcilius iu-
 rificos. anno CCC. tabulas decemvires compositas, & scriptas dicit; vbi etiam notas se-
 fellisse existimo, lib. XX. cap. I. vel alios Annales hi sequuti sunt.

In nominandis autem x. viris non nihil discrepant auctores, sed magis librorum cul-
 pa, quam opinionum diuersitate. Errores & differentias secundum ordinem tabulæ hoc
 loco recensere. Sp. Postumius, ex tribus legatis vnus, qui leges à Græcia attulerant, Cos.
 fuerat anno CCXXVII: in Diodoro mendosum Καλβίσιος cognomen habet, & in Dionyſio
 prænomen Publij, vbi inter x. viros recensetur, cum alioqui inter legatos rectè Sp. appel-
 letur. Sp. Veturius in Lilio male L. Veturius appellatur. Dionyſius autem loco huius
 T. Veturium posuit, & inter consulares recenset: eundem fortè cum illo, qui Cos. anno
 CCXCI. ouationem de Volſceis & Aequis obtinuit. Ser. Sulpicium Camerinum hoc loco
 rectè nominat Dionyſius: veluti etiam in consulari Lilius, Diodorus, Val. Maximus, &
 alij omnes. Idem enim est, qui Cos. anno CCXCII. fuit, deinde legatus describendarum le-
 gum causa. Sed non bene in Lilio P. Sulpicius, in Diodoro C. appellatur, vbi cum inter
 x. viros recenset. A. Manlius Vulso librorum negligentia prætermittitur in Diodoro:
 Cos. fuit, & censum egit anno CCLXXIX. & legatus postea legum describendarum causa.
 In Flocco, & alijs recentioribus perperam Manilius scribitur. P. Horatius à Lilio Curia-
 tius appellatur, sicut & in consulari quem gessit anno CCC. vbi dixi cur P. Horatium ma-
 luerim vocare. Eius quoque nomen intercidit in Diodoro Siculo. Ceterum Claudio &
 Genucio, qui designati in eum annum Coss. fuerant, pro honore honos redditus est: &
 Sestio alteri Coss. prioris anni, quod de creandis x. viris, inuito collega, ad senatum retu-
 lerat. His proximi legati tres habiti, simul vt præmio esset honos, simul vt periti legum
 peregrinarum ad condenda noua iura essent vsui. Suppleuere ceteri numerum graues ata-
 te; vt pulchrè narrat Lilius libro tertio.

Decemviri hoc anno vicissim, singuli decimo quoque die, ius populo summa modera-
 tione, & æquitate dixerunt. Eoque die penes præfectum iuris fasces duodecim erant; col-
 legis nouem singuli accensi apparebant. Legum item decem tabulas conscripserunt, quas
 in foro propositas ab omnibus & legi, & examinari voluere; vt id iuris populus Roma-
 nus haberet, quod ipsi placuisset. Itaque & centuriatis deinde comitijs approbatæ, &
 perlatæ

Reip. Romana
mutatio.Nominum
concordatio.Decemvirum
iurisdictio ordi-
naria.
Decem tabula
legum conscri-
pta & pro-
mulgata.

Hermodorus Ephesius Solonius Græcorum legum interpres. perlatæ sunt. Solonis autem Græcasque alias leges x. viros interpretatus est Hermodorus Ephesius, exul tunc in Italia. Cui ideo publicè locata statuta in Comitio est, vt auctores sunt Plinius lib. xxxiii. cap. v. & Pomponius de origine iuris. Ex his verò exceperunt decemviri Romanis moribus, & reip. libertati maximè congruas: quibus Romuli, Numæ, aliorumque Regum, nec non magistratum superiorum leges vel emendare, vel supplere; atque vniuersæ ciuitati, dissentionis tollendæ causâ, ius ordinibus omnibus æquum constituere possent. Quod ipsum viros prudentes summa cum laude præstitisse consentiunt omnes. Cum enim decem prius tabulis optimas tum Romanas, tum Græcas leges promulgassent, duasque adhuc deesse, quibus adiectis, Romani iuris totius corpus posset absolui, populo persuasissent; facile effecerunt, vt rursus in annum sequentem x. viri crearentur. Duabusque alijs tum adiectis, duodecim tabulas effecerunt. Quas Cicero de Oratore libro primo philosophorum omnium bibliothecas exuperare testatur. Et in secundo de legibus inquit: Discebamus pueri xii. vt carmen necessarium, quas nunc nemo discit. Itaque tum moris fuit pueros memoriter ediscere xii. tabulas: & illos malè institutos æstimare, qui à primis annis has non imbibissent. Quas Fauorinus philosophus apud Gellium, se non minùs cupidè, quàm illos decem libros Platonis de legibus legisse dicit. Ex quibus deinde fontem omnis publici priuatique iuris manasse apud Romanos, in immenso aliarum super alias aceruararum legum cumulo, Lilius affirmat. Reliquias igitur qualescunque sparsim apud veteres auctores adhuc residuas, ab alijs etiam collectas, quàm breuissimè & meliore, quo poterò ordine, nunc vt adferam institutum nostrum requirere videtur; vt lector ex Annalibus nostris cognoscere possit, quânam Regum, priorumque magistratum leges à nobis antè adductas, decemviri in suas tabulas retulerint: quasque deinde pro temporum vsu posterius vel mutauerunt, vel antiquauerunt, in iure in primis priuato. Non mirum idcirco videbitur nos quædam de iure sacro & publico maximè leges prius adductas hinc repetere ex Cicerone de legibus: quas ipso testante non solam ex xii. tabularum, sed etiam Romuli, Numæ, alijsque veteribus Romanis legibus optimis conscripsit, vt optimæ reip. consentaneas: quam Africanus suus in libris de optimo reip. statu veterem illam Romanam, inter secundum & tertium Punica bella, legibus atque institutis optimè moratam iudicabat fuisse. Et Macrobius in somnium Scipionis scribens ait in proëmio, Platonem ordinasse quidem remp. qualis esse deberet: Ciceronem verò in libris de rep. suis, qualis antiquitus à maioribus esset instituta, disseruisse. Itaque prorsus est vero consentaneum, x. viros, de iure in primis sacro, de quo nulla inter patres plebemque erat controuersia, leges ex Romuli, Numæ, Regumque commentarijs, & Sex. Papij voluminibus etiam constituisse, atque in tabulas suas transfuisse: non ex peregrinis Græcorum legibus. E quibus eas dumtaxat retulisse credendum est, quæ ius publicum, priuatumque æquarent; lites ac dissidia ciuium iuste componerent. Profecto nil aliud ferè Solonis ac Draconis leges scriptas continuisse, quàm ius publicum ac priuatum, apertè nobis ostendunt Maximi Tyrij verba in oratione qua Socratem defendit, quod reus vti apologia apud populum Atheniensem noluerit. Refelleret, inquit, aduersarios, ac iudicibus probaret, iuuentutem nequaquam corrupisse, nec nouos demones induxisse? Vide quam re ageret, quantumque oneris acciperet: qui homines artis ignaros de his quæ summæ sunt artis instrueret. Quomodo Athenienses intelligerent, quid esset iuuentutem corrumpere? quid virtus? quid demon? aut quomodo colendus? de quibus neque mille iudices, fabarum suffragijs creati, vnquam inquirunt: neque Solon aliquid scripsit, aut Draconis venerandis in legibus habetur. In quibus potius agitur de citatione, de peculatu, de accusationibus, de rationibus reddendis, de iuramento. Quæ quidem omnia in Eliaca peritissimè tractantur, & similia sunt puerorum pugnis, contentionibusque, quas sapientiorum lusus solent excitare: dum se inuicem inter ludendum aut rapiunt, aut aliqua iniuria exagitant. Ex his quidem Maximi Tyrij verbis apertum est, quidnam iuris scriptæ Solonis Draconisque leges præcipuè complecterentur. Vt hinc etiam manifestum fiat x. viros de iure sacro suas leges, non à Solone vel Dracone desumpsisse: nisi fortè paucas de nuptijs, sepulchris, matrimoniorum & funerum ritibus, quæ etiam ad ius priuatum pertinent. Sed ad decemvirales leges nunc veniamus, quas tripartitas fuisse antiqua & consuetudo iuris diuisione Aufonius poeta nobis artificioso disticho significat, ita canens:

*Ius triplex, tabula quod ter sanxere quaterna,
Sacrum, priuatum, populi commune quod vsquam est.*

Sed priuatum publico præponit versus causâ, nos ordinem legitimum sequemur, publicum priuato præferentes. Hinc etiam Tripartitam appellauit suum opus Sex. Aelius Pærus, Iuriscoss. apud Romanos vetustissimus, quod in has duodecim tabulas scripsit, & ab auctore ius Aelianum postea dictum fuit.

Lans xii. tabularum.

Quas ferè leges Romanas x. viri in suas tabulas retulerunt.

Quid Solonis ac Draconis leges scriptæ continerent.

xii. tabularum ius tripartitum.

Sex. Aelij Pærii Tripartita.

X. VIRVM. LEGES.

TABVLAR. XII.

EX. VARIIS FRAGM. COLLECTÆ.

DE IURE SACRO.

De culis deorum.

DIVOS. aduento. castè pietatem. adhibento. opes. *Qui secus faxit, Deus. ipse. vindex. est. Separatim. noma. habessit. deos. ne. ne. nouos. ne. ne. aduenas. nisi. publicè. adscitos. priuatim. colunto. Constructa. à. patribus. delubra. habento. lucos. in. agris. habento. & Latium. sedes. Ritus. familia. patriæque. seruant. Diuos. eos. qui. calesces. semper. habiti. colunto. Ollos. quos. in. calum. merita. vocauerunt. Herculem. Liberum. Calorem. Pallucem. Quirinum. Ast. olla. propter. que. dat. hami. adscensus. in. calum. Virtutem. Pietatem. Fidem. earumque. laudum. delubra. sunt. Nec. vlla. vitiarum. sacra. sollempnia. obuanto. Ex. patris. ritibus. optima. colunto. Hac. ferè. Cicero. de. legibus. lib. ii.*

De ferijs ac fastis.

Feris. iurgis. amouento. easque. in. famulis. operibus. patrias. habento. Itaque. vt. ita. cadat. in. annu. infra. tribus. descriptum. esto. Cicero. de. legibus. ii. lib.

De sacrificijs ac hostijs.

Certas. fruges. certasque. baccas. sacerdotes. publice. libanto. Hac. certis. sacrificijs. diebus. itemque. alios. addes. Vbertatem. labris. scituræque. seruant. Idque. ne. committi. possit. ad. eam. rem. et. orationem. cursus. annuos. sacerdotes. finiunto. Quæque. quocumque. diua. decore. gratæ. sint. hostie. prouident. Cicero.

De ludis publicis.

Nocturna. mulierum. sacrificia. ne. sunt. præter. olla. que. pro. populo. ritè. fient. ne. ne. mitiantor. nisi. vt. assolet. Cereri. Græco. satro. Sacrum. commissum. quod. neque. expiari. poterit. impiè. commissum. esto. quod. expiari. poterit. publici. sacerdotes. expiant. Cicero.

De die Ma-nibus.

Ludis. publicis. siue. curriculo. siue. certatione. corpora. fiant. popularem. letitiam. moderanto. eamque. cum. diuum. honore. iungunto. Cicero.

De funerum sump-tibus.

Sacrum. sacro. ve. commendatum. qui. clèperit. rapserit. ve. paricida. esto. Periurij. pœna. diuina. exiti. humana. dedecus. esto. Incestum. pontifices. suprema. supplicio. sarcunt. Impius. ne. audeto. placare. donis. itam. deum. Sanctè. vota. reddunto. Pœna. violati. iuris. esto. Quocirca. ne. quis. agrum. cõsecrato. Auri. argenti. eboris. sacrandi. modus. esto. Sacra. priuata. perpetua. maneto. Cicero.

Deorum. manuum. iura. sancta. sunt. Has. leto. datos. diuos. habento. Sumpsum. in. ollos. luctumque. munu- to. Cicero.

Hominem. mortuum. in. urbe. ne. sepelito. ne. ve. vrito. Tribus. riciniis. et. vinculis. purpure. et. decem. tibicini- bus. Hoc. plus. ne. facito. Rogum. ascia. ne. palito. Ne. mortuo.

Modestinus lege 2. de ritu nuptiarum.

* In quibusdam exemplaribus alios ad dies vbertatem, &c. Rectius. Sed fortè legèdum, alios dies ad vbertatem, &c. Nam loqui videtur de conceptiuis ferijs.

* Deesse quid videtur, fortè, cadaver educto, vel simile quid.

Festus ex Varrone. Plinius XI. cap. XXXVI. Cicero secundo de legib. & secundo Quirionum Tusculan.

forte melius * sublati.

Cicero, Plinius.

* arguitur male,

mortuo. murratam. indito. Mulieres. genas. ne radunto. ne ve. lessum. funeris. ergo. habento. Vltra. decimum. mensum. luctum. non. protrahito. Ploratus, & lamentationes. in. funere. * suo. late. sunt. Homini. mortuo. ne. ossa. legito. quo. post. funus. fiat: ni. peregre. vel. militia. mortuus. sit. Dum. funus. effertur. ne. incomitatio. Defuncti. iniuria. ne. afficiuntur. Seruilis. vinctura. tollitor. omnisque. circumpotatio. Ne. sumptuosa. resperio. ne. longae. corone. ne. acerra. preferantur. Ne. ve. aurum. addito: Quoi. auro. dentes. vincti. esunt, astim. cum. ollo. sepelirer, nesi. fraude. esto. Qui. coronam. pacit. ipse. pecunia. eius. vintutis. ergo. * additor. Cicero. Plinius XXI. cap. III.

Rogum. bustum. ve. nouum. inuito. domino. ne. propius. addito. ades. alienas. sexaginta. pedes. adducito. Vestibulum. sepulchri. bustum. ve. ne. vsucapito. Omni. monumento. dolus. malus. abesto. Cicero lib. II. de legibus.

Diuis. alij. alij. sacerdotes. omnibus. pontifices. singulis. flamines. sunt. Virgines. Vestales. custodiunt. in. vrbe. ignem. foci. publici. sempiternum. Quoque. & priuatum. & publico. modo. rituque. fiant. discunt. ignari. a. publicis. sacerdotibus. Eorum. autem. duo. genera. sunt. Vnum. quod. praesit. caeremonijs. ac. sacris. alterum. quod. interpretetur. fatidicorum. vatum. effata. incognita. quum. Senatus. adscuerit. Interpretes. autem. Iouis. Opt. Maximi. augures. signis. & auspiciis. * poltera. vident. disciplinam. tenent. Sacerdotesque. vincta. virgetaq; & salutem. populi. augurato. Quisque. rem. duelli. agent. quique. populare. auspicium. praemonent. ollisque. obtemperant. Diuorum. iras. prouident. iisque. parento. calisque. fulgura. regionibus. ratis. temperato. Urbemque. & agros. & templa. liberata. & effata. habento. Quae. augur. iniusta. nefasta. vitiosa. dirave. dixerit. irrita. infectaque. sunt. Quique. non. paruerit. capitale. esto. Foederum. pacis. belli. induciarum. oratores. faciales. iudices. ve. sunt. bella. disceptant. Prodigia. portenta. ad. * Etrufcos. arulpicis. si. Senatus. iusserit. deferunt. Etruria. principes. disciplinam. docent. Quibus. diuis. creuerint. procurant. Idemque. fulgura. atque. oscina. piant. Cicero.

DE IVRE PVBLICO.

Iusta. imperia. sunt. iisque. ciues. modeste. ac. sine. recusatione. parento. Cicero de legibus. III.

Magistratus. nec. obedientem. & nocuum. ciuem. multa. vinculis. verberibus. ve. coercent. ni. par. maior. ve. potestas. populus. ve. prohibessit. ad. quos. prouocatio. esto. Cum. magistratus. iudicasset. irrogasset. ve. * per. populum. multa. pena. ve. certatio. esto. Cicero.

Regio. imperio. duo. sunt. yque. praecundo. iudicando. consulendo. praetores. iudices. consules. appellantur. Militie. summum. ius. habento. nemini. parento. Ollis. salus. populi. suprema. lex. esto. Cicero.

De sacerdotum generibus.

De iure malorum magistratum atque imperij in vrbe.

* alius ad

Ast. quando. duellum. grauius. discordiae. ve. ciuium. esunt. * esto. vnus. ne. amplius. sex. menses. si. Senatus. creuerit. Idem. iuris. quod. duo. consules. teneto. Isque. aue. sinistra. dicitur. populi. magister. esto.

* Aequitatem. quicumque. regat. habeto. pari. iure. cum. eo. quicumque. erit. iuris. disceptator. Ast. quando. * consulis. est. magistratus. ve. populi. nec. reliqui. magistratus. ne. sunt.

De imperio militari ac iure magistratum extra Urbem.

Militiae. ab. eo. qui. imperabit. prouocatio. ne. esto. Quodque. is. qui. bellum. gerat. imperasset. ius. ratumque. esto. Imperia. potestates. legationes. cum. Senatus. creuerit. populus. ve. iusserit. ex. vrbe. exeunt. Duella. iusta. iuste. gerunt. Socijs. parcunt. Se. & seruos. continent. Populi. sui. gloriam. augent. Domum. cum. laude. redeunt. Cicero de legibus III.

De iure minorum magistratum.

Minores. magistratus. * periti. iuris. plures. in. * proelia. sunt. Militiae. quibus. iussi. erunt. imperant. eorumque. tribuni. sunt. Cicero.

Plebes. quos. pro. se. contra. vim. auxilij. ergo. decem. creasset. tribuni. eius. sunt. Quodque. hi. prohibessint. quodque. plebem. rogassint. ratum. esto. sanctique. sunt. Neque. plebem. orbam. tribunis. relinquunt. Cicero.

Suntque. ediles. coeratores. vrbis. annonae. ludorumque. sollemnium. Cicero.

At. si. quid. erit. quod. extra. magistratus. * coerario. * alius coeratores omnes sit. forte melius, est. raro opus sit. xussit. qui. coeret. populus. creato. eique. ius. coerandi. dato. Cicero.

Auspicia. patrum. sunt. ollique. ex. se. produunt. qui. comitijs. creare. consules. rite. possint. Omnes. magistratus. auspicium. iudiciumque. habento. * Ex. iisque. Senatus. * alius Ex quoque esto.

Eius. decreta. rata. sunt. Ast. ni. potestas. par. maior. ve. prohibessit. S. C. * praescripta. seruant. Is. ordo. vti. vacato. ceteris. specimen. esto. Cicero.

Senatori. qui. nec. aderit. aut. causa. aut. culpa. esto. Loco. senator. & modo. orator. causas. populi. teneto. Cicero.

De comitijs & iure populi.

Creatio. magistratum. iudicia. populi. iussa. vetita. suffragio. cum. consciscuntur. optimatibus. nota. plebi. libera. sunt. Quodcumque. postremum. populus. iusserit. id. ius. ratumque. esto. Cicero. Liuius lib. VII.

Cum. populo. patribusque. agendi. ius. esto. consuli. magistro. populi. equitumque. eique. quem. produunt. patres. consulum. rogandorum. ergo. Cicero.

Collegis. quibus. ius. coeundi. est. paciscendi. inter. se. potestas. esto. dum. ne. quid. ex. publica. lege. corrumpant. Caius cap. IV. dig. de colleg. & corp.

Tribunisque. quos. sibi. plebes. rogassit. ius. esto. cum. patribus. agendi. Idem. ad. plebem. quod. censuerint. ferunt. Cicero.

Vis. in. populo. abesto. Par. maior. ve. potestas. plus. valet.

* alius Equitem cumq; qui regat habeto pari iure. Forte melius * Aequitatem qui regat habeto par ius. Miserè suggestus hic locus est, vt exemplariū diuersitas indicat. Nam in quibusdam legitur, * Consulatus est, magistrusve populi. Rectius. Sed quid si ita? Consul vnus est, magistrusve populi, reliqui magistratus, &c.

* alius partem iuris plures in plera sanco. Antiquè. Sic Pacuuius: Plura pars populi passum datur.

* alius coeratores omnes sit. forte melius, est. raro opus sit.

* alius per scripta.

* aliàs si quid turbassit.

letu. Quae cum populo, quae cum patribus agentur. modica sunt. Ast. * qui turbassit in agendo, fraus auctoris. esto. Intercessor rei mala salutaris civis esto. Cicero.

Ioue tonante. vel fulgurante. comitium. dirimunt. Cicero.

Qui agent auspicia. seruant. auguri publico. parento. Promulgata. proposita. in arario. * cognita. agunt. Nec plusquam de singulis rebus. semel. consulunt. Rem. populum. docent. doceri. a magistratibus. priuatisque. patiuntur. Cicero de legib. III.

Privilegia. ne irrogant. De capite. civis. nisi. per. maximum. comitatum. ne. ferunt. Sanatibus. idem. iuris. quod. fortibus. esto. Festus Pompeius.

Donum. ne. capiunt. ne. ve. dant. ne. ve. petenda. ne. ve. gerenda. ne. ve. gesta. potestate. * Quisquis. earum. rerum. migrasset. noxia. poena. par. esto. Iudicem. arbitrum. ve. iure. datum. qui. ob. rem. dicendam. accepisse. pecuniam. conuictus. erit. capite. punito. Qui. falsum. testimonium. dixisse. conuictus. erit. e. saxo. Tarpeio. deijctor. Qui. hostes. concitauerit. opem. ve. hosti. tradiderit. qui. ve. rempublicam. maiestatem. ve. populi. laeserit. poenam. capitis. dato. Hominem. indemnatum. ne. occidit. occidendi. causa. cum. telo. non. esto. Coetus. nocturnos. in. vrbe. ne. agito. Incendiarium. vinculum. verberatumque. igni. necato. Caius in legem. Qui. aedes. De incendiarijs.

DE IURE PRIVATO PERSONARVM.

Patribus. cum. plebe. connubia. ne. sunt. Auspicia. ne. turbant.

Mulier. sui. iuris. annum. vnum. apud. virum. matrimonij. causa. morata. ni. trimodium. vsurpatum. isset. pro. vsu. capta. habeatur.

Vxorem. adulteram. temulentam. ve. cum. propinquis. causa. cognita. marito. puniendi. occidendi. ve. ius. potestas. que. esto. Si. coniunx. coniugi. nuncium. mittat. clauim. adi. mat. eamque. sibi. res. suas. habere. iubeat. diuortium. esto. Cicero Philippica II. Caius ad legem Iuliam.

In. decimo. mense. legitimus. infans. nascitur. Et. etiam. posthumus. in. familia. sua. heres. esto.

Filius. arte. carens. patris. incuria. eidem. vite. necessaria. subsidia. ne. praestato. Alioqui. parentes. educare. cogitor. E. meretrice. natus. patrem. ne. alito.

Vendendi. filium. patri. potestas. esto. Si. pater. filium. ter. vendidit. filius. a. patre. liber. esto.

Tutores. liberis. in. potestate. testamento. parentes. dant. Si. non. sunt. dati. agnati. qui. successionem. sperant. dant. vel. tutores. sunt. Sed. si. aliqua. sit. insidiarum. suspicio. apud. alios. pupillus. educator. Tutor. cum. pupillorum. matre. ne. habitato. Suspecti. tutores. remouentur. Dolus. tutoris. qui. pupillum. suum. fraudauerit. vindicator. Mulieres.

Leg. sic supplet ex Festi fragmentis Dion. Lambinus. Nexo. Soluto. fortis. sanatio. idem. ius. esto.

* aliàs. Qui. quàm. earum.

Gellius lib. xx. cap. i.

Polybius lib. v. Martianus l. III. ad legem Iuliam.

Cicero pro Milone. Porcius Latro in Catilinam.

Liuius lib. xv. Dionysius lib. x.

Gellius lib. III. cap. II. Macrobius Saturn. lib. I. cap. III.

Ex Romuli legibus translata in tabulas fuisse, hinc intelligere est; quod exactis etiam Regibus per multas aetates vigerit in republica. Quod constat ex Dionysio, Gellio & diuersis alijs.

Gellius lib. III. cap. XVI. Vlpianus in fragmentis tit. XXI.

Vlpianus in fragmentis tit. x. Dionysius Halicarnassensis lib. II.

Vlpianus de suspectis tutelis.

Cicero offic. libro III.

Mulieres. orba. in nupta. ve. in. fratris. agnati. ve. proximi. tutela. sunt.

Prodigio. bonorum. suorum. administratio. interdicta. esto. Si. furiosus. existet. agnatorum. gentiliumque. in. eo. pecuniisque. eius. potestas. esto.

Intestatorum. hereditates. primò. suorum. heredum. velint. nolint. ve. sunt. Et. in. locum. filiorum. nepotes. succedunt. Cui. suus. heres. non. extabit. agnatus. proximus. familiam. habet. Agnatos. capite. diminutos. qui. que. ex. his. progeniti. sunt. inter. legitimos. heredes. non. habent. Si. libertus. intestatò. moriatur. nullum. suum. heredem. relinquens. patronus. ei. succedit.

Hereditates. in. testamento. facto. data. rata. sunt. Paterfamilias. vti. quisque. legasset. super. pecunia. tutela. ve. sua. rei. ita. ius. esto.

Coheredes. a. communione. discedere. volentes. agunt. Pro. hereditaria. parte. debitores. heredibus. obligati. sunt. Pro. portionibus. hereditarijs. heredes. tenentur.

Si. quis. in. ius. vocet. ito. Si. morbus. auitas. ve. vitium. est. qui. in. ius. vocabit. iumentum. dato. si. volet. arceram. ne. sternit. Si. vis. vocationi. fuit. antestaminor. igitur. aurem. capito. antestati. Si. caluitur. pedem. ve. fruit. manum. endo. iacito. Si. iudex. vel. alteruter. ex. litigatoribus. morbo. fontico. impediatur. dies. iudicij. diffusus. esto. Si. status. dies. cum. hoste. sit. venito. Aduersus. hostem. aeterna. auctoritas. esto. Cicero lib. I. offic.

Ante. meridiem. causam. gnoscito. cum. perorant. ambo. praesentes. post. meridiem. litem. addicito. si. ambo. praesentes. Sol. occasus. suprema. diei. tempestas. esto.

Si. quis. lege. agendo. plus. petierit. causa. cadit. Cicero de Oratore.

Asiduo. vindex. asiduus. esto. Proletario. civi. qui. ius. volet. vindex. esto. Rem. vindicaturi. in. iure. manum. conferunt. Si. quis. vindiciam. falsam. tulit. rei. siue. litis. arbitros. tres. dato. eorum. arbitrio. fructi. duplione. damnatum. decidit. Libertatis. controuersae. vindicias. litem. pendente. secundum. libertatem. dicit. Patronus. si. clienti. fraudem. faxit. sacer. esto.

Qui. se. fieri. testarier. libripens. ve. fuerit. ni. testimonium. fariatur. improbus. instabilisque. esto. Cui. testimonium. * deficit. is. tertijs. diebus. ob. portum. obuagulationem. ito.

Aeris. confessi. aeris. ve. debiti. iudicatis. triginta. dies. iusti. sunt. Post. dein. manus. iniectio. esto. in. ius. ducito. ni. iudicatum. faxit. nemut. quips. endo. eo. iure. vindex. est. Secum. ducito. vincito. aut. neruo. aut. compedibus.

XV. pondo. ne. minore. aut. si. volet. maiore. vincito. Si. volet. suo. viuito. Ni. suo. viuit. qui. em. vinculum. habebit. libram. farris. endo. die. dato. si. volet. plus. dato. Ni. cum. eo. pacit. in. vinculis. sexaginta. dies. habet. Trinis. mundis. continuis. ad. praetorem. in. comitium. prociato. arisque.

Vlpianus in fragmentis tit. II. & XIII. Cicero pro Murena.

Cicero de inuent. II. Tusculan. II. Vlpianus Rhetoricor. ad Herennium lib. I.

Institutionum Iustiniani lib. I. tit. I. tit. I. v. & VIII. Vlpianus tit. XXVI. in fragm. Ad Herennium Rhetoric. lib. I. Item de inuentione Rhetoric. II.

Iustinianus de success. liber. & Vlpianus in epitome.

Cic. de inuent. lib. I. Institution. Iustiniani lib. I. tit. I. tit. I. de test. tut. Vlpian. in fragm. Ad Herennium Rhetoric. lib. I. Pomponius.

Caius l. I. ff. fam. ercisc. Gordianus Cod. cap. VI. & alibi.

Gellius lib. XX. cap. I. Auctor ad Herennium. Vlpian. dig. I. tit. Si quis cautionib.

Acron & Porphyrio in Horat. Saur. lib. II. Festus in voce Struit. Plinius XI. cap. XLV. Festus in voce Reus, similem adfert ex Numae legibus. vbi sic. Quid horum fuit vitium iudici arbitro ve, re ve, is dies diffusus esto. Meminit item legis Vlpian. Dig. I. tit. Si quis.

Gellius lib. XVII. cap. II. Rhetoric. ad Herenn. lib. I. Varro, Macrobius, Censorinus de die natali.

Gellius lib. XVI. cap. X. & XX. cap. IX.

Festus in voce Vindicia.

Dionysius Halicarnass. lib. XI. & Pomponio de origine iuris, cap. I. Liuius lib. III. Seruius & Iul. Sabinus in Virgilium.

Gellius lib. VI. cap. VII. & XV. cap. XXI. Festus in voce, Portus pro domo. item, voce Vagulation.

* defugerit aliàs.

Gellius lib. XV. cap. XIII. Quintil. lib. III. cap. VII.

Gellius lib. XX. cap. I.

arisque. estimiam. iudicati. predicato. Tertijs. nundinis. capite. pœnas. dato. aut. trans. Tiberim. peregrè. venum. ito. Et. si. plures. esunt. quibus. reus. iudicatus. esit. tertijs. nundinis. partes. secanto. Si. plus. minusve. secuerunt. nesi. fraude. esto.

Cicero in Topicis, & in Cæciliania.

Ufus. auctoritasque. fundi. biennis. ceterarum. rerum. annuus. esto.

Cicero offic. III. de oratore lib. I. Felius.

Qui. nexum. faciet. mancipiumve. vii. lingua. nuncupasset. ita. ius. esto. vii. nominasset. locutusve. esit. ita. ius. esto.

Cicero offic. III. Ex Numæ legibus sumpta est.

Pacta. tenentor. & vii. lingua. nuncupassunt. ita. ius. esto. quæ. qui. inficiatus. esit. dupli. pœnam. subito. Iurifurandi. ad. fidem. astringendam. præcipua. vis. esto.

Institut. Iustiniani lib. I. tit. I.

Venditæ. res. & traditæ. post. precium. solutum. aut. si. alio. modo. satisfactum. existat. emptori. adquirentor.

Modestinus cap. XIV. de statu lib.

Vendendi. statu. liberos. ius. potestasque. esto. sed. eius. statui. venditio. ne. noceto.

Corn. Tacitus Ann. V.

Vnciariorum. sœnore. amplius. ne. quis. exerceto. De sœnore. De finibus regundis.

M. Varro de lingua, lib. VI. Caius de seruitute prædiorum cap. VII. Aggenus Vibicus. Cic. in oratione pro A. Cæcina.

Via. publicæ. iter. actus. esto. Viæ. latitudo. in. portum. octo. pedes. in. anfractum. hoc. est. ubi. flexum. est. sedecim. habeto. Si. via. interrupta. sit. vel. immunita. ito. agito. per. vicini. fundum. Inter. vicinorum. prædia. quinque. pedes. communes. sunt. neque. intra. id. spaciū. vsu. capito. vtrisque. dominis. iter. actus. esto.

Cicero I. de leg.

Si. quis. sepem. vel. maceriam. iuxta. alterius. regionem. effoderint. terminum. ne. excedunt. Si. autem. murum. pedem. vnum. si. domum. duos. pedes. relinquunt. Si. verò. sepulchrum. aut. foueam. effoderint. quantum. sit. profundum. tantundem. relinquunt. Si. puteum. passum. Qui. secus. faxit. & terminum. exarsit. ipsius. & boves. sacri. sunt.

Caius lib. IV. ad leg. XII. tab. Item cap. ultimo. Fin. reg.

Oliuam. autem. aut. ficum. nouem. pedes. ab. extranea. regione. plantato. In. ceteris. arboribus. quinque. pedes. seruant. Si. in. agrum. alterius. arbor. impendat. vsque. ad. XV. pedes. altius. à. terra. coercito. Et. ne. umbra. arboris. vicino. prædio. noceat. sedecim. pedes. altius. ramos. circumcidito. Glandem. in. alienum. fundum. procidentem. colligere. fas. esto. Si. immisum. ab. aliquo. pecus. glandem. ex. arbore. aliena. procidentem. in. fundo. alieno. depascatur. de. pastu. pecoris. actio. esto. Si. aqua. pluuia. nocet. arcesto.

Caius ibidem.

Si. iniuriam. alteri. faxit. XXV. aris. pœna. sunt. Re. persona. tempore. loco. atrociores. iniurie. iudicantor. Mæchum. in. adulterio. depræbensum. necato. Vm. ingenua. virgini. inferre. aut. eam. suasionem. in. tuam. sententiam. trahere. cauet. Sororem. aut. filiam. in. stupro. depræbensam. vendito. Si. puerum. quis. castrauerit. licet. preciosorem. fecerit. quadruplum. præstato. Si. membrum. rapserit. ni. cum. eo. pacit. talio. esto. propter.

Plinius lib. XVI. cap. V. Caius lib. IV. ad XII. Tab. Vlpian. cap. XII. D. de præscript. verb.

Qui. secus. faxit. & terminum. exarsit. ipsius. & boves. sacri. sunt.

Paullus cap. V. Pomponius.

Qui. secus. faxit. & terminum. exarsit. ipsius. & boves. sacri. sunt.

Gellius lib. XX. cap. I.

Qui. secus. faxit. & terminum. exarsit. ipsius. & boves. sacri. sunt.

Festus in Talione, ex Verrio Flacco. Gellius, sed minus correct. citat legis verba. libro XX. cap. I.

Qui. secus. faxit. & terminum. exarsit. ipsius. & boves. sacri. sunt.

Qui. secus. faxit. & terminum. exarsit. ipsius. & boves. sacri. sunt.

os. ve-

os. verò. fractum. nummarie. pœnae. constituta. sunt.

De famosis libellis.

Si. quis. occentassit. ætittassit. siue. carmen. condidisset. quod. infamiam. faceret. flagitiumque. alteri. precaretur. capite. pœnas. luito.

Cicero de rep. IV. & Arnobius IV. contra gent. & cap. D. de iniurijs & famosis libellis.

Qui. fruges. excantassit. qui. malum. carmen. incantassit. pœnas. dato. ne. ve. alienam. segetem. pellegeris. excantando. Ne. agrum. defraganto. Ne. frugem. aratro. questam. nocte. furtim. depascunt. Puberes. si. secanto. Cereri. * eos. suspendunt. Impuberes. arbitrato. prætoris. verberanto. ac. noxam. duplionemve. decernunt. Si. quadrupes. pauperiem. fecerit. animal. quod. commisit. noxam. dato. aut. noxæ. estimationem. ferto. Si. rupitias. sarcito. Qui. ædes. acerionemve. sciens. prudens. combussit. vincetus. verberatus. igni. necator.

Plinius libro XXVII. cap. II. Seneca lib. IV. nat. Quæst.

Plinius lib. XVI. cap. III.

necatos fottè.

Vlpianus. l. I. Si quadr. pauper. Iustinianus Institut. lib. I. V.

Festus Rupitias.

Vlpianus. Caius lib. IV. ad leges XII. tab.

De furto.

Furtiue. res. non. vsucapiuntor. Furem. qui. manifestus. præbensus. erit. si. furtum. aut. noctu. faciat. aut. interdiu. * cum. præhenditur. se. telo. defendat. occidito. E. ceteris. manifestis. furibus. liberos. verberato. & ei. cui. lucrum. factum. furtum. est. addicito. Si. seruus. furtum. faxit. noxamve. nocuit. sciente. domino. serui. nomine. actio. noxalis. esto. Seruos. autem. manifesto. furto. præbensos. verberibus. afficito. & è. saxo. præcipitato. Pueros. impuberes. prætoris. arbitrato. verberato. noxamque. ab. his. factam. sarciri. facito. Si. nox. furtum. faxit. si. im. aliquis. occidit. iure. cæsus. esto. Furta. quæ. per. lancem. liciumque. concepta. erunt. velut. manifesta. vindicanto. Si. adorat. furtum. quod. nec. manifestum. esit. duplionem. luito.

Gellius. XI. libri. fine. & XX. principio. Cic. pro Milone. Macrobi. Saturn. lib. I. cap. IV. Institut. Iustin. lib. I. tit. VI. Vlpianus. Caius.

malè in vulgatis comprehendetur.

Vlpian. cap. II. D. de noxal. actione.

Macrobius. Festus.

Paullus sententiarum lib. I. & Gellius.

Festus. Adorare.

Vlpianus. l. I. de Tigno.

Festus. Tignum.

Plinius lib. XVI. cap. I.

Caius ad leg. I. lib. I. ad XII. tab.

Tignum. alienum. adibus. vineisve. iniunctum. ne. vindicato. ne. soluto. sed. dupli. pro. eo. actionem. habeto. Si. tibi. furtim. arbores. cæse. sunt. agito. in. singulas. aris. viginti. quinque. exigit.

Haftenus x. viralium legum reliquias ex Lilio, Dionysio, Pandectis, Cicerone, Phalarcho, Gellio, Macrobio, Plinio, Seruio, alijsque veteribus retulimus: & eas de religione, & iure publico, paucissimis exceptis, ex Ciceronis libris de legibus. Quas ipse ciuitati suæ non ex x. virum tabulis solummodo, verumetiam ex alijs optimis Romanis, Græcisque legibus tulit. Omisimus tamen obiter ex ijs, quas putamus in XII. non fuisse: quasque constat diu post tabulas perlatas in Remp. Rom. introductas esse. Vt illæ de sacris Aesculapij, Matris deum, ludis scænicis: vt illæ de tribunis ærarijs, triumvirisque capitalibus; & aris, argenti, aurique signandi: vt leges annales, de liberis legationibus, de censura, ædilitate curuli, ac prætura: de quibus suo tempore in Annalibus verba faciemus. Et licet prætoris mentio fiat aliquoties in XII. palam est, nihilominus prætores tunc necdum creati cœpisse: sed Cos. ad hæc tempora vsque vulgò prætorem appellari consueuisse, vt lex ipsa de consulatu lata docet, & ex Zonara quoque paulo post dicemus. Demum te non latere lector candidè, volo, non omnes leges me XII. tab. verbis ipsis expressisse, quæ sanè paucissima nunc temporis extant residua: sed quibus ferè legum argumenta sensumque nobis auctores expresserunt.

Consul olim prætor dictum.

ANNI. P. R. C. CCCIII. Decemviri. AP. CLAVDIVS. Ap. f. M. n. Q. Fabius. M. f. K. n. Vibulanus. Crassinus. II. O. M. COR-

M. Cornelius. Ser. f. L. n. Maluginensis. L. Minucius. // f. // n. Augurinus.
 T. Antonius. // f. // n. Merenda. M. Rabuleius. // f. // nepos.
 M. Sergius. // f. // nepos. K. Duilius. // f. // nepos.
 Q. Pœtelius. // f. // n. Libo. Sp. Oppius. // f. // n. Cornicen.
 Vifolus.

Decemviri cum denuo creati.

EXPECTATIO, ut dixi, suppleandarum legum, cum comitiorum dies appropinquaret, desiderium creandi iterum x. viros fecit. Patribus quidem, ne ferrēt denuo tribunorum plebis superbiam, atque importunitates. Iam plebs verò, Coss. nomen nō secus ac Regum perosa, ne tribunum quidem auxilium, cedentibus inuicem (ut modestissime singuli se hactenus habuerant:) appellatione x. viris, quærebat. Comitiam igitur x. virum creandorum omnium consensu indicta sunt: & Ap. princeps collegij patribus ob summam plebis gratiam suspectus, comitia (ne semet ipse creare posset) habere iussus est. Is tamē, impedimentum pro occasione arripens, aura populari fretus, deiectis honore duobus Quinctiis, Capitolino & Cincinnato; & C. Claudio patruo suo, & alijs eiusdem fastigij civibus, seipsum in primis reficit, & sibi collegas quos voluit subrogavit. Eos ordine nominant Livijs; Dionysius & Diodorus. Cum Livio Dionysius consentit M. Corn. fratrem esse L. Cornelij Cos. anno cccxiiii. In Diodoro quidē Q. Fabius, T. Antonius, K. Duilius librariorum culpa desiderantur: & pro Sp. Oppio, Sp. Veturius falso suppositus est. M. Sergius eidem C. Sergius appellatur: Et Dionysio mendosē M. Seruilius. Sed M. Rabuleium correctē nominant. Livijs autem codices malē Robuleium habent. Cassiodorus M. Rubellium. Q. Pœtelius in Diodoro perperam *κοινοῦ ἀδελφῶν*. Hunc Dionysius & Sp. Oppium, & K. Duilium plebeios fuisse affirmat, reliquos verò omnes patricios noui magni splendoris, excepto vno Fabio, qui ter Consul fuerat.

Decemviratus eo anno in apertam exiit tyrannidem: coniuratione enim clandestina inter eos factus ictum: Ne quis ē collegio vlla in re alteri aduersaretur, ne senatum conuocarent, neve comitia haberēt. Idcirco quas duas legum prioribus addiderant tabulas, non pertulerunt, ut moris erat, centuriatis comitijs. Denique inter eos conuentum, non deponere magistratum, sed in perpetuum continuare, omnia pro imperio agere. Igitur idibus Maijs, initio magistratus, primo honoris die singuli cū duodenis fascibus, & magna clientum turba stipati in publicum prodeuntes, & centum viginti lictoribus forum implentes, decem Regum speciem, summo Romani populi terrore, repræsentarunt: & ex libidine mox cuncta summo consensu, spreis legibus, gessere. Nec erat quicquam præsidij in populo, prouocatione sublata; & intercessionem irritam consensu fecerant, dum alter alterius acta superbiore sententia comprobant. Nam iudicia domi constabant, pronuntiabant in foro, consulebaturq. in miseros ciues inique, & crudeliter: nec abstinerebatur à securibus & virgis, honorumque publicatione. Quæ tamen sæpius pro libidine inter auaros clientes, quorum ceteræ eorum tribunalia obsidebant, donabantur. Igitur primores patrum, illustrioresque ciues indignitate rerum, cedebant Vrbe, atque in prædia sua transmigrabant; x. viris coniuuentibus, quò tutius regnarent. Sed hæc latius apud Livijs & Dionysium, ad quos, ne nimis longus sim, lectorem remitto.

Optimates Vrbe cedunt.

ANNI. P. R. G. CCCIV.

Decemviri.

Ap. Claudius. Ap. f. M. n. Crassinus. // Q. Fabius. M. f. K. n. Vibulanus.
 M. Cornelius. Ser. f. L. n. Maluginensis. L. Minucius. // f. // n. Augurinus.
 T. Antonius. // f. // n. Merenda. M. Rabuleius. // f. // nepos.
 M. Sergius. // f. // nepos. K. Duilius. // f. // nepos.
 Q. Pœtelius. // f. // n. Libo. Sp. Oppius. // f. // n. Cornicen.
 Vifolus.

Coacti abdicarunt, ob facinus Ap. Claudij, in eorum locum facti sunt Coss.

L. Vale-

L. Valerius. P. f. P. n. Poplicola. M. Horatius. M. f. M. n. Barbatus.
 Potitus

DECEMVIRI hoc anno nullis comitijs habitis, iniussu populi, sine patrum auctoritate magistratum continuare sunt aggressi. Et dum in Vrbe deploratur libertas, contemni coepit à finitimis populus Rom. Sabini itaque primū incursionem fecere. Aequi inde castra in Algido locant, & Tusculanum depopulantur agrum, contra quos legiones conscriptæ sunt. Decemviri inter se prouincias diuiserunt, Appio Urbanam iurisdictionem relicta est, ut magis violento, & ad Urbanas seditiones compescendas idoneo, adiutor datus est Sp. Oppius, relictaque ad præsidium duæ legiones. Bellum in Sabinis mandatum Q. Fabio, M. Rabuleio & Q. Pœtelio, cum tribus legionibus. Reliqui in Algidum contra Aequos cum M. Cornelio missi sunt cum reliquis legionibus, & magnis sociorum auxilijs. Nihil tamen militiæ melius, quàm domi, odio ducum, res gestæ; fusi enim utrobique sunt exercitus, à Sabinis ad Eretum, & ab Aequis in Algido. Quum igitur dominatio decemvirorum maximo flagraret odio, tam apud senatum, quàm apud plebem, duo nefanda eorum domi militiæque accessere facinora, quæ occasionem maturandæ libertatis populo Rom. dederunt. L. enim Sicinij Dentatum fortissimum virum Decemviri imperatores in castris ad Crustumariam ob libertatem linguæ per insidias trucidare iusserunt. In Vrbe autem Ap. Claudius decemvir, ingenuam virginem, filiam L. Virginij centurionis in Algido militantis in seruitutem asserere, ut eius amore potiretur, conatus est; patremque eò necessitatis adduxit, ut filia libertatem ac pudicitiam, lanij cultro eam occidendo, tutare coactus fuerit. Cuius rei atrocitas seditionem ingentem cum in Vrbe, tum in castris vtriusque excitauit; ut sublatis signis, miles omnis, desertis imperatoribus, ad Urbem properaret, Auentinum montem occuparet, & per secessionem & minas, decemvirum pœnas, tribuniciam denuo potestatem, & consulare imperium repetierit. Itaque decemviri abdicare coacti sunt, & in eorum locum per interregem facti Consules centuriatis comitijs L. Valerius Poplicola, & M. Horatius Barbatus accerrimi decemviratus impugnatores; hic pronepos Horatij, qui cum P. Valerio Consul post Reges exactos Capitolium dedicauit. Ille verò filius eius, qui contra Herdonium & exules Capitolium defendens occubuit, nepos Poplicolæ qui Reges eiecit. In Diodori codicibus planè mendosē Consulatum nomina tam Græcè quàm Latine leguntur. Itaque ex auctoritate Fastorum, Livijs etiam atque Dionysij corrigenda sunt, sicut & in Mariano, nam ibi & incorrectē L. Horatius pro L. Valerius habetur. Zonaras rectè, L. Valerium & M. Horatium nominat. Horum consulatus omnino popularis fuit. Quapropter (ut Zonaras ex quibusdam Annalibus auctor est) hi primū Consules appellari coeperunt, cum antea prætores vocarentur. Nam multas tulerunt leges libertati plebis consulendo, quibus etiam patrum auctoritatem minuerunt. Atque omnium primū

Vi magistratum continuant x. viri. Bellum Aequicum atque Sabinum ex civilis discordia concitatur.

L. Sicinij Dentati caedes.

Ap. Claudij x. viri nefarium facinus. Secessio plebis secunda in Auentinum.

Consules unde & quando primū.

Leges Valeriae & Horatiæ.

Auspicia primū trib plebis concessa.

Decemviri puni.

xii tabule legum publicæ.

Ut quod tributum plebes iussisset populum teneret. Qua lege patricij etiam plebiscitis subieciuntur, quod antea in controuerso fuerat. Livijs & Dionysius.

Legem de maiestate tulerunt. *Utique, qui, tribunus plebis, ædilibus, iudicibus, nocisset, eius, caput, Ioui, sacrum, esset, familia, ad, ædem, Cereis, Liberi, Liberaq. venum, iret.* Hanc legem Horatiam appellat Livijs. Vide item Dionysium & Zonaram, qui auspicia insuper ab his Consulibus concessa fuisse tribanis plebis scribit. De consulatu etiam plebi communicando tractatum in hac secessione fuisse tradit Diodorus Siculus; sed ex alijs Annalibus, quàm quos sequuntur Livijs, & Dionysius. Hi enim huius rei mentionem nullam faciunt. Livijs tamen in oratione T. Quinctij Consulis, quam triennio postea ad plebē habuit, tale quid indicare videtur, cum dicit de hac secessione: Tribunos plebis iterum creare voluistis, creastis. Consules facere vestrarum partium, & si patribus videbamus iniquum; patricium quoque magistratum plebi donum fieri vidimus. Sed hæc ipsum de Consulibus huius vel de tribus x. viris plebeijs antè creatis Quinctium dixisse opinari etiam possumus.

Decemviri tyrannidis pœnas dederunt. Ap. Claudius & Sp. Oppius in carcere perierunt; reliqui fuga, & voluntario exilio semet damnarunt; bona verò omnium sunt publicata. Duodecim tabulas legum æreas ante rostra publicauerunt Consules: atque instituerunt, ut S. C. in ædem Cereis ad ædiles plebis deferrentur; quæ antea arbitrio Consulium supprimebantur & vitabantur. Historiam omnem latè prosequuntur Livijs libro III. Dionysius xii. Diodorus xii. Zonaras, Orofius, Eutropius, Florus & Auctor de viris illustribus. Meminit Pædianus in Cornelianam.

Tribuni plebis.

L. Virginius. // . f. // . nepos. Reuocata in Urbem plebe, cum abdicassent decemviri, & redintegrata inter patres ac plebem concordia; in Auentino pontifice maximo habente comitia tribuni plebis decem creati sunt. Ac primum omnium L. Virginius. Is Ap. Claudium qui x. vir fuerat, quod ab libertate in seruitutem contra leges dedisset vindicias, in carcerem duci iussit; ubi ante damnationem sibi ipse mortem conscivit. Liuius lib. III. Dionysius XI.

Ap. Claudij
x. viri mors.

L. Icilius. C. f. // . n. Ruga, III. Tribunicium virum acrem, & expertæ virtutis pro causa plebis produnt hunc Liuius & Dionysius. Bis antè tribunum fuisse demonstrauit. Is plebem rogauit, plebes que sciuit. *Ne cui fraudi esset secessio à decemviris facta.* Diem M. Claudio aertori Virginiae sponsæ suæ dixit, damnatumque exilio multauit. Post victoriam de Aequis & Sabinis, primus ad populum inuitis patribus de triumpho Consulium rogationem tulit, Populus, reclamante senatu, Consules triumphare iussit. Liuius & Dionysius.

Icilia lex.
M. Claudio
dammatus.
Icilia rogatio
de Coss.
triumphis.

P. Numitorius. // . f. // . nepos. Auunculus Virginiae, nominatus à Liuius inter auctores secessionis Sp. Oppium collegam Ap. Claudij in vincula duxit, quod ciuem Romanum iniuste virgis cæcidisset; At Oppius ante iudicij diem in carcere mortuus est. Liuius, Dionysius.

Sp. Oppius in
carcere mori-
tur.

M. Duilius. // . f. // . nepos. II. Hunc ante decemviro creatos, gessisse insignem tribunatum Liuius testatur, qui virum prudentem & moderatum dicit. De Consulibus creandis rogationem pertulit.

Duilia lex.

Legem de tribunicia potestate tulit. *Qui plebem sine tribunis reliquisset, qui que magistratum sine prouocatione creasset, tergo & capite puniretur.*

Auctor est Liuius. De eadem lege Diodorum loqui existimo, cum dicit: Vtique tribuni plebis, exacto sui magistratus anno, mox totidem alios in annum sequentem designarent; quod si præermisissent, illico viui concremarentur. Porro Val. Max. auctor est, P. Scæuulam trib. plebis nouem collegas Sp. Cassij coniuratione detecta, viuos concremassè; quod non subrogatis successoribus libertatem plebis in dubium vocassent. Vt in anno CCLXXVIII. dixi. Ex quibus colligere est, secundum quosdam Annales legem illam de tribunicia potestate multo antè latam fuisse. Punitis morte, vel exilio decemviris, suppliciorum finem fecit, & obliuione simultatum decreta; reliquis qui x. virorum voluntati subseruissent, impunitatem dedit, Liuius & Dionysius lib. XI.

C. Sicinius. C. f. L. n. Bellutus. Progenies (inquit Liuius) eius, qui primus tribunus plebis in Sacro monte secessionis auctor creatus est. Hic patrem habuisse videtur trib. plebis anno CCXXCI. inter primos decem tribunos.

M. Titinius. * L. f. * // . nepos. M. Pomponius. // . f. // . nepos.

C. Apronius. // . f. // . nepos. P. Villius. // . f. // . nepos.

C. Oppius. // . f. // . nepos. Alios tribunos quoque sic enumerat Liuius, quos spe magis, quam meritis electos dicit. Mendosè quidem in exemplaribus plerisque legitur Ap. Iulius, pro P. Villius.

Aediles.

Tabulas decemvirales, vt quidam scribunt, iussu tribunorum plebis publicarunt. S. C. in æde Cereris conseruanda primi locarunt, Liuius & alij.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

C. Claudius. // . f. // . n. Cicero. [M. Titinius. M. f. // . nepos.]

Quæstores.

Bona damnatorum x. virum populi iussu sub hasta venundata publicarunt. Dionysius.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

Agrip. Menenius. T. f. Agrip. n. Lanatus. L. Iulius. Vopisci. f. // . n. Iulus.

Quorum magistratus alij maiores sequentur.

L. Vale-

L. Valerius. P. F. P. N. Poplicola. POTIT. ANN. CCCIV.

Cos. de. AEQVIS IDIBVS SEXTIL.

M. HORATIUS. M. F. M. N. BARBATVS. ANN. CCCIV.

Cos. de SABINEIS. VII. K. SEPTEMBR.

Sublata decemviratus tyrannide, rebus vrbis compositis fundataque domi concordia, bellum contra Sabinos & Aequos summa vi apparauerunt Coss. qui hostes feliciter diuersis exercitibus, geminaque contuderunt victoria, Horatius Sabinos, Valerius Aequos & Volscos in Algido, & castris vtrobiusque captis ingenti præda potiti sunt. Consulibus redeuntibus à senatu triumphus negatus est, quod nimium in magistratu plebi stuidissent, senatus auctoritati derogantes. Nihilominus inuitis patribus tribunorum, populi que iussu primi triumpharunt; Valerius de Aequis, Horatius autem de Sabinis, veluti etiam fragmenta monstrant Capitolina. Auctores sunt Liuius lib. III. Dionysius lib. XI.

Sabini, Aequi
& Volsci vi-
si.
Consulibus tri-
umphus iussu po-
puli inuitis pa-
tribus primus.

ANNI. P. R. C. CCCV.

Consules.

Lar. Herminius. T. f. // . n. Aquilinus. T. Virginius. T. f. // . n. Tricoftus. Cælimontanus.

TA B V L Æ Græcæ Herminium & Tricoftum suggerunt Coss. Lar. Herminij prænomen, vt rarius; ita obscurius in Liuius & passim apud auctores Latinos vel corruptum est, vel penitus intercidit. In Græcis historicorum exemplaribus aliqua eius adhuc extant vestigia. In Diodoro enim λαρῖνος ἑρμῆνιος vocatur. In Dionysio λαρὸς ἑρμῆνιος. In Liuius autem, Cassiodoro & Mariano Sp. Herminius legitur. Porro Lartus prænomen huic Consuli propriè tribui testatur Probus in epitoma de prænominibus, cuius verba hoc modo correctius legenda videntur, quam exstant in vulgatis exemplaribus. Lar, Lartus, prænomen est, sumptum à Laribus. Tuscum autem creditum est prænomen esse; fuitque Consul Lar Herminius cum T. Virginius Tricofto. Quis autem non videt corrupta esse hæc, quæ sic leguntur: Lartus prænomen est sumptum à Laribus, Tuscum antè creditum esse, fuitque consularis. Herminius est prænomen T. Virginius Tricofto. Hunc verò Consullem in Diodoro quoque perperam prodiderit librarij Τίτον Σεπτίμιον Τρίκτονα. Tricoftus enim Virginius cognomen est, non Structus. A Dionysio rectè Cælimontanus appellatur, altero videlicet cognomine Virginius.

Lar prænomē.

Probi Gram-
matici de præ-
nominibus Rom.
locus correctus.

Domi atque foris ocium fuit. Liuius lib. III.

Trib. plebis.

Sp. Tarpeius. M. F. M. N. Mōtanus. Capitolinus. A. Aeternius. // . f. // . n. Fōrinalis

Conspiratio inter Tribunos superioris anni facta erat, vt iidem rescicerentur, fautoribusque plebis Consulibus Valerio, Horatioque continuarent magistratum. Sed fortè quadam vtili ad tempus, vt comitijs præesset. M. Duilio potissimum sorte euenit, cernens inuidiam ex continuatione magistratus imminentem: qui ex veteribus tribunis negavit se vllius rationem habiturum. Repugnantibusque collegis comitia habuit, & quinque nouis tribunis plebis creatis, cum alij tribus non supplerent ob studia tribunorum veterum aperte petentium, dimisit concilium, nec deinde comitorum causa habuit; satisfactum legi dicens, quæ numerum comitijs, tribuni modò relinquerentur, præfinitum nusquam sanxisset: sed ab alijs qui creati essent, cooptari collegas iuberet. Atque eo modo Duilius, cum ad vltimum perseuerasset, victa collegarum cupiditate magistratu abiit. Noui tribuni plebis in cooptandis collegis patrum voluntatem fouerunt, duos etiam patricos, Consularesque Sp. Tarpeium & A. Aeternium cooptauerunt. Vide Liuium lib. III, qui omnia diffusius enarrat. Dionysius in fine lib. XI. mutilus est, ubi hæc, & alia desiderantur.

Discordia in
comitijs tribu-
norum plebis.

Quinq; tribuni
plebis creati,
alij quinque
cooptati.

Duo patricij
consulares tri-
buni plebis fa-
cti.

L. Trebonius. // . f. // . n. Qui in hac potestate Asper appellatus est. In festis patribus, quod se in cooptandis tribunis fraude captum à collegis aiebat, rogationem de comitijs tribunicij tulit: *Vt qui plebem Romanam tribunos rogaret, is usque eò rogaret, dum decem tribunos plebei faceret.* Qua lege cooptatio tribunorum interijt. Idem infectando assidue patricos tribunatum gerens, Asperi cognomen rettulit. Liuius libro III.

Trebonia lex
de comitijs tri-
bunicij.

// . // . f.

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
11. 11. 11. f. 11. n. 11.

[Q. Confidius. Q. f. 11. nepos.] L. Allienius. 11. f. 11. nepos. 111.
M. Marcius. 11. f. 11. nepos. 11. C. Claudius. 11. f. 11. n. Cicero. 11.
C. Fulcinius. 11. f. 11. nepos. 11. [L. Albinus. 11. f. 11. nepos. 11.]
M. Claudius. 11. f. 11. n. Cicero. 11.]

Aediles

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
[L. Volumnius. 11. f. 11. n. Flamma.] [P. Tarquinius. P. f. 11. n. Laurentinus.]

Quaestores

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
[C. Sergius. C. f. C. nepos.] M. Papirius. 11. f. 11. n. Crassus.

Papirius septimo dein anno Cos. sequetur. C. Sergius L. Sergij qui primus Fidenas appellatus est, frater haberi poterit.

ANNI. P. R. C. CCCVI.

Consules

M. Geganius. M. f. 11. n. Macerinus. C. Iulius. C. f. C. n. Iulus.

MACERINI cognomen addunt Geganijs Capitolinae tabulae, & ita reperitur etiam in manuscriptis Diodori codicibus, in vulgatis perperam Macrinus legitur. Alter Consul in Diodoro L. Iulius, & mendose in Cassiodoro Claudius Iulius habetur. L. Iulius & Marianus recte C. Iulium vocant. Dionysij autem historia hoc loco interrupta est, aliquot folijs iniuria temporum perditis, adeo ut hi Coss. simul cum actis eius anni desiderentur.

Res domi quies.

Sedatæ sunt hoc anno tribunorum aduersus nobilitatem conciones, plebs enim metu delectus, instante Volscorum, atque Aequorum bello, a seditionibus abstinuit. L. Iulius libro 111.

Tribuni plebis.

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.

P. Villius. 11. f. 11. nepos. 11. [L. Villius. 11. f. 11. nepos.]
C. Oppius. 11. f. 11. nepos. 11. Sex. Manilius. 11. f. 11. nepos. 111.
Sp. Antius. 11. f. 11. nepos. 111. [M. Silius. M. f. 11. nepos. 11.]
[C. Pompilius. 11. f. 11. nepos. 11.] [C. Virginius. 11. f. 11. nepos.]
[C. Antius. 11. f. 11. nepos.] M. Icilius. 11. f. 11. n. Ruga

Iuuenem strenuum M. Icilium dicit Dionysius lib. x. qui patrem veteranum a Consule T. Romilio cum L. Dentato ad oppugnanda hostium castra, velut in certam mortem missum deserere noluerat, anno CCXCV 111.

Aediles.

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
M. Titinius. *L. f. * 11. nepos. M. Pomponius. 11. f. 11. nepos.

Quaesto-

Quaestores.

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.

M. Cornelius *L. f. L. n. Maluginensis. C. Nautius. C. f. Sp. n. Rutilus.

Nautius C. Nautij bis Consul filius, cuius nomen extat in Capitolinis fastis. M. Cornelius Cos. sequetur, videtur frater patruelis fuisse M. Cornelij x. viri.

ANNI. P. R. C. CCCVII.

Consules.

T. Quinctius. 11. f. 11. n. Barb. Capitolinus. 111. Agrippa. Furius. 11. f. 11. n. Fufus

SVGGERVNT Consules L. Iulius, Diodorus, Cassiodorus & Marianus Scotus, T. Quinctium Capitolinum 1111. & Agrippam Furium. Huius praenomen, Agrippa, tamen errore librariorum in L. Iulij & Cassiodori vulgatis aliquot exemplaribus mutatum est in Aulus. In Diodoro & Mariano remansit. In tabulis Graecis Furium & Capitolinum 111. habemus, sed mendose, vt ordo Consulatum eius monstrat.

Discordia patrum, ac plebis in aperta erupere certamina. Qua occasione Volsci & Aequi a Roma sumpsere, & ad portas quasi Urbis populabundi excurrerunt. Itaque dissensiones civiles intermissa graui oratione populum castigante T. Quinctio Consule, & validus est conscriptus exercitus, quo inimicis ambo Consules occurrerunt. Proelium est atrox commissum ad Corbionem, quo Volsci & Aequi ad interuentionem ferè caesi sunt, castra capta eodem impetu, Romanusque miles praeda diratus abiit. Consules triumphum non postulasse, nec delatum ab senatu fuisse scribit L. Iulius. Meminit item victoriae Diodorus Siculus, sed mendose Volsci eo loco vocantur Volumnij: sicut is auctor in proprijs nominibus admodum corruptus est. Populus Rom. iudex factus de agro controuerso inter Aricinos & Ardeates, vnus Scaptij plebei hominis testimonio, agrum, ob quem socij toties armis inter se dimicauerant, sibi met. reclamante senatu, adiudicauit. L. Iulius in fine lib. 111. Reliqua est etiam huius historiae pars in Dionysio lib. xi. fine.

T. Quinctij cos. auctoris. Victoria de Volscis & Aequis.

Tribuni plebis.

Iuuenibus patricijs quibusdam ob tribunos ac plebem laesos, diem dixere; sed nouis saepe certaminibus per nobilium factiones turbatae conciones fuere. Itaque delectui obstitere militari, donec tandem T. Quinctij Cos. auctoritate & oratione repressis tribunis dissensio tolleretur. Appellati a P. Scaptio senes nonagenario, vt sibi potestas loquendi de republica in concilio populi de agro controuerso suffragia inuiti inuitis Consulibus fieret; eidem dedere, vt cupidae audiendi plebi, quae vellet, diceret. L. Iulius lib. 111. fine.

Patricij iuuenes rei.

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.

L. Allienius. 11. f. 11. nepos. 11. [M. Marcius. 11. f. 11. nepos. 111.]
P. Numitorius. 11. f. 11. nepos. 11. [M. Pomponius. 11. f. 11. nepos.]
L. Trebonius. 11. f. 11. n. Asper. 11. L. Roscius. 11. f. 11. nepos. 111.
[L. Fulcinius. 11. f. 11. nepos. 11.] [M. Claudius. 11. f. 11. n. Cicero. 11.]
[M. Allienius. 11. f. 11. nepos.] [P. Scaptius. P. f. 11. nepos.]

Aediles.

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
C. Sicinius. C. f. L. n. Bellutus. C. Apronius. 11. f. 11. nepos.

QUAESTO-

Quaesto-

QVÆSTORES. PRIMVM. POPVLI. SVFFRAGIO. CREATI. VT. AVCTOR. TACITVS.

L.Valerius.*L.f.M.n.*Potitus. Mam.Aemilius*M.f.//.n.*Mamercinus.

EN V T inuãlescens discordijs ac secessionibus tribunicia potestas senatui ac nobilitati patriciæ ius dominijs sensim extorsit. In hunc enim annum vsque Coss. creati sibi Quæstores è patricijs iuuenibus nominare solebant, deinceps vti à populo quotannis crearentur duo patricij Quæstores à patribus concordia causa fuit impetratum, vt auctor est Tacitus Annalium lib. xi. cuius verba superiore libro magistratus huius originem describens attuli. Verum eius ista narratio quantum à Plutarcho & alijs scriptoribus discreper, obiter tunc etiam dixi. Refert autem mansisse Consulibus potestatem vt olim Regibus fuerat delegendi, quos vellent Quæstores vsque ad annum hunc post Reges exactos LXII. sed tunc eum quoque honorem à populo mandari coepisse. Aliter tamen scribere Plutarchum, Zonaram ac alios, qui anno libertatis primo P. Valerium Poplicolam hoc iuris indulgisse populo scribunt, vti quotannis duos Quæstores ærario præfuturos crearet, antè declarauit. Et quidem è patricijs ad annum vsque CCCXLIV. creari solitos fuisse consentiunt omnes, vt nobis etiam ex Liuij quarto manifestum fit, qui & antea patricios Quæstores nominat, quemadmodum Tacitus etiam hos primos à populo creatos, L. Valerium Potitum, & Mam. Aemilium Mamercinum: vt eos correctius pleniusque proferam, quàm ab ignavis & indoctis librarijs olim proditi fuere; qui ommissis prænominum notis, vt illis proclive semper fuit negligere non intellecta, mendosissime Valerium Postumium, Aemilium Mamercum voluminibus suis inscripserunt. Quæ quidem nomina doctissimus Iustus Lipsius etiam ex antiquis exemplaribus, sicut & totum Tacitum, deterfis maculis nitidius nobis protulit, Valerium Potitum & Aemilium Mamercinum. Populares autem & ordini plebeio grati, non dubito, quin fuerint. Hic idem, qui octauo dein anno tribunus militum consulari potestate, & postea ter Dictator fuit: ille primi Poplicolæ pronepos, & L. Potiti filius, qui regnum Sp. Cassij subuertit. Idque ex Dionysio, & ordine temporum colligo. Iam vero quod Tacitus hos creatos scribit, vt rem militarem comitarentur, & gliscens deinde negocijs duos additos, qui Romæ curarent: *ἡγεμόνων* quid esse videtur, & auctorum opinioni receptissimæ contrarium, ex quorum scriptis constat, Quæstores ærarium publicum Romæ post Reges exactos curasse, & aliquando crimina anquisuisse capitalia, damnatorumque bona publicasse, quamdiu duo tantum quotannis creabantur, hoc est, ad annum vsque CCCXXXII. Tunc etenim duo in eum finem addi coeperunt, vt Consulibus ad ministeria belli præstò essent, quemadmodum Liuius testatur aperitè & suo loco latius dicemus. Quatuor igitur tunc postea quotannis creabantur, duo qui ærarium, vti prius, Romæ curarent, & vrbani vocabantur: duo, qui rem militarem comitarentur, militares inde dicti. Ordine quidem inuerso hæc esse in Tacito prodita comperimus. Quod an auctori sit imputandum, an potius librarij scriptoris alicuius negligentia qui forsitan versiculo transposito, verum historiarum contextum conturbauit, necdum satis liquet.

Consulibus olim delegendi sibi quæstores potestatem fuisse.

Taciti locum.

Taciti locum sibi.

ANNI. P. R. C. CCCVIII.

Consules.

M. Genucius. L. f. L. n. Augurinus. C. Curtius. // . f. // . n. Philo.

HORVM Consulium mentionem facit M. Varro, de lingua lib. III. vbi de lacu Curtio varias auctorum opiniones adfert. C. Aelius (inquit) & Q. Lutatius scribunt, cum locum esse fulguratum, & ex S. C. septum. Idque factum esse à Curtio Consule, cui M. Genucius fuit collega; Curtium lacum appellatum esse. Varronis itaque auctoritas mihi facile persuadet hunc Consulem C. Curtium appellandum esse, non P. vel C. Curiatium, sicut habent vulgari codices, Liuij & Cassiodori, vel C. Quinctium, vt Dionysij exemplaria, in quibus & collega quoque perperam M. Minucius vocatur. Adiuuant nostram opinionem non solum tabulæ Græcæ, quæ Genucium & Curtium Consules produnt; sed etiam Diodorus, licet incorrectus, cum Agrippam Curtium appellet: Item Zonaras, qui rectè M. Genucium C. Curtium Coss. prodit.

Ardeatès ob iniuriam abrudicati agri à populo Rom. deiciunt. Instabat & Veiens bellum. Volsci & Aequi sociorum agros impunè depopulati sunt, tribunus plebis delectum impediens. Liuius lib. III. principio. Dionysius lib. XI. fine.

Tribuni

Tribuni plebis.

C. Canuleius. // . f. // . nepos. Legem de connubio ac plebem communicando, inuito senatu tulit. Id quod Claudia lege decemvirali prohibitum fuerat. Liuius libro IIII. diffusè. Meminit item L. Florus lib. I. cap. XXV. Tertiam (inquit) seditionem excitauit matrimoniorum indignitas, vt plebei cum patricijs iungerentur, qui tumultus in monte Ianiculo duce Canuleio tribuno plebis exarsit. Canuleium tribunum nominat item Dionysius, & legem de plebeio consulatu suasisse dicit.

Canuleia lex de connubijs.

C. Furius. // . f. // . nepos. Eodem anno moueri per tribunos plebis lex coepit de consulatu plebeis hominibus communicando. Eoque res processit deinde, vt rogationem omnes tribuni plebis præter vnum C. Furium magnis contentioneibus aduersante senatu promulgarent. *Vti populo potestas esset. seu. de. plebe. seu. de. patribus. quos. vellet. Consules. creandi.* Sed tandem cum ex S. C. permitteretur plebi, vt, quos vellet, tribunos militum crearet; actionem de lege tribuni intermiserunt. Liuius libro IIII. Dionysius XI. Zonaras.

Lex de communicando plebi consulatu moueri coepit.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

C. Claudius. // . f. // . n. Cicero. III. M. Titinius. // . f. // . nepos. II. [L. Furius. // . f. // . nepos.] [C. Virginius. // . f. // . nepos. II.] [L. Oppius. // . f. // . nepos.] [Cn. Apuleius. // . f. // . n. Pansa.] [Ti. Pontificius. Ti. f. // . nepos.] [T. Latinius. T. f. T. nepos.]

Aediles

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // . P. Villius. // . f. // . nepos. C. Oppius. // . f. // . nepos.

Quæstores

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // . [C. Fossius. C. f. // . n. Flaccinator.] Postum. Aebutius. // . f. // . n. Elua. Cornicen.

ANNI. P. R. C. CCCIX.

PRIMI. TRIBVNI. MILITVM CONSVLARI POTESTATE.

A. Sempronius. A. f. // . n. T. Clælius. // . f. // . n. Siculus. Atratinus L. Atilius. // . f. // . n. Longus. Vitio facti abdicarunt. In eorum loc. facti sunt Coss. L. Papius. // . f. // . n. Mugillanus. L. Sempronius. A. f. // . n. Atratinus.

ANNO post Romam conditam trecentesimo nono, velut auctor Capitolinorum Faistorum tradit, vel trecentesimo decimo, vt Liuius & alij volunt, primum tribuni militum pro Consulibus remp. administrare coeperunt consulari potestate, & insignibus præditi, anno videlicet tertio Olympiadis octogesimæ quartæ, imperante Athenis Diphilo, vt auctor Dionysius. Discrepat ab alijs Suidas in vocabulo *χαλιάρχο*, scribens anno CCCXV. illud accidisse. Itaque non videtur hos primos suppurasse; forsitan quia vitio facti abdicarunt, sicut paulo post declarabo. Hic autem magistratus vnicum remedium per multos annos fuit ad defendendam contra plebeios consulari dignitatem. Cum enim è corpore suo Consulem alterum quotannis fieri magnis contentioneibus plebs postularet, tribunisque

bunisque plebis auctoribus, grauiori indies seditione lex de plebcio consulatu ageretur, nec eorum cupiditati diutius obstari posset; patres veriti, ne se inuitis lex tandem perferretur, in C. Claudij sententiam S. C. fecerunt. Vt pro Consulibus crearentur tribuni militum tres ex patricijs, totidemque ex plebe, qui consulari potestate temp. administrarent. Eorum autem annuo finito imperio, rursus ex S. C. plebs rogaretur, Consules ne an tribunos mallerent; quique magis placuissent, fierent. Eoque contenti tribuni, contenta plebs fuit. Comitibus igitur habitis tres dumtaxat patricij tribuni militum creati sunt, A. Sempronius Atratinus, L. Atilius Longus, T. Cloelius Siculus, quemadmodum nominantur à Dionysio, Liuio & Diodoro; Quorum in magistratu concordia domi, pacem quoque foris effecit. Verum tertio mense quam inierunt, perinde ac contra auspicia creati, honore abire, augurum decreto; quod C. Curtius, qui comitijs praefuerat, parum recte tabernaculum coepisset. Hac ferè Liuio libro quarto. Dionysius autem libro xi. septuaginta tres dies tantum obtinuisse hunc magistratum, utroque ipsos deposuisse secundum patrias consuetudines, ob missa quadam signa à dijs prohibentia eos publica administrare. Itaque vitio facti putabantur magistratus illi, quos contra auspiorum rationem creatos esse, augurum decreuisset collegium. Nomina tribunorum in quibusdam exemplaribus sunt corrigenda, vt in Liuio pro Cæcio reponendus Cloelius, vt etiam in Diodoro pro Quintio. Græca Dionysij exemplaria perperam quoque Κλύσιος, pro Κλοίλιος habent, & cognomen Atilij λέσικα, pro λόγος.

S. C. de tribu
nom. militum
creatione.

Interregnum.

Porro cum abdicassent tribuni, res ad interregnum redijt; & magna contentio patres ac plebem per dies complures tenuit, cum senatus & interrex Consulium comitia, tribuni plebis, ac plebs tribunorum vt haberentur, contēdunt. Vicere tandem patres, & T. Quinctius Barbatum interrex Consules fecit L. Papirium Mugillanum, & L. Sempronium Atratinum, fratrem A. Sempronij, qui cum collegis abdicauerat, quos Consules etiam, ommissis tribunis militum, eo anno nominat Marianus Scotus. Hos tamen in Annalibus priscis, vel libris magistratum non reperiri adferunt Liuio & Dionysius, auctorem eos solummodo habere Licinium Macrum, & libros linteos ad Moneta repositos; reperiri etiam in foedere Ardeatino, quod sub his Consulibus renouatum fuisse volunt. Ardeates enim deposita agri abiudicati actione, per legatos arbitrium leuandae iniuriæ suæ senatui permisissent, & amicitiam societatemque populi Rom. denuo sunt amplexi. Mentionem facit item Consulium illorum Cicero familiarium lib. ix. in epistola quadam ad Papirium Pætum, vbi L. Mugillanum Consulem Papiriæ familiae minorum gentium principem dicit. In Dionysio corruptè μενέλιος πατρικίος appellatur.

Fœdus cũ Ardeatibus renouatum.

Tribuni plebis

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.

N. Sextius. // f. // n. Sextinus. Auus L. Sextij, qui trib. plebis demum patricijs consulatum plebeium extorsit, sicut postea dicemus.

* Sp. * Icilius. C. f. // n. Ruga. Frater L. Iciliij sponsi Virginiae & ter tribuni, cuius Liuio & Dionysius meminere, impigrum iuuenem equis citatis L. Virginiū è castris exciuisse scribentes.

P. Numitorius. // f. // nepos. III. C. Sicinius. C. f. L. n. Bellutus. II.
M. Pomponius. // f. // nepos. II. Sex. Manilius. // f. // nepos. IV.
C. Apronius. // f. // nepos. II. [C. Pompilius. // f. // nepos. III.]
[L. Cædicius. L. f. // nepos.] [Q. Mælius. C. f. // nepos.]

Aediles

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
-----	-----	-----	----	-----	----	-----	-----	-----	-----	----	-----	----	-----

L. Trebonius. // f. // n. Asper. M. Icilius. // f. // n. Ruga.

Quæsto-

Quæstores

//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.	//.	//.	//.	f.	//.	n.	//.
-----	-----	-----	----	-----	----	-----	-----	-----	-----	----	-----	----	-----

L. Sergius. C. f. C. n. Qui postea Fidenas appellatus est [Mam. Aemilius. * Ti. f. L. n. * Mamercinus]

L. Sergij nomen exrat in Capitolinis marmoribus. Mam. Aemilius Ti. Mamercini bis Consulis videtur filius.

ANNI. P. R. C. C C C X.

Consules

M. Geganius. M. f. // n.	T. Quinctius. // f. // n. Barb.
Macerinus. II.	Capitolinus v.

RECTE recensentur hi Consules in Liuio, Cassiodoro, Mariano & Dionysio, qui mense Decembri magistratum iniisse dicit. In Diodoro nomina sunt aliquantulum corrupta, quæ ex his facile corriguntur. Tabulæ Græcæ Macerinum II. & Capitolinum v. produunt, Zonaras Barbatum, & M. Macerinum, sub quibus designatos primos Censores scribit.

Ardeatium plebs factione ciuili contra magistratus & nobilitatem arma sumpsit, in agros optimatum ferro, flammaque excurrit, & ad expugnandam Ardeam, spe prædæ Volscos exciuit. Optimates ad auxilium obsessæ vrbs Romanos euocauerunt, ad quod bellum Consul Geganius cum exercitu est missus. Historiam satis late narrat Liuio libro quarto. In Dionysio hæc & reliqua historiae Romanæ desiderantur. Meminit huius anni Plinius, Herodotum Thurijs in Italia hoc tempore vixisse, & historiam scripsisse dicens libro xi. capite IIII.

Ardeatium fœdus.

Censores primi

L. Papirius. // f. // n. Mugillanus.	L. Sempronius. A. f. // n. Atratinus
--------------------------------------	--------------------------------------

Lustrum fecerunt. XI.

Ad hunc vsque annum, vt prius Regum; ita ijs exactis, summi cuiusque magistratus fuerat censum agere, & lustrum condere, quemadmodum à Ser. Tullio Rege institutum erat. Cum itaque hoc tempore Rom. populus ob continuas ferè militias, & ciuiles discordias, multis annis incensus permãssisset, nempe à Q. Fabij & L. Cornelij consulatu, vt statu temp. requirente diutius differri census non posset; mentio illata ab * consulibus in senatu est; rem operosam, & minimè consularem, suo proprio magistratu egere; cui scribarum ministerium, tabularum cura, custodiaque, cui arbitrium formulæ censendi subijcerentur. Ipsi autem difficile tum temporis esse ob imminetia bella, etiam hoc fungi officio. Patres, quanquam rem parua, tamen quo plures patricij magistratus essent in republica, læti accipere; & tribuni plebis magis necessariam, quam speciosam ministerij istius procurationem putantes, ne in paruis quoque rebus incommodè aduersarentur, haud multum tetendere. Cum autem à primoribus ciuitatis sperneretur honor, qui successu deinde temporis summus haberi coepit, censores populi suffragijs primi creati sunt ex patricijs L. Papirius Mugillanus & L. Sempronius Atratinus; quorum consulatus minimè plenus fuerat. Quorum item meminit Cicero ad Pætum libro epistolarum ix. dicens; principem Papiriæ gentis fuisse L. Papirium Mugillanum, qui censor cum L. Sempronio Atratinus fuit; cum antea Consul cum eodem fuisset. Sed ita corrigendum esse Ciceronis locum, Liuio & historiae ratio satis ostendit; neque vt nunc habent plerumque exemplaria legendum esse, qui Consul cum L. Sempronio Atratinus fuit, cum antea censor cum eodem fuisset. Errorem natum ex librorum imperitia non dubito, qui vetustas notandi formulas CONS. & CENS. perperam interpretantes inuenerunt. Lustrum autem condidisse XI. censores, ex antè dictis, & ratione Capitolinorum fragmentorum colligere est; quamuis Liuio eius rei nullam mentionem faciat.

Censura noui magistratus cui meminit. * Mælius L. cuius in Liuio mentio illata ab senatu est.

Ciceronis locum.

Censura incrementum in summam amplitudinem.

Censores unde dicti.

Publilia lex de censoribus.

Censura temporis. Aemilia lex de censura temporis.

Vota censorum.

Lustrum infelix.

Cum censori mortuo in magistratu non surrogaretur alius.

Censura sanctorum magistratum.

DE ratione census, & lustrum condendi suo loco quadam in Septimontio, & Ser. Tullij Regis actis, ad huius operis institutum pertinentia adduxi; nunc autem de amplissimo censuræ magistratu dicam: Qui ex paruis, vt iam demonstraui, initijs; tantum deinceps incrementum, vt morum disciplinæque Romanæ regimen, senatus equitumque centuriæ, populis que omnis Romanus, decoris, dedecorisque discrimen; publicorum insuper priuatorumque locorum ius; vectigalia denique populi Rom. sub eius magistratus ditione, nutu, atque arbitrio essent. Non solum enim mores cuiuscunque ciuis, sed etiam soboles, familia, fortunæ possessionesque, censorum arbitrio subiiciebantur: Ita enim abs re appellati, quod ad ipsorum, vt vult Varro, censionem, id est, arbitrium, censeretur populus, vel, vt non minus aptè mihi videtur declarare Sex. Pompeius, quod quisque tanti sua æstimaret, quantum illi censuissent. Creabantur comitijs ceturariis ex patriciorum ordine, postea tamen communicato cum plebe consulasu, non admodum diu fuit, quando censura plebeijs etiam hominibus aperta est, creatusque censor primus è plebe C. Marcius Rutilius anno Urbis MDI. Neque diu post lege Publilia latum, vt alter censorum ex plebe semper crearetur. Itaque deinceps ex lege patricius vnus, plebeius alter censor fuit vsque ad annum Urbis DC. & XXII. quo primum duo plebeij sunt creati, sicut in Annalibus declarabo. Quinquennalis erat primum hic magistratus lege prima hoc anno lata, & paulo post adducenda. Quam tamen Mam. Aemilius in secunda dictatura nouennio post, vt nimis grauem, lege noua correxit, & ne plus quam annua & semestris esset censura effecit. Idque summo senatus populique consensu postea obseruatum, Aemiliamque illam legem patres dicit Liuius æquo animo tulisse, quippe cum se quisque diutius, & sæpius subiectum censoribus fore cerneret. Nam finito vnus collegij magistratu, non statim aliud subrogari solebat; sed quoties senatus è rep. videbatur esse, vt census ageretur. Incerto enim tempore, pluribusque etiam intercurrentibus annis, refici solere censes, ex Annalibus studio lectori parebit. Determinatum tamen censui agendo tempus quinquennale fuisse, lustrum significatio docet, quemadmodum antè demonstraui. Et hoc etiam est argumento, quod censes lustrum condentes vota in quinquennium concipere solent. Atque tempus illud anticipari à nouis censoribus, religiosum & inauspicatum fuisse monstrat ex Verannij libro auspiciorum de comitijs Sex. Pompeius his verbis: Refertur diem predictam, id est, antè refertur, religiosum est, vt ait Verannius in eo, qui est auspiciorum de comitijs, idque exemplum comprobatur, L. Iulij, & P. Licinij censorum, qui id fecerunt sine villo decreto augurum, & ob id lustrum parum felix fuit. Et mensis sane lustrum illud parum felix Romanæ reip. dici potuit, quo sociali bello duo alia grauissima Mithridaticum & ciuile superuenerunt. Intermedijs autem annis, quibus hic magistratus in rep. non erat, vectigalium operumque publicorum locandorum, probandorumque cura à senatu, quotiens necesse erat, aut Consulibus, aut Prætoribus, aut Ædilibus committebatur, quemadmodum ex Liuiio, Ciceronis Verrinarum tertia, & Frontino de aqueductibus colligere est. Permanit censorum collegium in binario semper numero; an verò religione hoc item inductum fuerit, apud auctores non inuenio. Illud tamen constat, altero ex censoribus in magistratu mortuo, collegam abdicare confestim solere; neque moris fuisse mortuo censori quenquam sufficere, collegamve in magistratu solum permanere: posteaquam eo lustrum, quo primum accidit, vt mortuo C. Iulio censori collega subrogaretur M. Cornelius Maluginensis; Urbis Roma à Gallis capta fuerit. Alioquin etiam censoris mors Urbis Romæ atque reip. triste prodigium habebatur, eò quod sanctus esset illè magistratus, auctore Plutarcho. Quinimo censes mortuum corpus aspiciere nefas erat, antequam lustrum condidissent, vt apud Dionem libro LIII. legimus. Igitur dignitate, reuerentia atque maiestate quam maxime pollebat in Urbe censura, & pterumque post consulatum aliosque magistratus, tanquam supremus honorum gradus expetebatur. Nam laudis eximia res erat; alios quoscunque honores censuræ grauitate (vt Val. Max. inquit) consummasse; licet ea potestas in solis Quirites & togatos esset. Cuius summa auctoritas atque libertas ipsius senatus iudicio declarata est in Claudio Nerone, & Liuiio Salinatore ob nimis asperè censuram actam reis, anno Urbis DCLIX. quos tum senatus causæ dictione decreto suo liberauit, vacuum omnis iudicij metu cum magistratum faciendū, qui exigeret deberet rationem, non reddere; quemadmodum auctores habemus Liuium libro XXI. & Valerium Max. VII. cap. II. Quod cum ita se habeat, non immeritò maximum, omniumque honorificentissimum fuisse censet magistratum, Suidas, quem breuiter his verbis describit: Τιμητικὸς κληρονομία δὲ ἀρχαῖα ῥωμαίοις ὀνομαζόμενος, ὅτιν ἔχεται τῆς πολιτικῶν ἀρχιτεχνιμάτων, ὡς τὸ σάφρον καὶ ἀρχαῖοισιν ἐκάστου τῶν πολιτῶν ἐπιτρέφον βίον. ἀρχὴ μεγίστη, καὶ πασῶν ἐπισημοτάτη ὡς ῥωμαίοις κέκεται, τῆς δὲ ἀρχῆς γενομένη ἐν δόξῃ πολιτείας ἀμωμήτω βίῳ χρησιμίοις κληρομένη. Quid ergo mirum si

eximij

eximij extollant passim laudibus censuram auctores? sicut Cicero qui magistrum pudoris & modestiæ appellat. Valerius item Maximus, qui pacis magistrum & custodem vocat libro II. cap. IX. eamque in Urbe præcipuum decus, ac stabilimentum Imperij Romani esse dicit. Plutarchus amplissimum magistratum iudicat, & quodammodo perfectissimum in rep. culmen. Cui magistratu quauis nequiquam addatur imperium, summæ tamen auctoritatis ac potestatis fuisse omnes consentiunt. Quam ob causam maiorum magistratum ornamenta, atque insignia omnia censes habebant præter lictores, vt auctoritas. Virgarum enim ac securium poenas ciuibus non infligere, bona tamen incensuræ hastæ subicere poterant, & ipsum Consulibus vendendum tradere. Porro ministri ipsorum, præcones, viatores, nomenclatores, inquitores morum & scribæ; quorum erat tabulas censorias Urbis, Italiae, prouinciarumque omnium conficere. Vt autem intelligas censorum prima officia, legem de eorum magistratu & potestate hic subscribam, quæ succinctè omnia complectitur. Eam enim Cicero, vt optimam, inter alias recenset libro tertio de legibus, quibus suam rempublicam constitui velle.

Censuram insignia ac ornamenta.

Censuram ministri.

Lex de censoria potestate.

Censores. populi. ciuitates. soboles. familias. pecuniasque. censent. Urbis. iempla. vias. aquas. ararium. vectigalia. tuento. Populi. partes. in. tribus. distribuunt. Exinde. pecunias. per. ciuitatis. ordines. partiunt. Equitum. peditumque. prolem. describunt. Cælibes. esse. prohibent. Mores. populi. regunt. Probrum. in. senatu. non. relinquunt. Bini. sunt. Magistratum. quinquennium. habent.

Muneris igitur eorum fuit, ciuitatem censere, hoc est, ex Ser. Tullij Regis instituto vniuscuiusque ciuis sobolem & familiam, facultates ac possessiones æstimare & describere, mores obseruare, secundum conditionem ac merita vel in senatus, vel equestris ordinis loca digniora, & in tribus laudatas vel illaudatas referre. Ciues improbos honoratis ordinibus eicere, & classis suæ centuria expungere, vel suffragio priuare. Tribus auge, e nouis ciuibus, eademque in ordinem redigere. Leges sumptuarias, & edicta ad disciplinam ciuitatis, publicosque mores pertinentia promulgare, populam, quotiens vellent, conuocare. Denique vectigalia populi Rom. renouare, instituere, & elocare, Sarta recta publicorum operum omnium præcedenti lustrum elocatorum exigere. Tempora, vias, aqueductus, aliaque ad fidei publica omnia faciunda curare. Quæ omnia in conspectu populi per auctorem locabantur, pecunia ex arario ad hæc à senatu assignata, vt Liuius libro docet quadragimo. Incipiebant autem locationes à rebus sacris. In primis enim locanda proponebantur Iupiter miniandus, in aginum splendor, anserum sacrorum pastura, & tutela totius Capitolij, atque inde ad alia Urbis iempla, operaque sacra descendebatur. Rationes excutit in problematibus Plutarchus, & meminit Plinius lib. XXXIII. cap. VII. & XXXV. cap. III. Iam quinto quoque anno vectigalia redimebant à censoribus publicani, quæ singulis lustris soluebantur à prouincialibus, quemadmodum ex Ciceronis ad Atticum sexto libro & contra Rullum prima oratione colligimus. Quinetiam locationes ædium sacrarum operumque publicorum in quinquennium fieri solere à censoribus idem satis appetè demonstrat Verrinarum tertia. Et cum diutius prorogaretur census ob necessitates publicas, statim tamen tempore locationes renouabantur lustrum finito; si nulli essent censes, ab annuis Consulibus. Sarta recta vero cum Consules vel Censes iudicare, & à redemptoribus exigere non possent, illud oneris ex S. C. prætoribus urbanis, vel ædilibus imponebatur. Vocantur autem redemptores propriè, & antiqua consuetudine, qui cum ad certum tempus quid publicè tuendum, faciendum, præbendumve conduxerant, effecerantque; tum deum pecuniam ex arario accipiebant, cum, quæ susceperant opera, iam dicti magistratus probassent, & sarta recta esse iudicassent. Idem vocantur & mancipis, quia sublata manu significant se auctores emptionis conductionisve esse, eamque acceptare. Vidimus Romæ vetustum epitaphium cuiusdam mancipis Viæ Appiæ, quod hic subscribam.

Locationes operum publicorum.

Sarta recta exigere.

Redemptores.

Mancipis.

D. M.
C N. C O R N E L I O
C N. F. S A B.
M V S A E O
M A N C I P I. V I A E. A P P I A E
H E R E N N I A. P R I S C I L L A
C O N I V G I
B E N E M E R E N T I
F E C I T

Opera itaq. publica omnia publicanis tuenda hoc modo elocata in perpetuo manebat more atq; cultu, quandoquidè singulo quinquennio, priusquam è publico solueretur redemptores, P 2 à censori-

Antiqua censendi formula.

Inlicium vocate.

Insiurandum censoris.

Senatus lectio.

Princeps senatoris.

Princeps equestris ordinis.

Tribuum censuum.

Lex Tullia de censuris.

Prouinciarum censum.

à censoribus, al' isve magistratibus iuratis lustrabantur & examinabatur. **Quemadmodum** ex varijs auctoribus, & in primis Cicerone in iam dicta contra Verrem oratione intelligere est, vbi multa quæ ad locationes censorias, & facta testæ pertinent, studiosus discere poterit: Omnia enim hîc congerere, mei non est instituti. Iam verò censendi formula explicanda est, & primùm quæ M. Varro libro v. de lingua, ex censorijs tabulis recitat, haud quidem præmittam, quemadmodum enim censuram solent auspicari, & inlicium vocare, vt populus ad censum conueniret, diserte exprimit his ferè verbis. Censores, populi suffragijs renunciati, vbi noctu in templo censuram auspicari sunt, atque de celo nuncium fuerit, alter eorum præconi sic imperabat, vt viros vocaret. Quod bonum, fortunatum, felixque, salutareque fiet populo Rom. Quiritium, mihi que collegæ que meo, fidei, magistratuique nostro, omnes Quirites, pedites, armatos, priuosque, curatores omnium tribuum, si quis pro se, siue altero dari rationem videret; voca inlicium huc ad me. Præco in templo primùm vocat, postea de mœris, item vocat. Vbi lucet, censor, scriba, magistratus murra vnguentis vnguntur. Vbi prætores, tribunique plebei, qui que in consilium vocati sunt, venerunt; censores inter se sortiuntur, vter lustrum faciat, vbi templum factum est. Post autem conuentionem habet qui lustrum conditurus est. Hæc ex Varrone. Porro templum in Campo ad aram Martis describi solere, Lilius libro xl. ostendit, vbi sellis curulibus confidentes censores, solemnes illas præcationes nuncupabant. Deinde à senatu in Capitolium deducti, sacra facere; iisque ritè peractis in Campum reuersi, in Villa publica populum ad censum incipiebant: vt Lilius libro quarto, & Varronem de re rustica libro tertio auctores habemus. Ante omnia fidei insiurandum præstabant, se nec gratia, nec odio quicquam acturos; sed sincero animo, bonaque fide omnia quæ sibi è rep. viderentur, tractaturos. In senatus autem lectione senatorum nomina à præcone legebantur omnium, qui vel antè ab alijs in senatum adsciti, vel ab ipsis recens in defunctorum, vel reiectorum loca ex equestri ordine conscripti erant; idque secundum ætatem, dignitatem, ac merita. Non lecti; præteriti, vel neglecti dicebantur; hoc est, senatu moti. Et publico profitebatur elogio causas censor, præsertim requisitas, propter quas aliquem neglexisset. Erat autem perhonorificum inter omnes senatores primo loco recitari, isque eo lustro princeps senatus, vel *πρωτοβουλος τῆς γερουσίας* Græcis, auctore Dioned'cebatur, & aliquandiu prius (vt auctor est M. Varro) rogari consuevit, si quando sententia in senatu erat dicenda. Qui honos censoriorum hominum senioribus pleiunque deferri, & in vno eodemque pluribus etiam lustris, ad mortem vsque permanere solet. Eadem ratione princeps equestris ordinis vocabatur is, quem censores primo loco inter equites Rom. scripserunt. In censu à ciuibus exigendo hunc ordinem, ferè videntur obseruasse. Vocabantur à præcone tribus singulæ, & ordine legebantur ciuium nomina, qui que priui ex bant, Valerij, Saluij, Statorij nominabantur boni ominis causa; & citatus quisque per præconem ante censores comparere, suaque voce, vel per patronum vitæ rationem reddere, res gestas domi militæque, nempe magistratus, ordines, stipendia, Imperatorum dona militaria enumerare: Quæ classe quaque centuria census esset dicere. Deinde ætatem, uxorem, liberos, familiam, mancipia, pecuniam numeratam, facultates, prædia, possessiones, quo loco, quæve in tribu possideret, declarare cogebatur. Prædia namque sub tribu, in qua posita erant, cenferi solere; & sub quibus posita erant, possessores soluere tributum debuisse, ex Ciceronis orationibus pro Flacco, Verrinis & ad Atticum epistolis colligimus. Eaque ratione acceptus à ciue census ius ciuitatis indicat; cum videlicet tempore quo census est se gessisset pro ciue, quemadmodum declarat in oratione pro Archia Cicero. Si quis vero fraude, vel negligentia incensus remansisset, suæve facultates reticuisset, ipse, ex lege Ser. Tullij Regis, virgis cæsus, sub hasta à Consulibus vendebatur, bona à censoribus publicabantur. Propagatis autem Imperij Romani per terrarum orbem finibus, iure ciuitatis Romanæ per prouincias communicato; institutum vt socij Latini nominis per Italiam & prouincias in ciuitatibus suis censerentur, sicut Lilius libro xlii. satis in censura Flacci & Albini declarat. Obseruatumque deinde, vt per prouincias census quinto ageretur anno à prouinciarum proconsulibus, prætoribus, pro prætoribusve; crearenturque in ciuitate quauis populi suffragijs duo censores, qui ciuium Rom. quantus vbi que cum in vrbibus, tum in exercitijs numerus, & quæ cuiusque facultates essent, in tabulas publicas referrent. Qua ratione quinto quoque anno totam cenferi solere Siciliam, atque annua Siculorum tributa constitui, testatur in quarta Verrinarum Cicero. Immo in tabulis censorijs Siciliæ vestigalia, possessiones, ædificia omnium continebantur, vt in agraria prima contra Rullum declarat; item in Cluentiana tabulas censorias in municipijs quoque fuisse ostendit. Atqui Romam deinde è prouincijs eas tabulas deferri ad vrbanos censores, tabularioque publico

publico recondi, & seruari solet Lilius in censura Claudij Neronis ac Liliij Salinatoris libro xxix. manifestè prodit, duodecim coloniarum, quod nunquam antea factum erat, censum tunc ipsos accepisse, deferentibus, niuiscuiusque coloniarum censoribus, lustrumque conditum scribis scribens, quia per prouincias dimiserant censores, vt ciuium Rom. quantus vbi que esset numerus, referretur. In equitibus autem censendis eadem ferè ratio erat: Equitum Rom. censuram. Equitabantur nominatim à præcone in sua quisque tribu. Vocatus equum publicum traducebatur, censore ostendere, rationem vitæ, militiarum ordinis, rerumque omnium, quemadmodum antè dixi, reddere cogebatur. Itaque Ouidius Trillium ad Augustum, à quo inter equites census fuerat:

*At meministi, visamque meam, morisque probas
Illo, quem dederas, prætereuntis equo.*

Verùm hoc aduertat lector, quòd ex iam dicta Neronis & Salinatoris censura colligimus, quam Lilius, Valerius Max. & alij describunt, in senatum ex ordine equestri lectos, non statim equum publicum dimittere, sed omnino retinere, quàm diu ob robur ætatis non sunt immunes à militia. Ser. Tullij namque Regis instituto ad militiam ab anno xvii. ciues scribi solent, & ad annum vsque xlvii. iuniores appellati sunt, vt ex Tuberonem Gellius lib. x. cap. xxviii. prodit. Itaque iuniores è senatu licet magistratu functi, immo ipsi etiam magistratus, inter equites militares censebantur, & equum publicum traducebant. Ipsos enim tunc censores consularibus, triumphisque licet insignes, se inuicem equis per ignominiam spoliaste publicis tradunt historie, neque etiam aberat censoria dignitas, quin alter alterum ætarium faceret. De notarum porro generibus nunc dicendum erit, quemadmodum honorare quemque pro suis meritis, improbos etiam ciues ignominia notare poterant. Sedebant enim tanquam iudices apud quos accusare, reum quemlibet agere liceret, vt ex censura P. Scipionis Aemilianij & Messallæ Nigij manifestum est, & oratione item Ciceronis pro Cluentio. Et rectè quidem constitutum erat, vt qui ampliori dignitate præcellentes peccassent, pluribus etiam poenis essent obnoxij. Senator enim, si ob vitæ probra indignior eo ordine à censorum altero iudicaretur, præteriti atque senatu moueri: si inter equites ob ætatem adhuc equi publici iure vteretur, eo spoliari, & denique, velut ciuium minimus, tribu etiam moueri, operarius fieri, inter ætarios relinqui: hoc est, in Cæritum tabulas referri poterat. Aditus in curiam, sententiaque dicenda ius, vt adfirmat Valerius Max. libro ii. cap. ii. magistratu quidem functis dabatur: sed senatorius ordo, non nisi lectione censoria acquiri poterat. Ex senatu rursus arbitrio censorio summoxi, aditu simul curiæ prohibebantur, alijsque senatorijs ornamentis ac priuilegijs carebant: donec vel ab alijs censoribus, vel à iudicibus purgati in integrum restituerentur, aut populi suffragijs Quæsturam, vel tribunatum plebis, eosve magistratus denotò allequerentur, per quos eis leges curiam aperiebant, etiam si in senatum à censoribus lecti non essent. Itaque nonnulli curulibus magistratibus functi, à censoribus senatu moti, ad minores rursus magistratus reuersi sunt, vt ipsis reditus in curiam pateret: veluti ex Annalibus nostris manifestum fiet. At qui censoriam animaduersionem non tantam habere vim, ac iudicia Cicerone in oratione pro Cluentio diserte probat. Quinimo censorium iudicium asserit libro quarto de republica nihil ferè damnato adferre, nisi ruborem. Itaque vt omnia (inquit) ea iudicatio versatur tantummodo in nomine, animaduersione illa ignominia dicta est. Quos enim nota uat censores, ijs tamen ad honores aditus, & in curiam reditus patet, iudicio damnatis publico minime. Iudicio enim atque populi Rom. suffragijs sæpe numero censorias subscriptiones esse delctas constat. An ne L. Quintium consularem T. Quintij fratrem, qui de Philippo Macedonum Rege triumphauit, à M. Carone censor, non leui sane de causa approbante etiam populo, senatu motum, non diu postea, ludis publicis medio theatro idem populus senatorio, atque consulari loco restituit? Itaque quis turpitudinem paullo antè damnauerat, ignominiam videre non potuit. Quæ etiam legimus nonnullos senatu motos non solum restitutos, in ordinem, sed etiam censuram, postea adeptos esse. C. Geta cum à L. Metello, & Gn. Domitio censoribus senatu eictus esset, censor ipse postea est factus cum Q. Fabio Allobrogico. Item M. Messalla censoria nota perstrictus, censoria postmodum potestate imperauit; quemadmodum Cicero & Valerius Max. testantur, & ex Annalibus nostris parebit. Lex Clodia deinde censoriam potestatem plurimum debilitauit, quam P. Clodius in seditionissimo tribunatu plebis inter alios perniciosissimas leges suas tulit. Ne quem censores in senatu legendo præterirent, neve qua ignominia afficerent, nisi qui apud eos accusatus, & vtriusque censoris sententia damnatus esset. Quam legem postea Q. Metellus Scipio in suo consulatu abrogauit, & pristinum ius senatu mouendi quoscunque, & ignominia notandi censoribus restituit, vt apud Dionem libro xi. legimus. Poterat autem censor quilibet ex vnius inquisitoris delatione,

Equitum Rom. censuram.

Ætas militaria.

Notarum generum.

Senatus moti.

Ut reditus in senatum restituerentur.

Censoria animaduersione inbecillior iudicio publico.

Clodia lex de notis censorijs.

vel alicuius priuati accusatione quemcunque senatu ac tribu mouere, equo publico spoliare, ac demum ararium, operariumve relinquere, aut in Caritum tabulas referre. Et accidisse aliquando constat, vt ambo censores eundem diuersis notarent elogijs. Sic L. Gellius, & Cn. Lentulus censores L. Popillium senatu mouerunt, Gellius causam adferebat, quod Popillius index a Cluentio pecuniam accepisse diceretur, quod innocentem Oppianicum condemnaret. Iudices tamen causa cognita, sibi non liquere dixerunt: Lentulus idcirco Popillium in senatum non legisse professus est elogio suo, quod libertini filius erat, locum tamen senatorium ludis, & caetera ornamenta reliquit. Vocabatur autem, vt obiter hoc adijciam, censorium elogium, sententia, qua publice causam ignominiae data censor profitebatur. Itaque ipsi inter se censores (vt ait Cicero) sua iudicia tanti esse arbitrantur, vt alter alterius iudicium non modo non reprehendat, sed etiam rescindat; vt alter de senatu mouere velit, alter retineat; alter in ararios referri, aut tribu moueri iubeat, alter veteri. Ciceroni non vno loco suffragatur Linius aliquotiens, quem vnus notauerat censor, restituisse collegam innuens, vt libro x l. retinuisse dicit in senatu quosdam M. Lepidum censorem a M. Fulvio collega praeteritos. Item libro x l i i. censuram Flaeci & Albini concordem, & de rep. fuisse scribit, omnes quos senatu mouerant, quibusque equos ademerant, ararios fecisse, neque ab altero notatum, alterum probauisse. Idem libro x l v. de censura Ti. Sempronij Gracchi, & C. Claudij refert. Sed non opus est hic exempla cumulare, quae passim occurrunt in Annalibus. Grauiissima equitis Rom. erat ignorantia equi ademptio, idemque tribu moueri, operarius fieri, vt inter ararios relinqui, atque in Caritum tabulas referri poterat, quae plebeiorum sola erant nota. Cum equo publico perdebantur & bina milia aris, quae ex publico quotannis ad alendum equum equiti dependebantur. Atque negabantur haec equiti ob equum male pastum vel curatum. Tunc enim impolitias facere censores dicebantur, auctore Festo, cum equiti aris abnegabant ob impolitias, id est, equi male curati culpam, vt A. Gellius interpretatur. Tribu mouere nihil esse dicit L. uius libro x l v. quam mutare iubere tribum, & ex nobiliore in ignobiliorem transferre, nempe ex rustica in urbanam libertinorum. An vero hoc idem sit operarium facere (vt Linius item appellat) quasi inter libertinos operarios redigere, eruditioribus diiudicandum relinquo. Atqui non ideo tamen omnibus quaque & triginta tribubus censor ciuem emouere poterat; id enim erat ciuitatem libertatemque eripere; non vbi censetur finire, sed censu excludere; & suffragio prorsus priuare. Quia C. Claudius censor eodem loco apud Lium cum Ti. Graccho collega de hac re disceptans, negat suffragij lationem iniussu populi censorum adimere posse cuiquam ciuim. Nullis ergo comitijs suffragij latione priuabatur ciuis a censore tribu motus: caeterum ararius factus, atque in Caritum tabulas relatus in centuriatis maxime comitijs excludi quodammodo videtur, quandoquidem ex albo centuriarum sua in infimam sextam classem, in qua proletarij & capite censi, reiectus esset. Ea namque velut Linius & Dionysius testantur, raro, immo nunquam, ad suffragij lationem perueniebat, licet suffragij ius nihilominus haberet, quemadmodum de census ratione a Ser. Tullio Rege primum instituta superius suo loco dixi. Non discrepare ab his quae Padianus in diuinationem Ciceronis annotauit, plebeium scilicet in Caritum tabulas referri, & ararium fieri a censoribus, vt per hoc non esset in albo centuriarum sita; sed ad hoc, vt esset ciuis tantummodo, & pro capite suo tributi nomine ara penderet. Idemque non solum suffragij iure, verum etiam stipendijs militaribus spoliabatur, vt indicare videtur Linius libro septimo scribens histiones A. Tellanos honestiores senectis alijs Romanis fuisse habitos, ac censoria nota fuisse vacuos, cum nec, vt caeteri scilicet, tribu mouerentur, neque a militaribus stipendijs repellerentur; id est, ararii non fierent. Igitur grauiissima arariorum nota videtur fuisse. Caritum vero tabulae a Caretanorum iure ciuitatis non pleno nomen habebat, ipsi enim primum ciuitas data sine suffragij iure, vt vult Gellius. At enim libro x v i. cap. i i i. Primos munifices sine suffragij iure Carites esse factos accepimus, concessumque illis, vt ciuitatis Romanae honorem quidem caperent, sed ne gocijs tamen, atque oneribus vacarent; pro sacris bello Gallico receptis custoditisque. Hinc tabulae Carites appellatae versa vice, in quas censores referri iubebant, quos nota causa suffragijs priuabant. Idem fere Strabo scribit lib. v. Caretanorum in Romanos bello Gallico beneficia commemorans. Romani autem (inquit) propter malignos reip. gubernatores non satis illis gratiae memoriam tenuisse videntur. Nam data ciuitate minime illos inter ciues scriptos retulere. Alios quinimo quibus ius ipsum aequabile communicatum non erat, ad Caretanorum exterminabant tabulas. Haec fere Strabo. Ex cuius & Gellij verbis colligimus sextae classis proletariorum capite censorumque eisdem nomina in tabulis publicis ob obscuritatem & multitudinem non fuisse scripta, atque in eam quoque classem Caritanos fuisse redactos. Sed de his nunc satis. Exitu autem censurae in ararium a cendentibus censores illic nomina eorum quos ararios fecerat, quisque relinquebat.

Elogium censorium.

Equitum nota.

Equi publici.

Impolitias.

Tribu mouere.

Operarium facere.

Omni tribu mouere ciuem censor non poterat.

Ararium facere, & in Caritum tabulas referre, grauiissima nota.

Caritum tabula unde dicitur.

Causas

Causas vero notarum hic ascribere operosum esset, cum variae fuerint, & quaedam omnino leues. Aliquas recenset Gellius lib. i i i i. & Val. Maximus lib. i i. cap. i v. In Lio item, & nostris Annalibus plures passim inuenies. Quapropter, vt huic argumento finem imponam, de lustrum condendi ratione, quae superius omisi, hic adijciam. Peracto censu censorum alter, cui forte hoc euenerat, ex Ser. Tullij instituto lustrum condebat in campo Martio: sic, oue & tauro sacra faciens armatum populum lustrabat, quemadmodum antea dixi. Et vota deinde pro salute ac felici successu reip. Romanae in proximum lustrum suscipiebat, ac praesente scriba ex publicis tabulis solemne eius precationis, carmen recitabat; quo Dij immortales, vt populi Rom. res ampliores melioresque faceret, rogabantur. Eam precationem primus immutauit P. Scipio Aemilianus censor lustrum condens. Satis inquit bonae ac magnae sunt. Ita que deos precor, vt eas perpetuo incolumes seruent: ac protinus in publicis tabulis ad hunc modum carmen emendare iussit. Qua votorum verecundia deinceps censores in condendis lustris vsi sunt. Auctor Val. Maximus libro i i i i. cap. i. C. Caesar postea libertate reip. armis oppressa, veterem census agendi lustrique condendi morem abrogauit, securitatem sibi a nouis inimicorum motibus quaerens. Igitur vicatim recensum populi egit per dominos insularum, censitis frumentum ex publico constituit. Ac ne qui noui coetus recensionis causa moueri quandoque possent, instituit vt quotannis in demortuorum loca, ex ijs qui recessu non essent, sub sortitio a praetore fieret. Quam formam recensum & alij principes sequuti aliquando sunt. Augustus tamen firmato iam imperio, intermissam diu censuram, semel priuatis censoribus creatis Paullo & Plancio, reuocauit: atque ter ipse, sine censurae honore, magister morum appellatus, censum populi egit; semel solus sine lustrum; bis cum collegis M. Agrippa, & Tiberio, lustra etiam condens. Idem imitatus est postea Claudius Caesar collega L. Vitellio, assumpto, quemadmodum ex Annalibus studiosus lector latius intelliget. Ad historiam anni itaque reuertamur.

Lustrum condendi ratio.

Solistrum.

Vota quinque.

Precationis carmen.

C. Caesar de lustrum censu ordinem mutauit.

Recensum vicatim actum.

Augustus.

Claudius Caesar.

Tribuni plebis

- II. [Virginius] II. f. [nepos] III. [Villius] II. f. [nepos] III.
- II. [L. Marcius] II. f. [nepos.] [L. Villius] II. f. [nepos] II.
- C. Oppius. II. f. [nepos] III. [Sp. Antius] II. f. [nepos] IV.
- [C. Antius] [II. f. [nepos] III.] [L. Apronius] II. f. [nepos] III.
- [Cn. Genucius] Cn. f. [nepos.] [C. Latorius] C. f. [nepos.]

Aediles

- G. Canuleius. II. f. [nepos.] N. Sextius. II. f. [nepos.]

Quaestores

- L. Papirius. II. f. [nepos.] L. Virginius. II. f. [nepos.]
- Virginius octauo, Papirius septimo post hunc anno Consules fuere.

M. Geganivs, M. f. [nepos.] M. Maccinvs, ANN. CCCX. COS. II. DE Volscis. NONIS. SEP.

M. Geganivs Cos. Volscos Ardeam obsidentes vna nocte circumvallauit, & statim ad deditionem coegit. Quos inermes imperatore capto, cum singulis vestimentis sub iugum misit. Ac deinde res Ardearum turbatas composuit, principibus seditionis securi percussis. Re igitur bene gesta Romam redijt triumphans (vt monstrant fragmenta Romana) Nonis Septembribus. Cloelio Volscorum dux ante curram ducto, praetatisque spolijs, quibus hostes sub iugum missos dearmauerat, vt Linius libro quarto memora-

ANNI.

Consules

M. Fabius. Q. f. M. n. Postumus. Aebutius. // f. // n. Elua. Vibulanus. Cornicen.

IN M. Fabio Consule conveniunt auctores, qui filius Q. Fabij ex Cremerensi clade superstitis erat. Valerius de prænominibus Postumi Aebutij Eluæ Consulis meminit. Sed prænomen in Livio, Mariano & Cassiodoro perperam Postumius legitur. In Diodoro cognomen mendosum est οὐλεκος pro Elua, Rectè in tabulis Græcis ελουα vocatur, Livio Cornicen, altero scilicet cognomine.

Pax domi forisque fuit. Triumviri creati ex S. C. Agrip. Menenius, T. Clælius, M. Aebutius ad coloniam Ardeam contra Volscos præsidij causa deducendam; ægerque colonis diuisus est, quem populus Rom. iudex iniquè sibi adiudicauerat. Livius libro quarto.

Ardeam colonia deducta.

Trib. plebis

* C. * Petillius. // f. // nepos. Triumviris coloniam deducendæ diem dixit, quod agrum quem populus Romanus suum iudicasset, magis socijs Ardeatibus, quam plebi Rom. diuisissent. Livius lib. iv.

//. // f. // n. // // f. // n. // // f. // n. // // f. // n. // // f. // n. // // f. // n. //

C. Claudius. // f. // n. Cicero. iv. [Q. Roscius. // f. // nepos.] C. Sicinius. C. f. L. n. Bellutus. III. M. Titinius. // f. // nepos. III. L. Trebonius. // f. // n. Asper. III. [M. Allienius. // f. // nepos. II.] [L. Oppius. // f. // nepos. II.] [Q. Terentius. // f. // nepos.] [Q. Decius. Q. f. // n. Mus.]

Aediles

C. Furius. // f. // nepos. [L. Furius. // f. // nepos.]

Quæstores.

L. Sergius. L. f. // n. Fidenas. Ser. Sulpicius. Ser. f. Ser. * n. Camerinus.

Hic filius Ser. Sulpicij consularis ac x. viri legum ferendarum, & pater Q. Sulpicij bis tribuni militum; vt ille pater M. Sergij bis item trib. militum, veluti monstrant Capitolina fragmenta.

Consules.

C. Furius. // f. // n. Pacilus. M. Papirius. // f. // n. Crassus Fufus.

Diodorus hunc Manium Papirium vocat, Livius, Cassiodorus & Marianus, Marcum, vtrumque prænomen apud Papirios reperitur. In Diodoro prænomen Furij mendosum est, cognomen Fufus admittitur, quemadmodum & Pacilus, quod habent Livius & tabula Græca.

Pax domi forisque fuit. Ludus per secessionem plebis ab æ. viris ex S. C. voti, hoc anno facti sunt. Livius lib. v.

Ludus ex voto facti.

Trib.

Trib. plebis

* C. * Petillius. // f. // nepos. // Caussa seditionum & hoc anno nequiquam à Petillio quaesita, qui tribunus pl. bis iterum, ea ipsa denunciando, factus, vt de agris plebi diuidendis referret Consules, pervincere non potuit. Obtinuit tamen magno certamine, vt consulerentur patres, consulum an tribunorum placeret comitia haberi, sed Consules creati iussi sunt. Ludibrio erant minæ tribuni denunciantis se delictum impediturum; cum quietis finitimis, neque bello, neque belli apparatu opus esset. Livius.

//. // f. // n. // // f. // n. // // f. // n. // // f. // n. //

[L. Villius. // f. // nepos. III.] C. Furius. // f. // nepos. II. N. Sexrius. // f. // n. Sextinus. II. [P. Virginius. // f. // nepos.] [M. Daulius. M. f. // nepos.] [L. Sicinius. C. f. L. n. Bellutus.] [C. Volumnius. // f. // n. Flamma.] [L. Romuleius. L. f. // nepos.] K. Arinius. K. f. // Longus. Hic pater L. Atinij Longi tribuni militum consulari potestate primi è plebe vt docent Capitolina marmora.

Aediles

[L. Cædicius. L. f. // nepos.] [C. Lætorius. C. f. // nepos.]

Quæstores

[L. Cornelius. L. f. Ser. n. C. Seruilius. // f. // Structus. Ahala. Maluginensis]

Hic Sp. Mælium magister equitum occidit: ille filius L. Maluginensis consularis.

Consules

Proculus. Geganius. // f. // n. L. Menenius. T. f. Agrip. n. Lanatus. Macerinus.

RECTE hos Consules habet Diodorus, sed T. Menenium vocat, quem Livius, Cassiodorus & Marianus Lucium appellant; frater existimatur T. M. nenij, qui Consul anno ccc. fuit. Proculus prænomen est eius, qui patre procul absente, vel admodum senex, quasi procul ætate natus est. Auctores sunt Plurarchus in Coriolano, & Valerius de prænominibus. Hoc olim prænomen, postea & in cognomen abiit.

Fames ingens in Vrbe, adeo vt multi ex plebe capite obuoluto desperabundi sese in Tiberim præcipitarent. Sp. Mælius eques Rom. diuissimus regnum cogitans, largitione frumentaria plebem sibi deuinxit Livius & Zonaras.

Tribuni plebis

Concionibus plebem contra patres concitare non desinunt, famem ac penuriam summam illam parriciorum fraudi, & Coss. negligentia attribuentes. Postremo perpulere plebem haud aduersante senatu, vt L. Minucius Augurinus præfectus annonæ crearetur. Livius lib. iv. D. Augustinus de Ciuit. Dei, lib. III. cap. xvii. hunc primum præfectum annonæ fuisse dicit.

//. // f. // n. // // f. // n. // // f. // n. // // f. // n. //

//. // f. //

// . // . // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
 // . // . // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
 // . // . // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
 [L. Marcius. // . f. // . nepos. // .] [L. Titinius. L. f. // . nepos.]
 C. Apronius. // . f. // . nepos. // . [Cn. Apronius. Cn. f. // . nepos.]
 C. Canuleius. // . f. // . nepos. // . [L. Petillius. // . f. // . nepos.]
 [P. Mucius. P. f. // . n. Scauula.] [Q. Mucius. P. f. // . n. Scauula.]
 [Voler. Publilius. Voler. f. // . nepos.] [Sp. Icilius. Sp. f. Sp. n. Ruga.],

Aediles

// . // . // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
 [Cn. Genticius. Cn. f. // . nepos.] [Q. Decius. Q. f. // . n. Mus.]

Quaestores.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
 M. Postumius * A. f. A. n. * [T. Geganius. T. f. T. Macerinus.]

Albus Regillensis

Postumius tribunus militum consulari potestate demum factus est.

ANNI. P. R. C. CCCXIV.

Consules.

T. Quinctius. // . f. // . n. Agrippa. Menenius. T. f. Agripp. n.
 Capitolinus. vi. Lanatus.
 L. Quinctius. L. f. L. n. Cincinnatus, // . Dict.
 C. Seruilius Structus Ahala Mag. eq.

Regni opprimendi, & seditionis sedandae causa.

LIVY S, Marianus, & Cassiodorus correcte satis hos habent Consules. Sed in Diodoro male Memmius, & alicubi Menutiis legitur. Is Agrippa Menenius frater Consulis anni superioris ex tribunatu militari est descriptus, qui extat in fragmentis Capitolinis anno CCCXXXVI.

Hic annus Dictatorem iterum habuit L. Quinctium Cincinnatum, magistrum equitum C. Seruilium Ahalam. Verum in oratione Ciceronis contra Catilinam prima, Q. Seruilius perperam legitur. Quidam Axillae, non Ahalae cognomen huic tribuunt, decepti, ni fallor, fragmentorum Capitolinorum mendoso aliquo exemplari, in quo C. Seruilius Axilla sub Q. Seruilio Prisco mag. equitum // . forsan legebatur anno Urbis CCCXXXV. Sed in ipsis saxis nullus ibidem additur numerus, ex quo magistratum eundem antea tenuisse Axillam posset conijci. Ahalam vero hunc apud omnes auctores summo consensu appellari video. Reperitur & denarius argenteus bello civili post Caesarem occisum M. Bruti in honorem cusus, qui (quia is genus a duobus publica libertatis assertoribus ducebat, paternum a L. Bruto Regum expulso, & maternum ab hoc C. Seruilio Ahala, qui Sp. Maelio occiso regnum discussit) vtriusque horum effigies ex ipsis statuis imitatas refert, adscriptis hoc modo per cognomina titulis.

BRVTVS. AHALA.

Cum Sp. Maelij consilia, largitione (velut dixi) regnum affectantis, L. Minucius annonae praefectus aperuisset, senatui consulare imperium, a quo prouocatio erat ad populum non satis pollere videbatur ad rem tam atrocem sine summo seditionis periculo vindicandam. Dictatorem itaque dicere placuit, qui hoc malum legibus solutus summi imperij potentia obrueret. Quod quidem magno animo praestitit L. Quinctius Cincinnatus dictator iterum a T. Quinctio Capitolino Cos. dictus. Sp. Maesium enim a C. Seruilio magistro equitum in ius vocatum, & quia dicto non parebat, plebisque fidem & auxilium implorabat, obruncatum, iure occisum; & magistrum equitum Ahalam liberasse remp. pronunciauit, tumultuantemque multitudinem maximi imperij auctoritate, & seuerissima oratione compefcuit. Liuius, Florus, Zonaras, & Auctor de viris illustribus. Meminere etiam Diodorus libro XII. Cicero, & alij quam plures.

Q. Caci-

Trib. plebis

Q. Caecilius. // . f. // . n. * Metellus * C. Iunius * C. f. // . n. Bubulcus
 Brutus. *

Sex. Titinius. // . f. // . nepos. Hi tres soli ex collegio tribunorum apud plebem criminari nunc L. Minucium annonae praefectum, nunc C. Seruilium magistrum equitum, quaeque indignam necem Sp. Maelij non destiterunt. Peruicerunt igitur, ut tribunorum militum potius quam Consulum comitia in annum sequentem haberentur. Liuius libro IV.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
 // . // . // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
 // . // . // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
 // . // . // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

C. Sicinius. C. f. L. n. Bellutus. // . [Q. Roscius. // . f. // . nepos. // .]
 [L. Caedicius. L. f. // . nepos. // .] [L. Numitorius. L. f. // . nepos.]
 [C. Platorius. M. f. // . nepos.] [L. Maecilius. L. f. // . nepos.]
 [C. Confidius. C. f. // . nepos.]

L. Minucius. // . f. // . n. Augurinus. Qui praefectus annonae fuerat. Tribunum vero plebis undecimum cooptatum transisse a patribus ad plebem; & seditionem ex Maelianae caede natam sedasse, quidam auctores sunt. Ceterum Liuius vix credibile hoc videtur, numerum tribunorum patres augeri passos per hominem maxime patricium. Sed ante omnia refellit falsum imaginis Minucianae titulum lex Trebonia paucos ante annos lata, qua cauebatur ne tribunis collegam cooptare liceret. Vide Plinium libro XV. cap. II. is enim ita scribit auctores sequutus quos Didius refellit. Minucius Augurinus, qui Sp. Maesium coarguerat, farris praecium trinis nudinis ad se, sem redegit, undecimus plebei tribunus. Quae de causa statua ei extra portam trigeminam a populo stipe conlata statuta est. Atqui Ti. Minucium Augurinum plebei Consulibus locum obrinuisse, postea in anno CDXLVIII. demonstrabo, atque alios etiam ex ea familia trib. plebis fuisse inuenies. Itaque L. Minucium hic praeterire nolui, quando ad supplendos magistratus hosce, solus Liuius satis esse non potest.

Aediles

// . // . // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
 * C. * Petillius. // . f. // . nepos. K. Atinius. K. f. // . h. Longus.

Quaestores

Sp. Maelij occisi bona iussu Dictatoris subhastrauit, pecuniam in publicum, aedes ad fundamenta dirutas in arcam, Aequimalium postea appellatam redegerunt. Liuius libro IIII. Cicero pro domo sua, Val. Maximus. vi. cap. IIII. & alij.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
 [P. Horatius. P. f. P. n. Tergeminus.] [C. Claudius. C. f. M. n. Sabinus Regillensis.]
 Quorum patres fuere consules.

ANNI. P. R. C. CCCXV.

Tribuni militum consulari potestate

Mam. Aemilius. M. f. // . n. Mamercinus.
 L. Quinctius. L. f. L. n. Cincinnatus. Trib. mil.
 L. Iulius. Vopisci. f. // . n. Iulus.

COMITIA (vt dixi) in hunc annum tribunorum militum potius, quam Consulibus obtinere tribuni plebis, sperantes sexlectis (tot enim iam creati poterant) ex plebeis aliquos posse creati qui vltores Maelianae caedis esse possent. Tres nihilominus solummodo factos patricios, & inter hos Cincinnati dictatoris filium, Liuius auctor est. Tresque etiam enumerat

Denarius in M. Bruti honorem effusus.

Sp. Maesium occisum.

Diodorus ex-
purgandus.
Lini locum.
Ciceronis lo-
cus.
Fidenatum de-
fectio.

enumerat Diodorus libro xii. licet ibidem mendose legantur ita, *ρωμαίοι μὲν ἀπὸ τῆς ὑπα-
των βίης χιλιάρχος κατέστησαν, μάνιον ἀμιλιανόν, καὶ Μαμερκον γαίον, καὶ ἰούλιον λαύκιον κοίνον.*
Quæ sanè vitia libratorum ignorantia sunt introducta; sed facillè emendari possunt, si
cum his tabulis conferantur. Neque dubito quin L. Iulius potius, quàm C. Iulius debeat
tribunorum postremus appellari. C. enim Iulium Iulum legimus in correctioribus Lini
exemplaribus inter legatos eodem anno à Fidenatibus occisum fuisse, qui mendose in ex-
emplaribus vulgatis Clælius Tullius dicitur. Qui item in Philippica nona Ciceronis, in-
ter eosdem legatos, vt opinor, pari menda vocatur Tullus Cluius. Opinor autem legatio-
nis istius principem fuisse hunc C. Iulium consularem, qui & x. vir anno cccxi. fuerat. Fi-
denates coloni ad Larrem Tolamnum Veientium Regem defecere, & legatos Romanos,
noui motus causam quærentes, iussu Regis, contra ius gentium trucidarunt. Linius & Eu-
tropius libro i. Val. Maximus libro ix. cap. ix.

Tribuni plebis

.. .. f. .. n. f. .. n. ..
.. .. f. .. n. f. .. n. ..
.. .. f. .. n. f. .. n. ..
.. .. f. .. n. f. .. n. ..
.. .. f. .. n. f. .. n. ..
N. Sextius. .. f. .. n. Sextinus. iii. [C. Volumnius. .. f. .. n. Flamma. ii.]
[M. Pompilius. M. f. .. nepos.] [M. Genucius. M. f. .. n. Auentinensis.]
[P. Decius. Q. f. .. n. Mus.] [C. Duilius. C. f. .. nepos.]
[C. Racilius. .. f. .. nepos.] [T. Staius. T. f. .. nepos.]
[L. Canuleius. .. f. .. nepos.] [C. Pontificius. C. f. .. nepos.]

Aediles

.. .. f. .. n. f. .. n. ..
[Voler. Publius. Voler. f. .. n. Philo.] [L. Romuleius. L. f. .. nepos.]

Quæstores.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..
M. Foslius. .. f. .. n. L. Pinarius. L. f. .. n. Rufus
Flaccinator. Mamercinus.
Anno abhinc quinto Foslius, & sequenti Pinarius tribuni militum sequentur.

ANNI P. R. C. CCCXVI.

Consules.

M. Geganius. M. f. .. n. L. Sergius. C. f. C. n. Qui in hoc honore
Macerinus. iii. Fidenas appellatus est.
Mam. Aemilius. M. f. .. n. Mamercinus. Dict.
L. Quinctius. L. f. L. n. Cincinnatus. Mag. equitum.
Rei gerundæ causa.

ITA nominant eius anni Consules Linius, Diodorus, Cassiodorus & Marianus. Belli
enim imminentis metus quietam plebem, & tribunos plebis retinuit, vt omilla tribu-
norum consularium mentione Consules crearentur. Linius autem à bello existimat in
hoc consulari gesto L. Sergium cognomen retulisse. Primus enim cis Anienem cum Fi-
denatibus & Larre Tolamnio prosperè conflixit, quamuis non inuenta victoria. Ideo-
que senatus, vt in trepidis rebus, dictatorem dici Mam. Aemilium iussit. Is magistrum equi-
tum ex collegio prioris anni L. Quinctium dictatoris filium, dignum parentem iuuenem di-
xit. Cæterum quod ad L. Sergium attinet, Fidenatis cognomen apud alios eiusdem gen-
tis, & non suæ stirpis tamen fuisse demonstrat Capitolina marmora in anno Urbis cccxi.
Dictator nouo delectu habito stans hostes ex agro Rom. submouit, neque diu postea pro
moenibus

moenibus Fidenarum proelio ingenti cum Veientibus Fidenatibusque, adiunctis etiam
Faliscis, commisso, victoriam obtinuit. Eo in conflictu A. Cornelium Cossium tribunum
militum inter equites Larrem Regem obruncasse multi scribunt. Auctor de illustribus
viris Cossium magistrum equitum sub Quinctio Cincinnato Dictatore hoc perpetrasse tra-
dit. Receptor tamen eorum sententia, cui & Linius accedit, qui in consulari illud acci-
disse volunt. Nam aliàs falsum esset opima spolia ritè Cossium retulisse, vt suo loco dice-
mus. Vide Liniuum libro iiii. Paullum Orosium; & Eutropium.

Trib. plebis

.. .. f. .. n. f. .. n. ..
.. .. f. .. n. f. .. n. ..
.. .. f. .. n. f. .. n. ..
.. .. f. .. n. f. .. n. ..
.. .. f. .. n. f. .. n. ..
C. Canuleius. .. f. .. nepos. iii. Sex. Titinius. .. f. .. nepos. iia
K. Atinius. K. f. .. nepos. ii. [M. Mæcilius. .. f. .. nepos.]
[M. Antius. .. f. .. nepos.] [L. Staius. T. f. .. nepos.]
[M. Trebonius. .. f. .. nepos.] [A. Allienius. .. f. .. nepos.]
[M. Albinus. .. f. .. nepos.] [C. Aelius. .. f. .. n. Pætus.]

Aediles

.. .. f. .. n. f. .. n. ..
Q. Cæcilius. .. f. .. n. Metellus. [P. Mutius. P. f. .. n. Scæula.]

Quæstores

Coronam auream libræ pondo Ioui opt. max. Capitolinò Mam. Aemilij dictatoris ex
voto ponendam populi iussu ex publico faciendam curauere. Linius libro quarto.
.. .. f. .. n. f. .. n. ..
Sp. Postumius. * Sp. f. A. n. * Alb. L. Furius. * Sp. f. .. n. Medullinus.
Regillensis.

Hic filius Sp. f. ter Cos. & ille Sp. Postumij consularis & x. viri; vt apparet ex Capitoli-
nis marmoribus.

Mam. Aemilius. M. f. .. n. Mamercinus. AN. CCCXVI.

Dict. de Veientibus, Falisceis, & Fidenatibus. IDIB. SEPT.

Dictator rebus vndique benè gestis ex S. C. & iussu populi triumphans in Urbem redijt,
coronamque auream libræ pondo ex publicâ pecunia in Capitolio Ioui donari posuit, vt
auctor Linius. Fragmenta Cætolina triumphasse Idibus Septembribus ostendant.

Falisci numerantur inter Etruriæ populos. Scribebant autem hoc nomen per F. Roma-
ni, non more Græco per PH. Eorum metropolis Faleria est, quam nonnulli Falerios vo-
cant, inter quos Plutarchus. Linius Faliscos tam urbem quàm populum appellat. Diodo-
rus autem φαλαίκους, gentem, si correctum exemplar est, sed errorem suspicor, scribi que de-
bere, φαλισκουε, urbem verò φαλισκον nominat. Stephanus vero φαλερον, & φαλακον, nisi &
illic mendum sit. Argiuorum coloniam esse testatur idem. Suffragatur Solinus conditam
à Phalerio Argiuò Faliscam, & à Phalerio Argiuo Falerios scribens. Hinc illud est, autu-
mo, quod Iunonicolas appellet Faliscos Ouidius. Ab Argiis enim summa religione co-
lebatur Iuno.

ANNI P. R. C. CCCXVII.

Consules

M. Cornelius. L. f. L. n. * L. Papirius. .. f. .. n. Crassus.
Maluginensis.
In Diodoro mendose A. Cornelius Macerinus legitur; Linius & Cassiodorus vtrum-
que Consulem rectè cum cognominibus edunt.
Exercitus

Exercitus in agrum Veientem ac Faliscum ducti, & praedae abactae; sed hostis nusquam inuentus, neque pugnandi copia facta est. Pestis populum inuadens obsidiones urbium impediuit. Liuius libro IIII.

Trib. plebis

Sp. Maenius. // f. // nepos. L. Minucio Augurino diem dixit, falsis criminibus ab eo circumuentum Maenium arguens, & rogationem de bonis C. Seruilij Ahala publicandis promulgauit, quod ciuem indemnatum occidisset. Quae Vaniora apud populum ipso auctore fuerunt. Itaque spe sua falsus, cum fauore nominis Maeniani moturum se aliquid opinaretur, actionem deseruit. Liuius libro IV. De Seruilio Ahala tamen aliter Valerius Max. libro V. cap. III. nempe exilio suo custoditae ciuium libertatis poenas pendisse dicit. Cicero quidem in exilium actum, sed restitutum scribit in oratione pro domo sua.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //

C. Furius. // f. // nepos. III. [L. Caedicius. L. f. // nepos. III.]
[C. Volumnius. // f. // n. Flamma. III.] [M. Manilius. M. f. // nepos.]
[L. Manilius. M. f. // nepos.] [C. Apronius. Cn. f. // nepos.]
[L. Sextius. // f. // nepos.] [C. Maenius. L. f. // nepos.]
[M. Furius. // f. // nepos.]

Aediles

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
C. Iunius. C. f. // n. Bubulcus. Sex. Titinius. // f. // nepos.

Brutus

Quaestores

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
T. Quinctius. L. f. n. Pennus. A. Postumius. // f. // n.
Cincinnatus. Tubertus.

T. Quinctius bis Cos. & bis trib. militum sequetur, fuit filius clarissimi L. Cincinnati Dictatoris ab aratro vocati. A. Postumium paulo post magistrum equitum, ac deinde Dictatorem habebimus, quo in magistratu filium securi percussisse, quod iniussu suo contra hostem pugnasset, quidam auctores sunt.

ANNI. P. R. C. CCCXVIII.

Consules.

C. Iulius. C. f. C. n. Iulus. II. L. Virginius. // f. // n. Tricoftus.
Q. Seruilus. P. f. Sp. n. Priscus
Qui in hoc honore Fidenas appell. est. Dict.
Postumus Aebutus. // f. // n. Elva Cornicen Mag. eq.
Rei gerundae causa.

CIVILIS Consul anno CCCVI. fuerat, alius a decemviro. Male, ni fallor, in Diodoro Proculeius Virginius appellatur, cui Liuius & Marianus Lucij praenomen attribuunt. Pestilentior hic annus superiore fuit, tam in Vrbe quam in agris; quod in causa, vt non solum hostibus bellum non inferre, sed Urbem aegre defendere Romani poruerint. Quapropter Romanorum domestica clade excitati Fidenates & Veientes Anienem transgressi, agrum Romanum ad Collinam portam vsque signis adductis depopularunt. Qua in trepidatio-

Pestis grauior.

trepidatione Dictator dictus est Q. Seruilus Priscus: sed A. Seruilus perperam in Liuius appellatur. Fidenatis cognomen ipsum in hoc honore obtinuisse arbitror, quod in secunda eius dictatura adscribitur tabulis Romanis; licet Liuius hoc praeterierit, parum nempe curiosus in vetustissima illa historia: Dictatorem enim Seruilum coacto exercitu Etruscas legiones haud procul Nomento fuisse proelio, & fugientes in urbem Fidenas compulisse, hancque obsessam, & acriter oppugnaram cuniculis tandem cepisse scribit, nulla vel triumphum, vel honoris facta mentione.

Cens. C. Furius. // f. // n. M. Geganius. M. f. // n.
Pacilus Fufus. Macerinus.
Lustrum fecerunt. XII.

C. Furius Consul fuerat anno CCCXII. M. Geganius biennio antea. Hi Villam publicam (vt auctor est Liuius) in campo Martio probauerunt, vbi tum primum populi census est adus. Meminit item censorum lib. IX. vbi de censura Ap. Claudij Caei verba facit. Lustrum ab his conditum XII. fuisse, ex sequentibus lustris manifestum est, at Liuius nullam eius mentionem hic facit.

Tribuni plebis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
C. Canuleius. // f. // nepos. IV. [L. Canuleius. // f. // nepos. II.]
[C. Confidius. C. f. // nepos. II.] [M. Confidius. M. f. // nepos.]
[C. Platorius. M. f. // nepos. II.] [C. Racilius. // f. // nepos. II.]
[C. Titius. // f. // nepos.] [M. Fulcinius. // f. // nepos.]
[M. Trebonius. // f. // nepos. II.] [T. Stadius. T. f. // nepos. II.]

Aediles

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
[P. Decius. Q. f. // n. Mus.] [C. Pontificius. C. f. // nepos.]

Quaestores

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
C. Iulius. // f. // n. Mento. [A. Aeternius. A. f. // n. Fontinalis.]

ANNI. P. R. C. CCCXIX.

Consules

C. Iulius. C. f. C. n. Iulus. III. L. Virginius. // f. // n.
Tricoftus. II.

MAGNA apud antiquos auctores in prodendis eius anni Consulibus est diuersitas, quod ipsum testatur Liuius libro quarto, Licinius Macer, C. Iulium, & L. Virginium resectos scribit. Valerius Antias, & Q. Tubero M. Manlium & Q. Sulpicium Consules edunt; ex his, Tubero & Macer libros linteos auctores adducunt, neuterque dissimulat, traditum ab antiquis tribunos militum eo anno fuisse. Porro Diodorus Siculus libro XII. tres eius anni tribunos militum pro Consulibus enumerat. M. Manlium, Q. Sulpicium Praetextatum, & Ser. Cornelium Cossam; licet mendosissime haec nomina expriment exemplaria tam manuscripta, quam impressa. Cassiodorus & Marianus Scotus Macrum, & Liuium sequuti Consules superioris anni resectos suggerunt, quorum sententiam & nos in tabulis Fastorum sequuti sumus.

Q 2

Mam.

Mam. Aemilius. M. f. // n. Mamercinus. // Diat.

A. Postumius. // f. // n. Tubertus. Mag. co.

Rei gerundae causa.

Trepidatum hoc anno in Vrbe est, eo quod ad Voltumnæ sanum conuisset omnis Etruria concilium sollicitantibus auxilia Faliscis, & Veientibus. Ideoque senatus Mam. Aemilium Dictatorem iterum dici iussit, velut magno inde bello imminente. Sed postea comperit negata Veientibus auxilia fuisse, iussusque suo consilio bellum initum & suo periculo exequi. Dictator itaque belli cura amota, ne nihil memoria dignum in summo honore constitutus ageret, censuræ tempus contraxit, & ex quinquenali magistratu annuum & semestrem lege ad populum lata statuit. Quæ re inferri censores C. Furius, & M. Geganus, qui tum in magistratu adhuc erant, illum dictatorem abeuntem tribu mouerunt, ætatemque octuplicato censu fecerunt. Liuius libro IIII. & iterum libro I. ubi violenti censores appellantur.

Aemilia lex de censura tempore contrahendo.

Tribuni plebis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //

C. Furius. // f. // n. nepos. IIII. [L. Domitius. L. f. L. n. Ahenobarbus.]
M. Cædicius. M. f. // n. nepos. [P. Silius. P. f. // n. nepos.]
L. Mænius. L. f. // n. nepos. [C. Mænius. L. f. // n. nepos. II.]
M. Pontificius. M. f. // n. nepos. [M. Metilius. M. f. // n. nepos.]
C. Volscius. C. f. // n. nepos. [L. Iunius. L. f. L. n. Brutus Bubulcus.]

Aediles

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
[M. Albinus. // f. // n. nepos.] [A. Allienus. // f. // n. nepos.]

Quæstores

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
[T. Lartius. T. f. T. n. Flauus.] Hostus. Lucretius. * L. f. T. n. *
Tricipitinus.

ANNI. P. R. C. CCCXX.

Tribuni militum consulari potestate.

M. Fabius. Q. f. M. n. Vibulanus.
M. Foflius. // f. // n. Flaccinator. Trib. mil.
L. Sergius. C. f. C. n. Fidenas.

TRIBUNI plebis assiduis concionibus prohibendo consularia comitia, tandem, vt tres tribuni militum crearentur: non tamen, vt plebeius aliquis admitteteretur, efficere potuerunt. Omnes enim patricij fuerunt, quos nominant Liuius & Diodorus. Verum in codicibus Liuianis M. Foflius, vel Foflius plerumque, & in Diodoro Μάρκος Φαλίνιος, καὶ λαβίσιος σεβουλίσιος mendosè legitur. Errorum codicum redarguunt Romana marmora in quibus M. Foflius Flaccinator scribitur. Et L. Sergius Fidenas idem est, qui paullo ante Consul fuit, & cognomen à victoria retinuit.

Pestis.

Pestis in Vrbe rursus sauijst, atque aliarum rerum ocium præbuit. Aedes Apollini pro valetudine populi vota est. Multa dum viri ex libris Sibyllinis placandæ deum iræ, auertendæque à populo pestis causâ fecere, magna tamen clades promiscuè hominum pecorumque accepta est. Liuius lib. IV.

Trib.

Trib. plebis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //

[L. Canuleius. // f. // n. nepos. III.] K. Atinius. K. f. // n. nepos. Longus. IIII.
[L. Cædicius. L. f. // n. nepos. IV.] [L. Cædicius. M. f. // n. nepos.]
[C. Volumnius. // f. // n. Flama. IV.] [M. Silius. P. f. // n. nepos.]
[M. Sellius. M. f. // n. nepos.] L. Volscius. C. f. // n. nepos.
[L. Volscius. L. f. // n. Fictor.] [C. Titius. // f. // n. nepos. II.]

Aediles

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
Sp. Mælius. // f. // n. nepos. [M. Furius. // f. // n. nepos.]

Quæstores.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
N. Fabius. Q. f. M. n. [T. Genucius. T. f. L. n. Augurinus.]

Vibulanus.

Numerius Fabius Consul & bis tribunus militum Cos. pot. sequetur Q. Fabij vnus ex clade Cremerensi superstitis filius, ab auo materno Numerio Otacilio, sic prænominè nuncupatus ex pacto, vt auctores sunt Festus, & Valerius de prænominibus. T. Genucius decemviri filius videri poterit.

ANNI. P. R. C. CCCXXI.

Tribuni militum Cos. potestate.

L. Pinaris. L. f. // n. Rufus. Mamercinus.
L. Furius. Sp. f. // n. Medullinus. Trib. mil.
Sp. Postumius * Sp. f. A. n. * Albus Regillensis.

NVLLA consularium comitiorum habita mentione hi tres tribuni militum pro Consulibus facti sunt, quos ita recenset Liuius. In Diodoro quidem vitiosè admodum leguntur, λαβίσιος φραβίσιος, ἀβίσιος πινάσιος, καὶ γάσιος ματέλιος.

Vis morbi leuata est eo anno, & belli consilia per Etruscos, Volscos & Aequos agitata sunt. Interim Romæ principes plebis se sperni in tantum à plebe conuocantes, vt cum per tot annos tribuni militum consulari potestate creentur, nulli vnquam plebeio ad eum honorem accessus fuerit. Culpam tamen artibus patriciorum attribuentes, cum tribunis plebis agunt, vt ambitionis tollendæ causâ legem promulgarent, contra togas candidas. Quæ lex ingenti plebis studio inuitis patribus perlata est. Et apparebat irritatis animis certamine ac victoria plebem comitijs creâdo tribunos studia ad suos inclinaturam. Quæ ne libera essent, S. C. factum est, vt consularia comitia haberentur. Liuius lib. IV.

Trib. plebis

Legem de ambitu primam tulerunt: Necui album vel purpureum sumere petitionis causa liceret. Liuius libro IV.

Lex prima de ambitu contra togas candidas.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Q 3

[L. Iunius.]

[L. Iunius. L. f. L. n. Brutus. Bubulcus. II.] Sex. Titinius. // f. // nepos. III.
 [L. Sicinius. L. f. L. n. Bellutus.] [Cn. Sicinius. L. f. L. n. Bellutus.]
 [L. Cæcilius. // f. // n. Metellus.] [P. Decius. Q. f. // n. Mus. II.]
 [M. Decius. M. f. M. n. Mus.] [L. Aelius. // f. // n. Pærus.]
 [L. Domitius. L. f. L. n. Ahenobardus. II.] [M. Marcus. M. f. // nepos.]

Aediles

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
 [M. Trebonius. // f. // nepos.] [T. Staius. T. f. // nepos.]

Quæstores

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
 [P. Scruilius. P. f. Sp. n. Priscus.] [M. Claudius. C. f. M. n. Sabinus Regillensis.]

ANNI. P. R. C. CCCXXII.

Consules

T. Quinctius. L. f. L. n. Pennus Cincinnatus. C. Iulius. // f. // n. Mento, Dictator
 A. Postumius. // f. // n. Tubertus. Mag. eq.
 L. Iulius Vopisci f. // n. Iulus. Rei gerundæ causa.

TVMVLTVS in causa fuit, quem ab Aequis & Volscis Hernici nunciabant, vti S. C. de Consulibus creandis admitteretur. Creati sunt itaque in hunc annum T. Quinctius L. f. Cincinnatus (eidem & Penno cognomen additur) & C. Iulius Mento, vt ait Liuius. Sed perperam, Pœnus, in vulgatis extat libris; nam Capitolinorum marmorum melior est orthographia. Diodorus C. Iulium appellat collegam. In Liuij exemplaribus Cneus legitur, sed vulgatus est Cai prænomen in Iulia gente, quam Cnei. Caium quoque Iulium vocat Diodorus & Liuius postea, ipsam, absente collega Apollinis adem sine sorte dedicasse, & ægrè passum id Quinctium scribens: Nominat item hos Consules Cassiodorus, sed malè additur numerus VII. T. Quinctio; nam hic Cincinnati Dictatoris filius alter fuit, teste Liuij, Tabulæ Græcæ Pennum, & Mentonem prodant, hec etiam incorrectè.

Ab Latinis & Hernicis nunciatum Aequos Volscosque in Algi lo continuisse lege sacrata, quæ maxima ijs erant cogendæ militiæ. Dictatorem itaque Consulibus inuitis dici placuit senatui, & vt diceretur à T. Quinctio Cos. A. Postumius Tubertus, mitis extorsit tribuni plebis, quos senatus contra Consules tunc appellauit. In A. Gellio lib. XVII. capite vltimo non rectè Torquati cognomen Postumio Dictatori ascribitur. Errorem induxit historia ipsa quæ eadem de duobus refertur, Postumio, Tuberto videlicet, & Manlio Torquato.

Trib. plebis

A patribus appellati aduersum Cos. pronunciarunt: Ni senatus dicto audientes esset, Dictatoremque dicere velint, & si aduersus consensum amplissimi ordinis Ira tendant, in vincula se duce eos iussuros. Consules à tribunis, quam à sena. u. vinci maluerunt, & T. Quinctius Dictatorem A. Postumium dixit. Liuius lib. IV.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
 // // // f. // n. // // // // f. // n. //
 // // // f. // n. // // // // f. // n. //
 // // // f. // n. // // // // f. // n. //
 // // // f. // n. // // // // f. // n. //
 [A. Virginius. A. f. // nepos.] [T. Metilius. M. f. // nepos.]
 [M. Meti-

Volscorum Aequorumque exercitus lege sacrata conscripuit.

Senatus appellat tribunos plebis.

[M. Metilius. M. f. // nepos. II.] [M. Pontificius. M. f. // nepos. II.]
 [C. Pontificius. C. f. // nepos. II.] [M. Furius // f. // nepos. II.]
 [C. Cæcilius. // f. // n. Metellus.] [C. Petillius. // f. // nepos.]
 [C. Pœtelius. // f. // n. Libo.] P. Plautius. // f. // n. Proculus.

Hic aaus viri consularis C. Plautij Proculi, vt indicant Capitolina marmora.

Aediles

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
 [L. Iunius. L. f. L. n. Brutus. Bubulcus.] [C. Volscius. C. f. // nepos.]

Quæstores

Pœdam Volscam Aequicamque iussu Dictatoris sub hasta vendiderunt, & pecuniam in ærarium retulerunt. Liuius lib. IIII.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
 Sex. Iulius. // f. // n. Iulus. Q. Fabius. Q. f. M. n. Vibulanus.
 Ambo ad maiores magistratus peruenere, sicut declarabo.

A. Postumius // f. // n. Tubertus. anno. CCCXXII.

Dict. de Aequis & Volscis. XIV. Kal. Iul.

Insignem victoriam adeptus est Postumius Dictator, ad internecionem ferè cæcis Aequis & Volscis in Algido, binis eodem tempore castris eorum expugnatis, vt graphicè describit Liuius. Dictator post victoriam præposito castris Consule T. Quinctio triumphans urbem inuectus, dictatura se abdicauit, eodem Liuij referente. Meminit huius victoriæ atque triumphus etiam Diodorus Siculus libro XII. Qui idem hoc addit Postumium Dictatorem in castris filium victorem securi percussisse, quod suo iniussu præsidio decedens cum hoste pugnasset. Quod factum refert item Gellius loco supra citato; bello tamen tamen Fidenati vult accidisse. Sed Liuius negat, T. Manlio Torquate scueritatem illam ascribens, qui ex ea re Imperiosæ cognomen habuit. Valerius autem Maximus lib. II. cap. de disciplina militari de vtroque illud narrat, & Postumium, & Manlium in proprios animaduertisse filios dicens. Quo loco item pro Tiburtus corriges Tubertus. Meminit quoque eius belli Plutarchus in Camillo. Triumphasse A. Tubertum Dictatorem XIV. K. Iulias ex Ouidij Fastorum sexto colligimus. Nana XV. K. victoriam hanc Romanis obtrigisse Fastis annotatum erat; quo scilicet die Delphin totus, & Orionis humeri apparent, secundum Ptolomæum. versus Ouidij adijciam.

A. Postumij Dictatoris victoria in Algido.

A. Postumij Dict. in filium animaduertisse.

Tollet humo validas proles Hyraa lacertos,
 Continua Delphin nocte videndus erit.
 Scilicet his olim Volscos Aequosque fugatos
 Viderat in campis Algida terra suos.
 Vnde sub urbano clarus Tuberte triumpho,
 Vectus es in ninæi Postume victor equi.

ANNI. P. R. C. CCCXXIII.

Consules.

C. Papirius. // f. // n. Crassus. L. Iulius. Vopisci. f. // n. Iulus.

LABORATVM in Vrbe est à tribunis plebis, vt tribuni militum potius quam Consules crearentur, nec obtineri potuit. Consules fiunt L. Papirius Crassus, L. Iulius. Sic ferè Liuius. Eodem modo nominantur à Mariano & Cassiodoro. In Diodoro rectius leguntur, C. Papirius & L. Iulius. Nam C. Papirium autum esse Sp. Crassi, qui trib. militum reperitur anno CCCXXIV. in Capitolinis, atque alium à L. Papirio quem Cos. habuimus anno CCCXV. Non enim alioquin tredecim inueniemus Papirios, quos cos supputat Cicero in ep. ad Pætum, qui sella curuli sederunt inter primam L. Mugillanum & L. Crassum, qui Dictator & Prætor fuit.

Aequis

Lex de mul-
tatione
vina.

Aequis annorum octo induciae datae sunt. Romanis ocium vndique fuit. Legem de
multarum aestimatione pergratam populo Consules pertulerunt, cum a tribunis eam pa-
rari vnius ex collegio prodicione intellexissent. Liuius lib. 1111.

Trib. plebis.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Sex. Titinius. // . f. // . nepos. 1V. [L. Volscius. L. f. // . n. Fictor. 11.]
[M. Sellius. M. f. // . nepos. 11.] [C. Volumnius. // . f. // . n. Flamma. V.]
[M. Silius. P. f. // . nepos. 11.] [C. Pompilius. M. f. // . nepos.]
[L. Sicinius. L. f. L. n. Bellutus. 11.] [L. Caedicius. M. f. // . nepos. 11.]
[P. Laetorius. P. f. // . nepos.] [C. Terentius. C. f. // . n. Arsa.]

Aediles

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
[L. Volscius. C. f. // . nepos.] [M. Decius. M. f. M. n. Mus.]

Quaestores

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
A. Sempronius. L. f. A. n. L. Horatius. // . f. // . n. Barbatus.
Atratinus.

Ambo tribuni militum postea sequentur.

ANNI. P. R. C. CCCXXIV.

Consules

L. Sergius. C. f. C. n. Hostus Lucretius. * L. f. T. n. *
Fidenas. 11. Tricipitinus.

TABULAE Graecae Tricipitinum & Fidenatem 11. produnt. sed emendanda sunt in
Diodoro horum Consulium nomina plane corrupta, ita enim admodum monstrose
leguntur, Hopiterus Lucretius, L. Sergius Fidenates, Graecè ὀπίπτερος λουκίπιδος, καὶ
λαύκιος σέργιος φιδηνιδίπης. Opiter praenomen in Lucretia gente nondum reperi. Hostum
autem appellant Liuius, Cassiodorus & Marianus, item Valerius de praenominibus. Ait
enim: Hostus praenomen fuit in eo, qui peregre apud hospitem natus est, idque habuit,
Lucretius Tricipitinus collega L. Sergii. Et quamuis in Valerio male legatur Hospes, pro
Hostus: ex Liuiio tamen & Cassiodoro Lucretium hunc Hosti praenomen habuisse intel-
ligi potest, atque etiam ex fragmentis Capitolinis, quae huius filium P. Lucretium Hosti f.
postea scribunt. Nihil dignum memoria his Consulibus actum fuisse, cum ocium vndi-
que Romanis esset, tradit Liuius.

Trib. plebis

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

[C. Petillius. // . f. // . nepos. 11.] [C. Poetelius. // . f. // . n. Libo. 11.]
Sp. Ma-

Sp. Maelius. // . f. // . nepos. 11. Sp. Maelius. C. f. // . n. Capitolinus.
[L. Cecilius. // . f. // . n. Metellus. 11.] [C. Laetorius. P. f. // . nepos.]
[M. Vulsceius. M. f. // . n. Fictor.] [Sp. Antius. Sp. f. // . nepos.]
[C. Numitrius. C. f. // . nepos.] [M. Trebonius. // . f. // . nepos. 11.]

Aediles

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
[M. Marcius. M. f. // . nepos.] [L. Aelius. // . f. // . n. Paterus.]

Quaestores

Ap. Claudius. Ap. f. Ap. n. Sp. Nautius * Sp. f. Sp. n. *
Cratellus. Regillensis. Rutilus.

Ap. Claudius hic decemviri filius putatur, & Sp. Nautius auo consulari natus. Ambo
simul tribuni militum.

ANNI. P. R. C. CCCXXV.

Consules

T. Quinctius L. f. L. n. A. Cornelius * M. f. Ser. n.
Petinus. Cincinnatus. 11. Cossus.

CORRECTE habentur in Diodoro hi Consules. T. Quinctius & A. Cornelius Cos-
sus. Quemadmodum Liuius, Cassiodorus & Marianus eos nominant. Tabulae Grae-
cae Cossus & Pennum 11. profertur. Meminit horum aetate quoque Liuius in dictatura
& triumpho Mam. Aemili anno cccxvi.

Aqua n penuria praesentis aetatis siccitate hoc anno laboratum grauissime, vt & largi fontes
passim exsiccant; magna hinc pecorum strages per campos edita est siti morientium, &
aer de nouis rabe infectus pestem in homines etiam propagauit. Veientes cum Fidenati-
bus in Romanum agrum excursiones fecerunt. Veiens bellum, cum quibus induciae ad-
huc erant, dilatum est. Fidenatibus ob suspicionem rebellionis colonorum numerus est
auctus, ijsque bello interemptorum agri sunt assignati. Liuius lib. 1111.

Trib. plebis.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

[Cn. Sicinius. L. f. L. n. Bellutus. 11.] [M. Furius. // . f. // . nepos. 111.]
[C. Cecilius. // . f. // . n. Metellus. 11.] [M. Platorius. M. f. M. nepos.]
[P. Publius. P. f. // . n. Philo.] [L. Publius. Voler. f. // . n. Philo. Vulsceus.]
[P. Publius. Voler. f. // . n. Philo.] [Q. Poetelius. Q. f. n. Libo. Vulsceus.]
[L. Virginus. A. f. // . nepos.] [L. Mamilius. L. f. // . n. Vitulus.]

Aediles

Cum multiplex & pleraque externa religio, pestis auertendae causa, animos hominum
inuassisset, nouos sacrificandi ritus inferentibus in domos, quibus quaestui sunt capri str-
perditione animi, & iam peregrinis insolitisque piaculis sacella omnia & vicos passim
occupantibus, datum aedilibus ex S. C. negocium, vt animaduertent, ne qui, nisi Ro-
mani dij, neu quo alio more, quam patrio colerentur. Liuius libro 1111. Itaque eo S. C.
Romuli

Hosti praeno-
men.

Aqua summa
penuria, & pes-
tis grauissima.

Varia supersti-
tio inducit pe-
stis auertendae
causa.

Leges de peregrina religione excludenda comprobatae.

Romuli Regis, atque XI. tabularum de peregrina religione reiicienda, leges comprobatae sunt.

P. Plautius. // f. // n. Procus. [T. Metilius. M. f. // nepos.]

Quaestores.

C. Sempronius. A. f. A. n. L. Manlius. // f. // n. Vulso. Atratinus. Capitolinus.

C. Sempronius patruelis A. Sempronij teste Liviō Cos. deinde ad Verruginem male pugnauit. L. Manlius sexto post anno tribunus militum factus legitur apud Lium.

A. Cornelius * M. f. Ser. n. * Cossus. ann. CCCXXV. Cos. de Veientibus. Isque spolia opima retulit duce hostium Larte Tolumnio ad Fidenas interfecto. // // //

Opima spolia secunda.

Bellum Veiens illud memorabile, quo A. Cornelius Cossus Lartem Tolumniam Veientium Regem in proelio suis manibus occidit, armaque eidem detraxit, in hunc eius consulatum cur transfulerim, haud leuis me impulit ratio. Quod Liviū nimirum ipse in hanc potius videtur ire sententiam, etiam si historiam belli ad annum CCCXV. referens, auctores ante se omnes non libenter sequutus scribat, A. Cossū tribunum militum, non Consulē Ioui opima retulisse, & Mam. Aemilij Dictatoris auspicijs bellum hoc gestum fuisse. Fatetur tamen ingenue legem, qua tantum ea rite opima habentur spolia, quae duci detraxerit, & titulum spolijs ipsis inscriptum omnes alios, & se etiam redarguere. A Diuo enim Augusto audiuisse se scribit, Cossū Consulē non tribunum militum, vel magistrum equitum secunda opima Ioui Feretrio retulisse, qui hoc ipse in thorace linteo legerat, aedem ingressus Feretrij Iouis, quam vetustate, conlapsam refecit. Quamuis itaque Liviū aliorum consensum sequatur inuitus, Valerius autem Max. & Auctor ille de viris illustribus (vt est in ea re summa historiarum diuersitas) Cossū magistrum equitum Lartem Regem obruncasse velint; lubentius tamen consulatū eius hanc cum triumpho & opimis victoriā adscripsi, D. Augustum, assensiente Liviō, sequutus, vt Cossū Consulē, & ducem belli suis auspicijs gesti (alioquin enim ducem non agnoscit Liviū) Romulo & Marcello adiungamus. Victoriā autem & triumphū historiam habes latius apud Lium in dictatura Mam. Aemilij Mamerquin, sicut antea suo loco dixi. Propertius autem elegiarum libro quarto tria opima spolia describens, his item versibus de Cosso cecinit, postquam Romuli victoriā de Acrone Rege retulisset:

Opima spolia rite dicatur opima.

Aedem Iouis Feretrij Augustus restituit in Capitolio.

Cossus at insequitur Veientis caede Tolumni, Vincere cum Veios posse laboris erat.

Et postea

Fortè super porta dux Veiens astitit arcem, Colloquiumq. sua fretus ab vrbe dedit. Dumq. aries murum cornu pulsabat abeno, Vineaq. indutum longa tegebat opus. Cossus ait forti melius concurrere campo. Nec mora fit, plano sistit uterque gradu. Dij Latias iuèere manus, desecta Tolumni Ceruix Romanos sanguine lauit equos.

Idem breuiter, & scite in pentametro quodam Ouidius cecinit, quod ex epigrammatibus illius citat Priscianus libro V.

Larte ferox caeso Cossus opima tulit.

Longè maximum triumphū sui spectaculum fuisse Cossū tradit Liviū, in quem spolia opima Regis interfecti gerentem, carmina incondita canebant milites Romulo cum æquantes. Spolia in aede (inquit) Iouis Feretrij prope Romuli spolia, quae prima opima appellata sola ea tempestate, cum solempni dedicatione fixit. Plurarchus in Romulo Cornelium Cossū quadrigis Urbem inuectum opima spolia retulisse scribit. Vide Val. Maximum libro 111. cap. 11. Auctorem de viris illustribus cap. XXV.

A. Cornelius Cossus Romulo fortitudine equam.

Consules

L. Papius. // f. // n. Mugillanus. // C. Seruilius. // f. // n. Structus Ahala.

HABENT hos Consules Liviū, Diodorus, Cassiodorus & Marianus Scotus. Structi cognomen tribuit Seruilio Diodorus. Ahalam Liviū vocat, vtrumque in ea familia receptum. Axila male in tabulis Graecis legitur. Non enim is mihi videtur qui postea er tribunus militum & magister equitum fuit, sed idem qui iam antea magister equitum Sp. Malium occiderat.

Veientibus populi iussu per fœciales bellum indictum est, quod ante indicias finitas agrum Romanum inuasissent. Ne tamen exercitus tum mitteretur, religio & tribuni plebis obstitere. Liviū libro 1111.

Tribuni plebis

Controuersia cum esset, vtrum populi iussu bellum Veientibus indiceretur, an satis esset S. C. pericere tribuni plebis denunciando impedituros se delectum, vti Consules de bello ad populum ferrent. Omnes centuriæ iusserunt. Hac Liviū. Sed in vulgaris exemplaribus sic legitur. Vti Quinctius Cos de bello ad populum ferret. Videndum an recta. Non enim tunc Quinctius vllus Consul erat, sed anno superiore T. Quinctius. Suspicio igitur ex glossulis hoc nomen incuria librariorum fluxisse in historiae contextum.

// // // f. // n. // // // // f. // n. // // // // f. // n. // // // // f. // n. // // // // f. // n. //

[C. Cælius. // f. // n. Metellus. III.] [P. Latorius. P. f. // nepos. II.]

[Sex. Manilius. Sex. f. // nepos.] [M. Manilius. Sex. f. // nepos.] [A. Virginius. A. f. // nepos. II.] [M. Silius. P. f. // nepos. III.] [C. Pompeius. M. f. // nepos. II.] [L. Sicinius L. f. L. n. Bellutus. I II.] [Cædicius. M. f. // nepos. III.] [P. Licinius. P. f. P. nepos.]

Aediles

[C. Terentius. C. f. // n. Arsa.] [M. Sellius. M. f. // nepos.]

Quaestores.

Q. Antonius. * T. f. * // n. Merenda L. Papius. L. f. // n. Mugillanus.

L. Mugillanus patre censorio & bis Consule natus tribunus militum reperitur in Capitolinis fragmentis, fuitque censor. Q. Antonius ex antiquissima Heraclidarum stirpe patricia decemviri T. Antonij filius videtur ex annorum interuallo.

Tribuni militum cos. potestate.

T. Quinctius. L. f. L. n. Pennus Cincinnatus. C. Furius. // f. // n. Pacilus. M. Postumius. * A. f. A. n. * Albus Regillensis. Trib. mil. A. Cornelius * M. f. Ser. n. * Cossus.

IN Lio prænomen Appij Claudio reddendum esse videtur; nam postea Appium Claudium, & decemviri filium dicit. Malè item Nautius, Navius ibidem in aliquot exemplaribus appellatur; sicut in Diodoro Sergius, Sentius, Plebeios enim esse Navius & Sentios constat, atque eodem anno conquestos in publicis concionibus tribunos plebis fuisse scribit Lilius, nec dum plebeiorum aliquem ad summos honores promotum fuisse. Sp. Nautios duos eius temporis tribunos militum ex Lio, & fragmentis Capitolinis colligimus. L. Sergius anno cccxx. semel tribunus militum fuerat, tertium honorem suo loco adiungemus.

Ludi ex voto Dictatoris Aemilij celebrantur magnifice.

Ludi ex Mam. Aemilij Dict. voto concepti, summo tribunorum militum apparatu, & finitimorum concursu sunt celebrati. Volsci Hernicorum sociorum agros deprædati, novam bellum concitarunt. Lilius lib. iv.

Cens. // f. // n. // f. // n. //

Lustrum fecer. XIII.

L. Iulius. Vopiscus. f. // n. Iulus. L. Papirius. // f. // n. Crassus.

Hoc ferè tempore lustrum conditum fuisse ratio Capitolinorum fragmentorum omnino persuadet. Licet enim Lilius vetustam illam historiam leniter percurrans, huius censuræ, vt & aliarum, nullam faciat mentionem: Ex decimo sexto tamen lustro, quod in tabulis extat Capitolinis, & decimi quarti fragmento, nempe L. Papirij censura facile colligimus lustra duo, xlii. videlicet & xv. cum suis censoribus desiderari, quæ ex verisimili coniectura suis locis annotavi.

Trib. plebis

// f. // n. // f. // n. // f. // n. // f. // n. //

[L. Virginius. L. f. // nepos.] [L. Sicinius. L. f. // n. Dentatus.] [C. Pompilius. M. f. // nepos. lli.] [C. Pompilius. C. f. // nepos.] [Sp. Oppius. Sp. f. // n. Cornicen.] [Sp. Mælius. Sp. f. // n. Capitolinus. li.] [C. Claudius. C. f. // n. Cicero.] [L. Roscius. L. f. // nepos.] [C. Numitorius. C. f. // nepos. li.] [L. Volumnius. L. f. // n. Flamma.]

Aediles

// f. // n. // f. // n. // f. // n. // f. // n. // [Sex. Manilius. Sex. f. // nepos.] [M. Manilius. Sex. f. // nepos.]

Quæstores

// f. // n. // f. // n. // f. // n. // f. // n. // P. Lucretius. Hosti. f. * L. n. * C. Seruilius. Q. f. C. n. Axilla.

Tricipitinus.

Ambo descripti sunt ex Capitolinis fragmentis, in quibus maiores horum magistratus extant.

ANNI. P. R. C. CCCXXX.

Consules.

C. Sempronius. A. f. A. n. Q. Fabius. Q. f. M. n. Vibulanus. Atratinus.

APUD Diodorum Siculum nulla horum Consulium fit mentio; an verò prætermissi librorum culpa fuerint, an belli Siculi historiam cum libro xlii. aggressurus studio eos omiserit, incertum mihi est. Atratinum & Vibulanum produnt tabulæ Græcæ. Lilius C. Sempronium Atratinum, Q. Fabium Vibulanum; quos Idibus Decembris inijsse dicit. Fabius

Fabius decemviri filius tribunus militum postea fuit, vt etiam fragmenta monstrant Capitolina, ex quibus eius nomen descripsi. C. Sempronius, teste Lio, vt dixi, frater patruelis A. Sempronij L. f. A. n. tribuni militum: anno cccxxv. velut habent fragmenta Capitolina. Iraque pater Cai Consul fuit A. Sempronius tribunus militum anno cccix, quem L. Sempronij fratrem Consul fuit eodem anno suffecit Lilius & Dionysius produnt.

Cum Volscis infeliciter temeritate Sempronij Consul fuit ad Verruginem, & labente iam Romanorum acie, Sex. Tempanio duce, pugna egregie resistuta est virtute equitum Rom. qui dimissis equis semet vt pedites in cohortem centutiarunt, adeo vt protinus hostem sistere, aciemque suorum restaurare potuerint. Verum nocte proelium dirimente, incertum fuit, victores ne an victi discederent Romani. Nam castra vtrinque relictis faucibus deserta fuerunt, Lilius pulchrè describit hoc proelium. Refert autem inter fortitudinis exempla hoc equitum Rom. celebre virtutis certamen Val. Max. libro lli. cap. li. vbi Consul Sempronij nomen mendosum est. Legitur enim sic: Reddendus est nunc Romanæ iuventuti debitus honos, & gloriæ titulus Q. Catulo Sempronio Atratinus Cos. cum Volscis apud Verruginem parum prosperè dimicante, &c. Igitur legendum potius videtur. Quæ C. Sempronio Atratinus Consule cum Volscis apud Verruginem parum prosperè dimicante, &c. Libro item sexto cap. v. eiusdem Consul meminit, mendosè tamen L. Atratinus ibidem vocatur. At huic correctioni manuscripta quædam exemplaria assipulari, annotationes nostræ in eundem Valerium docebunt. Eodem anno Samnites prodicione, occisis Etruscis veteribus ciuibus, Capuam, tunc Vulturam appellatam, occuparunt. Lilius libro iv.

Ancep. & Atratinus cum Volscis proelium tenuerunt Consul.

Valerij Max. locum.

Vulturam à Samnitibus captam, Capuam dicitur capta.

Trib. plebis

M. Postumium, & T. Quinctium tribunos militum ante triennium reos ad populum traxerunt, quod eorum opera malè pugnatum esset ad Veios. Postumius decem iuribus æris grauis damnatur. Quinctium ob memoriam patris L. Cincinnati, & ob res postea benè gestas tribus omnes absoluerunt. Lilius libro iv.

C. Iunius * C. f. C. n. Bubulcus *. Sex. Tempanium decurionem turmæ equitum, in concionem deductum, de rebus ad Verruginem à Consule Sempronio malè gestis interrogauit. Tempanius rudi, ac militari oratione respondens, & imperatorem suum non accusans, prudentiæ, ac moderationis laudem assecutus est. Lilius libro quarto.

// f. // n. // f. // n. // f. // n. // f. // n. //

Sp. Mælius. C. f. // n. Capitolinus. lli. [M. Oppius. M. f. // nepos. li.] [L. Albinus. L. f. // nepos.] [M. Appuleius. // f. // nepos.] [L. Trebonius. L. f. // n. Asper.] [M. Platorius. M. f. // nepos. lli.] [C. Mælius. C. f. // nepos.] [P. Furius. P. f. // nepos.] [M. Claudius. M. f. // n. Cicero. li.]

Aediles

// f. // n. // f. // n. // f. // n. // f. // n. // [L. Icilius. L. f. C. n. Ruga.] [K. Duilius. K. f. // nepos.]

Quæstores

// f. // n. // f. // n. // f. // n. // f. // n. // M. Papirius. * L. f. // n. Sp. Veturius. * Sp. f. Sp. n. * Crassus. Mugillanus. Cicurinus.

Hic decemviri, ille L. Mugillani bis Cos. & Censoris, quem Cicero principem familiarum suarum vocat in familiaribus ad Pætum, filius fuisse videtur.

Tribuni militum cos. potestate.

- L. Manlius. // f. // n. Vulso Capitolinus.
Q. Antonius. * T. f. * // n. Merenda.
L. Papirius. * L. f. * // n. MUGILLANVS. Trib. mil.
L. Seruilius. // f. // n. Structus.

ODIO Sempronij cum consulare nomen offenderet, tribuni militum creati sunt, quos etiam Diodorus praeterijt. Lilius tres tantum enumerat, nam Seruilius omis-

Trib. plebis

L. Hortensius. // f. // n. C. Sempronius superioris anni Consulem ob res ad Verruginem male gestas in iudicium egit, sed intercedentibus collegis quatuor, qui sub Sempronio militauerant, accusatione desistere coactus est. Lilius, & Val. Maximus locis iam citatis.

Sex. Tempanius. // f. // nepos. L. Antistius. // f. // nepos.
A. Sellius. // f. // nepos. Sp. Icilius. * L. f. L. n. * Ruga.
In quibusdam Liliij exemplaribus Sp. Icilius perperam Spurilius dicitur, & Antistij praenomen omissum est. Hos anno superiore ad Verruginem equites Romani, Sex. Tempanio auctore, sibi centuriones praefecerant, quos deinde populus tribunos plebis absentes creauit. Igitur pro Imperatore suo C. Sempronio reo intercesserunt apud Hortensium collegam, & nisi precibus moueretur, se cum reo Vestem mutaturos professi sunt. Lilius libro iv. Val. Maximus lib. v. cap. v.

- [T. Roscius. L. f. // nepos.] [L. Volumnius. L. f. // n. Flamma. //.]
[M. Terentius. M. f. // n. Arsa.] [Q. Romuleius. Q. f. // nepos.]
[M. Silius. M. f. M. nepos.]

Aediles

[C. Popillius. // f. // nepos.] [Q. Pœtelius. Q. f. // n. Libo Vifolus.]

Quæstores.

[Ti. Veturius. Sp. f. * Sp. n. * Crassus. Cicurinus.] [Cn. Cornelius. * P. f. P. n. * Cossus.]

Consules.

T. Quinctius. T. f. // n. CAPITOLINVS. N. FABIVS. Q. f. M. n. BARBATVS. Vibulanus.

IN DIODORO non habentur hi Consules. Tabulae Graecae Capitolinum, & Vibulanum suggerunt; nam omittendi sunt numeri qui perperam adijciuntur, sicut ex fragmento Capitolino colligimus. In Lilio autem, aliisque etiam auctoribus Fabij praenomen Numerius ferè intercidit; quod per N. litteram signare solent veteres, veluti hoc loco clare

Praenominis Numerij anti que per N. litteram notatur.

clare ostendunt: factum Romae eadem fragmenta, quae hunc Consularem recte N. Fabium vocant, non Cnecum, sicut in Lilio deprauarunt huius praenominis ignari. Romanis quidem marmoribus apprinte colligitur. Sex. Pompeius, autem Numerij praenomen nunquam prius fuisse in genere Fabia, quam Q. Fabius, qui solus, reliquis ad Cremeram caesis superstitibus diuitiarum causa Numerij Otacilij filiam dedit, ea condicione, ut qui prius ex ea natus esset, praenomine aui traheret, contra morem Romanum Numerius appellaretur. Quod datum a Fabio fuisse dicit, & postmodum aliquandiu illud praenomen in eadem gente permansisse. Astipularur his etiam Valerius de praenominibus, qui eadem ferè narrat. Tres autem Q. Fabij illius ter Consul ac triumphalis filios recensent fragmenta Capitolina, hunc videlicet Numerium a materno ano, Marcum a paterno, & Quintum ab ipso patre praenominata tenentes. T. Quinctius, ut auctor Lilius, T. Capitolini lexes Capitolis filius fuit, & de quo in quibusdam libris dicitur, quod ab eo in bello de quaestoribus Bellacum cum Aequis, at in Vibe contentiones & discordia exorta, de Quaestorum numero duplicando; ut duobus urbanis Quaestoribus adderentur duo, qui Consulibus ad ministerium belli praesto essent. Qua re ex patrum sententia approbata, & a Consulibus relicta, tribuni plebis certamen intulerunt, ut pars Quaestorum (nam ad id tempus patricij quæsi erant) ex plebe fieret: Aduersus, quam actionem Consules, cum patribus summa spe annuissent, et cum deinde concedendo, ut quemadmodum in tribunis consulari potestate creandis, adaeque in Quaestoribus liberum esset arbitrium populi, patrum profecerant, tota res de augendo Quaestorum numero omissa est. Excipiunt omniam tribuni ad quosque agrariae legis & alias seditionos actiones. Propter quos motus, cum senatus Consulibus, quam tribunos creati, mallet, neque posset per intercessionem tribunicias S. C. fieri, & publica a Consulibus ad interregnum redijt. Lilius libro 1111.

Numerij praenomen ut in Fabiam domi irreperit praenomin.

De quaestoribus numeris duplicis candor conhibet.

Agrariae legis actiones tenentur.

Tribuni plebis

- [Sp. Mallius. Sp. f. // n. Capitolinus. //.] [L. Albinus. L. f. // nepos. //.]
[Sp. Oppius. Sp. f. // n. Cornicen. //.] [L. Roscius. L. f. // nepos. //.]
[C. Trebonius. L. f. // n. Asper. //.] [L. Allicenius. L. f. // nepos. //.]
[C. Rabulcius. C. f. // nepos. //.] [P. Silius. M. f. M. nepos. //.]
[N. Otacilius. N. f. // nepos. //.] [C. Claudius. C. f. // n. Cicero. //.]

Aediles

C. Iunius * C. f. Cn. Bubulcus * L. Hortensius. // f. // nepos.

Quæstores

C. Valerius. L. f. Volusi. n. [Cn. Cornelius * M. f. M. n. * Malugin. Cossus.] Potitus. Volufus.

C. Valerius in Capitolinis sic scriptus Cos. & ter tribunus militum reperitur.

N. Fabius. Q. f. M. n. Vibulanus. ann. CCCXXXII.

Cos. ouans. de Aequis. // // //

Aequi ob ambiguam Volscorum victoriam elati, atque eam quasi pro sua amplexi, rebellauerant; sed non diu hinc fortuna indulset. Nam Fabij Consul duce, cui forte ea prouincia obuenerat, leui proelio funduntur, fuganturque Consuli quidem negatus triumphus, caeterum ob Sempronianae cladis leuatam ignominiam ut ouans Urbem ingrederetur, concessum est. Lilius libro 1111.

Aequi a Fabio cos. uisib.

ANNI . P . R . C . C C C X X I I I .

Tribuni militum cos. potestate.

T. Quinctius. L. f. L. n. Pennus. CINCINNATUS. II.

M. MANLIUS. * A. f. Cn. n. * Vulso Capitolinus. Trib. mil.

L. Furius. Sp. f. // n. MEDULLINVS. III.

A. SEMPRONIUS. L. f. A. n. Atratinus II.

Interregnum.

Quibus medijs inter patres ac plebem copulata concordia.

CVM maior pars anni per novos tribunos plebis, & aliquot interreges, certaminibus extracta esset; postremo L. Papius Mugillanus interrex proditus, castigando nunc patres, nunc tribunos plebis effecit, ut medijs copularent concordiam, patres patiendos tribunos militum pro Consulibus fieri, tribuni plebis non intercedendo, quo minus quatuor quaestores promiscue de plebe ac patribus libero suffragio populi fierent. Tribunicia primum comitia sunt habita, creati omnes patricij, quorum nomina partim ex Liuiio, partim ex fragmentis Capitolinis continuauimus, nam Diodorus eos praerit. Ceterum cum in fragmento Capitolino legatur Cincinnatus II. & Medullinus III. facile colligimus, non L. Quinctium esse, quem tribunum militum III. legimus in Liuiio, mendose fortassis: sed eius fratrem T. Quinctium, qui senel tantum antea tribunus fuit, anno Urbis cccxxvii. Deinde ex hoc tertio Medullini tribunatu constat L. Furium hunc esse qui tribunus militum II. anno cccxxv. fuit, licet in Liuiio Sex. Furius II. habeatur. Quae differentia erroris prouenerit, an ex Annalium diuersitate, vix liquet. A. Sempronio insuper in Liuiio numerus II. addendus est, nam idem antea tribunus fuit anno cccxxvi. filius L. Sempronij primi censoris, nepos A. Sempronij bis Consulis. Hae autem diligentius Capitolina marmora conferenti facile patebant. Non enim memoria lapsus est Liuius, ut videtur quibusdam: sed inextricabilem errorum labyrinthum struxit in eius historia librarium negligentia.

Postumia virgo Vestalis absoluitur.

Postumia Vestalis incesti causam dixit, ob nitidiorum cultum suspecta, sed pontifices ream absoluerunt. A Campanis eodem anno Cumae, quam Graeci tum tenebant, captae sunt. Liuius.

Trib. plebis.

* M. * Antistius. // f. // nepos. Sex. Pompilius. // f. // nepos.

C. Sempronius damnatur.

M. Canuleius. // f. // nepos. C. Sempronio ob ignominiam Volsci belli denovo accusatum diem dixerunt, & xv. milibus aris suffragio populi multarunt. De agris diuidendis in senatu mentionem fecerunt. Cui actioni Sempronius reus acrimie semper resistebat. Vide Liuium libro IV. qui omnia latius.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

Sp. Maecilius // f. // nepos. Hunc quater tribunum plebis fuisse declarat postea Liuius.

[C. Plautius // f. // n. Proculus.] [Q. Petillius. // f. // nepos.] [M. Appuleius. // f. // nepos. II.] [L. Marcius. L. f. // nepos.] [L. Sicinius. L. f. Pentatus.] [M. Pomponius. M. f. // nepos.]

Aediles

//. // . // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // . Sex. Tempanius. // f. // nepos. A. Sellius. // f. // nepos.

QAESTORES. PRIMVM. QVATVOR.

CREATI SVNT.

Quaestores Urbani

//. // . // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

Quaesto-

Quaestores militares.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // . } Trib. mil. in * stipendiariis *

Conuentum erat ante tribunicia comitia, ut quaestores quorundam quatuor libero populi suffragio promiscue de patribus, vel de plebe crearentur. Creati igitur tribuni militum omnes patricij, ex his A. Sempronio quaestorum comitia habente, petentibusque inter aliquot plebeios etiam filio Antistij, ac fratre Pompilij tribunorum plebis, nec potestas, nec suffragatio eorum valuit, quin patricij, quorum patres, aique Consules fuerant, nobilitate praerententur, quemadmodum refert Liuius libro quarto. Sed qui nam illi fuerint quaestores, subicit. Ex eo tantum colligere est, more solito creatos omnes fuisse patricios. Itaque hos subiungemus, qui postea ad maiores magistratus peruenerunt, sicut antea fecimus, & quorum patres, aique (ut Liuius ait) Consules fuerunt. Officia praecipua porro quaestorum militarium fuisse colligimus ex Liuiio, Tacito, alijque, imperatorem, & exercitum sequi; stipendia, & conuectum curare; tributa, ac vectigalia colligere; praedas vendere, pecuniam militum custodire, ac denique rationem ad ararium reddere. Prouincias igitur inter se sortiebantur, in quas magistratus cum imperio erant ituri. In nulla vero belli materia, cum in prouinciam non irent magistratus: horum prouincias fuisse suspicor, a stipendiarijs diuersis populis annua tributa & vectigalia cogere ad rem militarem, & in rationum tabulas referre.

Quaestores quatuor creati omnes patricij.

Quaestorum nonnullorum militarium officia.

P. Cornelius. // . f. P. n. Cossus. // . Quinctius. L. f. L. n. Cincinnatus.

Hic quartus L. Cincinnati dictatoris filius fuit, cuius praenomen in Liuiio perijt, nec existat in Capitolinis fragmentis. Eum quippe tres, praeter Kasonem, ex Pacilia habuisse liberos testatur Liuius libro IIII. quorum nemo virtute Kasoni caedebat, & alibi cum Valerio Maximo consentiens, ait, Cincinnato ad dictaturam priuam, Kasone adhuc exulante, Veienti ex agro tres filios obuam iuisse.

M. Fabius. M. f. Q. n. Ambustus. [M. Cornelius. * M. f. M. n. * Cossus.]

Fabij autem Ambusti tres filij postea legati bellum Gallicum concitauerunt, atque ipse eodem tempore Pontifex Max. erat. ut auctor est Liuius, qui M. Ambustum appellat, non M. Vibulanum, quem patrem Ambusti fuisse, ratio annorum indicat; Consul enim iam ante annos xxix. fuerat. Hic autem sacris addictus ad summos magistratus aspirasse non videtur.

ANNI . P . R . C . C C X X I V .

Tribuni militum cos. potestate.

Agrippa. Menenius. T. f. AGRIP. N. LANATVS.

SP. NAVTIUS. Sp. f. Sp. n. Rutilus.

P. Lucretius. Hosti. f. // n. TRICIPITINVS. Trib. mil.

C. SERVILIUS. Q. f. C. n. Axilla.

NEQUE hos habemus in Diodoro Siculo, & tres dumtaxat reperimus in Liuiis. Nam C. Seruilius Axilla, quem quarto loco ponunt Capitolina fragmenta, & secundum anno sequeanti tribunatum gessisse monstrant, librariorum ni fallor, errore omissus est. Reliquorum nomina ex istdem fragmentis restitui Agrippam, Menedium, & P. Lucretium ex secundo vtriusque tribunatu; Sp. Nautium ex tertio. Seruorum de Vrbe incendenda, atque occupanda coniuratio detecta est, Aequi & Latianum hominum moluntur bellum. Liuius libro IV.

Seruorum coniuratio.

Trib. plebis.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

C. Iunius.

C. Iunius. C. f. C. n. Bubulcus. II. L. Hortensius. // f. // nepos. II.
 [L. Albinus. L. f. L. nepos. III.] [C. Appuleius. // f. // nepos.]
 [L. Allienus. L. f. // nepos. II.] [Q. Confidius. Q. f. Q. nepos.]
 [C. Popillius. // f. // nepos. II.] [C. Marcius. // f. // n. Rutilus.]
 [M. Pomponius. M. f. // nepos.] [C. Oppius. C. f. // nepos.]

Aediles

*L. *Antistius. // f. // nepos. Sp. Iulius. *L. f. L. n. *Ruga.

Quaestores urbani

Indicibus, qui coniurationem seniorum detexerant, ex S. C. libertate donatis dena-
 milia grauis aëris ex aërio iulli numerarunt. L. Iunius.

Quaestores militares

Trib. mil. in Aequico, & Laucano.

P. Postumius. A. f. A. n. Alb. Regillensis. [L. Mentenius. L. f. T. n. Lanatus.]
 M. Horatius. M. f. M. n. Barbarus. [L. Valerius. L. f. P. n. Potilus.]

ANNO P. R. C. CCCXXXV.

Trib. militum cos. potestate.

M. Papirius. L. f. * // n. MUGILLANVS.

C. SERVILIUS. Q. F. C. N. AXILLA. II. Trib. mil.

L. SERGIUS. C. F. C. N. FIDENAS. III.

TRES eius anni recensentur tribuni militum in Liuiio, Diodoro Siculo libro xix. &
 fastis Capitolinis; ex quibus numeri, qui in Liuiio & Diodoro perierunt, duobus tri-
 bunis facile restantur. Seruilij item praenomen in vtriusque auctoribus mendosum est,
 Nam Liuius Claudius, & Diodoro Marcus vocatur. A Tusculanis nunciatum Aequos
 & Laucanos arma cepisse, sed in Aligido castris posuisse, contra quos cum exercitu profe-
 cti duo tribuni militum, qui ob ambitionem discordes male rem gesserunt. Liuius. lib. I v.

Q. SERVILIUS. P. F. SP. N. PRISCVS. FIDENAS. II. Dict.

C. SERVILIUS. Q. F. C. N. AXILLA. MAG. CO.

Rei gerundae causa.

Acceptae stragis nuncio Romam perlato, in Vrbe trepida ex S. C. dictator dictus est Q. Ser-
 uilius Priscus, qui priore in dictatura Fidenas cepit. Is creauit sibi magistrum
 equitum C. Seruilium tribunum militum Urbis praedijum tenentem; quem Annales
 etiam, quos Lilius sequitur, Prisci dictatoris filium fuisse volunt, alij Seruilium, Aba-
 lam fuisse scribunt. si modo correcte legatur hoc cognomen in Liuiio. Capitolinorum
 enim fastorum auctores eos etiam sequuntur, qui alium magistrum equitum fuisse volunt,
 in Q. Prisci dictatoris filium; sed C. Seruilium Axillam appellant, non Abalam, qui er-
 ror forsitan in Liuiio librariorum negligentia est introductus, vti pro Axilla, nunc Abale
 gatur. Dictator nouo exercitu profectus ad bellum hostes vno proelio fudit, castra cepit, &
 Laucos vsque persequutus vna oppidum in potestatem redegit, & diripuit. Quo paullo
 post coloni ab Vrbe mille quingenti sunt missi, qui singuli bina iugera acceperunt. Memi-
 nit obiter etiam Liuius bellum Diodoro Siculo libro xiiii. *κατὰ δὲ τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν οὐδὲς
 αἰκίους ἀπέλαμον ἐχόντες, λαβόντες δὲ τὸν πόλιον στρατόν.* Quo loco pro λαβόντες legendum λαβόντες.
 Quod etiam seculi interpretem, qui Lauinium, non Labios expugnatum à Romanis
 scribit. Caeterum Dictator Seruilius, re bene gesta, victore exercitu Romam reducto, die
 octava, quam creatus erat, magistratu se abdicauit.

In Aligido male
 praenomen.

Victoria Di-
 ctatoris.

Laucos colo-
 nis deducta.

CENS. L. PAPIRIVS * L. f. // n. Mugillanus * // // f. // n. // Lust. fec. xiv.

Mam. Aemilius. M. f. // n. Mamercinus.

Annum eundem habuisse censores, & alterum ex ijs L. Papirium appellatum fuisse, ex
 fragmento dumtaxat Capitolino possumus colligere. Et fortassis Mugillanus hic fuit
 L. Mugillani censorij filius, qui tribunus militum anno fuit cccxxxii. collegam eius non
 inuenio. Potuit tamen fuisse Mamereus Aemilius, qui in secunda dictatura censurae tem-
 pus imminuerat. Honorem idcirco vel ab ipso spectum, vel à populo, cui gratificaretur, ei
 negatum non arbitror. Apud Liuium enim nulla alicubi censorum eius temporis est
 mentio. Lustrum autem ab his conditum fuisse xiiii. ratio sequentium lustrorum docebit.

Cens. ut aique
 lustrum in Li-
 uio, vel alijs
 non exstante.

Trib. plebis

Sp. Maecilius. // f. // nepos. II. Sp. Metilius. // f. // nepos.

Hunc ter tribunum plebis fuisse postea declarat Liuius. Per agrarias pollicitationes de-
 linira plebe, magistratum seditiose hos continuasse, & anno sequenti, ex eodem aucto-
 re colligimus.

//	//	// f. // n. //	//	//	// f. // n. //
//	//	// f. // n. //	//	//	// f. // n. //
//	//	// f. // n. //	//	//	// f. // n. //
//	//	// f. // n. //	//	//	// f. // n. //

A. Sellius. // f. // nepos. II. [Ti. Pontificius. Ti. f. Ti. nepos.]
 M. Canuleius. // f. // nepos. II. [P. Villius. P. f. // nepos.]
 [L. Villius. F. f. // nepos.] [L. Sicinius. L. f. // n. Dentatus.]
 [P. Silius. M. f. M. nepos. II.] *C. *Pompilius. // f. // nepos.

Hic frater Sex. Pompilij tribuni plebis ante biennium, tunc repulsus in quaestura peti-
 tione vt Liuius refert.

Aediles

//	//	// f. // n. //	//	//	// f. // n. //
----	----	----------------	----	----	----------------

Sex. Pompilius. // f. // nepos. *M. *Antistius. // f. // nepos.

Quaestores urbani

//	//	// f. // n. //	//	//	// f. // n. //
----	----	----------------	----	----	----------------

Quaestores militares

//	//	// f. // n. //	//	//	// f. // n. //
//	//	// f. // n. //	//	//	// f. // n. //

Trib. mil. in Aequico & Labicano.

M. Cornelius. // f. // n. Cossus. [P. Sulpicius. P. f. Ser. n. Camerinus.]
 [C. Sergius. C. f. C. nepos.] L. Virginius. *L. f. T. n. *Tricoftus.

L. Tricofti bis Consul filius, qui & ipse filium habuit militum tribunatu insignenti, vt
 ex annorum serie discimus.

ANNO P. R. C. CCCXXXVI.

Trib. mil. cos. potestate.

P. LVCRETIVS. HOSTI. F. // n. Tricipitinus. II.
 L. Seruilius. // f. // n. Structus. II. Trib. mil.
 AGRIPP. MENENIVS. T. F. Agripp. n. Lanatus. II.
 Sp. Veturius * Sp. f. Sp. n. * Crassus Cicurinus.

IN vetustioribus Liuij exemplaribus L. Seruilium Structum non reperitur, quem deside-
 rari ex Liuij verbis facile colligimus, quum prioribus nominatis praeter Verurium ad-
 dicitur, omnibus his iterum, quod de duobus solis alioquin non dixisset. Atque Diodorus
 quatuor eo anno fuisse tribunos testatur, & nominat P. Lucretium, C. Seruilium, Agrip-
 pam

pam Menenium, & Sp. Veturium. Ex quo C. Seruilium postea in Liuiio à correctoribus adiectum fuisse fit verisimile. Attamen non C. Seruilium Axillam esse, qui iam ante bis tribunus militum fuerat, ex eodem Liuiio colligimus; quum omnes huius anni præter Sp. Veturium tribunos iterum dicat. Sed L. Seruilium Structum potius existimamus, qui antea semel tribunus militum anno cccxxx. librationum culpa prætermisus erat. Frustra igitur miretur aliquis, quod Liuius rationem non reddat, cur Seruilio sit honos continuatus, cum hic plare alius ab illo superioris anni sit, quem Prisci Dictatoris filium volunt quidam Annales, fasti Capitolini C. Axillani vocant, quemadmodum tunc declarauit. Quem verò Sp. Veturium dicunt, in Liuiio Sp. Rutilius est, Veturium magis probarem, quod plebeios illa tæras nondum admittebat ad summos magistratus, ex quorum numero erant Rutilij. Res vndique foris tranquillæ fuerant, discordia domi ex agrarijs legibus fuit. Liuius libro IIII.

Agrariae seditiones.

Trib. plebis

Sp. Mæcilius. // f. // nepos. III. Sp. Metilius. // f. // nepos. II.

Ob agrarias leges Vrbcem seditionibus agitârunt. Liuius.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //

*L.*Antistius. // f. // nepos. II. Sp. Icilius. *L. f. L. n. *Ruga. II.
[C. Apronius. C. f. // nepos.] [L. Allienius. L. f. // nepos. III.]
[M. Appuleius. // f. // nepos. III.] [M. Allienius. M. f. // nepos.]
Sex. Tempanius. // f. // nepos. II. [C. Plautius. // f. // n. Proculus. II.]

Aediles

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
[C. Oppius. C. f. // nepos.] [M. Pomponius. M. f. // nepos.]

Quæstores urbani

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Quæstores militares

// // // f. // n. // } Trib. mil. in * stipendiariis *
// // // f. // n. // }

L. Furius. L. f. Sp. n. Medullinus. C. Furius. C. f. // n. Pacilus.
[Cn. Furius. C. f. // n. Pacilus.] Q. Fabius. M. f. Q. n. Ambustus.
Magistratus maiores alij trium horum ordine suo sequuntur.

ANNI. P. R. C. CCCXXXVII.

Tribuni militum cos. potestate.

A. SEMPRONIUS. L. F. A. N. Atratinus. IIII.
M. Papius. L. f. // n. Mugillanus. II.
Q. FABIVS. Q. F. M. N. Vibulanus. Trib. mil.
Sp. Nautius. Sp. f. Sp. n. Rutilus. II.

Q FABIVS in Liuij codicibus culpa librationum omnino omissus est. Monstrant hoc hoc Capitolina fragmenta & etiam Diodorus, qui Fabium non præterit, & quatuor eius anni tribunos recenser. Insuper Liuius ipse paullo post recte Q. Fabium tribunum nominat. Quod merito torit Glauconū, quum priorē hunc eius tribunatū non indenerit. Foris ocium à bellis fuit, domi tamen tribuni plebis agrarijs legibus omnia tribare non cessarunt. Liuius.

Trib.

Trib. plebis.

Sp. Mæcilius. // f. // nepos. IIII. Sp. Metilius. // f. // nepos. IIII.

*Prensantes ambo (vt ait Liuius) creati, cum rogationem promulgassent, vt ager ex hostibus captus viritim diuideretur. Quo plebiscito cum maiore ex parte publicarentur nobilium fortunæ, à patribus sex è collegio tribunorum ad intercessionem comparati sunt, qui postridie appellati in senatu pronunciarunt: Quam rogationem à collegis promulgatam senatus censuisset dissoluendæ rei publicæ esse, ei se intercedere. Ob hæc gratiæ intercessoribus à senatu actæ sunt, Latores rogationis truci oratione in collegas inuecti, proditores commodorum plebis, ac consularium seruos appellando, actionem deposuerunt. Liuius libro IIII.

Agraria rogatio vt impedita. Præcipientes in antiquis Aedibus. Atque prescibant vt continuarentur propter rogationem ab ipsis promulgatam. Dissee lector, quid probes; nam vulgata lectio, ambo absentes creati, & cū, &c. sanè vniosa videtur.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //

M. Canuleius. // f. // nepos. IIII. [Q. Petillius. // f. // nepos. II.]
[C. Appuleius. // f. // nepos. II.] [Cn. Appuleius. Cn. f. // n. Panfa.]
[L. Oppius. C. f. // nepos.] [L. Fulcinius. L. f. // nepos.]
[C. Antistius. // f. // nepos.] [M. Iuuentius. M. f. // nepos.]

Aediles

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
[C. Marcius. // f. // n. Rutilus.] [Q. Confidius. Q. f. Q. nepos.]

Quæstores urbani

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Quæstores militares

// // // f. // n. // } Trib. mil. in * stipendiariis *
// // // f. // n. // }

C. Nautius. // f. // n. Rutilus. M. Aemilius. Mam. f. M. n. Mamercinus.
[Ti. Aemilius. Ti. f. Ti. n. Mamercinus.] [Sex. Quinctilius. Sex. f. Sex. nepos.]
Nautius quinto postea anno Cos. est factus, & Aemilius sexto, qui & ter deinde tribunus militum consularis P. CORNELIVS reperietur in Capitolinis, & Liuiio.

ANNI. P. R. C. CCCXXXVIII.

Trib. mil. cos. potestate.

P. CORNELIVS. // f. P. N. Cossus.
// Quinctius. L. f. L. n. Cincinnatus. Trib. mil.
C. VALERIVS. L. F. VOLVSI. N. Potit. Volusus
N. Fabius. Q. f. M. n. Vibulanus.

M ALB M. Fabius in Liuiio legitur. in Diodori exemplaribus duo ex his tribuni desiderantur, C. Valerius nempe, & Quinctius Cincinnatus, cuius prænomen in Liuiio perijt.

Tiberis inundauit Lauicanis nouis colonis Romanorū Volani intulerunt bellū. Quam noxam cum se consensu & auxilio omnium Aequorum defensuros speraret, deserti à suis facile per obsidionem & leuem pugnam oppidum & fines perdiderunt. Liuius lib. IV. Vola capta.

Trib. plebis

L. Sextius. // f. // nepos. Rogationem tulit, vt Volas, sicut Lauicos coloni mitterentur, sed per intercessionem collegarum discussa est, qui nullum plebiscitum nisi

Sextia rogatio de colonia Volas deducenda.

nisi ex auctoritate senatus passuros se perferri ostenderunt. Linius libro IIII. In quibusdam exemplaribus L. Decius vocatur, sed, ni fallor, mendosè.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

C. Iunius. C. f. C. n. Bubulcus. III. L. Hortensius. // . f. // . nepos. III.
* M. Antistius. // . f. // . nepos. II. Sex. Pompilius. // . f. // . nepos. II.
[C. Oppius. C. f. // . nepos. II.] [C. Canuleius. C. f. // . nepos.]
[Q. Mælius. Q. f. // . nepos.] [T. Genucius. T. f. T. n. Auentinensis.]
[C. Sextius. C. f. // . nepos.]

Aediles

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
[C. Apronius. C. f. // . nepos.] * M. Antistius * M. f. // . nepos.

Quæstores vr bani

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

Quæstores militares

//. // . f. // . n. // . } Trib. mil. in Aequico.
//. // . f. // . n. // . }

C. Iulius. L. f. Vopisci. n. Iulus. [Proculus. Geganius. Proc. f. M. n. Macerinus.]
[C. Nautius. C. f. C. n. Rutilus.] [Mam. Aemilius. Mam. f. Ti. n. Mamercin⁹.]

ANNI. P. R. C. CCCXXXVIII.

Trib. mil. cos. potestate.

Q. FABIVS. Q. F. M. N. Vibulanus. II.
Cn. Cornelius. * M. f. M. n. * Cossus. Trib. mil.
P. POSTVMIVS. A. F. A. N. Albus. In magistratu seditione militari
Regillensis. occisus est.
L. Valerius. L. f. P. n. Potitus.

ITA hos nominant Capitolina marmora & Linius, in quo tamen errore librariorum, prænomen Marci Postumio adiunctum est. Sed Diodori exemplar in tribunorum prænominibus discrepat, leguntur enim ita, Τιβέριος ποστύμιος, Γαίος κορνήλιος, Γαίος υιάλιος, καὶ Καίων φάσιος. Quod ex Annalium diuersitate fortassis euenit.

Volas receptas Aequi, * colonia eò deducta, nouis viribus firmarunt. Bellum Aequis illatum, quod P. Postumio à collegis permissum, qui hostibus leui prælio fractis, Volas oppidum inuasit, & inter oppugnationem militibus prædam cum promississet, capto oppido fidem mutauit; prædamque per quæstores in ærarium reduxit. Hinc iræ, & seditiones exortæ, quas cum per violentiam, & pœnas militum sedare vellet, maiores excitauit: eoque indignatio erupit, vt ipse Postumius Imperator ab exercitu suo lapidibus cooperiretur. Linius libro IIII. Zonaras Annalium secundo. Florus libro I. cap. XXII.

Trib. plebis

L. Sextius. // . f. // . nepos. II. Agrariam legem renouauit, simulque vti Volas quoque mitterentur coloni promulgauit. Verum ob ciuiles discordias actiones eius discussæ sunt. Linius lib. quarto. In aliquibus exemplaribus perperam M. Festius vocatur.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

//. // . f.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

Sex. Tempanius. // . f. // . nepos. III. [Ti. Pontificius. Ti. f. Ti. nepos. II.]
[A. Tempanius. // . f. // . nepos.] [Sp. Tempanius. // . f. // . nepos.]
M. Canuleius. // . f. // . nepos. IV. Sp. Mæcilius. // . f. // . nepos. V.
[L. Oppius. L. f. // . nepos.] [L. Canuleius. C. f. // . nepos.]
[L. Apronius. L. f. // . nepos.]

Aediles

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
[C. Plautius. // . f. // . n. Proculus.] [M. Allienius. // . f. // . nepos.]

Quæstores vr bani

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

Quæstores militares

//. // . f. // . n. // .

P. Sestius. * P. f. Q. n. Capitolinus * P. Postumij trib. mil. in Aequico.
Hic seditionem in castris contra Postumium concitatam coercere violentia volens, sa- p. Sestij quid-
xo vulneratus est, vt refert Linius libro IV. Zonaras occisum scribit. P. Sestij decemviri stor vulnera-
legum ferendarum fuisse filium puto, quamuis male in plerisque Liuij exemplaribus tm.
P. Sestius appelletur. Nam Sextij plebeij fuere, & nondum ex plebe fieri coeperant
tum quæstores.

[C. Seruilius. C. f. C. n. Ahala] [C. Seruilius. C. f. // . n. Structus.]
[T. Virginius. T. f. // . n. Tricoftus. Cælimontanus.]

ANNI. P. R. C. CCCXL.

Consules

M. Cornelius. // . f. // . n. Cossus. L. Furius. L. f. Sp. n. Medullinus.

OB superioris anni dissidia & seditiones, tribunis militum de morte collegæ per se-
natum quæstiones discernentibus, veriti patres ne metu quæstionum, irata plebs tri-
bunos militum ex plebe crearet, summopere contendebant, vt Cōsules in annum sequen-
tem crearentur. Intercedentibus tribunis plebis res ad interregnum redijt, victoria deinde
penes patres fuit, & Q. Fabio interrege comitia habente, Consules creati sunt M. Corne-
lius Cossus, L. Furius Medullinus. Hunc ex secundo tribunatu militari descripsimus, qui
exat in Capitolinis fragmentis. Cornelius Auli prænomen habet in Liuij contra Dio-
dorum & Cassiodorum, qui nominant etiam hos Consules. Sed mendum esse suspicor,
cum Linius numerum non addat, & A. Cornelius etiam antea Consul fuerit.

P. Postumij cædes paucorum supplicio per Consules consensu populi est vindicata. Ad-
uersus Volscos Hernicorum agros depopulantes L. Furius Consul legiones duxit, & cum
hostem non repperisset, Ferentinum, vbi Volsci esse dicebantur, priore nocte desertum oc-
cupat. Ager Hernicis est attributus. Linius libro IIII.

Questio de
P. Postumij
trib. militum
cæde populi
insu habita

Trib. plebis.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

Q. Publilius. // . f. // . n. Philo. [C. Marcus. // . f. // . n. Rutilus. II.]
[C. Antistius. // . f. // . nepos. II.] [L. Rabalcius. // . f. // . nepos.]
[L. Tempanius. // . f. // . nepos.] [Cn. Sellius. // . f. // . nepos.]

S

[L. Cædi-

* Coloniaq;
In Liuij exem-
plaribus men-
dosè
Vola demò
capta.
P. Postumius
Imperator à suis
militibus lapi-
dibus obrutus.

[L. Cædicius. L. f. L. nepos.] [T. Genucius. T. f. T. n. Auentinensis. II.]
Sex. Sextius. N. f. n. Sextinus. [C. Apronius. C. f. nepos. II.]

Q. Publilius auus fuit Q. Philonis quinquies postea Consulis, & primi è plebe prætoris.
Sextius hic pater L. Sextii fuit primi è plebe Consulis, vt marmora docet Capitolina.

Aediles

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.
[L. Oppius. C. f. II. nepos.] [L. Fulcinius. L. f. II. nepos.]

Quæstores urbani

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

Quæstores militares

II. II. II. f. II. n. II. M. Cossi. cos. in *stipendiariis.*
II. II. II. f. II. n. II. L. Furij. cos. in Volco.

N. Fabius. M. f. Q. n. Ambustus. P. Cornelius. M. f. L. n. Rutilus. Cossus.
Cn. Cornelius. A. f. M. n. Cossus. P. Cornelius. A. f. M. n. Cossus.

Hos duos fratres & A. Cossi, qui opima de Larre Tolunio retulerat, filios fuisse indicant Capitolina marmora, in quibus & collegarum maiores magistratus reperiuntur.

ANNI. P. R. C. CCCXLI.

Consules.

Q. Fabius. M. f. Q. n. Ambustus. C. Furius. C. f. II. n. Pacilus.

HABENT ita Consules Liuius & Cassiodorus. A Diodoro cognomina omittuntur.
Pacilus Furiorum cognomen, non Pacilius, vel Petilius, vt expriment vulgati codices. C. Furij censoris filius hic videtur.

Foris omnia tranquilla fuerunt, in Vrbe pestilentia & annonæ penuria vehementer laborata est. Liuius.

Cens. II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II. Lustr. sec. xv.
L. Sergius. C. f. C. n. Fidenas. Q. Seruilius. P. f. Sp. n. Priscus. Fidenas.

Hoc ferè tempore lustrum denuò conditum à censoribus fuisse, ratio fastorum Capitolinorum satis indicat, quemadmodum in sequenti xvi. lustrò patebit. Sed Liuius (vt antea dixi) in tam verusta historia satis negligens, hæc & alia multa omnino præterijt. Neque a libi apud auctores huius lustrì, vel censorum mentionem reperio. Suppleui tamen vacua loca ex instituto meo, duos è patrum primoribus annotando auctoritate præcipuos, quorum vnus bis Cos. & ter tribunus militum fuerat, alter bis dictator. Ambo Fidenates ex victorijs appellabantur.

Trib. plebis

L. Iclius * L. f. C. n. * Ruga. Is annum modestia tribunorum plebis exactum excipiens, velut pensum nominis, familiæque suæ, seditiones agrarijs legibus promulgandis exciuit. Verum pestilentia minaciore coorta, cogitationes hominum à fori controuersijs ad curam corporum auertit. Liuius. In aliquot exemplaribus mendose Licius appellatur.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

M. Antistius. II. f. II. nepos. III. Sex. Pompilius. II. f. II. nepos. III.
[C. Canuleius. C. f. II. nepos. II.] M. Canuleius. II. f. II. nepos. V.

L. Sextius.

L. Sextius. II. f. II. nepos. III. [C. Sextius. C. f. II. nepos. II.]
[C. Sellius. II. f. II. nepos.] [M. Duilius. M. f. M. nepos.]
[Q. Cæcilius. Q. f. II. n. Metellus.]

Aediles

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.
[Sp. Tempanius. II. f. II. nepos.] [Q. Petilius. II. f. II. nepos.]

Quæstores urbani

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

Quæstores militares

II. II. II. f. II. n. II. Q. Fabij. } Coss. in *stipendiariis.*
II. II. II. f. II. n. II. C. Furij. }
[P. Claudius. Ap. f. Ap. n. Crafs. Regillensis.] [M. Geganius. M. f. M. n. Macerinus.]
[M. Valerius. M. f. M. n. Maximus.] Q. Quinctius. L. f. L. n. Cincinnatus.

ANNI. P. R. C. CCCXLII.

Consules.

M. Papirius. * L. f. II. n. C. Nauitius. II. f. II. n. Rutilus. Mugillanus.

NOMINANTVR hi Consules à Liuiio, Diodoro, & Cassiodoro, & in tabulis Græcis per sola cognomina, Mugillanus & Rutilus. M. Papirius autem L. Papirij primi censoris filius videtur fuisse.

Fames inualefcens Urbem totam turbauit, & ægrè, missis circa omnes populos legatis ad frumentum mercandum, annonæ fuit subuenitum. Superbè porro à Samnitibus, qui Capuam Cumasque tenebant, legati prohibiti commercio sunt. Liuius libro III.

Trib. plebis.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

[L. Iunius. C. f. C. n. Bubulcus. Brutus.] [Q. Terentius. Q. f. II. nepos.]
Q. Silius. II. f. II. nepos. C. Duilius. II. f. II. nepos.
[Ti. Pontificius. Ti. f. Ti. nepos. III.] [C. Plautius. II. f. II. n. Proculus. III.]
K. Atinius. K. f. K. n. Longus. Frater L. Longi, qui ex primis tribunis militum plebeijs fuit.

[Voler. Publilius. Voler. f. II. Trebius. II. f. II. nepos.]
Voler. n. Philo. [L. Petilius. L. f. II. nepos.]

Aediles

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.
[L. Cædicius. L. f. L. nepos.] [L. Oppius. L. f. II. nepos.]

Quæstores urbani

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

Quæstores militares

II. II. II. f. II. n. II. M. Papirij. } Coss. in *stipendiariis.*
II. II. II. f. II. n. II. C. Nautij. }

P. Cornelius * M. f. M. n. * Maluginensis. [T. Veturius. T. f. T. n. Geminus.]
M. Sergius. L. f. L. n. Fidenas. [L. Sergius. L. f. L. n. Fidenas.]

Cornelius & Sergius bis tribuni militum, consulari potestate subsequuntur, & in mar- moribus Capitolinis Sergius extat. Alij duo ex ordine temporum sunt adiuncti.

ANNI. P. R. C. CCCXLIII.

Consules.

M. Aemilius. Mam. f. M. n. Mamercinus. C. Valerius. L. f. Volusi. n. Potitus. Volusus.

NOMINA Consulium, vt vides, ex fragmentis Capitolinis descripsi, in quibus extant eorum tribunatus militares. Diodorus item Manij prænomen Aemilio attribuit, quare in Liuiio & Cassiodoro mendosè Marcus appellatur.

Aequi adiunctis Volscorum voluntarijs in Latinum, & Hernicum descendentes arcem Caruentanam occupant, dum in Vrbe plebs cum patribus ob legem agrariam dissidet, & delectus à tribunis plebis impeditur. Liuius libro IV.

Arx Caruen- tana ab Aequis occupata.

Trib. plebis

M. Mænius. // f. // nepos. Legem agrariam rogauit, delectum militarem impedit, sed collegis tandem intercedentibus, actio tribuni sublata est. Liuius. Sed Menenius perperam in exemplaribus vulgatis appellatur: nam patricij sunt Menenij, qui tribuni plebis esse non potuerunt.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Volero. Publilius. P. f. Voler. n. Philo. [A. Tempanius. // f. // nepos.]
M. Genucius. M. f. // n. Auentinensis. *[C. Apronius. C. f. // nepos. III.]
Sex. Sextius. N. f. // n. Sextinus. // Q. Publilius. // f. // n. Philo.
[L. Tempanius. // f. // nepos. II.] [Cn. Sellius. // f. // nepos. II.]
[L. Mæcilius. L. f. L. nepos.]

Aediles

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
L. Icilius. * L. f. C. n. * Ruga. // Trebius // f. // nepos. Qui populo assibus frumentum præstitit, ideoque statuas in Capitolio & palatio meruit, populi que humeris demum mortuus est elatus. Plinius libro XV III. cap. III. vbi præ- nomen eius perijt.

Trebij aedilis honores.

Quæstores vr bani

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Quæstores militares

// // // f. // n. // } C. Valerij cos. in Aequico.
// // // f. // n. // }

Prædam ex arce Caruentana receptam iussu Cos. sub hasta vendidère, & in publicum rede- gere, Liuius.

M. Furius. // f. // Fufus. A. Manlius. A. f. Cn. n. Vulso. Capitolinus.
M. Quinctilius. // f. // n. Varus. [M. Aebutius. M. f. // n. Elua.]

Patrem M. Aebutij colonie deducendæ Ardeam treuirum ann. CCCXI. nominat. Li- uius libro IV. Aliorum maiores magistratus sequuntur.

C. Vale-

C. Valerius. L. f. Volusi. n. Potitus. ann. CCCXLIII.
Volusus. cos. ouans de Aequis. // // //

C. Valerius Consul inuitos ferè ciues ad sacramentum coëgit, cum paucis appellanti- bus tribunum plebis, collum torssisset. Ducto contra hostes exercitu arcem Caruentanam præsidio deiecit statim recepit, prædamque inibi repertam sub hasta venditam in ararium redegit, prædicans abnuentem militiam exercitum præda indignum esse. Hinc magis au- ctæ militum iræ in Consulèm, vt cum ex S. C. ouans Urbem intraret, inconditi versus militari licentia alternatim à subsequentibus sint iactati, quibus Consul increpitus, & M. Mænij tribuni plebis nomen celebre fuit. Liuius libro IIII.

Arx Caruentana recuperata.

ANNI. P. R. C. CCCXLIV.

Consules.

Cn. Cornelius. A. F. M. N. Cossus. L. Furius. L. f. Sp. n. MEDVLLIN. II.

CONSVLVM nomina partim, vt vides, ex frag- mentis Capitolinis, partim ex Liuiio concinnauimus. Cassiodorus cognomina omittit, sicut & Diodorus, sed pro Cn. Cornelio, in exemplaribus huius exprimitur Cn. Pompeius, errore procul dubio librario- rum: Pompeios enim plebeios esse constat, qui tunc temporis nondum admittebantur ad consulatus; neque eam gentem ad eò antiquam fuisse opinor. Tabulæ Græcæ Cossus, & Medullinum suggerunt, sicut & Cuspiniani.

Dum delectus impediunt Romæ tribuni plebis, Volsci & Aequi in agrum Latinum Hernicumque prædatum exiuerunt, arcem Caruentanam recuperarunt, quæ frustra dein- de à Romanis oppugnata est. Verrugo tamen in Volscis ab eodem exercitu Consulum ductu est recepta, & populationes ingentes in Aequis & Volscis sunt factæ. Liuius.

Aequi Carue- tanam arcem recuperant. Verrugo rece- pta.

Trib. plebis

* Sp. * Icilius * Sp. f. Sp. n. Ruga. * C. * Icilius * L. f. C. n. Ruga.

* L. * Icilius * Sp. f. Sp. n. * Ruga. Ex familia infestissima patribus Iciliij tres, principio anni infensam plebem nacti, quod tribunicia sibi comitia pro consulari- bus à senatu non fuissent commissa, facillè effecerunt, vt quæstorij comitijs plebei pri- mum crearentur quæstores. Delectus deinde pertinaciùs impediendo, senatu consul- tum de tribunis militum in annum insequentem creandis extorsit, vt plebeis ho- minibus item aditus ad summos honores esset. Certo tamen pacto tribunicia comitia patres admisere, ne cuius ratio in ijs haberetur, qui eo anno tribunus plebis esset; ne- que quis reficeretur in annum sequentem tribunus plebis: haud dubiè Icilios excludente senatu, quos mercedem seditiosi tribunatus plebis perere summos magistratus patricij insimulabant. Liuius libro quarto.

S. C. de tribu- nis militum creandis limi- tatum.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //

[C. Iunius. * L. f. C. n. Brut. Bubulcus.] [L. Villius. P. f. // nepos.]
[C. Volumnius. C. f. // n. Flamma.] [M. Pompilius. M. f. M. nepos.]
[Q. Decius. Q. f. Q. n. Mus.] [Q. Cæcilius. Q. f. // n. Metellus. II.]
C. Licinius. P. f. // n. Caluus.

Aediles

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
Voler. Publilius. P. f. Voler. n. Philo. [M. Duilius. M. f. M. nepos.]

QVAESTORES PRIMVM. E. PLEBE CREATI.

Quæstorij (inquit Liuius) comitijs plebs dolorem suum simul ostendit, & vltia est, plebeios primùm quæstores creando: ita vt inter quatuor vni tantùm patricio K. Fabio relinqueretur locus, & tres plebei Q. Silius, P. Aelius, & P. Pupius clarissimarum familiarum iuuenibus præferrentur. Pro ingenti itaque victoria id plebi fuit, quæsturamq̃ non honoris ipsius finem æstimabant, sed patefactus ad consularum ac triumphos aditus nouis hominibus videbatur. Liuius libro IIII. Meminit item libro VI. quæstores è plebe paucis annis ante tribunos militum plebeios creati coeptos dicens.

Quæstura grauis ad maiores honores.

Quæstores vrbani

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.

Quæstores militares

II. II. II. f. II. n. II. Cn. Cossi. Cos. } in Aequico, & Volſco.
II. II. II. f. II. n. II. L. Medullini cos. }
P. Aelius. II. f. II. n. Pætus. } primi de plebe.
P. Pupius. II. f. II. nepos. }
Q. Silius. II. f. II. nepos. }
K. Fabius. M. f. Q. n. Ambustus. Hic perperam C. Fabius appellatur in Liuianis exemplaribus. Sequetur enim ter tribunus militum in fastis. Quorum magistratum duo priores reperiuntur in Capitolinis fragmentis, ex quibus eius nomen integrum descripsi.

ANNI. P. R. C. CCCXLV.

Trib. mil. cos. potestate.

C. Iulius. L. f. VOPISCI. N. IVLVS.
P. Cornelius. A. F. M. N. COSSVS. TR. MIL.
C. Seruilius. P. F. Q. N. AHALA.

TRIBVNI militum tres patricij contra spes omnium creati sunt, licet in populi potestate erat plebeios etiam creare. Nomina eorum ex Liuius, Diodoro, & fragmentis Capitolinis restitui. At Cornelij Cossi prænomen mirè in exemplaribus Liuianis variatur, in aliquibus enim Cn. Cornelius legitur, vt videatur idem cum superioris anni Consule, in alijs Marcus, in pluribus tamen vt etiam in Diodoro P. Cornelius appellatur. Videtur itaque Cn. Cornelij Cos. frater fuisse.

Volſcum & Aequicum bellum.

Volſci & Aequi ad Antium summa vi atque apparatu bellum repararunt. Liuius libro quarto.

P. Cornelius. M. F. L. N. RUTILVS. COSSVS. DICT.
C. Seruilius. P. F. Q. N. AHALA. MAG. EQ.
REI. GERVNDÆ. CAVSSA.

Volſci belli tumultus maior in Vrbe nunciatus, quàm res erat. Itaque senatus, vt in rebus trepidis solet, dictatorem voluit. Aegrè id passi sunt tribuni militum duo, qui se ad id bellum satis idoneos duces putabant. C. Seruilius tamen inuitis collegis ex senatus sententia dictatorem dixit P. Cornelium Rutilum Cossam, à quo ipse magister equitum dictus est. Nihil tamen hoc bello memorabile gestum. Compulsis enim leui proelio intracta inopia inimicis, agisque Volſcorum depopulatis, exercitum dictator reduxit, & se magistratu abdicauit. Liuius libro IIII.

Volſci & Aequi qui proſtigati.

Trib. plebis

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.

M. Genu-

M. Genucius. Cn. f. II. n. Auentinensis. Pater L. Genucij, qui primus consulatum in eam familiam intulit.

L. Icilius. * L. f. C. n. * Ruga. II. [L. Manilius. L. f. M. nepos.]
[L. Sicinius. L. f. C. n. Bellutus.] [C. Sicinius. L. f. C. n. Bellutus.]
II. Trebius. II. f. II. nepos. II. K. Arinius. K. f. K. n. Longus. II.
[P. Decius. P. f. Q. n. Mus] [L. Ticinius. L. f. L. nepos.]
[Sextus Titinius. Sex. f. II. nepos.]

Aediles

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.
M. Mænius. II. f. II. nepos. C. Duilius. II. f. II. nepos.

Quæstores vrbani

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.

Quæstores militares

II. II. II. f. II. n. II. } P. Cornelij Dict. in Volſco, & Aequico.
II. II. II. f. II. n. II. }

Ap. Claudius. Ap. Ap. n. Crassus. L. Iulius. II. f. II. n. Iulus.
M. Pomponius. * M. f. * II. nepos. Cn. Genucius * Cn. f. * II. n. Auentinensis.
Consularis viri L. Genucij videtur patruus. M. Pomponius patre, ni fallor, tribunicio tribunus etiam militum è plebe postea creatus est.

ANNI. P. R. C. CCCXLVI.

Trib. mil. cos. potestate.

C. Valerius. L. f. Volufi N. POTITVS. VOLVSVS. II.
C. SERVILIVS. P. F. Q. N. AHALA. II.
L. Furius. L. f. Sp. n. MEDVLLINVS. TR. MIL.
N. FABIVS. Q. F. M. N. VIBVLANVS. II.

QVATOR tribuni militum creati sunt, exclusis plebeijs, omnes patricij, atque iam functi eo honore, vt tradit Liuius. At ramen L. Medullinus non antea tribunus militum fuerat, quod monstrat fragmentum Capitolinum, sed bis antea Consul. Quapropter illi non est addendus numerus II. nam filius est L. Furij Medullini, qui ter tribunus militum fuit. Numerij prænomen tribuant Fabio Capitolina fragmenta, & Diodorus libri XIII. principio. Incorrectè igitur Cn. Fabius legitur in Liuius, qui C. Seruilium resectum continuato honore memorat, cum ob alias virtutes, tum ob recentem fauorem, ynica moderatione partum.

Verruginis præsidium à Volſcis expugnatum.

In Volſcis accepta clades expugnato ab hostibus Verruginis præsidio. Tarditate & negligentia senatus id accidisse tradit Liuius, quod non maturè conferri militem, & subsidium ferri curarit.

Trib. plebis

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.
[L. Junius. C. f. C. n. Bubulc. Brutus. II.] [P. Mucius. P. f. P. n. Scæuula.]
[Q. Mucius. Q. f. P. n. Scæuula.] [Voler. Publilius. Voler. f. Voler. n. Philo. II.]
Q. Pub-

Q. Publilius. // f. // n. Philo. III. [L. Cædicius. L. f. L. nepos. II.]
Sex. Sextius. N. f. // n. [Q. Decius. P. f. Q. n. Mus.]
Sextinus. III.
[M. Manilius. M. f. M. nepos.] [C. Titinius. Sex. f. // nepos.]

Aediles

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
* Sp. Icilius. * Sp. f. Sp. n. Q. Silius. // f. // nepos.
Ruga.

Quæstores urbani

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Quæstores militares

// // // f. // n. // }
// // // f. // n. // } Tribunorum mil. in Volscis.

L. Atinius. K. f. K. n. Longus. L. Publilius. L. f. Voler. n. Philo.
Vulscus.

Q. Sulpicius. Ser. f. Ser. n. Q. Seruilius. Q. f. P. n. Priscus.
Camerinus. Cornutus. Fidenas.

Hic filius Q. Prisci Fidenaris iterum Dictatoris sexies tribunus militum factus est.
Q. Sulpicius nepos Ser. Sulpicij decemviri fuisse noscitur ex Capitolinis marmoribus,
in quibus sic descriptus est tribunus militum; vt & alij duo plebeij inter primos plebeios.

ANNI. P. R. C. CCCXLVII.

Trib. mil. cos. potestate.

P. Cornelius. M. f. L. n. RUTILVS. COSSVS.
L. VALERIVS. L. F. P. N. POTITVS. II.
Cn. Cornelius. A. f. M. n. COSSVS. TR. MIL.
N. FABIVS. M. F. Q. N. AMBVSTVS.

NOMINANTVR tribuni militum à Liuiò & Diodoro, inter quos duo Cornelij
Cossi P. & Cn. ille Dictator antea & hic Consul fuerat, sed nescio quem Terentium
Maximum pro eo collocet Diodorus Siculus. Fabio Ambusto restituendum prænomen
Numerij, quod extat in fragmento Capitolino.

Veientibus bellum indictum est, quod annos post decē captis Veijs à M. Camillo confe-
ctum. Volscorum agri vastati à Romanis tribus exercitibus, Anxur captum, & direptum
est. Militibus ex publico primùm stipendium est decretum ex S. C. cum ante id tempus
ex suo quisque militasset. Liuius in fine libri quarti. Diodorus libro XIIII. breuiter enim
omnia complectitur.

Veientibus bellum
ab superbis
responsum le-
gatis Romanis
datum.
Stipendia mi-
litibus ex publi-
co decreta pri-
mùm.

Trib. plebis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
P. Aelius. // f. // n. Pætus. P. Pupius. // f. // nepos.
Volero. Publilius. P. f. Voler. n. // Trebius. // f. // nepos. III.
Philo. II.

Cn. Genucius. * Cn. f. // n. M. Pomponius. * M. f. * // nepos.
Auentinensis.

K. Atinius

K. Atinius. K. f. K. n. Longus. III. [C. Iunius. L. f. C. n. Brutus.
Bubulcus.]
[M. Pompilius. M. f. M. nepos. II.] [C. Titius. C. f. // nepos.]

Aediles

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
* C. Icilius. * L. f. C. n. Ruga. [Q. Decius. Q. f. Q. n. Mus.]

Quæstores urbani

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Quæstores militares

// // // f. // n. // }
// // // f. // n. // } Trib. mil. in Volscis.

P. Mælius. Sp. f. C. n. Capitolinus. P. Mænius. // f. // nepos.
L. Iulius. L. f. Vopisci. n. Iulus. P. Licinius. P. f. // n. Calvus.

P. Licinij pater primus ex plebe non diu post factus est tribunus militum, nullis ante
honoribus usus, & exacta iam ætate. P. Mænius autem iuuis fuit C. Mænij consularis
ac triumphalis, vt indicant marmora Capitolina, in quibus & alij duo reperiuntur sic
notati, quorum L. Iulius patrem habuit consulem ac magistrum equitum.

ANNI. P. R. C. CCCXLVIII.

Trib. mil. cos. potestate.

C. Iulius. L. f. Vopisci n. IULVS. II.
M. AEMILIVS. MAM. F. M. N. MAMERCINVS.
T. Quinctius. T. f. // n. CAPITOLIN. BAR. //
L. FURIVS. L. F. SP. N. MEDVLLINVS. II. TR. MIL.
Q. Quinctius. L. f. L. n. CINCINNATVS.
A. MANLIVS. A. F. CN. N. VULSO. CAPITOLIN.

HOC primùm anno sex tribuni militum creati sunt, ex quibus tres desiderantur in
Diodoro, M. Aemilius, L. Furius, Q. Quinctius. Liuius satis exactè enumerat om-
nes, sed errore forsan librariorum tertius esse dicitur hic L. Furij tribunarius, cum rectè se-
cundus sit in tabulis Capitolinis.

Obsideri cœperunt eo anno Veientes. Liuius.

Obsidio Veio-
rum de annis
hæc incipit.

Trib. plebis

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //

C. Duilius. // f. // nepos. II. [M. Duilius. M. f. M. nepos. II.]
L. Titinius. // f. // nepos. L. Atinius. K. f. K. n. Longus.
L. Publilius. P. f. Voler. n. [C. Aelius. C. f. // n. Pætus.]
Philo. Vulscus.

[L. Cædicius. L. f. L. nepos. III.] [Cn. Pupius. // f. // nepos.]
[C. Popillius. C. f. // nepos.] [C. Volumnius. C. f. // n. Flamma. II.]

Aediles

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
* L. Icilius. * Sp. f. Sp. n. Ruga. M. Genucius. Cn. f. // n. Auentinensis.

Quæsto-

Quæstores vr bani

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.

Quæstores militares

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.

M. Metilius. * M. f. M. nepos. * P. Curatius. 11. f. 11. nepos. Sp. Furius. L. f. Sp. n. Medullinus. L. Virginius. 11. f. 11. n. Tricoftus Calimontanus.

ANNI. P. R. C. CCC XLIX.

Trib. mil. cos. potestate.

P. Cornelius. * M. f. M. n. * MalyGINENSIS. SP. NAUTIVS. SP. F. SP. N. RVTILVS. III. Sp. Cornelius. f. n. COSSVS. II. TR. MIL. C. VALERIVS. L. F. NOL. N. POLITVS. VOLVSVS. III. K. Fabius. M. f. Q. n. Ambvstrvs. M. SERGIUS. L. f. L. n. FIDENAS.

TERTVS hic Sp. Nautij tribunus est, vt monstrant fragmenta Capitolina, non secundus, vt est in Liuiio. Bis enim ante tribunus militum fuit, & semel Consul, quemadmodum ex iisdem fastorum tabulis colligi potest. Cæsonis prænomen addit Fabio, item Diodorus, & Manij, Sergio Fidenatis, quapropter corrigenda sunt hæc prænomina in Liuiio, sed quisnam ἰούλιος λαυκούδος pro Cn. Cornelio irrepsit in Diodori exemplaribus, ignoro.

Volsci proelio victi sunt inter Ferentinum & Ecetram. Arrena deinde oblecta, capta & diruta. Legionibus demum reductis Romana vis omnis Veios est conuersa. Liuius in fine libri quartæ

Trib. plebis

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.

* Sp. * Icilius. * S. f. Sp. n. * P. Manius. 11. f. 11. nepos. Ruga. 11. Volero. Publilius. P. f. Voler. n. Philo. 111. [A. Trebius. 11. f. 11. nepos.] P. Licinius. P. f. 11. n. Caluus [P. Silius. P. f. P. nepos.] P. Mælius. Sp. f. C. n. Capitolinus. [C. Titinius Sex. f. 11. nepos.] [M. Manilius. M. f. M. nepos. 11.] [C. Apronius. C. f. Cn. nepos.]

Aediles

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.

P. Aelius. 11. f. 11. n. Pætus. Cn. Genucius. * Cn. f. * 11. n. Auentinensis.

Quæstores vr bani

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.

Quæstores militares

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.

Trib. mil. in Volso, & Veientiis. C. Luce:

Victoria de Volso.

C. Lucerius. 11. f. 11. nepos. M. Sulpicius. Q. f. 11. n. Peticus. M. Popillius. C. f. 11. nepos. M. Genucius. M. f. 11. n. Auentinensis. Tres postremi patres fuere consularium C. Petici, M. Lænaris, & Cn. Genucij, vt marmora monstrant Capitolina. Lucerium tribunum plebis adfert Liuius.

ANNI. P. R. C. CCCL.

Trib. mil. cos. potestate.

M. Aemilius. Mam. f. M. n. Mamercin. 11. M. FVRIUS. 11. f. 11. n. FVSVS. Ap. Claudius. Ap. f. Ap. n. Crassus. L. IVLIVS. 11. f. 11. n. IVLVS. M. Quintilius. 11. f. 11. n. Varus. L. VALERIVS. L. f. P. n. POTIVS. III.

DISCREPAT hic à tabulis Capitolinis historia Liuiana, quæ octo tribunos militum, insolito prius numero, nobis exprimit, censores eius anni, quos monstrant Capitolina tabula, tribunis adiungens: nescio quònam in hoc sequatur auctores Liuius. Constat enim paullo post M. Camillum, & M. Postumium non tribunos militum, sed censores fuisse. Ex Diodoro sanè Siculo sex tribunorum vix nomina, nedum octo colligi possunt. Porro M. Furius Fusus, cuius nominis extant vestigia in Capitolinis fragmentis, in Liuiio penitus interijt, atque eius locum occupauit nescio quis M. Postumius, nam duo enumerantur inter eius anni tribunos apud Liuium, posterior Albinus cognomine, priorem Glareanus Regillensem vocat, vt eisdem seuerè opinor; sed eadem duo cognomina rectè vni censori M. Postumio adscribunt marmora Capitolina, ex quibus irem colligitur fratrem ipsum fuisse P. Postumij tribuni militum, qui ab exercitu suo lapidibus obatus fuit. Ap. Claudius est filius Ap. Claudij tribuni militum anno cccxxix: & decemviri nepos, auctore Liuiio. In L. verò Iulij prænomine congruit marmoribus Diodorus; sed Liuius Marcum appellat in sucto Iulio genti prænominae. C. Iulij ter Consulis filius existimatur à quibusdam.

Ad Veios obsidionem acriter continuauerunt tribuni militum, hibernare etiã sub pedibus coacto exercitu more Romanis antè inuitato. Qua de causa cum tribuni plebis in Vrbe querelas in concionibus excitarent, proluxa & eloquenti oratione ab Ap. Claudio tribuno militum, qui ad præsidium Vrbs à collegis erat relictus, ijs est responsum, quæ multitudinem omnem in suas traxit partes. Itaque quibus census equester erat, & equi publici non erant assignati, suis equis vltro se militaturos professi sunt. Quorum exemplum sequuta est plebeia multitudo, quæ nomina inuitis tribunis plebis vltro dare, pedestremque operam reip. extra ordinem polliceri, affirmans si Veios duceretur, fore vt non nisi vrbe capta abscederet. Ast multitudini gratiæ, & voluntarijs ex S. C. stipendia sunt decreta, & equi certus numerus æris est assignatus. Tum primum equis merere equites coeperunt, cum antea non stipendium, sed equus daretur publicus. Hæc latissime Liuius in principio libri quinti. Plutarchus in Camillo, Orosius libro 11. cap. xix.

Cens. M. Furius. 11. f. 11. n. Camillus. M. POSTVMIVS. L. F. A. N. ALBINVS. REGILLENSIS. I. F. XVI.

Quamuis Liuius (vt non semel dixi) huius temporis censuras omnes silentio prætere-rit, & nescio quos sequutus Annales M. Furium Camillum, & M. Postumium tribunos militum adiungat, eos tamen censores hoc anno lustrum Vrbs xvi. cõdidisse, ex fragmento fastorum Capitolinorum haud dubiè cognoscimus. Quibus etiam suffragatur non solum Plutarchus, qui censuram Camilli ante alios suos magistratus omnes describit, sed etiam Valerius Maximus libro 11. cap. ix. M. Camillum & M. Postumium in censuram adiungens, referensque eum Plutarcho eos primum censores edicto populum Rom. ad matrimonia edugisse, & æra pœnæ nomine, eos qui viduas spreuissent, & ad senectutem celibes peruenerant, deferre in ararium iussisse. Vnde Lex illa quam libro 111. inter alia ad censuræ munus pertinentes recitat Cicero: Celibes esse prohibento: Viduarum turbam vetans, ciuitati præsertim frequentibus armis exhauriendæ perniciosam. Plutarchus idem ferè scribit, additque Camillum emolumento fuisse consuluisseque plurimum reipublicæ, quod orphanos, qui prius immunes erant, ad tributa pendenda compulerit.

Hiberna Romanorum castra prima.

Equestris ordo us erga patriam pietas. Plebis erga patriam pietas.

Voluntarijs equi, pedestris stipendia ex publico decerata. Equites equis primum merere coeperunt.

Ad matrimonia edicto primum coactus populus Romanus.

Trib.

Trib. plebis

Q. Silius. // f. // nepos. // L. Icilius * L. f. C. n. * Ruga. //
L. Publilius. L. f. Voler. n. Philo. Vulscus. // M. Pomponius. * M. f. * // nepos. //

M. Genucius. Cn. f. // n. Auentinentis. // [C. Titius. C. f. // nepos. //] [Cn. Apronius. Cn. f. Cn. nepos.]

Aediles

P. Pupius. // f. // nepos. [Cn. Pupius. // f. // nepos.]

Quaestores urbani

[// f. // n. //] [// f. // n. //]

Quaestores militares

[// f. // n. //] } Trib. mil. in Veienti. [Sp. Veturius. * Sp. f. Sp. n. * Crafs. Cicurinus.] [Sp. Papirius. C. f. // n. Crafsus.] M. Acutius. // f. // nepos. M. Valerius. * M. f. M. n. * Maximus.

ANNI. P. R. C. CCCLI.

Trib. mil. cos. potestate.

C. Seruilius. P. f. Q. n. Ahala. // Q. SVLPICIVS. SER. F. SER. N. CAMERIN. CORNVTVS. Q. Seruilius. Q. f. P. n. Priscus. Fidenas. TR. MIL. A. MANLIVS. A. F. CN. N. VVLISO. CAPITOLIN. // L. Virginius. // f. // B. Tricoftus Caelimontanus. M. SERGIVS. L. F. L. N. FIDENAS. // Hi. duo. coacti. abdicarunt.

CORRECTE satis habentur in Liuiio tribunorum nomina, atque etiam in Diodoro, praeterquam duorum M. Sergij videlicet, & Q. Seruilij, quae penitus abolita sunt, pro quibus mendose leguntur Κλωδιος Μαρκος & γκαος. Q. Seruilium Q. Prisci bis Dictatoris filium existimo.

Anxuris praesidium a Volscis oppressum est. Capenetes & Falisci subsidio Veientibus venerunt, contra quos male pugnatum est ob tribunorum discordiam, & castra quibus M. Sergius praerat, sunt amissa. Liuius libro v.

Trib. plebis

M. Sergio & L. Virgino tribunis militum se in vincula duci iussuros palam in senatu minati sunt, nisi abdicarent, & in auctoritate senatus essent. Liuius lib. v.

// f. // n. // // f. // n. // // f. // n. // // f. // n. // // f. // n. //

[L. Maenius. L. f. L. nepos.] * C. Icilius * L. f. C. n. Ruga. // L. Atinius. K. f. K. n. Longus. // [A. Trebius. // f. // nepos.] M. Popillius. C. f. // nepos. P. Maenius. Sp. f. C. nepos. Capitolinus. // [C. Silius. P. f. P. nepos.] [C. Maenius. C. f. L. nepos.] [Sp. Antius. Sp. f. Sp. nepos.] [M. Antius. M. f. // nepos.]

Aediles

// f. // n. // // f. // n. // [C. Popilius. C. f. C. nepos.] L. Titinius. // f. // nepos.

Quaestores urbani

// f. // n. // // f. // n. //

Quaestores militares

// f. // n. // L. Virginiij. } Trib. mil. in Veienti. // f. // n. // M. Sergij. } [L. Veturius. Sp. f. Sp. n. P. Cornelius. // f. // n. Scipio. Crafs. Cicurinus.] A. Postumius. * M. f. A. n. * C. Duilius. // f. // nepos. Regillensis.

ANNI. P. R. C. CCCLII.

Trib. mil. cos. potestate.

L. Valerius. L. f. P. n. Potitus. // L. IVLIVS. L. F. VOPISCI. N. IVLVS. M. Furius. // f. // n. Camillus. TRIB. MIL. M. AIMILIVS. MAM. F. M. N. MAMARCINVS. // Cn. Cornelius. A. f. M. n. Cossus. // K. FABIVS. M. F. Q. N. AMBVSTVS. //

RECTE satis & hi recensentur à Liuiio, verum alios sequutus Annales hunc secutum vult esse M. Camilli tribunatum, cum primus sit: nam ante censor, ut demonstravi, fuit, non tribunus militum. Aemilio Manij praenomen, & Fabio Caeronis Diodorus & fasti Capitolini adscribunt; atque ita etiam haec in Liuiio restituenda sunt, & Fabio adjungendus numerus // priorum enim tribunatum triennio antea gesserat, & Cn. Cossus quinquennio. In Diodoro Siculo numeri ubique desiderantur, & perperam quoque pro L. Valerio παύλον σέξτο habemus. Kal. Octobris hi magistratum iniecerunt, anni enim superioris tribuni militum ob res bello male gestas, ex S. C. ante tempus abdicare iussi sunt. cum alioquin in Idus vsque Decembres solemnem tunc ineundis magistratibus diem tribunatum gerere debuissent, ut auctor est Liuius.

Multipli bello distracti eo anno Romani M. Aemilius, & K. Fabius ad Veios amissa recuperarunt; M. Furius in Faliscis, & Cn. Cornelius in Capenate agro praedas egerunt. L. Valerius Anxur obsedit. Tribuni plebis interim in Vrbe seditiones concitauerunt haud leues ob tributi collationem. Liuius libro v.

Idus Decembris ineundis magistratibus solennitas.

Trib. plebis

C. Trebonius * C. f. L. n. * Asper. Patrocinium legis Treboniae de non cooptandis

oprandis tribunis plebis, nomini ac familiae debitum suscepit, collegas qui patriciorum affectas cooptarant vehementer infectatus. Liuius.

C. Lucerius. // f. // nepos. M. Acutius. // f. // nepos.

Cooptati a collegis patriciorum opibus labefactandae legis * Treboniae causa, cum numerus tribunorum plebis comitijs expleri non posset. Liuius v.

P. Curatius. // f. // nepos. M. Metilius. * M. f. M. nepos.

M. Minucius. * L. f. // n. Augurinus. Collegas hi contra legem Treboniam cooptarant patriciorum in gratiam: utque inuidiam plebis inde conflare sibi auerterent, M. Sergium, L. Virginium tribunos militum superioris anni, ob res eorum culpa ad Veios male gestas, reos fecerunt, & denis milibus aeris grauis populi suffragijs condemnarunt. Item leges agrarias promulgando, & impediendo delectus & tributa, ut proximis comitijs tribunis militum vnus de plebe crearetur, effecerunt. Liuius libro quinto.

//. // f. // n. // // // f. // n. // // // f. // n. //

*L. *Icilius Sp. f. Sp. n. Ruga. // P. Aelius // f. // n. Pætus. // M. Genucius. M. f. // n. Auentinensis. // [C. Fulcinius. C. f. C. nepos.]

Aediles

//. // f. // n. // // // f. // n. // // // f. // n. // [P. Silius. P. f. P. nepos.] * P. Licinius. P. f. // n. Caluus.

Quæstores urbani

//. // f. // n. // // // f. // n. // // // f. // n. //

Quæstores militares

//. // f. // n. // // // f. // n. // // // f. // n. // M. Aemilij. K. Fabij & Cn. Cornelij. } Trib. milit. in Veienti, Volscis, Capenati & Falisco. L. Valerij. & M. Furij Camilli. }

L. Lucretius. // f. // n. Flauus. Ser. Sulpicius. // f. // n. Camerinus.

P. Cornelius. // f. // n. Cossus. P. Plautius. P. f. // n. Proculus. P. Plautius pater fuit C. Proculi qui in consulatu Hernicos deuicit, ut suo loco dicitur. Aliorum trium maiores magistratus postea reperies.

ANNI P. R. C. CCCLIII.

Trib. mil. cos. potestate. primi. de plebe.

P. Licinius. // f. // n. Caluus.

P. MAELIUS. SP. F. C. N. CAPITOLINVS.

P. Mænius. // f. // nepos. TR. MIL.

Sp. FURIUS. L. F. SP. N. MEDVLLINVS.

L. Titinius. // f. // nepos.

L. Publilius. L. F. VOLER. N. PHILO. VVLSCVS.

TRIBUNATVM eo anno (vt inquit Diodorus) inierunt P. Mælius, Sp. Mænius, L. Furius, & alij tres. Liuius omnes nominat hoc modo. Creatus vnus ex plebe vsurpandi iuris causa P. Licinius Caluus: ceteri patricij P. Mælius, P. Titinius, P. Mænius, L. Furius Medullinus, L. Popillius Volscus. Et miror Liuium hæc scribere, sed sæpe à Capitolinis factis diuersus est. Constat enim ex plebeijs horum magistratibus, omnes præter solum Furium plebeios, non patricios fuisse, nisi imaginemur duplices earum gentium familias quasdam plebeias & quasdam patricias. Præter hos tamen ne exemplum quidem aliud, quod sciam, vel ipse Liuius, vel alius suggerit, quo patriciatus istarum familiarum probari posset. Cur autem primus & potissimus è plebe P. Licinius Caluus ad nouum tribunatus delibandum honorem sit assumptus, nullis antè honoribus vsus, verus tantum

*Tribunicia, in vulgatis, nõ recte Nam loquimur de Trebonia lege, quæ de nõ cooptandis tribunis ante plures annos erat lata: & non de lege sacrata, quâ primùm tribuni creati. M. Sergius & L. Virginius damnati.

tantum senator, & grauis iam ætate, varias refert causas Liuius, additque ipsum ita moderate hunc magistratum administrasse, vt in sequentem annum præter vnum patricium omnes plebei creati fuerint. Pro P. Mælio tamen quidam codices P. Manlium habent, & pro Menio Menenium; sed cur Diodorum in his potius sequar, rationes, quas Sigonius in suis in Liuium annotationibus adducit, faciunt. L. Titinius autem appellatur in secundo tribunatu tam in Liuium quàm in Diodoro, quorum auctorum consensus in causa est, vt hoc etiam loco prænomine eodem eum insignierim; licet in Liuium P. Titinius habeatur. In eodem auctore Furij Medullini prænomine falsum esse fragmentum Capitolinum ostendit, primum videlicet eius tribunatum hunc esse, quandoquidem L. Furius bis antè tribunum habuerimus. Fratrem igitur eius hunc esse cognoscimus ex eodem fragmento, cui idcirco aui prænomine addidimus. Duos enim fratres eodem prænomine vsos, non est verisimile. L. Publilius pro L. Popillio restitui debere in Liuium, cognomina Philo Volscus, indicant, quæ in Capitolinis extant. Sæpius enim hæc attribuuntur Publilijs, & nunquam Popillijs.

Anxur in Volscis receptum. Annus gelida, & niuosa hieme insignis, vt Tiberis in nauigabilis factus fuerit. Liuius libro v.

Trib. plebis

//. // f. // n. // // // f. // n. // // // f. // n. //

P. Pupius. // f. // nepos. // M. Genucius. Cn. f. // n. Auentinensis. // [M. Pontificius. M. f. M. nepos.] [C. Pontificius. C. f. C. nepos.] [L. Volscius. L. f. C. nepos.] [M. Sellius. M. f. M. nepos.] [C. Mæcilius. M. f. M. nepos.] [C. Antius. Sp. f. Sp. nepos.] [C. Numitorius. C. f. C. nepos.] [T. Stadius. T. f. T. nepos.]

Aediles

//. // f. // n. // // // f. // n. // // // f. // n. // [L. Mænius. L. f. L. nepos.] [K. Atinius. K. f. K. n. Longus.]

Quæstores urbani

//. // f. // n. // // // f. // n. // // // f. // n. //

Quæstores militares

//. // f. // n. // // // f. // n. // // // f. // n. // } Trib. mil. in Veienti, & Volscis. [T. Menenius. T. f. T. n. T. Sicinius. * L. f. L. n. Dentatus. * Lanatus.] [Sp. Mælius. Sp. f. // nepos.] A. Virginius. * A. f. A. * nepos.

ANNI P. R. C. CCCLIV.

Trib. mil. cos. potestate.

C. Publilius. // f. // nepos. // L. Mænius. L. f. L. nepos. // Cn. Genucius. Cn. f. // n. Auentinensis. // M. Veturius. M. f. // n. Crassi. C. Volterrus. // M. Pomponius. M. f. // nepos. // Volterrus. Publilius. P. F. VOLER. N. PHILO.

11. 11. 11. f. 11. n. 11.	11. 11. 11. f. 11. n. 11.
11. 11. 11. f. 11. n. 11.	11. 11. 11. f. 11. n. 11.
11. 11. 11. f. 11. n. 11.	11. 11. 11. f. 11. n. 11.
11. 11. 11. f. 11. n. 11.	11. 11. 11. f. 11. n. 11.

C. Trebonius. * C. f. L. * Asper. 11.
 [P. Lucerius. 11 f. 11. nepos.]
 [M. Decius. M. f. M. n. Mus.]
 [Sp. Mælius. Sp. f. 11. nepos.]
 [M. Furius. M. f. 11. nepos.]

M. Acutius. 11. f. 11. nepos. 111.
 M. Minucius. * L. f. 11. n. Augurinus. 11.
 [C. Terentius. C. f. C. n. Arsa.]
 [P. Lætorius. P. f. P. nepos.]
 [L. Virginius. L. f. L. nepos.]

Aediles

11. 11. 11. f. 11. n. 11.	11. 11. 11. f. 11. n. 11.
---------------------------	---------------------------

[M. Confidius. M. f. M. nepos.] [M. Plætorius. M. f. M. nepos.]

Quæstores urbani

11. 11. 11. f. 11. n. 11.	11. 11. 11. f. 11. n. 11.
---------------------------	---------------------------

Quæstores militares

11. 11. 11. f. 11. n. 11.	L. Titinij & Cn. Genucij trib. mil. in Falisco, & Capenati.
11. 11. 11. f. 11. n. 11.	11. 11. Tribb. mil. ad Veios.

K. Fabius. M. f. * M. n. * Ambustus. Ser. Cornelius. * M. f. M. n. * Maluginensis.
 L. Cornelius. 11. f. 11. n. Lentulus. Agrip. Furius. * Agrip. f. Agrip. n. Fufus.

Hic Lentulus pater L. Lentuli, qui legatus consularis bello Samnitico obsessus cum Consulibus ad Caudium fuit, & sententiam de sponsione cum hostibus facienda dixit: ut Livijs lib. ix. principio memorat. In qua sententia dicit patrem suum hunc à Gallis obsessum in Capitolio unum non fuisse auctorem redimendæ auro à Gallis ciuitatis. Ex cuius itaque verbis colligimus hunc Lentulum tunc senatorem fuisse. K. Fabius. M. Fabij Pont. Max filius erat, vnus ex tribus Fabijs fratribus, qui paulo post bellum Gallicum concitarunt.

M. Furius. 11. f. 11. n. Camillus. anno. CCCLVII.

Dictator de Veientibus. 11. 11. 11.

Captis, ut diximus, Veijs, senatus quadriduum supplicationes decreuit. Aduentus quoque Dictatoris, omnibus ordinibus obuiam effusus, celebrator fuit, trium ho illius omnem consuetum modum excedente. Curru enim equis albis iuncto Urbem inuectus est, quod parum ciuile visum, triumphusque eius (ut inquit Livijs) ob eam rem clarior, quam gratior fuit. Idem scribit Plutarchus. Miniatum triumphasse Camillum refert ex Verrio Flacco Plinius lib. xxxiii. cap. vii. non secus ac Iupiter Capitolinus, decorumque statuarum minari solent. Iunoni deinde Reginae templum voti reus in Auentino faciendum locauit, & Matris Matutæ adem refectam dedicauit. Atque his diuinis humanisque rebus gestis dictaturam deposuit. De hoc item triumpho Val. Max. lib. iv. cap. i. animi moderationem Camilli laudans, quod secundam, vrbe à Gallis capta, dictaturam à ciuibus oblatam, exul acceptare nolisset, priusquam solemnem iure de eo suo magistratu omnia Romæ acta fuisse comperisset. Magnificus (inquit) Camilli Veientanus triumphus, egregia Gallia victoria; sed ista cunctatio longè admirabilior. Meminerunt etiam triumphi huius Diodorus Siculus, & Auctor de viris illustribus.

Triumphus
Camilli curru
equis albis iuncto
Urbem inuectus est
quod parum ciuile
visum, triumphusque
eius ob eam rem
clarior, quam
gratior fuit.

ANNI. P. R. C. CCCLVIII.

Trib. mil. cos. potestate.

P. Cornelius. 11. f. 11. n. Cossus.
 P. Cornelius. 11. f. 11. n. Scipio.
 M. Valerius. * M. f. M. n. Maximus. 111.
 K. Fabius. M. f. Q. n. Ambustus. 111. Trib. mil.

L. Furius.

L. Furius. L. f. Sp. n. Medullinus. v.
 Q. Seruilius. Q. f. P. n. Priscus. Fidenas. 111.

IN Diodoro Corneliorum prænomena & cognomina vel corrupta, vel omiſſa sunt. Legimus enim pro Publijs duobus, P. Ser. Cornelium Cossum, alioquin Liuijanis tribunis satis responderet is auctor. At Corneliorum prænomena duplici P. P. notanda esse videntur in Liuijanis exemplaribus, ut sint duo Publij. Cæsonis Fabij hic tertius est tribunatus, non secundus; ut in Liuijs legitur mendose; & ibidem restituendum prænomen, quod male Caius habetur.

Faliscorum & Capenatum agri vastati sunt diuersis exercitibus, sed his petentibus pax data est, cum Faliscis solis bellum restabat. Seditiones interim in Vrbe vehementes excitæ sunt tribuni plebis, partem populi Rom. Veios transferre volentes; & ob decimarum prædæ Veientanæ exactiorem, ex quibus donum Apollini Delphico deberi pronuntiârunt Pontifices. Livijs, Diodorus, & Plutarchus in Camillo.

Trib. plebis

T. Sicinius * L. f. L. n. Dentatus. * Rogationem promulgauit, uti senatus, equitum, plebisque pars dimidia Veios transferretur; duæque communes vnus recip. ciuitatis à populo Romano incolerentur. Rogationi maximo senatus studio intercessum fuit. Livijs lib. v. Plutarchus in Camillo.

A. Virginius * A. f. A. * nepos. Q. Pomponius. 11. f. 11. nepos.
 Rogationi Siciniæ optimatum ex consilio intercesserunt. Livijs, & Plutarchus.

11. 11. 11. f. 11. n. 11.	11. 11. 11. f. 11. n. 11.
11. 11. 11. f. 11. n. 11.	11. 11. 11. f. 11. n. 11.
11. 11. 11. f. 11. n. 11.	11. 11. 11. f. 11. n. 11.
11. 11. 11. f. 11. n. 11.	11. 11. 11. f. 11. n. 11.

L. Icilius. * Sp. f. Sp. n. Ruga. 111. C. Lucerius. 11. f. 11. nepos. 11.
 L. Fuluius. 11. f. 11. n. Curuus. P. Pupius. 11. f. 11. nepos. 11.
 [C. Lætorius. C. f. P. nepos.] P. Curatius. 11. f. 11. nepos. 111.
 [L. Cædicius. L. f. M. nepos.]

Aediles

11. 11. 11. f. 11. n. 11.	11. 11. 11. f. 11. n. 11.
---------------------------	---------------------------

C. Pœtelius. Q. f. 11. n. Libo. Visolus [Q. Pœtelius. Q. f. Q. n. Libo. Visolus.]

Quæstores urbani

11. 11. 11. f. 11. n. 11.	11. 11. 11. f. 11. n. 11.
---------------------------	---------------------------

Quæstores militares

11. 11. 11. f. 11. n. 11.	P. P. Cossi. & Scipionis. trib. mil. in Falisco.
11. 11. 11. f. 11. n. 11.	M. Valerij. & Q. Seruilij. trib. mil. in Capenati.

L. Marcius. C. f. n. Rutilus. Pater primi è plebe Dictatoris.
 C. Fabius. M. f. * M. n. * Ambustus. M. Albinus. 11. f. 11. nepos.
 C. Licinius. * P. f. * Caluus.
 Frater, ut opinor P. Calui P. f. tribuni militum anno superiore. Horum omnium magistratus maiores alij recensentur.

ANNI. P. R. C. CCCLIX.

Trib. mil. cos. potestate.

M. Furius. 11. f. 11. n. Camillus. 111.
 L. Furius. L. f. Sp. n. Medullinus. vi.
 C. Aimilius. 11. f. 11. n. Mamercinus. Trib. mil.
 Sp. Postumius. * M. f. A. n. * Albinus. Regillensis.

P. Corne-

[C. Acutius. // f. // nepos. //.] [Q. Mælius. Q. f. Q. nepos.]
 [Q. Romuleius. Q. f. Q. nepos.] [L. Rabuleius. C. f. C. nepos.]
 [M. Terentius. M. f. M. n. Arfa.] [N. Otacilius. N. f. N. nepos.]
 [Sp. Oppius. Sp. f. Sp. n. Cornicen.]

Aediles

//. // f. // n. //.
 T. Sicinius. L. f. L. n. Dentatus. [L. Mamilius. L. f. L. n. Vitulus.]

Quæstores urbani

//. // f. // n. //.

Quæstores militares

//. // f. // n. // L. Lucræij & C. Aemilij trib. mil. in Vulturnensi.
 Stipendium annuum Vulturnensibus imperatum ex pacto accepit. L. Lucræij & C. Aemilij trib. mil. in Salpiniensi.

L. Sicinius. * L. f. L. n. Dentatus. L. Lucretius * P. f. Hosti. n. * Tricipitiuus.
 Ser. Sulpicius. // f. // n. Rufus. C. Sergius. * C. f. C. n. Fidenas.

ANNI. P. R. C. CCCLXIII.

Trib. mil. cos. potestate.

Q. Fabius. M. f. * M. n. * Ambustus. Trib. mil.
 K. Fabius. M. f. * M. n. * Ambustus.
 C. Fabius. M. f. * M. n. * Ambustus.
 Q. Sulpicius. // f. // n. Longus.
 Q. Seruilius. Q. f. P. n. Priscus. Fidenas. IV.
 Ser. Cornelius. M. f. // n. Maluginensis.

MENDOSE leguntur in Diodoro & in Liuiio tribunorum nomina Fabios fratres esse M. Ambusti filios, qui legati pro Clusinis ad Gallos missi fuerant; ex Liuiio & Plutarcho clarum est. Q. Fabium appellant vnum, reliquorum duorum prænomen ex Diodori codice licet mendofo, & fragmentis Capitolinis possunt colligi. Rasonem alterum vocat Diodorus. Is idem putatur à quibusdam qui ter aurè tribunus fuerat, & M. f. Q. n. appellatur in tabulis Capitolinis, cuius item frater Numerius tribunus in iisdem tabulis reperitur. Quos Sigonius tamen patruos horum trium fratrum existimat fuisse, cui & ego lubenter accedo; hos enim Liuius iuuentutis Romanæ nobilissimos appellat, vt antea ad summum magistratum ipsi peruenisse non videantur. Q. Sulpicio vulgata Liuij exemplaria Publij prænomen apponunt; sed Plutarchus, & Liuiiani libri vetusti, Macrobius Saturnalium libro I. ex Gellij Annalibus, & Cassio Hemina; item A. Gellius libro v. cap. xvii. de Aliensi die ex Verrio Flacco scribentes, Q. Sulpicium appellant. Maluginenses ex gente sunt Cornelia non Seruilia. Errarunt igitur qui P. Seruilium Maluginensem scripsere in Liuiio; neque prænomen satis conuenit, nam Ser. Cornelium debere vocari partim ex Diodoro fit verisimile, partim ex Capitolinis fragmentis, in quibus Ser. Cornelium Maluginensem ad septimum vsque tribunalium peruenisse videmus; id quod ex Liuiio constare non potest, nisi & hunc annum illi attribuas.

Hoc anno fatali clade Romani à Gallis ad Alliam flumen à Vrbe lapide cæsi sunt, Vrbs deinde capta, direpta, atque incensa est præter Capitolium, quod iuuentus militaris occupauerat, atque munerat. illudque aliquandiu obsessum ab hostibus, donec M. Camilli Dictatoris ductu & auspicijs liberaretur. Historia latissime à Liuiio, Plutarcho, Diodoro, & alijs multis describitur; sed de anno Urbis captæ est apud auctores controuersia, quam & alijs satis exactè excutunt.

M. Furius.

M. Furius. // f. // n. Camillus. // Dict.
 L. Valerius. L. f. L. n. Potitus. Mag. eq.
 Rei gerundæ causa.

Dum Capitolium à Gallis obsideretur in Vrbe, Camillus Ardeates, apud quos exulabat, contra barbaros Gallos, qui in eorum agros vsque prædatum excurrerant, ad arma extitavit. Atque ijs proelio fuis ab exercitus Rom. reliquijs, quæ ex Aliensi proelio Veios confluerant, in Imperatorem electus, atque etiam Romæ in Capitolio senatus decreto & populi iussu lege curiata reuocatus ab exilio, Dictator absens dictus est. Non tamen prius ab Ardea discedere, licet vocatus ab exercitu, imperiumve oblatum acceptare voluit, quam Romæ omnia de suo magistratu, & postliminio, populi iussu solemniter acta fuisse comperisset. Liuius, Plutarchus, Val. Maximus libro quarto cap. I. Zonaras, Florus, & alij.

M. Camillus ab exilio reuocatus Dictator iterum factus patriam Gallis casis liberat.

Trib. plebis

//. // f. // n. //.
 //. // f. // n. //.
 //. // f. // n. //.
 //. // f. // n. //.
 //. // f. // n. //.

Legem de transmigrando Veios renouarunt, vt populus Rom. relictis Romæ ruinis, Veios in Urbem ædificijs integram sedem transferret. Legem dissuasit M. Camillus Dictator, & grauiissima oratione, vt antiquaretur, effecit. Liuius in fine v. libri.

L. Marcius. C. f. // n. Rutilus. L. Icilius. * Sp. f. Sp. n. * Ruga. v.
 [K. Duilius. K. f. K. nepos. //.] [L. Aelius. L. f. // n. Pætus. //.]
 [L. Pupius. // f. // nepos.] [M. Albinus. // f. // nepos.]
 [M. Appuleius. M. f. // nepos.] [C. Oppius. C. f. C. nepos.]
 [M. Otacilius. N. f. N. nepos.] [M. Decius. M. f. M. n. Mus. //.]

Aediles

//. // f. // n. //.
 C. Licinius. * P. f. // n. Caluus. [M. Titinius. M. f. M. nepos.]

Quæstores urbani

//. // f. // n. //.

Quæstores militares

//. // f. // n. // Q. Fabiorum & Q. Sulpicij trib. mil. contra Gallos.
 //. // f. // n. //.

L. Menenius. * L. f. L. n. * Lanatus. C. Cornelius. * Cn. f. // n. Cossus. *
 L. Quinctius. * T. f. L. n. * Cincinnatus. L. Antistius. * L. f. // nepos.

Omnes postea tribuni militum Cos. pot. facti sunt.

M. Furius. // f. // n. Camillus. // anno CCCLXIII.
 Dict. // de Galleis. //.

Septimus iam erat mensis quo adhuc Capitolinus obsidebatur exercitus, vt tandem famis necessitate coactus sit pacisci cum hostibus. Mille pondo auri redimitur eorum recessus. Sed inter ipsas pactiones Camillus Dictator superueniens cum exercitu auferri aurum de medio, & Gallos submoueri, armaque expedire iussit, ferro non auro liberandam patriam dictitans. Gallos primùm tumultuario proelio inter ipsas soli patrij ruinas vicit, Vrbe expulit, & fugientes deinde via Gabina ad octauum lapidem consequutus, gra-

Septem mensibus Roma capta Capitolium obsidetur.

Clades ad Alliam, & Roma capta. Capitolium obsessum.

Camillium
Phu.

tus, grauiore proelio cecidit, prostravit, & castris exiit, vt ne nuncius quidem cladis sit relictus. Dictator, recuperata ex hostibus patria, triumphans in Urbem redijt, interque iocos militares Romulus, Parens patriæ, & Conditor Urbis alter appellatus est, haud immerito. Hæc diffusè. Lilius, Plutarchus, Diodorus & alij. Eutropius tertium hunc eius esse triumphum scribit, sed errore librarium suspicor esse vitiatum codicem.

Quinam Gal-
lorum populi
Italiam occupa-
uerunt.

De Gallorum populis & origine multa Polybius, Lilius, Diodorus Siculus, Plutarchus in Camillo, & Appianus in Celtico. Ex quibus nos tantum breuiter adducemus quibus hæc historia magis eluceat. Tarquinij Prisci tempore Celticam Gallorum gentem, Belloueso duce, per alpes Iulias via reperta, transisse in Italiam, dulcedine vini, & frugum pellectos, auctor est Lilius. Erat autem ex Celtica hominum ferocissima natione multitudo ingens Biturigum, Heduarum, Aruernorum, aliorumque; quæ fufis acie Tuscis, amplissimam Italiae partem occupans haud procul Ticino flumine confedit, & Mediolanum condidit. Neque multum postea & Cenomannorum manus, Elitouio duce, transgressa, Lebus Liguribus eiectis, vbi nunc Brixia, & Verona vrbes sunt, regionem occupauit. Post hos Saluij circa Ticinum anem nasti sunt sedem. Deinde Boij & Lingones Poeninas alpes superarunt, & Pado ratibus traiecto, Etruscis & Vmbris expulsi, agros intra Apenninum acquisuerunt. Vterius progressi Senones Galli recentissimi (vt Lilius ait) aduenarum ad Aesum, Rubiconem, & Aterni fluminis ostia, vbi nunc Senogallia est, fines obtinuerunt. Quam gentem denique Clusium & Romam eo anno venisse Lilius atque aliorum omnium opinione receptum est. Sed exactius hæc apud Sigionium de iure Italiae studiosus discere poterit.

Mediolanum
a quibus con-
ditum.

ANNI. P. R. C. CCCLXIV.

Dictator & Mag. equitum.

M. Furius. // f. // n. Camillus. Dict.

L. Valerius. L. f. L. n. Potitus. Mag. eq.

Reip. constituendæ, & seditionis
impediendæ causa

Hoc anno magistratum ex S. C. continuauerunt.

Camillo dicta-
tura continua-
uit.

OBSECRANTE senatu, ne temp. primùm resurgentem istam dubio relinquere-
ntaru (plebis enim pars maxima, transmigrare Veios ex Urbis ruinis, per seditiones
moliebatur) dictaturam per annum continuauit M. Camillus, vt Lilius, & Plutarchus
auctores sunt. Nullos igitur militum tribunos hic annus habuisse videtur, nec alia in
hunc facta comitia fuisse, præter tribunorum plebis ex lege Duilia, cæterorumque mino-
rum magistratum. Cæterum Camillus Dictator in primis Urbem lustravit templis
omnibus expiatis, quod ea hostes possedissent. Famae, vel Aio Locutio, sanum in via
Noua fieri iussit, quo loco antea vox à M. Cædicio audita erat Gallos aduentare. Ludos
Capitolinos Ioui instituit, nouo ad hoc, ex ijs qui in Capitolio, atque arce habitarent,
collegio creato: quod sedem suam Iupiter in te trepidaturatus esset. Seruatam deni-
que bello pacem, rursus in pace nihilominus seruauit, Romanum populum trans-
ferre sedem grauissima oratione dissuadens; & summa auctoritate prohibens, tribunis
agitantibus plebem diu multumque assiduis concionibus, vt, relictis vrbes Romæ rui-
nis, Veios transmigraret. Hæc à M. Camillo Dictatore tunc sunt gesta, quæ latius in
fine libri quinti, & principio sexti Lilius, & Plutarchus in eius vita explicant. Cæterum
Marliani argumentis, quibus probare conatur hunc annum dictaturæ Camilli minimè
interferendam esse, hic breuiter, ne tibi lector fucum faciant, respondebo. Plutarchum
& Lilius auctores habemus, Camillo non permissum fuisse à senatu, nisi anno trans-
acto, dictatura se abdicare. Addit Plutarchus, metu seditionis plebeie hoc factum fuisse,
contra leges, quæ sex mensium tempus alijs Dictatoribus præscribebant. Verba Plu-
tarchi subscribam, οὐ τοῦτου (inquit) φοβηθεῖσθα τὸν θόρυβον ἢ βουλήν, τὸν μὲν καμύλλον οὐκ εἶπα
σε βουλόμενον ἀποθίσθαι τὴν ἀρχὴν ἐπὶ τὸς ἐνιαυτὸς, καίπερ ἐξ ἐμῶν οὐδὲ μᾶλλον ἔτε-
ρου διατάττωρος. Plutarchi hanc auctoritatem præterit Marlianus: verba autem Liliij ferè
idem dicentis, intelligenda vult esse de tribunorum anno, non Dictaturæ Camilli: quod-
que simul cum ipsis ante huius anni Kalend. Quinctiles magistratu abierit, neque anno
integro

Fama vel Aio
Locutio sanis.

Ludi Capitolini
instituti.

Rogatio tribu-
nitia de trans-
migrando Veios
per Camillum
aniquata.

Cur hic annus
per Camilli di-
ctaturam trans-
actus sit
inferendum.

integro in dictatura permanferit, multis contendit. In primis nõ attinet in hac annua Ca-
milli dictatura dictatorem esse. ipsum notare, quandoquidem constat in secunda conti-
nuatum fuisse, neque abdicare permissum. Frustra igitur exemplo vitur L. Papiij Cursio-
ris, qui post primam dictaturam, in qua etiam per annos sine Coss. continuatus fuerat,
multis annis interpositis Dictator iterum sine Coss. est factus, & non constitutus; atque
idcirco rectè ei numerus // adiungitur eo loco in tabulis Capitolinis; quod minime in
priori dictatura necessarium fuerat, quæ ipsi per annum sequentem, vt dixi, tunc continua-
barur. Ex Liliij deinde verbis docet tribunos militum eodem anno, quo Dictator factus
est Camillus; permansisse in magistratu suo tempore, cui sententiæ non refragor. Non
enim creato Dictatore abdicare cogebantur alij magistratus; sed plerum illud imperitius
dumtaxat amittebant; restante id ipsum Dictatore Camillo apud Lilius, & pacitionem
cum Gallis à tribuno militum Q. Sulpicio factam rescindente; cum palam negaret eam pa-
citionem ratam esse, quæ posteaquam ipse Dictator creatus esset, iniussa sua ab inferioris
iuris magistratu esset facta. Itaque cæteri magistratus permenebant quidem, sed adueritis
iussa Dictatoris, nempe maximi magistratus, nil poterant, cum eorum acta, si videretur,
irrita faceret. Equidem ex Liliij istis verbis nihil aliud colligo, quam permanente in di-
ctatura Camillo tribunos militum; anno exacto, ante Kal. Quinctiles huius anni CCC-
LXIV. magistratu abiisse non habitis comitijs nouorum tribunorum militum, qui post ip-
sos inirent; quandoquidem comitia in insequentem annum tribunos habere, quorum in
magistratu Vrbs capta esset, non placuit. Abdicasse etiam Camillum deinde circa Kal.
Februarias sequentes finito sue dictaturæ anno. Itaque rep. tunc ad interreges deuoluta,
demum ab ipso Camillo interrege nouos tribunos militum in annum sequentem CCCLV.
creatos, qui ex interregno magistratum inirent. Porro debuisset (inquit) Dictator habere
comitia, si solus temp. eo anno post tribunos militum administrasset. Et sane debuisset
tam comitiarum, quam rei gerundæ causa creatus fuisset. Quinimò non facile inuenies
in Annalibus, lector, Dictatorem rei gerundæ tantum causa creatum habuisse simul co-
mitia, ipsius tamen eodem anno duos fuisse Dictatores, rei gerundæ vnum, & comitio-
rum causa alterum; velur anno, qui cladem Cannensem præcessit, contigit. Atque etia-
rum Latinarum, Comitiorumque simul causa creatum Dictatorem ex fastis Capitolinis
constat, etiam rei gerundæ, & seditionis sedandæ causa. Verum an rei gerundæ, & comi-
tiorum simul causa vnus vnquam Dictator electus fuerit, non reperio. Nam alia ad res bel-
licas feliciter obeundas, seditionesve per vim contescendas, quam ad ciuilem admini-
strationem, requirebantur auspicia, Verisimile est igitur Camillum, qui rei gerundæ tan-
tum causa dictus, & ad seditionem, summi imperij potestate, si opus foret, sedandam
continuatus erat, rebus compositis, & transacto dictaturæ sue anno abdicasse ante solem-
ne habendorum comitiorum tempus, & idcirco rem ad interregnum venisse, quemadmo-
dum supra declarauit. Denique non adeo me mouent Liliij verba alia, quæ Marlianus ad-
ducit, dicentis magistratum cura priuatorumque diligentia breui facio Urbem restau-
ratam, & intra annum nouam stetitisse; sed videndum a quo tempore hic annus numerari
debeat, an Urbis captæ; an, quod credo potius, a tempore quo communi studio, republica
impensas adiuuante, Vrbs promiscue ædificari cepit; nempe post legem de transmigran-
do Veios sublaram, de qua diu multumque post Gallos exactos sub Dictatore Camillo
concertatum fuit. Immo, quid obstat, quo minus ab eo tempore, de quo loquitur Lilius,
numerari is annus possit, quo Veios reuocari S. C. ciues, qui eo sua sponte, & ædificandi
Romæ pigritia se contulerant, & ad ædificandum compulsi sunt. Tum Roma (vt ait Li-
uius) frequentia crescere, & tota simul ædificijs surgete, & rep. impensas adiuuante, & ædi-
libus velut publicum exigentibus opus, & ipsis priuatis festinantibus ad effectum operis.
Intraque annum noua Vrbs stetit. Sed hæc ad Marliani argumenta satis, quibus imperi-
tiorum dumtaxat causa, ne fallantur, respondi.

Dictatori ma-
gistratus alij
patere cogebantur.

Roma resur-
gens.

Trib. plebis

C. Marcius * C. f. * // n. Rutilus. Q. Fabio Ambusto tribuno militum an-
ni superioris, vt primùm magistratu abiit, diem ad populum dixit, ac maiestatis reum
fecit; quod legatus in Gallos, ad quos missus erat orator, contra ius gentium pugnas-
set. Cui iudicio eum mors adeo oportuna; vt voluntariam magna pars populi crederet,
subtraxit. Lilius libri VI. principio.

Q. Fabius
Ambustus reus
mortis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //
// // // f. // n. // // // // f. // n. //

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.

[L. Hortensius. L. f. 11. nepos. 11.] C. Sextilius. 11. f. 11. nepos.
[C. Claudius. C. f. C. n. Cicero.] [M. Pomponius. M. f. M. nepos.]
L. Fulvius. 11. f. 11. n. Curvius. 11. [C. Iunius. C. f. C. n.

[L. Marcius. L. f. L. nepos.] [Q. Petillius. Q. f. 11. nepos.]
[C. Appuleius. C. f. 11. nepos.]

Aediles

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
L. Appuleius. 11. f. 11. nepos. [L. Virginius. L. f. A. nepos.]

Quæstores urbani

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.

Quæstores militares

11. 11. 11. f. 11. n. 11. } M. Camilli dict. in * stipendiariis *
11. 11. 11. f. 11. n. 11. }

P. Valerius. L. f. L. n. Poplicola. T. Quinctius. * T. f. T. n. * Capitolinus.
Potitus.

L. Quinctius. * T. f. T. n. * Capitolinus. L. Horatius. 11. f. 11. n. Pulvillus;

Maiores horum magistratus succedent ordine sub.

ANNI. P. R. C. CCCLXV.

Trib. mil. cos. potestate.

L. Valerius. L. f. L. n. Poplicola. 11.

L. Virginius. * L. f. L. n. * Tricoftus.

P. Cornelius. * P. f. P. n. Cossus. *

A. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus.

L. Aemilius. L. f. 11. n. Mamercinus.

L. Postumius. * P. f. A. n. * Albinus. Regillensis.

Trib. mil.

NOMINANTVR hi tribuni à Diodoro, & Liviò: è quibus A. Manlius frater
M. Manlij est, qui Capitolium defendit, L. Mamercinus ad quintum postea tribuna-
tum, & ad secundum consulatum peruenit. Hunc patrem existimo L. Aemilij Mamerci-
ni Priuernatis, qui L. f. L. n. in tabulis Capitolinis scribitur. L. Postumius viderur filius.
P. Postumij, qui ab exercitu suo occisus fuit. Is perperam A. Postumius appellatur in Ma-
crobio Saturnalium primo, à quo recitantur obiter tribunorum quatuor nomina, ex Gel-
lij Annalibus, & Cassio Hemina; vbi restituendus pro Virgilio, Virginius, & pro Cœlio
Cornelius. L. Virginium enim & P. Cornelium appellant Liviùs & Diodorus, sed cog-
nomen Cornelij nusquam apud auctores exprimitur. P. Cossi filium suspicor fuisse, qui an-
no CCCXXXIIX. trib. militum fuerat.

Post secundam Camilli dictaturam, ex interregno, magistratum hi tribuni extemplò in-
ierunt. In primis foederum, ac legum regiarum, & decemviralium tabulas, quæ Urbis cla-
de perierant, conquiri & reparari iusserunt. De diebus etiam religiosis, vel atris senatum
consuluerunt, notatiq; ex auctoritate collegij pontificum, dies cladibus Romanis infam-
es; quibus quicquam diuinæ vel humanæ rei constituere nefas postea fuit habitum; vt
latius memorat Liviùs, Plutarchus, Gellius libro v. cap. xv. ex Verrio Flacco. Macrobius
loco supra memorato; sed apud hunc annus Urbis conditæ adiunctus, est corrigendus. Eo
anno in ciuitatem accepti, qui Veientium, Capenatiumq; ac Faliscorum per superiora
bella transfugerant ad Romanos, agerq; ijs assignatus est. Reuocati quoque in Urbem
S. C. ci-

Fœderum ac
legum tabula
reparata.
Dies cladibus
infames notari.

Transfuge in
ciuitatem ac-
cepit.

S. C. ciues, qui Veios, occupatis ibi vacuis tectis, ædificandi pigritia se contulerant. Et pri-
mò fremitus fuit aspernantium imperium, dies deinde præstituta, capitalisque poena, ex
ferocibus obediens fecit. Liviùs libro vi.

Remota S. C.
ciues Rom. in
urbem

M. Furius. 11. f. 11. n. Camillus. 111. Dict.

C. Seruilius. 11. f. P. n. Ahala. Mag. eq.

Rei gerundæ caussa,

Non diu grauitè affectæ ciuitati quietem dedere Romani nominis hostes. Volsci arma
ceperunt ad extinguendas Urbis reliquias. Omnes Etruriæ populi ad sanum Voltumnæ
conuenerunt. Latini quoque, & Hernici ad defectionem spectabant. Itaque cum tanti
yndique terrores circumstarent, placuit ad solitum dictatoriæ potestatis remediũ recur-
rere. Quæ omnium consensu insignitus M. Furius Camillus iam 111. vt eiusdem auspi-
cjs defenderetur resp. cuius recuperata esset. Is assumpto sibi magistro equitum C. Serui-
lio Ahala, delectu habito, iustitioq; indicto, primùm in Volscos profectus, non procul
Lanuuio castra hostium oppugnare est adortus, quibus per incendia non magno negotio
potius est. Volscum deinde agrum cum impunè depopularetur, ad deditionem hostes
compulit. Aequos postea aggressus, & ipsos bellum molientes, ipsorum exercitu ad Vo-
las oppresso, castra & urbem primo impetu cepit. Hinc aduersus Etruscos Sutrium op-
pugnantes exercitum duxit: Quam urbem cum illi ante aduentum Dictatoris per dedi-
tionem accepissent; & vrbe excedere iussis Sutrinis, ad prædam conuersi fuissent; à Ca-
millo cum exercitu superueniente, in ipsa vrbe, inter depradandum partim capti, partim
cæsi sunt. Sutrinis itaque reddita patria integra adhuc ab omni clade belli, qua per con-
ditiones excesserant. Auctores Liviùs, & Plutarchus latissimè hæc enarrant.

Varij bellorum
motus.

Volscorum ca-
stra capta.

Volsci subacti
se dederunt.
Aequi victi,
& Vole ca-
pta.

Sutrium bis
uno die captum,
ac, Sutrinis
redditum.

Trib. plebis

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.

C. Trebonius * C. f. L. n. * [C. Acutius. 11. f. 11. nepos. 111.]

Asper. 11.

[L. Aelius. L. f. 11. n. Patrus. 111.] [Q. Hortensius. L. f. 11. nepos.]

[C. Otacilius. N. f. N. nepos.] [N. Otacilius. N. f. N. nepos. 11.]

[M. Appuleius. M. f. 11. nepos. 11.] [L. Allienus. L. f. L. nepos.]

L. Albinus * L. f. L. * nepos. Ille fortassis de plebe qui plastro suo fugiens
vrbe à Gallis capta Vestales & sacra recepit, ac Cære perduxit. Quæ de caussa ex S. C. cum Carati-
bus anno superiore hospitium publicè factum est, vt Liviùs libro vi. & Val-
Max. libro primo.

L. Albinij pidi-
ta.
Cum Carati-
bus hospitium
publicè factum.

[Q. Considius. Q. f. Q. nepos.]

Aediles

Ex S. C. in vrbe ædificantium opera & publica & priuata curarunt, exegeruntq; te-
gula priuatis publicè præbita; & faxi, materiæq; cædendæ, ex publico vnde quis vel-
let, iure dato. Liviùs in fine v. & vi. principio.

Roma restan-
tia.

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
M. Albinus. 11. f. 11. nepos. L. Marcius. C. f. 11. n. Rutilus.

Quæstores urbani

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.

Quæstores militares

11. 11. 11. f. 11. n. 11. } M. Camilli dict. in Volco, Aequico,
11. 11. 11. f. 11. n. 11. } & Etruria.

C. Fabius. 11. f. 11. n. Dorso. Qui iuuenis obsesso Capitolio per media Gallorum
castra, cinctu Gabino sacra gerens, attonitis hostibus ob eius audaciam, penetravit in
Quirinalem, sacra statuta Fabiæ gentis ibidem facturus: omnibusq; deinde solemniter
peractis

C. Fabij pidi-
ta.

peractis, denuo saluus eadem via ad suos in Capitolium reuersus est. vt Liuius libro v. & Val. Max. libro primo, cap. primo memoriae produnt. An hinc Dorfonum cognomen, quod sacra dorso per Hostium castra portarit, videat studiosus; nam eius cognominis & consulares postea reperiuntur in Fabia gente.

C. Papirius. // f. // n. Crassus. M. Trebonius. // f. // n. Flauus. [C. Apronius. C. f. C. nepos.]

M. Furius. // f. // n. Camillus III. dict. III. ann. CCCLXV. de Volscis, Aequeis, & Etruscis.

Rebus bene gestis Dictator tertium triumphans in Urbem redijt, longe plurimos Etruscorum captiuos ante curram ducens. Quibus sub hasta venundatis, tantum aeris redactum est, vt matronis pretium sit persolutum, quod in obsidione Gallorum vltro contulerant; & ex eo quod supererat, tres pateras aureas suo nomine inscriptas in Capitolini Iouis cella ipse dedicauit. Haec abunde Liuius libro vi. Plutarchus in Camillo. Diodorus Siculus in fine lib. xiii. Artinguat & historiam Orosius libro iii. cap. iii. & Eutropius in principio lib. ii. quo loco Camillum tres simul triumphos egisse dicit, sed intelligendus tertius hic eius de tribus populis triumphus.

Matronis Romanis auiprecium quod in obsidione Capitolij contulerant, reddidit ex manibus.

ANNI. P. R. C. CCCLXVI.

Trib. mil. cos. potestate.

T. Quinctius. T. f. L. n. Cincinnatus. Q. Seruilius. Q. f. P. n. Priscus. Fidenas. v. L. Iulius. * C. f. L. n. * Iulus. L. Aquilius. // f. // n. Coruus. Trib. mil. L. Lucretius. * P. f. Hosti. n. * Tricipitinus. Ser. Sulpicius. // f. // n. Rufus.

ENUMERANTVR à Liuiio & Diodoro tribunorum nomina; Verum numerus, quorum, reiterati honoris apud Seruilium Fidenatem in plerisque Liuij exemplaribus Librariorum negligentia praenomen est factum subsequens tribuni L. Iulij. Legitur enim mendose Q. Iulius Tullus. In Diodoro rectius L. Iulius appellatur, sed Seruiliij praenomen mendose Lucius, nec minus Sulpicij Seruilius habetur. In cognominibus item non desunt errores, quos studiosus lector conferendo corrigere poterit. T. Quinctius, T. Quinctij Penni bis Consul, ac tribuni militum filius, ac nepos L. Cincinnati, quem ab aratro ad dictaturam vocatum diximus. L. Lucretius autem P. Lucretij bis tribuni militum filius videtur.

Acquorum agri vastati sunt, Tarquinienses subacti, Contenebra & Cortuosa oppidis vi captis, atque incensis. Capitolium Romae quadrato saxo substructum, & Vrbs passim restaurata est frequentibus aedificijs. Liuius lib. vi.

Capitolium Romae quadrato saxo substructum.

Trib. plebis

// f. // n. // // f. // n. // // f. // n. // // f. // n. // // f. // n. //

De agro Pomptino plebi diuidendo frustra in concionibus agere coeperunt. Liuius.

[M. Titinius. M. f. M. nepos. //.] [C. Appuleius. C. f. // nepos. //.] [Cn. Appuleius. Cn. f. Cn. n. C. Sextilius. // f. // nepos. //.]

Pansa.]

[L. Sextius. L. f. // nepos.] [M. Iuuentius. M. f. M. nepos.] [C. Licinius. * P. f. // n. Caluus. //.] [L. Fulcinius. L. f. L. nepos.] [L. Numitorius. P. f. P. nepos.] [T. Roscius. T. f. L. nepos.]

Aediles

Aediles

// f. // n. // // f. // n. // [L. Hortensius. L. f. // nepos.] [C. Oppius. C. f. C. nepos.]

Quaestores vrban

// f. // n. // // f. // n. //

Quaestores militares

// f. // n. // Trib. mil. in Aequico. // f. // n. // Trib. mil. in Tarquiniensi.

Q. Publilius. * Q. f. // n. Philo. Pater videtur fuisse Q. Publilij quater Consul, qui Praetor primus e plebe factus est.

Sp. Papirius. // f. // n. Crassus. M. Manius. // f. // nepos.

M. Poetelius. // f. // n. Libo. Auus M. Libonis consularis, vt martiora indicant Capitolina. Plures horum magistratus adducentur ex Liuiio, & alijs.

ANNI. P. R. C. CCCLXVII.

Trib. mil. cos. potestate.

L. Papirius. // f. // n. Cursor. C. Sergius. * C. f. C. n. * Fidenas. L. Aemilius. L. f. // n. Mamefcinus. // Trib. mil. L. Menenius. * L. f. L. n. * Lanatus. L. Valerius. L. f. L. n. Poplicola. // C. Cornelius. * C. n. f. // n. Cossus.

L. Papirio Liuius & Diodorus nullum cognomen attribuant. Cursorem fuisse philominus arbitramur, qui censor lustro superiore fuit. C. Sergius in vetustioribus Liuij exemplaribus scribitur, velut in tertio etiam eius tribunatu in omnibus exemplaribus. In Diodoro C. Seruilius appellatur, sed mendose, ni fallor. Librariorum item incuria Menenius in Liuiio perperam habetur, pro L. Menenio. Constat enim Licinius non praenomen, sed familiae nomen esse. Pro eodem in Diodoro L. Mallius habetur, & pro L. Aemilio Q. Fabius. Verum in his Liuium potius sequutus sum, quandoquidem in xv. hoc Diodori libro tribunorum nomina mendose admodum leguntur. C. Cornelium ramentum, qui sextus tribunorum in Liuiio deesse videtur, hic ex eodem adiunxi, qui forsasse filius Cn. Cossi bis tribuni militum antea.

Hos tribunos, vt renouarentur auspicia, ex interregno magistratum coepisse refert Liuius. Fuere interreges M. Manlius Capitolinus. Ser. Sulpicius Camerinus, L. Valerius Potitus, a quo comitia tribunorum sunt habita. Aedes Martis Gallico bello vota comano dedicata est, Tribus Romanae nouae quatuor reliquis sunt additae. Liuius lib. vi.

Mentis adu. Trib. Rom. adu. da.

Trib. plebis

L. Sicinius. * L. f. L. n. * Dentatus. Legem agrariam de agro Pomptino plebi diuidendo promulgauit. Liuius.

// f. // n. // // f. // n. // // f. // n. // // f. // n. // // f. // n. //

C. Trebonius * C. f. L. n. * M. Trebonius. // f. // n. Flauus. Asper. v.

[Q. Hortensius. L. f. // nepos. //.] [L. Antistius. * L. f. // nepos.] [L. Marcius. C. f. // n. Rutilus. //.] [C. Acutius. // f. // nepos. //.]

L. Albi-

L. Albinus * L. f. L. * nepos. II. [M. Appulcius. M. f. // nepos. III.]
Sp. Mæcilius. Sp. f. // nepos.]

Aediles

II. II. II. f. II. n. II. II. f. II. n. II.
C. Marcius * C. f. // n. [Sp. Oppius. Sp. f. Sp. n. Cornicen.]
Rutilus.

Quæstores urbani

II. II. II. f. II. n. II. II. f. II. n. II.

Quæstores militares

II. II. II. f. II. n. II. II. f. II. n. II. } Trib. mil. in stipendiariis.
L. Papirius. L. f. L. n. Q. Seruilus. Q. f. Q. Priscus.
Crassus. Fidenas.

Ser. Sulpicius M. f. // n. [Cn. Apronius. C. f. C. nepos.]
Prætextatus.

ANNI. P. R. C. CCCLXVIII.

Trib. mil. cos. potestate:

M. Furius. II. f. // n. Camillus. IV.
Ser. Cornelius. M. f. // n. Maluginensis. II.
Q. Seruilus. Q. f. P. n. Priscus. Fidenas. VI. Trib. mil.
L. Quinctius. * T. f. L. n. Cincinnatus.
L. Horatius. // f. // n. Pulvillus.
P. Valerius. L. f. L. n. Potitus. Poplicola.

Q V A R T V S hic M. Camilli tribunatus est, non ut vulgo computatur, quintus: sic
item Ser. Cornelij secundus, cui idcirco numerus addendus in Liuij. L. Quinctium
F. Cincinnati fratrem autumant, tribuni militum anno CCCLXVI. P. Valerium ex sexto
tribunatu eius descripsi, qui in Capitolinis fragmentis extat, filius est L. Valerij Potiti, qui
Consul cum M. Manlio: & Magister equitum sub M. Camillo Dictatore II. fuit. Diodo-
rus autem quatuor tantum hoc anno tribunos fuisse tradit. Ser. Cornelium, Q. Ser-
uilium, M. Furium, & L. Quinctium, alios quam Liuius forsân sequutus Annales.

Ingens Volscorum Antiatum, & Latinorum qui Volsceis se sociarant, exercitus ad Sa-
tricum proelio fusus est à Camillo, & Satricum scalis captum. Etrusci deinde Sutrium &
Nepete oppugnantes ab eodem caesi sunt. Liuius lib. VI. Plutarchus in Camilli vita.

Trib. plebis

II. II. II. f. II. n. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II. II. f. II. n. II.

C. Licinius. * P. f. // n. [Ti. Pontificius. Ti. f. Ti. nepos.]
Caluus. III.

[Sp. Metilius. Sp. f. // nepos.] [Sex. Tempanius. Sex. f. // nepos.]
[A. Sellius. A. f. // nepos.] [P. Scaptius. P. f. P. nepos.]
C. Volumnius. // f. // n. Flamma. [P. Silius. P. f. M. nepos.]
[M. Pompilius. Sex. f. // nepos.] [C. Mamilius. L. f. L. n. Vitulus.]

Aediles

Volscei & La-
tini vici.
Satricum ca-
ptum.
Etrusci caesi
Sutrium &
Nepete receperunt.

Aediles

II. II. II. f. II. n. II. II. f. II. n. II.
C. Sextilius. // f. // nepos. [C. Appuleius. C. f. // nepos.]

Quæstores urbani

II. II. II. f. II. n. II. II. f. II. n. II.

Quæstores militares

II. II. II. f. II. n. II. } M. Camilli & P. Valerij tr mil.
II. II. II. f. II. n. II. } in Volste, Latio, & Etruria.

L. Furius. Sp. f. L. n. M. Fabius. K. f. M. n. Ambustus.
Medullinus.

Sp. Papirius. // f. // n. Cursor. P. Manius. P. f. // nepos.
Pater C. Manij qui Consul anno CCXV. de Antiatibus triumphauit, ut marmora Ca-
pitolina volunt. Reliquorum magistratus maiores ordine suo subsequantur.

ANNI. P. R. C. CCCLXIX.

Trib. mil. cos. potestate.

A. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus. II.
P. Cornelius. * P. f. P. n. Cossus. * II.
T. Quinctius. * T. f. T. n. Capitolinus. Trib. mil.
L. Quinctius. // f. // n. Capitolinus.
L. Papirius. // f. // n. Cursor. II.
C. Sergius. * C. f. C. n. * Fidenas. II.

A Manlio non solum, sed etiam P. Cornelio numerus II. adijciendus in Liuij, collega
enim antea in hoc magistratu fuerant. C. Sergij tertium tribunatum habebimus
anno CCCLXXIV. apud Liuium. Quod si rectè, hoc loco secundum tribunatum in eodem
auctore intercidisse verisimile fit, cum quinque dumtaxat tribuni militum enumerentur,
primum verò tribunatum biennio ante cum L. Papirio Cursore gesserat, cui etiam in Li-
uij numerus iterati honoris addendus erit.

Graue bellum Volscum hoc anno fuit, & grauior domi seditio mota est à M. Manlio
Capitolino, qui Gallos è saxo Tarpeio deturbat. Is Camilli gloriæ inuidens, & plebem
sibi largitionibus concilians regnum affectare visus est. Satricum colonia deducta. Li-
uius, Plutarchus.

A. Cornelius. * A. f. M. n. * Cossus. Dict.
T. Quinctius. * T. f. T. n. * Capitolinus. Mag. eq.
Rei gerundæ causa.

Plutarchus in Camillo T. Quinctium Capitolinum Dictatorem, non Magistrum equi-
tum fuisse scribit, & ab eodem M. Manlium in carcerem detrusum. Aliter Liuius refert
historiam. Bellum Volscum scilicet graue per se, & oneratum Latinorum & Hernicorum
defectione speciem causæ quidem fuisse; sed noua consilia Manlij compulisse senatum ad
Dictatorem creandum, Creatum verò A. Cornelium Cossum, ab eodem dictum Magi-
strum equitum T. Quinctium Capitolinum. Liuius igitur in hac historia satis diligens au-
ctor à nobis probatur.

Trib. plebis

II. II. II. f. II. n. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II. II. f. II. n. II.

[L. Hortensius. L. f. // nepos. III.] C. Marcius. * C. f. // n. Rutilus. II.
L. Anti-

L. Antistius. * L. f. * // nepos. // [C. Antistius. C. f. // nepos.]
[C. Apronius. C. f. C. nepos.] M. Albinus. // f. // nepos. //
[L. Apronius. L. f. // nepos.] [A. Lucerius. // f. // nepos.]
[L. Sextius. L. f. // nepos. //] [L. Cædicius. L. f. L. nepos.]

Aediles

M. Trebonius. // f. // n. //
M. Flavius. [L. Numitorius. P. f. P. nepos.]

Quæstores urbani

Quæstores militares

Quæstores militares

A. Cossi dict. in Volscis

P. Manlius. A. f. A. n. C. Sulpicius. * P. f. P. n. * Camerinus.
Capitolinus.
C. Manlius. * A. f. A. n. * A. Sempronius. * A. f. L. n. * Atratinus.
Capitolinus.

Hi duo Manlij fratres videntur fuisse, quorum Publius in Capitolinis A. F. A. N. appellatur. C. Sulpicium censorem, & A. Sempronium magistrum equitum recensimus.

A. Cornelius * A. f. M. n. * Cossus. ann. CCCLXIX.
Dict. de Volscis.

A Cossi Dictatoru victoria. Romanu voca tu a. etiam Dictator M. Manlium falsu conuictum in carcerem duci infu. Maiestas vrb. Triumphus Dictatoris Manliu carce. re liberaim.

Volscorum ingentem exercitum in agro Pomptino prostravit Dictator, & castris hostium direptis, maxima multitudo capta est, ex Latinis, & Hernicis. Confecturus etiam videbatur id bellum, sed maius in vrbe exortum, Dictatorem ab exercitu Romanu auocauit; gliscente indies magis seditione plebis contra nobilitatem, duce M. Manlio, quem idcirco Dictator, fremente licet atrociter plebe, in carcerem duci iussit. Aduersus maiestatem ac imperiu, cuius aut tribuni plebis, aut ipsa plebs attollere oculos, vel hiscere non audebant. Dicta or autem coniecto in carcerem Manlio, de Volscis triumphauit, inuidia que magis triumphus quam gloria fuit; iactante palam multitudinem vnu defuisse superbia, quod non M. Manlius ante currum sit ductus. Demum post abdicatam dictaturam plebs metu libera fræuit magis, ac tumultuari, donec ex S. C. Manliu carcere liberaretur. Quo facto non finita seditio, sed dux denuo seditioni datus est. Latissime omnia, Liuius lib. vi. & Plutarchus in Camillo; meminit etiam Diodorus Siculus.

ANNI. P. R. C. CCCLXX.

Trib. mil. cos. potestate.

Ser. Cornelius. M. f. // n. Maluginensis. //
P. Valerius. L. f. L. n. Potitus. Poplicola. //
M. Furius. // f. // n. Camillus. v. Trib. mil.
Ser. Sulpicius. // f. // n. Rufus. //
C. Papirius. // f. // n. Crassus.
T. Quinctius. T. f. L. n. Cincinnatus. //

Diodorus Siculus quatuor tantum huius anni tribunos militum enumerat, præteritque M. Camillum & P. Valerium, In Liuiio apud Maluginensem corrigi debet numerus, tertius enim hic est eius tribunatus non secundus. In alijs irem Liuij exemplaribus numerus, quintum, Camillo additus in prænomen abijt proximi collegæ Ser. Sulpicij, nam legitur malè Q. Seruius Sulpicius Rufus // cum legi debeat, M. Furius Camillus v. vel quintum. Ser. Sulpicius Rufus //.

M. Manlius Capitolinus carceris ignominia irritatus, multitudinem in patres concitans, de regno cum infima plebe domesticis & clandestinis concionibus agitauit. Fit S. C. vt videant magistratus, ne quid ex pernicioso M. Manlij consilio resp. detrimenti capiat. Tum tribuni militum, ac plebis, communicato consilio, cum ipsa plebe, suisque armis hostem

hostem publicæ libertatis aggredi tutius iudicauerunt. Dies itaque illi dicta ad populum, & affectati regni crimen; quo nullum magis iniustum Romanis, obiectum. Quapropter populi iudicio damnatus è saxo Tarpeio deiecitur. Pestis & fames in Vrbe fuit. Sutrium colonia deducta. Liuius lib. vi. Plutarchus in Camillo. Auctor de viris illustribus. Val. Maximus lib. vi. cap. // Velleius, Zonaras & alij.

Trib. plebis.

M. Manius. // f. // nepos. Q. Publilius * Q. f. * // n. Philo.

M. Manlium Capitolinum perduellionis, ac regni affectati reum fecerunt ad populum, eundemque conuictum, & comitijs centuriatis in luco Petelino condemnatum, de saxo Tarpeio præcipitauerunt. Cornelius Nepos verberando necatum scribit, Domus eius in Capitolio diruta est, ac lege sancitum, ne quis patricius in arce, aut Capitolio postmodum habitaret; nec quisquam Manliæ gentis, deinceps Marci prænomine est vsus, quod eius familiæ decreto cautum fuit. Liuius, Plutarchus, Gellius libro xvii. cap. vltimo, qui eodem anno Aristotelem natum dicit.

Manlio dies dicta ad populum. M. Manliu populi iudicio damnatus de saxo Tarpeio deiecitur. Aristoteles natus.

[Sp. Metilius. Sp. f. // nepos. //] P. Manius. P. f. // nepos.
[Q. Hortensius. L. f. // nepos. //] [Cn. Apronius. C. f. C. nepos.]
[C. Furius. C. f. C. nepos.] [P. Manlius. Q. f. Q. nepos.]
[T. Romuleius. Q. f. Q. nepos.] [Q. Terentius. Q. f. Q. nepos.]

Aediles

L. Sicinius * L. f. L. n. L. Albinus. * L. f. L. * nepos.

Dentatus *

Quæstores urbani

Quæstores militares

Quæstores militares

Trib. mil. in Volscis.

P. Clælius. // f. // n. Siculus. Idem videtur esse, quem Valerius Max. libro primo refert ob negligentiam sacrorum flaminio abire iussum.
Sp. Furius. * Sp. f. L. n. * Medullinus. M. Horatius. // f. // n. Puluillus.
Q. Decius. // f. // n. Mus. Pater P. Decij maioris qui se deuouit in consularu, vt voluit marmora Capitolina. M. Horatium, & Sp. Medullinum tribunos militum consulares cum P. Clælio nobis adfert Liuius.

ANNI. P. R. C. CCCLXXI.

Trib. mil. cos. potestate.

L. Valerius. L. f. L. n. Poplicola. //
A. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus. //
Ser. Sulpicius. // f. // n. Rufus. // Trib. mil.
L. Lucretius. P. f. Hosti. n. Tricipitinus. //
L. Aemilius. L. f. // n. Mamercinus. //
M. Trebonius. // f. // n. Flauus.

Manliu regni affectat plebis sanore. S. C. vt caveant magistratus omnes de iunctum in resp.

APVD Diodorum Siculum & hoc etiam anno quatuor dumtaxat tribuni reperiuntur, & adeo incorrecte, ut vix quicquam sani ex eo colligas. Crispi enim (quod habet) cognomen cui tribuendum sit non video. Fabium vero nullum hoc anno habemus apud Livium, sed Flauum velle dicere suspicor, quod cognomen M. Trebonio tribuunt, qui simul cum L. Aemilio ibidem est omisus. A Livio autem correcte enumerantur omnes, neque desiderantur numeri, praeterquam apud L. Lucretium, cuius hic est secundus tribunatus.

Multiplex bellum.

Peste adhuc durante bello Volscorum, Veliternorum, & Circeiensium defectio accessit: sed propter pestilentiam eo anno exercitus non est educus. Triumviri ad Nepesinam coloniam deducendam, & quinqueviri Pomptino agro diuidendo creati sunt. Vide Livium libro sexto. Setinam a Romanis deducta est colonia, sicut ex Velleio colligimus, qui Nepesinam deinde anno deductam scribit libro primo, ubi de coloniarum exordijs agit, ubi eius historia propter annorum numeros corruptos inextricabilis apparet.

Colonia Nepesina.

Trib. plebis

Table of names and family designations for Trib. plebis, including L. Marcus, M. Albinus, L. Oppius, Q. Cæcilius, M. Claudius, Cicero, L. Marcius, M. Albinus, L. Oppius, Q. Cæcilius, M. Claudius, Cicero.

Aediles

Table of names and family designations for Aediles, including C. Apronius, C. Mamilius.

Quæstores urbani

Table of names and family designations for Quæstores urbani.

Quæstores militares

Table of names and family designations for Quæstores militares, including Trib. mil. in Volscis.

L. Geganius, Q. Clælius, L. Geganius quinto deinceps anno tribunus militum consularis reperietur, Seruilius & Clælius Censores.

ANNI. P. R. C. CCCLXXII.

Trib. militum cos. potestate.

List of names and family designations for Trib. militum cos. potestate, including Sp. Papirius, L. Papirius, Ser. Cornelius, Q. Seruilius, Ser. Sulpicius, L. Aemilius.

QUATUOR tantum tribunos militum enumerat Diodorus, & mendose; Quæstorum videlicet, Ser. Cornelium, Sp. Papirium, & Fabium Album. Qui C. Sulpicius Livio est, Ser. Sulpicium Prætextatum esse debere ex ratione fragmentorum Capitolinorum conijcio, cuius tertium & quartum postea monstrant tribunatum; quod alioquin non constabit, nisi hoc anno primum ponamus. Q. Seruilius Q. Prisci Fidenatis sexies ante tribuni filius existimatur.

Prænestinis bellum indictum.

Ad Velitras prospere pugnatum a tribunis militum. Prænestinis bellum indictum, quod auxilia misissent Veliternis, & Volscis sese coniunxissent. Livius lib. vi.

Trib. plebis

Table of names and family designations for Trib. plebis, including L. Sicinius, P. Mænius, L. Albinus, L. Iunius, L. Petillius, C. Canuleius.

Aediles

Table of names and family designations for Aediles, including M. Mænius, L. Sextius.

Quæstores urbani

Table of names and family designations for Quæstores urbani.

Quæstores militares

Table of names and family designations for Quæstores militares, including Trib. mil. in Veliterno, C. Quinctius, C. Veturius, P. Pupius, L. Mæcilius.

ANNI. P. R. C. CCCLXXIII.

Trib. mil. cos. potestate.

List of names and family designations for Trib. mil. cos. potestate, including M. Furius, A. Postumius, L. Postumius, L. Furius, L. Lucretius, M. Fabius.

HVC sextum esse M. Camilli tribunatum aperte testatur Plutarchus, cui aliquot etiam Livij exemplaria suffragantur. Postumios semel, licet aliquot annis interpositis, & Lucretium bis antea in tribunatu fuisse constat ex Fastorum tabulis. Quapropter numeri apud eos restituendi sunt suis locis. L. Furium ex censura: M. Fabium ex secundo eius tribunatu, quemadmodum in fragmentis extant Capitolinis, descripsi, Diodorus eisdem hos cum Livio recenset.

Bellum Volscum M. Camillo extra ordinem decretum; & sorte adiutor datus L. Furio.

Volscis Camillo victis.

Tusculani quomodo pacem ac civitatis ius meruerim.

rius collega, cuius temeritate contra Camilli sententiam male pugnatum est. Huius tamen virtute, & tempestivo subsidio proelium redintegratur, & hostibus victis castra etiam occupantur. Bellum deinde Camillo extra sortem cum Tusculanis mandatum, qui tamen cum nulla arma opponerent Romanis licet hostiliter venientibus, constanti obedientia iram eorum vincentes, pacem impetrarunt, ac ius civitatis insuper meruere. Liuius libro sexto, Plutarchus, & Val. Max. libro VII. cap. III.

Trib. plebis.

Table of names and family designations for Tribunes of the Plebs, including f. n. and other abbreviations.

C. Marcius. * C. f. * n. Rutilus. III. L. Marcius. C. f. n. Rutilus. IV. L. Antist. us. * L. f. * n. nepos. III. [C. Apronius. C. f. C. nepos. II.] [A. Lucerius. n. f. n. nepos. II.] [Sp. Mecilius. Sp. f. n. nepos. III.] [A. Tempanius. A. f. n. nepos.] [L. Tempanius. L. f. n. nepos.] [Cn. Sellius. Cn. f. n. nepos.] [C. Sellius. C. f. n. nepos.]

Aediles

Table of names and family designations for Aediles, including Hortensius, Publius, and Philo.

Quaestores urbani

Table of names and family designations for Urban Quaestors.

Quaestores militares

Table of names and family designations for Military Quaestors, including Camilli and Furij.

C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. Qui lege sua agraria post secundum consulatum primus est damnatus. Stolonis cognomen huic attribuit Liuius, cuius rationem dat Varro libro primo, cap. I. de re rustica.

Ser. Sulpicius. Q. f. n. Longus. Pater C. Longi ter Consulis, vt indicant Capitolini fasti.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. Lateranus. Strenuum adolescentem vocat Liuius, cuius spei nihil praeter genus patricium deesset. Hic tribunus plebis cum collega C. Licinio pertinacia patribus extorsit consulatum plebeium, primusque ipse Consul e plebe factus est, vt Liuius & alij.

L. Aemilius. n. f. n. Barbula. Auus Q. Barbulae, qui bis Cos. fuit, & de Etruscis triumphauit, vt ex Capitolinis marmoribus constat.

ANNI. P. R. C. CCCLXXIV.

Tribuni militum cos. potestate.

L. Valerius. L. f. L. n. Poplicola. v. P. Valerius. L. f. L. n. Potitus. Poplicola. III. L. Menenius. * L. f. L. n. Lanatus. II. C. Sergius. * C. f. C. n. Fidenas. III. Sp. Papirius. n. f. n. Cursor. Ser. Cornelius. M. f. n. Maluginensis. v.

PAPIRIO Spuriij praenomen addendum est in Diodoro & Liuiio. Apud Maluginensem numerus v. deest ibidem; quod colligere est ex ante gestis eius magistratibus; & septimus tribunatus postmodum in fragmento Capitolino occurret. Apud reliquos numeri satis constant in Liuiio. Diodorus autem hoc, atque sequenti anno tribunos enumerat octo, sed nescio an aliqui ex his errore, non suo loco irrepserint, vt M. Fabius, & L. Aemilius hoc anno, ac P. Trebonius, & nescio quis C. Erenucius anno sequenti.

Varij motus in Vrbe sunt excitati propter foenera non ferenda, & incertam famam aëris alieni. Liuius lib. VI. Seditiones in Vrbe, propter aërem alienum.

T. Quinctius. T. f. L. n. Cincinnatus. Dict. A. Sempronius. n. f. n. Atratinus. Mag. eq. Rei gerundae causa.

Prænestini, tumultuantibus in Vrbe tribunis plebis, & delectum impediētib; inferendi belli occasione captantes, raptim agmine facto, peruastatis passim agris, ad Collinam portam signa intulere. Conuersis itaque ab seditione ad bellum externum animis, Dictator per summam trepidationem dictus est T. Quinctius Cincinnatus, & ab eodem magister equitum A. Sempronius Atratinus. Quod vbi auditum est, hostes terrore eius magistratus a moenibus recessere, & non procul Allia flumine castra posuere. Inde agrum late populantes, fatalem se Vrbi Romanae locum cepisse iactabant. Liuius lib. VI. Orofius libro III. cap. III. Florus lib. I. cap. XI. Eusebius in Chronico.

CENS. C. Sulpicius. * P. f. P. n. * Sp. Postumius * M. f. A. n. * Albinus Camerinus. Regillensis. Abdicauit ob mortem collegae. In mag. mortuus est.

CENS. n. n. n. f. n. n. n. n. n. f. n. n. n. Vitio facti abdicarunt. Ser. Sulpicius. n. f. n. Rufus. L. Furius. L. f. Sp. n. Medullinus.

Creati Censores eodem anno C. Sulpicius Camerinus & Sp. Postumius Albinus Regillensis propter incertam maxime famam aëris alieni. Coepaque iam censura morte Postumij interpellata est. Itaque alter abdicauit, quia collegam suffici, vt ante diximus, Censori religiosum fuit. Creati & alij, sed vitio facti non gesserunt magistratum. Post quos renouare tertio Censores nefas habitum est; nam dijs ingrata videbatur eius anni censura. Liuius libro VI.

Trib. plebis

Table of names and family designations for Tribunes of the Plebs, including M. Maenius, Q. Decius, M. Pompilius, C. Mamilius, and Vitulus.

M. Maenius. n. f. n. nepos. II. [Cn. Apronius. C. f. C. nepos. II.] Q. Decius. n. f. n. Mus. [C. Volumnius. C. f. C. n. Flamma.] [M. Pompilius. M. f. M. nepos.] Q. Marcius. n. f. n. Tremulus. [C. Mamilius. L. f. L. n. [C. Sicinius. C. f. L. n. Bellutus.] Vitulus. II.]

[Sex. Tirinius. Sex. f. Sex. nepos.] [C. Titius. C. f. C. nepos.]

Aediles

Table of names and family designations for Aediles, including M. Duilius and C. Icilius.

Quaestores urbani

Table of names and family designations for Urban Quaestors.

Quæstores militares

//. // . // . f. // . n. // . } T. Quinctij dict. in Prænestina:

[Q. Silius. Q. f. // . nepos.] Filius primi è plebe quæstoris.
[C. Titinius. C. f. Sex. nepos.] [Q. Antonius. Q. f. Q. n. Merenda.]
[M. Sergius. M. f. L. n. Fidenas.] M. Sergij bis tribuni militum filius.

T. Quinctius. T. f. L. n. Cincinnatus. ann. CCCLXXIV.
D. et. de Prænestineis. // . // . // .

T. Quinctij di-
ctatoris expe-
ditio de Præne-
stinis victoria.
Fons Indupe-
ratoris signum.

Ingenti proelio Prænestinos ad Alliam vicit dictator T. Quinctius, & bina eorum ca-
stra cepit. Deinde nouem oppidis, quæ hostium erant, expugnatis, Prænestem in deditio-
nem accepto, Romam redijt ad triumphum, in quo etiam signum Iouis Induperatoris
Prænestem Romam deuectum in Capitolium tulit. Dedicatum est inter cellam Iouis ac Mi-
neruæ, tabulaque sub eo fixa, in qua monumentum rerum gestarum incisum erat, his fere
litteris, vt refert Liuius.

I V P I T E R . A T Q . D I . O M N E S . H O C . D E D E R .
V T . T . Q V I N C T I V S . D I C T . O P P I D A
N O V E M . C A P E R E T

Liuij locus
mutilatus.

Atque eisdem verbis ex Liuijo in Epigrammatum Urbis Romæ librum hæc relata sunt.
Ceterum hoc animaduertat lector, inscriptionem istam in Liuijo valde imperfectam, at-
que mutilam extare. Id quod ex Sex. Pompeio de verborum significatione in voce Triens
cognoscitur, qui ex Cincij Mystagoricôn libro secundo ex eadem inscriptione plura ad-
ducit, quæ docent partem illam à Liuijo citatam esse malè detruncatam, & librario-
rum, ni fallor, magis errore, quam Liuij ipsius oscitantia. Non tam enim admiratione,
& Capitolina dedicatione dignum est, dictatorem pop. Rom. nouem oppida Præne-
stinæ ditionis haud potentis cepisse, quam nouem diebus oppida nouem cepisse. Quod
quidem ipsum in dicta T. Quinctij tabula Capitolina pulchrè expressum fuit: coronam-
que auream victoriae causa duarum librarum pondo & trientis Ioui donum dedisse;
quemadmodum Cincius illius tabulæ verba exponit. Quod etiam in Liuijo non reperitur.
Igitur monumentum vetustum rerum à T. Quinctio gestarum hoc, tam ex Liuijo, quam ex
Festo in hunc fere modum suppleri potest.

Epigramma
tabula Quin-
ctiane restor-
matum.

I V P I T E R . A T Q . D I . O M N E S . H O C . D E D E R .
V T . T . Q V I N C T I V S . D I C T . O P P I D A . N O V E M .
D I E B V S . I X . C A P E R E T . X . P R A E N E S T E . I N
D E D I T I O N E M . A C C I P E R E T . E A R V M
R E R V M . E R G Ô . T R I E N T E M . T E R T I V M
P O N D O . C O R O N A M . A V R E A M
I O V I . D . D .

alio v. c.
ad vsque.
v. c. iidem.
& octo ci-
uitates.

Breuitè etiam describit hanc victoriam cum triumpho Eutropius in breuiario histo-
riæ Romanæ. T. etiam Quinctius Cincinnatus, inquit, Prænestinos, qui * vsque ad Vr-
bis Romæ portas venerant, bello persequutus ad flumen Alliam vicit: * & ciuitates, quæ
sub ipsis agebant, Romanis adiunxit. Ipsum Prænestem aggressus in deditiõnem accepit.
Quæ omnia ab eo gesta sunt viginti diebus: triumphusque ipsi decretus. Eadem fere Li-
uius etiam de celeritate eius expeditionis tradit libro vi. T. Quinctium die xx. quàm crea-
tus erat dictatura se abdicasse scribens. Quocirca non assentior ijs, qui ex veteribus libris
ipsum duodevicesimo die i. vicesimo secundo, vt interpretantur, abdicasse opinantur.

ANNI. P. R. C. CCCLXXV.

Trib. mil. cos. potestate.

P. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus.
C. Manlius. * A. f. A. n. * Capitolinus.

L. Iulius.

L. Iulius. * C. f. L. n. * Iulus. // .
C. Sextilius. // . f. // . nepos. Trib. militum.
M. Albinus. // . f. // . nepos.
L. Antistius. * L. f. * // . nepos.

AEQVATVS hoc anno patriciorum, plebeiõrumque numerus, vt auctor est Liuius.
Ex patribus namque creati trib. mil. P. & C. Manlij, cum L. Iulio, tres reliqui plebei
fuere. P. Manlium ex secundo suo tribunatu descripsi, qui extat in Capitolinis fragmentis.
L. Iulium eundem arbitror, qui antè trib. mil. anno ccclxvi. fuit. In Diodoro Siculo qui-
dem enumerari octo tribunos iam antè dixi, ex quibus duo forsàn superflui sunt. Insuper
in hoc à Liuijo discrepat, quòd Iulio Tiberij prænomen, Albinio Lucij tribuat, & C. Sexti-
lium C. Sextium appeller.

Duobus Manlij, quòd genere plebeios, gratia Iulium anteibant, Volsci provincia sine
sorte, sine comparatione extra ordinem data est: sed eorum inciticia, & temeritate infelici-
ter in Volscis pugnatum est. Prænestini, cõcitatis Latinorum populis, rebellârunt. Liuius,
Prænestinos
bellant.

Tribuni plebis.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

L. Marcus. * C. f. * // . n. Rutilius. v. Q. Publilius. * Q. f. // . n. Philo.
[C. Apronius. C. f. C. nepos. // .] [M. Titius. Sex. f. Sex. nepos.]
[L. Sextius. L. f. // . nepos. // .] [L. Rabuleius. L. f. // . nepos. // .]
[C. Canuleius. C. f. C. nepos. // .] [Q. Canuleius. M. f. // . nepos.]
[P. Decius. P. f. P. n. Mus.] [Q. Cæcilius. Q. f. Q. n. Metellus. // .]

Aediles

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
P. Manius. P. f. // . nepos. [L. Canuleius. L. f. C. nepos.]

Quæstores urbani

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Quæstores militares

// . // . // . f. // . n. // . P. Manlij. } Trib. mil. in Volseo.
// . // . // . f. // . n. // . C. Manlij. }

L. Genucius. M. f. Cn. n. Auentinensis. [P. Sestius. P. f. P. n. Capitolinus.]
[M. Genucius. M. f. M. n. Auentinensis.] [L. Virginius. L. f. P. n. Tricostus.
Calimontanus.]

L. Genucius ex Consulibus è plebe primus postea. Marcus frater Cn. Genucij Cos.
plebei anno cccxc. P. Sestius nepos x. viri. L. Virginiij verò pater trib. mil. anno
cccli. fuerat.

ANNI. P. R. C. CCCLXXVI.

Trib. militum cos. potestate.

Sp. Furius. * Sp. f. L. n. * Medullinus.
Q. Seruilius. Q. f. Q. n. Priscus. Fidenas. // .
C. Licinius. * P. f. * // . n. Caluus.
P. Clælius. // . f. // . n. Siculus.
M. Horatius. // . f. // . n. Puluillus.
L. Geganius. // . f. // . n. Macerinus. } Trib. militum.

Tribunos

TRIBVNOs militum hoc ferè modo recenset Livius, præterquam, quòd sua nos cuique adiunxerimus cognomina ab ipso omiffa. Sp. Furius frater, vt puto, fuit L. Furij tribuni militum anno CCCLXXIII. Diodorus Siculus quatuor tantum tribunos nominat: & pro Licinio Menenio (quem errore in Liuium irrepsisse cenfet Sigonius) C. Licinium Caluum posuit. Atqui Diodorum hoc loco sequi malo, quia Liuius paullo post C. Licinium magistrum equitum anno CCCXCV. antea etiam tribunum fuisse apertè testatur: quem non reperientes alij quidam, malè Fastis annum adijciendum inferiùs existimârunt. Denique mihi hic P. Calui vel filius, vel frater videtur, eius videlicet, qui tribunus militum anno CCCLVII. fuit; & frater patruelis C. Calui Stolonis trib. pl. qui postea remp. cum L. Sextio collega turbavit per quadriennium. Neque enim mihi persuadeo hunc eundem esse cum tribuno pl. & contra honorum gradus post curulem, & maximum magistratum minorem, & plebeium petijisse, cum hoc etiam indicet Liuius, de eodem cum collega tribunarum pleb. petente sic loquens: In præsentia tribunos pl. fieri placuit, quòd in magistratu sibimet ipsi viam ad cæteros honores aperirent. Adfert namque apud eundem Liuium patri minor Fabia causam doloris sui, quòd iuncta impari esset, vtpote nupta in domo, quam necdum honos nec gratia intrare posset: scilicet quòd eius maritus C. Caluus nullum honorem curulem adeptus esset.

Volscum bellum. Volsci ob discordiam Romanorum cum prædas agere ausi essent, eorum vicissim agrilatè, nullo inuento obstaculo, à duobus exercitibus Romanis sunt vastati. Liuius lib. v.

CENS. Sp. Seruilius. // f. // n. Priscus. Q. Cloelius. // f. // n. Siculus.

Lustrum. fecerunt. XIX.

Eiusdem anni principia statim seditione ingenti arserunt ob æs alienum, cuius noscendi gratia Censores facti sunt Sp. Seruilius Priscus, & Q. Cloelius Siculus. Veram, vt inquit Liuius, ne rem agerent, bello impediti sunt. Finito bello ad tributum nihilominus coacta plebs est, in murum à Cens. locatum quadrato saxo faciendum. Hæc ferè Liuius lib. vi. qui lustrum more suo mentionem fecit nullam; quòd tamen factum fuisse ex ratione Capitolinorum fragmentorum satis constat.

Trib. plebis.

Delectum impediendo conditiones à Patribus extorserunt, ne quis, quoad bellatum esset, tributum daret, aut ius de pecunia credita diceret. Eo laxamento plebi dato, mora delectui non est facta. Liuius.

//. // f. // n. //.
 //. // f. // n. //.
 //. // f. // n. //.
 //. // f. // n. //.
 //. // f. // n. //.

L. Sicinius. L. f. L. n. Dentatus. III. [Cn. Apronius. C. f. C. nepos. III.]
 [L. Petillius. L. f. L. nepos. II.] [C. Aelius. C. f. C. n. Pætus.]
 P. Aelius. P. f. // n. Pætus. [L. Domitius. Cn. f. L. n. Ahenobarbus.]
 [Q. Mucius. Q. f. Q. n. Sceuola.] [P. Mucius. P. f. P. n. Scetola.]
 [C. Icilius. L. f. L. n. Ruga. II.] [M. Duilius. M. f. M. nepos. II.]

Aediles

//. // f. // n. //.
 [A. Tempanius. A. f. // nepos.] [C. Sellius. C. f. // nepos.]

Quæstores urbani

//. // f. // n. //.
 //. // f. // n. //.

Quæstores militares

//. // f. // n. //.
 //. // f. // n. //.

Sp. Furij. M. Horatij } Trib. mil. in Volscis
 Q. Seruilij. L. Macerini }

[P. Mælius]

[P. Mælius. P. f. Sp. n. Capitolinus.] C. Valerius. C. f. L. n. Potitus.
 A. Cornelius. * P. f. A. n. * Cossus. M. Cornelius. * P. f. M. n. * Maluginensis.

ANNI. P. R. C. CCCLXXVII.

Tribuni militum cos. potestate.

L. Aemilius. L. f. // n. Mamercinus. v.
 Ser. Sulpicius. M. f. // n. Prætextatus. II.
 P. Valerius. L. f. L. n. Potitus. Poplicola. IIII. } Trib. militum.
 L. Quinctius. * T. f. L. n. * Cincinnatus. II.
 C. Veturius. * C. f. C. n. * Crassus. Cicurinus.
 C. Quinctius. * T. f. L. n. Cincinnatus.

SEX item Diodorus Siculus edit trib. mil. & discrepat tantum à Liuiò, quòd Veturium, & C. Quinctium, C. Corneliu[m] vocet. Numeri in Liuiò quibusdam in locis desiderantur, vt apud Aemiliu[m], qui quater; & Ser. Sulpiciu[m], qui semel antea trib. fuere. L. Quinctiu[m] quoque tribunum anno CCCLXXIII. habuimus, quare miror Liuium præter morem suum non adianxisse inter duorum quos iungit Quinctiorum prænomina notam repetiti honoris apud Luciu[m]: hoc modo, L. II. & C. Quinctios Cincinnatos, quemadmodum antea plerumque obseruasse videmus. Similes tamen notæ librariorum imperitia vbique in exemplaribus periere.

Cum Volscis, & Latinis ad Satricum bis pugnauere Valerius, & Aemilius trib. militum: posteriore proelio fusi sunt hostes, castra capta, & direpta. Perculsi hac fortuna Volsci Antiates, urbem, & agros Romanis dedunt. Quod ægrè ferentes Latini, ex sociorum agro, tanquam ex hostico, discesserunt Satrico concremato. Eademque rabie Tusculum Romanis obnoxium inopinatò inuasert, oppido, præter arcem, occupato; sed succurrentibus tempestiue Romanis, Latini omnes ad vnum oppressi sunt. Liuius lib. vi.

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. Lateranus. Stolo.

Herum nomina sic produnt postea tabulæ Consulares Capitolinæ. Et memorantur etiam à Liuiò, Plutarcho, & alijs eodem ferè modo: sed C. Licinio Stolonis cognomen adijciunt. Quod apud eius posteros celebre mansit.

Legem scœnebrem de ære alieno minuendo tulerunt, vt deducto eo de capite, quod vsuris pernumeratum esset, id quod superesset, triennio æquis portionibus persolueretur. Liuius, & Plutarchus in Camillo.

Legem de modo agrorum tulerunt, ne quis vltra agri quingenta iugera possideret, neque pecoris maioris vltra centum, minoris vltra quingenta haberet. Liuius lib. vi. Rursus meminit legis lib. xxxiv. in oratione M. Catonis Consulis, pro Oppia lege dicentis. Item M. Varro de re rustica lib. i. Plinius lib. xviii. cap. III. Valerius Max. lib. viii. cap. vi. Auctor de viris illustribus, & alij. Celebrata lex, Licinij in primis nomine, apud auctores, quòd ipsemet postea damnatus sua lege hac fuerit, vt suo loco dicemus. Erat & hoc Licinix caput: Ne quis legislator, eiusve collega, cognatus, affinisve eam potestatem, curatio-nemve accipiat, quam ipse tulerit. Meminit Cicero in agraria secunda: Veterem Liciniam, dicens, atque Aebutiam eiusdem generis nominans, quibus agrariam Seruilij Rullii oppugnat, semet sua lege creantis xvirum agris diuidendis.

Legem de consularibus comitijs tulerunt, ne tribunorum mil. comitia fierent, sed Consulum: Vtique alter horum de plebe crearetur. Liuius, Plutarchus, Zonaras & alij. Quæ rogationes, annitentibus assidue patricijs, cum sæpius octo collegarum intercessione sustollerentur; exitu anni comitia tribunorum militum & ipsi similiter intercessione sustulerunt. Eaque contentione & annis sequentibus obstinate certatum est, adeò vt quadriennio resp. sine summo magistratu fuerit; comitiaque, præter ædiliu[m], & tribunorum plebis, nulla sint habita. Sextius itaque, Liciniusque resecti à plebe quorannis, tribunatum continuantes per decem annos, tandem pertinacia, vt leges perferrentur, euicerunt. Liuius, Plutarchus, Zonaras, & alij.

.. f. .. n. f. .. n. ..
.. f. .. n. f. .. n. ..
.. f. .. n. f. .. n. ..
.. f. .. n. f. .. n. ..

[Cn. Pupius. Cn. f. .. nepos.] M. Atilius. .. f. .. n. Regulus.
 [Voler. Publilius. Voler. f. P. n. Philo.] [C. Popillius. C. f. C. nepos.]
 [L. Atinius. L. f. K. n. Longus.] [L. Villius. L. f. P. nepos.]
 [M. Fulcinus. M. f. M. nepos.] [A. Trebius. A. f. .. nepos.]

Aediles

.. f. .. n. f. .. n. ..
----	----	----------------	----	----	----------------

Q. Decius. .. f. .. n. Mus. [C. Titius. C. f. C. nepos.]

Quæstores urbani

.. f. .. n. f. .. n. ..
----	----	----------------	----	----	----------------

Quæstores militares

.. f. .. n. f. .. n. ..
----	----	----------------	----	----	----------------

P. Valerij. L. Aemilij. } Trib. mil. in Volſco
 L. Quinctij. Ser. Sulpicij. } & Latio.
 L. Quinctius. .. f. .. n. Capitolinus. Q. Quinctius. Q. f. .. n. Cincinnatus.
 [Sp. Mælius. P. f. Sp. n. Capitolinus.] Sp. Seruilius. C. f. C. n. Structus.

Ex his tres patricij consulares tribuni militum nobis recensentur à Liuiο, quemadmodum in ſequenti libro ſuis locis oſtendam.

AVCTORVM LOCA EMENDATA, VEL EXPLICATA ANNALIVM POPVLI ROM. LIBRO TERTIO.

Pauli Oroſij, pag. 145. A. Gellij, 145. Didori Siculi, 154. 155. 157. 161. 162. 170. 172. 174. 175. & poſt ſingulis feri paginis. Dionyſij Halicarnaſſai, 145. 154. 157. 160. 162. 222. T. Liuij, 145. 154. 156. 157. 159. 160. 162. 170. 178. 180. 181. 185. 188. 190. 192. 193. 195. 209. 211. 213. 220. 240. Antonij Flocci, 145. In XII. tabulis, 148. 149. 150. 151. 153. Caſſiodori, 154. 157. 158. 159. 170. 180. 181. 202. Mariani Scotti, 155. 157. 170. 181. Probi Grammatici, 157. 182. In tabulis Græcis, 159. 180. 185. 190. Corn. Taciti, 160. M. Tullij Ciceroni, 164. 172. 174. 220. Val. Maximi, 181. 189. Ioannis Cuſpiniani, 187. Interpretis Diadori, 194. Hen. Glareſij, 209. L. Flori, 214. Entropy, 226. 230. 240. Macrobij, 228.

FINIS LIBRI TERTII.

AEQVI. COMPOS.
 LIBER IIII. ANNAL. POP. ROM.
 PER STEPHANVM VINANDVM
 PIGHIVM, CAMPENSEM.

PRAEFATIO IN LIBRVM IIII.

AD

AMPLISSIMVM ET NOBILISS.
 VIRVM D. IOANNEM RICHARDOTVM
 CONSILII REGII SANCTIORIS PRAESIDEM.

ILITIAM quandam, vir Amplissime, vitam hominis in terris esse, Iobi iusti sententia prolatum ante plura saecula fuit, quam D. Hieronymus ad temporum suorum calamitates respiciens oraculi instar habuit. Iam verò quid? Ad instar Euangelij sanè nobis esse poterit qui nunc non minoribus infelicitatum stragibus inuolui-

Exordium à christo.
 Interiora passionum & affectuum bella.

mur. Inspice, precor, μηροσ μδν tuum, internum scilicet ac immortalem hominem, non secus ac ipſus actutum in memet mentis oculos reuoco. Quàm multiplicia occurrunt praelia? vbi non turbæ, atque pericula? Vide, fodes, num in Roma tua, perpetratis optimatum, id est, salubrium consiliorum cædibus, Mentis Capitolium Brennus quispiam cacodæmon obsideat. Is quidem rarò procul abest, ac in procinctu nos esse iubet, & excubias perennes agere. Egredere iam penetralia tui pectoris, euagare parumper. Per orbis nostri sanè plagas omnes pacem extorrem frustra quæres: vastitates, incendia, cædes, latrocinia, captiuitates, atque exilia nusquam non inuenies; & miseriarum, periculorumq; densa passim occurrent agmina. Porrò quæ iam in feris istis tempestatibus salus obuia? quæ firmæ in isto pelago contra naufragium anchoræ? Respondet admodum verè prudentissimus orator ille Phocion, Opes, valetudinem, magistratus, honores, gloriam, imbecilles ac fragiles anchoras; prudentiam, magnanimitatem, ac fortem patientiam validas esse, quas nulla tempeſtas quaſſat. Atqui damnosissimum censeſſet esse naufragium Theoclitus, vbi perturbationibus obrutus animus subſidet anchora patientiæ deſtitutus. Quam venerandum bonis hoc ſummi numinis donum, hoc ſancti Spiritus ſalutare germen patientia debeat eſſe, verbis quis explicare poterit? cùm ſine hac in iſta ſæculi noſtri militia nemo feliciter agere, nemo victor, vel in extremis vitæ periculis, euadere poterit. Pulchrè quidem ſcribit Herodotus, eſſe quendam vnicuique rerum humanarum circulum, qui ſua rotatione non permittit eodem ſemper agere proſperè. Cuius proſectò rotæ vel euehentis, vel deprimentis, quæ doctior, ſecuriòrve moderatrix inueniri poterit magnanima Patientia? cùm nimirum eſt comes Prudentiæ, amica Iuſtiæ & Aequitatis, cupiditatiq; cæcæ neutiſquam famuletur. Gaudeant igitur, ac ſummo Deo gratias habeant ſemper, quorum benè natis animis generoſam viraginem iſtam indiſſolubili coniugio mariauit,

Alludit ad ſtoriam Romæ capte in hoc libro declarata.
 Inſinita temporum noſtrorum in orbe Chriſtiano calamitates. Salus vni quaerenda.
 Phocionis oratoris ſententia.
 Theoclitus.
 Patientia laudanda.
 Circulus verò humanarum vniuiusque.

Gaudere bene nati.

Patentia vi-
dixi voti com-
potem reddit
militem sum-
Aequi compos.

Probat exem-
plis familia-
ribus.

Tantali po-
mum.

Cupit saepe
nocent.

Amor memo-
riae stabellum.

Peplum palla-
rium laborio-
sae parietis mu-
nisculum.

Patentiam re-
pellere barba-
rium est.

Pepli hierogly-
phica.

M. Furij Cam-
illi compava-
tio cum Philip-
po Rege Ca-
tholico.

M. Camilli
votum.

Iustitia cale-
stis.

M. Camilli
merita in pa-
triam ingra-
tam.

tauit, quæ sæuis in periculis istis suum nequiquam deserat, inuictæ fidei clypeo militem armet, certantis in lubrico pedes firmet, vulnera & plagas sedula curet, & secundiora promittens victoriæ coronam solicita intexat: dum turbida ad tranquillitatem, iniqua ad æquitatem patienter agendo dirigit. Nam æqui, iusti, simulque voti compotem reddit ferendo, non culpando quod vitari nequit. Ut autem mea mihi in crebris difficultatibus, ac malis fuerit vsui, vt velut anima viuax deficientem animum nunquam deseruerit; haud facile dixerō, nec oportet, oportebitve, ni fallor. Quàm verò tuæ illius præclaræ sibi iam olim familiariter notæ virtutibus & gloriæ faueat, centum vix linguæ disertim effarentur. Cuius vel vmbram tenuem nuper, vt nouisti, flagranter admodum videre cupiebat. Votis mox annuere non diu potest superi. Videt ipsam felicem, ac alacrem: & læta quidem amplexatur, sed velut vmbram in umbra. O fluxum, ô breue gaudium, vix horula indulta est.

Ipsam etenim nox atra cauis tecum abstulit vmbris, nil præter suspiria nobis hîc relinquens. Mea tamen me more suo solari non cessat ad aurem blandè cantillans Theognideis istis versibus:

Οὐ δύναμαι σι θυμὲ πῶδασκεῖν ἄρρηρα πάντα.
Τέτραδι. τῶν δὲ καλῶν οὐχί σὺ μου ὄρεῖς.

Sentit æger animus datam medicinam. Nec enim fuimus ignari malorum prius, amorque noster cæcus sæpe nocitura solet amare: vt placeat admodum Heracliti sententia, qua prudenter censet, haud bonum esse, contingere hominibus omnia quæ cupiunt. Durat igitur hæc mea, & ad mala fortis perstat. Interim eius amor tui memoriam absentis vsque renouat,

Serica versato dum ducit stamina fuso,
Vel lassat niveas pendula tela manus.

Sic liceat obiter Nasonis poetæ versus amœnos immutare, culpaque detere ingenij. Telam intellege, peplum illud quod tibi, tuæque nuper texuit, vt obseruantia suæ pignus aliquod offerret, tuam inuisere cupiens. Quod quidem eius munusculum gratum habeas, fronteque serena, qua nostra soles semper accipias obsecro. Patientiam verò bellam, atque iucundam, repulsa tristem, atque deformem ablegare, & ad nos remittere, sat scio tuæ non esse humanitatis. Maneat igitur quamdiu volet, & optato contubernio fruatur vestro, si qua in re vsui, vel solatio poterit esse. Nec inuenies in eius arte lanificiove, nisi tibi, tuæque gratum, ac vtile. Intuere pepli laboriosi hieroglyphica recondita, & ex ijs discere, te diuino ductu, tuæque Patientia sollicitudine victorem hactenus periculorum omnium ingruentium tam domi, quam foris fuisse. Non fabulas ostendet, sed veram rerum Romanarum historiam: in qua nostri temporis viuam quandam imaginem ferè recognosces. In maximo, & clementissimo Rege nostro Philippo Catholico laudatissimi herois M. Furij Camilli virtutes considera, feruentem scilicet in Deum ac suos amorem, generosam animi moderationem, ac eximiam iniuriarum tolerantiam. Camillus post illustres victorias, & magna sua in remp. merita ab ingrata superbaque plebe gubernaculis & patria pulsus indignè, nil aliud vltionis in exilium abiens à suo Ioue Capitolino precatus est, quam vt primo quoque tempore desiderium sui ingrata Romæ faceret, si innoxio sibi damnationis iniuria fieret. Votis tam moderatis mox cælitus annuit Astræa, vt hoc vetusto more proferam, atque ipsis non diu post satisfactum est. Roma namque Gallorum turbine capta, direpta, atque inflammata, vnus exulis sui auxilium implorare, damnationem reuocare, atque illi soli absenti dictaturam, summumque imperium offerre cogitur. Qui fortuna publica quam sua mæstior, atque iniuriarum immemor, imperio

imperio accepto, patriam ab hostibus non solum repentè liberauit, sed discordijs deinde diuulsam atque collapsam, reuocatis summo labore in cõcordiam ordinibus, erexit, & æqui iuris compotem, virtutibusque reuirescentem reliquit. Rex Philippus ingenta sui animi mæsitudine plebis temerariæ contumelias & iniurias obliuiscendo Belgicam suam non à Brenno quopiam Gallo captam, sed à Briario centimano Gigante subiugatam stuprari, & euiscerari, quàm maximè dolet. Hanc non ardentius armis sibi vindicare cupit, quàm obnixius, mitioribus pacis æquissimæ pharmacis oblati ad sanitatem reuocare, primæque suæ felicitati restituere. Quid ista patientia gratiosius? Quid ea pietate benignius in terris æuo nostro? Maximos victoriarum suarum fructus esse putat, diuinam maiestatem illæsam seruare, eius cultum pristinum Titanica nefariorum hominum audacia reiectum ac conculcatum reducere & restaurare: suam verò maiestatem beneficijs potius, quàm pœnis & supplicijs augustiorem reddere. Verùm enim verò præcipuos inter eius temporis Romanos principes, quos in nostro peplo reperies, virtutum ac rei bellicæ gloria non minùs, quàm antiqua nobilitate generis excelluit. Plura quidem mi Richardote, huius generis parallela insignia ex peplo proferre, & ad æquilibrium reducere, vt longum esset, ita nec huius est loci, nec temporis, & inuidiosæ solent exactæ singularum conditionum comparationes esse. Confer dumtaxat, quæso, statum eius antiquæ, ac rudis reipublicæ cum hac nostra, quæ sibi nunc politissima videtur. Atque vtinam ex parte quapiam rectè posset æquiparari: vtinam nullæ præter tributa, fœnora, pauperiem, ac seruitutes forent querelæ. O superi, salutaria pacis atque felicitatis publicæ, fundamenta subuersa perrière, animorum videlicet in vna sancta religione catholica consensus, & maiestatis iustitiæque vigor: sine quibus nec domus, nec ciuitas salua diu stare potest. Hinc animorum orta dissidia, contemptus legum ac magistratum, seditionum atque bellorum ciuiliū, incendia ex isto barathro prorupère. Prudenter admodum dixit Arcefilaus, teste Thucydide, vbi pharmaca multa, multi que medici sunt, ibidem & morbi abundant: sic vbi leges multæ sunt, ibi & iniustitia maximè regnat. Nunc adde precor, quod rerum exitus docet, vbi religiones multæ, legumque auctores multi sunt, ibi & controuersia legum infinita, quas iniustitiæ tyrannis vsque sequitur. Animorum enim morbi multi ex religionum opinionumque diuersitate nati, doctrinam, ac disciplinas corrumpunt; variantque semper leges, nec stabiles esse sinunt. Huic autem incommodo cupientes occurrere legislatores prudentissimi plures, quamuis Christianæ pietatis luce carentes, non dubitarunt, omnem peregrinam doctrinam à patria religione diuersam & alienam reijcere, & eliminare: sicut & Hippodamus apud Io. Stobæum de constituenda republica Pythagoricè differens declarat elegantissimè. Cuius rationes, ne nimis longis complectar. Ciuitatem quamuis, atque politicam omnem communionem lyræ similem esse dicit, cuius omnis virtus, vt in concentu decenti est, ita & ciuitatis in doctrinæ, legum, & consuetudinum concordia ac vnione consistit. Quemadmodum enim per hæc tria quilibet homo probus, & honestus; & hisce deficientibus, improbus & inhonestus euadit: ita & omnis politica constitutio horum trium concordia vel discordia, aut benè aut malè se habebit. Quæ sanè tria congruere in honesto, iusto, atque vtili debet; & quantum fieri potest, in omni actione eò dirigi, vt nunquam discordent. Nec vtile quipiam habendum erit, quod non æquè sit honestum atque iustum: quo ciuitas consona, partibusque suis concinna maneat. Corrupti autem tradit & lyræ musicum concentum, & ciuitatis concordiam sæpe, vel interno vel externo

Aequi compos
Roma.
Regis Philippi
erga suam Bel-
gicam clemen-
tia.

Victoriarum
maximi fru-
ctus.

Reip. Belgicæ
quàm perditæ
ac adflicte sit
status.

Quæ sint fun-
damenta pacis
atque felicitatis
publicæ.

Arcefilai pul-
chri dictum.

Vbi religiones
multæ, legisla-
tores multi.

Varietate reli-
gionis in benè
constituta rep-
semper impro-
batam fuisse.

Ciuitas lyræ
similis.

Quæ bona
vtriusque com-
stitutio.

Quæ vitia
vtriusque.

Inaequalitatis
incommoda.

quopiam vitio. Internum verò lyrae est, materiae atque membrorum iniqua proportio; ciuitatis item, opum nimia inaequalitas, ex qua diuitum luxus, & superbia, pauperum inuidia, oppressio, atque querelae nascuntur. Hinc demum tyrannis, seruitus, atque seditio, ciuitatum extremæ calamitates prodeunt. Externo sanè vitio lyra laborat, cum chordae dissonae sunt, vel imperiti huic applicantur digiti: ciuitas autem, cum peregrini doctrina legibus, ac moribus dissimiles atque deteriores temerè & imprudenter in ea recipiuntur: quorum continua conuersatione maiorum doctrina, leges, & consuetudines, sensim, ac tacitè corrumpuntur, atque mutantur, principum atque magistratuum, vel imperitia, vel incuria; qui digitorum in ista lyra quodammodo munus obeunt. Horum prima debet esse cura, consonantiam religionis, doctrinae, legum, morum, ac consuetudinum, exactam inter ciues conseruare. Quapropter opus esse tradit Hippodamus, vt ciuitatum principes, rectoresve sedulo curent; ne peregrinorum, aduenarumve mercatorum prauis opinionibus, atque moribus ciuitas inficiatur; & à maiorum doctrina, legibus, ac moribus alienetur. Et maximè obseruandum esse putat, an secundum leges atque patrios ritus doctrina religionis vna vbique doceatur, sine qua nec leges, nec consuetudines maiorum probæ conseruari in suo statu possunt. Examinandi sunt igitur, atque excutiendi sophistæ doctores diligenter aliquando, num quas falsas, atque improbas de rebus diuinis opiniones profiteantur, & animis ciuium insinuare conentur. Etenim haud leuia, sed maxima sapiens incommoda sublimium rerum dissertationes sophisticæ plebeijs animis suggerere, necnon publicæ saluti pericula magna creare solent: si quid præter commune iudicium, atque ritus maiorum in diuinis, humanisve rebus eius generis doctores innouare fuerint ausi. Nouis enim quarumcunque disciplinarum traditionibus rude vulgus facillè capitur. Quarum dulcedine multi inescati, mox instituta vetera quæque fastidiunt. Hinc inobedientia, legum magistratuumque contemptus, atque tandem seditio- num semina nascuntur. Quam verè, quamque prudenter hæc Hippodamus Pythagoræus scripserit, quilibet historiæ veteris non profus ignarus animaduertere poterit. Occurrunt enim vbique gentium exempla in Græcorum, aliarumque gentium historijs, ac in primis illustra in Romani imperij annalibus. Quæ clarè demonstrabunt Hippodameiæ istius lyrae concentum ciuitates ac populos plures ad potentiam & imperia magna feliciter sæpe proexisse: dissonantiam verò calamitatum exordia, magnasque rerum publicarum ruinas semper attulisse. Contemplemur, agè, præsentem Galliarum, atque Germaniæ florentissimarum olim prouinciarum faciem, quantæ rerum mutationes, nostra patrumque memoria in hisce prouenerint ex simili politicae lyrae discrepantia: dum religionis doctrinae prauorum principum, atque magistratuum culpa temerè, quorumuis impiorum hominum arbitratu refinguntur. O quanta bellorum ciuiliu incendia ex dolosis dissentionum similibus scintillis excitata fuere! Nec apparet adhuc malorum exitus aliquis, inter eos populos, quamuis iam expirante recta religione Catholica, Christianæ reip. interitum præ foribus esse, barbaricum iugum ceruicibus suis impendere videant. Sed quæ maximi principis, vel consiliarij viri Patientia beata dissolutam adeo rerum publicarum maceriam solidare, tot magnæ molis parietes caducos erigere atque fulcire, quæso, poterit, & de malorum infinitis monstris istis triumphum reportare? Herculei pectoris atque animi sit oportet. Et hæc supremi numinis fauore fulsa, pietatem iustitiamque ne deserat, publicum bonum damno quouis suo præferat, iniurias multas ferat & condonet, necesse est. Nec aliam rebus nostris succurrere posse, cogar, prò dolor,

Peregrinatum
doctrinarum,
atque opinionum
pericula.

Principes &
magistratus di-
gitum in ci-
uitatis lyra.

Examè & in-
quisitio neces-
saria in magna
ciuitate.

Nona fronte
prima placent.

Libertatis
incommoda.

Pericula
in ciuitate.

Galliarum &
Germaniæ ca-
lamitas præses,
ex religionum
discordia.

Querit Pati-
entiam in tot
malis victricè.

omnino credere; nisi maximus ex machina Deus Pacator breui nobis appareat. Huic quò delabor ad cassas istas querelas? Eia, ne deficias, Spes animulae meae; quin potius tutelam tuam longè nunc peregrinantem domum reuoca Patientiam. Quapropter oportet, patrone dignissime, vt huic nostræ redeundi properè domum à tua comiteatur detur: ne Spes mea misella sine comite debilis in ista conflictatione periclitetur. Tua verò iamdiu malorum victrix, tibi læta felixque semper præstò sit, superi faxint: & vt quaecunque pignus oblatum obseruatricis suæ boni consulat, absentisque patrocinium, si quando fortuna volet, pro sua humanitate capter, & non deserat, maiorem in modum precor, & obtestor. Vale, & viue diu felix, meque vti amas, amare perge. Sanctis è Traiana colonia pridie Kal. Octob. Ann. Sal. nostr. ∞. D. XCVII.

Renocat pati-
entiam suam, &
concludit.

CHARACTER AEQVI. COMPOTIS. LIB. III.

IAMQVE. PATRVM. ET. PLEBIS. CONCRETO. CORPORE. ET. AEQVI.
COMPOS ROMA. CAPIT. VIREIS. ET. FORTIA. MEMBRA.
QVADRVPEDIS. LEGVM. MODVLATO. CARMINE. VERSAT.

ARGVMENTVM. LIBRI. III.

AEQVI. COMPOS. Liber annalium Rom. quartus annorum xxxvii. historiam continet, incipiens ab anarchia, vel magistratuum curulum illa solitudine quadrienniali, qua plebs per suos tribunos pertinaci contentione honorum atque bonorum aequitatem quandam patricijs extorsit. Nec discordiarum in urbe toto ferè nouennio finis nullus, donec M. Furius Camillus Dictator v. factus conditionibus demum ordines reconciliauit, ita vt, legibus de scenorum, agrorumque modo perlatis, plebi à patribus Consulem, & è diuerso patribus à plebe Praetorem iuris dicundi, &

Anarchia qua-
triennialis Ro-
mae.

M. Furius Ca-
millus auctor
concordia.

duos aediles curules patricios impetraret. Qua in extrema concertatione, cum res ad nouam propè secessionem, terribilesque certaminum minas deueniret, atque dictatoria maiestas laederetur: Ioui ludos magnos, & Concordia ad eam Camillus uouit. Exordium igitur praeurae, & aeditatis curulis ordine suo describitur, & quam per amplii temporum progressu magistratus sint facti, demonstratur. Qui tamen non adeò diu apud solos patricios permansere. Nam in hos etiam sensim plebeiij honorum inaequalitatem non ferentes semet ingesserunt. Ordinibus reconciliatis, & concordia domi parta, non diu post M. Camillus peste moritur, & pestis auertenda causa Leptisternium in Vrbe tertium celebratur, & ludi scaenici primi facti sunt. Dehinc populi census est actus, & lustrum Urbis vigesimum censores condidit. M. Curtius eques Rom. pro patria se deuouit, medioque foro sese in apertam terrae motu voraginem armatus cum equo precipitauit. Tribunos militum ad legiones populus primum creare cepit, cum Imperatores prius eos deligere solerent. Insignis T. Manlij, qui postea Torquatus dictus, pietas in durum, & seuerum patrem narratur; ut memorabili, & rara quadam audacia ipsum reum ab accusatore Tribuno plebis vindicauit. Galli Romam denuo cupientes oppugnare vincuntur à T. Quinctio dictatore via Salaria ad Anienis pontem, ubi T. Manlius iam dictus trib. militum in ipso ponte prouocatore barbarum duello victum prostrauit & occidit: & aureo torque detracto, Torquati cognomen primus accepit, & in familiam suam propagauit. Tribus Romanae, Poblilia & Pomptina adiectis, augentur. Cum Tarquiniensibus bellatum, à quibus CCCVII. captiui milites Romani fuerant immolati, quibus postea victis, talio redditur; nam ex ingenti captiuorum numero nobilissimi CCCXLVIII. delecti Romam mittuntur, qui populi iussu in foro virgis casti, & securi percussi sunt. Petilia de ambitu prima, & Manlia in castris de vicecima manumittendorum leges latae sunt. C. Licinius Caluus Stolo lege sua agraria, quam ipse tulerat, primus damnatur. C. Marcius Rutilus primus è plebe Dictator inuitis patribus dictus post deuictos Etruscos sine patrum auctoritate populi iussu triumphum obtinuit. Cum Samnitibus per legatos amicitiam petentibus initum est foedus. Inclinatæ ad concordiam animis, P. Poblícola & C. Marcius COSS. è senatu v. viros mensarios crearunt, qui rem fœnebrem perpetua diffidia nutrientem temperarent aequitate, & pauperes vsuris oppressos subleuarent. Faliscis atque Tarquiniensibus bello subiugatis, induciæ datæ. C. Marcius tribunorum plebis auxilio primus è plebe censor est factus cum Cn. Manlio Capitolino qui lustrum condidit XXI. M. Popillius COS. Gallos in agro Latino insigni prælio vicit, & de ijs triumphauit, & M. Valerius Maximus trib. militum prouocatus cum corui auxilio Gallum viribus & corporis mole superiorem duello victor trucidasset, Corui cognomen adeptus est, vnde posterius eius Coruini sunt appellati. Cum Pœnorum legatis amicitiam petentibus est foedus iustum. Vnciarium fœnus in semiunciarium redigitur. Celebratiq; sunt ludi seculares secundi anno post Romam conditam CDVII. Iudicia populi in fœneratores acerba facta sunt, edilibus accusantibus. Cur bella grauissima quæque fastis annotari soleant declaratur, & Samnitici belli grauissimi prima origo, quod ijs indictum fuit populis, quod cum legatis Romanorum superbius egissent, & parcere Campanis eorum deditiis nolissent. A Cornelio Coss. insignis, & insperata est victoria parta, prudentia & virtute P. Decij tribuni militum. Is itaque & eius collega M. Valerius Coruus primi Romæ de Samnitibus triumpharunt, potenti quidem ex populo, sed in ingenti bellorum materia. C. Marcius COS. cum praesidiariorum per Campaniam militum de Capua occupanda consilia detecta prudenter praeuertisset, & coniurationem missionibus impedisset; ingens legionum seditio per Latium ad Urbem vsque grassatur. Aduersus quas M. Valerius Coruus Dictator creatus, cum exercitu nouo proficiscitur: sed ubi ad colloquium primo congressu ventum esset, eius oratione tempestiua, sine sanguine ab armis discessum est. Samnitibus pacem petentibus foedus redditum est. Volscos rebellantes C. Plautius COS. vicit, & Priuer-

& Priuernum cepit; cuius victoriae ob memoriam à posteris cusi nummi declarantur. Nouum bellum cum Latinis, Campanis, & Sidicinis propter Samnites fœderatos Romanis ortum est, ac non sine multo sanguine gestam. Nam Latium omne quasi cum Campania aduersus Romam coniurarat. Funesto tamen ad Capuam prælio victor Romanus fuit, ante quod T. Manlius Torquatus COS. filium primum, quod aduersus imperium extra ordinem cum hoste pugnasset, quamuis victorem, & spolia referentem, confestim capite punit, & securi percuti iubet. P. Decius eius collega in ipso prælio pro exercitu & patria sese lubens dis manibus deuouit, ac strenuè pugnans occubuit, cum eius sinistrum cornu succumbere videretur. M. Valerij Corui curules magistratus viginti unum recensentur. T. Manlius Torquatus COS. de Latinis, Campanis, Sidicinis, & Auruncis præclarum triumphum duxit. Itaque situs, ac nobilitas deuictæ Campaniæ describitur obiter; & quanam Sidicini, Ausones, & Aurunci populi olim fuerint. Q. Publilius plebeius Dictator dictus, plures pro plebe leges nobilitati aduersas tulit, à quo Latini ob agrum ademptum rebellantes denuo victi sunt, & Castris exuti. Caterum anni sequentis COSS. L. Furius Camillus, & C. Manius belli istius triennialis residuum conficere, vniuerso Latio cum Tiburtibus, & Volscis Antiatibus, vel vi, vel voluntaria deditio in potestatem redacto. Cuius ob causam victoriae non solum his triumphus decretus, sed etiam, statuæ equestres in foro Romano posita sunt, & rostris nauium Antiatibus Volscis ademptarum, Rostra suggestum in foro extructum, ac adornatum est, anno post Romam conditam. CDXV.

T 3 HÆC

T Livio, Flauio Vopisco, Eutropio, Sex. Victore, Cassiodoro, Capitolinis Faſtorum marmoribus, L. Floro, Diodoro Siculo, Columnis triumphalibus Capitolinis, C. Plinio maiore, Plutarcho, Auctore de viris illuſtribus, Q. Claudio Quadrigario, Polyeno, Appiano Alexandrino, Ouidio poëta, Io. Zonara, Mariano Scoto, Tabulis Faſtorum Grecis, Suida, M. Meſſalla augure, A. Gellio, C. Sempronio Tuditano, M. Cicerone, Augurum libris, M. Varrone, Victorino, Pomponio Iuriſcons. Cenſorino, Aſconio Padiano, Sex. Pompeio Feſto, L. Caſare, Ediſtis pratorijs, Valerio Probo, Dione Caſſio, Verrio Flacco, Diario Romano antiquo, Iuſtiniano, Saluio Iuliano Iuriſcons. Iuuenale poëta, Polybio Megapolitano, Velleio Paterculo, Nummis antiquis, Cornelio Tacito, Seneca philoſopho, Licinio Macro, Aelio Tuberone, Pandeſtis, Claudiano poëta, Virgilio poëta, Paulo Oroſio, Valerio Maximo, D. Auguſtino, M. Catone, Sextio, Iulio Solino, Seruio Grammatico, Iulio Frontino, Cornelio Nepote, Suetonio Tranquillo, Commentarijs X. virum, Macrobio, Niſo, Quinſtiliano, Stephano Buzantio, Euſtathio Commentatore, Dionyſio Halicarnaſſeo, Tzetze Gram. Iuba Rege, Cuſſonio, Caſſio Hemina, Prifciano Gram. Marmorum tituliſ antiquis, Itinerario populi Romani, Phlegonte Tralliano.

AEQVI.

A E Q V I . C O M P O S
L I B E R . Q V A R T V S

A N N A L I V M . S T E P H A N I . P I G H I I
C A M P E N S I S

A N N I . P . R . C . C C C L X X V I I I . E T T R I V M
S E Q V E N T I V M A N A R C H I A .

Sextio. Sextio. f. N. n. Sextino. Laterano, & C. Licinio. C. f. P. n. Caluo tribuni plebis, comitia per intercessionem tollentibus, quadriennio magistratum curulium solitudo fuit in Vrbe: Nec ante inter nobilitatem & plebem disſentiones ſublatae ſunt, quam ix. inde anno, quo M. Furius Camillus Diſt. v. factus. eſt. Qui reconciliatis demum ordinibus, Concordiaẽ adẽm ex S. C. poſuit, ET DEDICAVIT.

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. C. Licinius. C. f. P. n. Stolo. Lateranus. ii. Caluus. ii.

Qui in hunc annum reſecti, leges iam antè promulgatas perferre magna contentione conabantur. At patres per collegarum interceſſionem eas tollere non ceſſabant. Itaque Sextius & Licinius fruſtra laborare ſe videntes, comitia tribunorum mil. eadem via per interceſſionem ſuſtulere; adeo, vt per quadriennium, durante hac diſcordia, Vrbs ſine ſummo magiſtratu fuerit. Hæc diſſe Liuius lib. vi. qui hanc magiſtratum ſolitudinem quinquennio durate ſcribit, contra aliorum fere omnium veterum opinionem, qui tempus illud determinant, vt Flauius Vopiſcus in Tacito, Eutropius, Sex. Victor, & Caſſiodorus; nam quadriennio tantum ſine magiſtratibus curulibus Vrberem fuiſſe vno ore aſſerunt. Quorum conſenſum vt ſequamur, & ratio Capitolinorũ fragmentorum requirit, vt paullo poſt docebo. Hanc quartam Vrbiſ diſcordiam fuiſſe dicit Florus lib. i. cap. xxv. Diodorus Siculus pulchre ἀναρχία vocat. Attamen interreges quoque in rep. tunc fuiſſe Liuius, & Vopiſcus innunt.

ii. ii. f. n. ii. ii. f. n. ii.
ii. ii. f. n. ii. ii. f. n. ii.
ii. ii. f. n. ii. ii. f. n. ii.
ii. ii. f. n. ii. ii. f. n. ii.

M. Mænius. f. n. nepos. iii. [Q. Mæcilius. L. f. E. nepos.]
[Cn. Lucerius. f. n. nepos.] [A. Acutius. f. n. nepos.]
[C. Metilius. f. n. nepos.] [A. Tempanius. A. f. n. nepos. ii.]
[C. Sellius. C. f. n. nepos. ii.] [L. Volumnius. C. f. C. n. Flamma.] i

Aediles

ii. ii. f. n. ii. ii. f. n. ii.
[Q. Canuleius. M. f. n. nepos.] [Q. Cæcilius. Q. f. Q. n. Metellus.]

A N N I . P . R . C . C C C L X X I X .

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. Lateranus. iii. Stolo. iii.

ii. ii. f. n. ii. ii. f. n. ii.
ii. ii. f. n. ii. ii. f. n. ii.

ii. ii. f.

Q. Publilius. * Q. f. n. Philo. III. Cn. Genucius, M. f. M. n. Auentinensis.

Q. Decius. // f. // n. Mus. II. [L. Villius. L. f. P. nepos. II.]
 [C. Atinius. L. f. K. n. Longus.] [P. Plautius. P. f. P. n. Proculus.]
 M. Atilius. // f. // n. Regulus. II. [Q. Manilius. M. f. M. nepos.]

Aediles.

[P. Mucius. P. f. P. n. Scæuola.] [L. Domitius. Cn. f. L. n. Ahenobarbus.]

Plinij locus. Meminit huius anni Plinius libri xv i. fine: vbi integrum deest decennium, in anno- rum Vrbis numero, libratorum vitio omiffum. Ita enim erit numerus correctior si le- gas: Durat Romæ lotos in Lucinæ area, anno, qui fuit sine magistratibus, CCCLXXIX. Vrbis, ædè condita, incertum ipfa quàmò vetustior.

ANNI. P. R. C. CCCXXC.

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. Lateranus. IV. Stolo. IV.

// f. // n. // // f. // n. //
 // f. // n. // // f. // n. //
 // f. // n. // // f. // n. //
 // f. // n. // // f. // n. //

L. Genucius. M. f. Cn. n. [M. Genucius. M. f. M. n. Auentinensis.]
 [Cn. Pupius. Cn. f. // nepos. II.] [P. Pupius. P. f. // nepos.]
 [Q. Silius. Q. f. // nepos.] [L. Volumnius. C. f. C. n. Flamma. II.]
 [Cn. Sicinius. C. f. L. n. Bellutus.] C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus.

Aediles.

[M. Fulcinius. M. f. M. nepos.] [A. Trebius. A. f. // nepos.]

ANNI. P. R. C. CCCXXCI.

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. Lateranus. V. Stolo. V.

// f. // n. // // f. // n. //
 // f. // n. // // f. // n. //
 // f. // n. // // f. // n. //
 // f. // n. // // f. // n. //

C. Pœtelius. C. f. Q. n. Libo. [Volero Publilius. Voler. f. P. n. Vifolus. Philo. II.]
 M. Popillius. M. f. C. n. Lanæ. [K. Atinius. L. f. K. n. Longus.]
 [L. Atinius. L. f. K. n. Longus. II.] [Q. Decius. // f. // n. Mus. III.]
 C. Titinius. // f. // nepos. [M. Genucius. M. f. Cn. n. Auentinensis.]

Aediles.

Aediles

[C. Metilius. // f. // nepos.] [A. Acutius. // f. // nepos.]

ANNI. P. R. C. CCCXXCII.

Tribuni militum consulari potestate.

L. Furius. Sp. f. L. n. Medullinus. II.
 P. Valerius. L. f. L. n. Potitus POPLICOLA. V. TR. MIL.
 A. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus. IV.
 Ser. Sulpicius. M. f. // n. PræTEXT. III.
 C. Valerius. * C. f. L. n. * Potitus.
 Ser. Cornelius. M. f. // n. MALVGINENS. VI.

IN pertinaci ordinum discordia, & quadriennali magistratuum curulium illa solitudi- ne alia bella oportune quievere. Veliterni verò coloni gestientes ocio, quod nullus ex- ercitus esset, agrum Romanum aliquoties incurfauere, & Tusculum oppugnare adorti sunt. Igitur anni superioris exitu Tusculanis veteribus sociis & nouis tum, ciuibus opem orantibus, verecundia potius moti, quàm patricijs reconciliati tribuni plebis, remissa intercessione, comitia tribunorum mil. per interregem haberi passi sunt. Creati quos iam ex Liuiο recensui. Sed numeri passim desiderantur in exemplaribus: quos partim ex Capirolino fragmento, partim ex superioribus restitui: ex quibus liquet L. Furium semel, & A. Manlium ter antea tribunos mil. fuisse. Ex numero, qui haberur in fragmento Capi- tolino apud Poplicolam, colligi potest P. Valerium esse, qui quater antè tribunus fuit. Do- cet hoc etiam sextus eius tribunatus, qui integer in fragmento Capitolino extat. Quare prænomen illi suum in Liuianis codicibus restituendum erit. Diodorus Siculus quatuor tribunos enumerat, aberrans omnino ab Annalibus, quos sequutus est Liuius. Adfert au- tem L. Papirium, L. Menenium, Ser. Sulpicium, & Ser. Cornelium: omiffis duobus Va- lerijs. Verùm anno sequenti, imperante Athenis Cephisodoro, quatuor alios nominat: nempe, L. Furium, A. Manlium, Ser. Sulpicium, & Ser. Cornelium, ad hunc annum fortè referendos, quandoquidem Liuianis hisce respondeant. Mira est in eo auctore Fastorum perturbatio, & in ordine magistratuum peruersitas.

Licet intercessionem remiffissent trib. pl. haud minus tamen quàm prius infensam ha- buère plebem patricij, neque tam obedientem ad delectum, quàm ad habenda comitia. Ingenti itaque contentione conscriptus exercitus, & Velitræ obsideri cœptæ sunt. Li- uius libro sexto.

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. Lateranus. VI. Stolo. VI.

// f. // n. // // f. // n. //
 // f. // n. // // f. // n. //
 // f. // n. // // f. // n. //
 // f. // n. // // f. // n. //

C. Plautius. C. f. // n. Proculus. [P. Plautius. P. f. P. n. Proculus. II.]
 C. Plautius. P. f. P. n. Proculus. [C. Atinius. L. f. K. n. Longus. II.]
 [P. Curatius. P. f. // nepos.] Cn. Genucius. M. f. M. n. Auentinensis. I.
 [L. Furius. L. f. // nepos.] [P. Mælius. P. f. Sp. n. Capitolinus.]

Aediles.

M. Atilius. // f. // n. Regulus. [L. Villius. L. f. P. nepos.]

Quæstores urbani

Quæsto-

Quæstores militares

Tri. mil. in Veliterno.

L. Papius. Sp. f. C. n. Crassus. L. Veturius. L. f. Sp. n. Crass. Cicurinus. M. Geganius. // f. // n. Macerinus. [M. Popillius * C. f. C. * nepos.]

Hic patruelis primi Popillij Lanatis, alij tres tribuni militum consulares fuere.

ANNI. P. R. C. CCCXXCIII.

Tribuni mil. cos. potestate.

Q. Servilius. Q. f. Q. n. Priscus. Fidenas. III.

M. Cornelius. * P. f. M. n. * Maluginensis.

C. Veturius. * C. f. C. n. * Crassus. Cicurinus. II.

Q. Quinctius. * Q. f. * // n. Cincinnatus.

Trib. mil.

A. Cornelius. * P. f. A. n. * Cossus.

M. Fabius. K. F. M. N. Ambustus. II.

Lyivs hos suggerit tribunos mil. sed numeri in exemplaribus restituendi sunt apud Seruilium, & Fabium. Diodorus eosdem habet anno sequenti imperante Athenis Chione; desideratur tamen Q. Quinctius, & in exemplari manuscripto Cardinalis Granuellani omissus est etiam Q. Servilius, vt dubium non sit, quin librorum negligentia similes errores accidant.

Ob disidium domi in i foris nihil bello memorabile gestit.

Tribuni pl. Sextius, Liciniusq; iam vii. relecti, assiduis concionibus, adiutante M. Fabio tribuno militum Stolonis legislatoris focero, fatigauere patricios, qui legum rogationi obstabant: adeo, vt cum domi in discrimine res verterentur ob seditiones, ad Velitras etiam nihil factum sit memorabile. Liuius lib. vi.

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. C. Licinius. C. f. P. n. Caluus.

Lateranus. vii.

Stolo. vii.

Lex Sextia Licinia de x viris sacrorum.

Legem de sacerdotijs promulgarunt, vti pro ii. viris, x. viri sacrorum ex dimidia parte de plebe crearentur. Patricij, intercessoribus quinque comparatis, ne quid eo anno perferretur, effecerunt. Liuius lib. vi.

Tri. plebis. // f. // n. // // f. // n. // // f. // n. // // f. // n. //

L. Genucius. M. f. C. n. Auentinensis. II. M. Genucius. M. f. M. n. Auentineñ. II.

C. Plautius. P. f. P. n. Proculus. M. Popillius. M. f. C. n. Lanus. II.

[Sp. Maenius. P. f. Sp. n. Capitolinus.] [M. Minucius. M. f. L. n. Augurinus.]

[P. Licinius. P. f. P. nepos] [M. Decius. M. f. M. n. Mus.]

Aediles

C. Poetilius. C. f. Q. n. Libo. [Q. Poetilius. C. f. Q. n. Libo. Vifolus.] Vifolus.

Quæstores vrbani

Tri. vrbani. // f. // n. // // f. // n. //

Quæstores militares

Tri. mil. in Veliterno. // f. // n. // // f. // n. //

C. Sulpi-

C. Sulpicius. M. f. Q. n. Peticus. Q. Seruilus. Q. f. Q. n. Ahala. Sp. Furius. M. f. // n. Camillus. [Q. Pomponius. Q. f. // nepos.]

Pomponio excepto reliquos tres ad curules magistratus peruenisse liquebit, & ex his Sp. Furius M. Camilli Dictatoris filius Prætor primus est factus.

ANNI. P. R. C. CCCXXCIV.

Tribuni mil. cos. potestate.

L. Quinctius. // f. // n. CAPITOLINVS.

Sp. SERVILIUS. C. f. C. N. STRVCTVS.

Ser. Cornelius. M. f. // n. MALVGINENS. VII.

L. PAPIRIVS. SP. F. C. N. CRASSVS.

TR. MIL.

Ser. Sulpicius. M. f. // n. PRÆTEXTATVS. IIII.

L. VETRIVS. L. F. SP. N. CRASSVS. CICVRINVS.

CVm Liuianis exemplaribus satis conuenient fragmenta Capitolina, si numerorum notas adieceris apud Ser. Cornelium, & Ser. Sulpicium; idque requiri ex præmissis manifestum est. Diodorus tres tantum fuisse eo anno tribunos, T. Quinctium, Ser. Cornelium, & Ser. Sulpicium scribit, alios sequutus Annales.

Veliternæ obsidionis exitum omittit Liuius, in vrbans describendis discordijs occupator. Ad vltimam enim, vt ait, dimicationem de legibus ventum erat: Videbanturque iam tribuni latores vicisse: sed trepidi patres Camillum Dictatorem dixere, qui magistrum equitum L. Aemilium cooptat. Contra hunc nobilitatis apparatus nihilominus tribuni legum latores causam plebis ingentibus animis prosequuntur, concilioque indicto tribus ad suffragia vocant. Cumque ageretur res solito primum certamine tribunorum, inter ferentium leges intercedentiumque, vincereturque iam intercessio favore legum ipsarum, & Vti. rogat. primæ tribus dicerent: tum Dictator stipatus agmine patriciorum, plenus iræ in forum descendens, lictores, qui de medio plebem emouerent, misit. Et addidit minas, si pergerent, sacramento se omnes adacturum, exercitumque extemplo ex Vrbe educiturum. Hac Liuius aliquantò diffusius, sed omnino diuersus ab Annalibus, quos sequi videntur, cum alij auctores quamplures, tum etiam tabulæ fastorum Capitolinæ, vt supra etiam monuimus; quæ non seditionis sedandæ, sed rei gerundæ causâ Camillum Dictatorem creatum testantur. Neque eodem hoc anno, sed insequenti, quem per duas ordine dictaturas transactum fuisse sine tribunis mil. virgulis adiunctis, quibus annos distinguere solent, manifestè ostendunt. Et profectò verisimile videtur, cum nil amplius auxilij patricijs in intercessione tribunicia esset reliquum, eos dictaturæ potentia ius suum, quoad licuit, defendisse. Non modicum porrò erroris latere in horum temporum historia, & annorum supputatione, ex Liuiio ipso colligi potest, qui biennij, vel triennij res gestas in vnum annum contraxisse videtur, & sibi met vix constare. Octauum enim, nonum, ac decimum postea tribunos plebis L. Sextium, & C. Licinium relectos scribit, quod ex historia illius non inuenies, si rationem ducas ab anno Vrbis CCCLXXVII: quo primum creatos fuisse idem auctor est. Qui scrupulus non immeritò torfit doctissimum Glareanum; nec ineptè iudicauit annum in Liuiana historia deesse, quem per subsequentes dictaturas transactum fuisse ex fragmentis, vt dixi, Capitolinis cognoscimus.

Magna de legibus concertatio in Vrbe.

Dictatura summum in seditionibus auxiliium.

Trib. plebis.

L. Sextius. L. f. N. n. Sextinus. C. Licinius. C. f. P. n. Caluus.

Lateranus. viii.

Stolo. viii.

Tri. plebis. // f. // n. // // f. // n. //

Tri. plebis. // f. // n. // // f. // n. //

Tri. plebis. // f. // n. // // f. // n. //

Tri. plebis. // f. // n. // // f. // n. //

C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus. II. [P. Plautius. P. f. P. n. Proculus. III.]

// Iuuentius. // f. // n. *Thalna*. [C. Duilius. C. f. // nepos.]

Cn. Fuluius. // f. // n. Centumalus. Cn. Fuluius. // f. // n. Pætinus.

C. Sempro-

C. Sempronius. // f. // n. Longus. Auus P. Sempronij Sophi Iurifcos. de quo suo loco.

[L. Atinius. L. f. K. n. Longus. III.]

Aediles.

//. // f. // n. // [K. Atinius. L. f. K. n. Longus.] C. Plautius. C. f. // n. Proculus.

Quæstores vr bani.

//. // f. // n. // .//. // f. // n. //

Quæstores militares.

//. // f. // n. // } Trib. mil. in Veliterno. //. // f. // n. //

L. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus. Imperiosus. Quod cognomen in dictatura postmodum obtinuisse videtur, ob delectus acerbitatem, & seueritatem in filium. Vide Liuium.

[M. Aulius. M. f. // n. Cerretanus.] Q. Cerretani bis Consulibus patruus. Ap. Claudius. P. f. Ap. n. Crassus. Cn. Quinctius. // f. // n. Capitolinus. Sabinus.

Ap. Claudium x. viri nepotem postea Dictatorem, & Consulera: Cn. Quinctium ædilem curulem primum prodit Liuius, vti constabit ex sequentibus.

ANNI. P. R. C. CCCXXCV.

Dictatores, & magistri equitum.

M. Furius. // f. // n. Camillus. IIII. DICT. L. Aemilius. L. f. // n. MAMERCINVS. MAG. EQ. REI. GERVNDÆ CAVSSA.

Post edictum. IN. MILITES. EX. S. C. ABDICARVNT. IN. EORVM. LOCVM. FACTI. SVNT.

P. Manlius. A. f. A. n. CAPITOLINVS. DICT. C. Licinius. P. f. // n. Caluus. PRIMVS. E. PLEBE. MAG. EQ. SEDITIONIS. SEDANDÆ. ET. REI. GER. CAVSSA.

De dictaturâ Camillus abdicavit, variant historici.

PLUTARCHVS auctor est, M. Camillum plebe inuita à senatu IIII. Dictatorem creatum fuisse, cum tribuni pl. ad extremum pro legibus suis certarent; adijcitque quo die leges suas rogaturi erant, Dictatorem è foro plebem in campum deuocasse, delectumque militum edixisse, cum poenarum minis in eos, qui edicto non paruissent. Repugnantibus æquè tribunis pl. poenamque Dictatori indicentibus quinque myriadum argenti, edictum nisi antiquaret: Camillum plebisciti illius, imò damnationis, & exilij metu simulata valetudine domum concessisse, & dictaturam deposuisse. Aliter rem narrat Liuius: Camillum Dictatorem minis tantummodo incussisse terrorem plebi; sed tribunos legumlatores eo certamine magis incensos fuisse, & rem nihilo ob id segnius egisse: tandemque re neutro inclinata sese dictatura abdicasse Camillum, seu quia vitio creatus erat (vt quidam, inquit, scripsere) seu quia tribuni contra eum tulissent, & plebs sciuisset multam quingentum millium æris, si quid pro Dictatore egisset. Hoc tamen, vt parum verisimile, pluribus rationibus Liuius refellit, & auspicio potius, quam noui exempli rogatione, Camillum detertitum existimat. Ex Capitolinorum autem fastorum fragmento colligimus rei gerundæ prætextu Camillum Dictatorem creatum, atque post edictum in milites, cum fortè inuitus videretur in cogendo milite cum tribunis, ac ciuibus contendere, vel quod ob senium impar esset tanto certamini, ex S. C. abdicasse. Suffectum ex templo alterum seditionis sedandæ, & rei gerundæ causa: quod Liuius, etiam & Plutarchus tradunt. Sed nomen omittit hic, P. Manlium appellat ille, cognomen illius extat in fragmento. Hunc scribit Liuius omnè controuersiam in causam plebis inclinasse, magistro eq. è plebe dicto C. Licinio, qui tribunus mil. fuerat. Quod non temerè adijcere videtur, nempe vt ipsum distingueret ab alio C. Licinio, qui tum trib. pl. cum L. Sextio toties resectus, turbas excitabat, &

P. Manlij dictatura popularis. Dubium tollitur de duobus C. C. Licinius Caluus, qui magister eq. & quis tribunus plebis eorum fuerit.

bat, & Fabijs affinitate iunctus erat. Magist. equitum verò testatur ibidem P. Manlio cognitione propinquum fuisse. Neque insuper credendum seditionis auctorem eodem tempore trib. pleb. & magistrum eq. fuisse. Quibus rationibus ductus, Liuium potius sequor, quam Plutarchum, qui magistrum equitum, non tribunum mil. sed plebis, & auctorem seditionis fuisse dicit; vel alijs vsus annalibus, vel nominum similitudine deceptus, quod facile in tam vetusta historia contingit. Vtrumque enim Liuius C. Licinium Stolonem appellat, tam magistrum equitum, vt in historia anni CCCCLIII. lib. x. in oratione P. Decij: quam ipsum tribunum pleb. quem etiam Caluum vocat, non secus ac tab. Capitolinæ in secundo consulatu. Auctor sanè qui de viris illustribus scripsit, Liuius astipulari videtur. Nam Licinio Stoloni seditionis auctori, cuius vitam cap. xx. describit, nullos alios magistratus attribuit, quam tribunatum plebis, & consulatum.

Tribuni plebis.

L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. Lateranus. IX. Stolo. IX.

Inter priorem, inquit Liuius, dictaturam abdicatam, nouamque à Manlio initam, ab tribunis, velut per interregnum, concilio plebis habito, leges de foenore, & agro iam dudum promulgatas pertulere: & cum tertia de plebeio consulatu antiquaretur, se in omnia simul consulere plebem dixerunt. Cum denique tribunorum mil. comitia indicta essent, ita se gerere, vt negando iam sibi velle continuari honorem, acerrimè accenderent ad id, quod dissimulando petebant, plebem: Nonum se annum iam dicentes, velut in aciem, aduersus optimates, maximo priuatim periculo, nullo publico emolumento stare. Proinde ipsi primum statuerent quid vellent, deinde comitijs tribunitijs declararet voluntatem; si coniunctas ferre ab se promulgatas rogationes vellent, esse quod eosdem reficerent tribunos plebis, perlaturos enim quæ promulgarent: sin quod cuique priuatim opus sit, id modò velint accipi, opus esse nihil inuidiosa continuatione honoris. Aduersus tam obstinatas tribunorum postulationes longa, & acri oratione cerratum est ab Ap. Claudio Crasso, quæ ad id modò valuit, vt tempus iubendarum rogationum proferretur; resecti tamen ijdem tribuni legislatores in annum sequentem. Liuius libri vi. fine.

Magna tribunorum plebis ac pernicax arrogancia.

//. // f. // n. // .//. // f. // n. // //. // f. // n. // //. // f. // n. //

C. Pætelius. C. f. Q. n. Libo. Visolus. II. [C. Petillius. C. f. C. nepos.] C. Plautius. P. f. P. n. Proculus. II. [L. Allienius. L. f. A. nepos.] [M. Marcius. M. f. M. nepos.] [P. Publilius. Voler. f. P. n. Philo.] [M. Considius. M. f. M. nepos.] M. Plætorius * M. f. M. * nepos.

Aediles.

//. // f. // n. // .//. // f. // n. // [Voler. Publilius. Voler. f. P. n. Philo.] Cn. Genucius, M. f. M. n. Aucentinensis.

Quæstores vr bani.

//. // f. // n. // .//. // f. // n. //

Quæstores militares.

//. // f. // n. // } P. Manlij Dictatoris in * Veliterno * //. // f. // n. //

P. Cornelius. // f. // n. Scapula. P. Cornelius * P. f. * // n. Scipio. C. Caruilus. // f. // n. Maximus. [Q. Decius. M. f. M. n. Mus.]

P. Scapula magister equitum sequetur, videturque fuisse pater P. Scapulæ Pontificis max. ac deinde Consulibus anno CDXXV. P. Scipio curulis ædilis primus factus est. C. Caruilus in marmoribus Capitolinis appellatur auus Sp. Caruilij Maximi, qui bis Cos. bis item bello Samnitico triumphauit, vt dicitur.

Trib. mil. consulari potestate.

- A. Cornelius. * P. f. A. n. * COSSVS. II.
L. VETVRIVS. L. f. Sp. N. CRASSVS. CICVRINVS. II.
M. Cornelius. * P. f. M. n. * MALVGINENSIS. II.
P. VALERIVS. L. F. L. N. POTITVS. POPLICOLA. VI. TR. MIL.
M. Geganius. // f // n. MACERINVS.
P. MANLIVS. A. F. A. N. CAPITOLINVS. II.

DIODORVS S iculus hos tribunos non habet; fragmentum igitur Capitolinum sup- pleri ex Liuius, vt vides, sic potuit, in cuius exemplaribus numerorum notæ quæ de- sunt apud L. Veturium dumtaxat, & P. Manlium, poterunt ex eodem fragmento vicissim commodè restitui.

Ante horum tribunorum mil comitia refecti decimum iidem tribuni Licinius, & Se- xtius, cum de xviris sacrorum partim de plebe creandis rogationem pertulissent, contenta tali victoria plebs cessit patribus, vt in præsentia Consulum mentione omiſſa, ij tribuni crearentur; vt auctor Liuius in fine lib. vi.

- M. Furius. // f // n. CAMILLVS. V. DICT.
T. Quinctius. * T. f. T. n. * CINCINNATVS. CAPITOLINVS. MAG. EQ.
REI. GERVNDÆ. CAVSSA.

Cum præter Velitrarum obsidionem foris quietæ res Rom. essent, fama repens belli Gal- lici allata perculit ciuitatem, vt Camillus Dictator v. diceretur: magistrum eq. ab eo di- ctum scribit Liuius T. Quinctium Pennum, quem Cincinnatum Capitolinum vocant fragmenta Capitolina. Plutarchus etiam ingruente rursus belli Gallici metu Camillum Dictatorem v. licet iam ferè octogenarium consensu omnium fuisse creatum tradit. Cuius auspicijs feliciter contra Gallos in agro Albano pugnatum est: multa millia barbarorum in acie, multa captis castris cæsa sunt, vt Liuius refert, Polybium sequutus. Plutarchus hanc expeditionem diffusius narrat, & ad Anienem prælium accidisse ex Claudij annali- bus refert: quemadmodum & Polyænus anno scilicet post Vrbem à Gallis captam XIII. cum tamen sit XXI. Horum tamen opinionem, vt falsam, Liuius rejicit, aliud prælium ad Anienem cum Gallis illud fuisse, haud minus sexennio post commissum, probans. Plu- tarchus addit præterea post Gallicam victoriam per deditioem Velitras quoque à Ca- millo receptas fuisse.

M. Camilli di- ctura quinta. Galli in agro Albano victi.

Vetivarece- pta post longâ obsidionem.

Tribuni plebis.

- L. Sextius. Sex. f. N. n. Sextinus. C. Licinius. C. f. P. n. Caluus.
Lateranus. x. Stolo. x.

Leges tribuni- cia tandem perlata.

Legem de xviris sacrorum partim de plebe creandis pertulere: creati quaque patrum, & quinque plebis. Liuius.
Leges quoque de plebeio consulatu, foenore & agrorum modo per magnas tandem contentiones pertulere, vt mox latius explicabitur.

- // f // n // // f // n //
// f // n // // f // n //
// f // n // // f // n //
// f // n // // f // n //

- [M. Popillius. * C. f. C. * nepos.] C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus. III.
C. Plautius. C. f. // n. Proculus. II. [C. Plætorius. C. f. M. nepos.]
[C. Racilius. C. f. C. nepos.] [L. Fulcinius. C. f. C. nepos.]
[C. Trebonius. C. f. C. n. Asper.] [T. Staius. T. f. T. nepos.]

Aediles.

- // f // n // // f // n //

- L. Genucius. M. f. Cn. n. Auentinensis. C. Sempronius. // f // n. Longus
Quæsto-

Quæstores vr bani.

- // f // n // // f // n //

Quæstores militares.

- // f // n // // f // n // } Camilli Dict. contra Gallos.

- // f // n // // f // n // } Trib. mil. in Veliterno.

Ser. Cornelius. Ser. f. M. n. Maluginensis. M. Fabius. N. f. M. n. Ambustus.

L. Pinarius. // f // n. Natta. M. Pomponius. * M. f. M. * nepos.

Ser. Cornelium, & L. Pinarium magistrum equitum reperimus fuisse, & M. Pompo- nium tribunum plebis. M. Fabius ter cos. atque Dictator fuit, vt latius suis in annis.

M. Furius. // f // n. Camillus. IIII. Ann. CCCXXCVI.

Dict. v. de Galleis // Nov. // //

Rebus contra Gallos, & ad Velitras prosperè gestis Dictatori, ait Liuius, consensu pa- trum plebisque triumphus est decretus, cuius Plutarchus non meminit. At Appianus Alexandrinus in libri fragmento vel epitome, qui Celticus inscribitur, hunc triumphum non præerijt. Celtas exterarum gentium primos Romanis bellum intulisse scribens, Vr- bem quoque, Capitolio excepto, vi captam incendisse: verum à Camillo victos, & expul- sos. Post annos aliquot iterum regressos, eos denuò repulisse Camillum, triumphumque ob id egisse, cum iam octogesimum ætatis attingisset annum.

M. Camilli quartus trium- phus.

Consules è plebe. PRIMVM. CREARI. COEPTI.

CAMILLVM perfundum bello Gallico atrocior domi seditio excepit, cum Sextius, ac Licinius tribuni plebis iam acrius pro plebeio consularu pugnarent: vt per in- gentia certamina Dictator, senatusque sæuientis populi consensu victi, leges tribunitias, & comitia plebei cos. admittere coacti sint; quibus de plebe primus est creatus L. Sextius, princeps eius seditionis. Sed quia patricij se auctores futuros negabant, res prope ad se- cessionem plebis, aliasque terribiles minas ciuiliu certaminum deuenit: dum dictatu- ram tribuni, & plebs abdicare Camillum, vel in carcerem duci, iuberent: patricij è contrâ vi fama obstarent, & viatores Dictatorem apprehendere volentes propulſarent. Gli- ſcente ad verbera seditione, & rebus ad extrema pericula delabentibus, ad Capitolium conuersus Dictator deos precatur, ea vt sibi dicere, atque agere faxint, quæ reip benè vor- tant, & ciuium animos reconcilient: simulque Concordiæ ædem vouit. Senatu deinde conuocato post longa sententiarum certamina conditionibus tandem discordias sedauit; quibus à patricijs plebi Consulem, & à plebe patricijs Prætorem impetrauit. Itaque ab diutina ira demum in concordiam reductis ordinibus, ludi Magni ex S. C. decreti, feriis- que Latinis dies additus ad triduum: & Concordiæ templum ex voto Dictatoris in foro extructum fuit. Cuius in tabulis Capitolinis aliqua videtur mentio fuisse, si modò quid potuerim ex fragmenti paucis quæ supersunt literis, coniectura assequi. Eam verò in sup- pletis tabulis Capitolinis, quas ante aliquot annos in lucem produximus, & rursus in ca- pite huius quarti libri annalium studiosus inueniet. Meminit huius templi etiam ita Ouidius Fast. lib. I & causam eandem attingit.

Arrox domi se- ditio inter pa- tres an plebem præter leges.

Dictatura ma- iestas lesa.

Concordia dea ædes vota à Camillo.

Conduones, quibus plebs patribus à Ca- millo reconciliata est. Ludi magni à senatu decre- ti, & feriis Latinis solem- nibus dies quatuor additis.

Nunc benè prospicies Latiam Concordia turbam,

Nunc te sacrata constituere manus.

Furius antiquus populi superator Etrusci

Vouerat, & voti soluerat ille fidem.

Causa quod à patribus sumptis secesserat armis

Vulgus, & ipsa suas Roma timebat opes.

Vide Plutarchum in Camillo, Liuium in fine libri VI Zonaram, & alios.

Consules.

- L. Aemilius. L. f. // n. MAMERCINVS. L. SEXTIVS. SEX. F. N. N.
SEXTINVS. LATERANVS.
PRIMVS. E. PLEBE.

PLEBS, inquit Liuius, consulatum L. Sextio, cuius lege partus erat, dedit: ei collega ex patribus datus L. Aemilius Mamercinus. Scribit idem Plutarchus comitijs à Ca- millo

millo habitis Mamercinum Aemilium ex patricijs, L.Sextium primum è plebeis Coss. designatos: sed ibidem incorrectè Marcus Aemilius legitur, pro Mamercinus. Nam illud cognomen ita etiam restituendum est, si emendatissimas tabulas Capitolinas sequi velimus, in Liuiio, Cassiodoro, Mariano Scoto, & Diodoro Siculo: qui L. Aemilium Mamercum, & L. Lateranum (quod alterum cognomen est L. Sextij) hos Consules appellant. Tabulæ Græcæ rectius Mamercinum, & Lareranum produnt. Auctor de viris illustribus non L. Sextium, sed L. Licinium Stolonem primum è plebe Consulem tradit fuisse. Perperam, ac falsò.

Auctoris de viris illustribus locus.

Vani bellorum rumores.

Gallos primò post cladem palatos per Apuliam congregari fama erat: & de Hernicorum defectiõne agitata mentio. Cùm tamen de industria, ne quid per plebeium Consulem ageretur, omnia proferrentur, iustitio simile fuit ocium. Liuius lib. vii. principio.

Cens. A. Postumius. M. f. A. N. REGILLENIS. ALBINVS. C. SVLPICIVS. M. F. Q. N. PETICVS.

Habet Capitolinum fragmentum nomina quoque Censorum, quorum Liuius non meminit in eius anni historia; sed proximè sequenti Censorem peste mortuum scribit, cuius nomen quoque negligentius more suo præterit. Albinum fuisse suspicor, nam Petici postea frequens mentio est. Atque idcirco lustrum non cõditum existimo, quod etiam in tabulis Capitolinis non adscribitur. Mortuo enim, vt dixi, Censore, alterum confestim abdicare consueuisse constat. Prænomen verò Albinum in ambiguo est, cùm plures eius tempestatis Postumios Albinos consulari potestate tribunos militum habeamus.

PRAETOR. PRIMVS.

Sp. Furius, M. f. n. Camillus. Vrbanam iurisdictionem obtinuit. Annus hic, vt ait Liuius, erat insignis noui hominis consulatu, duobus magistratibus nouis, prætura, & curuli ædilitate. Hos sibi patricij quæsiuere honores, pro concessò plebi altero consulatu. Præturam igitur dedere patres Sp. Furio M. f. Camillo. Cui sententiæ etiam stipulatur Suidas in vocabulo *παίσις*, Camilli sæpe Dictatoris filium primum Prætorem fuisse scribens.

Prætor primus à patribus gratia campestris creatus.

DE PRAETURA.

PRAETURAE exordium iam demonstrato, institutum nostrum cùm hoc requirat, de huius magistratus ratione, quoque nonnulla studiosorum causa præfari vitum est: quoniam prætura deinceps in republica Romana ordinatis, annuosq; inter magistratus, honore, & auctoritate pollens, excelluit, iuris dicendi potestate, & imperio cùm in Vrbe, tum in prouincijs consulatui proxima. Etenim iisdem, quibus Consules, auspicijs creabantur Prætores, qui idcirco collegæ Consulium sunt appellati, id quod ex M. Messallæ Augusti libro primo de auspicijs in primis docebo; cuius verba ex Gellij libri xiiii. cap. xiiii. hic proferre operæ præcium est: quãdo ad magistratum cognoscendas diuersas potestates non parum conducunt. Patriciorum, inquit, auspicia in duas sunt potestates diuisa: Maxima sunt Consulium, Prætorum, Censorum; neque tamen eorum omnium inter se eadem, aut eiusdem potestatis: ideo quòd collegæ non sunt Censores Consulium, aut Prætorum: Prætores Consulium sunt. Ideo neque Consules aut Prætores Censorum, neque Censores Consulium aut Prætorum turbant aut retinent auspicia. At Censores inter se, tursum Prætores Consulesque inter se vitant, & obtinent. Prætor et si collega Consulium est, neque Prætorum, neque Consulium iure rogare potest: vt quidem nos à superioribus accepimus, aut ante hæc tempora seruatum est. Et vt in commentario xiiii. C. Tudiani patet, quia imperium minus Prætor, maius habet Consul; & à minore imperio maius, aut à minore collega maior rogari iure nõ potest. Nos his temporibus Prætores Prætorum creante veteri auctoritate sequuti sumus, neque his comitijs in auspicio fuimus. Censores æquè non eodem modo rogantur auspicio atque Consules, & Prætores. Reliquorum magistratum minora sunt auspicia: ideo hi maiores, illi minores magistratus appellantur. Minoribus creandis magistratibus tributis comitijs magistratus, sed iustius curiata datur lege: maiores centuriatis comitijs fiant. Ex his Messallæ verbis manifestum inter alia fit, præturam inter magistratus maiores numerari, darique comitijs centuriatis, atque iisdem, quibus consulatus, auspicijs, vt ideo collegæ Consulium appellentur Prætores. Astipulatur Messallæ Tullius ad Atticum, de Cæsare victore, post pulsum Italia Pompeium, consulatum inuadere cupiente, scribens lib. ix. cap. xi. Nam permagni, inquit, eius interest, rem ad interregnum non venire. Id assequitur si per Prætores Consules creantur. Nos autem in libris habemus, non modò Consules à Prætoribus, sed ne Prætores quidem creati ius esse, idque factum esse nunquam. Consules, eò non esse ius: quòd maius imperium à minore.

Prætorum auspicia max à quibus Consulium collegæ diti.

Patriciorum auspicia duplicia.

Retinent, forte Rogare pro create.

In Gellij vultu gatis malè. aut à maiore vel minore collega rogari, &c. In alijs stem malè. à maiore collega rogare, &c.

Cui Consulium collega Prætores diti.

Citat angustii libros angustii Cicero.

à minore rogari non sit ius. Prætores autem, cùm ita rogentur vt collegæ Consulium sint, quorum est maius imperium. Hinc etiam est quòd non diu post inuentam præturam, ædilitatemque curulem, referente Liuiio, tribuni plebis conuesti fuerint in concione, quòd pro Consule vno plebeio, tres patricios magistratus, curulibus sellis prætextatos tãquam Coss. sedentes sibi nobilitas sumpisset, Prætorum quidem etiam iura reddentem, & collegam Consulibus, atque iisdem auspicijs creatum: atque iterum lib. viii. apud eundem Liuium, L. Papius Cursor dicit magistrum eq. Q. Fabium, qui iniussu suo proelium commiserat, sic alloquitur: Quæro de te Q. Fabi, cùm summum imperium Dictatoris sit, præreantque ei Cõsules, regia potestas, Prætores iisdem auspicijs quibus Coss. creati, æquum censeas nec ne, magistrum eq. dicto audientem esse? Cùm igitur prætura ex consulatu orta videatur, quippe cùm munus omne suum ex eo accipiat: alterum quoque eius nomẽ huic nouo magistratui est inditum, & Prætor appellatus est, quòd idem nomen olim Consules habuisse, & suo loco dixi, & Liuius testatur libro iii. Horatiam de tribunitia potestate sacrosancta legem explicans, quæ xviris exactis est lata. Fuere, inquit, qui interpretarentur eadem hac Horatia lege Consulibus, quoque & Prætoribus, quia eisdem auspicijs, quibus Consules, crearentur, cautum esse: iudicem enim Consulem appellari. Quæ refellitur interpretatio, quòd ijs temporibus nondum Consulem iudicem, sed Prætorum appellari mos fuerit. Constat igitur summi magistratus nomen hoc antiquitùs fuisse. Quin ipsum quoque Dictatorem Prætorum maximum vocari solere, lex antiquissima clauis pangendi docet, quam paulò post ex Liuiio suo loco adducam. Prætor autem à præeundo dicitur, quasi prætor: eò quòd, vt inquit Varro de lingua Latina, præiret iure, & exercitu. Rursus de vita pop. Romani lib. ii. Consulem Prætorumque vnum olim fuisse magistratũ ostendens: iisdem, ait, dicebantur Consules, & Prætores: quòd præirent populo, Prætores; quòd consulerent senatum, Consules. Græcis autem Prætores generali Imperatorum, quibus parebant exercitus, nomine vocabantur *στρατηγοί*, vel *ἀρχοντες*, eò quòd olim omnis magistratus maior apud Romanos Prætor dici poterat; tam qui ius populo daret, quàm qui exercitum duceret. Neque particulatius postea præturæ nomen determinarunt Græci Romanam historiam scribentes, etiam cùm proprius iam esset magistratus. Quare videant docti, qui eius generis Græca scripta transferre Latine volunt, ne generali *στρατηγας*, aliòve simili vocabulo decepti, non habita temporum, vel personarum ratione, quemquam pro Prætorum, Consulem vocent: vel pro Consule, Prætorum. Quod in Polybio, Dione, Plutarcho, Zonara, alijsque auctoribus Latine translatis nõ semel accidisse animaduertimus. Vt autem argumenti nostri seriem prosequamur, Romani quoque Græcorum *στρατηγούς*, sicut Imperatores, ita etiam Prætores communi vocabulo frequenter appellarunt. Quod ipsum ex primo Ciceronis de inuentione Rhetorica verbis his manifestum est. Epaminondas Thebanorum Imperator ei, qui sibi ex lege Prætor successerat, exercitum non tradidit. Quem locum commentatur ita Victorinus. Notare debemus, inquit, omnes olim magistratus Prætores appellatos. Verum postea, vel antè iam dictarum inter ordines dissentionum occasione; vel quòd (vt vult Pomponius Iuriscos) auocarentur bellis finitimis Consules, neque esset qui in ciuitate ius reddere posset, magistratus hic inuentus, altero consulatus nomine insignitus, qui assiduè ius in Vrbe diceret, & Prætor appellaretur. Deinde circa annum Urbis dx. cùm peregrinorum quoque multitudo in Vibem cõflueret, neque vnus Prætor turbæ causarum satisfacere posset, huic inter ciues solos iurisdictionis est relicta: & collega eidem additus; qui quoniam peregrinorum ferè causas cognoscebat, Prætor peregrinus vocatus est, ad differẽtiam videlicet alterius, qui tum vrbanus dici coepit. Horum itaque munus erat, & vrbanus in primis, ius inter ciues dicere; viduas, pupillofque defendere; ludos solemnnes, & sacra quadam facere; facta tecta, vacante censura, exigere; senatum, absentibus Coss. cogere; & sententias rogare, comitia, & conciones habere. Exstant autem plebisciti à M. Platorio tribuno pleb. hoc anno, vt verisimile est, de Prætorum vrbanis, apud Censorinum hæc verba. Prætor vrbanus, qui nunc est, quicquid post hæc erit, duos licetores apud se habeto. Isq; supremum ad solis occasum. ius inter ciues dicit. Quapropter ex lege etiam in Vrbe cogebantur manere, neque enim durante magistratu plus quàm decem dies abesse poterant. Hoc equidem colligo ex Ciceronis Philippica secunda, vbi M. Brutum, qui Prætor vrbanus tum erat, M. Antonio Cos. referente, legibus dicit solutum fuisse, si ab Vrbe plus quàm decem dies abfuisset. Attamen quàm diu Prætor vnus erat in rep. hunc etiam aliquando duxisse exercitum, postulante occasione, demonstrant annales. Peregrini autem Prætoris erat, vt dixi, causas peregrinorum cognoscere: & ius de natis inter ciues & peregrinos controuersijs dicere. Huic etiam exercitus, vel classis aliquando committebatur, pro temporum difficultate, quotiens ad molem belli administrandam duo Consules non sufficiebant. Zonaras annalium secundo plerisque locis cum *ἀστυνομάς* appellat, sed satis improprie, id quod suis locis annorabo. Pene Prætor-

Prætura ex cõsulatu orta.

Consul olim Prætor appellatus, non iudex. Dictator olim Prætor maximum vocabatur. Prætor unde.

στρατηγούς & αρχοντες Prætores Græcis dicit, quod maiorum magistratuum commune nomen prius fuerit.

Cui prætura primus inuenta.

Prætor vrbanus. Prætor peregrinus.

Officia vrbanis Prætoris.

Prætor vrbanus in vrbe manere primus cogebatur.

Prætoris peregrini munus.

ἀστυνομάς.

Legum inter pretatio penes quos fuerit.

Invis Quiritium custos quis. Edictum Praetoris urbane. Edicta translatitia.

Decuria iudicum. Praetor maior quis. Consul maior quis. Praetor primus quis. Edictum praetoris quid sit.

Reliqua veterum edictorum.

Flumina vetera.

Edictum Praetoris cum perpetuum vocentur.

Cum annua lex à Cicerone vocentur.

rem verò qui ius interciues dicebat, omnis publici privatiq̄ue iuris potestas erat, vt ipse nouum ius condere, veteri derogare facultas esset. A pud ipsum enim & iudices manebat legum interpretatio. Hinc aram legum appellat tribunal Praetoris, & subscellia iudicum Cicero, & Padianus Verrinarum quarta ius namque praetorium ad legem, vt ait M. Varro, non secus ac censorium iudicium ad æquum aestimabatur. Erat itaque iuris Quiritium custos Praetor vrbani, cuius maxima semper auctoritas fuit; aded vt plerique existiment, Praetorem peregrinum ex edicto Praetoris vrbani ius dicere consueuisse. Immo ex vrbani quoque Praetoris edictis formabant edicta sua translata Praetores item alij; ex quibus durante imperio suo ius in prouincijs dicerent. Atque ea ratione extera quoque prouinciae, quæ Praetores ordinarios accipiebant, legibus Romanis subiectæ erant. Tanta semper habita est vrbani Praetoris potestas. Idemq̄ue iuratus, ex ordinibus penes quos erant iudicia, decurias iudicum selectorum quotannis conscribebat: ex quibus ipse, aliq̄ue Praetores eo anno concilia iudicum sibi fortiri debebant. Idcirco maiorem ipsum dici Praetorem, minoresq̄ue cæteros, ex L. Cæsare Festus refert; non secus ac maiorem Cos. putant dici, penes quem fasces erant, vel eum qui prior factus sit. Praetor autem qui primo loco populi suffragio factus renunciabatur, is Praetor primus vocari solet, quo modo creatum se testatur non vno loco Cicero, honori suo id ipsum adscribens. Iam verò vt edicti praetorii rationem intelligas, solet etiam initio magistratus Praetor vrbani quisque edictum, seu iuris formulam ex legibus Romanis, aliorumq̄; superiorum Praetorum edictis sibi constituere, atque in albo proponere: secundum quod ius dicere durante prætura sua vellet, de causis suam iurisdictionem concernentibus, vt pote de testamentis, hæreditatibus, pecunijs creditis, emancipationibus, tutelis, vindicijs, manumissionibus, possessionibus, limitibus, operibus faciendis, & alijs, quæ priuato Quiritium iure continentur. Cuius mentionem fieri à Tullio de Finibus lib. 11. his verbis cognoscimus. Quid enim mereri velis, iam cum magistratum inieris, & in concionem adscenderis? Est enim tibi quæ sis obseruaturus, edicendum, in iure dicendo. Quid mercaris igitur? vt te dicas in magistratu omnia voluptatis causa facturum esse. Ex quibus verbis intelligimus etiam, edictum praetorium esse nil aliud, quam legum, & iuris veram ex æquo & bono interpretationem, formulis certis descriptam, ac publicatam ab vrbano Praetore, vt diximus. Cuius exempla pauca reperimus adhuc: veluti apud Valerium Probum de literis antiquis. QVANTI. EA. RES. ERIT. TANTAE. PECVNIAE. IVDICIUM. RECUPERATORIVM. DABO. TESTIBVSQ. PVBLICE. DVMTAXAT. DECEM. DENVNCIANDI. POTESTATEM. FACIAM. Et rursus apud Gellium lib. x. vt de flamine Diali & sacerdote Vestæ. SACERDOTEM. VESTALEM. ET. FLAMINEM. DIALEM. IN. OMNI. MEA. IVRISDICTIONE. IVRARE. NON. COGAM. Et de fluminibus eodem libro: sed imperfectum. QVI. FLUMINA. RETANDA. PVBLICE. REDEMPTA. HABENT. SI. QVIS. EORVM. AD. ME. EDVCTVS. FVERIT. QVI. DICATVR. QVOD. EVM. EX. LEGE. LOCATIONIS. FACERE. OPORTVERIT: NON. FECISSE. Reliqua desiderantur. Et licet perpetuum tale Praetoris vocaretur edictum, vel ad differentiam alterius generis edictorum, quæ peculiaris, aut noua vocat Cicero in Verrina quinta; à Praetore alijsve etiam magistratibus pro re nata occasione, quouis tempore promulgata; vel quòd hoc ordinario edicto, tanquam perpetua iuris formula, Praetor, ac iudices semper vterentur. Nihilominus annum erat, & simul cum magistratu antiquabatur. Successor namque nouum constituere edictum, secundum quod in suo magistratu ius diceret. Hinc legem annuam vocat edictum perpetuum Cicero, neque ad hæreditates adendas, quæ ante illud constitutum sub alio prouenissent Praetore, valere affirmat Verrina secunda. Sed ipsum potius audiamus Oratorem de his differentem, vbi Verrem varijs modis exagitat, & accusat: quòd Praetor multa in edicto suo contra leges, ac morem maiorum proposuerit, in multis illud excesserit; quòd etiam in suo edicto ius non dixerit. Ex cuius verbis, ne nimis longi simus, ea dumtaxat excerpemus, quæ ad hoc maximè argumentum facere videntur: illudque in primis, quòd Verrem scribit Annia pupillæ hæreditatem, C. Sacerdotis Praetoris edicto iam antè condonatum, ad secundos hæredes pecunia corruptum transferre voluisse: in eumque finem, iam antè datas ab alijs Praetoribus hæreditates, sui edicti verbis fecit, fecerit, contra maiorum morem, & edicti perpetui naturam, fuisse complexum. Quis vnquam, inquit, edixit isto modo? Quis vnquam eius rei fraudem, aut periculum proposuit edicto, quæ neque post edictum, neque ante edictum, prouideri potuit? In lege Voconia non est, fecit, fecerit; neque in vlla tempus præteritum repræhenditur, nisi eius rei, quæ sua sponte scelerata, ac nefaria est. Atque in his rebus, multa videmus ita sancta esse legibus, vt ante facta in iudicium non vocentur. De iure namque civili, si quis noui quid instituit, omnia quæ antè acta sunt, rata esse patitur. Qui plurimum tribuunt edicto Praetoris, edictum legem annuam esse dicunt: tu edicto plus amplecteris, quam lege. Si finem edicto Praetoris adferunt Kalendæ Ianuarij, cur non initium

initium quoque edicti nascitur à Kal. Ianuarij? An in eum annum progredi nemo poterit edicto, quo Praetor alius futurus est: in illum, quo alius Praetor fuit, regredietur? Hæc & alia multa de edicti praetorii potestate ibidem Cicero, docetque paullo post, edictum C. Verris non oportere ad eas hæreditates valere, quæ ante ipsum Praetorem venissent. Iam verò quàm iniquè Verres contra edictum suum ius dixerit, multis etiam declarat. Et cum, inquit, edictum totum eorum arbitratu, quàm diu fuit designatus, componeret, qui ab isto ius ad utilitatem suam nundinarentur; tum verò in magistratu contra edictum suum sine vlla religione decernebat. Itaque L. Piso multos codices impleuit earum rerum, in quibus ita intercessit; quòd iste aliter, atque vt edixerat, decreuisset. Reliqua breuitatis causa omitto. Cum igitur eius temporis Praetores plures ius reddere ex libidine per gratiam, vel odium solerent, etiam contra sua edicta perpetua: non diu post Verrem damnatum C. Calpurnio M. Acilio Coss. anno Urbis DCXXVI. C. Cornelius tribunus plebis, quem Cicero maiestatis reum postea defendit, legem multis inuitis tulit: Vti Praetores ex edictis suis perpetuis ius dicerent. Quæ res tum gratiam ambitiosis Praetoribus qui variè ius dicere solebant, sustulit. Auctor est A. Sconius Padianus, cuius ipsa ferè verba retuli. Neque aliud quidem edictorum genus, quàm illud annuum, ordinariumque, quo Kal. Ianuarijs ius sibi constituere Praetores, A. Sconium intelligere, à Dione apertissimè demonstratur, libro historiarum xxxvi. vbi narrat C. Cornelium eundem plures pertulisse leges, atque inter alias talem. Vti statim ab initio magistratus Praetores edicto promulgarent, quo iure vsuri essent: & deinde nequaquam ab eo deflesterent. Praetorum enim mos tunc erat, iuris edicta, secundum quæ essent in magistratu iudicaturi, scripto quidem publicare, non tamen penitus obseruare. Sæpenumero ex arbitrio enim variantes multa ad gratiam, vel odium nonnullorum, vt fieri solet, prauè decernebant. Hæc ferè apud Dionem legimus, cuius etiam verba, ne quis ea desideret, adijciam. Καὶ οὕτως ἐκείνων τὸ δεινὸν ἔδειξε, καὶ ἔπειθ' ἐποίησε, οἱ ἑσθητοὶ πάντες τὰ δίκαια καὶ τὰ δικάσαν ἐμάλλον, αὐτοῖς συζηρόντες ἐξέτιθεσαν. οὐ γὰρ πᾶν τὰ δίκαια καὶ περὶ τὰ συμβόλαια διετέτακτο, ἐποίησεν. οὐτὰ εἰς ἀπαξ ποτ' ἐποίησεν, οὐτὰ τὰ γραφέντα ἐτήρειτο: ἀλλὰ πολλάκις αὐτὰ μετέγραφε, καὶ συζητῶν ἐν πύτῳ πρὸς χάριν, ἢ καὶ κατ' ἐχθρὰν πᾶν, ὡς περ εἶπε, ἐγένετο. ἐσηήσατο καὶ ἀρχαῖς τε δούσις αὐτοῖς τὰ δίκαια οἱς χρῆσονται, προσέλεγεν, καὶ μηδ' ἐν ἀπ' αὐτῶν ὡς εἶπεν. Talia igitur primum fuerunt edicta Praetorum perpetua. Quæ quidem, an cum prætura simul in remp. introducta fuerint, obscurum mihi esse non diffiteor. Illud autem affirmare, vltra centum annos ante Cornelianum plebiscitum, S. C. quoque compulsos fuisse Praetores, ex suis perpetuis edictis ius dicere. Quemadmodum demonstrat antiquissimi Diarij Romani fragmentum, quod in anno Urbis DCXXV. reperies. Eo enim anno v. Kal. Aprilis S. C. factum tradit in curia Hostilia, vt Praetores ex suis edictis perpetuis ius dicerent: adeò vt iam tum in vsu fuisse cognoscamus. Ea demum Hadriani Aug. tempore Saluius Iulianus Iurisconsultus in volumen collegit, & sub congruis titulis posita interpretatus est. Coeperuntque tum Praetores congesta ab Iuliano edicta sequi: non autem ipsi, vt antè solebant, noua proponere, vt rectè deinceps perpetua fuerint appellata, atque vim legum obtinuerint, vt successorium edictum, aliaque de quibus in Pandectis. Ait Eutropius Didium Iulianum rempub. inuasisse, nepotem Saluij Iuliani, qui sub Hadriano perpetuum composuit edictum. Is itaque ius ciuile, quod olim inordinate, confusimque traditum arbitrio Praetorum plerumque constituerebatur, primus velut in quandam artem redegit, edicta etiam perpetua, vt dixi, certa serie coniungens. Quæ quidem non modicam, vt ait Iustinianus Institutionum primo, iuris obtinent potestatem. Hoc etiam, inquit, ius honorarium solemus appellare, quòd qui honores gerunt, id est, magistratus, auctoritatem huic iuri decerunt. Inter magistratus autem præturæ honos ob iurisdictionem eximius semper fuit: vt non sine causa Ouidius Fastorum primo honoratum Praetorem appellarit, fastis tantummodo diebus ipsum iurisdictionem habuisse canens, quam tribus effabatur verbis, DO. DICO. ADDICO. iuris priuati actionem, & sententiam omnem continentibus. Dabat enim Praetor iudicium, vel non dabat. Dabat quidem iudices, qui ex edicto suo perpetuo; dabat arbitros, qui ex bona fide iudicarent, dabat & causarum patronos litigantibus, vt ex Ciceronis de Oratore lib. 11. colligimus. Si de facto controuersia esset, dabat recuperatores. Dicebat autem ius, sententiam, vindicias, viam in formulis, iudicij diem, ac ferias. Ad dicebat verò in cessionibus, libertatem, in bonorum controuersijs, pecunias, corpora, possessiones, & hæreditates. Verum poetæ verba sunt hæc:

Ille nefastus erit, per quem tria verba silentur,
Fastus erit, per quem lege licebit agi.
Nec toto perflare die sua iura putato,
Qui iam fastus erit, manè nefastus erat.

Nam

* Cuius, vultu deesse videtur in vulgatis.

Praetorum quorundam prænarrationes. Cornelia lex de Praetorij edictis.

Saluius Iulianus Iurisconsultus. edicta Praetoris perpetua in volumine congesta.

Ius honorarium unde dicitur.

Praetura honoris.

Tria Praetorum verba.

Nam simul exta deo data sunt, licet omnia fari,
Verbaque honoratus libera prator habet.

Pratorum insi-
gnia & orna-
menta.

Ob iurisdictionis itaque maiestatem, & honorem Pratori Consulium quoque insignia, & ornamenta ferè omnia concessa sunt, utpote sella curulis, Prætexta, & trabea, fasces, lectica, tribunal. Ut Iuuenalis poetæ dicam verbis. Quinimo cum ex more ludis solemnibus præsidere deberet, deum honoris causa, habitu profus regio, atque triumphali prodibat in publicum.

Similisque triumpho Prædo caballorum Prator sedet. idem poeta dicit. Verum satyra decima multò exactius Prætorem Circensibus præsentem depingit his versibus:

Quid si vidisset Prætorem in curribus alius
Extantem, & medio sublimem in pulvere circi
In tunica Iouis, & pictæ Sarrana ferentem
Ex humeris aulea togæ, magnæque coronæ
Tantum orbem, quanto cervix non sufficit vlla?
Quippe tenet sudans hanc publicus, & (sibi Consul
Ne placeat) curru servus portatur eodem.
Da nunc & volucrem sceptro quæ surgit eburno,
Illinc cornicines, hinc præcedentia longi
Agminis officia, & niueos ad frena Quirites.

Vt tamen minus imperium Prætoris, quàm Consulis esse intelligas, non duodecim, sed duo tantum lictores Prætorem urbanum comitabantur, totidemque, ni fallor, peregrinum, ac postea etiam Quæstores. Attulimus ex Censorino iam legem Prætoriam, in qua sic habetur. Prator urbanus, qui nunc est, quig, post hac erit, duos lictores, apud se habeto. Et Cicero contra Rullii legem oratione secunda, ubi de Capuanorum Prætorum fastu differit, duos tantum fasces Romæ habuisse Prætores indicat, quàm diu in Vrbe ius dicebant. Deinde, inquit, anteibant lictores, non cum bacillis, ut hinc Prætoribus præeunt cum fascibus duobus. Prouincialibus autem vel quibus imperium dabatur extra ordinem Prætoribus, sex lictores præferabant fasces, & secures; quapropter ἐξαπτελικω ἀρχῆν eam præturam, quasi sex securium magistratum appellant Polybius lib. III. Plutarchus, & Appianus in Syriaca. Verum Consuli subesse Prætorem, & ab ipso interdum exercitum capere, cum ex Tuditani, Varronis, Ciceronis, ac Liuii varijs locis demonstrari possit; multis verbis hinc probare non est operæ præcium. Illud addidisse satis est, M. Messallam in lib. de minoribus magistratibus, minorem Prætorum, quàm Consulium esse potestatem asserere, ut apud Gellium lib. XIII. cap. XIV. legimus: cum dicit, Consulem ab omnibus magistratibus & comitiatum, & concionem auocare posse: Prætorem & comitiatum & concionem vsque quaque auocare posse, nisi à Consule: minores magistratus nusquam nec comitiatum, nec concionem auocare posse. Ex his autem qui neque potestatem vocationis populi viritum habebant, neque præhensionis, ut Aediles, & Quæstores; hi non solum apud Consulem, verum etiam apud Prætorem, quibus vocationis, & præhensionis potestas erat, à privato in ius vocari poterant. Quod ex Varronis humanarum rerum libro XXI. Gellius probat cap. XIII. lib. XIII. Hæc potestas, & iurisdicção Prætorum ab initio fuit. Creabantur autem comitijs, ut dixi, centuriatis, primùm ex patricijs senatoribus, aliquoties etiã Consularibus; quemadmodum ex nostris constabit annalibus. Deinde hic etiam honos plebeis hominibus communicari cœpit, anno Urbis CXXVII. quo primus de plebe Prætor est factus Q. Publilius Philo, aduersante Sulpicio Consule: senatu, cum in summis imperijs non obuiisset, minus intendere: sicut Liuius libro VIII. refert. Remansit autem duorum Prætorum numerus, quàm diu in Italia imperium Romæ se continuit. Verum Sicilia, atque Sardinia stipendiarijs, & in prouinciarum formam redactis anno DXXVI. Prætores additi sunt duo, qui in eas prouincias quotannis cum imperio mitterentur. Rursus postea duobus additis ad senarium excreuit numerum illud collegium subacta Hispania, & in duas prouincias, citeriorem, vltioremque terminata, anno Urbis DLVI. primique eas sortiti sunt Prætores M. Heluius, & C. Sempronius: ut suo loco demonstrabunt annales. Constitutum tamen postmodum lege Bæbia legimus (sed quonam anno incertum nobis est) ut alternis annis quaterni tantum crearentur Prætores: duo ad iurisdictiones in Vrbe, & alij duo ad prouincias Siciliam, & Sardiniam. In Hispania quæ longinquior, Prætoribus post magistratum annum prorogaretur imperium, quo anno Romæ quatuor solummodo crearentur. Non diu tamen in vsu hanc legem fuisse, & rarò vsurpatam, cum

annales

annales

annales

annales

annales

annales arguunt, tum Liuius ipse satis innuit lib. XL. huius legis mentionem ita faciens. Prætores quatuor post multos annos ex lege Bæbia creati, quæ alternis ad quaternos iuebat creati. Quædam exemplaria malè (ternis) pro alternis habent: sed alia, quæ ego, & quæ Glareanus vidit, alternis rectius legunt. Falluntur igitur qui aliam lectionem sequuntur; tres enim dumtaxat Prætores aliquando creati solere, nusquam reperio. Obseruatum verò comitijs habitis, ut Prætores, quotquot creati erant, sortiretur inter se prouincias, duo iurisdictiones obtinerent, urbanam & peregrinam: duo Siciliam, & Sardiniam: reliqui duo Hispanias citeriorem, & vltiorem, in quibus annum magistratus explerent. Quare initio, antequam paludati exirent, in prouinciam, à populo imperium comitijs curiatis accipiebant. Sequebatur vnumquemque sua cohors, ex qua esse dicebantur etiam necessarii: item quæstor, legati, præfecti, scribæ, medici, apparitores, accensi, aruspices, præcones, lictores, alijsque Rom. magistratum comites, quos velut negotiorum publicorum adiutores dabat ipsa resp. id quod ex tertia, & quarta Verrinarum Ciceronis, & epistola prima ad Quintum fratrem colligere est. Atque totus ille comitatus cohors prætoris solet appellari: remansitque vocabulum istud apud Italos, Hispanos, & Gallos, aliosque prouinciales hætenus in vsu, La corte, La court. Exercitus autem, vel eius supplementum pro ratione temporum, ac bellorum difficultate à senatu in prouinciam abituro decernebatur: quæ aliquoties eidem exacto magistratus anno, ex S. C. prorogabatur, ut qui Prætor fuisset, propætore in prouincia permaneret. Quemadmodum antè latius declarauimus. Officium autem Prætoris erat in prouincia, ius secundum leges dicere, populorum conuentus obire, socios tutari, perduelles reprimere, exercitum ducere; bellum, si opus esset, gerere: tributum cogere, vestigalia exigere: castra, vias, & opera quæcunque publica munire. Magna quidem ut Consuli, sic & Prætori necessitudo putabatur esse, ex instituto, & more maiorum, cum suo quæstore: atque illud ob eandem prouinciæ forem. Demonstrat hoc namque Cicero in diuinatione, accusatorem C. Verris Cæcilium vel ut suspectum, vel ut impium reiiciens: quia quæstor eius fuerat. Sic enim à maioribus, inquit, nostris accipimus, Prætorum quæstoris loco esse oportere; nullam neque grauiorem, neque iustiorè causam necessitudinis posse reperiri, quàm coniunctionem fortis, quàm prouinciæ, quàm officij, quàm publicam muneris societatem. Quamobrem si iure posses eum accusare, tamen cum istibi patris numero fuisset, id prætere facere non posses. Sic Verrem ipsum quoque accusat actione tertia, quod bello ciuili Sullano quæstor Cn. Carbonis Consulis, ad exercitum missus, custos non solum pecuniæ, sed etiam Consulis, pariceps omnium rerum, consiliorumque, habitus in liberum loco, sicut mos maiorum ferebat, repente Imperatorem suum reliquerit, & ad aduersarios transferit. Idem multis alijs locis indicat Orator, atque hoc amplius in eadem actione, quod etiam ad argumētum nostrum pertinet, Prætores, non secus ac Quæstores, cum magistratu abiissent, vel è prouincia reuersi essent, confestim referre rationes debuisse. At itaque. Audistis quæstoriam rationem tribus versiculis relatum: legationis, non nisi condemnato & eiecto eo, qui posset reprehendere: nunc denique præturæ, quàm ex S. C. statim referre debuit, vsque ad hoc tempus non retulit. Ut ad huius argumenti reliqua porro transeamus, hæc quasi forma præturæ per plurimos annos in republica Romana permansit, donec L. Sulla Felix per arma ciuilia Dictator factus, in prætura, non secus ac in alijs magistratibus multa immutauit. Primùm auctus denuò ab eodem Prætorum numerus; nam duobus adiectis, ut octo quotannis crearentur, instituit. Atque illud apertè ex Cicerone colligitur. Pomponius tamen de origine iuris tradit quatuor Prætores à L. Sulla fuisse additos, quod non solum à Cicerone, sed ab omni historia est alienum. Itaque non satisfacit doctis historia illa Pomponij de origine iuris, forassis ab his, qui nobis Pandectas concinnarunt, corrupta. Nam multis in locis turpiter hallucinatur, & ab alijs auctoribus fide dignis discrepat. Adde quod testetur Dion lib. XLII. C. Cæsarem occupata republica post proelium Pharsalicum contra morem patrii creasse primùm Prætores decem, deinde quatuordecim postea sedecim, ut suis locis declarabo. Occiso autem Cæsare ad veterem octonarium numerum Prætores rediisse videntur, refert enim Velleius, quod Augustus finitis bellis ciuilibus rempublicam constitutis octo Prætoribus addiderit duos. Demum ab eodem duodecim ordinatos Tacitus indicat libro primo de Tyberij principatus initio differens. Candidatos, inquit, præturæ duodecim nominauit, numerum ab Augusto traditum, & horiantesenatu ut auget, iureiurando obstrinxit se non excessurum. Quamobrem non dubito, quin & ibidem in iuriconsulto de origine iuris, sedecim Prætores ab Augusto constitutos vitiose legamus. Idem auctor est, D. Claudium postea rursus duos adiecit, qui de fidei commissis ius dicerent, ex quibus vnum D. Titus detraxit, & adiecit deinde vnum D. Neruam, qui inter fiscum & priuatos iudicaret. Cæterum nostri non est instituta ea omnia exactè hinc persequi; quandoquidem diffusius studioso lectori in annalibus satisfaciet, sicut etiam

Liuij locum.
Sertio prouinciarum.
Cohors domestica Prætorij.
Prorogatio prouinciarum.
Prætorij officium in prouincia.
Magna necessitudo inter Prætorum & Quæstore eiusdem prouinciæ.
Prætor è prouincia reuersus rationes referre debebat.
Prætores octo creati quando.
Cæsari tempore, rep. ad monarchiam redacta, Prætorum numerus, & officia sæpe variata sunt.

Fasces prætorij.

Prouincialium Prætorum insignia, fasces & lictores sex.

Minor Prætorum, quàm Consulium potestas.

Quibus comitijs Prætores creari soleant.

Prætorum numerus ut senatus creauerit.

Bæbia lex.

Reip. Romanae
in deterius mi-
tatio.

Questionum
origo.

Cur perpetua
distia.

Paricidij qua-
stiones.

Duoviri per-
duellionis vel
paricidij.

Lex Calpurnia
de repetundis.

Questiones
perpetuae de
quibus crimi-
nis primum
constituitur.
Repetunda.

Pecunia
Ambitus.

Mutata Prae-
torum sortes.

etiam de iurisdictione praetoria, & prouinciarum ordine Caesarum arbitrio toties immutato. Igitur finem huic argumento imponerem, si iurisdictionis formam anno Urbis DCVIII. circiter introductam, quae eadem ferè ad monarchiam vsque retenta est, breuibus explicassem. Cum iam in immensum excreuisset Romana potentia, subacta, ac demum diruta Carthagine, regibus Philippo, Antiocho, Perseo deuictis; simul cum opibus, luxus & desidia, pro labore & continentia; superbia, ambitio & auaritia, pro pudore, modestia & abstinentia rem publicam & ciuium animos inuasere. Quamobrem plurima indies, ac enormia passim non solum à priuatis, verum etiam à magistratibus perpetrabantur scelera; ut necesse fuerit plurima quoque capitalia, ac publica de varijs criminibus reip. causa constituere iudicia. Quae quaestiones perpetuae postmodum appellatae sunt, vel quia, ut nonnulli volunt, in ijs patroni perpetuis, id est, continuis orationibus vterentur; vel quod assidue postmodum ob frequentiam criminum Romae exercerentur. Decernente namque senatu magistratibus, velut annuam prouinciam, quaestiones aliquot per annum integrum exercendas; et tum perpetuae dicebantur, non secus ac Praetorum annuae iurisdictionis formulae, perpetuae vocari edicta solent. Etenim antea, nondum adeo corruptis ciuitatis moribus, raro publica quaestione dignum crimen aliquod committebatur. Quotiescunque tamen contingeret, ut quid publico iudicio, & quaestione dignum perpetraretur, nempe paricidium, vel incestus, veneficium, aut perduellio, aliudve eius generis crimen, morte, exilio, vel graui multa puniendum; quaestores extra ordinem, vel à senatu, vel à populo creabantur, paricidij (ut antè dixi) quaestores à Pomponio appellati, qui de eo cognoscerent. Aliquando tamen iudicium illud, rogante magistratu quem quaerere vellet, mandabatur à populo alicui Consul, vel Praetor, vel Quaestor nominandi arbitrium relinquebatur. Nonnunquam ipse populus iudicabat, ut in perduellione: atque etiam, si reus prouocasset, vel ab aliquo magistratu, cui ius esset cogendi concilium, protraheretur ad populum. Constat enim, vel ab Urbis exordio plerumque duoviros à Regibus ad id creatos fuisse, ut de perduellione, vel paricidio, vel alio crimine cognoscerent: & si prouocasset reus, frequenter populum iudicasse. Postea verò de peculatu, de repetundis, incestu, veneficio, alijsve simili publico crimine, aliquoties Consulem, vel Praetorem, aliquando Dictatorem, saepius quaestorem in hoc factum extra ordinem cognouisse. Quo deinde iudicio peracto, cessabat cognitio, & extraordinaria illa quaerendi potestas soluebatur. Iam verò cum ob improborum ciuium multitudinem, & frequentiam scelerum in publicis exercendis iudicijs assidue ciuitas fatigaretur, neque actionum criminalium speraretur ullus finis, quaestiones perpetuae poni coeperunt, circa annum Urbis DCIX. cum, Censorino & Manilio Consulibus, lex Calpurnia de repetundis à L. Pisone tribuno plebis esset primum lata, sicut ex Ciceronis Bruto colligere est. C. Carbone forum (inquit) tenente plura fieri iudicia coeperunt. Nam & quaestiones perpetuae hoc adolescente constitutae sunt, quae antea nullae fuerunt. L. enim Pisoni tribunus plebis legem primus de pecunijs repetundis Censorino & Manilio Consulibus tulit. Atque perpetuae quaestiones de ijs maximè criminibus constitui coepit, quae contra rem publicam esse, & in consuetudinem abire videbantur, videlicet repetundarum, contra magistratum prouincialium auaritiam, sociorum defensionis causa. Nam ciuib. cum sunt erepta pecunia (ut Verrina prima Cicero) ciuili ferè actione, & priuato iure repetuntur. De repetundis ius publicum, & lex socialis est. Sic etiam pecularis quaestio contra eos est, qui pecuniam publicam auerterant, avaritiam defraudant. Ambitus autem, contra suffragiorum corruptores in comitijs; maiestatis verò, contra quietis publicae turbatores, seditiososque aduersum magistratus. Additae pro temporum statu & aliae quaestiones de vi publica, de veneficijs, de corruptis iudicijs; Item à L. Sulla Dictatore, de falso, & de sicarijs, cum auget Praetorum numerum, ut Pomponius tradit. Ceterum, ne indies nouos opus esset creare magistratus ad eas quaestiones exercendas, institutum, ut Praetores omnes annuum suum magistratum iure dicundo in Vrbe exigerent, iurisdictiones urbanam, & peregrinam, necnon quaestiones de ijs criminibus, de quibus ob eorum multitudinem senatus eo anno, assidue inquirendum decreuisset, inter se sortirentur. Penes urbanum verò, & peregrinum Praetores, sicut antè, iudicia remanebant priuata, ut fiducia, tutelae, societatis, quemadmodum in oratione pro Roscio comedo Tullius definit; penes reliquos autem iudicia publica, vel quaestiones perpetuae in eum annum à senatu decretae, qui idcirco quaestores appellati, quod in crimina capitalia quaerent. Hinc pulchre Claudianus poeta.

Quaestor in alto

Conspicuis folio pertentat crimina Minos.

Nam & quaestores apud inferos esse fabulatur, qui delicta tam inquirunt, quam puniunt. Sic Aecus Senecae in ludo lege Cornelia de sicarijs quaerere fingitur, à quo Claudius Caesar damnatur. Sic Virgilius Aeneidos VI.

Quaestor

*Quaestor Minos vrbem mouet: ille silentium,
Conciliumque vocat, vitasque & crimina discit.*

Vbi poetam Aconius in tertiam Verrinam, aprè quaestoris partes expressisse scribit, dedisse sortitionem, cum vrbem nominat, dedisse electionem iudicum, cum dicit, conciliumque vocat; dedisse cognitionem facinorum, cum dicit, Vitasque & crimina discit. In Ciceronis item Vatiniana tribunal & vrbis quaestoris, atque subsellia iudicum recensentur, vbi Vatinium sic alloquitur. Quæro ex te, num quis in hac ciuitate post Urbem conditam tribunos appellaret, ne causam diceret; num quis reus in tribunal sui quaestoris ascenderit, eumque vi deturbaret, subsellia dissiparet, vrbis deleuerit? De hac re pulchre Pædianus in Verrinam secundam, explicans disertè ut concilium cogere Praetor, ut iudicum electionem, reiectionemque dare solebat. Iam verò si alicuius criminis plures essent rei, quam ut omnia de ijs iudicia vnus Praetor vel quaestor commodè posset perficere, eadem quaestio saepe duorum Praetorum fors est facta; quemadmodum rursus duae diuersorum criminum aliquando quaestiones, si vnus ob reorum paucitatem sufficeret, vnius prouincia fuit, id quod ex orationibus Ciceronis colligimus. Frequenter item fors vnius Praetoris est facta vtraque iurisdictione vrbana & peregrina, ut quinque sortes quaestionibus reseruarentur. Saepè etiam alicui Praetorum vrbano, aut peregrino minus occupato extra ordinem sunt additae quaestiones, aliquando creatus populi suffragio è priuatis quaestor, ut de incestu Vestalium Cassius, ut de caede Clodij in via Appia L. Domitius consularis. Atque eodem iurisdictionum sortes pro temporum ratione inter Praetores variè sunt distributae, sicut ex annalibus nostris studiose apertius constabit. In sequentem annum deinde prouincias à senatu decretae inter se sortiebantur, in quas finito magistratu cum imperio vel pro consulari, vel pro praetorio mitterentur. Quae si cui non placeret, eandem recusare, atque relinquere poterat, velat Ser. Sulpicium Rufum, & ipsum Ciceronem fecisse intelligimus ex oratione pro L. Murena. Ait enim ita ad Rufum. Postremo in prouinciam ire noluit; non possum id in te reprehendere, quod in meipso & Praetor & Consul probaui. Ceterum multa de his antè dixi, de proconsulatu, praetura, & prouincijs differens; Et si quae alia huius argumèti particulatius cognoscere studiosus voluerit, ex ipsis annalibus ea haurire poterit. Quapropter ne nimium hic praeturae immoremur, ad aedilitatem curulem transeamus.

AEDILES. CURVLES. PRIMII.

Cn. Quinctius. // f. // n. P. Cornelius. * P. f. * // n. Scipio.
Capitolinus.

Eodem anno item lex à M. Camillo Dictatore lata est, ut duo aediles qui sella curuli, non secus ac Consules, vel Praetores sederent, quotannis è patricijs crearentur, quod hac occasione factum memorat Lilius libri sexti fine. Cum rem dignam censeret senatus, ut propter ordines in concordiam redactos, Latinis feriis dies vnus ad triduum adijceretur. Recusantibus id munus aedilibus plebis; conclamatum à patricijs est iuuenibus se honoris deorum immortalium causa libenter facturos, ut aediles fierent. Quibus cum ab vniuersis gratia acta esset, factum S. C. uti duoviros aediles ex patribus Dictator populum rogaret, patres auctores omnibus eius anni comitijs fierent. Aedilitatem igitur primam patres Cn. Quinctio, & P. Scipioni suarum gentium viris, velut ante praeturam Sp. Camillo, gratia campestri dederunt. Idem Lilius libri VII. principio. Plutarchus in Camillo.

De Aedilitate curuli.

NON admodum multa de hoc magistratu dicenda supersunt, cum ex aedilitate plebis originem trahat, de qua suo loco superius ea retuli, quae ad institutum nostrum sufficere videbantur. Adijcimus igitur solummodo pertinentia ad nouum magistratum à patricijs hoc anno inuentum. Apud quos tamen solos non diu permanit; nam mox etiam plebeijs hominibus, ut anno sequenti dicemus, communicatus est; ut his deinde ad vtramque aedilitatem, patricijs dumtaxat ad curulem accessus fuerit. Quae quidem honorior erat, toga praetexta, sella curuli, non minus quam praetura, vel consulatus, item antiquiore loco sententiae in senatu postmodum, ac iure imaginum conspicua; adeo, ut etiam consularibus viris hic magistratus rubori non fuerit, sed vltro ab his aliquando petitam legamus. Licinium Macrum, & Aelium Tuberonem auctores adfert Lilius. Q. Fabium Maximum Rullianum sua sponte post tertium consulatum ambiuisse curulem aedilitatem. Idemque post primum consulatum M. Agrippa fecit; etiam si quibus vellet ab Augusto honoribus ornaretur vsquequaque. Necessarium namque ipsi visum seditionibus & armis ciuilibus

Praetorum sortes ut variari solent.

Quaestores extra ordinem sine magistratu.

Prouinciarum exterarum sortitio.

Lex Furia de curuli aedilitate.

Aedilitas curulis plebeijs mox communicatur.

Eius magistratus dignitas, & insignia.

Consulares aediles curules.

M. Agrippa. Aedilium curulium officia.

libus-conquassatam Urbem restaurare, ruinis defoedatam expurgare, & populum Romanum annonae copia & vilitate reficere; Quin & publicae quieti plurimum conducere existimavit ludorum magnificentia urbanam multitudinem sibi, Imperatoriq[ue] suo conciliare. In hunc usum victoria civili male co[n]quisitas opes quam liberalissimè effudit. Quamuis autem honoris deum, ludorumve sollemnium causa curules aediles primùm creatos memoriae proditum sit, postea tamen aedilium plebis alia etiam officia atque onera subiisse demonstrant annales, prout lex illa vetusta de aedilibus lata volebat, quam citat Cicero de legibus libro III.

Lex de aedilibus curulis.

Suntoque aediles co[er]atores. Urbis annonae, ludorumque sollemnium. Olleisque ad honoris amplioris gradum is primus adscensus esto.

Nihil attinet hic latius de aedilium officio superius relata repetere, praeter ea quae lex ipsa ostendit prima fronte capita, curare scilicet urbana aedificia, nec minus annonam, forumque venalium, ludos item, ac feriarum sacra sollemnia. Verum oneris eius grauiorem partem, praeter ludorum ac feriarum Latinarum curam, successu temporis transiisse sensim etiam ad curules aediles cognoscimus, maximè quod ad urbanorum aedificiorum tutelam, ac nitorem attinet. Seneca epistolarum XIIII. libro ad Lucilium, balnearum sui temporis luxuriam notans, ostendit publicorum vrbis balnearum mundiciam, ac integritatem, non minus quam viarum, aquaeductuum, & cloacarum aediles curules procurare debuisse. Ait enim. Sed, Dij boni, quam iuuabat illa balnea intrare obscura, & gregali tectorio, induc[t]a, quae scires Catonem tibi aedilem, aut Fabium Maximum, aut ex Cornelijs aliquem manu sua temperasse. Nam hoc quoque nobilissimi aediles fungebantur officio intrandi ea loca, quae populum receperant, exigendi que mundicias, & vtilem salubremque temperaturam. Sed audiamus etiam quale onus sibi per aedilitate[m] curule[m] a populo Romano impositum dicat Cicero Verrina septima. Nunc sum (inquit) designatus aedilis, habeo rationem quid a populo Rom. acceperim: mihi ludos sanctissimos maxima cum caereonia Cereri, Libero, Liberisque faciendos, mihi Floram matrem populo plebi que Romanae ludorum celebritate placandam, mihi ludos antiquissimos qui primi Romani sunt nominati, maxima cum dignitate ac religione Ioui, Iunoni, Minerisque esse faciendos: mihi sacrarum aedium procurationem, mihi totam Urbem tuendam esse commissam. Ob earum rerum laborem & sollicitudinem fructus illos datos, antiquiorem in senatu sententiae dicendae locum, togam praetextatam, sellam curule[m], ius imaginum ad memoriam posteritatemque prodendam. Vides quanam aedilium curulium onera, quaeque etiam honores Ciceronis tempore fuerint. Itaque non ociose legi adiectum esse existimare possumus aedilitatem ad honoris amplioris gradum esse primum adscensum; eius enim magistratus munificentia plerumque viam muniebat ad praeturam & consulatum. Quod in causa, ut in consuetudinem postea venerit, cum luxus, & ambitio simul cum opibus priuatorum hominum nimis aufererent, quod ludorum vel munerum aediliorum impensa, supra pecuniam solitam, & ex arario in eos usus annuatim decretam, ex proprio aedilium ad insanam usque prodigalitate[m] non sine patrimoniorum iactura excreverent; cum posterior priori sumptibus ac magnificentia cedere nollet, & plebs urbana talibus admodum caperetur lenocinijs. Cum igitur priuatorum opes ad vanas illas profusiones non sufficerent; multi idcirco ob aedilitatis impensas foro bonisque cederent, plures magistratum ipsum fugerent, ac recusarent; ne populus ea careret delectatione, & luxu; permixtum est frequenter a prouinciarum praesidibus, uti ad ludos exhibendos ex prouincijs pecunias colligere aediles possent. Vnde Quintum fratrem Cicero laudat epistola prima, quod A siam in suo proconsulatu iniquo, & graui vestigali aediliorum munerum liberasset, addit. Si vnus homo nobilis queritur palam, te, quod dixeris ne ad ludos pecuniae decernerentur. Hs. cc. sibi eripuisse; quanta tandem pecunia penderetur, si omnium nomine, quicumque Romae ludos facerent, quod erat iam institutum, erogaretur? Constat etiam necessarios amicosque priuata pecunia aedilibus ad ludorum impensam frequenter subuenisse; immo populum Rom. sua sponte in hoc asses contulisse. Sed de his latius differendum non est, alterius enim sunt argumenti. Habuisse quidem aediles curules iurisdictionem non minorem quam plebis aediles constat; proposuisse etiam de quibusdam causis edicta Iustinianus institutionum libro primo asserit, eaque iuris honorarij portionem in se complecti, & libro tertio decernit stipulationes praetorias sic exaudiri oportere, ut in his etiam contineantur aedilitate. Nam & haec a iurisdictione veniunt, ait tit. XIX. Itaque mentio frequens aedilitij edicti, ex quo venditionum controuersiae, & actiones redhibitoriae iudicantur: Maximè operè enim aedilibus curae esse debebat, ne a venditore emptor circumueniri posset, illudque perpetuo edicto de venditionibus promulgato cauebatur, in quod plures Iurisconsulti veteres sunt commentati, Pomponius, Antistius, Labeo, Ser. Sulpicius,

Balnearum publicorum cura.

Gregale tectorio.

Ludi aedilium curulium.

Aedilitatis praemia.

Primum hominum gradus aedilitas. Aedilium ambitiosa prodigalitas.

Ad ludos publicos Romae faciendos collata in prouincijs pecunia.

Spontanea populi ad ludos collatio.

Aedilium curulium edicta, & iurisdictione.

Edictum aedilium de venditionibus.

Sulpicius, Massurius & Caelius Sabini, Paedius, Marcellus, Trebatius, & alij. Extat de eodem celebris titulus digestorum libro XXI. item caput lectu dignum apud A. Gellium libro IIII. Addidit demum Caesar Dictator, duos alios aediles, qui frumento publico praesent; hos a Cerere Cereales appellauit, neque postea aedilium numerum auctum reperio. Ceterum sub Augusto iurisdictionem aedilium aliquando Praetoribus urbano, peregrinoque adiunctam fuisse, a Dione libro LIII. refertur, cum vix senatorum aliquis reperiretur, qui ob impensarum magnitudinem hunc magistratum gerere vellet. Sed haec in annalibus aliquantò diffusius exponentur.

Aediles Cereales.

Tribuni plebis.

M. Praetorius * M. f. M. * nepos. De iure & officio noui Praetoris plebem rogauit, & legem tulit hanc, cuius verba citat Censorinus in libello de die natali, cap. XIX.

Platoria lex.

PRAETOR. VRB. QVEI. NVNC. EST. QVEIQ; POST. HAC. ERIT. DVOS. LICTORES. APVD. SE. HABETO. ISQVE. SOVPREMVM. AD. SOLIS. OCCASVM. IOVS. INTER. CIVEIS. DICITO

Meminit legis & M. Varro de lingua Latina libro V. dicens supremam diei tempestatem haberi ex eadem coepisse Romae, cum Praetor in comitio supremam pronunciaisset populo. Nam prius ex XII. tabulis solis occasus suprema tempestatem habebatur. Varronis verba sunt haec. Suprema summum diei: id a super imo. Hoc tempus XII. tabulae dicunt occasum esse solis; sed postea lex Platoria id quoque tempus iubet esse supremum, quo Praetor in comitio supremam pronunciauit populo. Ex his fortasse colligi poterit, legis de hac re postrema verba in Censorino desiderari ferè haec.

suprema diei.

Censorio loco.

TVNCO. SOVPREMAM. PRONVNCIATO.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

[C. Numitorius. C. f. C. nepos.] [M. Antius. M. f. M. nepos.] [C. Antius. C. f. Sp. nepos.] [C. Maecilius. C. f. M. nepos.] [M. Acutius. M. f. // . nepos.] [C. Lucerius. C. f. // . nepos.] [M. Pontificius. M. f. M. nepos.] [L. Volscius. L. f. L. n. Fictor.] [L. Stadius. L. f. L. nepos.]

Quaestores urbani

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Quaestores militares

// . // . // . f. // . n. // . // . L. Sextij } Coss. in * stipendiariis * // . // . // . f. // . n. // . // . L. Aemilij }

Cn. Manlius. L. f. A. n. Capitolinus. Q. Aulius. M. f. // . n. Torquatus. Cerretanus.

[P. Licinius. P. f. P. n. Caluus.] [C. Terentius. C. f. C. n. Arsa.] Cn. Manlius frater T. Manlij Torquati fuit bis Cos. & Censor. Q. Aulius pater Q. Aulij Cerretani, ut marmora docent Capitolina: quem bis Cos. fuisse, & magistrum equitum in proelio occisum postea demonstrabunt annales.

Consules.

L. Genucius. M. f. Cn. n. Q. SERVILIUS. Q. F. Q. N. AHALA. AUCENTINENSIS.

ITA nominant etiam hos Consules Linius, Diodorus, Orosius, Cassiodorus, Marinus, & Eutropius. Tabulae Graecae Ahalam, & Genucium suggerunt. A nobis Genucij

A a nomen

nomen ex secundo eius consulatu qui extat in tabulis Capitolinis, est redintegratum.

Roma pestis
gravisima.

M. Furij Ca-
milli mors.

Annus quidem a seditione, & bello quietus fuit, sed insignis graui pestilētia, quæ cen-
forem, ædilem curulem, tres tribunos plebis sustulit, & præter alios quam plurimos ma-
gni nominis, etiam M. Furium Camillum, alterum Urbis conditorem populi Rom iudi-
cio appellatum, quam a Gallis captam liberarat, & seditionibus domesticis collabentem
erexerat. Auctores sunt Lilius libri VII. principio. Plutarchus in Camillo. Eutropius li-
bro II. Orosius libro II. cap. III. qui cladem illam luculenter enarrat, sed annorum Vr-
bis condita numerus non constat.

Prætor.

///. ///. ///. f. ///. n. ///

L. Manlius. A. f. A. n. Capitolin. Imperiosus.

AEDILES. CURULES. PRIMI. DE. PLEBE.

///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. f. ///. n. ///

In mag. mortuus est.

Satis indicat Lilius iam inde ab hoc quasi anno alternatim, plebeios fieri ædiles curu-
les coepisse. Cum enim superiore anno in concionibus quereretur tribuni plebis, quod
pro vno Consule plebeio tres patricios magistratus curulibus sellis prætextatos, tan-
quam Consules, sedentes nobilitas sibi sumpserat; verecundia imposta est senatui, ex
patribus solis inde iubendi ædiles curules creati. Primo igitur vt alternis annis ex ple-
be fierent, conuenerat; postea promiscuum libero populi suffragio fuit. Hæc ferè Li-
lius libro VI. sed nomina ædilium huius anni præterit, quorum tamen alterum peste
mortuum refert. Cicero autem in oratione pro Cn. Plancio primum ædilem ex plebe
curulem creatum testatur Iuuentium quendam, cui cognomen Thalæ adieci, quod
antiquissimum in ea familia reperio.

Aedilitas curu-
lis plebi primis
communicari
cepit.

///. Iuuentius. ///. f. ///. n.

C. Licinius. P. f. ///. n.

* Thalæ. *

Caluus.

Tribuni plebis.

///. ///. ///. f. ///. n. ///

In mag. mort. est.

///. ///. ///. f. ///. n. ///

///. ///. ///. f. ///. n. ///

///. ///. ///. f. ///. n. ///

///. ///. ///. f. ///. n. ///

///. ///. ///. f. ///. n. ///

///. ///. ///. f. ///. n. ///

///. ///. ///. f. ///. n. ///

In magist. mort. est.

In magistratu mortuus est.

///. ///. ///. f. ///. n. ///

///. ///. ///. f. ///. n. ///

///. ///. ///. f. ///. n. ///

///. ///. ///. f. ///. n. ///

[Q. Pœtelius. C. f. Q. n. Libo. Vifolus.]

[M. Popillius. *C. f. C. nepos. II.]

C. Plantius. C. f. ///. n. Proculus. III.

[T. Metilius. T. f. T. nepos.]

[C. Volscius. C. f. C. nepos.]

[M. Sellius. M. f. M. nepos.]

[L. Lucerius. L. f. ///. nepos.]

[T. Stadius. T. f. T. nepos. II.]

[C. Trebonius. C. f. C. n.]

[C. Racilius. C. f. C. nepos. II.]

Asper. II.]

Aediles plebis.

///. ///. ///. f. ///. n. ///

M. Popillius. M. f. C. n.

///. ///. ///. f. ///. n. ///

C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus.

Lenas.

Quæstores urbani.

///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. f. ///. n. ///

Quæstores militares.

///. ///. ///. f. ///. n. ///. L. Genucij cos. } in *stipendiariis*
///. ///. ///. f. ///. n. ///. Q. Seruilij cos. }

C. Fabius *C. f. M. n.* M. Valerius. P. f. L. n. Poplicola.

Ambustus.

[L. Hor-

[L. Hortensius. L. f. L. nepos.] [L. Fuluius. L. f. ///. n. Curuius.]

C. Fabij, ac M. Valerij magistratus maiores alij ordine suo sequuntur. Quorum hic filius
videtur fuisse D. Valerij, qui sextus tribunus militum fuit. Ille vero C. Fabij vnus ex tri-
bus fratribus Fabijs, qui legati in Etruria Gallos Clusium obsidentes ad bellum contra
Romanos irritarant.

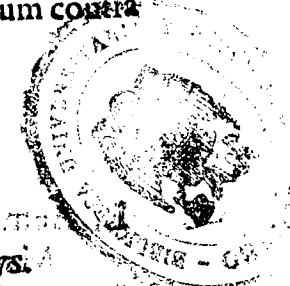
ANNI. P. R. CCCCXXCIX.

Consules.

C. Sulpicius. M. f. Q. n. CALICINIUS. C. R. BENICORAEVS.

PETICVS.

C. Sulpicius Peticus ex censura, & secundo eius consulatu descriptus est; nam hi magi-
stratus extant in fragmento Capitolino, cui congruunt in prænomine Diodorus, &
Cassiodorus, sed in cognomine librorum culpa discrepant, non secus ac Lilius, in quo
mendose T. Sulpicius Potitus legitur. Tabula Græca Stolonem ac Peticum reddunt; Va-
lerius Maximus libro II. cap. I. C. Sulpicium Peticum, C. Licinium Stolonem. Hic autem
idem est, qui antea toties tribunus plebis cum L. Sextio, consulatum plebeium extor-
sit a patricijs; Lilius alijsque Stolonem (vt dixi) appellant; tabula vero Capitolina Calu-
m Marianum Scortum vtrumque cognomen scribat. Ipsum hoc primum anno ad honorem
consulatus peruenisse, ex Liliis, & Capitolinis tabulis colligimus, licet is qui virorum il-
lustrum vitas scripsit, primum e plebe Consulem creatum fuisse tradat.
Hernici defecerunt, sed tertium poste adhuc grassante tertium in Vabe celebratum.
facti, pacis deum exposcenda causa; & ludj scaenici Romæ primum instituti. Lilius lib. VII.
Orosius libro III. cap. IIII. Val. Maximus loco iam adducto. D. Augustinus de Ciuitate
Dei, libro III. cap. XVII.

Prætor.

///. ///. ///. f. ///. n. ///

Cn. Quinctius. ///. f. ///. n. Capitolinus.

Aediles curules.

///. ///. ///. f. ///. n. ///

P. Cornelius. ///. f. ///. n. Scapula. Ap. Claudius. P. f. Ap. n. Crassus.

Sabin. Regillensis,

Trib. plebis.

///. ///. ///. f. ///. n. ///

///. ///. ///. f. ///. n. ///

///. ///. ///. f. ///. n. ///

///. ///. ///. f. ///. n. ///

///. ///. ///. f. ///. n. ///

C. Plautius. P. f. P. n. Proculus. III.

[L. Racilius. C. f. C. nepos.]

C. Pœtelius. C. f. Q. n. Libo. Vifolus. III.

[C. Plætorius. C. f. M. nepos. II.]

[M. Confidius. M. f. M. nepos. II.]

[L. Allienius. L. f. A. nepos. II.]

[L. Appuleius. L. f. ///. nepos.]

[M. Marcius. M. f. M. nepos.]

C. Sempronius. ///. f. ///. n. Longus. II.

[C. Fuluius. L. f. ///. n. Curuius.]

Aediles plebis.

///. ///. ///. f. ///. n. ///

[L. Fulcinius. C. f. C. nepos.]

[L. Volscius. L. f. L. n. Fictor.]

Quæstores urbani.

///. ///. ///. f. ///. n. ///

Quæstores militares.

///. ///. ///. f. ///. n. ///

///. ///. ///. f. ///. n. ///

C. Petici. } Coss. in Hernico.

C. Calui. }

[M. Aebutius. M. f. M. n. [L. Icilius. L. f. L. n. Ruga.]

Elua.]
Cn. Cornelius. // f. // n. Lentulus. [C. Marcius. C. f. C. n. Rutilus.]

ANNI. P. R. C. CCCXC.

Consules.

L. Aemilius. L. f. // n. Cn. GENVCIVS. M. F. M. N.

MAMERCINVS. II. O. AVENTINENSIS.

L. Manlius. A. f. A. n. Capitolinus. IMPERIOSSVS. DICT.

L. Pinarius. // f. // n. NATTA. MAG. EQ. CLAVI. FIG. CAVSSA.

LIVIVS, & qui ex eodem Consules suos collegisse videtur Cassiodorus, C. Genucium L. Aemilium // produnt; sed Capitolino fragmento stipulatur Diodorus, Cn. Genucium enim vocat alterum.

Clavi pangendi religio contra pestem.

Eo anno miram in modum occupata fuit ciuitas in piaculis conquirendis ad pestem sedandam; repetitaque est ex vetusta lege clavi pangendi religio; vt qui Praetor maximus esset, idibus Septembribus clauum pangeret. Vtque res maioribus perageretur auspicijs, Dictator, qui clauum figeret, creatus est L. Manlius Capitolinus Imperiossus, & magister equitum L. Pinarius Natta, quorum cognomina adhuc extant in fragmento Capitolino.

L. Manlium Dictator abdicare coegerunt.

L. Manlius perinde ac si rei gerendae, & non soluendae religionis gratia creatus esset, bellum Hernicum affectans, delectu acerbo iuuentutem exagitauit, tandemque omnibus in eum tribunis plebis coortis, seu vi, seu vercedia victus, dictatura abiit. Vide Lium lib. VII.

Cens. M. Fabius. K. f. M. n. L. FVRIVS. SP. F. L. NEPOS.

AMBVSTVS. MEDVLLINVS.

L. F. XX.

Lustrum Urbis XX.

Censores idem annus habuit, a quibus lustrum Urbis vigesimum, vt Capitolinum marmor demonstrat, conditum est, quamuis Lius ne verbum quidem de ea re faciat, nec alius quisquam, ni fallor, auctorum. Iam olim collegas in tribunatu militum hos censores fuisse autumo, nempe anno Urbis CCCLXXIII.

Praetor.

// // // f. // n. //

M. Fabius. N. f. M. n. Ambustus.

Aediles curules.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Aediles plebis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

[M. Popillius. * C. f. C. n. Lænas.] C. Poetelius. C. f. Q. n.

Libo. Visolus. //.

[L. Stadius. L. f. L. nepos.] [C. Antius. C. f. Sp. nepos.]

Tribuni plebis.

L. Manlium Dictatorem abdicare coegerunt, quod bellum Hernicum affectans acerbo delectu iuuentutem Romanam agitarat. Lius lib. VII.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

[M. Antius. M. f. M. nepos. //.] [C. Numitorius. C. f. C. nepos. //.]

M. Popil-

M. Popillius. M. f. C. n. C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus. IIII.

Lænas. IIII.

[Q. Poetelius. C. f. Q. n. Libo. [A. Allienius. L. f. A. nepos.]

Visolus. //.

[L. Pupius. L. f. // nepos.] [L. Aelius. L. f. L. n. Poetus.]

Q. Aulius. M. f. // n. Cerrretanus. C. Caruilus. // f. // n. Maximus.

Quaestores vr bani.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Quaestores militares.

// // // f. // n. // L. Aemilij. } Coss. in * stipendiariis. *

// // // f. // n. // Cn. Genucij. }

P. Valerius. P. f. L. n. Poplicola. C. Iulius. * L. f. C. n. * Iulus.

[Q. Hortensius. Q. f. L. nepos.] M. Curius. // f. // nepos.

P. Valerius Consul postea atque Dictator, C. Iulius Dictator item fient. Hic fortè videri poterit filius L. Iulij, qui bis: ille P. Valerij, qui sexies tribunus militum fuit. M. Curius in Capitolinis fastis appellatur auus praelari viri M. Curij Dentati, qui de Rege Purrho triumphauit, & ter Cos. ac Censor in annalibus hisce reperitur.

ANNI. P. R. C. CCCXCI.

Consules.

Q. Seruilius. Q. f. Q. n. L. GENVCIVS. M. F. CN. N.

AHALA. II. AVENTINENSIS. II.

TABVLAE Graecæ & Cuspiniani Ahalam & Genucium habent. Litijs, Cassiodorus, & Marianus Scotus, Q. Seruilius, Ahalam, & L. Genucium. Sic etiam Diodorus, sed perperam Quinti praenomen attribuitur ibidem Genucio. Hi enim & antea collega in consulatu fuerunt, atque ideo numeri, vt habentur in Capitolina tabula, supradictis adseribendi sunt.

M. Curtius equus Rom. pro patria se deuouit.

M. Curtius equus Romanus nobilis in voraginem terra subsidente apertam medio fori Romani armatus, & equo vectus semet praecipitavit; pro salute populi Rom. morte sua prodigium publicum procurans: quo iubebatur ex vatium responso hiatus ea re compleri, qua populus Rom. plurimum posset. Virtutem, atque arma varicinio signari Curtius interpretatus, isto ritu se dijs manibus deuouit. Cum Romae manerem anno 60. D. LII. eodem loco medij fori Romani ad basilicam Iuliam, vbi lacus Curtius fuerat, è ruinis subterraneis extracta fuit tabula grandis Parij marmoris in qua facti istius Curtiani historia pulchre sculpta videbatur, quam depictam à Ihuc apud me seruo. Bellum Hernicis hoc anno inditum, & illatum est. L. Genucius Cos. hostium in dijs circumuentus occiditur. Lius libro VII. Orosius libro III. cap. V. De Cos. Genucij tamen morte facti Capitolini nihil annotarunt. De M. Curtio videndus item Valerius Max. lib. V. cap. VI. & D. Augustinus de Ciuitate Dei libro V. cap. XII.

Hernicum bellum. L. Genucius Cos. ab hostibus occiditur.

Ap. Claudius. P. f. Ap. n. CRASSVS. SABIN. REGILLEN SIS. DICT.

P. Cornelius. // f. // n. SCAPVLA. MAG. EQ.

REI. GERVNDAE. CAVSSA.

Occiso Genucio consensu patriciorum Seruilius Consul Dictatorem dixit Ap. Claudium decemviri nepotem alterum, non ex Appio filio, qui minimus patrum auctor dissoluendae per collegarum intercessionem tribuniciae potestatis fuerat, & tribunus militum anno CCCL. vt Lius quarto & quinto libris meminit: sed ex Publio filio, vt fragmentum monstrat Capitolinum in eius consulatu anni CCIII. qui legem de consulatu plebeio diffuaserat eloquenti oratione à Lio libro VI. sine memorata. Is magistri equitum nomen praeterijt, quod tamen extitisse in fastis Romanis fragmentum docet, in quo adhuc visuntur obscurae, & vetustate quasi consumptae quaedam cognominis literae SCAPVLA. Ex quibus Sigonius (quem marmor ipsum tamen non vidisse pato) Seruilius Priscum aliquem fuisse conijcit; Onofrius Panuinus L. Scipionem, qui anno CCIII. Consul fuit: Marlianus autem nescio quem Mucium Scæuulam. Mihi quidem marmor ipsum saepius ac diligenter con-

Quis Ap. Claudius Dictator.

ter consideranti non Scipio, non Scæuula, sed Scapula cognomen est visum, vt opiner patrem fuisse P. Cornelij Scapulæ qui Consul fuit anno CDXXV. Sed hæc discernere facilius est ijs, qui fragmentum Romæ diligentius intueri possunt.

Victoria de Hernicis cruenta virtute Rom. equitum paria est. Tribuni militum ad legiones committati à populo primis creati. Rufuli.

Ap. Claudius Dictator non incruento proelio vicit Hernicos, nam quarta pars exercitus Romani desiderata est. Triumphasse ipsum de Hernicis non ausim dicere, cum nulla eius rei sit mentio apud Liuium, neque quicquam extet in fragmentis Capitolinis, ex quo Appij triumphus possit colligi. Tribuni militum ad legiones populi suffragio primum creati; cum antea, sicut quos Rufulos vocant, Imperatores ipsi fecissent. Sed vide Liuium libro septimo.

Prætor.

.. .. f. .. n. .. P. Cornelius. * P. f. * .. n. Scipio.

Aediles curules.

.. .. f. .. n. .. Cn. Manlius. L. f. A. n. Capitolinus. C. Fabius. * C. f. M. n. * Imperiosus. Ambustus.

Tribuni plebis.

M. Pomponius. * M. f. M. * nepos. L. Manlio Capitolino anni superioris Dictatori diem ad populum dixit; quod paucos sibi dies ad dictaturam gerendam addidisset, quodque in delectu habendo imperiosus, & acerbus fuisset, non damnatione modo ciuium; sed etiam laceratione corporum. Quodque filium iuuenem Titum nullam ob culpam; sed solummodo, quod infacundus, & lingua impromptus esset, inter seruales operas enutrit; ac publicis vrbibus subtraheret. Id postquam Titus cognouit, protinus Urbem, ac aedes tribuni summo manè petijt; admissusque ad secretum colloquium quasi accusaturus patrem, stricto ferro tribunum minis, ac terrore compulsam iurare coegit se patris eius accusandi causa concilium plebis nunquam habiturum. Iuravit pauidus tribunus, & causa dictionem reo Manlio patri remisit. Factum non ciuile, pietate tamen filij in patrem laudabile fuit habitum. Liuius libro vii. Cicero officiorum tertio. Val. Max. libro v. cap. iv. Auctor de viris illustribus. Seneca de beneficijs libro tertio, capite penultimo.

L. Manlius reus.

T. Manlij filij in patrem pietas.

.. .. f. .. n. .. [Q. Decius. M. f. M. n. Mus.] [Sp. Oppius. Sp. f. Sp. n. Cornicen.] [C. Oppius. C. f. C. nepos.] [N. Otacilius. N. f. N. nepos.] [C. Terentius. C. f. C. n. Arsa.] [M. Terentius. M. f. M. nepos.] [Q. Romuleius. Q. f. Q. nepos.] [L. Rabuleius. L. f. C. nepos.] [C. Mælius. P. f. Sp. n. Capitolinus.]

Aediles plebis.

.. .. f. .. n. .. [L. Lucerius. L. f. .. nepos.] [C. Volscius. C. f. C. nepos.]

Quæstores vr bani.

.. .. f. .. n. ..

Quæstores militares.

.. .. f. .. n. .. Q. Seruilij cos. } in Hernico. L. Genucij cos. }

L. Cornelius. * P. f. * .. n. [C. Petillius. * Q. f. Q. * nepos.] Scipio.

L. Mænius. .. f. .. nepos. [L. Aquilius. L. f. .. n. Coruus.] L. Scipio

L. Scipio postea Cos. videtur frater fuisse primi ædilis curulis P. Scipionis, & filius illius, qui magister equitum sub M. Camillo, & bis tribunus militum fuerat. L. Mænum quinto post anno tribunum plebis fuisse docet, Liuius.

ANNI. P. R. C. CCCXCII.

Consules.

C. Licinius. C. f. P. n. Caluus. II. C. SVLPICIVS. M. F. Q. N. PETICVS. II.

COLLEGAE & antea in eodem magistratu fuere, quapropter numeri auctoribus adijciendi sunt, vt pote Liuius, vbi etiam mendose L. Sulpicius legitur, cum in tabulis Capitolinis, Diodoro, & Cassiodoro C. Sulpicius appelletur. In hoc secundo consulatu Liuius rectè Licinio Calui cognomen attribuit, non aliter quam tabulæ Capitolinæ Græcæ quidem, quas toties iam citavi, Stolonem hoc loco vocant; vt eundem esse animaduertas facile, qui antea tribunus plebis fuerat.

Ferentinum in Hernicis vi captum est à Consulibus, & Tiburtibus bellum indictum. Liuius libro vii. Dionysius tyrannus Sicilia pellitur. Marianus Scotus.

Ferentium captum.

T. Quinctius. .. f. .. n. Pennus. CAPITOLINVS. CRISPINVS, DICT. Ser. Cornelius. Ser. f. M. N. MALVGINENSIS. MAG. EQ.

REI GERVNDÆ CAVSSA.

Dictatorem habuit is annus rei gerundæ, vt Liuius, & fasti Romani tradunt; non comitiorum habendorum causa, vt vult Licinius Macer. Galli enim via salaria trans pontem Anienis ad tertium lapidem castra posuerant, quos à Quinctio Dictatore victos, & quasi penitus deletos, auctor est Appianus Alexandrinus in Celtica. Cruentissima congressione confectos, & fugatos scribit Orosius libro iii. capite v. atrocissimam pugnam T. Manlio Torquato trib. militum singulariter inchoante. Sic etiam Florus scribit libro primo, cap. xiiii. Verum Liuius proelii nullius mentionem facit, sed post T. Manlij singularem pugnam, & victoriam, Gallos consternatos proxima nocte relictis castris profugisse dicit. Omnium consensu receptum est, T. Manlium hoc bello Gallum viribus & corpore praualeidum singulari proelio prostrauisse, torquem auream caeso detraxisse, & inde Torquati cognomen reportasse. Quod duellum à Liuius graphicè describitur, & etiam à Gellio libro ix. cap. xiiii. ex Q. Claudij Quadrigarij annalium primo.

Galicus mulus.

T. Manlius trib. mil. duello victor Torquatus primus dictus.

Memorable istius duelli viam admodum picturam multis postea sæculis in foro Romano publicatam mansisse scimus prope vetera rostra sub Nouis, scilicet, tabernis argentarijs. Hæc autem in tabula scuti Gallici vel Cimbrici in forniam facta repræsentabat Galli illius Thrafonis exultantis, iactabundoque corpore distorti, ac barbarè linguam exerentis in Anienis ponte congressum cum T. Manlio, & quam dextrè prostratus ac occisus collum torquemque suum aureum amiserit. Ex hac quidem pictura ferè ausim opinari, T. Liuium & Claudium Quadrigarium historicos proelium hoc, quod ipsi non viderant, tam exactè verbis accuratis delineasse. Scutum Cimbricum vocabant vulgò tabulâ istam Romani, eratque loci illius ad Nouas tabernas nota quædam celebris. Mentionem eius reperio apud Ciceronem, Quinctilianum, & C. Plinium maiorem. Quæ loca huc conferre non pigebit, vt, candide lector, videas, quantum opere conducatur ad veterum auctorum intelligenda scripta diligens historiarum antiquarum collatio. M. Cicero de Oratore libro secundo, vbi C. Iulium Cæsarem Strabonem oratorem de locis atque facetijs differentem inducit, vt ille deformem, ac foedum quendam aduersarium suum Manciam iam dicti Galli picturæ compararit, eleganter scribit. At enim sic Iulius. Valde autem ridentur etiam imagine, quæ ferè in deformitatem, aut in aliquod vitium corporis ducuntur cum similitudine turpioris. Vt meum illud in Helium Manciam. Iam ostendam, cuiusmodi sis. Cum ille: Ostende, quæso; demonstrat digito pictum Gallum in * Mariano * scuto Cimbrico * sub * nodis * distortum, eiecta lingua, buccis fluentibus. Risus est commotus, nihil tam Manciam simile visum est. Hæc C. Iulij apud Ciceronem verba reperiuntur in hunc modum scripta in correctioribus exemplaribus editis omnibus, & vt testatur doctissimus Dionysius Lambinus in multis antiquis manuscriptis, quæ vidit ipse. Pedibus quidem in eius eo sententiam vitium, scilicet, esse in verbis * sub nodis * quasi sub vinculis, vt quidam interpretantur: & legendum esse, * sub Nouis * vt locum indicent, vbi in foro posita pictura Galli stabat. Sic M. Varro de lingua Latina, libro v. affirmat. Sub Nouis dictam esse

Pictura duelli Manliani in foro Romano posita.

Scutum Cimbricum.

Ciceronis locus.

Manliano forte melius.

Nouis forte melius.

esse partem in foro Rom. ædificiorum peruetusto vocabulo, vt & Via Noua; à tabernis nempe nouis. Approbare videtur & Lambini hanc lectionem meus codex antiquus in membrana scriptus, in quo habetur * sub nobis * obsoleta scribēdi formula, qua frequenter olim, b, pro, v, vsurpare solebant. Iam ipsa historia nobis in isto verborum contextu mendum aliud ostendit, & pro * Mariano * scuto Cimbrico legendū esse * Manliano * docet. Etenim T. Manlij duellum cum Gallo repræsentasse picturam scuti dubio procul est: non C. Marij, quem duello cum Gallis vnquam pugnasse non legimus. Hoc enim non solum ex T. Liuio & Claudio colligimus, sed etiam ex Cicerone & alijs. M. Fabius Quintilianus autem oratoriarum institutionum lib. vi. cap. iv. de risu adfert etiam, vt apparet, ex ipso Cicerone Iuliani ioci hoc idem exemplum his verbis, vt in vulgatis correctioribus ea reperio. Rarum autem est, vt oculis subijcere ridiculum contingat: vt fecit C. Iulius, qui cum Heluio * mancipi * sapius obstrepenti sibi diceret: iam ostendam qualis sis: isque planè instaret interrogatione, qualem se tandem ostensurus esset, digito demonstrauit imaginem Galli in scuto Cimbrico pictam, cui * manceps * tum simillimus est visus. Tabernæ autem erant circa forum, ac scutum illud signi gratia positum. Hæc ita in Fabio legimus, vbi collige lector ex Ciceronis verbis errorem exemplarium, in quibus perperam librarius scriptor indoctus cognomen Heluij * Mancie * mutauit in * manceps * duobus in locis. Nec dissimilis error ex ista collatione patescit in C. Plinio nat. hist. libro xxxv. cap. iv. vbi Mancie testis nomen omissum, & Cæsaris oratoris, in Crassi, mutatum videtur librarij alicuius imperitia; vel ipsum Plinium memoria lapsum fateri cogimur. Eius autem verba sic sonant, vbi de tabulis pictis agit: Deinde video & in foro positas vulgò. Hinc enim ille * Crassi * oratoris lepos agentis sub Veteribus, cum * testis compellatus instaret, Dic ergo * Crasse * qualem me rexeris? Talem, inquit, ostendens in tabula pictum infæctissimè Gallum exerentem linguam.

Quintilianus scus.

* Mancie * f. melius. * Mancie * f. melius.

C. Plinij locus.

* Cæsaris * f. melius. * Mancie * deest. * Cæsaris * f. melius.

Prætor.

//. // . // . f. // . n. // .
M. Valerius. P. f. L. n. Poplicola.

Aediles curules.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Aediles plebis.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
M. Platorius. * M. f. M. * nepos. [C. Platorius. C. f. M. nepos.]
[M. Confidius. M. f. M. nepos. [L. Allienius. L. f. A. nepos.]

Tribuni plebis.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
C. Plautius. // . f. // . n. Hypsæus. [L. Aelius. L. f. L. n. Pætus. // .]
[M. Marcius. M. f. M. nepos.] [P. Licinius. P. f. P. n. Caluus.]
[M. Otacilius. M. f. N. nepos.] [Q. Mælius. Q. f. Q. nepos.]
[C. Lætorius. C. f. C. nepos.] [C. Lætorius. P. f. P. nepos.]
[P. Furius. P. f. P. nepos.] [L. Virginius. A. f. A. nepos.]

Quæstores urbani.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Quæstores militares.

// . // . // . f. // . n. // . C. Calui. }
// . // . // . f. // . n. // . C. Pætici. } Coss. in Hernico.
A. Cornelius. P. f. A. n. Cossus. Aruina. M. Duilius. * M. f. M. * nepos.
M. Papi-

M. Papirius. * M. f. M. n. Mugillanus. * C. Duilius. * C. f. C. * nepos.
A. Cornelium nobis sic exprimunt marmora Capitolina. M. Papirius autem & C. Duilius ex quinque viris mensarijs postea fuerunt, æquitatis & industriæ merito in scenore diminuendo, atque ære alieno ciuium temperando, per omnium, vt tradit Liuius, animalium monumenta celebribus. Mugillanum verò hunc inter tredecim Papirios referendum esse puto, quos Cicero ad Pætum scribit à primo L. Mugillano sella curuli sedisse ante L. Papirium Crassum, qui Prætor & Dictator fuit anno CDXII. quique primum Papirius appellari desijt. Quare hunc quæstorem non solum, sed & ædilem curulem, prætorémque fuisse suspicari possumus. M. Duilius sequetur tribunus plebis.

C. Sulpicius. M. f. Q. n. Pæticus. A. CCCXCII.

Cos. // . de Herniceis. QUIRINALIBVS.

T. Quinctius. // . f. // . n. Pennus. Capitolin. Crispinus. AN. CCCXCII.

Dict. de Galleis. // . // . MART.

Addit Liuius à Dictatore T. Manlium post victoriam de Gallo pro concione laudatum fuisse, & aurea corona donatum; triumphus quidem nullibi est mentio, quem tamen ex tam memorabili bello obtinuisse Dictatorem verisimile est, & astipulari videtur fastorum Capitolinorum fragmentum, quod eodem hoc anno CCCXCII. duos ordine triumphos nobis ostendit, alterum Quirinalibus actum scilicet XI. Kal. Martias, quem C. Sulpicij Consul primus esse reor de Hernicis, secundum namque triennio postea Dictator egit de Gallis, sicut ex ipsiusdem fragmentis apertum est. Alterum eodem, ni fallor, item mensè ductum ex paucis literis cognoscimus, quem T. Quinctij Dictatoris fuisse de Gallis optinamur, quamuis Liuius, vt alios etiam, hos triumphos omiserit.

Quirinalibus. Kal. Martias.

ANNI. P. R. C. CCCXCIII.

Consules.

M. Fabius. N. f. M. n. AMBUSTVS. C. POETELIVS. C. F. Q. N.
LIBO VISOLVS.

B A L B I cognomen adscribit Poetelio Liuius, at fragmenta Capitolina Libonem Visolum vocant. Græcæ & Cuspiniani tabulæ Libonem & Ambustum Consules nominant, Diodorus & Cassiodorus M. Fabium, C. Poetelium. Sed perperam in omnibus ferè cum Liuij, tum Cassiodori exemplaribus Petilius legitur; non eadem enim gens est Poetelia, quæ Petilia. M. Fabium ex triumpho eius Capitolino restitui. Poetelius x. viri. Q. Poetelij nepos fortè fuit.

Cum M. Fabio Consuli prouincia Hernici euenisset, aduersus Tiburtes C. Poetelius Consul iussu populi exercitum duxit, quod societatem belli cum Gallis Romanorum hostibus fecissent, eosdemque comœatu iuissent. In Hernicis autem Fabius Consul primum leuibus proelijs, dein vno insigni conflictu hostes deuicit. Liuius lib. vii.

M. Fabij victoria de Hernicis.

Q. Seruilius. Q. f. Q. n. AHALA. DICT.

T. Quinctius. // . f. // . n. Pennus. CAPITOLANVS. CRISPINVS. MAG. EQ. REI GERVNDÆ. CAVSSA.

Ad Tiburtium auxilium cum Galli à Campania redijissent, & foeda populatione denarent Lauicanum, Albanum, & Tusculanum, Dictator dictus est Q. Seruilius Ahala, & ab eo magister equitum T. Quinctius. Hic antea Dictator, ille bis Consul; qui nouo conscripto exercitu, iunioribus omnibus sacramento adactis, Gallos non procul porta Collina in conspectu Urbis & ciuium cruento proelio vicit, & fugauit. Fugientesque propè Tibur excepit Poetelius Consul; à quo rursus simul cum egressis ad opem ferendam Tiburibus superantur, & intra Tiburis vicinæ portas compelluntur. Liuius libro vii.

Galli & Tibur. si dante vici.

Prætor.

// . // . // . f. // . n. // .
Sp. Furius. M. f. // . n. Camillus. // .

Aediles

Aediles curules.

P. Valerius. P. f. L. n. Poplicola. C. Iulius. L. f. C. n. Iulius.

Aediles plebis.

Q. Aulus. M. f. n. Cerretanus. C. Carvilius. L. f. n. Maximus.

Tribuni plebis.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.

K. Duilius. K. f. K. nepos. [L. Horrensius. L. f. L. nepos.] [C. Marcius. C. f. C. n. Rutilus.] [C. Curatius. C. f. nepos.] [M. Cædicius. M. f. L. nepos.] [L. Sextius. L. f. L. nepos.] [C. Apronius. C. f. C. nepos.] [C. Titius. C. f. Sex. nepos.] [T. Sicinius. T. f. L. n. Dentatus.] [M. Tititius. M. f. M. nepos.]

Quæstores vr bani.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.

Quæstores militares.

M. Fabij cos. in Hernico. C. Poetelij. cos. in Tiburti. [L. Aemilius. L. f. n. Barbula.] L. Aemilius. C. f. n. Mamercinus. T. Manlius. L. f. A. n. Capitolinus. C. Liuius. II. f. n. Torquatus. Denter.

Huius C. Liuii nepos M. Liuius Denter primus e plebe pontifex, & Cos. anno CDLII vt ex ratione temporum & tabulis Capitolinis colligo. T. Torquati magistratus nobiles plures subsequuntur. L. Barbula patruus videtur Q. Barbula, qui Cos. II. de Etruscis triumphauit. L. Mamercinus fortasse filius C. Mamercini bis tribuni militum consulari potestate. Huius Liuius magistrum eq. nominat in ann. CDI. quemadmodum declarabo.

C. Poetelius. C. f. Q. n. Libo. Vifolus, AN. CCCXCIII. COS. DE GALLEIS. ET. TIBURTIBVS. II. II. MART. M. FABIVS. N. F. M. N. AMBVSIVS. COS. ANN. CCCXCII. OVANS. DE. HERNICEIS. NONIS. SEPT.

Rebus passim bene gestis, Dictator Consulibus in senatu, & apud populum magnifice collaudatis, & suarum quoque rerum remisso illis honore, dictatura se abdicauit. Poetelius de Gallis, Tiburtibusque geminum triumphum egit; Fabio satis visum est, vt ouans Urbem intrer. Irriseretamen Poetelij triumphum Tiburtes, vt nulla rebus contra eos gestis gloria dignum. Liuius libro VII.

Tiburis originem antiquiorem esse, quam Urbis Romæ Plinius asserit libro XVI. capite vltimo. Ciuitatem nominatam à Tiburte Euandri socio, ex eius conditoribus vno voluit Caro, & Sextus. Dionysius libro V. inter Latini nominis populos recenset Tiburtes, vt & Cicero in oratione pro L. Balbo. Decimo sexto circiter lapide distat à Roma, vrbs primum satis potens alijs etiam oppidis imperans, è quibus nominat Liuius Empulum, & Saffulam ditionis Tiburtinæ. Vide Catonem de originibus, Solinum capite septimo, Seruium in VII. Aencidos.

Tiburis origo antiquissima.

Empulum, Saffula.

Consules.

M. Popillius. M. f. C. n. LAENAS. CN. MANIIVS. L. F. A. N. CAPITOLINVS. IMPERIOSVS.

SE QV VNTVR Consules in Liuius & Cassiodoro M. Popillius Lanas, & Cn. Manlius: Sitem in Diodoro M. Popillius Lanas, C. Manlius Imperiosus, vbi prænomen Manlij corrigendum Non hic pater T. Torquati, sed frater fuit natu maior, vt constat ex Capitolino fragmento. Alterius Consulis M. Popillij nomen ex triumpho eius suppleuimus. Ab hoc Lanatis cognomen in ea gente coepisse, atque in hoc magistratu, ex Ciceronis Bruto colligere est; plebis enim contra patres tumultu ac seditione nunciata, cum ille Consul ac flamen Carmetalis sacrificium publicum faceret; vt erat lana amicus, ita venit in concionem, & oratione, auctoritateque seditionem sedauit.

Lanatis cognomen unde in gente Popillius.

Seditionem in Vrbe exorientem hostium repentinus aduentus compressit. Tiburtes enim noctis silentio ad Vrbeni infesto agmine profecti subitum terrorem incusserunt; sed prima luce duabus portis egressi Consules aciem subeuntium iam muros aggrediuntur, & primo impetu fundunt repelluntque. Tarquinienses interim populabundi fines Romanos peragrare. Liuius libro VII.

Tiburtes denno vidit.

Prætor.

II. II. II. f. II. n. II. Ser. Cornelius. Ser. f. M. n. Maluginensis.

Aediles curules.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.

Aediles plebis.

M. Pomponius. M. f. M. * nepos. [C. Mælius. P. f. Sp. n. Capitolinus.] L. Rabuleius. L. f. C. nepos. [C. Terentius. C. f. C. n. Arfa.]

Tribuni plebis.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.

[M. Marcius. M. f. M. n. III.] C. Plautius. II. f. II. n. Hypsæus. II. [L. Icilius. L. f. L. n. Ruga.] [M. Terentius. M. f. M. nepos. II.] [Sex. Manilius. Sex. f. Sex. nepos.] [Sex. Pompilius. Sex. f. Sex. nepos.] [P. Silius. M. f. M. nepos.] [P. Villius. P. f. P. nepos.] [Cn. Apronius. Cn. f. C. nepos.] [C. Sextius. L. f. L. nepos.]

Quæstores vr bani.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.

Quæstores militares.

II. II. II. f. II. n. II. M. Popillij } II. II. II. f. II. n. II. Cn Manlij } coss. in Tiburti.

P. Valerius. * P. f. P. n. * Poplicola. [L. Marcius. L. f. C. n. Rutilus.] [M. Foslius. M. f. C. n. Flaccinator.] [C. Seruius. C. f. C. n. Fidenas.] P. Valerium nominat Prætorem nono deia anno Liuius lib. VII. fortè pronepos primi P. Vale-

P. Valerij Poplicolæ videri poterit. Item L. Marcius Rutilus frater C. Rutili, qui cos. quater, & censor primus è plebe factus inuenietur, M. Foslius patrius C. Foslij, qui Cos. & bis magister equitum C. Sergius autem, filius C. Sergij bis tribuni militum.

ANNI. P. R. C. CCCXCV.

Consules.

C. Fabius * C. f. M. n * Ambustus. C. PLAVTIUS. P. F. P. N. PROCVLVS.

LIUIVS & Cassiodorus C. Fabium, M. Plautium consules produnt. Diodorus M. Fabium C. Plotium. sed magis placet Cai prænomen in Fabio, nam ipsum Liuius ita postmodum vocat interregem ac cõsularem. Tabulæ Græcæ cognomina vtriusque ostendunt Ambustum, & Proculum referentes.

Tribus ante sunt. Tarquiniese bellum. Captiui Romani immolati. Latini pax data, cumq; his fœdus reuocatum.

Ludi quos M. Camillus reconciliatis ordinibus vouerat, facti sunt, Duæ tribus reliquis adiectæ, Poblilia, & Pomprina. Hernici à C. Plautio consule deuicti, & subacti sunt, Tarquinienibus bellum indictum, cum quibus consul Fabius inconsultè pugnavit. Non tantum cladis in acie acceptum, quantum ignominia ex eo, quod cccvii. captiuos Romanos milites immolari Tarquinienfes. Accessit & agri Romani vastatio quam Priuernates & Veliterni deinde fecerunt. Sed inter multos terrores solatio fuit pax Latinis petentibus data, & magna vis militum ab iis fœdere vetusto, quod multis intermiserant annis, accepta. Liuius vii.

C. Sulpicius M. f. Q. n. Peticus. Dict. M. Valerius. P. f. L. n. Policola Mag. eq. Rei gerundæ causa:

Victoria de Gallis.

Stratagemata pulcherrima.

Inter multos terrores cum belli quoque Gallici fama increbuisse, eos Præneste, videlicet, venisse, & inde circa Pedum confedisse, dictator dictus est à C. Plautio consule C. Sulpicius Peticus, magister equitum additus est M. Valerius Poplicola. Dictator ad Pedum cum Gallis graui proelio conflixit, & simulata ex agasonibus adornatis equitum caterua è siluis ostensa, conterritos in fugam egit, & atroci cæde cõfecit. Liuius libro vii. & Frontinus stratagematum secundo. Meminerunt Victoriam etiam Orosius, & Eutropius. Item Appianus in Celtica. Is Boios Gallos fuisse scribit, & alio stratagemate à dictatore Sulpicio victos, ordine scilicet solo inuadendi hostem, sicut ibidem pulchrè enarrat.

Prætor.

II. II. II. f. II. n. II.

T. Quinctius. II. f. II. n. Penn. Capitolinus. Crispinus. *

Aediles curules.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.

T. Manlius. L. f. A. n. Torquatus. A. Cornelius. P. f. A. n. Cossus Aruina.

Aediles plebis.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.

K. Duilius * K. f. K. * nepos. [L. Virginius. A. f. A. nepos]

Tribuni plebis.

Petillia lex de ambitu prima.

C. Pætillius. * Q. f. Q. * nepos. Legem de ambitu primus tulit patribus auctoribus, qua nouorum maximè hominum ambitionem, qui nundinas & conciliabula obire soliti erant, compressam credebant. Liuius lib. vii.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.

L. Plautius. L. f. II. n. Venno. [L. Hortensius. L. f. L. nepos. II.]

[Q. Hor-

[Q. Hortensius. Q. f. L. nepos.] [P. Licinius. P. f. P. n. Caluus. II.] [C. Sextilius. C. f. II. nepos.] [C. Lætorius. P. f. P. nepos. II.] [M. Cædicius. M. f. L. nepos. II.] [M. Mænius. M. f. M. nepos.] [P. Furius. P. f. P. nepos. II.]

Quæstores urbani.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.

Quæstores militares.

II. II. II. f. II. n. II. C. Fabij cos. in Tarquinienfi. II. II. II. f. II. n. II. C. Plautij Cos. in Hernico. L. Furius. M. f. II. n. Camillus. [P. Mænius. P. f. P. nepos.] C. Pœtelius. * Q. f. Q. n. * Libo. Sp. Nautius. Sp. f. C. n. Rutilus.

Vilolus.

L. Furius est tertius magni illius M. Camilli Dictatoris Romuli secundi filius. Nam primus Marcus puer paulò antequam pater in exilium iret, anno cccxxii. mortuus erat; alterum Spurium Prætorem primum habuimus; hic Lucius autem bis Dictator & Consul fuit, vt dicemus. P. Mænius forte frater maior C. Mænij, qui bis Dictator & Censor reperitur in fastis. C. Pœtelius decemviri Q. Pœtelij pronepôs esse potuit, qui sequetur Consul. Sp. Nautius verò pater Sp. Nautij Cos. anno cdxvii. vt insinuant Capitolina marmora.

C. SYPICIUS. M. F. Q. N. PETICVS. II. AN. CCCXCV. DICT. DE. GALLEIS. NONIS. MAI.

Nec alius, inquit Liuius, post M. Furium, quam C. Sulpicius iustiorum de Gallis egit triumphum; auri quoque ex Gallicis spolijs satis magnum pondus saxo quadrato septum in Capitolio sacrauit. Videmus fragmenta Capitolina velle secundum hunc esse C. Sulpicij triumphum. Quare necesse semel antea quoque triumphasse, quamuis Liuius hoc prætereat, vt supra in secundo consulatu eius admonui.

Aurum Capitolinum.

C. PLAVTIUS. P. F. P. N. PROCVLVS. COS. ANN. CCCXCV. DE. HERNICEIS. IDIBVS. MAI.

Hernicos à Plautio deuictos, subactosque scribit Liuius; sed de triumpho, ne verbum quidem. Neque enim omnes recensere, immo plurimos ex arbitrio, vel breuitatis studio, vel quia historiarum suarum contextus ita volebat, ipsum omisisse patebit.

ANNI. P. R. C. CCCXCVI.

Consules.

C. Marcius. L. f. C. n. Cn. Manlius. L. f. A. n. Capitolinus. Rutilus. Imperiosus. II.

SINE cognominibus recensent hos Consules Liuius, Diodorus, Mariantus, & Cassiodorus; produnt cognomina tabulæ Græcæ Rutilum & Capitolinum. Ergo nimerus tantum in auctoribus requiritur apud Cn. Manlium qui biennio antea quoque Cõsul fuerat: C. Marcius ex triumpho suppletur.

Falisci rebellauerunt, eaque prouincia cum Cn. Manlio obueneret, nihil bello memorabile gessit. Legem verò in castris ad Sutrium tributum tulit, de vicesima eorum qui mitterentur. Patres quia haud paruum vectigal inde ærario accederet, auctores facti sunt. Ceterum tribuni plebis nouo exemplo moti, ne quis simile quid imposterum tentaret, graui lege cauerunt publicæ libertati consulere volentes. Ad quiduis enim milites in Imperatoris verba iuratos adduci posse existimauerunt. Eodem anno C. Licinius Caluus Stolo, qui bis Consul fuerat, à M. Popillio Lænate decem millibus æris suamet lege damnatus est, quam de modo agrorum tulerat, quingenta iugera ne quis excederet, cum ipse duplè suo & filij nomine, quem idcirco in legis fraudem emancipauerat, possideret. Auctores sunt Liuius libro vii. Plutarchus in Camillo. Val. Max. libro vii. cap. vi. Plinius libro xviii. cap. iiii. Auctor de viris illustribus in Stolone.

Manlia lex de vicesima manumissorum.

C. Licinius Caluus Stolo sua lege agraria primus damnatus.

Prætor.

M. Popillius. M. f. C. n. Lænas.

Aediles curules.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..

Aediles plebis.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..

C. Duilius * C. f. C. * nepos. [C. Curatius. C. f. .. nepos.]
[L. Sextius. L. f. L. nepos.] [C. Titius. C. f. Sex. nepos.]

Tribuni plebis.

Lex tribunicia denon seuocando populo. Dulia Mania lex de fenore.

Legem tulerunt de libertate ciuium. Vti capite plecteretur, qui populum seuocasset, in castrisve leges tulisset. Liuius.

M. Duilius * M. f. M. * nepos. L. Mænius. .. f. .. nepos.

Legem de vnciatio tantum fenore accipiendo tulerunt, camque plebs cupidissime sciuit, accepitque. Liuius libro VII.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..
.. .. f. .. n. f. .. n. ..
.. .. f. .. n. f. .. n. ..
.. .. f. .. n. f. .. n. ..

M. Pomponius * M. f. M. * nepos. .. [C. Apronius. C. f. C. nepos. ..]
[M. Titinius. M. f. M. nepos. ..] [T. Sicinius. T. f. L. n. Dentatus. ..]
[C. Mælius. P. f. Sp. n. [C. Otacilius. C. f. N. nepos.]

Capitolinus. ..]

[C. Claudius. C. f. C. n. Cicero.] M. Curius. .. f. .. nepos.

Quæstores vr bani.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..

Quæstores militares.

.. .. f. .. n. .. Cn. Manlij cos. in Falisco.

.. .. f. .. n. .. C. Marcij cos. in Priuernati.

M. Papirius. * M. f. M. n. [Sp. Papirius. Sp. f. .. n. Curfor.]
Mugillanus. ..

Coruncania gens vnde.

Ti. Coruncanius. .. f. .. nepos. Auus Tiberij Coruncanij Pontificis primi è plebe vt monstrant Capitolina marmora. Camerio municipio oriundum Tacitus libro xi. in oratione Claudij Cæsaris, & Cicero in Sullana testantur esse: attamen hic in Plançiana facit Tusculanum Ti. Coruncanium consularem ac pontificem, qui princeps familiæ fuit, vt ipse Tusculo, maiores Camerio videantur orti, nisi locus ille Ciceronis sit mutilus, & incorrectus. Sp. Papirius patrem habuit fortè, qui tribunus militum reperitur anno CCCLXXIV.

Ciceronis locus ambiguus.

[M. Pomponius. M. f. M. nepos.]

C. MARCIVS. L. F. C. N. RVTILVS. COS. ANN. CCCXCVI.
DE PRIVERNATIBVS. K. IVL.

Priuernates vbi.

C. Marcius Consul exercitum in Priuernatem agrum duxit integrum pace longinqua, militemque præda impleuit; quem ea de causa alacrem habuit, & promptum. Itaque Priuernatibus tandem proelio victis, & in Vrbem deiectis, cum iam scalæ moenibus admouerentur, deditio à ciuibus est facta: triumphus inde de Priuernatibus est actus, vt auctor Liuius, libro VII.

Priuernum Campaniæ volunt quidam esse. oppidum quondam vino nobile, Stephano de vrbibus .. dicitur, nominat item Plinius lib. III. cap. V.

ANNI.

Consules.

M. Fabius. N. f. M. n. M. Popillius. M. f. C. n. Lænas. ..
Ambustus. ..

REFERT ita Liuius Consules in Cassiodoro, & Diodoro cognomina omissa sunt, & in hoc etiam notæ secundi desiderantur honoris. Tabulæ Græcæ Ambustum .. & Lænatem .. produunt, rectè.

Tiburrium agros Lænas vastauit. Falisci & Tarquinienfes cum Romanis commisso proelio fuderunt Fabium Cos. turbato eius exercitu insolita specie, & furiali incessu armatorum facibus & anguibus sacerdotum. Discusso deinde vano apparatu hostem rursus aggressi Romani totam auerterunt aciem, & castris eodè die potiti sunt. Liuius lib. VII.

C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus. Primus de plebe Dict.
C. Plautius. P. f. P. n. Proculus. Mag. eq.
Rei gerundæ causa.

Falisci & Tarquinienfes clade magis irritati quam perculsi, omne nomen Etruscum concitârunt, duobusque ijs populis ducibus, ad Tiberim vsque, & Salinas populabundi hostes Tusci peruenerunt. Aduersus quem terrorem Dictator C. Marcius Rutilus dictus est primus è plebe inuitis patribus, qui & magistrum equitum è plebe dixit C. Plautium Proculum. Ambo consulares tum erant. Auctor Liuius libro VII. Meminit Diodorus Siculus libro XVI.

C. MARCIVS. L. F. C. N. RVTILVS. II. ANN. CCCXCVII.
DICT. DE. TVSCEIS. PRIDIE. NON. MAI.

C. Marcius Dictator indignè ferentibus licet patricijs, omnia ad belli apparatus necessaria, iussu populi obtinuit. Profectus ab Vrbe cum exercitu Tuscos populabundos oppressit, castra quoque nec opinatè aggressus cepit, & octo millibus hostium captis, ceteris aut cæsis, aut ex agro Romano fugatis domum reducit exercitum, & sine patrum auctoritate populi iussu triumphauit. Liuius lib. VII. Orosius libro III. cap. VII. & Eutropius libro secundo, septem millia captiuorum adducta in triumphum fuisse scribit, si modo liber correctus est.

Prætor.

.. .. f. .. n. ..

T. Manlius. L. f. A. n. Torquatus.

Aediles curules.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..

L. Cornelius. * P. f. * .. n. Scipio. [Sp. Nautius. Sp. f. C. n. Rutilus.]

Aediles plebis.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..

C. Plautius. .. f. .. n. Hypsæus. [C. Sextius. L. f. L. nepos.]

Tribuni plebis

Comitijs consularibus intercessere, quod duo patricij Consules crearentur, sed interrex M. Fabius aiebat in XII. tabulis legem esse; vt quodcumque postremum populus iussisset, id ius ratumque esset; iussum, & suffragia populi esse. Cum intercedendo tribuni nil aliud, quam vt differrent comitia, valuissent, duo patricij Consules creati sunt, vt Liuius libro septimo.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..
.. .. f. .. n. f. .. n. ..
.. .. f. .. n. f. .. n. ..
.. .. f. .. n. f. .. n. ..

Bb 2 C. Liuius.

C. Liuius. // f. // n. Denter. [P. Maenius. P. f. P. nepos.]
 [P. Licinius. P. f. P. n. Caluus. III.] [K. Duilius. * K. f. K. * nepos. II.]
 [Q. Hortensius. Q. f. L. nepos.] [L. Icilius. L. f. L. n. Ruga. II.]
 [C. Iunius. C. f. C. n. Bubulcus.] [L. Antistius. L. f. L. nepos.]
 Brutus.
 [M. Marcius. M. f. M. nepos. IV.] C. Petillius. * Q. f. Q. * nepos. II.

Quæstores urbani.

//. // . f. // n. // . // . // . f. // n. // .

Quæstores militares.

//. // . f. // n. // . M. Fabij cos. in Falisco, & Tarquiniensi.
 // . // . f. // n. // . M. Popillij, cos. in Tiburti.
 Sex. Tullius. // . f. // . nepos. Qui septimum primipilum duxerat sub Dictatore C. Perico in exercitu contra Gallos ante biennium; & anno superiore primus contra Priuernates proelium inierat, nec erat in exercitu, qui quidem pedestria stipendia fecisset, vir factis nobilior, vt Liuius libro VII. Tullia plebeia antiquissima gente cum fuisse opinor, atque etiam minores ob merita obtinuisse magistratus.
 M. Fabius. * C. f. * // . n. Dorso. [Ser. Sulpicius. Ser. f. M. n. Prætextatus.]
 M. Pœtelius. M. f. // . n. Libo. Pater M. Pœtelij consularis; vt fasti Capitolini monstrant. Ser. Prætextatus patre quater tribuno militum natus, M. Fabium primi, vt apparet, C. Fabi Dorsohis, de quo nos in annali cccxv. filium Consulem factum constabit postea.

ANNI. P. R. C. CCCXCVIII.

Consules.

C. Sulpicius. M. f. Q. n. M. Valerius. P. f. L. n. Poplicola.
 Pericus. III.

SA T I S. recte Consules exprimentur à Liuiò, error tamen est in aliquot exemplaribus. Cn. Potius, pro C. Pericus, Diodorus, Marianus, & Cassiodorus cognomina omittunt, Tabulæ Græcæ Pericum & Poplicolam pro sunt. Creati ex interregno eodem die magistratum inierunt ambo patricij ablato post undecimum annum à plebe consulari (vt inquit Liuius) sed cur in annis ab Vrbe condita & à Gallis capta adhuc biennio à Capitolinis tabulis discrepet, antè dictum est.

Empulum ex Tiburtibus captum, & Tarquiniensiu agri vastati sunt, vt Liuius lib. VII.

Prætor.

//. // . f. // n. // .
 P. Valerius. P. f. L. n. Poplicola.

Aediles curules.

//. // . f. // n. // .

Aediles plebis.

//. // . f. // n. // .
 M. Duilius. * M. f. M. * nepos. [M. Maenius. M. f. M. nepos.]
 [L. Maenius. L. f. M. nepos.] [P. Furius. P. f. P. nepos.]

Tribuni plebis.

//. // . f. // n. // .
 // . // . f. // n. // .
 // . // . f. // n. // .
 // . // . f. // n. // .

[L. Hortensius. L. f. L. nepos. III.] C. Duilius. * C. f. C. * nepos.
 [C. Antistius. C. f. C. nepos.] [Cn. Appuleius. Cn. f. Cn. n. Panfa.]
 [C. Appu-

[C. Appuleius. C. f. C. nepos. III.] [L. Albinus. L. f. L. nepos.]
 [L. Albinus. M. f. // . nepos.] [C. Confidius. Q. f. Q. nepos.]
 [L. Fulcinius. L. f. L. nepos.] [L. Numitorius. L. f. P. nepos.]

Quæstores urbani.

//. // . f. // n. // . // . // . f. // n. // .

Quæstores militares.

//. // . f. // n. // . C. Petici. cos. in Tarquiniensi.
 // . // . f. // n. // . M. Valerij. cos. in Tiburti.
 Ser. Sulpicius. // . f. // . n. Q. Seruilius. Q. f. Q. n. Ahala.
 Camerinus.
 Ti. Aemilius. Ti. f. Ti. n. C. Claudius. * Ap. f. Ap. n. * Crass.
 Mamercinus. Regillensis.
 Ap. Claudij Cæci patrem hunc fuisse, & filium Ap. Claudij trib. mil. Cos. potestate. anno cccL. Onustij coniectura est. Hunc bis Dictatorem, alios eius tres collegas Consules habebimus: ex quibus & Ti. Aemilius Prætor, Q. Seruilius magister equitum fuere.

ANNI. P. R. C. CCCXCVIII.

Consules.

M. Fabius. N. f. M. n. T. Quinctius. // . f. // . n. Pennus.
 Ambustus. III. Capitolinus. Crispinus.

AM B O rursus patricij Consules summa contentione patrum, & per infrequentiam habitis comitijs creati fuerunt, vt auctor est Liuius. Qui addit pro T. Quinctio in quibusdam annalibus reperiri M. Popillium plebeium, Alios quoque videntur sequi annales tabulæ Græcæ, nec minus à Capitolinis discrepantes; nam plebeium C. Marcium Rutilum iungunt patricio T. Quinctio Penno; proferunt enim Rutilum II. & Pennum. Sed alij auctores vt Diodorus, Cassiodorus, & Marianus astipulantur Liuiò, & fastis Capitolinis, qui T. Quinctium M. Fabio collegam apponunt. Sic item Solinus cap. XLIII. M. Fabio Ambusto, & T. Quinctio Capitolino Consulibus Alexandrum Magnum Pellæ natum, & Dianæ Epheliæ famosissimum templum conflagrauisse, ex Cornelio Nepote tradit. Sed numeri annorum ab Vrbe condita non conueniunt.

Duo bella eo anno à Romanis prosperè gesta sunt cum Tiburtibus & Tarquiniensibus. In hos acerbè seuitum, multi mortales in acie cæsi, & ex ingenti captiuorum numero cccxlvj. nobiliores selecti, qui Roma in missi populi iussu medio in foro virgis cæsi, & securi percussi sunt. Vulgus aliud sine discrimine trucidatum. Illud poenæ hostibus redditum pro immolatis captiuis Romanis. Samnites amicitiam petiuerunt per legatos, cum quibus foedere societas inita est. Vide Liuium libro VII. Et Diodorus libro XVI. de Samnitico foedere verba facit.

Prætor.

//. // . f. // n. // .
 C. Iulius * L. f. C. n. * Iulus.

Aediles curules.

//. // . f. // n. // .
 L. Furius. M. f. // . n. Camillus. M. Papirius. * M. f. M. n. * Mugillanus.

Aediles plebis.

//. // . f. // n. // .
 C. Liuius. // . f. // . n. Denter. [Q. Hortensius. Q. f. L. nepos.]

Tribuni plebis.

//. // . f. // n. // .

//. // .f. // .n. // . // . // .f. // .n. // .
 // . // .f. // .n. // . // . // .f. // .n. // .
 // . // .f. // .n. // . // . // .f. // .n. // .
 // . // .f. // .n. // . // . // .f. // .n. // .

C. Pœtelius. * Q. f. Q. n. * Libo. [Ti. Pontificius. Ti. f. Ti. nepos.]
 Vifolus.

[Sp. Mæcilius. Sp. f. Sp. nepos.] K. Duilius. * K. f. K. * nepos. III.
 [L. Marcius. L. f. C. n. Rutilus.] [T. Roscius. T. f. T. nepos.]
 [Sp. Metilius. Sp. f. Sp. nepos.] [Sex. Tempanius. Sex. f. Sex. nepos.]
 [A. Sellius. A. f. A. nepos.] [L. Villius. P. f. P. nepos.]

Quæstores vr bani.

//. // .f. // .n. // . // . // .f. // .n. // .

Quæstores militares.

//. // .f. // .n. // . M. Fabij cos. in Tiburri.
 //. // .f. // .n. // . T. Quinctij. cos. in Tarquinienfi.
 Q. Fabius. * Q. f. M. n. * Ambustus. [A. Lucerius. A. f. // . nepos.]
 [C. Iunius. C. f. L. n. Bubulcus. Brutus.] [C. Papirius. C. f. // . n. Crassus.]

C. Papirij pater tribunus militum anno cccclxx. videtur fuisse, Q. Fabius filius item tribunus militum anno cccclxiii. vnus ex tribus Fabijs, qui bellum Gallicum concitarant, vt antè dictum est. Hic autem magister equitum decimo dein anno sequetur.

M. FABIVS. N. F. M. N. AMBVSTVS. II. ANN. CCCXCIX.
 COS. III. DE TIBVRTIBVS. III. NON. IVN.

Tiburtes in deditionem veniunt.

Cum Tiburtibus item, Saffula ex ijs capta, ad deditionem pugnatum est. Ceteraque Tiburtinæ ditionis oppida eandem fortunam habuissent, ni vniuersa gens positis armis in fidem venisset. Triumphatum itaque de Tiburtibus, alioquin mitis victoria fuit, vt ait Lilius. Sed quisnam Consulatum triumpharit, non dicit: M. Fabium fuisse constat ex fragmento Capitolino.

ANNI. P. R. C. CD.

Consules.

C. Sulpicius. M. f. Q. n. M. Valerius. P. f. L. n. Poplicola. II.
 Peticus, IV.

CONSVLATVS vterque sequenti item anno apud patricos mansit. C. Sulpicium Peticum IV. M. Valerium Poplicolam II. auctore Lilio. Cognomina omittit Cassiodorus, Diodorus etiam numeros. desunt & in tabulis Græcis, vbi Peticus & Poplicola leguntur.

C. Sulpicio Tarquinij pronincia euenit, Valerio Volsci, quos esse in armis Latini legati nunciârunt. Lilius libro VII

T. Manlius. L. f. A. n. Imperiossus. Torquatus. Dict.

A. Cornelius. P. f. A. n. Cossus. Aruina. Mag. eq.

Rei gerundæ causa:

Cærites Tarquinienfibus iuncti ex agro Romano prædas agunt. Cærites territi pacem petunt, quibus centum annorum induciae dantur.

Multiplicis belli terror, cum Volscorum motus à Latinis nunciarentur, & à C. Sulpicio Consule Cærites Tarquinienfibus sanguine iunctos arma etiam coepisse, & prædas agere: in causa fuit, vt Dictator T. Manlius L. f. Torquatus diceretur, & magister equitum A. Cornelius Cossus. T. Torquatus Galli cæde nobilis erat. A. Cossus ex triumpho quem Cos. de Samnitibus gessit anno cdx. in Capitolinis fragmentis extantem descripsimus. Sed nihil memoria dignum bello gestum, cum Cærites territi confestim suppliciter per legatos pacem peterent, nec arma Romana expectarent. Quibus ob vetus meritum, quia

quia Gallis Urbem occupantibus sacra Rom. recepissent, & custodissent, centum annorum induciæ datæ sunt. In Faliscos deinde vim belli conuertit Dictator, quos etiam Tarquinienfibus auxilia dedisse constabat; sed hostis non inuentus. Itaque finibus depopulatis legiones Romam reductæ sunt, & reliquum anni muris turribusque reficiendis consumptum, & ædes Apollini dedicata est. Lilius libro VII.

Prætor.

//. // .f. // .n. // .
 L. Cornelius. * P. f. * // . n. Scipio.

Aediles curules.

//. // .f. // .n. // . // . // .f. // .n. // .

Aediles plebis.

//. // .f. // .n. // . // . // .f. // .n. // .
 [L. Hortensius. L. f. L. nepos.] [L. Antistius, L. f. L. nepos.]
 [M. Marcius. M. f. M. nepos.] [C. Iunius. C. f. C. n. Bubulcus. Brutus.]

Tribuni plebis.

Legis Licinæ patrociniū contra Dictatorem & patricos Consulem plebeium volentes, susceperunt; & comitijs intercessione sublati, ad interregnum rempublicam duxerunt. Lilius libro VII.

//. // .f. // .n. // . // . // .f. // .n. // .
 //. // .f. // .n. // . // . // .f. // .n. // .
 //. // .f. // .n. // . // . // .f. // .n. // .
 //. // .f. // .n. // . // . // .f. // .n. // .
 //. // .f. // .n. // . // . // .f. // .n. // .

C. Plautius. // .f. // .n. Hypsæus. M. Duilius * M. f. M. * nepos. II.
 L. Mænius. // .f. // .n. nepos. II. [C. Mamilius. C. f. L. n. Vitulus.]
 [C. Sicinius. C. f. C. n. Bellutus.] [T. Sicinius. T. f. L. n. Dentatus. III.]
 [C. Titius. C. f. Sex. nepos. II.] [C. Apronius. C. f. C. nepos. III.]
 [C. Sextius. L. f. L. nepos. II.] [L. Sextilius. C. f. // . nepos.]

Quæstores vr bani.

//. // .f. // .n. // . // . // .f. // .n. // .

Quæstores militares.

//. // .f. // .n. // . C. Petici Cos. in Etrusco.
 //. // .f. // .n. // . M. Valerij cos. in Volscis.
 Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo. P. Decius. Q. f. // . n. Mus.
 C. Mænius. P. f. P. nepos. [Cn. Cornelius. C. f. Cn. n. Cossus.]

Cn. Cossus fortè filius C. Cossi tribuni militum anno cccclxvii. Alij tres collegæ magni nominis consulares, dictatorij, ac triumphales multisque rebus gestis præclari sæpius dehinc in annalibus occurrent.

ANNI. P. R. C. CDI.

Consules.

P. Valerius. P. f. L. n. Poplicola. C. Marcius. L. f. C. n.
 Rutilus. II.

CVM tribuni plebis pertinaciùs legem Liciniam defenderent, neque comitia, nisi secundum hanc, vellent admittere; prolatandis intercessione comitijs cum Dictator Consulibusque magistratu abiissent, ad vndecimum vsque interregem seditionibus certatum est. Tandem L. Scipione interrege comitia habente, permissu patrum ex lege ad plebem redijt consulatus, & P. Valerio Poplicolæ datus è plebe collega C. Marcius Rutilus, cuius

Interreges un. decim.

cuius hic secundus est consulatus. Igitur rectè Cassiodorus P. Valerium & C. Marcium Rutilum n. ponit. Diodorus autem ex alijs forsan annalibus patricios ambo eo anno Consules prodit; pro C. Marcio M. Fabium Valerio iungens.

Consulibus vtriusque Etruria prouincia decreta est, quos in Falisco & Tarquinienfi legiones habuisse ex Liuio colligere est. Domi autem inclinatis semel in concordiam animis, noui Consules ex nebrem quoque rem dissidia perpetua nutrientem leuare sunt aggressi, creatis quinque viris mensarijs: qui æquitate, curaque sunt meriti, vt per omnium annalium monumenta celebres nominibus essent. Fuere autem C. Duilius, P. Decius, M. Papirius, Q. Publilius, Ti. Aemilius, qui rem difficillimam sine queremonijs vtriusque partis vtriusque composuerunt. vt Liuus libro septimo.

Quinque viri mensarij rem nebrem moderantur.

C. Iulius. * L. f. C. n. * Iulus. Dict.
L. Aemilius. * C. f. * // n. Mamercinus. Mag. eq.
Reigerundæ causa.

Terror belli Etrusci, cum coniuisset XII. populos fama esset, Dictatorem in castris dici coegit, vt refert Liuus. Eo enim ad Consules missum est S. C. vt diceretur. Sed vanus is terror fuit; foris enim omnia tranquilla reperta sunt. Tentatum domi per Dictatorem, vt ambo patricij Consules crearentur, sed in cassum laborando rem ad interregnum perduxit, vt refert Liuus.

Prætor.

//. // . // f. // n. // .
Ap. Claudius. P. f. Ap. n. Crafs. Sabin. Regillensis.

Aediles curules.

//. // . // f. // n. // . // . // . // f. // n. // .
P. Valerius. * P. f. P. n. * L. Pinarius. // f. // n. Natta.
Poplicola.

Aediles plebis.

//. // . // f. // n. // . // . // . // f. // n. // .
[Cn. Appuleius. Cn. f. Cn. n. [L. Albinus. M. f. // nepos.]
Pansa.]

Trib. plebis.

//. // . // f. // n. // . // . // . // f. // n. // .
//. // . // f. // n. // . // . // . // f. // n. // .
//. // . // f. // n. // . // . // . // f. // n. // .
//. // . // f. // n. // . // . // . // f. // n. // .
//. // . // f. // n. // . // . // . // f. // n. // .
Sex. Tullius. // f. // nepos. [P. Mænius. P. f. P. nepos. //.]
K. Duilius. * K. f. K. n. * IV. [Q. Hortensius. Q. f. L. nepos. //.]
[M. Pomponius. M. f. M. nepos.] [M. Mænius. M. f. M. nepos. //.]
[L. Cædicius. L. f. L. nepos.] [C. Furius. C. f. C. nepos.]
[P. Mælius. P. f. Q. nepos.] [C. Canuleius. C. f. C. nepos.]

Quæstores urbani.

//. // . // f. // n. // . // . // . // f. // n. // .

Quæstores militares

//. // . // f. // n. // . P. Valerij. } Cos. in Etruria.
//. // . // f. // n. // . C. Marcij. }
L. Aemilius. L. f. L. n. Mamercinus. Qui postea Priuernas appellatus est.
Et in marmoribus Capitolinis ita scriptus reperitur.
C. Volumnius. C. f. // n. Flamma. Pater L. Flammæ bis Consulis, vt eadem marmora volunt Capitolina.
[L. Aemilius. L. f. // n. Barbula. //.] Q. Aemilius. L. f. // n. Barbula.

Iam

Iam verò Lucius, vt dixi, patruus, & hic Q. Barbula pater Q. Barbulæ bis Cos. atque triumphalis habebitur ex Capitolinis, in quibus ille descriptus est.

ANNI. P. R. C. CDII.

Consules.

C. Sulpicius. M. f. Q. n. T. Quinctius * T. f. T. n. * Cincinnatus.
Peticus. v. Capitulinus.

OB meritum æris alieni leuati mitiore iam plebe, ex interregno patricij duo Consules admissi sunt C. Sulpicius Peticus, & T. Quinctius Pennus; sed numerum desiderari apud Sulpicium in Liuio, antea acti eius quatuor consulatus docent. Idem asserit in Quinctij Consulibus prænomine annales variare, in aliquibus namque Cæsonem, in alijs Caium appellari; quemadmodum & in Diodoro, vbi numerus apud Sulpicium, & cognomina omittuntur. Tabulæ Græcæ suggerunt Sulpicium // . & Pennum, sed error item in numero est.

Ambo Consules ad bellum profecti, Faliscum Quinctius; Tarquinienfem Sulpicius. Hostes cum nusquam prodirent, vrendo, populandoque subiugarunt, & pacem petere coegerunt: quibus induciæ annorum quadraginta datæ sunt. Liuus libro VII. Falisci & Tarquinienfes subacti inducias obtinere.

M. Fabius. N. f. M. n. Ambustus. Dict.
Q. Seruilius. Q. f. Q. n. Ahala. Mag. eq.
Comitorum. habendorum. causa.

Habuit idem annus Dictatorem nullo terrore belli, sed vt inhiberet ne Licinia lege insequentem annum Consul plebeius crearetur. Dictator dictus M. Fabius, magister equitum additus Q. Seruilius. Lex tamen Licinia præualuit, vt paullo post dicitur Hinc M. Fabium Ambustum. Q. Maximi Rulliani patrem, ter Consulem & Dictatorem fuisse, testantur tam Liuus ipse postea, quam Val. Maximus libro secundo, cap. // . vbi de L. Papirij Dictatoris seuera disciplina militari.

Cens. Cn. Manlius L. f. A. n. Capitolinus. Imperiosus. C. Marcius.
L. f. C. n. Rutylus. primus è plebe. Lustr. f. XXI.

Quia solutio æris alieni multarum rerum & possessionum mutauerat dominos, censum agi placuit. Cæterum cum comitia censoria essent indicta, C. Marcius Rutilus, qui primus censor è plebe Dictator è plebe fuerat, inter candidatos apparet, concordiam ordinum turbauit: quod tamen alieno tempore videbatur facisse, cum ambo patricij Consules ratione eius se habituros negarent. Attamen in vtrius Consulibus, tribunorum plebis auxilio, suffragante populo censor est factus primus è plebe, & collega Cn. Manlio patricio datus. Liuus libro VII. meminit item postea libro X. in anni CDLIII. historia. Eutropius item, & Marjanus Scotus Romæ censum hoc ferè tempore actum fuisse referunt, quamuis adamussim annum non attingant.

Prætor.

//. // . // f. // n. // .
M. Papirius. * M. f. M. n. Mugillanus. *

Aediles curules.

//. // . // f. // n. // . // . // . // f. // n. // .

Aediles plebis.

//. // . // f. // n. // . // . // . // f. // n. // .
C. Pœtelius. * Q. f. Q. n. * [C. Antistius. C. f. C. nepos.]
Libo. Visolus.
[C. Appuleius. C. f. C. nepos.] [L. Villius. P. f. P. nepos.]

Tribuni plebis.

* M. * Quinius. // f. // nepos. Lex Quinia, si non primis censoribus, hoc quidem

dem tempore cum via plebeis ad censuram aperiretur, lata videretur. Eius mentionem comperio apud solum Sex. Pompeium Festum, qui tribuniciam appellat. Præteriti, inquit, senatores quondam in opprobrio non erant: quod ut Reges sibi legebant, sublegebantque quos in consilio publico haberent; ita post exactos eos, Consules quoque, & tribuni mil. Cos. potestate, coniunctissimos quosque patriciorum, & deinde plebciorum legebant: donec Quinia tribunicia interuenit, qua sanctum fuit, ut censes ex omni ordine optimum quemque curiatim in senatum legerent. Quo factum est, ut qui præteriti essent, & loco moti, haberentur ignominiosi. Hæc quidem Festus ex Verrio Flacco, vel alio nescio quo. Ex quibus colligere est quod apud alios non reperimus: nempe potestatem legendi sublegendique senatum, à Regibus deriuatam esse in Consules, Dictatores, ac Tribunos mil. consulari potestate: eamque lectionem non simul cum censu singulis lustris fieri solere: sed diminuto senatu cum opus esset, donec lege Quinia potestas illa summa legendi, expurgandique senatum translata est in censes; quod ipsum etiam ex sequentibus lustris deinceps manifestum fiet; quibus & principes senatus legi, & causas, cur quidam præterirentur, censes elogio suo edicere cœperunt. Et antea quidem præterlapsis lustris senatum lectum à censoribus fuisse, expressam mentionem non inuenimus apud Lium, vel alios auctores.

Elogium censorum.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..
 f. .. n. f. .. n. ..
 f. .. n. f. .. n. ..
 f. .. n. f. .. n. ..
 f. .. n. f. .. n. ..

C. Duilius. *C. f. C. *nepos. .. M. Pœtelius. M. f. .. n. Libo:
 [M. Claudius. M. f. C. n. Ciceron.] [P. Mælius. P. f. P. n. Capitolinus.]
 [L. Canuleius. L. f. L. nepos.] [T. Romuleius. T. f. Q. nepos.]
 [L. Rabuleius. L. f. L. nepos.] [Q. Terentius. Q. f. Q. nepos.]
 [Cn. Domitius. Cn. f. Cn. n. Ahenobarbus.]

Quæstores urbani.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..

Quæstores militares.

.. .. f. .. n. .. T. Quinctij } cos. in } Falisco.
 f. .. n. .. C. Sulpicij } } Tarquiniensi.
 [Ser. Sulpicius. Ser. f. Q. n. Longus.] [Sp. Furius. Sp. f. Sp. n. Medullin.]
 [P. Lucretius. L. f. P. n. Tricipitin.] [Q. Cædicius. Q. f. .. nepos.]

Ser. Sulpicij fratrem ter Cos. triumphalem ac Dictatorem memorant facti Capitolini: Sp. Furij patrem & auum, nec non P. Lucretij patrem tribunos militum consulari potestate. Q. Cædicius autem filius videri poterit centurionis Q. Cædicij, quem reliquæ exercitus Alliensis ex clade Veios profugæ ducem sibi præfererant anno ccclxiii. cuius virtute Tuscos vicere, ut Lium libro v.

ANNI. P. R. C. CDIII.

Consules.

M. Popillius. M. f. C. n. L. Cornelius. *P. f. * .. n. Scipio.
 Lænas. III.

NUMERVS apud Lænatem restituendus in Lilio, nam tertius hic illius est consularis, Cassiodorus & Marianus rectè M. Popillium III. & L. Cornelium habent. Tabulæ Græcæ Scipionem & Lænatem III. In Diodoro mendosè, M. Pompilius, C. Cornelius leguntur. Ceterum in consularibus hæc comitijs patrum consensus dictatura licet munitus nil magis potuit, quam in censura: nam M. Popillius à plebe Consul, L. Cornelius à patribus est datus.

Galli in agro Latino victi proelio ingenti.

Fortuna quoque illustriorem plebeium Consulem fecit. Nam cum ingentem Gallorum exercitum in agro Latino castra posuisse nunciatum esset, Scipione graui morbo implicato

placito Gallicum bellum Popillio extra ordinem datum est; quod fortiter, & summa sua cum laude administravit, Gallis in igni proelio factis, ut pulchrè, & latè Lium libro VII. Meminit belli etiam Appianus in Celtica.

L. Furius. M. f. .. n. Camillus. Dict.
 P. Cornelius. *P. f. * .. n. Scipio. Mag. EQ.
 Comitiorum. habendorum. causa.

Idem annus Dictatorem habuit L. Furium Camillum, ut esset qui comitijs consularibus præter agris Consulibus: Scipionem morbus, Popillium vulnus in proelio acceptum impediabat. L. Furius Dictator summa potestate præditus reddidit patribus possessionem pristinam consularis; ob quod meritum ipse ingenti patrum studio Consul designatus est cum Ap. Claudio Crasso. Lium lib. VII. Pæucæ literæ, quæ extant in fragmento Capitolinæ tabulæ, monstrant Dictatorem hoc anno cum magistro equitum fuisse.

Consules ambo patricij per Dictatorem designati.

Prætor.

P. Valerius. *P. f. P. n. * Poplicola. Post delectum à Consule Popillio habitum expleis quatuor legionibus, quod superfluit militum ad custodiam Urbis accepit. Lium libro VII.

Aediles curules.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..
 M. Fabius. *C. f. * .. n. Dorso. Ser. Sulpicius. .. f. .. n. Camerinus.

Aediles plebis.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..
 [L. Sextilius. C. f. .. nepos.] [C. Mamilius. C. f. L. n. Virulus.]

Tribuni plebis.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..
 f. .. n. f. .. n. ..
 f. .. n. f. .. n. ..
 f. .. n. f. .. n. ..
 [P. Mænius. P. f. P. nepos. III.] C. Lium. .. f. .. n. Denter. II.
 K. Duilius. *K. f. K. *nepos. v. [T. Iuuentius. T. f. M. nepos]
 [C. Oppius. C. f. Sp. n. Cornicen.] [L. Oppius. L. f. L. nepos.]
 [C. Licinius. C. f. C. n. Caluus.] [P. Decius. P. f. P. n. Mus.]

Stolo.

[Q. Cæcilius. Q. f. Q. n. Metellus.] [C. Aelius. C. f. C. n. Pætus.]

Quæstores urbani.

Signa legionum quatuor ex arario ad Martis adem extra portam Capenam ferre iussi sunt, vbi Consul Popillius, exercitu impigrè scripto, iuniores armatos conuenire, edixerat. Lium libro septimo.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..

Quæstores militares.

.. .. f. .. n. .. } M. Popillij cos. in Latio.
 f. .. n. .. }
 [M. Horatius. M. f. .. n. Puluillus.] [L. Sextius. L. f. Sex. n. Sextin. Lateranus.]
 M. Horatij pater trib. mil. cos. potestate fuerat, anno ccclxxvi. L. Sextij verò fuit primus ille Consul è plebe L. Sextius Lateranus.

C. Claudius. .. f. .. n. Hortator. Plebeium fuisse hinc colligo, quod Suetonius recensens Claudiæ patriciæ gentis magistratus maiores huius Hortatoris magistrum equitum prætereat: quod alioquin non fecisset, si quis patricius Claudius magister

Claudia plebeia gens.

magister equitum fuisset. Nam inter Liuiæ gentis summos magistratus vnum, quod habuit, magisterium equitum non omisit.

[A. Postumius. A. f. // n. Albinus. Regillensis.] Hic A. Albini Regillensis trib. militum Cos. potestate anno CCCLXXII. filius potuit fuisse.

M. Popillivs. M. F. C. N. LAENAS. COS. III. AN. CDIII. De. GALLEIS. QVIRINALIBVS.

Belli Gallici successum latè (vt dixi) describit Liuius. Victoria denique post anceps proelium penes Romanum Consulem mansit, sed non sine sanguine. Ipsi enim humeris læuus * machæra prope traictus fuit; atque ideo ab infectatione hostium longiore degra-uatus vulnere abstinuit. Castra tamen à Gallis desertâ militibus diripienda dedit, victo-remque inde exercitum Gallicis spolijs opulentum Romam reduxit. Moram verò illius triumpho vulnus attulit, antequam tamen noui Consules magistratum inirent, trium-phis de Gallis à Popillio est actus magno fauore plebis, vt refert Liuius; atque ipsis Qui-rinalibus, vt monstrat Capitolinum fragmentum. Qui dies solemnus xiiii. Kal. Mart. cele-brabatur, vt hinc intelligas consulatum Kal. Martijs tunc iniri solere.

* machæra, alijs. Mataris telum Gallicum. Primus plebeij COS. trium-phis. Quirinalia, quo d. e. Kal. Martijs Consules iure magistratum solent.

ANNI. P. R. C. CDIV.

Consules.

L. Furius. M. f. // n. Camillus. Ap. CLAVDIVS. P. F. Ap. n. Crassus. Sabin. REGILLENSIS. In. mag. OBILT.

L. FVRIVS (vt dixi) patrum studio ingenti Consul creatus collegam sibi Ap. Claudium Crassum dixit, dictatorium scilicet. Sic etiam nominant hos Consules Cassiodorus, Marianus, & alij: tabulæ autem Græcæ Camillum & Crassum. Sed Diodorus Siculus alios fortassis sequutus annales hoc anno M. Aemilium, & T. Quinctium Coss. ponit, omnino ab alijs auctoribus discrepans. Gellius Liuium sequitur, dicens L. Furio, Ap. Claudio Consulibus anno Urbis conditæ CDV. M. Valerium cum Gallo pugnauisse, & à coruo auxiliante Coruum appellatum fuisse. Cicero in Catone eisdem etiam habet Con-sules, tradens L. Camillo, & Ap. Claudio Consulibus Platonem Tarentum venisse. Vbi sic corrigenda sunt Consulium nomina: Nam in vulgatis exemplaribus L. Aemilius per-peram pro L. Camillo; & P. Claudius pro Ap. Claudio sunt suppositi. Glareanus vir alio-quin doctissimus facile sensit mendum eo loco latere; sed in hoc deceptus est, quod Clau-dium hunc Ap. Cæcum fuisse existimauit, & pro eius collega L. Volumnio L. Aemilium malè suppositum; qui Consules cadunt in annum Urbis CDLVI. Ceterum Platonis tem-pora eò non deueniunt, qui anno circiter Urbis CDVIII. mortuus est. Atqui hoc tempore Archytam Tarentinum vixisse, & cum C. Pontio Samnite (cuius filius postea Consules Romanos ad Caudinas furculas vicit, & sub iugum misit) de voluptatis periculoso vitio discretè differuisse multa scribit Cicero, eique colloquio Platonem interfuisse. Quapropter temporum ratio omnino requirit, vt ad hos potius Consules, quàm ad Ap. Cæcum refe-ratur Platonis aduentus in Italiam.

M. Valerius Coruus unde.

Platonis inter-iam aduentum.

Archytas Taren-tinus philo-sophus quando vixerit.

Italia ab exter-nis Gallis & Græcis præda-mibus vexata. Latinorum de-fectio.

Ap. Claudius COS. moritur.

L. Camilli cõ-tra Gallos ex-peditio.

M. Valerij Ma-ximi trib. mil. singulare præ-lium.

Multis varijsque moribus annus hic insignis fuit. Galli ex Albanis montibus effusi per campos, maritimaque loca vagi populabantur. Mare infestum classibus Græcorum erat, Latinorum item populi ad defectionem spectantes auxilia negarunt Romanis. Extendere tamen omnes imperij vires delectu habendo Consules senatus iussit. Undique non ex vr-bana tantum, sed etiam agræsi iuuentute legiones decem scriptæ dicuntur quaternum mi-lium, & ducenum peditum, equitumque trecenum: quem nunc nouum exercitum, vt ait Liuius, si qua externa vis ingruat, hæ vires populi Romani, quas vix terrarum capit orbis, contractæ in vnum haud facile efficiant. Adeò in quæ laboramus, sola crenimus, diuitias luxuriamque. Atque hæc obiter pulchrè de sui sæculi virijs Liuius. Inter cetera tristitia eius anni Consul alter Ap. Cladius in ipso belli apparatu moritur, quod etiam pauculæ fra-menti Capitolini literæ ostendunt. Igitur rediere res ad vnum Camillum Consulem, cui vel ob omen faustum ad Gallicum tumultum cognominis, (nam Marci Camilli libera-toris Urbis erat filius) vel ob aliam dignationem præficere Dictatorem non visum est se-natui. L. Camillus autem paternæ virtutis memor, Gallos in Pomptino agro castra ha-bentes exercitum probe instructo affecutus, prædas agentes compefciturus, ac fame domi-turus, non procul statiuâ posuit. Quo loco M. Valerius Maximus tribunus militum pro-mocatus singulari certamine Gallum corpore & viribus insignem corui auxilio vicit, & trucidauit,

trucidauit, & Corui cognomē sibi adeptus est. Cuius omine pugna læti Romani proelium capeffentes haud ambiguo euentu depugnauerunt, primo impetu fuis & profligatis Gallo-rum legionibus; quarum reliquæ per Volscum, Falernumque agrum dissipatæ Apuliam & mare superum petierunt. Consul post victoriam laudatum pro concione M. Valerium decem bobus, aureaque corona donauit. Celebris, ac nota est historia, quam leges exactius apud Liuium lib. VII. Gellium libro IX. cap. XI. Val. Maximum libro III. cap. II. Auctorem de viris illustribus cap. XXIX. Eutropium, Orofium, & alios Præterire tamen nequeo variè deprauatum locum L. Flori, qui libro primo cap. XII. duelli Valeriani historiam eandem attingit post victoriam de Gallo T. Manlij Torquati descriptam. vbi sic in vulgatis legitur:

Gallorum cla-des. Honos M. Va-lerij post victo-riam. L. Flori locus notatus, & suppletus.

Iterum Pontino agro, cum in simili pugna L. Valerius insidente galeæ saryra alite adiutus retulit spolia, & inde Coruini. Io. Stadius locum ita correxit ex Iornande, qui eadē ferè Flori verba profert. Iterum in Pontino agro, cum simili pugna M. Valerius insequente Gallo sacra alite adiutus, &c. Magis tamen placet manuscriptus codex antiquus Flori, quem ex bibliotheca S. Amandi nuper habui: in quo hæc ita plenius & correctius repe-ri. Iterum Pontino in agro, cum in simili pugna Valerius insidente galeæ sacra alite adiu-tus retulit spolia: dictusque est ipse Coruus, & inde Coruini. Et quidem sic videtur Flori locus hic restituendus.

T. Manlius. L. f. A. n. Imperios. Torquatus. IV. DICT. A. Cornelius. P. f. A. n. Cossus. Aruina. II. MAG. EQ. COMIT. HABEND. CAVSSA.

L. Furius Consul iussus à senatu post bellum Gallicum prædonibus Græcis occurrere, & castris cum Prætoe iunctis maritimum bellum curare; cum Romæ comitijs consula-ribus præsto esse non posset, ex auctoritate senatus Dictatorem comitorum causa T. Man-lium Torquatum dixit, qui cum magistro equitum A. Cornelio Cossò consularia comitia habuit, & æmulum decoris sui M. Valerium Coruum absentem summo fauore populi tres & viginti annos natum Consulem renunciauit, collega de plebe M. Popillius Laenas additus. Liuius libro septimo. In fragmento item Capitolino visuntur adhuc reliquie huius dictaturæ.

Dictator comi-tiorum causa dictus à Camillo. Consul M. Valerius Coruus vicijs anhorum ab-sens creatur.

Prætor.

L. Pinarius. // f. // n. Natta. Qui magister equitum antea fuerat. Hic Ap-pio Cos. mortuo, maritimam oram cum quatuor legionibus contra Græcos prædones classè Italiam infestantes tutatus est. Ex decem enim conscriptis legionibus duas Vrbi præsidio reliquerat L. Camillus Cos. reliquas octo cum Prætoe contra Græcos ituro diuisit, vt Liuius libro septimo.

Aediles curules.

// // // f. // n. // // // f. // n. //

Aediles plebis.

// // // f. // n. // // // f. // n. //

[M. Pomponius. M. f. M. nepos.] Sex. Tullius. // f. // nepos. [L. Cædicius. L. f. L. nepos.] [C. Furius. C. f. C. nepos.]

Tribuni plebis.

// // // f. // n. // // // f. // n. // // // f. // n. // // // f. // n. // // // f. // n. //

Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo. C. Mænius. P. f. P. nepos.

[C. Icilius. C. f. L. n. Ruga.] [Cn. Domitius. Cn. f. Cn. n. Ahenobarbus. II.]

[M. Claudius. M. f. C. n. Cicero. II.] [P. Mucius. Q. f. Q. n. Scæpula.]

Cc C. Fabri-

C. Fabricius. // f. // n. Luscinius. [Pupius. P. f. P. nepos.]
[L. Antistius. L. f. L. nepos.] [L. Publilius. L. f. L. n. Philo. Vulscus.]

Quæstores urbani.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. //

Quæstores militares.

//. // . f. // . n. // . L. Camilli. cos. in Latio.
//. // . f. // . n. // . L. Pinarij. pr. in ora. maritima;
P. Aelius. P. f. * P. n. * Pætus. [Q. Antonius. Q. f. Q. n. Merenda.]
[C. Quinctius. C. f. T. n. [L. Domitius. L. f. Cn. n. Ahenobarbus.]
Cincinnatus.]

P. Aelius ex ea gente primus Consul est factus, & eius auus, vt ex annorū spacio conij-
cimur, è primis plebeijs Quæstoribus fuit. C. Quinctij patrem tribunum militum con-
sularem habuimus anno CCCLXXVII.

ANNI. P. R. C. CDV.

Consules.

M. Popillius. M. f. C. n. M. Valerius. M. f. M. N. CORVVS.
Lænas. IV.

DIODORVS Siculus alios hoc anno nominat Consules, Lilius, Marianus, & Cassio-
dorus M. Popillium Lænatem IIII. & M. Valerium Coruinum. Tabulæ Græcæ Læ-
natem III. & Coruinum: sed mendosè, nam M. Valerij cognomen integrum extat corre-
ctissime in fragmentis Capitolinis. Ceterum in omnibus quorumcunque vulgatis aucto-
rum exemplaribus passim recentiori, & magis v'sitato Valeriorum cognominæ Coruinus
appellatur. Quod quia posteriorum temporum librarijs, atque etiam historicis magis no-
tum erat, vetustius illud exclusisse videtur. Nam qui coruo adiutante Gallum occidit, ru-
di cognomine militari Coruum appellatum potius sit verisimile; velut in antiquioribus
Lilij exemplaribus reperiri testatur Sigonius, atque item in Cuspiniani tabulis legitur, vt
in secunda huius dictatura dicemus. Posteros verò eius familiæ ab eodem Coruinos ap-
pellatos existimari potest. Sic primum Albi, Crassi, Rufi, Mamerci, Longi, Læui, Lusci in-
ueniuntur appellari: quorum posteri deriuatiuo cognomine Albini, Crassini, Rufini, Ma-
mercini, Longini, Læuini, Luscini. Quapropter non dubitarem in Lilio, Cicerone, Gellio,
Valerio Maximo, alijsque auctoribus antiquis, qui huius M. Valerij mentionē faciunt,
vulgatum illud cognomen Coruinus in Coruino mutare. In L. Floro mendosè item L. Va-
lerius appellatur; nam Marci prænomen patris, auique ipsum tenuisse ostendunt Capito-
linæ tabulæ. Quam ob causam potius à M. Valerio Maximo Poplicola fratre genus tra-
here existimo, quod & Zonaras affirmat; licet apud Liliu in oratione quadam semel à
P. Valerio, qui Reges eiecit, ortum dicat. De hoc eius consulatu mentionem quoque fa-
ciunt Val. Maximus libro VIII. cap. xv. Eutropius libro II. Gellius libro IX. cap. XI. Anno
quippe ætatis XXI. Consulem factum produnt auctores.

Valerij
suis cognomē
Cornu libra
victum culpa
passim in au-
toribus vicia-
tum esse.

Leptis ternium
in Vrbe propter
pestem.
Cum Cartha-
ginensibus sa-
dum istum.

Pestis in Vrbe, & xvirum moniti lectisternium factum est, alioquin pax domi forisque
fuit. Sarricum ab Antiatribus colonia deducta. Cum Carthaginensium legatis, quando
amicitiam & societatem petentes venissent, sedus ictum. Lilius & Orolius libro ter-
tio, capite septimo.

//. // . f. // . n. // .
C. Claudius * Ap. f. Ap. n. * Crass. Regillensis. DICT.
//. // . f. // . n. // .
C. Lilius. // . f. // . n. Denter Mag. EQ.

COMITIOR. HABEND. CAUSSA.

Eodem anno Dictatorem cum magistro equitum fuisse creatum comitorum habend-
dorum causa ex fragmento Capitolino cognoscimus; sed cum nomina ibidem perierint,
neque Lilius vel quisquam alius antiquorum, quod sciam, eorumdem meminerit, donec
quid amplius comperiamus, eos in incerto relinquemus. Si cui coniecturæ placent, videat
Marlianum, qui ex marmoris antiqui cuiusdam titulo M. Aemilium Barbulam adducit,
videat Onufrium, qui vt dictaturas Claudie gentis, & magistrata equitum Liliae suppleat
in Sue-

in Suetonio Dictatorem facit C. Claudium cum magistro equitū C. Lilio Dentre, cuius
coniectura quidem non proflus displicet, quandoquidem in Lilia gente magistratum
equitum nullum aliud inueniamus, quo simul cum dictatura honorata fuisse testatur
Suetonius in Tiberio.

Prætor.

//. // . f. // . n. // .
M. Fabius. * C. f. * // . n. Dorso.

Aediles curules.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
Q. Fabius. * Q. f. M. n. * Ambustus. Q. Seruilius. * Q. f. Q. n. * Ahala.

Aediles plebis.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
M. Pætelius. M. f. // . n. Libo. [P. Mælius. P. f. P. n. Capitolinus.]

Tribuni plebis.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
[P. Licinius. C. f. C. n. Stolo.] P. Decius. Q. f. // . n. Mus.
K. Duilius. * K. f. K. * nepos. VI. [C. Appuleius. C. f. C. nepos. II.]
[A. Trebius. A. f. A. nepos.] [Q. Mæcilius. Q. f. L. nepos.]
[Cn. Lucerius. Cn. f. // . nepos.] [Cn. Sellius. Cn. f. Cn. nepos.]
[A. Tempanius. A. f. A. nepos.] Q. Marcius. Q. f. // . n. Tremulus.

Quæstores urbani.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

Quæstores militares.

//. // . f. // . n. // . M. Popillij }
//. // . f. // . n. // . M. Corui } COSS. in. * stipendiariis *
L. Papius. L. f. M. n. Crassus. Hic primus desijt vocari Papius in ea gen-
te xv. Papiorum qui sella curuli federant à primo Mugillano, vt auctor Cicero ad Pæ-
tum Familiarium. lib. IX.
L. Postumius. Sp. f. // . n. Megellus. Pater L. Megelliter Consul, quem
Capitolina marmora L. f. sp. n. produnt:
[L. Petillius. L. f. L. nepos.] [M. Fulcinius. M. f. M. nepos.]

ANNI. P. R. C. CDVI.

Consules.

C. Plautius. // . f. // . n. Hypsæus. T. Manlius. L. f. A. n. Imperioss.
TORQVATUS.

IN quibusdam Liliij & Cassiodori exemplaribus T. Manlio iteratur consulatus hoc lo-
co, & in nonnullis C. Plautio. Sed rectius in Mariano Scoto neutri. De Manlio enim
dubium non est, quin hic sit primus eius cōsulatus, licet antea bis Dictator fuerit. C. Plau-
tium Proculum quidem prius semel habuimus Consulem: sed hunc alium esse ab illo non
male animaduertunt Cuspinianus, Glareanus, & alij qui de Consulibus Romanis no-
stro tempore scripserunt, licet nullum cognomen adscribant Lilius, Diodorus, Cassiodo-
rus, vel Marianus. Venocis cognomen illi addit Cuspinianus ex tabulis Consulium, opi-
nor, suis antiquis, quas frequenter citat; idemque habetur in tabulis Græcis. Venocem
enim

enim & Torquatium suggerunt. Cur autem illud omittamus, & Hypseum potius appellemus, in secundo eius consulari exponam, qui paullo post sequetur.

Vnciarium foenus in semunciarium redactum est, nihilque aliud memorabile in Vrbe gestum. Livi libro VII.

Prator.

Ser. Sulpicius. f. n. Camerinus.

Aediles curules.

f. n. f. n.

Aediles plebis.

f. n. f. n.

[C. Licinius. C. f. C. n. Caluus. Stolo.] [Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo.]

[P. Decius. P. f. P. n. Mus.] [T. Iuuentius. T. f. M. nepos.]

Tribuni plebis.

f. n. f. n. f. n. f. n. f. n. f. n. f. n. f. n. f. n. f. n. f. n. f. n.

Sex. Tullius. f. nepos. II. C. Duilius * C. f. C. * nepos. III.

C. Maenius. P. f. P. nepos. II. [P. Maenius. P. f. P. nepos. IV.]

[Volter. Publilius. L. f. L. n. Philo. Vulscus.] [L. Arinius. L. f. L. n. Longus.]

[L. Antistius. L. f. L. nepos. III.] [C. Antistius. C. f. C. nepos. II.]

[M. Pomponius. M. f. M. nepos. II.] [P. Pupius. P. f. P. nepos. II.]

Quaestores vr bani.

f. n. f. n. f. n. f. n.

Quaestores militares.

f. n. f. n. C. Plautij } Cos. in * stipendiariis. * T. Manlij }

[L. Genucius. L. f. M. n. Auentinensis.] [L. Furius. Sp. f. M. n. Camillus.]

C. Sulpicius. Ser. f. Q. n. Longus. Ser. Sulpicius. P. f. n. Sauerrio.

L. Genucij pater bis Cos. ante reperitur descriptus in Capitolinis; sic & L. Camillus, qui filius fuit primi Pratoris Sp. Camilli, ac nepos magni illius M. Camilli. Ex duobus autem Sulpicijs C. Longus ter Cos. in Fastis reperitur. Ser. Sauerriorem vero patrem fuisse colligimus ex Capitolinis P. Sauerriionis, qui Cos. & Cenfor sequetur in his annalibus.

ANNI. P. R. C. CDVII.

Consules.

M. Valerius. M. f. M. n. C. Poetelius. * Q. f. Q. n. * Libo.

Coruus. II.

VISOLVS.

IN Livi correcte habentur Consulium nomina; sic item in Cassiodoro; sed superuacua est apud Poetelium numerus. In Diodoro M. Valerius, & M. Pompilius eduntur; sed mendose, ni fallor; quemadmodum & in Censorino, vt iam dicemus. C. Poetelio cognomina duo adiunxi, quorum alterum extat in Capitolino fragmento, alterum habemus in tabulis Graecis, quae Coruum II. & Libonem produunt. Cuspinianus item ex suis tabulis consularibus Cassiodoro cognomen hoc addidit.

Volscis Latinorum populos ad bellum sollicitantibus arma illata sunt. Livi lib. VII.

Ludi

Fenu immi- mium.

Volsci rebel- lant.

Ludi. saeculares. iterum.

f. n. f. n. Mag. X. VIR.

M. Fabio. N. f. M. n. Ambusto. C. Iulio. * L. f. C. n. * Iulo.

Anno P. R. C. CDVII.

Ex. S. C. facti sunt.

Centesimo decimo quoque anno ludi Saeculares a Romanis instaurari solent, velut ante declaravi Capitolinorum fastorum auctores annotasse ex commentarijs xv. virum, & edicto D. Augusti. Primos autem celebratos anno Urbis conditae ccxcvii. ex Censorino tum probavi, M. Valerio, Sp. Virginitio Consulibus. Adde centum decem annos, incides in hunc Urbis annum cdvii. eodemque secundos ludos Saeculares factos fuisse ex xvirum commentarijs scribit Censorinus cap. xiiii. de die natali; licet eo loco mutilus, & incorrectus sit, vt tum quoque admonui. Cuius verba, vbi de secundis ludis agit, ita sup- plenda, & corrigenda videntur. Secundos factos fuisse volunt, anno post Urbem, con- ditam octavo & quadagesimo supra trecentimum: vt verò in commentarijs xvirorum scriptum, anno cccc. & viii. M. Valerio Coruo II. & C. Poetelio Cos. Praeter Censori- num nemo, quod sciam, antiquorum auctorum, qui ad nostra tempora peruenere, saecu- larium horum facit mentionem. Sed vide quae in primis saecularibus adduxi.

Ludi saeculares secundi ab Vr- be condita. Censorini locus.

Prator.

f. n. f. n.

A. Cornelius. P. f. A. n. Cossus. Aruina.

Aediles curules.

f. n. f. n.

Q. Fabius. * Q. f. M. n. * Ambustus. II. [Ser. Sulpicius. Ser. f. Q. n. Longus.]

Aediles plebis.

f. n. f. n.

[C. Icilius. C. f. L. n. Ruga.] [P. Mucius. Q. f. Q. n. Scaeuula.]

Tribuni plebis.

f. n. f. n. f. n. f. n.

f. n. f. n. f. n. f. n.

f. n. f. n. f. n. f. n.

f. n. f. n. f. n. f. n.

f. n. f. n. f. n. f. n.

P. Decius. Q. f. n. Mus. II. C. Fabricius. f. n. Luscinus. II.

[M. Claudius. M. f. C. n. Cicero. IV.] [Cn. Domitius. Cn. f. Cn. n. Ahenobarb. III.]

[C. Aelius. C. f. C. n. Pærus. II.] [Q. Cæcilius. Q. f. Q. n. Metellus. II.]

[P. Licinius. C. f. C. n. Stolo. II.] [P. Mælius. P. f. P. n. Capitolinus. II.]

[Sp. Mælius. Sp. f. P. n. [Q. Cædicius. * Q. f. * n. nepos.]

Capitolinus.]

Quaestores vr bani.

f. n. f. n. f. n. f. n.

Quaestores militares.

f. n. f. n. M. Valerij } cos. in Volscis, & Latio.

f. n. f. n. C. Poeteli }

Cc 3

M. Atilius

Aediles curules.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.
L. Aemilius. L. f. L. n. Mamercinus. Ti. Aemilius. Ti. f. Ti. n. Priuernas. Mamercinus.

Aediles plebis.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.
P. Decius. Q. f. II. n. Mus. [L. Atinius. L. f. L. n. Longus.]

Trib. plebis.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.
[P. Manius. P. f. P. nepos. v.] [C. Titinius. C. f. II. nepos.]
[Q. Manilius. Q. f. M. nepos.] [L. Mamilius. C. f. Q. n. Vitulus.]
[C. Pompilius. M. f. M. nepos.] [Q. Silius. Q. f. Q. nepos.]
C. Volumnius. C. f. II. n. Flamma. [L. Villius. L. f. L. nepos.]
[L. Volumnius. L. f. C. n. Flamma.] [L. Titius. C. f. C. nepos.]

Quaestores urbani.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.

Quaestores militares.

II. II. II. f. II. n. II. C. Marcij }
II. II. II. f. II. n. II. T. Manlij } coss. in * stipendiariis *
Cn. Quinctilius. II. f. II. n. Varus. C. Poetelius. C. f. C. n. Libo. Visolus.
M. Claudius. II. f. II. n. Marcellus. Cn. Fulvius. Cn. f. II. n. Patinus.

Cn. Quinctilius deinde Dictator, C. Poetelius bis Cos. & item Dictator: sic M. Marcellus Cos. & Dictator memorantur in annalibus. Ex his Marcellus fuit proauus fortissimi illius M. Marcelli quinquies Consulis, qui opima spolia tertia Ioui Feretrio de Rege Verdumaro retulit, & Annibalem victorem crebris proelijs fatigauit. Cn. Fulvius Cn. f. pater M. Fuluij Patini nominatur Consulis, anno CDLIV. qui de Nequinatibus & Samnitibus triumphauit, vt postea demonstrabitur.

ANNI. P. R. C. CDX.

BELLVM. SAMNITICVM.

GRAVISSIMA quaeque bella Romanorum factis annotari plerumque solere ex Capitolinis tabulis, alijsque aliquot antiquis factorum fragmentis facile colligimus. Causam existimo, quod frequenter rerum gestarum tempora, & annos memorabili alicuius belli exordio annotarint scriptores, non secus ac ab Vrbe condita. Quin etiam ab Vrbe per Gallos capta temporum supputationes saepe fieri animaduertimus, etiam si casus ille, vt quidem rarus, ita & memorabilis omnium hominum iudicio semper fuerit aestimatus: quando tamen tumultus paucorum solummodo mensium spacio peracti, quam belli potius nomine censeatur a Lilio, Cicerone, alijsque auctoribus: non visum fuit annalibus annotare, veluti neque cladem Cannensem, a qua nonnunquam anni numerari item solent. Samniticum verò bellum, quod Lilijs, & omnium auctorum opinione his Consulibus exortum est, omittere nolui: quod illud inter maxima, ac diuturna quoque Romanorum bella non immerito censeari possit. Quinquaginta enim annis durasse, & viginti quatuor triumphorum materiam fuisse Romanis testatur L. Florus. Atqui si triumphorum Capitolinas columnas exactius perlustrare velis, multo plures inuenies triumphos; nisi duos aliquoties eodem anno a collegis Consulibus ductos pro vno velis numerare, quod videtur fecisse Florus. Caeterum libro xxxi. Lilius in oratione legati Rom. habita in concilio

Cum bella gravissima quaeque factis annotari solent.

Samniticum bellum, quom diu duravit. Quot ex eo bello triumpho.

cilio Aetolorum per septuaginta annos bellum hoc productum testatur, cuius sententiae magis accedo, quia CDXXCL. anno Urbis, etiam tum de Samnitibus triumphatum fuisse inuenio. Appianus Alexandrinus in proemio historiae suae refert in Italia ultimos Samnites magno difficilique bello per annos octuaginta cum Romanis conflictatos fuisse: sed opinor reliqua magna Graeciae bella Samnitico annexa, & ex eodem prognata, quae ad annum Urbis CDXC. usque durarunt, simul ipsum comprehendisse, vnoque libro descripsisse, quem Samniticum appellauit.

Consules.

M. Valerius. M. f. M. n. A. Cornelius. P. f. A. N. Cossus. Coruus. Araia.

EX interregno inierunt ambo patricij Consules, quorum nomina ex tabulis Capitolinis triumphalibus descripsi. Satis correcte alioquin eodem recenseat Lilius, Diodorus, Marianus, Cassiodorus, & Cicero libro primo de diuinatione, vbi somnium P. Decij narrat. Sed omittuntur plerumque cognomina in his auctoribus; in Diodoro etiam numerus apud M. Valerium, cuius hic tertius est consulatus. Tabulae item Graecae Coruum i. & Cossium produnt. Auctor verò qui de vitis illustribus scripsit cap. xxvi. nominat eodem, sed M. Valerio Maximi cognomen addit, non Corui, neque id inepte arbirror, cum ex Maximorum familia fuerit, & Corui cognomen ex euentu habuerit.

Campani Samnitum armis oppressi per legatos Romanorum auxilium, & societatem implorauerunt. Cum se excusarent primo Romani, ob fœdus quod illis cum Samnitibus erat: Campani ultro sese, suaque omnia Romanis dedidit. Qua deditio recepta, legati ad Samnites missi sunt, qui populi Rom. nomine peterent pro amicitiae iure vt deditiis Romanorum parceretur. Non solum reiecta est ea intercessio, sed etiam praefectis cohortium in praesentia legatorum est mandatum, vt confestim in agrum Campanum ducerent praedatum. Quibus Romam nunciatis solemniter Samnitibus bellum indicum est. Missi ambo Consules diuersis cum exercitibus: Valerius in Campaniam, Cornelius in Samnium. Ille hostes primo praelio fudit ad montem Gaurum, primus ipse manus cõserens, & obuium hostem obtruncans. Deinde ad Suessulam denuo cum Samnitibus congressus, eorum etiam castra coepit primo impetu; pluresque hostium in tentorijs, quam in Vallo vel portis perire. Cædes ingens ab equitibus facta est fugientium, adeo vt quadraginta millia scutorum, signa militaria ducenta viginti ad Cõsulem delata fuerint. A. Cornelius Consul prope Saticulam exercitum in insidias ferme praecipitauerat, in caua Valle ab hostibus circumuentus: sed P. Decij tribuni militum ductu, & virtute periculum euasit. Is enim editum collem castris hostium imminetentem cum paucis occupauit. Trepidantibus eam ob causam Samnitibus, spacium Cõsuli dedere, ex iniquo loco in tura cum exercitu euadendi. Ise Decius postea quamuis obsessus per inimica castra cum suis nocturno tempore non sine obuiorum caede erupit, & incolumis ad Romana castra peruenit: auctorque fuit Consul, vt hostes nocturno pauore atronitos aggrediretur. Quo facto insperata Consul victoria parata est, triginta hostium millibus caesis, & castris eorum captis. Latissime omnia Lilius libro septimo. Orosius libro tertio, cap. vii. Auctor de vitis illustribus, cap. xxvi. Eusebius in Chronico.

Campani legatos se suade Romanis dedunt, & auxiliu contra Samnites flagitant. Romanis legati ad Samnites. Samnitibus bellum indicum. M. Valerij cos. victoria.

P. Decij tribuni militum virtus.

A. Cornelij cos. in sperata victoria.

Cens. II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II. Lustr. fec. xxii.

Satis erat Lilio controuersiam de plebeio censore primo, vt superiore lustro dictum est, narrasse; itaque reliqua omnia, quae ad census & lustra pertinent, more suo ad alia festinans praetermisit. Cum tamen aliquot proculdubio lustra horum temporum deesse constet ex fragmento Capitolino, quod anno Urbis CDXXXVI. nobis ostendit lustrum xxv. vt suo loco dicemus; hoc vigesimum secundum ex Eusebij auctoritate hic inferere volui, cum scribat in Chronico suo Olympiadis centesimae decimae anno primo descriptionem Romae factum fuisse, qua inuenta sunt ciuium capita CLX. milia. Quod sanè de hoc lustro intelligendum, quum auctore Diodoro Siculo his Consulibus Olympias centesima decima incipiat. Nomina autem censorum apud auctores repetere non dum potui; ex honoratioribus tamen eius saeculi fuisse, verisimile est, quales sunt

Cens. & lustrum xxii.

M. Fabius. N. f. M. n. Ambustus. M. Popillius. M. f. C. n. Lenas.

Quorum alterum Fabium etiam principem senatus postea fuisse docet Plinius lib. vii. cap. xi. quos plerumque ex censorijs legi solere constat.

Prætor.

Prætor.

II. II. II. f. II. n. II.

[Ser. Sulpicius. Ser. f. Q. n. Longus.]

Aediles curules.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

Aediles plebis.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

[Q. Cædicius. Q. f. II. nepos.]

[Sp. Mælius. Sp. f. P. n. Capitolinus.]

[P. Licinius. C. f. C. n. Stolo.]

[Q. Cæcilius. Q. f. Q. n. Metellus.]

Tribuni plebis.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

P. Aelius. P. f. P. n. Pætus. II.

M. Atilius. M. f. M. n. Regulus.

C. Claudius. C. f. C. n. Hortator. II.

[Sex. Titius. M. f. Sex. nepos. II.]

M. Antonius. M. f. M. n. nepos.

[L. Sextius. L. f. Sex. n. Sextius. Lateranus.]

[N. Sextius. L. f. Sex. n. Sextius.]

[M. Genucius. M. f. M. n. Auentinensis. II.]

[Cn. Genucius. Cn. f. M. n. Auentinensis.]

[L. Cædicius. L. f. L. nepos. III.]

Quæstores vr bani

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

Quæstores militares

II. II. II. f. II. n. II. M. Corui Cos. in Campania. II. II. II. f. II. n. II. A. Cossi. Cos. in Samnio. M. Papirius. M. f. M. n. L. Papirius. Sp. f. L. n. Curfor. Crassus.

C. Plautius. P. f. P. n. Decianus. Cn. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Centumalus.

M. Papirium Dictatorẽ reperimus vndecimo ab hinc anno. L. Papirij Curforis plures summi magistratus atque triumphĩ sequuntur in annalibus ex Liuiõ & Capitolinis, vt & C. Plautij consularis atque triumphus de Priuernatibus. Hinc est, quod hominem valde honoratum vocet L. Curforem Cicero familiarium libro IX. in epistola ad Papirium Patrem, vbi multos eius gentis illustres viros recenset. Cn. Fuluium verò patrem fuisse Cn. Fuluij Maximi Centumali qui Cos. anno CDLV. habetur in Capitolinis, ex annorum ordine colligimus.

M. VALERIUS. M. F. M. N. CORVVS. II. ANN. CDX.

COS. III. DE. SAMNITIBVS. X. K. OCT.

A. CORNELIVS. P. F. A. N. COSSVS. ARVINA. AN. CDX.

COS. DE. SAMNITIBVS. VIII. K. OCT.

M. Valerius autem & A. Cornelius Consules primi de Samnitibus triumpharunt, potenti quidem ex populo, sed in ingenti bellorum materia. P. Decius tribunus primũ in castris a suo imperatore A. Cornelio pro concione laudatus, & aurea corona, centum bobus, eximioque vno albo, opimo, auratis cornibus; & ab exercitu per ipsum seruato obdionalis graminea corona, & a præsidio suo ciuica querna donatus, Consules triumphantes sequebatur, insigni laude, donisque decorus; cum militaribus carminibus haud minus tribuni celebre nomen, quam Cõsulum esset. Eius autem victoriæ fama Italiæ finibus non

Primi de Samnitibus triumph. P. Decij tribuni militum honores ac dona militaria. Graminea corona. & querna ciuica.

non se tenuit, sed Carthaginenses item legatos gratulatum misere Romam, cum dono coronæ aureæ pondo xxv. quæ in Capitolio in Iouis cella poneretur, Hæc Liuius libro VII. Plinius libro XVI. cap. IIII. vbi de coronis agit. Auctor de viris illustribus, in P. Decio meminere.

Samnites Sabinis oriundi sunt, & vicini Campanis, Lucanis, Frentanis, Aufonibus, Apulis, & Picentibus, vt Eutropius libro II. testatur. Liuius ad orientem & septentrionem Latinis conterminos dicit, & Samnium vocat, agrum Sabellam libro VIII. Sabellos enim prius appellatos testatur Cato de originibus, Sex. Pompeius, & C. Sempronius: incoluisse autem a fontibus Silaris fluij, ad fontes Voltorni vsque; postea a Romanis Samnites appellatos, a colle Samnio, ad quem e Sabinis aduentantes confederant. A Græcis collem Saunium, quasi, Saunium, & populos Saunites vocatos tradunt; quod approbat & Stephanus de urbibus. Quas habere celebriores, A usidenam, Aquilam, Hadriam, Aeserniam, Amiternum, Aquinum, Saticulam, Caudium, Beneuentum Hirpinorum, Corfinium, & alias de quibus vide Plinium. Gentem fuisse potentissimam ait L. Florus cap. XVI. siue opulentiam spectes; erat, quæ aureis, argenteisque armis militabat; si fortitudinem, quæ sexies rupto foedere, repulso iugo, cladibus suis animosior euaderet. Hanc sapius domitam, & subiugatam, a L. Sulla tandem bello Italico funditus deletam voluit, ad eò vt Samnium in ipso Samnio requiratur. De quo vide Strabonem libro V. vbi notatu digna de eorum excidio refert.

Potentia, & opulentia Samnitum.

ANNI. P. R. C. CDXI.

Consules.

C. Marcius. L. f. C. n. Rutilus. IV. Q. Seruilius. Q. f. Q. n. Ahala.

Quartus hic, Liuiõ & Mariano testibus, C. Marcij consulatus, qui antea Dictator & Censor etiam fuit. Sed in Diodoro perperam M. Rutilus, pro Marcius Rutilus appellatur, vbi & numerus omissus est. Q. Seruilij quidam hunc tertium esse consulatum existimauerunt, sed falluntur; nam hic Seruilij bis Consul, & Dictatoris filius videtur, qui magister equitum fuit anno CDII. Cognomina præterierunt alij, quæ habentur in tabulis Græcis Ahala, & Rutilus.

Campaniam sortitus est C. Marcius Rutilus, Q. Seruilij ad Urbem relictus. Coniuratio prædicatorum per Campaniam militum, de Capua occupanda, expellendisque Campanis detecta est. C. Marcius cos. exercitum purgare turbulentorum hominum missionibus, comatibusque instituit, singulos primò, deinde & cohortes quasdam ablegauit, quam multitudinem Consul alter Romæ, Prætorque, alias ex alijs fingendo moras retinebant. Quæ prouidentia Consul ac senatus Campanorum salus conseruata est. Priuernates rebellauerunt, Norbam Setiamque colonias Romanas in eursione subita depopulati sunt. Liuius in fine libri septimi.

Prædicatorum militum per Campaniam coniuratio.

Priuernatum rebellio.

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. Dict.

L. Aemilius. L. f. L. n. Mamercinus. Priuernas. Mag. eq. Rei gerundæ causa.

Quamuis militum consilia, quæ de occupanda Capua inierant, Consul Marcius perterritus; non cessauit tamen seditio, sed ad Urbem vsque grassata est, cohortibus Romanis infesto agmine Romam contendentibus. Quibus obuiam cum exercitu progressus est M. Valerius Coruus, Dictator ad hoc creatus, ad octauum vsque lapidem. Sed quando colloquium citius, quam proelium vtrinque quæreretur, populari admodum ac tempestiua Dictator oratione seditionem illam sine sanguine composuit; auctorque fuit patribus, ac populo, vt legibus latis noxa illa aboleretur, neminique fraudi fuerit illa secessio. Pulchrè hæc Liuius in fine libri VII. Meminit auctor de viris illustribus, cap. XXIX. qui æris alieni causa coiurationem hanc ortam scribit; & in alijs annalibus se inuenisse, ait Liuius, non a Dictatore compressam Valerio; sed per Consulem rem omnem transactam fuisse.

Ciuile præliũ vt Dictator summa cum moderatione declinaret.

Prætor.

L. Furius. Sp. f. M. n. Camillus.

Aediles

Aediles curules.

L. Papirius. L. f. M. n. Craffus. C. Sulpicius. Ser. f. Q. n. Longus.

Aediles plebis.

[M. Titinius. Sex. f. Sex. nepos.] [Cn. Sicinius. C. f. C. n. Bellutus.]

Tribuni plebis.

Genecia lex de sanone. Lex de magistratibus no repetendis intra decennium. Leges militum duae. L. Genucius. * L. f. M. n. * Auentinensis. Legem tulit, ne foenerare liceret. Linius ex quorundam annalibus. Lex ijs suffragatur, quae ex auctore de viris illustribus rettuli, fontem seditionis a alienam fuisse. Addit Linius alijs item plebiscitis cautum; ne quis eundem magistratum intra decem annos caperet, neu duos magistratus vno anno gereret. Vtrique liceret Consules ambos plebeios creati. Sed haec a nonnullis tantummodo prodita memoriae scribit. A tqm multo postea has leges introductas fuisse ex annalibus colligere est. Easdem, aliasque item militares huius seditionis occasione latas, annalium secundo Zonaras quoque testatur. Ne cuius militis scripti nomen, nisi ipso volente, ex albo deleretur. Ne qui tribunus militum fuisset, postea ordinum ductor, vel primipilus centurio fieret. Quas leges perlatas fuisse Linius consentit, sed de reliquis dubitat.

C. Maenius. P. f. P. nepos. [P. Curatius. P. f. P. nepos.] [L. Furius. L. f. L. nepos.] [P. Maenius. P. f. P. n. Capitolinus. III.] [M. Minucius. M. f. M. n. Augurinus.] [Q. Canuleius. Q. f. M. nepos.] [M. Decius. M. f. M. n. Mus.] [Cn. Domitius. Cn. f. Cn. n. Ahenobarbus. IV.] [P. Mucius. Q. f. Q. n. Scauula. II.]

Quaestores vr bani.

C. Maenius. P. f. P. nepos. [P. Curatius. P. f. P. nepos.] [L. Furius. L. f. L. nepos.] [P. Maenius. P. f. P. n. Capitolinus. III.] [M. Minucius. M. f. M. n. Augurinus.] [Q. Canuleius. Q. f. M. nepos.] [M. Decius. M. f. M. n. Mus.] [Cn. Domitius. Cn. f. Cn. n. Ahenobarbus. IV.] [P. Mucius. Q. f. Q. n. Scauula. II.]

Quaestores militares.

C. Marcij cos. in Campania

P. Valerius. * M. f. P. n. * Poplicola. L. Cornelius. * L. f. * // n. Lentulus. P. Valerium reperimus magistrum equitum. L. Lentulus autem postea legatus consularis in obsidione Caudina suasit Consulibus, vt conditiones ab hoste propositas seruandarum legionum causa acceptarent; vt Linius libri noni principio, qui L. Lentulum in eo exercitu principem legatorum virtute, & honoribus fuisse dicit. Videndum an ab hoc casu Caudinorum agnomen in ea domo remanserit.

P. Cornelius. // f. // n. Rufinus. [M. Aulius. M. f. M. n. Cerretanus.]

ANNI. P. R. C. CDXII.

Consules.

C. Plautius. // f. // n. Hypsaeus. II. L. Aemilius. L. f. L. n. Mamercinus. Priuernas. Abdicarunt.

REFERVNTVR Consules a Diodoro Siculo L. Aemilius, C. Plotius. A Lilio, Martiano, & Cassiodoro C. Plautius, & L. Aemilius. Hunc autem ex dicitura eius Capitolina

lina descripti, quam anno CDXXVII. gessit, C. Plautium vero non eundem esse cu C. Proculo qui de Herpiciis triumphauit, supra in priore huius consularu dixi, quamuis enim cognomen filius omitteretur a Lilio, alijsque auctoribus; quia tamen ex historia constat Priuernates oppido capto subactos primum ab hoc Consule fuisse, reperiamque in antiquis denarijs argenteis, quos tam Roma, quam hic in Cardinalis Granuellani antiquarium thesauro vidi, C. Hypsaem Consulem Priuernum cepisse; nihil dubitavi, quin hic idem existimari debeat; maxime cum in Plautia gente Hypsaeorum familia nobilis fuerit. Ex nummis vnum delineatum huic loco, subijcere non pigebit, in quibus sub Victoriae quadriga notas orthographica formula antiqua, quae nullas aspirationes admittebat, impressas videmus, ita, C. YPSAE. COS. PRIV. CEPIT, hoc est, C. Ypsaem Consul Priuernum cepit.

Plautiorum antiqui numisma.

Alterum ad hanc in aedilitate curulis Hypsaei, quam cum M. Scario gessit. Ab hoc enim custos opinor, ideoque hunc C. Hypsaem Cos. principem familiae suae, clarissimique tituli virum, eiusque victoriam insculpi curasse. Tabulae Graecae Consules nominant Venocem III. & Mamercium. Venocis cognomen in Plautio hoc non placere dixi, quod enim multis annis postea inter Plautios receptum, suo loco in A. P. Caci censura demonstrabo.

Bellum Volscum & Priuernas C. Claudio Consuli forte obuenerit, L. Aemilio Samnium prouincia. Hic cum hostes non inuenisset, agros vastando, Samnites ad pacem petendam adiecit. Perentibus per legatos a se quaerit foedus redditum. C. Plautius Consul Priuernates acie fudit, oppido capto praesidium imposuit, & ciuibus agri partes duas ademat. Inde victorem exercitum contra Volcos Sarricum duxit, vbi magna virumque caede praelium atrox commissum fuit, quod nox tandem diremit; sed Volsci lucem non expectantes insequentem relictis impedimentis, & faucibus eadem nocte fugerunt Antium. Consul postmodum direptis castris fines hostiles usque ad oram maritimam depopulatus est. Latini, Campani, & Sidicini primum contra Samnites, deinde etiam contra Romanos coniuerunt. Quae omnia diffuse Linius libri VII. principio, Valerius item Max. lib. VI. cap. II. Priuernates belli, & Plautij Consulis meminit; sed intelligenda sunt ea de Plautio Deciano, & bello per eum gesto anno Urbis CDXXIV. vt suo loco dicemus.

Samnites pacem petere.

Priuernates vici. Volsci ad Sarricum accipiunt praelio vici.

Nouum bellum cum Latinis, Campanis & Sidicinis.

Consules abdicare in se ante tempus.

Interregnum.

Consules deinde iussi sunt ante tempus abdicare se magistratu, cum belli Latini ac coniurationis indicia Romam emanassent. Id ideo factum, quo maturius noui Consules aduersus tantam molem belli crearentur. Sed religio incescit, infaustum fore ab ijs quorum imminutum esset imperium comitia haberi. Itaque interregnum est initum; duo tantum interreges fuere, M. Valerius, & M. Fabius, a quo Consules facti sunt. Linius lib. VII.

Prator.

Ti. Aemilius. * Ti. f. Ti. n. * Mamercinus. De Samnitium postulatis sententiam consuluit. Ex S. C. pacem petentibus dedit, & cum eorum legatis foedus fedit. Linius libro VII. Idem videtur qui altero post anno Cos. est factus.

Aediles curules.

Aediles plebis.

D d C. Titi-

[C. Titinius. C. f. // nepos.] [C. Pompilius. M. f. M. nepos.]
[Q. Manilius. Q. f. M. nepos.] [L. Villius. L. f. L. nepos.]

Trib. plebis.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo. III. Cn. Domitius. // . f. // . n. Caluinus.
[C. Duilius. C. f. C. nepos.] [Cn. Pupius. Cn. f. Cn. nepos.]
[Q. Pomponius. Q. f. Q. nepos.] [C. Sempronius. C. f. // . n. Sophus.]
M. Atilius. * M. f. * // . n. Regulus. II. [L. Atinius. L. f. L. n. Longus. II.]
K. Atinius. K. f. L. n. Longus.] [C. Atinius. C. f. L. n. Longus.]

Quæstores urbani.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Quæstores militares.

C. Plaurij. Coss. in Volco & Priuernagi.
L. Aemilij. Coss. in Samnio.
C. Valerius. C. f. C. n. Potit. Sp. Postumius. // . f. // . n. Albinus.
Flaccus.
D. Iunius. // . f. // . n. Brutus. L. Plautius. // . f. // . n. Venno.
Scaua.

M. Cicero in oratione pro L. Flacco testatur à primo Poplicola Flaccos oriundos esse.
Quod cognomen, vel agnomen ab initio potius apud hunc consularem virum C. Po-
litum in Valeria gente primum reperio. Qui ex annorum interstitio filius fuisse videtur.
C. Valerij Potiti trib. mil. Coss. potest. anno cccxxxi. atque nepos C. Potiti Volu-
si, qui Coss. ac ter tribunus militum consularis ante fuerat. Sequenti dehinc duo do-
mus ac ac familia Flaccorum in gente Valeria admodum illustri honoribus floruit, vt
ex sequentibus patebit. At Sp. Postumij consularis infelix pace Caudina sequetur, re-
liquorum duorum maiores item magistratus habebunt annales nostri.

ANNI. P. R. C. CDXIII.

Consules.

T. Manlius. L. f. A. n. Imperiosus. Torquatus. III. P. Decius. Q. f. // . n. Mus.
Qui se deuouit.

FRÆQVENS horum Consulium mentio est apud auctores. Nominantur enim non
solum à Liuiio, Diodoro, Mariano, Eutropio, & Cassiodoro; sed etiam à Plinio li-
bro xxii. cap. v. Valerio Max. libro primo, cap. vii. Cicerone Officiorum III. & varijs ali-
bi locis, Auctore de vitis illustribus, Zonara, & alijs. Vbiq; satis correctè, nisi quòd
numerus consulatum T. Manlij tertium indicans multis in locis desideretur. Habet eos-
dem L. Florus libro primo, cap. xiv. Verùm P. Decio non Mus, sed Murenæ cogno-
men ibi malè tribuitur, quod sciolorum imperitia in alijs etiam auctoribus accidisse vi-
deo, vt & in Orofio libro tertio cap. ix. vbi etiam numerus annorum Urbis conditæ est
corruptus. P. Decium. Q. f. vocat Cicero de diuinatione libro primo; quod idem in filio
confirmant tabulæ Capitolinæ, nam P. F. Q. N. appellant.

Latinorum

Latinorum principes Romam euocati à Samnitibus populi Romani fœderatis abstine-
re, armaque ponere iussi sunt. At feroci superboque responso senatum & ordines omnes
vehementer offenderunt. Communi itaque consensu bellum Latinis indictum est, Con-
sulesque duobus conscriptis exercitibus, & adiunctis Samnitium copijs, ad Capuam vbi
iam Latini sociique eorum conuenerant, castra locarunt. Funestum vtrique Consuli
bellum fuit, vnus nempe domui, & alterius capiti. Manlius enim ante proelium, ne
consulari imperio, militarique disciplinæ quicquam decederet, in proprium animadu-
erit filium poena capitis, qui contra edictum extra ordinem in hostes pugnauerat. Insu-
per cum ambobus eadem nocte Consulibus in quiete prædictum esset, ex vna acie Impe-
ratorem, ex altera exercitum dijs manibus deberi; victoriam eius partis fore, cuius Im-
perator se deuouisset; collatis postridie somnijs, inter Consules conuentum, vt cuius
cornu prius laborare coepisset, inde eius se Imperator pro exercitu, populoque Romano,
Quiritibusque deuouerit, & capite suo fati satisfaceret. Quæ P. Decium poposcerunt,
is enim inclinante in proelio cornu læuo, quod ducebat, solemnibus verbis præcunte
Pontifice semet dijs manibus deuouit, & impetu deinde in medios hostes facto, strenuè
pugnans occubuit, morteque sua victoriam Romanis peperit. Quæ omnia disertè & dif-
fuse Liuius libro octauo. Plutarchus autem in Pærelleis, cap. xxvi. ex Aristide Milesio
historiam de Torquato refert aliquanto aliter, & bello contra Samnites in filium ani-
maduertisse Manlium scribit. Sed receptior est, quam Liuius enarrat, bptilo; eam enim
sequuntur Gellius ex primo annalium Claudij Quadrigarij, Eutropius, Orofius, Eui-
sebius, D. Augustinus, Auctor de vitis illustribus, & alij omnes quos antè citauimus, pro
vt frequens eius rei mentio est. Nihil enim magis celebre in Rom. historia, quam Decio-
rum in remp. pietas, & T. Manlij in disciplina militari seueritas.

Latinorū con-
iuratio aduer-
sus Romanos.

T. Manlij
Coss. seueritas
in filium suum.

Somnia Con-
sulium.

P. Decij Coss.
in patriam pie-
tas.

L. Papirius. L. f. M. n. Crassus. Qui idem Prætor. erat. Dict.
L. Papirius. Sp. f. L. n. Cursor. Mag. eq.
Rei. gerundæ. causa.

Dictatorem postea creatum fuisse contra Antiates, agrum Ostiensem & Ardeatem in-
cursantes L. Papirium Crassum, cum L. Papirio Cursore magistro equitum auctor est
Liuius, quia id bellum Manlius Consul per valetudinem exequi non poterat. Sed nihil
memorabile in ea expeditione gestum est; deinde tantibus proelium Antiatis. Memi-
nit huius dictaturæ etiam expressè M. Tullius in epistola quadam ad Pætum, sed bien-
nio discrepat in annis Urbis conditæ à factis Capitolinis. Vtriusque tam Dictatoris, quam
magistri equitum nomina repetiuntur postea in fragmentis.

L. Papirius Di-
clator & Præ-
tor simul.

Prætor.

L. Papirius. L. f. M. n. Crassus. Auctor item Liuius, L. Papirium Crassum
fortè tum Prætozem fuisse, cum Dictator diceretur. Ex censura eius Capitolina ip-
sum descripti.

Aediles curules.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. Hunc semel & vicies sella curuli sedisse,
& ad summam senectutem vixisse scribunt. Plinius libro septimo, cap. xlviii. & Vale-
rius Maximus libro octauo, cap. xiiii. & xv. Euectus autem est ad consulatum valde
iuuenis xxiiii. tantum annos natus summo populi studio, post faustum & insigne il-
lud duellum, quo Corui cognomen adeptus est, vt antè diximus: eundemque hono-
rem sexies gessit, quibus si totidem adiungamus præturas, totidemque ædilitates cum
vna censura duabusque dictaturis, quas gessit, numerum magistratum curulium à
Plinio positum inueniemus. Quapropter repetijse sapius minores magistratus ne-
cesse est, nec tamen antè tertium consulatum primamque dictaturam, vt opinor; quos
honores mox sine intermissione cumulauit ei populus; cum sine inuidia sublatis ordi-
num contentione magistratus maxime dignis darentur.

M. Valerij
Corni curules
magistratus
viginii unum.

C. Claudius. * Ap. f. Ap. n. * Crass. Regillensis.

Aediles plebis.

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
 M. Antonius. 11. f. 11. nepos. L. Genucius. * L. f. M. n. * Auentinensis.

Tribuni plebis.

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
 11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
 11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.
 11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.

M. Claudius. 11. f. 11. n. Marcellus. [M. Marcius. M. f. M. nepos.]
 [P. Publilius. P. f. Voler. n. Philo.] [C. Popillius. M. f. C. nepos.]
 C. Pœtelius. C. f. C. n. Libo. Vifolus. [C. Petillius. C. f. C. nepos.]
 [L. Allienius. L. f. L. nepos.] [M. Confidius. M. f. M. nepos.]
 [M. Plætorius. M. f. M. nepos.] [C. Mæcilius. C. f. C. nepos.]

Quæstores vr bani.

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.

Quæstores militares.

11. 11. 11. f. 11. n. 11. T. Manlij }
 11. 11. 11. f. 11. n. 11. P. Decij } cos. in Latio & Campania.

P. Sallonium. 11. f. 11. n. * Sarra. * Cuius ob causam lex superiore seditione
 militari lata est, Ne qui tribunus militum fuisset, postea ordinum ductor esset. Hunc
 enim qui alternis propè annis & tribunus militum, & primus centurio fuerat, desti-
 tuere volebant milites, infensi, quod semper aduersatus nouis consilijs fuisset. Itaque
 cum propter Sallonium ab senatu hoc vnum non impetraretur, ipse obtestatus patres
 conscriptos ne suum honorem pluris, quam concordiam ciuitatis æstimarent, perpul-
 sit, vt ea lex quoque ferretur. Sallonium igitur autumo exactis honorificè stipendijs,
 ad vrbanos quoque magistratus promorum deinde fuisse, & hoc ferè tempore cos à
 quæstura incepisse. Sarra cognomen in hac familia reperio, quæ & prætoria post-
 modum fuit.

Lex militaris.

P. Salloni præ-
clara virum,
& moderatio.

C. Plautius. C. f. C. n. Proculus. Qui postea Venox appellatus est.

L. Aemilius. * L. f. * 11. n. Paullus. [L. Pinarius. L. f. 11. n. Natta.]

Hic filius videri poterit L. Nattæ mag. eq. anno cccxc. Ille verò auus M. Paulli, qui de
 Poenis & Cossurensibus Procos. tertia ab hinc ætate triumphauit, vt indicant Capito-
 lina marmora, & pater M. Paulli Cos. CDLI.

T. MANLIUS. L. F. A. N. IMPERIOSS. TORQVAT. A. CDXIII.
 COS. III. DE. LATINEIS. CAMPANEIS. SIDICINEIS.
 AVRVNCEIS. XV. K. IUNIAS.

Memorabilis proelii illius ordinem, & successum, ritus quoque, quibus P. Decius Con-
 sul se pro patriæ salute deuouit. Latinorum cladem, & Romanorum victoriam pulchrè
 describit Liuius, vt dixi, libro octauo. Sed præcipua laus eius belli penes Consules fuit,
 quorum alter omnes deorum minas in se conuertit, alter ea virtute in proelio fuit, vt fa-
 cilè conuenerit inter Romanos, Latinosque qui eius pugnæ memoriam posteris tradide-
 runt, haud dubiè eius partis fuisse futuram victoriam, cui præ fuisset T. Manlius. Latini
 ex fuga se Minturnas contulerunt; in castris post proelium captis multi Campanorum
 viui

P. Decij pietas.

T. Manlij pe-
nitia militaris.

viui oppressi sunt. Post paucos inde dies cum Latinis denuò pugnatum est ad Trifa-
 num inter Sinuessam & Minturnas. Quo loco debellatum est vsque ad Latinorum, Cam-
 panorumque deditioem. Quibus agro multatis, victor Manlius Romam redijt; cui ve-
 nienti seniores tantum obuiam existè constat; iuuentutem verò tum, & omni vita dein-
 de aduersatam eum, execratamque fuisse. Liuius nihil aliud de triumpho, qui tamen
 extat vt vides in columnis Capitolinis. Meminit etiam Orosius libro tertio, cap. nono.
 Manlius quamuis victor (inquit) occursum tamen nobilium iuuenum Romanorum, qui
 legitime exhiberi solet, triumphans paricida non meruit. Zonaras item annalium secun-
 do, de uictis Latinis Torquatam quamuis filio occiso, & collega mortuo, triumphum ta-
 men duxisse affirmat. Diodorus autem Siculus post Græciæ, atque Siciliae res gestas eius
 anni enarratas, Romanos inito cum Latinis & Campanis ad urbem Sinuessam proelio
 victores fuisse testatur, victis partem agri ademisse; Manlium verò ducem eius pugnæ
 triumphasse. Addam denique ne quid desit, Valerij Maximi auctoritatem, qui libro vi.
 cap. ix. T. Manlium Torquatam patriam Latino tumultu festam speciosissimo triumpho
 recreasse dicit.

De Campania nobilissimo totius Italiae tractu multa hinc dicere superfluum esset, quem
 antiquitus etiam clarissimorum auctorum scriptis magnopere laudatum scimus. Situm
 regionis, fertilitatem agri, aeris temperiem, portuosi maris oportunitatem, urbium pul-
 chritudinem copiosè describunt Polybius libro tertio Strabo libro v. Plinius, Solinus, &
 inter alios L. Florus libro primo, cap. xvi. vbi eius regionis celebriores montes, portus,
 lacus, atque vrbes enumerat, ex quibus omnium felicissima ciuitas Capua caput olim
 fuit, Capuis conditoris nomen retinens, vt Virgilio & Suetonio placet. At Liuius vero
 propius accedens, ipsam urbem, ac regionem à campestri agro nominatam putat, sicut
 etiam Dionysij Smyrnæi commentator Eustathius. Vnde Valerius Max. libro vii. cap. vi.
 Campanam urbem vocat Capuam: & Liuius frequenter per Campanos Capuanos tan-
 tum ciues intelligit. Quemadmodum & Cicero contra legem Seruiliam Rulliana secun-
 da, vbi Campanos superbos esse dicit bonitate agrorum, & fructuum magnitudine, urbis
 salubritate & pulchritudine. Pulchrè in eandem sententiam multa Liuius libro xxiii.
 Sidicini Campanis vicini ad agrum Suessanum versus mare. Meminit Plinius libro tertio,
 cap. v. Item Virgilius libro vii.

*Aurunci misere patres, Sidicinaque iuxta
 Aequora.*

Celebre oppidum eorum Theanum cognomine Sidicinum, ad differentiam alterius, quod
 in Apulia erat. Scribit idem Plinius Sidicini agri lapides vinctos ardere, lib. ii. cap. cvii.

Auruncorum in hoc bello Latino apud Liuium nulla est mentio, sed postea per aliam
 occasionem non præerijt à T. Manlio Cos. in deditioem acceptos quoque fuisse. Inter
 antiquissimos Italiae populos recensent Plinius, & Solinus, Campania partem tenuisse
 tradit Dionysius Halicarnassæus, & gentem esse bellicosam, robore corporis, statura in-
 genti, & truciore aspectu præ se ferre ferum quiddam, & terribile. Nomen habent ab Au-
 runca vrbe Lucilij poetæ patria, cuius Iuuenalis meminit Satyra prima:

Per quem magnus equos Aurunca flexit alumnus.

Eam condidisse ferunt Ausona Vlyssis & Calypsus filium, vt Sex. Pompeius auctor est,
 vel Vlyssis & Circes, sicut Io. Tzerzes narrat historicarum Chiliade v. aut (quod verius
 putat) Itali filium quendam eiusdem nominis multo antiquiorem. Idcirco solos Auruncos
 propriè vult vocari Ausonios, medios inter Volscos & Campanos ad mare sitos. A qui-
 bus postea omnes Itali per abusum Ausones appellati sint. Liuius libro octauo refert
 eam urbem Auruncos non diu post hæc tempora metu Sidicinarum, cum quibus bellum
 ipsis erat, deseruisse, profugosque cum liberis & coniugibus Suessam communijsse, quæ
 tunc Arunca est appellata, urbem veterem eorum Sidicinos delcuisse. Hinc Pinus
 Suessam libro tertio in extremo adiecti Latij collocat, à Latini nominis populis occupa-
 tam, cum antea Campaniæ fuisset.

ANNI. P. R. C. CDXIV.

Consules.

Ti. Aemilius * Ti. f. Ti. n. *
 Mamercinus.

Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo.

PERPERAM T. Aemilius in vulgatis Liuij exemplaribus legitur; in vetustioribus autem recte Tiberij prænomen illi datur, quod & antea quoque in Aemilia gente habuimus. Cassiodori item aliquot exemplaria hos Consules produnt. Ti. Aemilius Mamercus, & Q. Publilius Philo, in alijs mendosè T. Aemilius, & P. Philo. Diodorus etiam ita habet. Q. Publilius, & Ti. Aemilius Mamercus. Titi verò prænomen in Aemilia gente non repperi. Tabulæ Græcæ Mamercinum & Philonem suggerunt.

Latini atque Campani agro militati.

Latium, Capuaque multantur agrorum magna parte. Latinus ager Priuernati addito agro, & Falernus, qui populi Campani fuerat, ad Vulturum vsque plebi Romanæ diuiditur. Extra poenam fuere Latinorum Laurentes, & Campanorum equites, quia non descuerant. His ciuitas Rom. data est, & annuum vectigal Campanus populus eis pendere iussus est. Cum Laurentibus renouatum est foedus, & ex eo renouatur quotannis post diem decimum Latinarum. Latini rebellant. Liuius lib. viii. latius omnia.

Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo. Dict.
D. Iunius. // f. // n. Brutus. Scæua. Mag. eq.
Rei gerundæ causa.

Latini rebellant. Dictator plebeius.

Ob Latij motum senatus Dictatorem dici iussit, finire etiam cupiens imperium aduersis sibi Consulibus. Aemilius, cuius tunc fasces erant, in senatus patribus, vt iam dicitur, ob negatum sibi triumphum, Dictatorem plebeium dixit Q. Publilium collegam suum. Is etiam suæ fortis magistrum equitum D. Iunium Brutum de plebe sibi adiunxit. Quæ dictatura popularis & orationibus in patres criminosis, & aduersis nobilitati legibus latis damnosa reip. fuit. Leges fuere tres: de plebiscitis duæ, tertia de plebeia censura.

Publilia leges.

Vti plebiscita omnes Quirites tenerent. Hac quidem semel antè lata fuit decemviratu sublato à L. Valerio, M. Horatio Coss. Postea tertio repetita est à Q. Hortensio Dictatore, vt tum dicam.

Vtique legum, quæ comitijs centuriatis ferrentur, ante initum suffragium patres auctores fierent. Hanc quoque legem postea M. Curius Dentatus tribunus plebis renouauit, vt auctor Cicero.

Vtique censor alter de plebe semper crearetur. Liuius libro viii. Itaque censorum alter deinceps plebeius ferè reperitur in Fastis, vsque ad annum DCXXIII.

Prætor.

//. // f. // n. //

L. Aemilius. L. f. L. n. Mamercinus. Priuernas.

Aediles curules.

//. // f. // n. // .//. // f. // n. //

Aediles plebis.

//. // f. // n. // .//. // f. // n. //

M. Atilius. * M. f. * // n. Regulus. Cn. Domitius. // f. // n. Caluinus.
[P. Curatius. P. f. P. nepos.] [L. Furius. L. f. L. nepos.]

Tribuni plebis.

//. // f. // n. // .//. // f. // n. //
//. // f. // n. // .//. // f. // n. //
//. // f. // n. // .//. // f. // n. //
//. // f. // n. // .//. // f. // n. //
//. // f. // n. // .//. // f. // n. //

[C. Luce-

[C. Lucerius. C. f. C. nepos.] [M. Acutius. M. f. M. nepos.]
[M. Pontificius. M. f. M. nepos.] [L. Volscius. L. f. L. n. Fictor.]
[L. Villius. L. f. L. nepos. //.] [P. Silius. Q. f. Q. nepos.]
[C. Pompilius. M. f. M. nepos. //.] [Q. Manilius. Q. f. M. nepos. //.]
[Cn. Sicinius. C. f. C. n. Bellutus. //.] T. Veturius. // f. // n. Caluinus.

Quæstores Urbani.

//. // f. // n. // .//. // f. // n. //

Quæstores militares.

//. // f. // n. // Ti. Aemilij } Cos. in Latio.
//. // f. // n. // Q. Publij }

L. Valerius. * L. f. L. n. * [M. Geganius. M. f. // n. Macerinus.]

[M. Duilius * C. f. C. n. * nepos.] [M. Mæcilius. C. f. C. nepos.]

Q. PVBLILIUS. Q. F. Q. N. PHILO. COS. ANNO. CDXIV.
DE LATINEIS. IDIBVS. IANVAR.

Latinos dolore agri adempti ad rebellionem impulsos in campis Senectanis proelio fuderant, castrisque exuerunt Consules. Q. Publilio deinde cuius auspicijs res gesta erat, in deditiōnem accipiente Latinos victos; Consul Aemilius ad Pedum duxit exercitum, vbi Tiburtes, Prænestini, Veliterni, Lauinij, contraxerant copias. Sed quia collegæ decreuerunt triumphum, sibi autem integrum laborem instare intelligebat; in fecta prouincia ipse quoque triumphum ante victoriam flagitator Romam rediit. Negantibus triumphum patribus ante Pedum captum vel deditum, adeo est ab ijs alienatus Aemilius; vt feditiosum pro plebe deinceps gesserit consulatum, Dictatorem dicere iussus, plebeium dixerit. Liuius libro octauo.

Latini denud victi.

Q. Publilio decretum triumphum, T. Aemilio negatus.

ANNI. P. R. C. CDXV.

Consules.

L. Furius. Sp. f. M. n. Camillus. C. Mænius. P. f. P. nepos.

CONSVLVM nomina ex columnis triumphalibus desumpta sunt, ex quibus planum & perspicuum est L. Furium hunc M. Camilli liberatoris Urbis non esse filium, sed nepotem ex Sp. Camillo M. f. primo Pratore. Patruus itaque huic Consuli, L. Furius M. f. qui Consul & Dictator antea fuit. Quod ideo dixi, ne duo L. L. Furij Camilli, quod facile esset, pro vno accipiantur. & duorum magistratus, resque gestæ confundantur. In Liuij & Cassiodoro satis benè leguntur Consules, sed in Diodoro libri xvii. exordio C. Manlius mendosè, pro C. Mænius habetur. Tabulæ Græcæ Camillum, & Mænium adferant correctè.

Pedum armis, viribusque expugnandum atque delendum censuit senatus; vt Ti. Aemilio superioris anni Consuli insigniter neglecta res exprobaretur. Ea prouincia L. Camilli fuit. Pedanis auxilio venerant, Prænestini & Tiburtes, quorum ager erat vicinior: cum quibus Camillus ancipiti aliquandiu fortuna, erumpentibus etiam oppidanis, pugnavit. Tandem magna mole vicit, & oppidum eodem die scalis cepit. C. Mænius interim contra Volscos Antiates in armis existentes, quibus insuper Lauinij, Veliterni, & Aricini se coniunxerant, profectus, eos ad Asturæ flumen improviso fudit. Placuit itaque Consulibus victorem vtrinque circumducere exercitum ad perdomandum Latium; nec quieuere antequam vi, vel voluntaria deditiōne Latium omne subegissent. Atque eo modo bellum Latinum intra triennium finem habuit. De ciuitatibus Latinis pro vniuf-

Pedum expugnatum à Camillo cos.

Volsci Antiates à C. Mænio cos. victi.

Latini capti oppidis subacti.

Arvicinis civitas data. vnicuiusque merito statutum in senatu; multis civitas data, quam antea non habuerant; inter hos Aricini nominati a Liuiio, quos hoc anno in civitatem receptos scribit etiam Velleius Paterculus.

Prætor.

//. // f. // n. //

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. Vt ex Plinio prius

Aediles curules.

//. // f. // n. // // f. // n. //

T. Veturius. // f. // n. Crassus. Cn. Quinctilius. // f. // n. Varus.

Aediles plebis.

//. // f. // n. // // f. // n. //

M. Claudius. // f. // n. Marcellus. [C. Atinius. C. f. L. n. Longus.]

Tribuni plebis.

//. // f. // n. // // f. // n. // // f. // n. // // f. // n. // // f. // n. //

P. Sempronius. C. f. // n. * Longus. * Hic pater P. Sempronij Iuriscos. qui Sophus ob prudentiam iuris est dictus, vt postea ex Plinio declarabimus.

P. Sallonius. // f. // n. Sarra. L. Genucius. * L. f. M. n. * Auentinensis. // C. Plautius. P. f. P. n. Decianus. [C. Titinius. C. f. // nepos. //.] [M. Minucius. M. f. M. n. Augurinus. //.] [Q. Canuleius. Q. f. M. nepos. //.] [C. Terentius. C. f. n. Arfa.] [M. Iuuentius. // f. // n. Thalua.] [M. Decius. M. f. M. n. Mus. //.]

Quæstores urbani.

//. // f. // n. // // f. // n. //

Quæstores militares.

//. // f. // n. // L. Furij } cos. in Latio. //. // f. // n. // C. Mænij }

[C. Sulpicius. C. f. M. n. Peticus.] [L. Veturius. L. f. L. n. Crassus. Cicurinus.] [P. Furius. L. f. L. nepos.] [C. Minucius. M. f. M. n. Augurinus.]

L. FVRIVS. SP. F. M. N. CAMILLVS. COS. ANN. CDXV. DE. PEDANEIS. ET. TIBVRTIBVS. IIII. K. OCT. C. MAENIVS. P. F. P. N. COS. DE ANTIATIBVS. ANN. CDXV. LAVINEIS. VELITERNEIS. PRIDIE. K. OCT.

REBVS in Latio benè gestis, dispositisque per recepta oppida præsidij, Consules Romam ad destinatum triumphum decessere. Additus triumpho (vt ait Liuius) honos vt statuar equestres ijs (rara illa ætate res) in foro ponerentur. Quod idem Eutropius scribit libro secundo, de Latinis perdomitis triumphatum fuisse, & statuas Consulium pro Rostris

Consulium statua equestris in foro Rom.

Rostris ob meritum victoriæ positas. Mari interdictum Antiatis fuit, atque naues longæ ademptæ, quæ partim Romæ in naualia subductæ, partim incensæ sunt, rostrisque earum, suggestum in foro extructum, adornatum est, Rostraque id templum appellatum, ex quo conciones haberi solent ad populum, cuius crebra mentio est apud auctores. Sed de spolijs Antiatum quæ C. Mænius in suggestu fori adfixit, scribit etiam L. Florus libro pri-

Antiatum naues longæ. Rostra templum in foro Romano celebre.

mo, cap. xi. Extant & parra de Antio (inquit) spolia, quæ Mænius in suggestu fori capta hostium classe suffixit; si tamen illa classis, nam sex fuere rostratæ. Sed hic numerus illis inirijs nauale bellum fuit. Plinius autem libro xxxiv. cap. v. columnam C. Mænio, qui Pri- scos Latinos deuicerat, & in suggestu rostra deuictis Antiatis fixerat, anno Urbis CD- xvi. positam auctor est. Quo in loco vides, vt anno vno præuerat Capitolinos fastos.

Columna Mænia.

Pædam Aufoniæ urbem Stephanus dicit, cuius gentile Pedanus. Liuius Pedum vbique vocat, Plinius libro tertio, cap. v. inter præcos Latinos Pedanos enumerat, qui carnem in monte Albano soliti erant accipere.

Peda, vel Pedus Aufonia.

Lauinium Albanorum metropolis in antiquo Latio, conditum à Troianis cum Aenea ab Ilio profugis inter Antium & Ostiam, in agro Laurenti; nomen habens à Lauinia Lari- ni Regis filia, vt auctores sunt Dionysius antiquitatum primo. Strabo libro v. Stephanus de urbibus ex Iuba Rege, Solinus ex Cassio Hemina, Cussonio, & alijs. Seruius autem Grammaticus in primum Aeneidos tria nomina huic urbi fuisse dicit; prius Lauinum, à Lauino Lari- ni Regis fratre, deinde Laurentum, à lauro ibidem inuenta à Latino Rege; cum mortuo fratre adeptus regnum ampliaret ciuitatem. Postea Lauinium appellatum, à Lauinia Aeneæ vxore, Latini Regis filia. Sed Laurentum prius Aboriginum fuisse, multo ante Troianorum & Aeneæ aduentum, Liuius, Dionysius & Solinus auctores sunt; qui referunt Aeneam ætate ab Ilio capto secunda Italicis littoribus appulsum in agro Lau- renti posuisse castra, & accepto à Latino Rege quingentis iugeribus Lauinium condidisse quarto post Troiæ excidium anno, loco à mari quatuor stadijs distante. Laurentum vero prius multo conditam à Pico Rege memorat Priscianus, Virgilij, ni fallor, sententiam se- quutus. Postmodum tamen mortuo Latino Rege breui admodum tempore duos vicinos hosce populos per connubia communicatis sacris & legibus in vnam remp. & ciuitatem coaluisse tradit Dionysius, Lauro Lauinium iunctis vtriusque nominibus appellatum constat; cuius gentile est Laurens Lauinas, vt videre est in marmorum inscriptionibus an- tiquis. Et memini me legisse in epitaphio quodam Romæ, quod tum stabat in taberna vi- naria quadam theatro Pompeiano contigua. Rursus Venetijs in ara marmorea Beleni Apollinis ex voto quondam posita, & ex Aquileiæ urbis ab Atila Hunno dirutæ ruinis extracta, demum Q. translata Venetias in palatium Aquileiensis Patriarchæ Grimani cum multis alijs antiquitatum reliquijs. In ara dicta hæc verba sic extant:

Lauinium ab Aenea & Troianis conditum.

Lauini prius, inde Laurentum, denique Lauinum dictum.

Quando conditum Lauinum.

Lauro Lauinum quando Laurens Lauinas populus.

BELENO MANSVETIVS VERVS. A pollo Beleni Aquileia condita. ET. VIBIANA IANTVLLA. V. S.

Quæ sic leguntur: Beleno. Mansuetius. Verus. Laurens. Lauinas. & Vibiana. Ianulla. votum. soluere.

Indifferenter deinde ab auctoribus eos populos vel Laurentes, vel Lauinos fuisse vocatos sit verisimile; cum scribat Liuius, T. Tatium Regem in solemnibus sacrificio à Lau- rentibus occisum fuisse, quos Dionysius Lauinos appellat, eandem historiam referens. Libro tamen quinto descripturus proelium, quo fusi sunt ad lacum Regillensem Latini anno Urbis CCLVII. inter alios eius nominis populos idem Dionysius recet etiam Lau- rentinos, & Lauinenses quasi diuersos. Strabo item in Cosmographia sua duo hæc op- pida separatim inter Antium, Ardeam & Ostiam collocare videtur. In itineralio insuper populi Romani, quod Antonini Aug. extat titulo, Lauinium à Laurento milia passuum xvi. distare legimus, vt certi quid de his constituere difficile sit; nisi sub iisdem legibus & sacris vnum populum duas vrbes incoluisse dicamus, & indifferenter vel hoc, vel illo, vel utroque nomine nuncupatos fuisse. Quemadmodum Liuius de Cumanis scribit Chalci- de Euboicâ oriundis, duas item vrbes Paleopolim, & Neapolim ipsos simul incoluisse. Lauinium autem celebre fuit sacris Troianis Palladio, Vesta, & Dis Penatibus: quæ A sca- nius Alba condita cum transtulisset, sponte sua Lauinium reuersa fuisse feruntur, vt Dio- nysius libro primo multis refert. Macrobius autem libro tertio Saturnalium Consules, Prætores, & Dictatores Lauinij rem diuinam solemniter dis Penatibus pariter & Vestæ scribit facere consueuisse, cum magistratum inibant.

Cumanis.

Lauinium sacris Troianis celebris.

Veliternos Latini populum, ciuitatem Velitras vocant, Celestianus etiam more patrio appellari, ac ciuitatem Βελιτραν, quam centum septuaginta quatuor stadijs, neque longius, Roma

Veliterni populi in Latio.

Velitra colonia quando. Roma distare, ex Phlegonte docet Stephanus. Colonia Romanorum facta est anno Vrbis conditæ CCLIX. Inter Volcos & Latini nominis populos numerantur Veliterni Coranans & Volanis vicini. Hoc bello cum alijs Latini nominis deuicti, quia toties rebellarent, grauius etiam puniti fuerunt. Muri ciuitatis deiecti, & senatus inde abductus Romam, trans Tiberim habitare iussus est, in agrum verò senatorum noui coloni missi sunt, sicut libro octauo latius memoratur à Liuiò. Celebris demum fuit colonia origine gentis Octauiae, vt Suetonius in Augusto tradit. Laudatur à Plinio libro xiv. cap. vi. inter vina, quæ in vrbis Romæ vicinia nascuntur, etiam Veliterninum, vt appellat. Cuius meminit & Silius Italicus libro octauo. Nunc verò temporis non vsque adeo est in precio, cum non daret nisi sapa conditum.

Ve puniti Veliterni propter rebellionem hoc anno fuerint.

Augusti patria Velitra. Veliterninum vinum.

AVCTORVM LOCA EMENDATA, VEL EXPLICATA
ANNALIVM POPVLI ROM. LIBRO QVARTO.

Plinij maioris, pag. 254. 278. Diodori Siculi, pag. 255. 256. 262. 273. 275. & sequentibus multis. T. Liuij, pag. 255. 257. 259. 262. 267. 273. 279. & alijs sequentibus. Plutarchi, pag. 258. 202. A. Gellij, pag. 262. Pomponij Iuriscos, pag. 267. Castodori, pag. 262. 273. 279. & sequentibus. Ciceronis, pag. 262. 277. 284. 294. L. Flori, pag. 295. 308. Auctoris de viris illustribus, pag. 262. Tabularum Græcarum, pag. 275. 288. 291. 300. 307. Censorini, pag. 299. Quinctiliani, pag. 277.

FINIS LIBRI QVARTI.

AEQVICOLOA.
LIBER V. ANNAL. POP. ROM.
PER STEPHANVM VINANDVM
PIGHIVM, CAMPENSEM.

PRÆFATIO IN LIBRVM V.
A D

AMPLISSIMVM VIRVM
D. CHRISTOPHORVM AB ASSONLEVILLE,
ÆQVITEM AVRATVM, ALTEVILLÆ, ET BOVCHOLTII
DOMINVM, AC PHILIPPI HISPANIAR. REGIS CATHOLICI
APVD BELGAS SVPREMI SENATVS VTRIVSQ. CONSILIARIVM, & G.

V. M. rerum publicarum regimina consideramus, vir amplissime, ciuitatumq. maximarum condiciones atque formas penitus introspicimus: nullam ipsis diuturnam felicitatem humana quavis industria conseruari potuisse reperimus, sine iuris æqui subsidio. Legum namque disciplinaque publicæ temperata moderatio, & præmiij, pœnæq. iusta executio, domi pacem atque concordiam conseruat; animorum vincula firmat, & totum ciuitatis corpus nutrit non solum; sed etiam viribus ac neruis validis adauget. Dum ipsa membra inter se consentientia respiciunt ad vnum scopum; ad publicum scilicet bonum magis, quam ad priuatum quæque suum commodum laborando. Et hac quidem virtute ciuitas Phœbi illam harmoniam musicam imitatur, iuris, scilicet, inter ordines atque membra temperati, & legum æquarum cultu concordit: quo quidem solo vitam felicem, atque salutem suam conseruat, non secus ac in Phœbea cithara diuersi nerui, varia tonorum proportionem coæquati, dulcem ac gratam consonantiam proferunt. Non igitur ineptè Demosthenes orator bonas leges ciuitatis animam esse dixit. Vt enim corpus, anima diffuente, languido pondere suo concidit, sic etiam ciuitas sine legibus æquis diu feliciter agere, saluaque consistere nequit. Sed ijs destituta, iustitiam facile deserit, moxque contumelijs, iniurijs, atque sceleribus scatens, tanquam intestinis vermibus, interno suo morbo dissoluta perit. Atqui notatu & admiratione non videtur indignum, quod auctores probatissimi plures ex antiquissimorum philosophorum scriptis memoriæ nobis produnt, vates esse debere ciuitatum leges; nec rectè populos institui regive posse sine futuri scientia. Et huic arti in primis præsidere temperantiam prudentiam tutricem volunt, quæ vanos ac temerarios animos reijcit, probos atque moderatos eligit, instruit, & ad prouidentiam vaticiniaque prouehit, vt à talibus hominum genus institutum, legibusque formatum, moderatè viuat, agatque feliciter. Nam custos hominum vitæ Sophrosyne siue temperantia hæc est, vt in Charmide Plato

In æquum publice felicitatis fundamentum.

Phœbi, lyra poetica quid significare vellet.

Anima ciuitatis bona lex.

Legislatores ciuitatis vates esse debere.

Temperantia vitæ humana custos, & tutrix prudentiæ.

Diapason.

Orthyam modu-
lato.Imperium na-
tura iustifi-
catur quod.Legibus aequis
feruire debet
omnis potestas.Romanae civi-
tatis status post
Reges exactos.Causa discor-
diarum qua
fuerat.Remedium co-
tra civiles dis-
sentiones qui
numerantur.Romanae civi-
tatis lyra sen-
sim reconciliata.

Nuncupatio.

Plato nos docet, quæ nunquam subreprete incertiam, iniquitatemque barba-
ram viribus suis grassari sinet. Ut autem hæc virtus, instar harmoniæ, quæ dia-
pason dicitur, in ciuitate legibus æquis constituta, sese per omnia eius mem-
bra diffundat, officiorum mirabili concentu cuncta dirigens; discrepantia
concilians, disparia adæquans, luculent et idem Plato disserit in quarto de re-
publica. In aurea igitur Phœbi, vel legislatoris vatis lyra nascens hæc dea, se-
cundum edicta legitima Orthyam quod aiunt, virtutis omnifariæ, simulque
imperij perfecti modulatione profert, ad quam auribus attentis omnes etiam
exteri populi choreas ducere gaudent. Nam maximè iustum est natura impe-
rium, quo prudentiores ignaui, meliores peioribus dominantur, quemadmo-
dum de legibus quarto pulchrè disserit idem Plato, Pindarum poetam redar-
guens, quod secundum naturam imperio iusto potentiores, inter animalia
quæcunque dominari imbecillioribus canat. Sed violentum magis, quam ius-
tum videtur hoc imperium, nisi spontè lubenterque fuerit ab imbecilliori-
bus susceptum. Legibus enim æquis seruire debet imperium, & omnium ma-
gistratum potestates, quæ idcirco subiectæ quoque esse, & parere coguntur
legitimæ ciuium voluntati, quæ leges ipsas consensu publico constituit, &
firmat. Itaque potestas publica, atque imperium iustum æqui iuris habeatis
obsequentes ciues regere, & vim suam legum in primis armis exercere, rebelli-
busque iugum imponere debet, si nomen ac maiestatem suam conseruare ve-
lit; alioquin sibi haud dubium præcipitum, subiectis que populis magna peri-
cula creat. Ut autem Romana ciuitas excussio regum iniquo nimiumque du-
ratione, per annos amplius ducentos internis sæpe malis quassata fuerit, ut que
discordijs, atque secessionibus diuisa nutando ruinam aliquando minabatur,
ista multo sanguine concretæ potentæ moles, prioribus annalium libris de-
monstratum est, ut ea latius hic repetere non sit operæ precium. Ex quibus lu-
ce clariùs patet, discordiarum causas fuisse, & secessionum pericula semper
nata esse, ex æqui iuris defectu, & iniqua bonorum atque honorum distribu-
tione: dum plebes infima scœnoribus obruitur, agris à locupletioribus pelli-
tis, nobilitas interim sibi sacerdotia, auspicia, magistratus, imperia, atque om-
nem potestatem, exclusis plebeijs hominibus, arrogare contendit. Quæ quis-
dem iniqua rerum dispensatio, magnam inter ciueis animorum dissensionem
produxit, atque mirabilem imperij atque maiestatis: *deperit* siue languorem in-
administranda republica generauit. Itaque in hunc modum luxatis, dissipatis
que neruis, Romanæ ciuitatis lyra frequenter dissona surdaque manebat. Ce-
terum hisce malis remedium oportunum, ab optimis plerisque ciuibus, qui-
bus reipub. maior, quam priuati commodi cura fuit, ut à M. Menenio Agrip-
pa, Poplicolis, M. Camillo, & alijs sæpe quæsitum, & in extremis etiã pericu-
lis inuentum fuit. Nam omni studio laboratum, atque pronisum semper fuit,
ut ad cædes, sanguinemque civilem res non peruenerit, & ne respublica præ-
ceps à scopulis altis, ut aiunt, in pelagus rueret, varijs legibus occursum fuit.
Tam scœne bri rei, quam agris possidendis modus præscriptus, connubia, au-
spicia, magistratus, imperia, sellæ curules, laureæ triumphales, honores, cete-
raque reipublicæ commoda plebi à patricijs, post varia certamina, multasque
contentiones tandem communicata sunt. Sic demum Apollinæ rationis ple-
stro ductuque nerui Romanæ lyre æqui iuris proportionè concinnati, periu-
cunda populis harmonia resonare cœperunt: & æqui composita ciuitas re-
conciliatis inuicem ordinibus, æquum publicè colendo, varijs atque insigni-
bus virtutum exemplis efflorescens imperij sui potentiam atque maiestatem,
Gallis eiectis, per vniuersam Italiam adauxit, & propagauit, quemadmodum
Aequicola hic noster annalis repræsentabit latius. Qui tui clarissimi nominis
auspicijs

auspicijs optimis, vir amplissime, fretus, nuncaudet in lucem prodire, & ad te
properare. Miraberis, sat scio, nostrum hunc exoticum citharæcedum, rogabis-
que mox, quis sit? quid velit? moliatur ve noui? Phœbus quidem est, citharam
pulsans, & motum igneum diuini luminis significans; qui mentes hominum
illustrat & excitat ad veræ rationis intellectum; qua rerum dissimilium varij
casus iusta dispensatione moderari possunt ad humani consortij felicitatem,
ciuitatisque publicam concordiam. Princeps igitur boni consilij in ciuitate
sua linguæ plectro legum ac morum harmoniam quasi cælestem, hoc est, iusti
imperij vim atque potentiam format & propagat, non secus ac in lyra sua
Phœbus Musarum choræam ducere fingitur; hoc est, quemadmodum om-
nium artium & officiorum opera diuini luminis virtus in animis hominum
temperare cognoscitur. Vim imperij quidem antiquitas quandoque per gry-
phum significare voluit Apollini vel Soli sacratum animal, quod aquilæ vo-
lucrum reginæ, & leonis quadrupedum Regis mixta forma visum ipsis fuit
mysticè exprimere. Qua quidem demonstrant, excellentem animi corporif-
que fortitudinem, vim imperij atque maiestatis quandam in se habere, quam-
diu æquitatis & iustitiæ ad citharam sese regit. Hanc igitur obseruat gryphus,
& concentum eius attentus auscultat arrectis auribus, in sacro sedens rerum
expediendarum tripode: nimirum, in obscura quidem, & tecta difficili & per-
plexo Pythonis, id est, ignorantia putidæ corio cortina, sed tribus vsque pe-
dibus stabilis, quos præsentium, præteritorum, & futurorum, prudens confi-
derationis circulus connectit, & firmat. Cui circumuolutus est Epidaurius
anguis, assurgens ex imo citharam versus; qui Regem custodem imperij no-
tat. Nam genius prudentis Regis habetur draco vigilans, quem cristatum ac
palearibus galli gallinacei insignem pingebant in hieroglyphicis suis Ægy-
ptij, ut Orus auctor est. Quinetiam sceptrum regium inter duos erectos dra-
cones cristis & palearibus insignes positum sæpe vidimus in similibus astiti-
quorum notis: quo nobis haud dubiè demonstrant, imperij maiestatem vi-
gilandi prudentia conseruandam esse. Verùm de his iam apud te nimis mul-
ta. Quapropter ne te diutiùs distineam, nil aliud impresentiarum peto, quam
ut tuæ comitatis, atque humanissimæ hospitalitatis ianua huic histrioni no-
stro peregrino pateat: nec graue sit, maiorem in modum precor, istud perexi-
guum meum munusculum, non leue tamen meæ veteris erga te obseruantia
pignus, ea humanitate, qua me ipsum complecti olim soles, excipere. Hoc ip-
sum autem pro tuo singulari in bona studia affectu te facturum non modò,
sed lætis etiam auspicijs tui fauoris frigidam equo meo sudanti te suffusurum
esse, mihi maximè persuadeo. Quod si consequutus fuero, diuturni mei labo-
ris fructum me tulisse haud exiguum existimabo. Vale. Sanctis è colonia Tra-
iana, VIII. Kal. Septemb. Anno S. N. ∞. D. XCIII.

Explicatio cha-
racteris quinti
huius libri.Princeps bonus
Phœbi officium
explor in ciui-
tate.

Gryphus quid.

Tripsis quid.

Serpens draco
quid.Sceptrum ve-
gisti inter duos
dracones quid.Conclusio præ-
fationis, cum
beneuolentiæ
captatione.

Ee CHARA-

CHARACTER AEQVICOLAE LIBRI V.

AEQVISONA. PANGIT. CITHARA. ROMANVS. APOLLO.
IMPERII. VALIDVM. PERPLEXO. CORPORE. GRYPHYM.

Character Aequicolae libri quinti annalium ex marmoribus antiquis desumptus, Apollo citharædus est, in tripode suæ lyrae concentu, & oraculorum carmine gryphum assidentem instruens. Anguis cum crista & palcaribus galli gallinacei ex imo tripodis exurgens Apollinem & citharam versus pingi debet, & est eiusdem argumenti; notatque inter alia Aesculapium Apollinis filium: quem ex Epidauro Romam tali specie peruectum fuisse constat, sicut in hoc annali refertur suo loco. Sed character hic apertius explicatur in præfatione libri.

ARGUMENTVM. LIBRI. V.

ANNALIVM. ROM.

AEQVICOLA Liber quintus annorum LV. complectitur historiam, incipiens ab Urbis anno CDXVI. declarat, quæ ratione, reconciliatis ordinibus, populus Romanus domi ius æquum varijs legibus colere, reip. potentiam, virtutum exemplis præclaris firmare; collectisque concordi consensu viribus, per bella fortia iugum imperij sensim vniuersæ Italiae imponere cœperit. Prosequitur igitur bella cum vicinis populis, qui incrementum istud Romani imperij molestè ferebant, & quidquid memoria dignum præterea domi sit gestum, hoc ordine. Auruncis deditiis Romanus contra Sidicinos auxilium misit. Prætor de plebe primus Q. Publilius Philo, qui Consul & Dictator antè fuerat, est creatus. De Calenis à M. Coruo deuictis triumphatum, & Cales deducta est colonia, & Campanis, partique Samnitium data ciuitas sine suffragio. Declaratur deinde diligenter, quomodo anni CDXX. historia in Lulio, & alijs qui Lulium sequuntur, intercederit; & quo tempore Alexandria in Ægypto condita, & Acerranis, Fundanis, ac Formianis Romana ciuitas data est. Lustrum XXIII. Romæ conditum, quo duæ tribus, Mecia

Bello Campani sub iugum missi.

Cales colonia.

Alexandria in Ægypto condita quando. Tribus aucta.

Mecia & Scaptia adiectæ sunt. Prima veneficij questio Romæ fuit ob pestilentiam muliebri fraude inuictam Urbis grauisimam, qua plures damnatæ sunt. Priuernatibus bello deuictis, ob egregium legati responsum venia, & ciuitas data est. Samnitibus ob agrum Fregellanum ademptum ab amicitia deficientibus bellum indictum fuit, & Palæopolitani post longam obsidionem deditio capti à Q. Philone, qui primus post consulatum prorogato imperio proconsule de his triumphauit. Lex Pætelia Papiria Romæ de nexu lata est à Consulibus ex S. C. ne quis ciuis ob debitum vinciretur. Cum vestinis Samnitium socijs bellatum prosperè, & L. Papius Cursor Dictator magistrum equitum suum Q. Fabium Max. Rullianum extremo supplicio punire voluit, quod absente se contra imperium cum Samnitibus pugnasset. Qui militum fauore & auxilio licetorum è manibus elapsus Romam profugit, ubi à persequente Dictatore, tandem senatus atque populi precibus vita donatus fuit. Dictator suscepto in Q. Fabij locum L. Papius Crasso mag. e. Q. iussus continuare bellum. Samnites prælio ingenti fractos pacem petere compulsi, de quibus triumphauit. Samnites non diu post fractis quas impetrarant inducijs, cum in belli societatem Apulos traxissent, rebellarunt, sed magno, & ancipiti prælio victi sunt. T. Veturius & Sp. Postumius Coss. iterum facti, apud Caudium in Samnio imprudenter exercitum omnem in insidias duxere, & ab hostibus inter montes obsessi fœdus iniquum, ac pacem infamem acceptare coacti sunt, & tanquam victi, spoliatis armis cum singulis vestibus omnes sub iugum missi sunt. Quam pacem populus Rom. vt iniussu senatus populi que factam auctore Sp. Postumio Cos. mox rescidit, & Coss. cum quaestoribus & tribunis militum, qui fœdus tam deforme sponderant, hostibus per fœcialem victos dedit. Sequentis anni Coss. L. Cursor & Q. Publilius bis prælio victis Samnitibus, & sub iugum vicissim missis, & receptis cum Luceria sexcentis equitibus, qui obsides fœderis daterant, priorem illam ignominiam victorijs eximijs aboleuerunt. Campanorum occulta coniuratione detecta, Dictator anquirendi puniendique criminis causa dictus est C. Manij, qui cum Romæ ambitus coitiones aduersus rempub. factas querere cœpisset acerbius, & à nobilitate criminetur, sua sponte mox se dictatura abdicat, vt priuatus accusari, & causam dicere posset. Reus cum equitum magistro M. Foslio factus, aduersus nobilium testimonia palam absoluitur. Samnitibus deuictis induciæ biennales datæ sunt. Lustrum XXV. condito duæ tribus adiectæ sunt, Ventina & Falerina. Capuanis petentibus præfectus administranda reip. & leges datæ sunt, sicut etiam non diu post Antiatibus Volscis. Samnites ob Saticulam obsessam rebellarunt, cum quibus varia fortuna pugnatum fuit à diuersis ducibus. Ap. Claudius Cæcus censor factus aquam Claudiam Urbis induxit, & viam Appiam strauit, & censuram contra legem Aemiliam per quinquennium retinuit. Tibicines Romani Ap. Cæci censoris edicto irritati vrbe relicta Tibur migrant, ubi vino inebriati nocte plaustris Romam reuehuntur. Leges de tribunis militum comitiatis, & 11. viris naualibus primum late. Ab Etruscis qui Samnitibus sociarant contra Romanos, insignes victoriae parte sunt, & cum Sallentinis nouis hostibus bellari cœptum est. Cum Samnitibus petentibus fœdus renouatum, & cum Aequis debellatum est. Cn. Flavius scriba fastos publicando ædilis curulis & simul tribunus plebis à forensi factione plebeia creatus est. Quæ cum comitia & campum sepius turbaret, à Q. Fabio Rulliano censore in quatuor urbanas tribus redacta est. Etruscis deuictis biennales induciæ datæ sunt, & lex de prouocatione ad populum à M. Valerio Coruo Cos. tertium diligentiore sanctione firmata, & Ogulnia lex de sacerdotijs augendis, & plebi communicandis est lata. Lustrum XXIIX. tribus adiectæ sunt Anienis, & Terentina Samnitibus Picentes ad arma sollicitantibus bellum denuò indictum, & Nequinates deuicti sunt, sicut & Etrusci, & Samnites coniunctim vno ingenti prælio: in quo Ap. Claudius Cæcus Cos. ædem Bellona vouit. Fœneratores & pecuarij ab edilibus multati. Minturnam & Sinuessam colonia deductæ. Cum Q. Fabius & P. Decius Coss. contra Samnites, Etruscos, Gallos & Umbros, ingenti prælio dimicarent, & Romana res in discrimine versaretur, P. Decius Cos. se pro exercitu disinjeris deuouit, & inter confertos hostes pugando

Samnites à se deue deficiunt. Palæopolitani victi.

Pætelia Papiria lex.

Samnitibus petentibus pacem induciæ datæ sunt. Caudina pax.

Caudina deditio.

Victoria de Samnitibus præclara.

C. Manij Dictatoris integritas.

Samnites victi.

Tribus aucta. Capuanis petentibus leges & Præfectus datus.

Ap. Claudij Cæci censura quinquennalis.

Tibicines Romani migrant Tibur.

Etrusci & Samnites victi.

Fasti publicæ.

Lex de prouocatione.

Tribus aucta.

Fœneratores multati.

P. Decius Cos. se deuouit in prælio.

Etruscis potestibus in Italia data, & Samnites ad Aquiloniam victi.

Aesculapius Romam aduectus.

Q. Fabij Gurgesis victoria de Samnitibus.

M. Curij Dentati victoria.

Plebs Romana secessio tertia.

Mania lex.

Galli profligati.

Tarentinum bellum oritur.

pugnando cadens patris exemplo, morte sua victoriam Romanis peperit. Etruscis deuictis inducite annorum XI. data sunt. L. Papirius Cos. Samnitium exercitum delectu sacro coactum ad Aquiloniam graui praelio contudit, castra & Bouianum eodem impetu cepit, & vterque Coss. de iisdem hostibus ob plures victorias triumpharunt. Cum pestilentia in Vrbe laboraretur, Sibyllino oraculo Aesculapius ex Epidaurio Romam est translatus, cui edes in insula Tiberina consecrata est. Q. Fabius Gurges Cos. cum male contra Samnites pugnaasset, & in senatu de remouendo illo ab exercitu ageretur: pater Rullianus hanc ignominiam deprecatus, se legatum filio iturum senatui promisit. Cuius consilio atque opera filius vsus, caesis Samnitibus triumphauit, & hostium Imperatorem C. Pontium captum securi percussit. M. Curius Dentatus Cos. Sabinis & Samnitibus subiugatis, bis in eodem magistratu triumphauit. Coloniae deductae Castrum, Sena, atque Hadria. Treveri capitales primum lege Papiria creati sunt. Plebs Romana graui & longa seditione commota, tertiam a patribus secessionem fecit in Ianiculum, unde a Q. Hortensio Dictatore reducta, & reconciliata est, a quo leges equandi iuris caussa latae sunt. Quo tempore & Mania lex de patrum in comitijs approbandis auctoritate lata est. Boij Galli a P. Dolabella Cos. victi & profligati, & Senones delecti sunt. In quo bello M. Liuius duce hostium Drauso cominus caeso, Drusi cognomen sibi posterisque suis est adeptus. C. Fabricius Cos. de Samnitibus, Lucanis, & Brutijs triumphauit. Tarentini classe Romana direpta, praefectoque classis occiso, legatos insuper conquestum venientes violarunt.

HÆC EX AVCTORIBVS

T Liuius, Diodoro Siculo, Cassiodoro, Mariano Scoto, Tabulis Fastorum Graecis, Paulo Orofio, Tabulis Consulium antiquis Io. Cuspiniani, M. Cicerone, Nummis antiquis, Stephano Byzantino, Dionysio Halicarnassaeo, Plinio maiore, Strabone, Sernio grammatico, Virgilio poeta, Ptolomaeo geographo, Silio Italico, Horatio, Martiale, Iuuenale poetis, Velleio Paterculo, Valerio Maximo, Io. Zonara, Plutarcho, Fastis Capitolinis, Gregorio Haloandro, Henrico Glareano, Iulio Solino, Eusebio, D. Augustino, M. Varrone, Suida, Auctore de viris illustribus, Eutropio, Io. Cuspiniano, Pomponio Mela, L. Floro, Sex. Pompeio, Marmoribus antiquis, Pomponio Iuriscos. Ouidio poeta, Iulio Frontino, Asconio Padiano, Sergio Sulpicio Iuriscos. A. Ofilio Iuriscos. Cincio. M. Valerio, Censorino, Lucretio poeta, Licinio Macro, A. Gellio, L. Pisone, Q. Tuberone, Sex. Aurelio Victore, Claudio Quadrigario, Caio Iuriscos. Vlpiano Iuriscos. XII. tabulis, Commentarijs pontificum, Fabio Vestale, Medrodoro Sceptio, Athenaeo, M. Messalla oratore, Onufrio Paneuino, Lelio Felice, Iustimiano, Macrobio, Sallustio, Nonio Marcello, Hadriano Iunio, Polybio Megapolitano, M. Catone, Ennio poeta, Ammiano Marcellino, Aristophane, Antiocho.

AEQVI-

AEQVIQVICOLOA

LIBER. QVINTVS.

ANNALIVM. ROM. STEPHANI.

PIGHI CAMPENSIS

ANNI. P. R. C. CDXVI.

Consules.

C. Sulpicius. Ser. f. Q. n. P. Aelius. P. f. * P. n. * Patus Longus.

S VLPICII tertius consulatus extat in fragmentis Capitolinis, ex quibus nomen integrum descripsimus in hoc eius primo consulatu. Citantur ambo correcte satis a Liuius, Mariano & Cassiodoro. In Diodori codicibus deest P. Aelius, cuius loco proximè sequentis anni Consul L. Papirius est repositus. Tabulae Graecae Patum, & Longum suggerunt: sed mendose pro P. Aelio scripsere librarij.

Bellum inter Auruncos & Sidicinos ortum est. Minucia virgo Vestalis incesti conuicta sub terram viua defossa est, ad portam Collinam: loco Campi scelerati nomen remansit. Liuius libro VIII. Orofius libro III. cap. IX.

C. Claudius. * Ap. f. Ap. n. * Crassus. Regillensis. II. Dict.

C. Claudius. // f. // n. Hortator. Mag. eq.

Reigerundae caussa: Vitio. facti. abdicarunt.

Aurunci in deditionem ante accepti a T. Manlio Cos. cum alijs Latinorum populis, contra Sidicinos Romanorum implorarunt auxilium. Quod cum ipsis esset decretum a senatu, antequam Consules ab Vrbe exercitum abducerent, fama adfertur Auruncos metu hostium deseruisse ciuitatem, profugosque cum liberis, & coniugibus Sueffam communiisse. Quapropter in senatu Consilibus fenatus, quorum cunctatione proditi focij essent, Dictatorem dici iussit. Dictus est C. Claudius Regillensis, & magister equitum C. Claudius Hortator. Religio inde iniecta de Dictatore, quem augures vitio creatum cum declarassent, ipse & magister equitum magistratu se abdicarunt. Liuius lib. VIII.

Prator.

T. Manlius. L. f. A. n. Imperiosus. Torquatus. II.

Aediles curules.

Cum iam summi magistratus omnes non generis, sed virtutis darentur promiscue ex aequo praemia, & mox etiam praetura communicari plebeijs coeperit, non amplius alterius arbitror annis, ut haec tenus, curulis aedilitas inter patricos deinde ac plebeios est variata, sed libero, ut ait Liuius, populi suffragio, ut ceteri magistratus, patricijs plebeijsve hoc fere tempore dari coepit. Animaduertimus tamen, raro patricium habuisse collegam plebeium in isto magistratu: sed saepius vel ambos patricos, vel ambos plebeios fuisse aediles curules, vsque ad extrema fere reipublicae liberae tempora.

P. Cornelius. // f. // n. M. Papirius. * L. f. M. n. * Crassus.

Rufinus.

Aediles plebis.

[C. Petillius. C. f. C. nepos.] [L. Allienius. L. f. L. nepos.]

Tribuni plebis.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

Cn. Domitius. // . f. // . n. Caluinus. // . L. Plautius. // . f. // . n. Venno.
C. Pœtelius. C. f. C. n. Libo. Vifolus. // . [M. Aulius. M. f. M. n. Cerretanus.]
D. Iunius. // . f. // . n. Brutus. Scœua. [Q. Pomponius. Q. f. Q. nepos. // .]
Cn. Fuluius. Cn. f. // . n. Centumalus. M. Fuluius. // . f. // . n. Flaccus.
[C. Sempronius. C. f. // . n. Sophus. // .] L. Atilius. // . f. // . n. Regulus.

Quæstores urbani.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Quæstores militares.

// . // . // . f. // . n. // . C. Longi } Coss. in Campania.
// . // . // . f. // . n. // . P. Pæti. }

P. Cornelius. * P. f. * // . n. Scapula. [L. Iulius. L. f. L. n. Iulus.]
[Q. Decius. Q. f. M. n. Mus.] C. Caruilium. C. f. // . n. Maximus.

Ex his P. Cornelius Scapula Cos. abhinc anno nono reperietur. Hunc verò iuuenem, quod rarò contigit, antequam sella curuli sedisset, Pontificem max. fuisse creatum abhinc anno circiter quarto, nobis auctor est Lilius libro xxv. C. Caruilium viri magni Sp. Caruilij, cuius duo consulatus totidemque triumphus clarissimi bello Samnitico, & Tarentino fuere, facti Capitolini patrem indicant. Reliqui duo Quæstores ex ordine temporum distributi sunt.

ANNI P. R. C. CDXVII.

Consules.

L. Papius. L. f. M. n. Crassus. K. Duilius. * K. f. K. * nepos.

L I V I V S, Marianus, & Cassiodorus ita ferè nominant hos Consules. At in Diodoro mendosè proculdubio Valerius Cæso legitur, pro Cæsonè Duilio. Meminit pulchrè Consul Cicero in epistola ad Pætum, quam antea adduxi, L. Papius Crassus, (inquit), quadriennio postquam Dictator fuit, Consul factus est cum K. Duilio. Hæc Cicero, vbi commodo prænomen Duilij debet restitui. Tabulæ Græcæ Crassum, & Duilium proferunt.

Bellum cum Calenis ortum, quæ ciuitas Aufonum erat, & cum Sidicinis arma coniuuenerat, sed vno nō magno proelio duorum populorū exercitus fusus est. Lilius lib. v. III.

Prætor.

Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo. Primus. de plebe. Creatus anni superioris exitu Sulpicio Consule aduersante, qui negabat rationem eius se habiturum. Attamen Prætor est factus, senatu, cum in summis imperijs id non obtinisset, minùs in prætura tendente. Lilius libro viii. meminit, & libro x. Porro Consul & Dictator iam fuerat Publilius cum hunc magistratum cepisset. Non enim spernebant eius sæculi homines post summa imperia ad minores magistratus descendere, atque præturas, ædilitatesve pro vsu reip. sæpius resumere; quod & Valerios, Papios, Fabios, pluresque alios amplissimos viros fecisse cognoscemus. Adæquatissimis enim ordinibus, sublataque per leges contentionum materia, non ambitione, factionibusve certatum est ampliùs; sed pro se quisque reip. studebat in commune, atque solis benemeritis ad honores tendere gloriosum existimabatur. Igitur inclytarum hoc sæculo virtutum seges amplissima nasci Romæ coepit, & vniuersalis imperij pulcherrima fundamenta iacta sunt.

Aediles

Aediles curules.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
Sp. Postumius. // . f. // . n. Albinus. P. Valerius. * M. f. P. n. * Poplicola.

Aediles plebis.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
P. Sallonius. // . f. // . n. * Sarra. * [P. Silius. Q. f. Q. nepos.]

Tribuni plebis.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

M. Antonius. // . f. // . nepos. // . M. Claudius. // . f. // . n. Marcellus. // .
C. Plautius. P. f. P. n. Decianus. // . C. Plautius. C. f. C. n. Proculus. Qui postea Venox appellatus est.

L. Genucius. * L. f. M. n. * Auentinensis. // . // . [C. Marcius. C. f. C. n. Rutilus.]
[M. Marcius. M. f. M. n. nepos. // .] [P. Publilius. P. f. Voler. n. Philo. // .]
[C. Popillius. M. f. C. nepos. // .] [L. Confidius. M. f. M. nepos.]

Quæstores urbani.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Quæstores militares.

// . // . // . f. // . n. // . L. Crassi } Coss. in Campania.
// . // . // . f. // . n. // . K. Duilij }

[Sp. Veturius. L. f. L. n. Crassus, Q. Aulius. Q. f. M. n. Cerretanus. Cicurinus.]

L. Fuluius. L. f. L. n. Curuus. [M. Aebutius. M. f. M. n. Elua.]

Q. Aulium & L. Fuluium ex tabulis Capitolinis descripsimus, in quibus horum existant equitum magisteria. De alijs duobus nil ampliùs addo.

ANNI P. R. C. CDXVIII.

Consules.

M. Valerius. M. f. M. n. M. Atilius. * M. f. * // . n. Regulus.
Coruus. // .

C V R A belli cum Sidicinis & Calenis effecit, annitentibus magnopere patribus, vt Imperator ea tempestate maximus M. Valerius Coruus Consul quartum crearetur. Collega additus Coruo M. Atilius Regulus. Ira recenset hos Consules Lilius. Eisdem habent Marianus, Cassiodorus, & Diodorus, sed cognomina omiserunt, quæ reperiuntur in tabulis Græcis, Regulus & Coruinus, perperam pro, Coruus, cui numerus adiungendus; sicut & in Diodoro.

M. Valerio Consuli Caleni prouincia extra sortem data est. Is exercitu victore à superioribus Consulibus accepto ad Cales, vnde bellum ortum erat, profectus, cum hostes memoria superioris certaminis adhuc pauidos primo impetu fudisset, moenia ipsa vineis, ac turribus oppugnare aggressus est. Lilius lib. viii.

L. Aemilius. L. f. L. n. Mamercinus. Priuernas. Dict.

Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo. Mag. eo.

Comitorum. habendorum. caussa.

Bello Caleno mature confecto, cum iam M. Valerius triumphasset, ut iam dicitur, maiorque pars anni restaret; ne M. Atilius expers gloriae esset, iussi ambo Consules aduersus Sidicinos ducere exercitum: sed antequam educerent, Dictatorem ex S. C. dixerunt L. Aciliam Mamercinum, isque magistrum equitum Q. Publilius Philonem dixit, cum quo comitia absentibus Consulibus haberet. Liuius libro VIII.

Prætor.

.. .. f. .. n. ..
Cn. Quinctilius. .. f. .. n. Varus.

Aediles curules.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..
C. Valerius. * C. f. C. n. * Potit. L. Valerius. * L. f. L. n. * Potitus. Flaccus.

Aediles plebis.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..
[M. Iuuentius. .. f. .. n. Thalna.] [Q. Canuleius. Q. f. M. nepos.]

Tribuni plebis.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..
L. Plautius. .. f. .. n. Venno. .. [C. Platorius. C. f. C. nepos.]
[L. Platorius. M. f. M. nepos.] [C. Racilius. C. f. C. nepos.]
[L. Fulcinius. L. f. C. nepos.] [T. Staius. T. f. T. nepos.]
[C. Numitorius. C. f. C. nepos.] [C. Antius. C. f. C. n. * Restio *]
[M. Macilius. C. f. C. nepos.] [C. Lucerius. C. f. C. nepos. II.]

Quæstores urbani.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..

Quæstores militares.

.. .. f. .. n. .. M. Corui }
.. .. f. .. n. .. M. Reguli } coss. in Campania.
L. Papirius. * L. f. L. n. * Mugillanus. Qui Consul sequetur, stirpe, ut apparet, consulari natus.
A. Cornelius. * A. f. P. n. * Cossus. Aruina. Hic postea princeps foecialium deditionem Consulium, Quæstorum, aliorumque sponforum Caudinae pacis fecit, ut Liuius libro IX. Filius hic maior fuit, ut videtur, A. Cossi, qui Dictator, bis Cos. & bis magister equitum fuit; & frater P. Cossi bis item Cos. & Censoris.
L. Iulius. .. f. .. n. Libo. Perantiqua Libonum domus est in Iulia gente patricia, quæ hoc quasi tempore ad magistratus peruenisse videtur: cum huius L. Libonis nepos, ut mamora Capitolina monstrant, ad consulatum atque triumphum peruenerit, ut suo loco constabit. Itaque tridentem æreum antiquissimum Antonij Perrenoti Cardinalis Granuellani patroni mei huius ferè temporis esse suspicor, eum his characteribus. L. PVL. LIBO. supra nauem rostratam cum falcis signo in prora, ut Saturni natem esse noscas. Nam primæui moris erat Romano, nummos signare cum Iano bifronte laureato, & naui heroum urbium conditorum, atque cultorum Italiae aduentum notante.
[M. Aulius. Q. f. M. n. Cerretanus.] Frater fortasse Q. Aulij bis deinde Consul, de quo supra loquuti sumus.

M. VALERIUS. M. F. M. N. CORVVS. III. COS. IV. AN. CDXIIIX. DE. CALENEIS. IDIBVS. MART.

Obsidione cinctis Calibus, dum ad expugnationem necessaria parantur, M. Fabius captiuus Romanus per negligentiam custodum festo die vinculis ruptis per muros inter opera Romanorum elapsus, perpulit M. Valerium Cos. ut vino, epulisque sopitos hostes scalis aggredere ex improviso, nec maiore certamine capti cum vrbe sunt Aufones, quam acie fusi erant. Præda fuit ingens, præsidioque imposito Calibus reductæ Romam legiones. Consul ex S. C. triumphauit. Liuius libro VIII.

Calais oppidum scalis capium.

Calenos Stephanus καλησιανος, appellat, ex Dionysij Halicarnas. libro xv. urbemque Calenorum καλησιαν, nisi forte librariorum is est error, & καλησιανος dicendi sint, vrbsque καλησιαν. Pli-nius, & Strabo Calenum, Seruius Cale; Ptolemæus verò cum Virgilio, & Liuius pluraliter Cales vocant. Quamuis nonnulli distinguere velint Cales à Caleno; magis tamen placet eorum opinio, qui Calenum à Calibus nuncupatum, & hoc etiam nomine urbem cum agro appellari tradunt, Cales verò ciuitatem ipsam à conditore Calai Boreæ filio primum Calais Boreæ nomen habuisse. In qua opinione & Silius Italicus est: nam libro octauo belli Punici ita cecinit:

Quem genuere Cales, non parua conditor urbis
Ut fama est, Calais Boreæ, quem rapta per auras
Orithyia vagas Geticis nutrit in antris.

Postmodum Aufones tenuisse eam urbem auctor est Liuius, gentem celebrem, & magni nominis, tum etiam temporis, quo primum eam Romam bello tentarunt. Nam hos ita sollicitos gentis fama fecit, ut nihil magis curæ fuerit senatui, quam ut M. Valerius Coruus Imperator, ut dixi, tum clarissimus Consul in hoc crearetur, & ut eidem Caleni prouincia extra sortem decerneretur. Horum sanè temp. olim insignem & amplam valde fuisse indicio quoque sunt plurima, quæ ubique visuntur adhuc in Italia, exquisitissimi operis numismata, cum ex ære pulcherrimo, tum ex argento; quibus plerumque est insigne, taurus cum humana Iouis facie, cui supra volitans Victoria coronam imponit. Subscriptum nomen, CALENO. id est, Calenorum: Quo symbolo cæli ac Iouis fauore & humana industria partas per agriculturam opes & potentiam significasse videntur. Tenebant enim tunc vberimum Campaniæ tractum, monti Massico, Sidicino, Casilino, & agro Falerno contiguum. Vina habebant eximia, vnde quidam nominis etymologiam ducere volunt, καλος καὶ οἶνος scilicet. Laudatissimum erat enim antiquitus vinum Calenum, Strabone & Plinio auctoribus, quod etiam cum Falerno, Surrentino & Cæcubo contendere poterat. Vnde frequens eius mentio est apud poetas Latinos, Horatium, Martialem, Iuuenalem, & alios scriptores, quorum verba hic adducere nimis longum esset.

Aufones Caleni tenuere.

Calenorum resp.

potens.

Eorum numisma.

Vinum Calenum.

ANNI. P. R. C. CDXIX.

Consules.

T. Veturius. .. f. .. n. Caluinus. Sp. Postumius. .. f. .. n. Albinus.

Dictatore comitia habente creati hi Consules; quibus cognomina non addunt Liuius, Diodorus, Velleius, Marianus & Cassiodorus. Ea ex tabulis Græcis nostris adiunxi, veluti Cuspinianum ex suis fecisse videbam. Approbât autem tam Liuius libro IX. quam Val. Max. Velleius, Zonaras, alijque; qui Caudinam pacem per hos in secundo consulatu turpiter factam referunt, Veturio Caluini cognomen attribuentes, qui plebei Consulibus locum obtinere videntur. Postantij Albinij familiare scilicet cognomen addunt: quod idem exprimit Plutarchus in Parallelis, pacem & ipse Caudinam memorans. In Zonara quidem Tibertij prænomen Caluino tribuitur, idque librarij errore (ni fallor) alienius ex ore alterius forte scribentis περιεως, pro περιεως καλουινος: nam Liuij, aliorumque consensu T. Veturius appellatur. Huius in super filiam Valerius Max. libro VI. cap. I. T. Veturium vocat; & patri, quia illud idem filij erat, nullum prænomen addit, ex vsu, velut opinor, loquendi recepto.

to. Zonara locum.

Senatus consultum factum est de colonia deducenda Cales, & III. viri agris dandis idcirco creati, K. Dullus, T. Quinctius, & M. Fabius. Auctor est Liuius libro VIII. Cuius rei meminit ita Velleius Paternus: Abhinc annos cccI. Sp. Postumio, Veturio Caluino Cos. Campanis data est ciuitas, parti que Samnitium sine suffragio, & eodem anno Cales deducta.

Cales deducta colonia.

Campanis ciuitas sine suffragio data.

deducta

Vellej Pater-
culi lib. 11.

deducta colonia. Ceterum notæ numerorum, quibus annos à suo tempore supputat Vel-
leius, non parum fallunt: pro vt is auctor planè mutilus, & incorrectus ad nos peruenit.
Si numeres enim à M. Vinicij consulatu, cui opus suum dedicauit, decerunt anni quatuor-
decim. Consul enim fuit cum C. Cassio Urbis anno DCCXXCII. cui numero si demas an-
nos CDXV. remanebunt CCCXXIV. Et implicatiora sunt etiam quæ subijcit de Fundano-
rum & Formianorum ciuitate, & Alexandria condita; quæ profectò videntur Sibullæ
conturbata folia, si ea Liuius conferas.

P. Cornelius. // f. // n. Rufinus. Dict.

M. Antonius. // f. // n. Mag. eq.

Rei gerundæ causa.

Vitio. facti. abdicarunt.

Ingenti comparato exercitu Sidicini, & ipsi pro extrema spe dimicaturi enixè videban-
tur; & Samnium fama erat conciri ad bellum. Igitur Dictator ex auctoritate senatus à
Consulibus dictus est P. Cornelius Rufinus, & M. Antonius magister equitum. Vi-
tio creati cum videretur, magistratu se abdicarunt. Tum quia pestilentia infecura est, reli-
gio etiam incessit: & velut omnibus eo vitio contactis auspicijs, res ad interregnum re-
dijt. Ab interregno inito quintus demum interrex M. Valerius Coruus Consules creauit.
Hæc ferè Liuius libro octauo.

Prætor.

//. // f. // n. //
M. Papius. * L. f. M. n. * Crassus.

Aediles curules.

//. // f. // n. // // // f. // n. //
L. Cornelius. * L. f. * // n. Lentulus. [M. Geganius. M. f. // n. Macerinus.]

Aediles plebis.

//. // f. // n. // // // f. // n. //
Cn. Fuluius. Cn. f. // n. Centumalus. M. Fuluius. // f. // n. Flaccus.

Trib. plebis.

//. // f. // n. // // // f. // n. //
P. Sallonius. // f. // n. Sarra. // [L. Racilius. L. f. C. nepos.]
[T. Metilius. T. f. T. nepos.] [M. Sellius. M. f. M. nepos.]
[M. Scaptius. M. f. P. nepos.] [P. Silius. Q. f. Q. nepos. //.]
M. Mamilius. // f. // n. Vitulus. Q. Cædicius. // f. // n. Noctua.
[C. Memmius. C. f. C. nepos.] [P. Furius. L. f. L. nepos.]

Quæstores urbani.

//. // f. // n. // // // f. // n. //

Quæstores militares.

//. // f. // n. // // // f. // n. //
T. Veturij }
Sp. Postumij } cos. in Campania.
Cn. Cornelius. Cn. f. // n. Lentulus. [Ap. Claudius. Ap. f. P. n. Crassus.
Sabinus. Regillensis.]
[C. Acutius. C. f. C. nepos.] [Ti. Pontificius. M. f. M. nepos.]

ANNI.

A N N I . P . R . C . C D X X .

Consules.

L. Papius. Sp. f. L. n. C. Pætelius. C. f. C. n. Libo. Vifolus.
Cursor.

DIFFICILIS admodum, atque Alexandrio gladio dignus est nodus in horum tem-
porum historia, quam annalium vetustorum incertitudo, & diuersitas ita inuoluit: vt
nec dum Liuius, ceterive historici, cum Græci, tum Latini (quorum scripta ad nostra per-
uenire tempora) satisfaciant, nondum liquidè nobis aperiant oculos ad veritatis lumen
intuendum. Quinimo, si possit ingenuè dici, non parum offundunt caliginis; quando fa-
stos ac annales sequuntur non satis fidos. Ex quibus cum sibimeripsis parum aut nihil
certitudinis hauserint, laboris tamen tædio veritatem ipsam diligentius inquirere, & se-
ctari superfedent: negligentiamque dissimulando, historiam talem qualem nobis relinque-
re malunt, ac tenebras pro luce ostendere. Non vel ipse Lynceus porro perspexisset, anni
integri historiam simul cum Consulibus à Liuiio prætermittam ex annalium quorundam
ductu non admodum securo; nisi fastorum Capitolinorum columnæ triumphales scrup-
ulum iniiecissent grauem, cuius impatientia curiosior factus, vt ex historia eximeretur,
omni industria adnifus sum. Referunt autem M. Valerium Coruum Cos. // anno Urbis
CDXIIII triumphasse de Calenis, vt iam demonstratum est, & sexennio postea L. Aemilium
Cos. // anno CDXXIV. de Priuernatibus. Verùm hic triumphus in annum incidet CD-
XXIII. si Liuij, Diodori, & Cassiodori supputationem sequamur, qui quinque solummo-
do Consulium paria à M. Valerio ad L. Aemilium ponunt. Igitur vel omnis fastorum Ca-
pitolinorum ratio fallere postmodum debet, vel vnus annus est interserendus, cuius Li-
uius, & Diodorus non meminere, vt L. Aemilij consulatus, & triumphus in annum ca-
dant CDXXIV. Videtur hoc ante nos etiam animaduertisse Gregorius Haloander, qui Con-
sulium catalogum pandectis addidit, idque ex vetusto forsàn aliquo Cassiodori codice, qui
annum Consulibus vacuum hoc loco interserit, inter Sp. Postumium, T. Veturium, &
A. Cornelium, Cn. Domitium Consules, quod in alijs etiam fastis se repperisse annorauit
Glareanus. Cassiodori item quæ diuersa vidimus exemplaria, cum duplicent, & varient in
sequentium Consulium Cornelij & Domitij prænomina (nam Cornelius ab alijs Lucius,
ab alijs Aulus vocatur; item Domitius, in nonnullis Cneus, in aliquibus Caius) in suspi-
cionem me duxerunt, Consules desiderari, quorum prænomina essent residua, vt postea
declarabo. Atqui certius quicquam de ea re mihi non constabat, antequam Liuium &
Cassiodorum in anno Alexandriae Aegypti conditæ duabus ferè Olympiadibus discre-
pare animaduertissem ab Eusebio, Solino, & etiam Diodoro Siculo; quem æquè, ac Dio-
nyfium Halicarnassæum, quàm diligentissimè consulatus Romanos Olympiadibus ac-
commodasse cognoscimus. Itaque dum in disquisitionem venio, apud quosnam auctores
hic error manere posset; occurrit in primis cogitatio, quosdam annalium scriptores ex
duobus L. L. Papij Curfore scilicet & Mugillano, perperam vnum fecisse; simulq; duos
C. Pætelij consulatus in vnum contraxisse; atque eo casu huius anni Consulibus amissis,
historiam vel in annum superiorem (vt ex Diodoro liquet) vel ad tertium C. Pætelij con-
sulatum (quemadmodum ex Liuiio apparet) translata; annum verò illud spaciū, cuius
Consules perierant, per interregna diuersimodè interserunt fuisse. Aperuit hanc nobis
fenestram inter primos Solinus Polyhistor cap. xxxv. Aegypti miracula & res memorabi-
les describens, qui Olympiade cxii. Alexandriam conditam dicit, L. Papius Sp. f. C. Pæ-
telio C. f. Consulibus. Quæ Olympias anno Urbis CDXXI. in fastis Capitolinis adamussim
respondet ex Onufrij calculo satis accurato, vt anno solum vno ab ijs discrepet more suo
Solinus. Ex Diodori autè supputatione, qui aliquantò aliter Olympiades Romanis Con-
sulibus comparauit, eadem cadit in Consules M. Valerium // & M. Atilium, ac Urbis
annum CDXII. secundum tabulas Capirolinas: sed Alexandriam conditam asserit Olym-
piadis cxii. anno secundo Sp. Postumio, T. Veturio Coss. qui conditæ Romæ est CDXII.
Cæterum Eusebius anno vno tardiùs, nempe eiusdem Olympiadis tertio, qui ex Diodori
supputatione est Urbis CDXX. cuius Consules in Liuiio & Diodoro desideramus, & histo-
riam transpositam dixi. Igitur cum tres supra dicti auctores in vna Olympiade consistant,
& aded parum inter se differant in Alexandriae conditæ tempore exprimendo, vt nulla
ferè sit discordia, si maximè Solinum sequi aliam supputationem consideremus, & ex alijs
duobus alterum ad initium, alterum verò ad finem constructæ Urbis referamus; vel Dio-
dorum dicamus biennij historiam superioribus Consulibus attribuisse: mirari satis non
potui

Nodum Gor-
dium mextri-
cabile Alexan-
der Magnus
gladio dissecit.

Antiquorum
fastorum di-
uersitas obscu-
ritatis causa.

Anni integri
historia cum
Consulibus suis
hic desideratur
in Liuiio, &
alijs, quæ Liuij
sequuntur.

Cassiodori va-
rietas suspecta.

Annalium di-
uersitas in anno
Alexandria
Aegypti.

Duo L. L. Pa-
pirij constati,
& duo C. Pæ-
telij.

Solini opinio de
Alexandria cõ-
dita clarior est
Consulium no-
minibus.
Diodori Siculi.

Eusebij in
Chronico.

Liuiam a histo-
ria scripturam.

potui Liuium septennij totius interuallo ab his distare; coque anno, & ijs Consulibus Alexandriam conditam scribere, quo Diodorus, & Eusebius eius vrbis auctorem Alexandrum Magnum apud Babylonios perijsse affirmant. Adeo vt non inepte mihi videatur inconditum ordinem in historia huius Alexandri notasse Glarcanus in suis annotationibus. Nam quum in eundem Liuij locum de Alexandria condita incidisset, ita mirabundus adiecit. Hoc loco Alexander aedificat Alexandriam, qui non longe ab initio huius libri octauo in alio tractu orbis a fortuna morbo extinctus est. Equidem Liuianos Consules cum ijs conferens, quos adfert Solinus, & Liuium dubitare videns in Consulibus, sub quibus Alexandriam tradit conditam, altero Papirio, num Cursor fuerit, num Mugillanus; animaduerti, ratione Olympiadum astipulante, Solinum respicere consularis, qui apud Liuium desiderantur: nempe primos, L. Papirij Cursoris, & C. Poetelij C. f. L. Papirij, autem hunc primum a Liuij praetermissum esse docent, in primis numeri apud sequentes eiusdem consularis expressi in tabulis Capitolinis, Cassiodoro, & alijs; deinde Liuius ipse, qui anno CDXXXIII. L. Papirium Cursorem Cos. iterum expressit enumerat, licet de primo consulatu antea (vt dictum est) nihil certi affirmare audeat, C. Poetelij Q. f. autem primum consulatum anno CDVII. fuisse demonstraui; itaque hunc alterius C. Poetelij quem differetiae causa Solinus C. f. appellat, primum fuisse opinor cum L. Papirio Sp. f. Curfore, vt auctor Solinus; & secundum gessisse postea cum L. Papirio Mugillano, constabit. Liuius igitur eos auctores sequi mihi videtur, qui Cursoris & Mugillani consularis diuersos nominum similitudine forsan decepti, & C. Poetelij duos in vnum confundendo conditae Alexandriae annum falsum tradidere. Error in vetustis illis fastis primum venisse videtur, tam ex congruentia nominum, quam ob similitudinem ac iterationem historiae quasi eiusdem, cum huic anno CDXX. & illi, quo Liuius Alexandriam conditam dicit, CDXXV. dictatura vitio facta, abdicataque, & deinde interregnum praecesserit. His rationibus motus, Solini illos Consules L. Papirium Sp. f. & C. Poetelium C. f. anno huic CDXX. adscripsi, vt de Alexandriae in Aegypto conditae tempore maior nobis auctorum consensus, & in reliqua Romana historia ratio annorum esset securior. Atqui in hanc nobiscum sententiam pedibus etiam ire videtur Velleius Paternulus, Romanarum coloniarum ortus recensens loco supra citato, licet incorrecto, vbi superiore anno, Sp. Postumio, T. Veturio Cos. Cales coloniam deductam, Liuius consentiente, scribit, addens ita: Interiecto deinde triennio Fundani & Formiani in ciuitatem recepti, eo ipso (inquiens) anno, quo Alexandria condita est. Insequentibusque Consulibus a Sp. Postumio, & Philone Publilio censoribus Acerranis ciuitas data est. Sed hic iterum in annorum calculo vitium latet, videlicet in his verbis (Interiecto deinde triennio Fundani & Formiani in ciuitatem recepti) vt apparet, adulterinis, nec suo loco descriptis. Etenim Liuianae historiae, alijsque supra nominatis auctoribus Diodoro, Solino, Eusebio, Capitolinisque fastis, quos omnes in vna Olympiade ex II. conuenire monstraui, aduersantur non solum; sed etiam Velleium ipsum ab omni temporum ordine seducunt; &, vt sibi met non constet, efficit. Euoluas quidem licet fastos, ac annales omnes, non inuenies triennium inter Sp. Postumium, T. Veturium Consules, & Sp. Postumium, Q. Publilium censes, a quibus ciuitatem Acerranis datam dicit: sed hunc vnum dumtaxat annum CDXX. quem ob annalium incertitudinem a Liuij, Diodoro, & Cassiodoro praeteritum; apud Solinum vero & Eusebium remansisse iam docui. Quo eodem, post Cales deductam coloniam, & Postumium Caluinumque Consules, si non Fundanos Formianosque, quos quinquennio prius ciues factos esse, Liuius asserit; certe populos alios, quorum nomen in exemplaribus perijt, in ciuitatem receptos, Velleius scripsisse videtur, eo ipso scilicet anno, quo Alexandria condita est. A liquin profecto reliqua, quae de coloniarum origine deinde Velleius persequitur, non solum a Liuij, sed ab omnium annalibus secedere videbis; quae alioquin apte congruunt, vt ex sequentibus patebit. Recte enim dicit, insequentibus Consulibus ciuitatem Acerranis datam a censoribus Postumio, & Publilio; quod idem aperte testatur Liuius, vt anno sequenti dicam latius. Si vero triennium ab colonia Cales deducta interijcias; Alexandria condita, & Formiani Fundanique, vt habent codices, in ciuitatem dicentur recepti anno Vrbs condita CDXXXIII. L. Papirio, & L. Plautio Cos. Sed hoc vt ab omni historia alienum, ita in primis contra Liuium est; qui lib. VII. restatur, his populis ciuitatem sine suffragio datam esse, L. Camillo, C. Maenio Coss. anno Vrbs CDXV. bello Latino confecto. Et in anni CDXXXIII. rebus referendis palam fatetur Fundanos iam antea ciuitatem habuisse. Eius verba, vbi legationem primorum eius gentis enarrat, sunt haec. Fundanis pacem esse, & animos Romanos, & gratam memoriam acceptae ciuitatis; orare se Consulem, vt bellum ab innoxio populo abtineat. His demonstrat clare Liuius, non eo primum anno Fundanos in ciuitatem receptos fuisse: hos enim, vt monstraui, iam aliquot annis antea ciues sine suffragio factos, L. Camillo, C. Maenio Consulibus ipse dixerat, diuersus

Alexandria in
Aegypto his
Cos. condita.

Velleij Pater-
culi locum.

Acerranis qua-
do ciuitas data.

Fundanis &
Formianis
quando ciuitas
data.

diuersus in hoc etiam a Velleio. Cuius auctoris deinde & alia omnia, quae de colonijs subiicit, ab historiae Romanae contextu discrepabant, si triennio post Albinum Caluinumque Consules (vt habet eius liber) Fundanorum Formianorumque ciuitatem ponas, ac Alexandriam conditam dicas; si anno sequenti, vt res ipsa se habere videtur, optime conuenient, quemadmodum suis locis declarabo. Sed haec aliquantulo latius, vt studiosis ostenderem, quam damno sa, in ijs, quae posteritati relinquenda sunt, semper fuerit negligentia. Quare magna causa est, vt veterum scripta diligenti cura, & accurato iudicio legenda putem.

Prætor.

//. // . // . f. // . n. // .
C. Valerius. * C. f. C. n. * Potitus. Flaccus.

Aediles curules.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. II. [L. Veturius. L. f. L. n. Crassus.
Vt auctor est Plinius. Cicurinus.]

Aediles plebis.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
L. Plautius. // . f. // . n. Venno. C. Plautius. P. f. P. n. Decianus.

Tribuni plebis.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
L. Genucius. * L. f. M. n. * C. Plautius. C. f. C. n. Procul. Qui postea
Auentinensis. IIII. Venox. II.
[C. Popillius. M. f. C. n. Lenas. III.] [C. Latorius. C. f. P. nepos.]
[C. Maenius. C. f. P. n. Capitolinus.] [C. Minucius. M. f. M. n. Augurinus.]
[Q. Canuleius. Q. f. M. nepos. III.] [M. Terentius. M. f. M. nepos.]
[Q. Hortensius. Q. f. Q. nepos.] [M. Iuuentius. // . f. // . n. Thalna.]

Quæstores vrbsani

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Quæstores militares

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
[Q. Fabius. M. f. N. n. Maximus. Q. Fabius. * Q. f. Q. n. * Ambustus.
Rullianus.
[C. Fossius. C. f. // . n. Flaccinator.] Q. Mamilius. // . f. // . n. Vitulus.
Fabiorum alter ex Capitolinis descriptus est, qui fuit mag. equitum, ter Cos. Censor & Dictator, duobusque triumphis illustris; cuius item nepos deinde, Q. Fabius Annibalem cunctando fregit. Alter Fabius Ambustus Dictator sequetur, qui filius fuisse videtur Q. Fabi magistri e. anno CDIX. C. Fossius frater apparet M. Fossij bis magistri equitum & Consulis. Q. Mamilij vero nepotem reperimus in Capitolinis marmoribus Cos. anno CDXCI.

A N N I . P . R . C . C D X X I .

Consules.

A. Cornelius. P. f. A. n. Cossus. Cn. Domitius. // . f. // . n.
Arquina. II. Caluinus.

ff CONSVLVM

CONSVLVM cognomina sola more suo referunt tabulae Graecae, Cossum scilicet, & Caluinum; id quod dubij non parum abstulit, cum ab aliis auctoribus omittantur, & vtriusque gentis plures sint familiae, atque insuper praenomina varie prodantur in Liuij, Diodori, & Cassiodori exemplaribus. Cornelio namque Lucius, vel Aulus adscribitur; & Domitio Caius, vel Cneus. Ex iis Lucius & Caius superiorum Consulum esse videntur, quos ab his auctoribus praetermissos esse dixi. Nam cum Cornelius ex Cossorum familia fuerit, ut tabulae Graecae volunt, & iteretur illi nunc honor apud Liuium; proculdubio erit is, qui in priore Consulatu anno Urbis CDX. vno omnium consensu A. Cornelius Cossus appellatur. Domitium vero cum correctioribus Liuij & Cassiodori exemplaribus malim Cneum vocare, ut pater sit C. Domitij Cn. f. qui posthabitus Cn. Flauio scribae repulsam tulit in aedilitatis petitione, quamvis esset consularis viri filius, ut memorat suo loco Liuius. Meminit Plinius libro xxxiii. cap. i.

Duplicia Consulum praenomina prodere fastorum errorem videntur. Quis A Cornelius hic iterum Consul. Cn. Domitius cur hic Cos. sit vocandus.

Alexander Epiri Rex cum Romanis amicitiam facit.

Alexander Epiri Rex e Paeo Lucanis & Samnitibus bellum intulit, eosdem praelio fudit, & cum Romanis foedus ac amicitiam fecit. Liuius libro octauo. Meminit Cassiodorus ex Liuiio.

M. Papirius. * L. f. M. n. * Crassus. Dict.
P. Valerius. * M. f. P. n. * Poplicola. Mag. eq.
Rei gerundae causa.

Belli Gallici rumor Romae Dictatore extitit frustra.

Rebus domi tranquillis, fama belli Gallici, licet falsa, pro tumultu valuit, ut Dictatorem dici placeret M. Papirium Crassum, fratrem (ut volunt) L. Crassi, qui Dictator fuerat anno CDXIV. Is magistrum equitum dixit P. Valerium Poplicolam, filium, ut arbitror, M. Poplicolae bis Consulis. Ab his cum delectus intentius haberetur, ab exploratoribus nunciatum est, apud Gallos omnia quiescere. Liuius libro viii.

Cens. Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo. Sp. Postumius. // f. // n. Albinus.
Lustrum fecerunt XXIII.

Acerrani in ciuitatem recepti.

Eodem anno census est actus, & a Q. Philone, Sp. Postumio censoribus ciues Romani facti sunt Acerrani, ut auctor est Liuius: cui stipulatur item Velleius loco iam antea memorato, post Alexandriam conditam insequentibus Consulibus, a Sp. Postumio, & Philone Publilio censoribus ciuitatem datam Acerranis fuisse scribens. Censores ambo fuerunt consulares. Censum actum ob novos ciues, populosve recens in ciuitatem receptos testatur Liuius, & propter eos additas tribus duas, Maeciam & Scaptiam. Lustrum vero conditum fuisse constat postea ex numeris lustrorum in tabulis Capitolinis editorum, & ipso etiam Liuij; quamuis hoc loco nullam eius mentionem faciat. Principem vero senatus isto lustro fuisse nominatum patrem Q. Fabij Max. Rulliani, M. Fabium N. f. Ambustum nobis vnus C. Plinij locus ostendit, libro septimo, cap. xli. recensens inter raros casus tres ordines in vna domo principes senatus, patrem, filium, atque nepotem, his verbis: Reperitur vna Curionum familia, in qua tres continua serie oratores extiterunt; vna Fabiorum, in qua tres continui principes senatus, M. Fabius Ambustus, Q. Fabius Rullianus filius, Q. Fabius Gurges nepos.

Romanae tribus auctae sunt duabus Maecia, & Scaptia. Princeps senatus quis.

Rarum quid in Fabia domo.

Prator.

L. Papirius. * L. f. L. n. * Mugillanus. Urbanam iurisdictionem obtinuit. Legem ex censorio edicto tulit, qua Romana ciuitas Acerranis sine suffragio data est. Liuius libro octauo, cognomen non addit, sed Mugillanum suspicor fuisse, qui postea Consul est factus.

Papiria rogatio de Acerranorum ciuitate sine suffragio.

Aediles curules.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

Aediles plebis.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

[L. Platorius. M. f. M. nepos.] [C. Platorius. C. f. C. nepos.]
[C. Racilius. C. f. C. nepos.] [L. Fulcinius. L. f. C. nepos.]

Tribuni plebis.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // . // . // . f.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

L. Fuluius. L. f. L. n. Curuus. M. Laetorius. // . f. // . nepos.
[L. Hortensius. L. f. L. nepos.] M. Otacilius. // . f. // . n. Crassus.
A. Ogulnius. // . f. // . n. Gallus. [Sp. Oppius. Sp. f. Sp. n. Cornicen.]
[Q. Decius. Q. f. M. n. Mus.] C. Caruilius. C. f. // . n. Maximus.
[L. Aelius. L. f. L. n. Paetus.] M. Curius. M. f. // . Dentatus.

Quaestores urbani.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

Quaestores militares.

//. // . f. // . n. // . A. Cossus }
//. // . f. // . n. // . Cn. Domitij } coss. in Campania.
M. Flavius. // . f. // . nepos. A. Cornelius. A. f. P. n. Cossus. Aruina. // .
M. Fabius. M. f. N. n. Ambustus. C. Aquilius. // . f. // . n. Florus.

M. Flavius plebi gratus bis tribunus plebis memoratur a Liuiio. De A. Cossio diximus in priore quaestura. M. Fabius autem paullo ante adducti principis senatus maior filius fortasse, qui postea magister equitum factus est, ut Liuius ex quibusdam annalibus. C. Aquilij vero nepos Consul extat in Capitolinis. Plebeios vero fuisse Floros Aquilios, inde colligo, quod huius nepos in consulatu iungatur L. Scipioni patricio Urbis anno CDXCIV. quo saeculo semper alter e plebe Consul erat.

ANNI . P . R . C . C D X X I I .

Consules.

M. Claudius. // . f. // . n. Marcellus. C. Valerius. * C. f. C. n. * Potitus.
Flaccus.

TABULAE Graecae Potitum & Marcellum suggerunt, cognomen Valerij Consulis varie Flaccum & Potitum reperiri in annalibus refert Liuius. Potitus cognomen vetustum Valeriae gentis esse liquet, Flaccus in eadem postmodum saepe redibit, ut hinc colligere sit, hunc C. Potitum ex primis inter Valerios Flacci cognomen in fastis Consulum habuisse. A quo Cicero in oratione pro L. Flacco, a Poplicolis, ut antea diximus etiam, Flaccos oriundos esse prodit: Mendose T. Valerius in Liuij vulgatis codicibus legitur; nam illud praenomen in Valeria gente peregrinum omnino videtur esse. Diodorus, & Cassiodorus C. Valerium recte vocant. Orosius autem hos Cos. sine praenominibus adfert Claudium Marcellum, & Valerium Flaccum. Suspicio praenominum notas in exemplaribus perijisse.

Flaccorum familia gentis Valeria oriunda a primo Poplicola.

Annus infamis pestilentia fuit, quam ortam muliebri fraude per veneficia, ancillae cuiusdam indicio patefactum est. Ex quibus ad CLXX. in eo crimine deprehensa poenas dederunt. Quae prima veneficij quaestio Romae fuit, antea moribus Romanis ignota. Liuius libro viii. Val. Max. lib. ii. cap. v. D. Augustinus de ciuitate Dei, lib. iii. cap. xvii. Orosius libro iii. cap. x. vbi nominat etiam Consules: sed CCCLXX. damnatas fuisse dicit, nisi error sit in numeris.

Pestis in Vrbe veneficij orta. Prima veneficij quaestio.

Cn. Quinctilius. // . f. // . n. Varus. Dict.
L. Valerius. * L. f. L. n. * Potitus. Mag. eq.
Clau. figendi. causa.

Atrox illud muliebri facinus prodigij loco fuit habitum, velut alienatis potius mentibus, quam animi malignitate accidisset. Ideoque Dictatorem clau figendi causa creati placuit. Repertum enim erat in annalibus clau passionem in secessionibus aliquando plebis animorum discordiae remedio fuisse; mentesque hominum dissidijs alienatas co piaculo sui compotes factas. Dictator igitur dictus Cn. Quinctilius, magistrum equitum L. Valerium dixit, qui fixo clauo magistratu se abdicarunt. Liuius lib. viii.

clau passio sacrificij genus.

Prætor.

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. II. Plinius.

Aediles curules.

Q. Fabius. M. f. N. n. Maximus. Rullianus. Ancillæ veneficia matronarum detegenti, ex consensu senatus fidem securitatis dedit. Livijs libro VIII.

[M. Aebutius. M. f. M. n. Elua.]

Aediles plebis.

[L. Racilius. L. f. C. nepos.] M. Mamilius. II. f. n. Vitulus.

Trib. plebis.

Q. Aulius. Q. f. M. n. Cerretanus. [Sp. Icilius. L. f. L. n. Ruga.]
[L. Pupius. L. f. L. n. nepos.] [M. Pomponius. M. f. M. n. Matho.]
C. Liuius. C. f. n. Denter. D. Iunius. II. f. n. Brutus. Scæua. II.
[C. Fulvius. C. f. L. n. Curuus.] Cn. Fulvius. Cn. f. Centumalus. II.
M. Fulvius. II. f. n. Flaccus. II. [M. Marcus. M. f. M. nepos.]

Quæstores urbani.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.

Quæstores militares.

M. Marcelli }
C. Valerij } coss. in Italia*
L. Valerius. II. f. n. Flaccus. Q. Sulpicius. II. f. n. Patetulus.
M. Aemilius. II. f. n. Papius. L. Plautius. L. f. L. n. Venno.

L. Valerius ab hinc anno decimo magister equitum inuenietur, qui ex temporum spacio videretur auus fuisse L. Valerij Flacci, qui Cos. ann. CDXCII. notatus in Capitolinis legitur M. F. L. N. Sic Q. Sulpicius nepotem consularem ac triumphalem, M. Aemilius, qui Dictator sequetur, filium bis Cos. & censorem habuisse videntur, sicut annales etiam docebunt. L. Plautium verò marmora Capitolina Consulem proferunt, vt suo loco.

A N N I . P . R . C . C D X X I I I .

Consules.

L. Papius. L. f. M. n. L. Plautius. II. f. n. Venno.
Crassus. II.

LIVIVS & Cassiodorus rectè nominant hos Consules, sicut etiam Marianus & Diodorus. Sed cognomina prætereunt, quæ habentur in tabulis Græcis, Crassus, & Venox mendosè ramè. Hoc enim cognomen postea inuentum in Plautia gente, vt suo loco patebit.

Bellum Priuernas initum, quibus Fundani adiuncti duce M. Vitruvio Vacco: Verum mox fusi à L. Papiro Consule. Pax tamen reddita Fundanis cum senatus eorum Consuli Plautio fines hostiliter ingresso obuiam processisset, & belli culpam omnem in solo esse Vitruvio declarasset. Inde Priuernum à duobus consularibus exercitibus obsessum fuit. Livijs libro octauo.

Prætor.

Primævatis & Fundanis bellum illarum. Fundani bellum deprecantur.

Prætor.

P. Cornelius. P. f. M. n. Scapula.

Aediles curules.

[C. Popillius. M. f. C. n. Lætas.] [C. Lætorius. C. f. P. nepos.]

[C. Mælius. C. f. P. n. Capitolinus.] [C. Minucius. M. f. M. Augustinus.]

Aediles plebis.

[C. Popillius. M. f. C. n. Lætas.] [C. Lætorius. C. f. P. nepos.]
[C. Mælius. C. f. P. n. Capitolinus.] [C. Minucius. M. f. M. Augustinus.]

Tribuni plebis.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.
II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.

M. Liuius. C. f. n. Denter. [M. Aulius. Q. f. M. n. Cerretanus.]
L. Fulvius. L. f. L. n. Curuus. II. [C. Appuleius. L. f. L. nepos.]
[A. Allienus. A. f. L. nepos.] [L. Platorius. M. f. M. nepos. II.]
[M. Racilius. L. f. C. nepos.] [L. Fulcinius. L. f. C. nepos. II.]
[A. Trebonius. C. f. C. n. Asper.] [P. Numitorius. C. f. C. n. Pullus.]

Quæstores urbani.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.

Quæstores militares.

L. Crassi }
L. Plautij } coss. in Priuernate.
[C. Plautius. C. f. n. Hupsæus.] [C. Petillius. C. f. Q. nepos.]
[L. Horatius. L. f. L. n.] [L. Aemilius. L. f. C. n. Mamercinus.]

A N N I . P . R . C . C D X X I V .

Consules.

L. Aemilius. L. f. L. n. C. Plautius. P. f. P. n. Decianus.
Mamercinus. Priuernas. II.

NOMINA Consulium ex columnis triumphalibus descripta, quæ ex antiquitatis fide sunt correctissima. In Livio & Mariano Scoto alioquin desideratur numerus II. nam hic secundus Aemilij consulatus est. C. Plautio malè Cnei prænomen plerumque tribuitur tam in Livio, quam in Cassiodoro. Tabula Græcæ correctè Mamercinum II. & Decianum produnt. Diodorus autem huius anni Consules omnino præterijt, & sequentes suggerit Plautium Proculum, & P. Cornelium, sed perperam opinor; nam alios qui insequuntur L. Cornelium, & Q. Publilium bis repetere cogitur.

Fama Gallici tumultus suspensam tenuit urbem aliquandiu, vt ex quæstione studio Itatim, postquam Consules K. Quinctilibus magistratum iniissent, delectus sine illa vacationis ventus fuerit habitus. Verum, satis explorata Gallorum quiete, Priuernum onitiss vis est cõuersa. Urbem alij vi captam, alij per deditorem receptam fuisse scribunt. Vitruvium verò viam in potestatem venisse constat, de quo supplicium Roma sumptum est. Aedes

Diodori locuti. Consules inito Kal. Quinctilibus mag. strati delectu habent. M. Vitruvij Vacci perduellus supplicium.

Priuernatium
mini delecti.

Animosum &
egregium Pri-
uernatis legati
responsum in
senatu.

Priuernatibus
uena, & ci-
uitas data.
Auxur colonia
deducta.

eius quæ in Palatio erant diruta, & bona consecrata sunt. Ex S. C. muri Priuernatium do-
iecti, & senatus inde abductus est, eadem lege qua Veliterni trans Tiberim habitare ius-
sus. De reliqua multitudine senatus, C. Plautio Consule (cuius ea prouincia fuerat) refe-
rente, clementer decreuit, animoso & libero legati cuiusdam Priuernatis responso mo-
tus: qui in afflictissima licet suorum ciuium fortuna rogatus, qua poena dignos censeret
Priuernates non semel rebelles; respondere est ausus, non aliam ipsos mereri, quam ij qui
se libertate dignos censent. Rogatus iterum, poena remissa quam pacem seruaturi essent;
Si bonam (inquit) dederitis, fidelem & perperuam; si malam, haud diuturna. Qua respon-
si libertate effecit, vt non solum uenia, sed etiam ciuitate digni Priuernates fuerint iudicati.
Igitur ex patrum auctoritate latum ad populum est, vt Priuernatibus ciuitas daretur. Rem-
pulchrè narrat Liuius, & etiam Val. Max. libro vi. cap. 11. Eodem anno Auxur trecenti in
coloniam missi bina iugera agri acceperunt, vt auctor idem Liuius, cuius rei etiam memi-
nit Velleius, tertio post Acerranos in ciuitatem receptos a Sp. Postumio & Philone Publi-
lio censoribus anno Tarricinam coloniam fuisse deductam dicens, adeoque deinceps reli-
qua, quæ de colonijs adfert, Liuianæ respondent historia, si triennium illud, vt antè decla-
raui, mutauerimus.

Prætor.

.. .. f. .. n. ..

L. Cornelius. *L. *f. .. n. Lentulus.

Aediles curules.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..

L. Papius. *L. f. L. n. * Cn. Cornelius. Cn. f. .. n. Lentulus.
Mugillanus.

Aediles plebis.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..

M. Curius. M. f. .. n. Dentatus. [Q. Decius. Q. f. M. n. Mus.]

Tribuni plebis.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..
.. .. f. .. n. f. .. n. ..
.. .. f. .. n. f. .. n. ..
.. .. f. .. n. f. .. n. ..
.. .. f. .. n. f. .. n. ..

[C. Platorius. C. f. C. nepos. 11.] [Sp. Antius. C. f. C. n. * Restio*]
[C. Fescennius. C. f. L. nepos.] [C. Acutius. C. f. C. nepos.]
[Ti. Pontificius. M. f. M. nepos.] [P. Silius. P. f. M. nepos.]
[Sex. Pompilius. Sex. f. Sex. nepos.] [Sex. Manilius. Sex. f. Sex. nepos.]
Q. Mamilius. .. f. .. n. Vitulus. M. Mamilius. .. f. .. n. Vitulus. 11.

Quæstores vrban.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..

Quæstores militares.

.. .. f. .. n. .. L. Aemilij }
.. .. f. .. n. .. C. Plautij } Coss. in Priuernate.

[M. Foslius. M. f. M. n. Flaccinator.] L. Furius. *L. f. M. n. Camillus*
M. Popillius. M. f. M. n. Lænas. [P. Villius. P. f. P. nepos.]
L. Furius Prætorum vrbanum fuisse restantur Liuius libro 1x. & Sex. Pompeius Festus.
Hunc verò nepotem magni illius M. Camilli liberatoris Romæ, & filium L. Camilli,
qui Cos. anno cd. Gallos in agro Pomprino vicerat, annorum ratio videtur in sinua-
re. M. Popillius Consul sequetur in annalibus, qui primi M. Popillij Lænatæ quater
Consulis & Censoris filius fuit, vt marmora docent Capitolina.

L. AEMI-

L. AEMILIVS. L. F. L. N. MAMERCIN. ANN. CDXXIV.
PRIVERNAS. COS. II. DE PRIVERNATIB. K. MART.
C. PLAVTIVS. P. F. P. N. DECIANVS. COS. ANN. CDXXIV.
DE PRIVERNATIBVS. K. MART.

Consules ambo simul eodem die triumpharunt de Priuernatibus, quemadmodum te-
stantur columnæ triumphales. Ceterum Liuius omnem victoriæ laudem cum triumpho
in solum Plautium Consulem refert, nulla facta mentione L. Aemilij, quem bello tamen
interfuisse satis innuit, scribens post exploratam Gallorum quietem (quæ alioquin prouin-
cia L. Aemilij fuisset) omnem vim belli Priuernum conuersam fuisse. Cognomen quoque
Aemilij Priuernas ex eius occasione victoriæ originem habuisse, plures opinantur.

ANNI P. R. C. CDXXV.

Consules.

C. Plautius. C. f. C. n. Proculus. P. Cornelius. *P. f. * .. n. Scapula.
Qui postea Venox appellatus est.

DIODORVS Siculus pro C. Claudio, A. Postumium edit, qui apud Liuium & Maria-
num P. Plautius legitur, sed arbitror mendosè. Cum enim tabulæ Græcæ Venocem
appellent, videtur is C. Plautius esse, qui postmodum in censura Venoci cognomen ade-
ptus est, vt suo loco dicitur. Consulares item censores eius temporis habemus plerunque;
neque hunc Consulem alibi ante censuram reperimus. Cassiodorus C. Plautium quoque
vocat, veluti exemplar indicat Eusebij Chronico adiuctum, cui magis accedo, quam quo
vsus est Cuspinianus; quod ex Liuij vitiosis exemplaribus variè deprauatum videtur. Rur-
sus tabulæ Græcæ Scipionem nominant alterum Consulem, non Scapulam. Sed is error
librarij (vt autumo) magis notum cognomē approbantis; cum alterū obscurius sit, vtrum-
que tamen Corneliorum. Atqui hic P. Scapula, videtur qui quadriennio quasi antea pon-
tificatum max. adeptus fuerat, curuli sella quamuis nondū sedisset. Quod vt rarum anno-
tauit Liuius lib. xxv. de P. Crassi Diuitis maximo pontificatu, qui nondū ædilis fuerat, ver-
ba faciens in anni d. l. i. historia. Itaque Scapula pontificatum max. adeptus est ante ædi-
litem curulem vel præturam, anno cd. xx. cuius historiam in Liuium cum Consulibus pe-
rijsse probauimus; cum ante P. Crassum annis cxx. teste eodem, pontifex max. factus sit.

Fregellas colonia deducta, & populo visceratio data est à M. Flauio in funere matris.
Palæopolitani aduersus Romanos agrum Campanum & Falernum incolentes multa ho-
stiliter fecerunt. Liuius libro vii. i.

Prætor.

.. .. f. .. n. ..

D. Iunius. .. f. .. n. Brutus. Scæua.

Aediles curules.

.. .. f. .. n. ..

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. 111. C. Valerius. *C. f. C. n. * Potitus.
Flaccus. 11.

Hanc tertiam M. Corui ædilitatem colligimus ex Plinio, cuius iam antea locum citauim.
De C. Valerio constat nobis ex Valerio Max. ædilem curulem hoc anno fuisse, sic etiam
ex Liuiio. Hi etenim ædiles, M. Flauium stupratæ matris familiæ reum fecerunt ad popu-
lum, qui quatuordecim tribuum suffragijs damnatus cum esset (erant autem tunc Ro-
manæ tribus omnes viginti nouem) proclamauit se innocentem opprimi. Cui C. Vale-
rius ædilis æquè clara voce respondit, nihil sua interesse, nocensne, an innoxius periret,
dummodo periret: Quæ insolentia dicti reliquas quindecim tribus reo donauit; aduer-
sariumque dum pro certo pessundatum credidit, erexit, victoriæque in ipsa victoriâ
perdidit, vt Valerij Maximi ferè verbis dicam, qui hæc libro vii. i. cap. 1. de iudicijs pu-
blicis insignibus; sed discrepat à Liuiio in prænomine rei, quem Q. Flauium vocat, &
addunt duo codices vetusti cognomen Auguris, de quo sanè dubito. Verum quod
ad prænomen attinet, Liuium malo sequi, nam duobus in locis M. Flauium appellat:
& ipse Valerius lib. ix. cap. x. M. Fuluiū, sed in deprauatis exemplaribus, vt suo loco dicam.

Aediles

Consulium
triumphalia

P. Scapula
Cos. pont.
max. erat sa-
tus antequam
sella curuli se-
disset.

Fregellas colo-
nia deducta.
Palæopolitani
Græci bellum
Romanis mo-
uent.

M. Flauius
reus ad popu-
lum stupri.
Romana tribus
xxix.
Insolens aduer-
satoris dictum
reus profuit.

Aediles plebis.

[C. Fulvius. C. f. L. n. Curvius.] Q. Aulius. Q. f. M. n. Cerretanus.

Tribuni plebis.

[M. Aulius. Q. f. M. n. Cerretanus.] [T. Sicinius. T. f. T. n. Dentatus.]
[M. Titinius. M. f. M. nepos.] [Sex. Titius. C. f. C. nepos.]
[Ca. Apronius. C. f. C. nepos.] [C. Sextius. C. f. L. n. Calvinus.]
[Ca. Sextilius. C. f. C. nepos.] [C. Curatius. C. f. C. nepos.]
[L. Maenius. L. f. n. nepos.] [A. Virginius. L. f. A. nepos.]

Quaestores urbani.

Quaestores militares.

L. Papirius. L. f. L. n. Crassus. Q. Aemilius. Q. f. L. n. Barbula.
Amborum curules magistratus ordine suo sequuntur.
P. Aelius. * P. f. P. n. * Patus. Filius P. Patis consularis. Et hic postea augur ex plebe primus, & magister equitum, vt Livijs lib. ix.
C. Iunius. C. f. C. n. Bubulcus. Brutus. Ter Consul postea, magister equitum bis, Censor, & Dictator.

ANNI. P. R. C. CDXXXVI.

Consules.

L. Cornelius. * L. f. * n. Lentulus. Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo. II.

IN Diodoro mendose Q Pompilius, pro Publilius. In Livijs autem (vt ante etiam admonui) gentilitium illud nomen Publilius librariorum culpa in praenomine abiit. P. Philo namque legitur passim, sicut in Cassiodori quoque libris; Verum is qui Eusebio adiunctus est, veteris lectionis adhuc retinet vestigia. Nam Q Publius Philo ibidem vocatur; sed in Mariano rectius, Q Publilius II. Tabulae Graecae Lentulum & Philonem habent.

Bellum cum Graecis Palaeopolitanis. Samnites deficiunt a Romanis.

Palaeopolitanum bellum his Cos. exortum est. Samnites etiam ob agrum Fregellanum a Romanis occupatum ab amicitia defecerunt. His oppositis altero exercitu L. Cornelius Cos. Q Publilius autem Palaeopolitanos graui obsidione pressit. Livijs lib. vii.

M. Claudius. // f. // n. Marcellus. Dict.
Sp. Postumius. // f. // n. Albinus. Mag. eq.
Comitiorum habendorum causa.
Vitio facti abdicarunt.

Instante porro comitiorum tempore cum e rep. non videretur renocare vel L. Cornelijs Cos. iam Samnium ingressum cum exercitu, vel Publilijs hostium muris imminentem; Cornelio scriptum ex S. C. vt Dictatorem comitiorum habendorum causa diceret. Dixit M. Claudium Marcellum, & ab eo magister equitum Sp. Postumius datus, qui

Dictator ex S. C. datus.

qui ambo consulares. Comitiam tamen non habuerunt vitio facti. Res itaque ad interregnum redijt, vt Livijs libro octauo.

Prætor.

Q. Fabius. M. f. N. n. Max. Rullianus.

Aediles curules.

M. Fabius. * M. f. N. n. * Q. Fabius. * Q. f. Q. n. * Ambustus.
Ambustus.

Aediles plebis.

L. Fulvius. L. f. L. n. Curvius. M. Livijs. C. f. // n. Dentatus.

Tribuni plebis.

Ex patrum auctoritate populum rogarunt: An, cum Q Publilijs consulari abisset, pro Cos. rem gereret, quoad cum Graecis debellatum esset. Populus vt i rogatus, iussit, Livijs libro octauo.

M. Flavijs. // f. // nepos. Absens petentibus praelatus in superioribus comitijs, quia viscerationem in funere matris populo gratiam dederat, vt Livijs lib. vii.

[C. Lætorius. C. f. P. nepos. II.] [C. Maenius. C. f. P. n. Capitolinus. II.]
[C. Minucius. M. f. M. n. Augurinus. II.]
[C. Otacilijs. C. f. C. nepos.] [L. Hortensius. Q. f. Q. nepos.]
C. Cæcilijs. // f. // n. Metellus [Q. Decius. Q. f. M. n. Mus. II.]

Quaestores urbani.

Quaestores militares.

L. Cornelij. cos. in Samnio.
Q. Philonis. cos. in Paleopolitano.
M. Fostius. C. f. M. n. Flaccinator. M. Poetelius. M. f. M. n. Libo.
[C. Iulius. C. f. L. n. Iulus.] [L. Romuleius. Q. f. Q. nepos.]
M. M. Fostius atque Poetelius ex Capitolinis marmoribus descripti sunt, in quibus Consules, & magistri equitum recensentur. Alij duo ex stirpis propagine deducti loca vacua suppleunt.

ANNI. P. R. C. CDXXVII.

Consules.

C. Poetelius. C. f. C. n. Libo. L. Papirius. // f. // n. Mugillanus.
Visolus. II.

EX interregno consularum iniere, tandem a XIIII. scilicet interrege L. Aemilio creati. Nomina ex Livijs suggerunt Marianus, & Cassiodorus, C. Poetelium II. & L. Papirium Mugillanum; sed vt in Livijs numerus apud Poetelium perijt, ita in Mariano & Cassiodoro rediundat: secundus enim, non tertius hic est eius consularum. Nec eandem eum, sed

Capitolina marmora ut auctoritates detegant. Liiij in annalium diuersitate dubitatio.

Solini locus illustratus.

Error Mariani Scoti.

Diodori Siculi locus.

Samnitibus bellum indictum.

Palaeopolitani se dedunt.

Paetelia, Papi- ria lex de nexu.

M. Varronis locus.

sed filium fuisse C. Poetelij, qui anno CCCXCIII. Consul de Gallis & Tiburtibus triumphauit, demonstrat Capitolina eius dictatura anni CDXL. in qua C.F.C.N. vocatur; pater autem C.F.Q.N. in consularu. Ceterum Liius hoc anno recenset C. Poetelium cum L. Papirio Mugillano; sed addit Cursorem in alijs annalibus reperiri, ex quibus etiam Alexandria conditae tempus nobis hoc anno constituere videtur. Sed eos annales non satis fidos & probatos fuisse, ab Olympiadum ratione deniasse, alijsque antiquis auctoribus omnino non respondisse, supra in anno CDXX. demonstrare conatus sum; velat etiam nec annum hunc, neque hos Consules respicere Solinum, vbi dicit Olympiade CXII L. Papirio. Sp f. C. Poetelio C. f. Consulibus Alexandriam conditam: sed Cursorem & Poetelum Coss. annumque Urbis CDXX. Quod & ordo Consulium, quos accuratè cum patetinis praenominibus differentiae causa adiunctis profert, indicare possit, planè diuersus à Liiuo, Diodoro, Mariano & Cassiodoro, qui Poetelium hoc anno praeponunt, & primo fasces habuisse ostendunt. Id quod contra Solinum esset, nisi alios (vt dixi) vellet indicare Consules. Denique Marianus Scotus semet ex difficultatibus hisce cum non posset explicare, bis Alexandriam in Aegypto conditam scribit, semel his Consulibus, sequutus fortasse Liiuum, & semel ante octennium M. Valerio IIII. & M. Atilio Consulibus, ex Olympiadum ratione, quam ferè Solinus & alij sequuntur, iam dudum explicatam. Corrigendus interim Diodorus Siculus, qui libro XVII. Bibliothecae suae, cum Alexandri Magni morte, atque his Consulibus finem imposuit. Mendosè nimirum ibi leguntur, C. Popillius, & Papirius. In tabulis Graecis Libo & Cursor offeruntur hoc anno, sicut in aliquibus item Cassiodori exemplaribus. Verum is error ex Liiij hac ambigua de Mugillano & Cursore historia in his auctoribus videtur natus.

Leaeternium in Vrbe factum fuit, Samnitibusque bellum indictum. Item Lucani, Apulique in fidem & societatem Romanorum venerunt. In Samnio deinde res prospere gestae, tribus oppidis in potestatem redactis, & agro aduentu primo Consulium late vastato. Palaeopolis post longam obsidionem praesidiariorum Samnitium insolentia & grauiamine fessa vltro à ciuibus Q. Philoni procos. dedita est. Lucani fraude Tarentinorum decepti à Romanis ad Samnites defecerunt. Lex Romae à Consulibus lata est ex S. C. Ne quis cuius ob debitum vinciretur, in compedibus aut neruo teneretur, nisi qui noxam meruisset, donec poenam lueret. Pecuniae creditae bona debitoris, non corpus obnoxium esset. Itaque nexi soluti, cautumque imposterum, ne necerentur. Liius libro octauo. Qua lege decemviralis illa de debito & nexis est sublata. Meminit item Varro de lingua libro sexto, loco licet incorrecto, qui ita legendus videtur. Liber, qui suas operas in seruitute pro pecunia, quam debet, dat, dum solueret; nexus vocatur: vt ab aere, obaeratus. Hoc C. Poetelio Visolo rogante sublatum, ne fieret: & omnes, qui bonam copiam euraerent ne essent nexi, dissoluti. Vide quae Suidas in voce Γείος, late de his scribit.

Prætor.

.. .. f. .. n. .. C. Plautius. P. f. P. n. Decianus.

Aediles curules.

.. .. f. .. n. .. L. Valerius. .. f. .. n. Flaccus. A. Cornelius. * A. f. P. n. * Cofs. Aruina.

Aediles plebis.

.. .. f. .. n. .. [Sex. Manilius. Sex. f. Sex. nepos.] [Sex. Pompilius. Sex. f. Sex. nepos.]

Tribuni plebis.

.. .. f. .. n. .. [O. Petillius. C. f. Q. nepos.] [M. Aulius. Q. f. M. n. Cerretanus. III] M. Curius. M. f. .. n. Dentatus. II. Ti. Coruncanius. Ti. f. .. nepos. [L. Icilius.

[L. Icilius. Sp. f. L. n. Ruga.] [Sex. Tullius. Sex. f. .. nepos.] [C. Fuluius. C. f. L. n. Curuus. II.] Ti. Sempronius. .. f. .. n. Blæsus. [C. Antistius. C. f. C. nepos.] [L. Martius. L. f. L. n. Rutilus.]

Quæstores urbani.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..

Quæstores militares.

.. .. f. .. n. .. C. Poetelij } Coss. in Samnio. f. .. n. .. L. Mugillani }

Q. Mælius. * Q. f. Q. * nepos. [L. Manlius. Cn. f. L. n. Capitolinus.] [P. Manlius. P. f. P. n. Vulfo.] [Ti. Claudius. C. f. C. n. Cicero.] Q. Mælius postea tribunus plebis coactus abdicauit ad Caudium cum ceteris dedendus Samnitibus, vt ex Liiuo & Cicerone tradetur. Alij tres ex familiarum propagine distribui loca vacua supplere poterunt.

Prouincia.

Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo Procos. Paleopolitanos prouinciam prorogato imperio obtinuit, quae anno superiore in magistratu sorte illi euenerat. Paleopolim cum obsideret, haud è rep. visum est senatui, ipsam imminentem hostium muris auocari à spe capiendae urbis. Adum igitur prius cum tribunis est, ad populum ferrent, vt cum Publilius Philo consularu abisset, procos. rem gereret, quo ad debellatum cum Graecis esset. Liius libro octauo. Huic igitur primum contigit populi iussu prorogatio imperij statim post magistratum.

Proquæstore.

.. .. f. .. n. .. Q. Philonis Procos. in Palaeopolitana. [L. Romuleius. Q. f. Q. nepos.]

Q. PVBLILIVS. Q. F. Q. N. PHILO. II. ANN. CDXXVII. PRIMVS. PRO. COS. DE. SAMNITIBVS. PALAEOPOLITANEIS. K. MAI.

Q. Publilio (inquit Liius) triumphus decretus est, quod satis credebatur obsidione domitos hostes in fidem venisse. Palaeopolim namque in ditionem receperat, & bellum ibidem feliciter confecerat. Duo singularia ei viro primum contingere, prorogatio imperij post consulatum non antè in vlllo facta, & acto honore triumphus. Hæc ita ferè Liius; neque quemquam alium reperio, qui eius rei mentionem facit. Procos. tamen antea fuisse extra ordinem imperatores à senatu factos, docuimus ex Liiuo & Dionysio. Huic tamen primo populi iussu ex consulatu procos. imperium est prorogatum, quod postea solemne, ac prorsus vulgare fuit. At Publilium primum procos. triumphasse columnae Capitolinae item demonstrant.

Palaeopolitanos autem Palaeopolitanos vocant ex vsu loquendi vulgato Liius, & alij. Horum originem satis describit ipse libro VII. Item Strabo libro V. scilicet ex Chalcide Euboica traiecisse in insulas Aenariam & Pitheculas, atque inde in continentem Italiae transmigrasse, primùm Cumas, postea Palaeopolim, & Neapolim duas simul vrbes habitasse.

ANNI. P. R. C. CDXXIIX.

Consules.

L. Furius. Sp. f. M. n. Camillus. II. D. Iunius. .. f. .. n. Brutus. Scæua.

L. FURIUM M. Camilli Dictatoris, qui Urbem à Gallis liberauit, nepotem fuisse non filium, superius ex columnis triumphalibus probaui. Benè igitur à Liiuo & Cassiodoro notatur hic secundus Furij consulatus; sed collegae praenomen apud eosdem perijt, quod tamen extrat apud Diodorum Siculum, qui L. Furium, & D. Iunium Coss. posuit. Marianus

Marianus item, vbi errore tamen tertius supputatur L. Furij consulatus. Tabulae Graecae Camillum & Brutum suggerunt.

Cam Vestinis Samnium socijs bellari cepit. Vestini, qui Samnitibus se coniunxerant, prouincia Bruto, & Samnium Camillo forte obuenerit. Exercitus utroque ducti, vt cura tuendorum finium hostes prohibiti sint arma coniungere. Brutus contra Vestinos rem prospere gessit, primum agris peruastatis, & hostibus proelio confusis; deinde Cutina, & Cingilia oppidis eorum expugnatis. L. Iulius libro octauo.

- L. Papirius. Sp. f. L. n. Curfor. Dict.
- Q. Fabius. M. f. N. n. Maxim. Rullianus. Mag. eq. coactus abdicauit, in eius locum factus est
- L. Papirius. L. f. M. n. Crass. Mag. eq. Rei gerundae causa.

L. Furius Cos. ager Dictatoris dicitur infusus est. Porro L. Furius Consulem, cui maior rerum moles imposita erat, morbo graui implicitum; senatus Dictatorem dicere iussit rei gerundae causa. Dixit itaque bello longè clarissimum ea tempestate L. Papirium Curforem; à quo Q. Fabius Maximus Rullianus magister equitum est factus. Nobile par imperatorum rebus in eo magistratu gestis: discordia tamen, quo propè ad vltimum dimicationis ventum fuit, nobilissimum. Dictator enim Papirius à Q. Fabio magistro equitum, quod se absente contra imperium, licet feliciter, cum Samnitibus dimicasset, summa cum seueritate, & instantia capitis poenas exegisset, nisi militum studio in castris primùm ereptus, & Romae senatus precibus, populi que vniuersi intercessionibus defensus euasisset. Magistratum tamen abrogauit illi Dictator, & in eius locum fecit magistrum equitum L. Papirium Crassum. Historiam pulchre L. Iulius, item Valerius Maximus; Auctor de viris illustribus, Eutropius, & alij. Apud omnes Q. Fabij Maximi nomen celebre admodum est; sed agnomen Rullianus quod ita correctè in fragmentis Capitolinis exprimitur, vbi que perperam Rutilianus vel Rullus scribitur, Quod sanè ex antiquitatis fide corrigendum videtur.

Prætor.

- L. Fuluius. L. f. L. n. Curuus.

Aediles curules.

- [C. Fossius. C. f. M. n. Flaccinator.] M. Aemilius. M. f. M. n. Paptus.

Aediles plebis.

- M. Flauius. M. f. M. n. nepos. [A. Virginius. L. f. A. nepos.]

Tribuni plebis.

- L. Plautius. L. f. L. n. Venno. [C. Popillius. M. f. M. n. Lænas.]
- [C. Plautius. C. f. M. n. Hypsæus.] [L. Albinus. L. f. M. nepos.]
- [C. Cossidius. C. f. Q. nepos.] [L. Fulcinius. L. f. L. n. *Trio*]
- [L. Numitorius. L. f. L. nepos.] [T. Roscius. T. f. T. nepos.]
- [Sp. Mæcilius. Sp. f. Sp. nepos.] [A. Lucerius. A. f. A. nepos.]

Quæstores urbani.

- Quæsto-

Quæstores militares.

- L. Camilli. cos. in Samnio.
- D. Bruti. cos. in Vestino.

L. Quinctius. * L. f. T. n. Capitolinus. * Cui tribuno militum anno superiore Q. Publilius procos. praesidium trium milium dederat ad occupandam Palæopolim, vt auctor est L. Iulius libro octauo.
 M. Antistius. * M. f. M. * nepos. [P. Valerius. P. f. P. n. Poplicola.]
 [P. Plautius. G. f. M. n. Hypsæus.]
 M. Antistius tribunus plebis sequetur, P. Valerij pater Cos. & Dictator, P. Plautij vero bis Consul fuerat.

ANNI. P. R. C. CDXXIX.

Dictator. & Magister equitum. sine Consulibus.

- L. Papirius. Sp. f. L. n. Curfor. Dict.
- L. Papirius. L. f. M. n. Crassus. Mag. eq. Rei gerundae causa. Magistratum ex S. C. continuarunt.

MEMORABILIS illius dictaturae Papirianae historiam omnem L. Iulius ad annum refert superiorem, omissa mentione de dictatura L. Papirij in annum insequentem prorogata belli Samnitici nondum confecti occasione. Sed cum inueniam in columnis triumphalibus L. Papirium Dictatorem de Samnitibus triumphasse hoc anno CDXXIX; Q. Publilius procos. anno CDXXVII. L. Fuluium vero Consulem anno CDXXXI. fit omnino verisimile hunc annum CDXXIX; per dictaturam eandem Papirij sine Consulibus transacturam fuisse, quamuis L. Iulius, vt alia multa, hoc praeterierit. Non enim potest intelligi hæc secunda Papirij dictatura, cum hoc refragetur Capitolinis fastis; sed ex anno superiore in hunc CDXXIX. proracta videtur, nullis in triumpho eius secundae dictaturae notis additis, quæ in tertio triumpho eiusdem habentur. Non reperiuntur item huic anno congruentes Consules in L. Iulio, Cassiodoro, Mariano, vel alijs, qui Consulium catalogos nobis reliquerunt. Id ipsum in causa est, vt Haloander & Glareanus ex alijs item auctoribus hunc annum sine Consulibus cum sola Papirij dictatura reliquerint. Quod & fastorum Capitolinorum ratio requirit.

Luceriam deducta colonia est hoc anno quadriennio (vt ait Velleius) post Terracinam. Illam cum Apulis ante biennium in fidem ac societatem Romanorum venisse constat. Nam inter Dauniorum primas in Apulia colonias recensetur à Plinio. Hoc autem anno Romanos recepisse colonos Velleius auctor est. Ijs autem mox anno sequenti eiectione rebellasse, cum Apulis se iunxisset Samnitibus, & à Q. Fabio Consule domitos Lucerinorum, Capitolini triumpho, & Auctor de viris illustribus demonstrant, vt tum dicitur: L. Iulius alios sequutus annales de his omnibus nihil; immo in prima illa societate permanisse indicat libri IX. principio, bonos ac fideles Romanorum socios appellans, sequutus tamen eos auctores de Apulorum fide scribentes, quos paulò ante libri VII. fine reiecerat. Insuper Lucerinorum à Samnitibus defendendorum studio nimio Romanos in cladem illam Caudinam cecidisse refert. Verum mox sui oblitus, Samnitium urbem facit Luceriam, coque velut in arcem tutissimam sexcentos obsides equites Rom. post victoriam Caudinam missos à C. Pontio scribit, eandemque postea à L. Papirio Cos. cum obsidibus receptam. Sed quam hæc sibi consent, iudicet lector.

- Cens. M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. C. Pætelius. C. f. C. n. Libo. Visolus.

Censores ac lustrum Urbis XXI. omisit etiam L. Iulius, quod tamen hoc circiter anno factum arbitror. Nam insequens XXV. lustrum adhuc extat in fragmento Capitolino, ex cuius ratione quinquennio ante lustrum hoc XXI. digessimus, quando nil præterea certi ex auctoribus colligere possumus. Censores qui fuerint, nobis item obscurum est. Attamen verisimile est, M. Valerium Coruum tot magistratibus insignem, vt qui semel &

vicies sella curuli federit, teste Plinio, censuram non omisisse, cui adiungemus plebeium bis Consulem C. Poetelium, qui & postea Dictator fuit.

Prator.

//. // . // . f. // n. // .

M. Fabius * M. f. N. n. * Ambustus.

Aediles curules.

//. // . // . f. // n. // . // . // . // . f. // n. // .

E. Papirius. L. f. L. n. Crassus. L. Furius. * L. f. M. n. Camillus.

Aediles plebis.

//. // . // . f. // n. // . // . // . // . f. // n. // .

C. Cæcilius. // . f. // n. Metellus. [L. Hortensius. Q. f. Q. nepos.]

Tribuni plebis.

//. // . // . f. // n. // . // . // . // . f. // n. // .

//. // . // . f. // n. // . // . // . // . f. // n. // .

//. // . // . f. // n. // . // . // . // . f. // n. // .

//. // . // . f. // n. // . // . // . // . f. // n. // .

//. // . // . f. // n. // . // . // . // . f. // n. // .

P. Aelius. * P. f. P. n. * Pætus. C. Iunius. C. f. C. n. Bubulcus. Brutus.

[C. Fulvius. C. f. L. n. Curvius.] [Sp. Metilius. Sp. f. Sp. nepos.]

[Sex. Tempanius. Sex. f. Sex. nepos.] [L. Villius. L. f. P. nepos.]

[L. Apronius. C. f. C. n. * Limo. *] [L. Sextilius. L. f. C. nepos.]

[C. Manius. C. f. P. nepos.] [P. Virginius. L. f. A. nepos.]

Quæstores urbani.

//. // . // . f. // n. // . // . // . // . f. // n. // .

Quæstores militares

//. // . // . f. // n. // . } L. Papirij. Dict. in Samnio.
//. // . // . f. // n. // . }

Sp. Nautius. Sp. f. Sp. n. Rutilus. Auum huius ter tribunum militum consulari potestate nobis produnt annales; & ipse Consul deinde sequetur.

C. Fabius. M. f. N. n. Ambustus. Qui, postea, Pictor appellatus est. Q. Fabij Rulliani fratrem fuisse docent Capitolina marmora, in quibus extat fratris sui Quinti magister equitum. Hic primus Fabiorum Pictor cognomine coepit appellari, quod huius artis studiosus ædem salutis à C. Iunio Bubulco Bruto voram in consulari, in censura locatam, anno CDL. perfectam ipse depinxisset, nomenque suum operi inscribere voluisset. Vnde Pictor ipse vocatus, eius cognominis occasionem ac originem in Fabia gente dedit, à quo postea multi Fabij Pictores summis magistratibus & honoribus inelyti.

P. Decius. P. f. Q. n. Mus. Idem qui patris sui exemplo semet in consulatu quarto pro patria in proelio deuouit, & occisus est.

[Ti. Pontificius. Ti. f. Ti. nepos.]

L. PAPIRIVS. SP. F. L. N. CURSOR. DICT. ANN. CDXXIX.

DE. SAMNITIBVS. III. NON. MART.

Samnites sub-
acti pacem
petunt.

Samnites tandem ita fudisse proelio, fugauisseque Papirium scribit Liuius, vt illud vltimum conferendi cum Dictatore signa fuerit. Atque impune postea vastato longè lateque Samnio, coegit hostes pacem petere: quibus stipendium annuum, & vestimenta singula

singula pro militibus imperata sunt, & à senatu annuæ induciæ datæ. Dictator triumphans Vibem est ingressus, vt auctor Liuius libro octauo. item is qui de viris illustribus scripsit, capite xxxi.

ANNI. P. R. C. CDXXX.

Consules.

C. Sulpicius. Ser. f. Q. n. Longus. // . Q. Aulius. Q. f. M. n. Cerretanus.

Dictator L. Papirius cum triumphasset, iussu patrum, priusquam abdicaret, Consules creauit C. Sulpicium Longum // . Q. Aemilium Cerretanum, vt Liuiana produnt exemplaria, in quibus adijcitur etiam in nonnullis annalibus Q. Aulium haberi, non Aemilium: at Liuij locus ille non parum mihi suspectus est. Q. Aulium enim fuisse potius collegam Sulpicij, fit verisimile, quod eo tempore Consulum alter plerumque plebeius esse soleret, deinde cognomen Cerretanus, de quo nihil dubitat Liuius, Aemiliae genti insolitum & peregrinum sit. Q. Aulium igitur & hoc loco scripsisse Liuium puto, quando secundum ipsius consulatum postea libro nono recenset; nomen Aulius vt rarum & ignotum; ita quasi incorrectum à sciolis in Aulus, vel Aemilius, non secus ac in Diodoro, Mariano, & Cassiodoro perperam in Aelius, & ipsius Liuij libro nono in Aurelius mutatum constat. Immo verba hæc in margine apud Consulum nomina à studioso aliquo annotata (Aulium quidam, annales habent) similitum culpa in historiae contextum irrepsisse videntur: Vti malim Liuij verba sic legere. C. Sulpicio, Q. Aulio Consulibus ad defectionem Samnitium Apulum nouum bellum accessit: quam sicut nunc habentur, C. Sulpicio, Q. Aemilio (Aulium quidam annales habent Consullem) ad defectionem Samnitium, &c. Diuersitatem enim annalium Liuius paulò antè potuisset commodius annotare, si quæ fuisset, vbi magis accuratè nominat item Consules: sed & isthic malè pro Aulio suppositus Aemilius est. Aulij autem ab Aulo prænomine dicti sunt, vt Marci à Marco, Quinctij à Quincto, Sextij à Sexto, Publilij à Publico. Frequens enim hoc apud Romanos fuit. Quod ob eam causam adijcio, quia Io. Cuspinianus, vir aliòquin doctissimus, Diodori & Cassiodori exemplaria corrupta sequutus, Aelium potius appellandum censet, & Aulium vocem nihili putat. Tabulæ Græcæ Longum & Cerretanum adducunt Consules, cognomina scilicet: hoc Aulij, non Aemilij, & illud Sulpicij. Vtriusque nomen repetitur integrum in Capitolinis fragmentis.

Legionibus Romanis à Samnio abductis intra induciarum tempus Samnites rebellant, Apulosque ad societatem belli traxerunt, utroque exercitus missi, Sulpicio Samnium, Aulio Apulia forte euenerunt. Nec tamen præter vastationes res vlla memorabilis est gesta. Liuius libro octauo.

Prator.

//. // . // . f. // n. // .

Q. Fabius. * Q. f. Q. n. * Ambustus.

Aediles curules.

//. // . // . f. // n. // . // . // . // . f. // n. // .

M. Foflius. C. f. M. n. Flaccinator. Q. Aemilius. Q. f. L. n. Barbula.

Aediles plebis.

//. // . // . f. // n. // . // . // . // . f. // n. // .

[L. Marcius. L. f. L. n. Rutilus.] Ti. Sempronius. // . f. // n. Blæsus.

Tribuni plebis.

M. Flauius. // . f. // n. nepos. // . Tusculanos perduellionis reos ad populum fecit, vt animaduerneretur in eos, quorum ope & consilio Veliterni Priuernatesque populo Rom. bellum fecissent. Populus Tusculanus cum coniugibus & liberis Romanis venit, specieque reorum mutata veste, tribus circumierunt. Quæ omnes legem antiquarunt præter Poliam, cuius sententia fuit, vt iuvenes verberati necarentur, coniuges liberi que lege belli venirent. Memoria Tusculanis eius iræ in poenæ tam atrocis auctores diuisti-

Valerij Max.
locus.

diutissime mansit, neminemque Poliae tribus candidatum postea Papiriae tribus suffragio adiutum scribunt Liuius, & Valerius Maximus lib. ix. cap. x. qui pro Papirio tribu, Popilliam habet, & pro Flauio, Fuluium. Quae tamen differentiae scribarum negligentia natae videntur ex nominum similitudine.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

M. Poetelius. M. f. M. n. Libo. M. Popillius. M. f. M. n. Lanus. // .
[C. Canuleius. C. f. C. nepos.] C. Aurelius. // . f. // . n. Cotta.
[M. Aulius. Q. f. M. n. Cerretanus. // . // .] [Q. Aelius. P. f. P. n. Pætus.]
M. Curius. M. f. // . n. Dentatus. // . // . Ti. Coruncanius. Ti. f. // . nepos. // .
[L. Icilius. Sp. f. L. n. Ruga. // .]

Quæstores urbani.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

Quæstores militares.

//. // . f. // . n. // . C. Sulpicij. cos. in Samnio.
//. // . f. // . n. // . Q. Cerretani. cos. in Apulia.

L. Cominij
trib. mil. fortis
indo & indigna.

L. Cominius // . f. // . nepos. Tribunus militum ante biennium sub Q. Fabio Max. Rulliano magistro equitum prosperè pugnauit, equitibus iussis frenos detrudere equis, atque ita concitatos calcaribus hostium agmen perumpere. Quo in proelio viginti hostium milia caesa, vt Liuius libro viii. refert. Eius tribunatum plebis in Valerio Maximo, ni fallor, reperimus.

C. Marcius. C. f. L. n. Rutilus. Qui postea Censorinus appellatus, suae familiae hoc cognomen reliquit. Filius C. Marcij primi è plebe Dictatoris Liuii, & Capitolinis fastis auctoribus.

M. Valerius. M. f. M. n. Maximus. Qui Consul, Censor, & quater etiam Praetor fuit.

[A. Virginius. L. f. L. n. Tricoftus. Rutilus.]

ANNI. P. R. C. CDXXXI.

Consules.

Q. Fabius. M. f. N. n. Maxim. L. Fuluius. L. f. L. n. Curuus.
Rullianus.

EX triumphalibus columnis Consulium nomina descripsi integra. In Liuii enim, Mariano, & Cassiodoro cognomina omittuntur, quae leges in tabulis Graecis Curuum & Rullianum; si ita velis corrigere vbi Curfor & Rullus habetur.

Anceps integri
serè diei cum
Samnitibus
praelium.

Proelium anceps ac difficile commissum cum Samnitibus, sed victoria Romanorum fuit; ac talis, vti hostes rupti foederis auctorem morte voluntaria interemptum Papium Brutulum cum omni præda & captiuis Romanis per fociales dederent, pacemque peterent. Liuius in fine viii.

A. Cornelius. P. f. A. n. Cossus. Aruina. Dict.

M. Fabius. M. f. N. n. Ambustus. Mag. eq.

Ludorum. Rom. causa.

Annalium di-
uersitas.

Eundem annum habuisse Dictatorem A. Cornelium Cossum, & M. Fabium Ambustum magistrum equitum Liuii libri viii. fine refert ex quorundam annalibus. Hos graui proelio rebelles Samnites contudisse, atque de ijs triumphasse, non Consulcm Fuluium. Liuium sequuntur Zonaras, & Orosius libro iii. cap. xv. Verùm vt ex columnis triumphalibus colligimus, bellum non à Dictatore, sed à Consulibus gestum fuit. Quod in alijs annali-

annalibus reperiri fatetur ibidem Liuius. Additque non discrepare quidem annales, quin Dictator eo anno A. Cornelius fuerit; sed id ambigi, num belli gerendi causa creatus sit, an vt ludis praesent Romanis.

Praetor.

L. Plautius. L. f. L. n. Venno. Liuius etiam dictis annalibus A. Cornelium Dictatorem creatum scribit non rei gerendae causa; sed vt esset qui ludis Romanis (quia Consules aberant, & L. Plautius Praetor graui morbo fortè implicitus erat) signum mittendis quadrigis daret.

Aediles curules.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

Aediles plebis.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
[C. Plautius. C. f. // . n. Hypsæus.] [A. Lucerius. A. f. A. nepos.]
[Sp. Mæcilius. Sp. f. Sp. nepos.] [L. Albinus. L. f. M. nepos.]

Tribuni plebis.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

C. Iunius. C. f. C. n. Bubulcus. [C. Volumnius. C. f. C. n. Flamma.]
Brutus. // .

[Sex. Tullius. Sex. f. // . nepos. // .] A. Atilius. // . f. // . n. Bulbus.
[C. Petillius. C. f. Q. nepos. // .] [L. Albinus. L. f. L. nepos.]
[C. Confidius. C. f. Q. nepos. // .] [L. Fulcinius. L. f. L. n. Trio. // .]
[M. Trebonius. M. f. M. n. Flaus.] [L. Numitorius. L. f. L. nepos. // .]

Quæstores urbani.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

Quæstores militares.

//. // . f. // . n. // . L. Fuluij cos. in Samnio.
//. // . f. // . n. // . Q. Fabij cos. in Apulia.

[P. Sestius. P. f. P. n. Capitolinus.] [Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo.]
[M. Sergius. M. f. M. n. Fidenas.] [C. Appuleius. Cn. f. Cn. n. Panfa.]

L. FVLVIVS. L. F. L. N. CVRVVS. COS. ANN. CDXXXI.
DE. SAMNITIBVS. QVIRINALIBVS.

Q. FABIVS. M. F. N. N. MAXIMVS. RULLIAN. AN. CDXXXI.
COS. DE. SAMNITIBVS. ET. APVLEIS. XII. K. MART.

Vides igitur ex triumphis Consulium huius anni bellum illud anceps & difficile, quod vicerunt Romani, Samnitium Imperatore caeso, rebusque hostium ita debilitatis, vt ultro deditioem facerent, non Dictatoris (vt volunt annales quos sequitur Liuius) sed Consulium auspicijs gestum fuisse. At qui Liuius ipse, dum quosnam sequeretur auctores in tanta diuersitate, vix sibi praescribere posset, nihil certi constituit. Ait enim hoc bello à Consulibus bellatum, quosdam velle, ab iisque de Samnitibus triumphatum fuisse. Q. Fabium etiam in Apuliam processisse, atque inde magnas prædas egisse. Quae omnia Capitolinis fastis conuenire, ex Consulium triumphis facile cognoscimus. Auctor item de viris illustribus

tribus suffragari videtur cap. xxxi. nam tres Q. Fabij Maximi triumphos recensens primum de Apulis, & Lucerinis fuisse dicit.

Apuli Tapyges olim dicit. Apuli unde dicit.

Apuli Adriatico mari contermini inter Dauniam & Calabriam, Iapyges olim dicti à Dedali filio, de quibus vide Plinium libro 111. cap. xi. Strabonem libro vi. Melam, & alios. Quidam per PP. geminum scribunt hoc nomen, quod in antiquo non obseruari videmus. Deducunt enim Graeci nomen από τῆς ἀπολευδαί: eò quòd in Apulia celerius, quàm alibi, arbores deiciant folia.

ANNI. P. R. C. CDXXXII.

Consules.

T. Veturius. // f. // n. Sp. Postumius. // f. // n. Albinus. // Caluinus. //.

NUMERI desiderantur in Linaio, Cassiodoro & tabulis Graecis apud nomina Consulium: nam ante duodecim circiter annos adhuc semel collegas in eodem magistratu fuisse constat. Itaque de hoc secundo ipsorum consulatu rectè Cicero Officiorum tertio sic scribit. At verò T. Veturius, & Sp. Postumius, cum iterum Consules essent, quia cum malè pugnatum ad Caudium esset, legionibus nostris sub iugum missis, pacem cum Samnitibus fecerunt, dediti sunt. Meminit eorundem in Catone, sed ibi P. Postumius non benè legitur. Io. Zonaras alterum Consulem Ti. Veturium vocat, vetusto Veturiae gentis praenomine, quod tamen non nisi apud patricios Crassos Cicutinos reperio. Hic T. Caluinus plebei Consulis locum obtinet. Auctor verò de viris illustribus in Pontio Telefino cap. xxx. C. Veturium nominat; sed mendosè, & contra aliorum auctorum consensum.

Caudina pace infamis.

Exercitus Romanus sub iugum missus.

Annus Caudina pace infamis. Horum enim Consulium imperitia Romanae legiones in insidias ductae, & ad Caudinas furculas Samnitium praesidijs circumfessae, turpem, sed necessariam pacem acceptarunt. Nam ibidem totus, antequam dimitteretur, exercitus, simul cum Consulibus, legatis, ac tribunis, duce C. Pontio sub iugum missus est. Historiam latè & pulchrè scribit Lilius in principio libri ix. Obiter Zonaras, Florus, Eutropius, & Orofius: sed in his annorum ab Urbe condita numeri restitui debent.

Duo Dictatores & mag. e. q. frustra creati.

Q. Fabius. * Q. f. Q. n. * Ambustus. Dict.

P. Aelius. * P. f. P. n. * Pætus. Mag. e. q.

Comitorum. habendor. caussa.

Vitio. facti. abdicarunt. In eor. loc. facti. sunt.

M. Aemilius. // f. // n. Papus. Dict.

L. Valerius. // f. // n. Flaccus. Mag. e. q.

Comitorum. habendor. caussa.

Consules cum summo dedecore Romam reuersi, nihil deinde pro magistratu agere tentarunt in priuato abditi, nisi quod expressum S. C. est, vt Dictatorem dicerent comitorum habendorum caussa. Dixerunt Q. Fabium Ambustum, à quo magister equitum P. Aelius Pætus est dictus. Sed his vitio creatis, suffecti M. Aemilius Papus Dictator, & L. Valerius Flaccus magister equitum. Nec per hos tamen comitia sunt habita, vsque adeò tædebat populum magistratum eius anni omnium. Itaque res ad interregnum redijt, vt Lilius libro nono.

Interregnum.

Prætor.

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. // Ex Plinij vii. cap. xlviij.

Aediles curules.

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. // Ex Plinij vii. cap. xlviij.

Aediles plebis.

M. Popillius. M. f. M. n. Lænas. // [Sp. Metilius. Sp. f. Sp. nepos.] [Sex. Tempanius. Sex. f. Sex. nepos.] [L. Villius. L. f. P. nepos.]

Tribuni

Tribuni plebis.

M. Poetelius. M. f. M. n. Libo. // [T. Roscius. T. f. T. nepos. //] [C. Mamilius. C. f. C. n. Vitulus. //] [L. Apronius. C. f. C. nepos. //] [L. Sextilius. L. f. C. nepos. //] [L. Cædicius. L. f. L. nepos. //] [C. Mænius. C. f. P. nepos. //] [C. Furius. C. f. C. nepos. //] [P. Mælius. P. f. P. n. Capitolinus. //] [L. Canuleius. L. f. L. nepos. //]

Quæstores vr bani.

M. Poetelius. M. f. M. n. Libo. // [T. Roscius. T. f. T. nepos. //] [C. Mamilius. C. f. C. n. Vitulus. //] [L. Apronius. C. f. C. nepos. //] [L. Sextilius. L. f. C. nepos. //] [L. Cædicius. L. f. L. nepos. //] [C. Mænius. C. f. P. nepos. //] [C. Furius. C. f. C. nepos. //] [P. Mælius. P. f. P. n. Capitolinus. //] [L. Canuleius. L. f. L. nepos. //]

Quæstores militares.

T. Veturij } Cos. in Samnio. Abdicarunt. Sp. Postumij }

Ab hostibus sub iugum missi sunt cum Consulibus, legatis, trib. militum, legionibusque: & quia pacem cum alijs sponponderant, etiam abdicarunt, & simul dediti sunt. Lilius libro nono.

[Cn. Furius. Cn. f. Cn. n. Pacilus. //] [P. Lucretius. P. f. L. n. Tricipitinus. //] [Sp. Papius. Sp. f. Sp. n. Crassus. //] [Cn. Lucerius. Cn. f. Cn. nepos. //]

ANNI. P. R. C. CDXXXIII.

Consules.

L. Papius. Sp. f. L. n. Cursor. // Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo. //

SECUNDO interrege M. Valerio Coruo hi creati sunt, haud dubio consensu ciuitatis, quòd nulli ea rempstate duces clariores essent, vt refert Lilius: vbi adiungendus numerus 111. apud Q. Philonem: nam bis antea Consul fuit, velut ex superioribus constat. At L. Papius rectè Consulem iterum dicit; atque ita, vt non videatur hoc loco, quemadmodum prius, de primo consulatu eius dubitare, de quo satis multa suo loco distuleri. In tabulis Graecis hic tertius Cursoris cum Philone computatur consulatus; sed male semel pro Coruo Curstorem suppositum, iam antè ostendi. In Cassiodoro autem vterque rectè legitur; sed numerorum notæ perperam omisæ sunt apud Consules: qui quo creati sunt die (sic enim placuerat partibus) magistratum inierunt; sacrisque peractis, de pace Caudina retulerunt.

Consulium par eximium.

Consules anni superioris, cum legatis, quæstoribus, tribunis militum, qui coacti turpem pacem ad Caudium pro populo Rom. sponponderant, ex S. C. victi, & nudi Samnitibus per foecialem dediti sunt, non tamen recepti. Igitur solutis religione Romanis, bellum denudò Samnitibus indictum est. Sarricani interea ad Samnites defecerunt, & Fregellas coloniam Romanorum occuparunt, & concremarunt. Consules sortiti prouincias, L. Papius, in Apuliam pergir: Luceriam obseffurus, vbi equites sexcenti obsides ad Caudium dati custodiebantur. Publilius in Samnio aduersus legiones Caudinas substitit, quas proelio fudit, & castris exiit. Inde fugientes in Apuliam sequitur, & collegæ Papius iungitur: vbi altero rursus ad Luceriam proelio graui concursum, & Samnitium castra per vim expugnata sunt. Ad domandam hinc Apuliam profecto Publilio, Luceria per deditonem à L. Papiro capta est, & obsides Romani equites summa omnium lætitia recepti. Praesidiarij omnes; Samnitium septem milia scilicet, cum ipso Imperatore C. Pontio (vt quidam volunt annales) sub iugum missi sunt. Vide Lilius, Zonaram, Eutropium, & alios. Suesam, Auruncam, Saticulam colonias deductas indicat Velleius.

Deditio sponforum pacis Caudinae.

Sarricorum desertio. Samnites ad Caudium victi. Rursus ad Luceriam.

Luceria capta, recepti obsides Romani. Samnites sub iugum missi. Suesia, Aurunca & Saticula nouae coloniae.

C. MAINIUS. P. f. P. nepos. Dict.

M. FOSLIUS. C. f. M. n. Flaccinator. Mag. eq.

Quæstionum exercendarum causa abdicarunt.

L. CORNELIUS * L. f. * // . n. Lentulus. Dict.

L. PAPIRIUS. Sp. f. L. n. Cursor. II. Mag. eq.

Rei gerundæ causa.

T. MANLIUS. L. f. A. n. Imperiosus. Torquat. III. Dict.

L. PAPIRIUS. L. f. L. n. Crassus. Mag. eq.

Comitorum habendorum causa.

Tres eiusdem
anni Dictato-
res.

Tres ordine nobis ostendit hoc anno Dictatores fastorum Capitolinorum fragmentum, cum totidem magistris equitum. Quos omnes apud Liuium non reperies, nam in historia horum temporum (vt non semel admonui) frequenter vagatur incertus ob annalium diuersitatē, & sæpe à factis Capitolinis, ne dicam à seipso, discrepat. De C. Mænio & M. Foslino parum dubij est, quin fuerint primi, licet Liuius hinc eos omnino prætereat, sexto enim anno postea illos iterum in eodem magistratu cum notis repetiti honoris exprimunt fragmenta Capitolina, rei gerundæ causa creatos. Quo item anno eisdem adfert Liuius: sed ex alijs annalibus quæstionum exercendarum causa dictos scribit; vt aliquibus fiat verisimile, nobisque persuasum sit, primum hunc magistratum ipsos gessisse hoc titulo, secundum verò rei gerundæ causa, vt monstrat Capitolinum fragmentum. Quo in nonnullis historijs prætermisso, hunc primum perperam eò transpositum esse, ex historiarum similitudine, vt fit, errore nato. Nam & hoc anno Luceria à Romanis capta est; & eo, quo C. Mænij primam hanc dictaturam describit Liuius, & fastorum Capitolinorum auctores secundam. Quibus vt satisfiat, eam Liuianam huc transferemus, hac occasione introductam scilicet. Eo anno (inquit Liuius) Capuæ occultæ principum coniurationes factæ sunt, de quibus cum ad senatum referretur, haud quaquam neglecta res est; sed Quæstiones decretæ, Dictatoremque quæstionibus exercendis dici placuit. C. Mænius dictus est, is magistrum equitum M. Foslium dixit. Tantusque terror eius magistratus fuit, vt præcipua Capuanæ coniurationis capita, priusquam nominarentur apud Dictatorem, voluntaria morte semet iudicio subtraxerint. Deinde, vt quæstioni Campanæ materia decessit, versa Romam est, quæri que cœptum, non nominatim qui Capuæ; sed in vniuersum, qui vsquam coisissent, coniurassentve aduersus populum Rom. & coitiones honorum adipiscendorum causa factas, aduersus remp. esse, interpretatum est. Postulabantur ambitus itaque nobiles homines, appellantisque tribunos, nemo erat auxilio. Quod graue, & iniquum nobilitati visum, quæ negare suorum id crimē esse, quibus si nulla obsteret fraude, pateat ad honorem via; sed potius nouorum hominum. Ipsos adeò Dictatorem, magistrumque equitum reos magis, quam quæstiores idoneos eius criminis esse, intellectu rosque ita id esse, simulatque magistratu abiissent. Quo audito Dictator Mænius famæ suæ magis, quam imperij memor, posteaquam in cōcione de sua innocentia disseruisset, mandata Consulibus quæstione se dictatura abdicat; & post eum confestim magister equitum, Primi que apud Consules, vt petierant, rei facti, aduersus nobilium testimonia egregie absoluantur. Hæc multò diffusius apud Liuium libro IX. in anni CDXXXIX. historia. Rursus eiusdem dictaturæ fit mentio in oratione P. Sempronij tribuni plebis aduersus Ap. Claudium Cæcum censorem anno CDXLIII. dicta, qui ita apud Liuium loquitur: Quid ego antiqua repetam? nuper intra decem annos C. Mænius Dictator, quia cum quæstiones seuerius, quam quibusdam potentibus tutum erat, exerceret; contagio eius, quod quærebat, criminis ipsi obiectata, ab inimicis est; vt priuatus obuiam iret crimini, dictatura se abdicauit. Ita enim correctius legentur hæc verba. Eademque omnino mihi persuadent, in hanc primam C. Mænij dictaturam quæstiones illas potius referendas esse, Liuiumque eo loco non annales ex quibus historiam cōdidit, sed ipsam P. Sempronij tribuni orationem sequutum, verè dicentis, intra decem annos eas habitas quæstiones à Dictatore Mænio fuisse. Tor enim ferè reperies ab hac Mænij prima dictatura ad tribunatum plebis P. Sempronij huius, qui anni CDXLII. extremo abire censura Ap. Cæcum frustra iussit. Ab alia autem anni CDXXXIX. in qua Liuius C. Mænium exercuisse quæstiones scribit, quinquennio distare eiusdem Sempronij tribunatum, minimè reperies. Quapropter nō immeritò scrupulum hæc mouerunt doctissimo Glareano, locum hunc haud dubiè corruptum iudicanti, nisi diuersos, vt excipit, auctores sit sequutus Liuius. Quod ipsum accidisse ex superscriptis manifestum est. Alterius, quæ sequitur in Capitolino fragmento, dictaturæ meminit quidem Liuius in anni huius actis, ob annalium discordiam ambigi dicens, L. ne Cornelius Dictator cum L. Papiro Curfore magistro equitum eas res ad Caudium, atque inde Luceriam

Campanorum
coniuratio.

Ambitus quæ-
stiones Romæ.

Dictator spon-
se abdicat, vt
priuatus accu-
sari posset.
C. Mænius &
M. Foslus rei
facti, & ab-
soluiti.

Linij locum.

Luceriam gesserit; an Consulibus Papij præcipuum id decus fuerit. Verum quisnam hic L. Cornelius Dictator esse potuerit, quando cognomen à Liuius non additur, necdum factis liquet, et si quidam Lentulum existiment Consulē anno CDXXVI. fortassis, quia Caudini cognomen in eadem familia postmodum reperiunt, & ex hac victoria originem habuisse suspicantur. Et auctor est Liuius, superiore anno L. Lentulum, quem legatorum principem virtute & honoribus ob gestum consulatum appellat, in obsidione Caudina, vt pacis necessariæ conditiones ab hostibus oblatas acceptarent, Consules adhortatum esse. Itaque simul cum alijs hoc anno deditum fuisse ex eodem constat, atque mox deditio à Samnitibus non accepta, rediisse cum alijs in castra Romana, sed an confestim Dictator dictus ignominiam acceptam ipse sit vltus, adhuc sub iudice lis est. Sequitur in fragmento tertia T. Manlij dictatura cum L. Papij magisterio equitū à Liuius penitus præterita, non scus ac prima illa C. Mænij. Coniecturis igitur verisimilibus hinc agendum est, quàm diu certiora non reperiuntur. T. Manlium igitur Torquatū fuisse existimabimus Dictatorem, & magistrum equitum L. Papium, L. Crassi consularis ac Dictatoris filium. Quos nisi comitorum causa absentibus Consulibus creatos dicamus, rationem huius tertiæ dictaturæ non inuenio; neque enim spacium inter hanc & superiorem videtur in fragmento Capitolino, vt ex positura linearum conijci possit, suffectos hos superioribus fuisse.

Lentuli, unde
Caudini dicti.

Prætor.

//. // . f. // . n. //

Q. Aemilius. Q. f. L. n. Barbula.

Aediles curules.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
L. Quinctius * L. f. // . n. Capitolinus. * Sp. Nautius. Sp. f. Sp. n. Rutilus.

Aediles plebis.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
C. Iunius. C. f. C. n. Bubulcus. [C. Canuleius. C. f. C. nepos.] Brutus.

Tribuni plebis.

L. Liuius. // . f. // . n. * Denther. * T. Numicius. // . f. // . nepos.
Q. Mælius. * Q. f. Q. * nepos. Coacti abdicarunt. in eorum locum facti sunt

Hi inter sponsores pacis Caudinæ fuerant anno superiore, & reuersi Romam iam antè, vt suspicor, designati in hunc annum tribuni plebis, eumque magistratum ex more mense Decembri inierunt. Igitur hoc anno S. C. de pace Caudina rescindenda, & deditioe sponsores facienda, intercessione tollere conati sunt; se in primis, quod sacrosancti, & in magistratu essent, dedi hostibus, violari que non posse dicentes. Vt autem non persuasere, se senatus potestati permittentes abdicarunt, & simul cum alijs dediti sunt. In abdicatorum vero locum alios esse suffectos verisimile est. Nominat & Cicero alterum pro L. Liuius ex alijs annalibus, sed Q. Aemilium mendosè pro Q. Mælio: patricij enim sunt Aemilij, quos non admitti constat ad tribunatum plebis.

Tribuni plebis
ad Caudinam
dediti.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

P. Decius. P. f. Q. n. Mus. [C. Sicinius. C. f. C. n. Bellutus.]
[L. Sextius, L. f. L. n. Sextin. [M. Cædicius. L. f. L. nepos.]
Lateranus.]
[P. Mænius. C. f. P. nepos.] [P. Virginius. L. f. A. nepos.]
[T. Romu-

[T. Romuleius. T. f. T. nepos.] [T. Iuuentius. T. f. T. nepos.]
[C. Oppius. C. f. C. n. Cornicen.] [C. Licinius. C. f. C. n. Caluus. Stolo.]

Quæstores vrbani.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. //

Quæstores militares.

//. // . // . f. // . n. // . L. Cursoris. cos. in Apulia.

//. // . // . f. // . n. // . Q. Philonis. cos. in Samnio.

L. Volumnius. C. f. C. n. Flamma. Violens. Bis Consul postea.

Q. Fundanius. // . f. // . n. Fundulus. Auus C. Fundanij Consulis anno
DX. vt docent Capitolina marmora.

[M. Fabius. M. f. C. n. Dorso.] Filius M. Dorsonis consularis.

[Q. Antonius. Q. f. Q. n. Merenda.]

ANNI. P. R. C. CDXXXIV.

Consules.

L. PAPIRIVS. Sp. f. L. n. Q. Aulius. Q. f. M. n. Cerretanus. II.
Curfor. III.

QVIDAM annales (ait Liuius) L. Papirium Mugillanum Consulem hoc anno vo-
lunt fuisse, cum Q. Aulio Cerretano iteram. Alij verò, quos facti etiam sequuntur
Capitolini, L. Curforem ob rem bene gestam Luceria, continuato magistratu Consulem
tertio creatum. Testantur autem fragmenta Capitolina L. Papirium Curforem Cos. III.
hoc anno triumphasse de Samnitibus. Quibus suffragatur Marianus Scotus: prodit enim
eodem anno Consules L. Papirium Curforem III. & Q. Aulium Cerretanum. Cassiodo-
rus L. Papirium & Q. Aulium Cerretanum recenset; Tabulæ Græcæ Papirium, & Cerre-
tanum, ex quibus vix quicquam certi colligere est. Cuspiniani tabulæ Mugillanum cum
Cerretano ponunt; nos Capitolinorum fastorum auctores sequimur. Sed ex his corrigend-
um alterius Consulis nomen, quod passim in Litriani codicibus mendosè legitur, Ae-
milius, vel Aurelius, non Aulius.

Q. Aulius Consul cum Ferentanis vno proelio debellauit, eorum urbem obsidibus im-
perato in deditionem accepit. L. Papirius Satricum præsidio Samnitium cæso recupe-
rauit. Colonia Romana erat, & post cladem Caudinā ad Samnites defecerat. Liuius lib. IX.

CENS. // . // . // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // . abdicarunt.

C. Sulpicius. Ser. f. Q. n. Longus. C. Plautius. P. f. P. n. Decianus.

Censores idem annus habuit, vt indicat fragmentum Capitolinum, sed quinam hi fue-
rint, apud auctores nondum reperio. Attamen lustrum non condidisse, sed aliquam ob
causam abdicasse, hinc colligi potest, quod sequenti post anno censores alij, in iisdem Ca-
pitolinis fragmentis visuntur, qui lustrum condiderunt xxv. Quadriennij enim ad minus
spacium inter duo lustra plerumque solet venire. Nos, vt magistratus suppleamus, consu-
lares duos eius temporis patricium & plebeium suggerimus; quorum alterum Onufrius
C. Sulpicium Longum bis antea Consulem, & postea tertium colligit fuisse ex fragmenti
Capitolini nescio quibus vestigijs; cui collegam plebeium adiungimus consularem &
triumphalem C. Plautium Decianum.

Prætor.

//. // . // . f. // . n. //

M. Popillius. M. f. M. n. Lænas.

Aediles curules.

M. Valerius. M. f. M. n. C. Fabius. M. f. N. n. Ambustus.
Maximus.

Aediles

Aediles plebis.

[C. Volumnius. C. f. C. n. Flamma.] [M. Trebonius. M. f. M. n. Flauus.]

Tribuni plebis.

M. Antistius. * M. f. M. * nepos. Quia de ciuibus Romanis iniussu popu-
li quicquam in senatu statuere illicitum erat, perduellionisque iudicium in primis pe-
nes populum esset; actum cum tribunis plebis est, vt eorum vnus pluresve rogationem
ferrent. Vti senatus de Sarricanis post defectionem vi receptis, sententiæ dicendæ ius
esset. Rogationem ex auctoritate senatus tulit M. Antistius trib. plebis. Plebsque ita
sciuit. Quod senatus maxima pars censcat, qui assident, id volumus iubemusque. Ex
hoc plebiscito senatus consultus est. Quid verò de Sarricanorum punitione decreue-
rit, nobis incompertum est, cum Liuius hæc omnino prætereat. Per occasionem dum-
taxat meminit libro xxvi, scribens quid de Campanorum poenis statuisset senatus, qui
itidem ciues Romani bello Punico secundo ad Hannibalem descuerant. Ex quo tri-
bunatum hunc plebis huc retuli. At ibidem corrigendum populi nomen est, legen-
damque pro Sutrianis, Sarricanis.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. //

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. //

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. //

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. //

//. // . // . f. // . n. //

M. Pœtelius. M. f. M. n. Libo. III. C. Marcius. C. f. L. n. Rutilus.

Qui postea Censorinus appel. est.

[L. Apronius. C. f. C. nepos. III.] [L. Sextilius. L. f. C. nepos. III.]

L. Cominius. // . f. // . nepos. [L. Cædicius. L. f. L. nepos. II.]

[C. Mænius. C. f. P. nepos. III.] [C. Furius. C. f. C. nepos. II.]

[Q. Cæcilius. Q. f. Q. n. Metellus.]

Quæstores vrbani.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. //

Quæstores militares.

//. // . // . f. // . n. // . L. Papirij }
//. // . // . f. // . n. // . Q. Aulij }

coss. in Samnio.

Q. Marcius. Q. f. Q. n. Tremulus. Qui in primo consulatu de Hernicis
triumphauit.

[L. Geganius. L. f. L. n. Macerinus.] Nepos L. Macerini tribuni militum con-
sulari potestate anno CCCLXXVI.

[Q. Clælius. Q. f. Q. n. Siculus.] Nepos Q. Siculi censoris anno CCCLXXI.

[L. Aemilius. L. f. L. n. Mamercinus.] L. Aemilij Priuernatis bis Dicta-
toris filius.

L. PAPIRIVS. SP. F. L. N. CVRSOR. II. COS. III. AN. CDXXXIV.

DE. SAMNITIBVS. X. KAL. SEPTEMBR.

Post Sarricanos in potestatem redactos, L. Papirium Cos. tradit Liuius ex quibusdam
annalibus, inde ad triumphum decessisse Romam. Antea tamen scribit dubitari, num an-
no superiore triumphatum de Samnitibus sub iugum missis à L. Cornelio Dictatore fue-
rit. Quosdam enim ita referre, quosdam rursus à L. Papirio Consule iterum; alios autem
velle de num hoc anno eundem iterato honore Consulem III. bello Samnitico confecto,
Sarricanis receptis triumphasse, atque iustissimo haudubiè triumpho ad eam ætatem. Post
Camillam enim hic vltor vnicus Romanæ fuit ignominia. Meminit huius triumphi etiam
Eutropius libro II. qui eisdem sequutus videtur annales, quos Capitolini facti. Cum tri-
umpho namque simul omnem belli huius Samnitici gloriam L. Papirio Curfori adscribit.
De cuius viri virtutibus multa Liuius libro IX. vbi pulchrè in eius laudes digreditur, quem
animis bellicaque virtute parem Romani destinant ducem Alexandro Magno, si A sia
perdomita in Europam vertisset arma.

Consules.

L. PLAVTIVS. L. F. L. N. VENNO. M. FOSLIVS. C. F. M. N. FLACCINATOR.

CONSVLVM nomina ex fastorum Capitolinorum fragmento, quod XII. annorum magistratus integre deinceps nobis exhibet, in Liuiio, Diodoro, Cassiodoro, Mariano, & alijs auctoribus, in quibus varie, & corrupte admodum leguntur, corrigenda sunt, nempe in Liuiio L. Flaccus, L. Plautius Venox. In Diodoro, L. Plotius, Manius Fuluius. In Cassiodoro & Mariano, L. Fuluius, & L. Plautius Venox. In tabulis Graecis: Venox & Flaccus. Samnitium legati Romae inducias biennij a populo difficulter admodum impetrarunt. Theanenses, Apuli Canusinique populationibus fatigati, L. Plautio Consuli obides dederunt & in deditioem venerunt. Liuius libro IX. Interamna Romanorum colonia facta est, vt Velleius auctor est biennio post Sueffam.

Loci auctorum corrigendi.

Samnitibus inducie biennales date. Interamna colonia.

CENS. L. PAPIRIVS. L. F. M. N. CRASSVS. C. MAINIVS. P. F. P. N. LVSTRVM. FECER. XXV.

Reperitum hoc anno censum, lustrumque conditum fuisse docent Capitolini fasti per L. Papirium Crassum, & C. Maenium censores. Liuius ne verbum quidem de his: illud tantum huius anni actis adscribit, Romae duas tribus additas fuisse, Vsfentinam & Falerinam; quarum etiam Diodorus Siculus meminit. Quod plerumque per censores fieri solere, Liuius superiore libro ipse testatur. De eorum temporum censibus mentionem lib. IX. facit, vbi in laudes L. Papirij Curforis, & populi Romae excurrit. Censebantur (inquit) eius aetatis lustris ducenta quinquagena milia capitum. Sed ad certum aliquod lustrum haec referre non scimus.

Non tribus, Vsfentina & Falerina.

Prator.

L. Furius. * L. f. M. n. Camillus. * Ex S. C. Capuanis leges primus dedit, secundum quas praefecti administranda Capuanae reip. causa, tunc primum creati ius dicerent; cum vtrumque ipsi Campani pro remedio agris rebus discordia intestina petijissent. Liuius libro IX. Sex. Pompeius in vocabulo Praefectura.

Capuanis praefectus & leges datae.

Aediles curules.

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. IV. [M. Sergius. M. f. M. n. Fidenas.] Ex. Plinij. VII.

Aediles plebis.

P. Decius. P. f. Q. n. Mus. [T. Roscius. T. f. T. nepos.]

Tribuni plebis.

Q. Maenius. * Q. f. Q. * nepos. II. [L. Domitius. Cn. f. Cn. n. Ahenobarbus.] [C. Claudius. C. f. n. Hortator.] [P. Mucius. P. f. Q. n. Scruuula.] [C. Fabricius. C. f. n. Luscinius.] [C. Icilius. C. f. C. n. Ruga.] [P. Pupius. P. f. P. nepos.] [Sex. Tullius. Sex. f. n. nepos. III.] [Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo.] [C. Plautius. C. f. n. Hypsaenus. II.]

Quaestores vr bani

Quaestores

Quaestores militares.

L. Plautij cos. } in Apulia. M. Follij cos. }

L. Genucius. * L. f. L. n. * Auentinensis. Cuius pater trib. plebis anno CDXI. reperitur in Liuiio: & suspicor ex intervallo temporis nepotem eius esse L. Genucij, qui anno CCCXCI. Consul iterum fuit.

Ap. Claudius. C. f. Ap. n. Caecus. C. Crassi filius, Iuris & eloquentiae peritus Liuiio, & Cicerone testibus: quem Pomponius I. C. actionum libros etiam reliquisse scribit. Hunc etiam magistratus plures gessisse, quam a Liuiio, vel alijs auctoribus proditum memoriae fuit, cognoscimus ex quodam epigrammate antiquo, quod adferam postea in eius dictatura.

M. Fuluius. L. f. L. n. Curuus. Patinus. Sic scriptus in triumphalibus columnis Capitolinis, vnde colligimus minorem fratrem fuisse L. Fulvij Curui Cos. anno CDXXXI.

Ti. Minucius. f. n. Augurinus. Qui postea Consul in proelio occisus est, vt suo loco dicitur.

Consules.

Q. AEMILIVS. Q. F. L. N. BARBVLA. C. LVNIYS. C. F. C. N. BVBVLCVS. BRVTVS.

RECTE Consules nominant Liuius, Marianus & Cassiodorus. Verum hic cognomina omittit, quae habentur etiam in tabulis Graecis Barbula, & Bubulcus.

Florento, & Nerulum capta oppida. Antiatibus leges datae. Florento Apuliae valido oppido C. Iunius Consul est positus, Q. Aemilius Nerulum in Lucanis repentino aduentu oppressum vicepsit. Antiatibus colonis petentibus leges item datae sunt Romanae, qui se sine legibus certis, sine magistratibus agere querebantur. Dati ex S. C. ad iura statuenda non Praetor urbanus, sed ipsius coloniae patroni. Nec arma modo, sed iura etiam Romana late patebant. Liuius lib. IX.

Prator.

L. Papirius. L. f. L. n. Crassus.

Aediles curules.

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. IV.

Aediles plebis.

M. Poetelius. M. f. M. n. Libo. L. Liuius. f. n. Dentor. T. Numicius. f. n. nepos. M. Antistius. * M. f. M. nepos. *

Tribuni plebis.

Q. Maenius. * Q. f. Q. * nepos. II. [L. Domitius. Cn. f. Cn. n. Ahenobarbus.] [C. Claudius. C. f. n. Hortator.] [P. Mucius. P. f. Q. n. Scruuula.] [C. Fabricius. C. f. n. Luscinius.] [C. Icilius. C. f. C. n. Ruga.] [P. Pupius. P. f. P. nepos.] [Sex. Tullius. Sex. f. n. nepos. III.] [Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo.] [C. Plautius. C. f. n. Hypsaenus. II.]

L. Comitius. f. n. nepos. II. M. Laetorium Mergum tribunum militum stupri puerilis reum fecit ad populum: Qui damnationis metu semet occidit. Fato tamen functus vniniuersae plebis sententia damnatus est. Val. Max. lib. VI. cap. I. Suidas belli Samnitici tempore hoc contigisse scribit in voce Caius, & capitis damnatum fuisse Laetorium, sed Liuius non meminit.

Hh

[C. Appu-

[C. Appuleius. Cn. f. Cn. n. Panfa.] [A. Trebius. A. f. A. nepos]
 [M. Trebonius. M. f. M. n. Flauus. II.] [Cn. Lucerius. Cn. f. Cn. nepos.]
 [Q. Mæcilius. Q. f. Q. nepos.] [Sp. Merilius. Sp. f. Sp. nepos. II.]
 [A. Tempanius. A. f. A. nepos.] [L. Villius. L. f. P. nepos. II.]
 [Cn. Sellius. Cn. f. Cn. nepos.]

Quæstores vr bani.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. f. II. n. II.

Quæstores militares.

II. II. II. f. II. n. II. Q. Aemilij cos. in Lucania.
 II. II. II. f. II. n. II. C. Iunij cos. in Apulia.
 P. Cornelius. A. f. P. n. Aruina. Bis Consul & Censor deinde.
 L. Papius. II. f. II. n. Maso. Aedilitius postea mortuus: à quo multi
 Masones nati, vt Cicero ad Papium Pætum familiarium libro IX.
 C. Lutatius. II. f. II. n. Catulus. Auus duorum Catulorum consularium, vt
 fasti monstrant Capitolini, qui bello Punico primo finem imposuerant,
 [M. Fulcinus. M. f. M. nepos.]

ANNI. P. R. C. CDXXXVII.

Consules.

SP. NAVTIVS. SP. F. SP. N. M. POPILLIVS. M. F. M. N. LAENAS.
 RVTIIVS.
 L. AEMILIVS. L. F. L. N. MAMERCIVS. PRIVERNAS. II. DICT.
 L. FVLVIVS. L. F. L. N. CVRVVS. MAG. EQ.
 REI. GERVND. C.

ITA nobis repræsentant Consules huius anni cum Dictatore & magistro equitum tabulæ Capitolinæ. Liuius & Cassiodorus cognomina omittunt, quibus solis reddunt Consules tabulæ Græcæ, Rutilum & Lenatem vocantes.

C. Iunius & Q. Aemilius exitu superioris anni magistratu abeuntes, non Consulibus à se creatis Sp. Naurio, & M. Popillio; sed Dictatori L. Aemilio tradiderunt legiones, quibus Saticulam obsedit L. Fulvio magistro equitum dicto. Vnde rebellandi Samnitibus occasio nata est, quos socijs opem ferentes strauit prælio. Liuius lib. IX. hæc latius.

Samnitibus bellam.

Prætor.

II. II. II. f. II. n. II.
 M. Valerius. M. f. M. n. Maximus. Quater Prætozem fuisse Liuius auctor est, vt in quarta prætura constabit.

Aediles curules.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

Aediles plebis.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.
 Q. Mælius. * Q. f. Q. * nepos. C. Marcus. C. f. L. n. Rutilus. Quis postea Censorinus.
 [L. Apronius. C. f. C. n. * Limo. *] [L. Sextilius. L. f. C. nepos.]

Tribuni plebis.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

II. II. f.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.
 II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.
 II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.
 P. Decius. P. f. Q. n. Mus. II. [C. Volumnius. C. f. C. n. Flamma. II.]
 [M. Titinius. M. f. Sex. nepos.] [Q. Fundanius. II. f. II. n. Fundulus.]
 [Sex. Titius. Sex. f. M. nepos.] [M. Genucius. M. f. M. n. Auentinensis.]
 [L. Cædicius. L. f. L. nepos. III.] [M. Cædicius. L. f. L. nepos. II.]
 [P. Mænius. C. f. P. nepos. II.] [C. Furius. C. f. C. nepos. III.]

Quæstores vr bani.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

Quæstores militares.

II. II. II. f. II. n. II. } L. Aemilij Dict. in Samnio, & Apulia.
 II. II. II. f. II. n. II. }
 Ti. Cornelius. Ser. f. II. n. Lentulus. Pater L. & Ser. Lentulorum, quorum magistratus sequentur.
 L. Atilius. * L. f. * II. n. Regulus. Patruus M. Reguli consularis à Pœnis capti, vt indicant fragmenta Capitolina.
 [L. Volumnius. L. f. L. n. Flamma.] [Cn. Cornelius. Cn. f. Cn. n. Lentulus.]
 Hic frater Ser. Lentuli consularis, qui sequetur.

ANNI. P. R. C. CDXXXVIII.

Consules.

L. PAPIRIVS. SP. F. L. N. CVRSOR. IV. Q. POBLILIVS. Q. F. Q. N. PHILO. IIII.
 Q. FABIVS. M. F. N. N. MAXIMVS. RVLLIANVS. DICT.
 Q. AVLIVS. Q. F. M. N. CERRETANVS. MAG. EQ. REI. GER. CAVSSA.
 IN. PROELIO. OCCISVS. EST. IN. EIVS. LOC. FAC. EST.
 C. FABIVS. M. F. N. N. AMBVSTVS. MAG. EQ.

DIODORVS Siculus lib. XIX. Consules prodit L. Papium IIII. & Q. Popillium II. mendo-
 se tamen librariorū culpa. Et tabulæ Græcæ Cursori IIII. Lenatem II. iungūt, nescio
 an hoc errore scriptoris acciderit, an alios sequenti fuerint annales. Si error est, is prouenisse
 videtur ex vicinitate, & similitudine nominum Popillij, & Poblilij, vt idem hic cum supe-
 riore visus illis fuerit, qui Popillium Lenatem hoc anno reperierunt. Cassiodorus L. Pa-
 piriū non IIII sed L. Papium Iuniorē, & Q. Publiliū Coss. suggerit, apparetq; ipsum
 velle signare L. Cursoris ter Consulis filium, contra Marianum, factos Capitolinos, & ta-
 bulas Græcas. In Liuio autem planè desiderantur nomina Consulū negligentia potius li-
 brariorum, ni fallor, quàm auctoris, ferè nunquā ca studio prætermittentis. Ait enim, an-
 no circumacto bellum ad Saticulam deinceps à Dictatore Q. Fabio gestum fuisse, & Coss.
 nouos (quo loco nomina eorum interijcienda sunt) sicut superiores Romæ mansisse. Igitur
 bellica res omnis his duobus annis per Dictatores gesta est. Supplendus igitur in hunc
 ferè modum Liuij hic locus videtur. Consules noui L. Papius Cursor, IV. & Q. Publilius
 Philo, IIII. sicut superiores, Romæ manserunt. Versus etenim integer ibidem à dormitan-
 te scriba prætermissus.

Error Cassio- dori.

Liuij locus m- tilatus.

Q. Fabius Dictator ad accipiendum ab Aemilio exercitum cum supplemento venit ad
 Saticulam, quam Sānites obsidione leuare cupientes, rursū castris Romanis occurrerūt
 nouo exercitu. Vbi dum vrbs à Dictatore oppugnatur, ad castra præliū atrox equestre est
 initum, quo præter alios, & magister equitū Q. Aulius cecidit, occiso prius Samnitū im-
 peratore. Paulo post equestre præliū in pedestre mutatum est, Romano prius equis descen-
 dente, quo haud dubiè superauit, neque diu post dedita est Saticula. Suffectus in Q. Aulij
 occisi locū C. Fabius Ambustus magister equitum frater Dictatoris. Inde Soram magnis
 itineribus ductæ legiones Romanæ, quæ colonis interfectis, defecerat ad Samnites. Quo-
 rum cohortes cū sequerentur, in itinere ad Lautulas ancipiti primū prælio pugnarunt;
 demum per insidias circumuenti, ingenti strage fusi sunt. Liuius lib. IX. omnia exactè.

Græue præliū equestre in quo papium duces duo ce idere.

Sora rebellans obessa.

Prætor.

.. .. f. .. n. ..

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. iv. Plinius lib. vii.

Aediles curules.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..

Ap. Claudius. C. f. Ap. n. Cæcus. [M. Fabius. M. f. C. n. Dorso.]

Ap. Claudij Cæci magistratus plures.

Ap. Claudium verò bis ædilem, bisque Prætorem fuisse, demonstrat titulus honorum illius marmoris insculptus, quod nunc temporis Florætiæ adhuc servatur apud Petrum Victorium eruditione summa celebrem virum. Cuius exemplum commodiore loco postea, ut pollicitus sum, adducam.

Aediles plebis.

.. .. f. .. n. f. .. n. .. L. Cominius. .. f. .. nepos. [Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo.]

Tribuni plebis.

.. .. f. .. n. f. .. n. .. L. Liuius. .. f. .. n. Denter. ii. T. Numicius. .. f. .. nepos. ii. M. Antistius. * M. f. M. * nepos. ii. Q. Marcius. Q. f. Q. n. Tremulus. L. Volumnius. C. f. C. n. Flamma. [Sp. Mælius. Sp. f. Sp. n. Capitolinus.] Violens. [Q. Canuleius. Q. f. Q. nepos.] [P. Licinius. P. f. C. nepos Stolo.] [Q. Cæcilius. Q. f. Q. n. Metellus. ii.] [L. Domitius. Cn. f. Cn. n. Ahenobarb. ii.]

Quæstores vr bani.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..

Quæstores militares.

.. .. f. .. n. .. } Q. Fabij. Dict. in Samnio & Apulia. C. Marcius. * C. f. C. n. Rutilus. * Qui primus augur è plebe, ut Liuius libro x. Sed mendosè Claudius Marcius legitur in Liuianis exemplaribus multis. M. Decius. * M. f. M. n. Mus. * Quem tribunum plebis adferemus. M. Liuius. .. f. C. n. Denter. [L. Aemilius. L. f. L. n. Barbula.] M. Liuius Pontifex è plebe primus, & Cos. denique factus est. L. Barbula patruelis Q. Barbulae bis Consulis ac triumphalis.

ANNI. P. R. C. CDXXXIX.

Consules.

M. POETELIVS. M. F. M. N. LIBO. C. SVLPICIVS. SER. F. Q. N. LONGVS. III.

COGNOMINA Consulium omissa sunt à Liuiio, Diodoro, Mariano, & Calliodoro, item numerus apud Sulpicium, nam bis antea Consul fuit Capitolinum fragmentum, ut vides, omnia plenè nobis repræsentat, Tabula Græcæ Sulpicium & Longum habent, perperam vnus Cos. tantùm bina nomina pro duobus Coss. proferentes.

Exercitum

Exercitum Coss. à Dictatore Fabio acceperunt: Sora post longam obsidionem transfuga cuiusdam opéra recepta est. Aufonum item vrbes, quæ se Samnitibus iunxerāt, captæ. Luceria interim, prodito hostibus præsidio Romano rursus Samnitium est facta, sed non diu post exercitu Romano appropinquante per vim expugnata est: Lucerini, ac Samnites ad internecionem cæsi. Duo milia & quingenti denuò in coloniam eò missi sunt. Liuius libro nono.

Sora transfuga capta proditiōne. Luceria rebelans denuò vi expugnata. Colonia Luceriam iterum missa.

C. MAINIVS. P. F. P. N. II. DICT. M. FOSLIVS. C. F. M. N. FLACCINATOR. II. MAG. EQ. REI. GERVNDÆ. CAVSSA.

Hæc secunda C. Mænij dictatura fuit, quam belli gerendi causa cepit, ut Capitolinorum factorum auctores tradunt. Liuius in hunc annum dictaturam primam Quæstionum exercendarum ex alijs annalibus transtulit; an rectè, docti iudicent; nam supra satis de ea re disserui. Ceterum ex historia ipsa colligere est, & hoc anno Campanos ad defectionem spectasse; ideoque Dictatorem belli gerendi causa creatum. Cuius etiam sententiæ videtur esse Diodorus Siculus libro xix. ubi Consulum, & Dictatoris C. Mænij hoc anno facti ob res in Campania gerendas, quæ ad defectionem spectabat, obiter mentionem facit. Sed magister equitum mendosè ibidem M. Fulvius appellatur.

Liuius à Capitolinis factis diversus. Campanorum defectio.

Prætor.

.. .. f. .. n. .. M. Valerius. M. f. M. n. Maximus. ii. Liuius lib. ix.

Aediles curules.

.. .. f. .. n. .. [L. Geganius. L. f. L. n. Macerinus.] [Q. Clælius. Q. f. Q. n. Siculus.]

Aediles plebis.

.. .. f. .. n. .. [C. Appuleius. Cn. f. Cn. n. Panfa.] [A. Trebius. A. f. A. n. nepos.]

Tribuni plebis.

.. .. f. .. n. .. Q. Mælius. * Q. f. Q. * nepos. iii. [M. Trebius. A. f. A. nepos.] Ti. Minucius. .. f. .. n. Augurinus. M. Fulvius. L. f. L. n. Curuus. Pærinus. L. Genucius. * L. f. L. n. * Auentinensis. [M. Domitius. .. f. .. n. Calvinus.] [C. Claudius. C. f. .. n. Hortator. ii.] [M. Claudius. M. f. .. n. Marcellus] [P. Mucius. P. f. Q. n. Scæuula. ii.] C. Fabricius. C. f. .. n. Luscinius. ii.]

Quæstores vr bani.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..

Quæstores militares.

.. .. f. .. n. .. } M. Pœtelij } Coss. in Campania. f. .. n. .. } C. Sulpicij } P. Cornelius. .. f. .. n. Scipio. Barbatus. Ser. Cornelius. Cn. f. Cn. n. Lentulus. [L. Domitius. L. f. L. n. Ahenobarbus.] P. Sempronius. P. f. C. n. Longus.

Qui item Sophus est, appellatur. Eius magistratus ordine sequetur. Plinius lib. xxxvii. cap. i. ipsum Consulem citans, Longum vocat, cognomine ut opinor auro. Sic Sophon agnomine quasi sapientem appellavit populus Rom. quia maximam iuris Romani scientiam

P. Sempronius Longus cuius vulgò Sophus sit appellatus.

scientiam hic habuit, vt Pomponius de origine iuris testatur. Ap. Cæo igitur iuris peritia semet iactanti aduersarius fuit, quem contra leges censuram retinentem, hic tribunus plebis grauiſſima oratione corripuit, & ducere in carcerem voluit, vt diſſuſe Liuius enarrat.

P. Scipionem Barbatum Pontificem max. atque Dictatorem, Ser. Lentulum verò Conſulem adfert Liuius libro IX. & X.

C. SVLPICIVS. SER. F. Q. N. LONGVS. ANNO. CDXXXIX. COS. III. DE. SAMNITIBVS. K. QVINT.

Fama defectionis Campanæ Samnites ex Apulia rursus ad Caudium reuocauit, quibus ^{Triginta Samnitium milia caesa vel capta.} occurrunt Coss. cum valido exercitu. Pugnatum atroci proelio, & ad triginta milia Samnitium caesa fuisse, memoriae proditum est, vt apud Liuium libro nono latius; qui victoriam hanc vtriusque Conſulibus æquè attribuit. Fasti Capitolini ſolum Sulpicium Conſulem triumphasse testantur. de ea re Liuius ne verbum quidem, sed Coss. ait egregia victoria parta, protinus inde ad Bouianum duxisse legiones, ibidemque hibernasse ad exitum anni vsque.

ANNI. P. R. C. CDXL.

Conſules.

L. PAPIRIVS. SP. F. L. N. CURSOR. V. C. IUNIVS. G. F. C. N. RVBVLVS. BRVTVS. II.

TABVLÆ Græcæ eisdem cum numeris rectè per cognomina sua produnt, atque notant hunc annum per consulum scilicet, ΚΟΥΡΚΟΡΟΚ. ΤΟ. Ε. ΚΑΙ. ΒΟΥΒΟΥΑ. ΚΟΥ. ΤΟ. Β. Rectè item habentur apud Liuium, Diodorum, Cassiodorum, Marianum, si addantur suis locis numeri. Sic apud Sextum Pompeium libro xviii. si Papiro Cursori quintus annoretur consulatus. Vbi coloniam his Coss. Saticulam urbem à Samnitibus captam deduxisse Romanos ex fragmento eius auctoris colligimus, à triumviris M. Valerio Coruo, D. Iunio Bruto Scæua, * P. Fulvio Longo. Nec tabulæ à Cuspiniano adductæ dissentiunt Curſorem v. & Brutum n. adducentes.

Saticulam colonia deducta. Pompeij Felsi locus. M. Tulio Longo. fortasse rectius. Non enim hoc cognomen in Fulvia gente prisca reperio, nec prænomen Publius. Colonia deducta.

Suessam, & Pontias coloniam deductæ. Sic Interamnâ, & Casinum triumviris in hoc creatis, vt auctor est Liuius; sed Velleius aliquantò aliter, vt supra annotauimus. De Pontia congruit, item Diodorus Siculus.

C. POETELIVS. C. F. C. N. LIBO. VISOLVS. DICT. M. POETELIVS. M. F. M. N. LIBO. MAG. EQ. REL. GERVNDÆ. CAVSSA.

Dictatorem hoc etiam anno nominatum à Conſulibus C. Poetelium, conuenit Liuius cum tabulis Capitolinis; sed pro M. Poetelio magistro equitum, M. Foslium habet, nescio an correctè. Insuper ambigè narrat historiam belli. Fregellas quidem à Samnitibus occupatas per Dictatorem sine certamine, inimicis fugientibus, receptas; sed Nola, num ab eodem, num à C. Iunio Conſule capta fuerit, dubitari dicit; cum vtrumque tradatur. Qui captæ Nolæ decus ad Conſulem trahunt, adiungunt, Atinam, & Calatiam ab eodem captas. C. Poetelium autem pestilentia orta clauis figendi causa Dictatorem dictum. Sed hæc à Capitolinis factis penitus discrepant, qui rei gerendæ causa Dictatorem ponunt.

Fregellæ Nola. Oppida quædam alia capta. Dictator clauis figendi causa dictus.

Prætor.

II. II. II. f. II. n. II.

C. Marcus. C. f. L. n. Rutilus. Qui postea Cenſorinus appellatus est.

Aediles curules.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

P. Cornelius. A. f. P. n. Aruina. Ap. Claudius. C. f. Ap. n. Cæcus. II.

Ap. Claudius aediles curules funebres sumptus coarctauit.

In hac quidem ædilitate videtur Ap. Claudius tibicines Romanos, qui sacris publicis ex Numæ Regis instituto semper esse præstari debebant, damnoſo quodam irritasse edicto, quo sumptus funebres nimium excreſcentes coarctauit, & ad modum in tabulis

tabulis præscriptum reduxit: statuens, ne quis plures quàm decem tibicines in funebri pompa vel exequijs adhiberet. Meminit Ouidius Fastorum libro vi. Quinquatria minuscule describens, Nam ita canit:

*Temporibus veterum tibicinis usus auorum
Magnus, & in magno semper honore fuit.
Cantabat fanis, cantabat tibia ludis,
Cantabat mæstis tibia funeribus.
Dulcis erat mercede labor, tempusque sequutum est,
Quod subito gratæ frangeret artis opes.*

Hactenus rectè poëta, qui haud dubiè mox hic causas adduxit, & incommoda declarauit, propter quæ sedem postea murarint tibicines. Ausim deicere Iouem lapidem, hoc loco carmen Ouidij truncum, atque versibus aliquot mutilatum esse librariorum desidia, quibus præcipuam cecinit causam, cur exulatum abierint sponte tibicines, à Liuius nobis disertè libro IX. declaratum. Quòd videlicet, Ap. Claudius hic censor deinde damna eorum cumulasset, & ius ex more vescendi in æde Iouis ipsis eripuisse, vel vt clarius in Appij vita scribit Auctor de viris illustribus, quòd epulandi, decantandique in publico ius tibicinibus ademisset. Hoc ægrè passi, Tibur mox vno agmine, vt Liuius ait, abierunt. Qui alterius incommodi, funebres, scilicet, lucri imminuti, non meminit, persistens in eius anni historia. Ouidius autem videtur vtramque narraſſe, sed præcipua iam dicta desideratur, vt apparet: mox etenim huic alteram illam priorem annectere videretur, quòd ædilis etiam funebre lacrum ipsis imminuisse, ita canens:

*Adde quòd ædilis, qui pompa funeris irent,
Artifices solos iusserat esse decem.
Exilio mutant Urbem, Tiburque recedunt.*

Sed hæc mea diuinatio candide lector habeatur, quomodo cunque, & pro tuo interim acri iudicio quiduis opinare. Mihi sat est inquirendi curiosius ansam exhibuisse.

Aediles plebis.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II. [M. Titinius. M. f. Sex. nepos] [Sex. Titius. Sex. f. M. nepos.]

Tribuni plebis.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

L. Cominius. II. f. II. nepos. III. L. Liuius. II. f. II. n. * Denter. * III. M. Marcius. Q. f. Q. n. Tremulus. II. [Sp. Icilius. C. f. C. n. Ruga.] [Cn. Papius. Cn. f. Cn. nepos.] [L. Atinius. L. f. L. n. Longus.] [Q. Publilius. Q. f. Q. n. Philo. II.] [C. Plautius. C. f. P. n. Decianus.] [Q. Petillius. L. f. L. nepos.] C. Lutatius. II. f. II. n. Catulus.

Quæstores urbani.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

Quæstores militares

II. II. II. f. II. n. II. L. Cursoris } Coss. in Campania. II. II. II. f. II. n. II. C. Iunij }

L. Postumius. L. f. Sp. n. Megellus. L. Furius. II. f. II. nepos. P. Sulpicius. Ser. f. P. n. Sauerrio. M. Titinius. C. f. C. nepos.

L. Postumius ter Cos. reperitur. P. Sauerrio Cos. & cenſor, & M. Titinius mag. equitum: quorum nomina reperuntur in marmoribus antiquis Capitolinis. Ceterum L. Furius tribunus plebis suggeritur n. obis à Liuid, vt sequetur.

ANNI.

Consules.

M. VALERIUS. M. F. M. N. MAXIMVS. P. DECIUS. P. F. Q. N. MVS.

ITA nominant quoque Liuius & Diodorus, hos Coss. Item Frontinus de aqua ductibus, aquam Appiam inductam M. Valerio Maximo, P. Decio Mure Consulibus scribens, annos triginta post initium belli Samnitici. Cassiodorus & Marianus cognomina omittunt; tabulae Graecae Maximum, & Murem produnt. M. Valerium bis antea Praetorem habuimus.

C. SULPICIVS. SER. F. Q. N. LONGVS. DICT.
C. IUNIUS. C. F. C. N. BVBVLCVS. BRVTVS. MAG. EQ.
REI. GERVNDAE. CAVSSA.

M. Valerio belli Samnitici reliquias persequente P. Decius qui aeger Romae restiterat, auctore senatu ob belli Etrusci famam Dictatorem dixit, ut ait Liuius, C. Iunium Bubulcum. Sed Capitolini fasti C. Sulpicium Longum habent Dictatorem, & C. Iunium Bubulcum magistrum equitum. Quando itaque in historia nihil controuersum reperitur, non dubito, quin in Liuio perierit Dictatoris nomen, & in eius locum irreperit illud, quod sequebatur magistrum equitum. Nam alterum ex his deesse videmus. Supplendus itaque is locus hoc modo. P. Decius, qui grauius aeger Romae restiterat, auctore senatu Dictatorem C. Sulpicium, & is magistrum equitum C. Iunium Bubulcum dixit. Ab utraque parte bellum in apparatu eo anno transactum fuisse tradit ibidem Liuius lib. ix.

CENS. AP. CLAVDIUS. C. F. AP. N. CAECVS. C. PLAVTIUS. C. F. C. N. QVI. IN
HOC. HONORE. VENOX. APPELLATVS. EST. L. F. XXVI.

Ap. Claudium hunc inter iurisperitos veteres enumerat, ut dixi ante, Pomponius de origine iuris; sed non recte Centimanum vocat, quem alij omnes Caecum appellant. Frontinus Crassi familiare cognomen attribuit de aqua Claudia ductu scribens, quo loco conuenit rectissime in annorum numero, & Consulum nominibus cum fastis Capitolinis: sed hoc dumtaxat erroris in aliquibus exemplaribus, quod xx. anno, non xxx. post initium belli Samnitici inductam aquam Claudiam legamus. Caecus ab euentu est appellatus: luminibus enim captus fuit, deum ut credebatur, ira, quod Herculis ad aram maximam sacra statu suo in hac censura dimouisset, solempne ministerium sacerdotij, quod apud Potitios ab Euandri tempore fuerat, ad seruos publicos transferendū, Potitiosque eam ob causam omnes intra annum cum stirpe extinctos, censoremque ipsum postea caecitate adfectum scribunt Liuius, Cicero, Val. Maximus, Auctor de viris illustribus, & alij. Diodorus Siculus narrat ipsum simulasse caecitatem, & domi mansisse, ut inuidiam senatus effugeret omnibus ob prauam lectionem exosus. Collegam Appij C. Fabium vocat Frontinus, L. Claudium Diodorus, sed utrobique mendosum nomen existimo. Liuius cum Capitolinis fastis concordat, C. Plautium appellans. Sed rationem noui cognominis in hoc honore acquisiti, ut in Capitolinis legitur, solus explicat Frontinus, Venocem appellatum esse Plautium scribens ab indagandis aquarum venis.

Clara admodum censura haec fuit, & plurimorum auctorum monumentis celebrata; sed Ap. Claudij memoria illustrior apud posteros, quod viam muniuerit, & aquam induxerit, quodque solus ferè censuram obtinuerit: quia collega ob infamem ac inuidiosam senatus lectionem verecundia victus magistratu se abdicauerat. Senatū verò primus Ap. Claudius in hac censura foeda admodum lectione deformauit, libertorum filios in eum ordinem adsciscendo, potioribus aliquot praeritis; ut auctores sunt Liuius, Pædianus in oratione pro Milone, Auctor de viris illustribus, & alij. Quam quidem lectionem Coss. insequentis anni non obseruasse scribit Liuius; sed senatum initio anni extemplo citasse eo ordine, quo ante hos censes superiore lustro xxv. lectus fuerat. Rursus in fine eiusdem libri ix. de aedilitate curuli Cnei Flauij scribat verba faciens, de hac Ap. Claudij lectione senatus ita loquitur: Ceterum Flauium dixerat aedilem forensis factio Ap. Claudij censura, vires nata; qui senatum primus, libertorum filijs lectis, inquinauerat. Et posteaquam eam, lectionem memoratam habuit, nec in curia adeptus erat, quas petierat, opes urbanas; humilibus per omnes tribus diuisis, forum & campum corrupit. Ex quibus sanè colligimus. Scri. Tullium regem primum libertinis ciuitatem dando, eos in urbanas tribus coniecisse. Appium verò in hac censura populari aura prouectum in alias omnes dispersisse, magnamque id-

Libertini in urbanis tribus à Ser. Tullio Rege distributi.

Error Pomponij iuricos.

Frontini locus.

Aqua Claudia in Urbem ducta.

Ap. Claudius Crassus censor cur. Caecus.

Herculis sacra imminuta.

Potitia gentis interitus.

Frontini & Diodori macula.

C. Plautius censor cur. Venox ductus.

Via Appia.

Aqua Claudia.

Senatus praua lectio.

que idcirco ingenuorum nobilitatisque inuidiam incurrisse, cum viderent in humillimorum potestate suffragia aequè futura esse. Haec paulò latius apud Liuium, qui pluribus demonstrat, quantum discordiae nasci soleat, ex ordinum confusione; praesertim, quam diu penes populū vigor suffragiorum, & ius illud absolutum in dandis honoribus fuit. Quod demum sublato, quam primum in Caesares rerum summam transtulit fortuna, vix vllam ordinum rationem postmodum seruata reperimus; sed ex Imperatorum libidine senatum equestrem ordinem, gradusque dignitatum omnes, quavis hominum colluie foedatos fuisse constat; ne quid agam de tribubus etiam rusticis libertorum turba refertis. Quod in ipsa Claudia tribu alioquin vetustissima, ac nobilissima ostendit duae inscriptiones marmorum antiquae adhuc in Italia extantes, quas hic adducere libet, quia patrum libertinorum ex hac Claudij censura originem ducentium fit in ijs mentio. Vna haec est, quam Romae vidimus iuxta pontem Aelium, retro S. Celsi aedem.

Ordinum confusio discordiarum fomes.

Tribu rustica libertinis communicata. Claudia tribu. Patres libertini.

Q. TREBONIUS. Q. F. CLA. ARISTO.
EX. PATRIBVS. LIBERTINIS.
SIBI. ET. SVIS. LIB. LIBERTABVS QVE.
POSTERIS QVE. EORVM.

Altera reperitur Auximi in Piceno, in ara Aesculapio, & Hygiae sacrata, in qua item haec leguntur verba.

C. OPPIVS. C. L. LEONAS.
VI. VIR. ET. AVG.
HONORATVS IN TRIBV
CL. PATRV. ET. LIBERV. M.
CLIENTIV. M. ADCENSVS.

Sed redeamus ad Appij censuram, in qua viam ab Urbe Capuam vsque muniuit, quae Appia ab eius nomine appellata est. Aquam induxit, quae Claudia dicta est: cum antea Romani Tiberi tantum, fontibus, puteisve contenti fuissent. Censuram diuersis reuerfationibus ea de causa extraxisse contra legem Aemiliam traditur, ut haec opera in suo magistratu absoluerentur, & ipse suo nomine dedicaret. Collegam verò C. Plautium ex lege intra annum & sex menses abdicasse scribit Frontinus, deceptum ab Appio tanquam idem facturo. Atque ita apud Appij nomen operum honos permansit. Censurae autem tempus inuitis omnibus vsque ad consulatum proraxisse quidam annales produnt. Auctor de viris illustribus quinquennio continuasse refert. Sed de his plura paulo post leges, in consularu Q. Fabij apud Liuium. Qui nihil de lustro quod ab his antequam abdicaret Plautius conditum fuisse Capitolinum fragmentum docet.

Via Appia. Aqua Claudia. Censura contra legem Aemiliam ab Appio retenta.

Lustrum xxvi.

Praetor.

.. .. f. .. n. ..
M. Follius. C. f. M. n. Flaccinator.

Aediles curules.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..
M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. v. Plinius hoc indicat libro vii. ut antea demonstraui.

L. Papius. .. f. .. n. Maso. A quo multi Masones, ut diximus, nati sunt, Cicerone teste in epistola ad Pætum, vbi hunc aedilitium esse mortuum scribit. Videtur autem auus fuisse C. Masonis, qui primus in monte Albano triumphauit anno. d. xxii.

Masonus Papius priorum primus magistratus curulis.

Aediles plebis.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..
M. Fuluius. L. f. L. n. Curuus. Pætinus. L. Volumnius. C. f. C. n. Flamma. Violens.

Tribuni plebis.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..
.. .. f. .. n. f. .. n. ..
.. .. f. .. n. f. .. n. ..

Consules.

M. VALERIVS. M. F. M. N. MAXIMVS. P. DECIVS. P. F. Q. N. MVS.

Aqua Appia in urbem quando inducitur.
ITA nominant quoque Lilius & Diodorus, hos Coss. Item Frontinus de aquaductibus, aquam Appiam inductam M. Valerio Maximo, P. Decio Mure Consulibus scribens, annos triginta post initium belli Samnitici. Cassiodorus & Marianus cognomina omittunt; tabulae Graecae Maximum, & Murem produnt. M. Valerium bis antea Praetorem habuimus.

C. SVLPICIVS. SER. F. Q. N. LONGVS. DICT.
C. IVNIVS. C. F. C. N. BVVLCVS. BRVTVS. MAG. EQ.
REI. GERVNDAE. CAVSSA.

Linij loci munitus.
M. Valerio belli Samnitici reliquias persequente P. Decius qui aeger Romae restiterat, auctore senatu ob belli Etrusci famam Dictatorem dixit, ut ait Lilius, C. Iunium Bubulum. Sed Capitolini fasti C. Sulpicium Longum habent Dictatorem, & C. Iunium Bubulum magistrum equitum. Quando itaque in historia nihil controuersum reperitur, non dubito, quin in Lilio perierit Dictatoris nomen, & in eius locum irrepserit illud, quod sequebatur magistrum equitum. Nam alterum ex his deesse videmus. Supplendus itaque is locus hoc modo. P. Decius, qui grauius aeger Romae restiterat, auctore senatu Dictatorem C. Sulpicium, & is magistrum equitum C. Iunium Bubulum dixit. Ab utraque parte bellum in apparatu eo anno transactum fuisse tradit ibidem Lilius lib. ix.

Bellum Etruscum in apparatu remansit.

CENS. AP. CLAVDIVS. C. F. AP. N. CAECVS. C. PLAVTIVS. C. F. C. N. QVI. IN
HOC. HONORE. VENOX. APPELLATVS. EST. L. F. XXVI.

Error Pomponij Livicos.
Frontini locus.
Aqua Claudia in Urbem ducta.
Ap. Claudius Crassus censor cur Caecus.
Herculis sacra imminuta.
Potitiae gentis interitus.
Frontini & Diodori macula.
C. Plautius censor cur Venox dictus.
Ap. Claudium hunc inter iurisperitos veteres enumerat, ut dixi ante, Pomponius de origine iuris; sed non recte Centimanum vocat, quem alij omnes Caecum appellant. Frontinus Crassi familiare cognomen attribuit de aquae Claudiae ductu scribens, quo loco conuenit rectissime in annorum numero, & Consulium nominibus cum fastis Capitolinis: sed hoc dum taxat erroris in aliquibus exemplaribus, quod xx. anno, non xxx. post initium belli Samnitici inductam aquam Claudiam legamus. Caecus ab euentu est appellatus: luminibus enim captus fuit, deum ut credebatur, ira, quod Hercules ad aram maximam sacra statu suo in hac censura dimouisset, solemne ministerium sacerdotij, quod apud Potitios ab Euandri tempore fuerat, ad seruos publicos transferendū, Potitiosque eam ob causam omnes intra annum cum stirpe extinctos, censoremque ipsum postea caecitate adfectum scribunt Lilius, Cicero, Val. Maximus, Auctor de viris illustribus, & alij. Diodorus Siculus narrat ipsum simulasse caecitatem, & domi mansisse, ut inuidiam senatus effugeret omnibus ob prauam lectionem exosus. Collegam Appij C. Fabium vocat Frontinus, L. Claudium Diodorus, sed utrobique mendosum nomen existimo. Lilius cum Capitolinis fastis concordat, C. Plautium appellans. Sed rationem noui cognominis in hoc honore acquisiti, ut in Capitolinis legitur, solus explicat Frontinus, Venocem appellatum esse Plautium scribens ab indagandis aquarum venis.

Via Appia.
Aqua Claudia.
Senatus praesens lectio.

Clara admodum censura haec fuit, & plurimorum auctorum monumentis celebrata; sed Ap. Claudij memoria illustrior apud posteros, quod viam muniuerit, & aquam induxerit, quodque solus ferè censuram obtinuerit: quia collega ob infamem ac inuidiosam senatus lectionem verecundia victus magistratu se abdicauerat. Senatum verò primus Ap. Claudius in hac censura foeda admodum lectione deformauit, libertorum filios in eum ordinem adsciscendo, potioribus aliquot praeteritis, ut auctores sunt Lilius, Padianus in oratione pro Milone, Auctor de viris illustribus, & alij. Quam quidem lectionem Coss. insequentis anni non obseruasse scribit Lilius; sed senatum initio anni extemplo citasse eo ordine, quo ante hos censes superiore lustro xv. lectus fuerat. Rursus in fine eiusdem libri ix. de aedilitate curuli Cnei Flauii scribae verba faciens, de hac Ap. Claudij lectione senatus ita loquitur: Ceterum Flauium dixerat aedilem forensis factio Ap. Claudij censura, vires nacta; qui senatum primus, libertorum filijs lectis, inquinauerat. Et posteaquam eam, lectionem memoratam habuit, nec in curia adeptus erat, quas petierat, opes urbanas; humilibus per omnes tribus diuisis, forum & campum corrupit. Ex quibus sane colligimus. Ser. Tullium regem primum libertinis ciuitatem dando, eos in urbanas tribus coniecisse. Appium verò in hac censura populari aura prouectum in alias omnes dispersisse, magnamque id-

Libertini in urbanis tribus à Ser. Tullio Rege distribuiti.

que idcirco ingenuorum nobilitatisque inuidiam incurrisse, cum viderent in humillimorum potestate suffragia aequè futura esse. Haec paullo latius apud Liliam, qui pluribus demonstrat, quantum discordiae nasci soleat, ex ordinum confusione; praesertim, quam diu penes populū vigor suffragiorum, & ius illud absolutum in dandis honoribus fuit. Quod demum sublato, quam primum in Caesares rerum summam transtulit fortuna, vix vllam ordinum rationem postmodum seruata reperimus; sed ex Imperatorum libidine senatum equestrem ordinem, gradusque dignitatum omnes quavis hominum colluue factos datos fuisse constat; ne quid agam de tribubus etiam rusticis libertorum turba refertis. Quod in ipsa Claudia tribu alioquin vetustissima, ac nobilissima ostendit duae inscriptiones marmorum antiquae adhuc in Italia exstantes, quas hic adducere libet, quia patrum libertinorum ex hac Claudij censura originem ducentium fit in ijs mentio. Vna haec est, quam Romae vidimus iuxta pontem Aelium, retro S. Celsi adem.

Ordinum confusio discordiarum sones.

Tribus rusticae libertinis communicatae.
Claudia tribus.
Patres libertini.

Q. TREBONIVS. Q. F. CLA. ARISTO.
EX. PATRIBVS. LIBERTINIS.
SIBI. ET. SVIS. LIB. LIBERTABVS QVE.
POSTERIS QVE. EORVM.

Altera reperitur Auximi in Piceno, in ara Aesculapio, & Hygiae sacra, in qua item haec leguntur verba.

C. OPPIVS. C. L. LEONAS.
VI. VIR. ET. AVG.
HONORATVS IN TRIBV
CL. PATRVM. ET. LIBERVVM.
CLIENTIVM. ADCENSVS.

Sed redeamus ad Appij censuram, in qua viam ab Vrbe Capuam vsque muniuit, quae Via Appia. Aqua Claudia. Censura contra legem Aemilianam ab Appio reuerentia. Appia ab eius nomine appellata est. Aquam induxit, quae Claudia dicta est: cum antea Romani Tiberi tantum, fontibus, puteisque contenti fuissent. Censuram diuersis tergiuerfationibus ea de causa extraxisse contra legem Aemilianam traditur, ut haec opera in suo magistratu absoluerentur, & ipse suo nomine dedicaret. Collegam verò C. Plautium ex lege intra annum & sex menses abdicare scribit Frontinus, deceptum ab Appio tanquam idem facturo. Atque ita apud Appij nomen operum honos permansit. Censurae autem tempus inuitis omnibus vsque ad consulatum protraxisse quidam annales produnt. Auctor de viris illustribus quinquennio continuasse refert. Sed de his plura paulo post leges, in consularu Q. Fabij apud Liliam. Qui nihil de lustro quod ab his antequam abdicaret Plautius conditum fuisse Capitolinum fragmentum docet.

Via Appia.
Aqua Claudia.
Censura contra legem Aemilianam ab Appio reuerentia.

L. F. XXVI.

Praetor.

//. // . f. // . n. // .
M. Fostius. C. f. M. n. Flaccinator.

Aediles curules.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. v. Plinius hoc indicat libro vii. ut antea demonstraui.

L. Papius. // . f. // . n. Maso. A quo multi Masones, ut diximus, nati sunt, Cicerone teste in epistola ad Pætum, vbi hunc aedilitium esse mortuum scribit. Videtur autem auus fuisse C. Masonis, qui primus in monte Albano triumphauit anno. DXXXII.

Masorum Patrum primus magistratus curulis.

Aediles plebis.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
M. Fuluius. L. f. L. n. Curuus. Pætinus. L. Volumnius. C. f. C. n. Flamma. Violens.

Tribuni plebis.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

// . // . // . f . // . n . // . // . // . // . f . // . n . // .

L. Genucius. * L. f. L. n. * Auentinensis. [M. Falcinius. M. f. M. nepos.]
[A. Trebius. A. f. A. nepos. II.] [A. Acutius. A. f. A. nepos.]
[L. Villius. L. f. L. nepos.] [L. Volumnius. L. f. L. n. Flamma.]
[Q. Silius. Q. f. Q. nepos.] [C. Pompilius. C. f. M. nepos.]
[Q. Manilius. Q. f. Q. nepos.] [Cn. Sicinius. Cn. f. Cn. n. Bellutus.]

Quæstores vr bani

// . // . // . f . // . n . // . // . // . // . f . // . n . // .

Quæstores militares.

// . // . // . f . // . n . // . M. Valerij Cos. in Campania.
// . // . // . f . // . n . // . C. Sulpicij Dict. in Etruria.

[M. Papirius. M. f. L. n. Crassus.] M. Papirij dictatorij filius.
[Cn. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Pætinus.] Frater M. Fuluij Pætini Cos. anno CDLIV.
C. Sempronius. // . f . // . n . Gracchus. Auus Ti. Gracchi Cos. in ea familia
primi, vt indicant Capitolini fasti.
Q. Appuleius * Cn. f. * C. n. Panfa. Ad consulatum peruenit, cuius extant reliquæ item in fastis Capitolinis.
M. VALERIVS. M. F. M. N. MAXIMVS. ANN. CDXXXI.
COS. DE. SAMNITIBVS. SORANEISQ. IDIB. SEXT.

Annalium dicitur non fuisse.

Huius triumphii non meminit Liuius, solummodo referens Valerium Cõsulem, P. Decio collega ægrotante Romæ, Samnitici belli reliquias hoc anno persecutum fuisse. Neque de Soranorum rebellione quicquã, quos antè à M. Pœrcelio & C. Sulpicio Coss. proditiõne captos, ex eodem suo loco dixi. Sed ex annalium discordia hæc proueniunt, quos etiam à supra dictis diuersos sequutus videtur, Auctor de viris illustribus, vbi P. Decium P. f. hoc primo suo consulatu de Samnitibus triumphasse, & spolia Cereri consecrassè dicit, cum Liuius velit eundem Romæ tum grauitè laborassè, & Dictatorem dixissè.

Scrupulus in Liuij historia.

Soram inter Campanas vrbes enumerat Plinius libro III. cap. v. Ad Lirim amnem collocat Strabo. Ptolomæus inter mediterraneas Latinas recenset. Liuius lib. x. principio Volsci agrum fuisse, & deductam eò coloniam vult anno Vrbis CDL. Ser. Cornelio. L. Genucio Coss. Velleius autem quadriennio circiter prius. Itaque miror Liuium scribere lib. IX: multò antea, anno scilicet Vrbis CDXXXIX colonis Romanis occisis rebellasse; vt hinc verisimile fiat, iam tum antea coloniam fuisse, quamuis Liuius hoc, vt alia multa, prætereat.

ANNI. P. R. C. CDXLII.

Consules.

C. I V N I V S . C . F . C . N . B V B V L C V S . B R V T V S . I I I . Q . A I M I L I V S . Q . F . L . N . B A R B V L A . I I .

B V B V L C V M I I I . & Barbulam referunt tabulæ Græcæ. Sic item Cuspiniani tabulæ, sed absque numerorum notis. Liuius, & Marianus Capitolinis marmoribus congruunt: vt etiam Diodorus, & Cassiodorus; sed cognomina, & numeri in his desiderantur.

* patres. forte. * lectis potiores aliquot, alijs.

Consules initio anni, vt ait Liuius, questi apud * populum deformatum ordinem praua lectione senatus, qua * & potiores aliquot lectis præteriti essent; negauerunt cõtionem se, quæ sine recti prauique discrimine ad gratiam ac libidinem facta esset, obseruatuos: & senatum extemplo citauerunt eo ordine, qui ante censors Ap. Claudium, & C. Plautium fuerat. Res item ridicula tum Romæ per eosdem censors excitata contigit, quam Liuius vt leuem præterisset, nisi ad religionem visa esset pertinere. Tibicines Romani, ob ius vescendi in æde Iouis, quod traditum antiquitus, & solemne ipsis erat, ademptum per Ap. Claudium, & C. Plautium cens. infensi, conspiratione facta, Romam relinquentes vno agmine Tibur abierunt: adeo vt nemo in Vrbe reperiretur, qui sacrificijs præcineret. Prodigiousum quid videbatur, hinc eius rei religio senatum tenuit; legati que Tibur

lectio senatus censoria reprobatur. Tibicines iritati censorio edito relinquunt Romam.

Tibur missi, qui cum magistratu agerent, vt hi homines Romanis restituerentur. Tiburtini primum accitos eos in curiam hortari sunt, vt reuerterentur Romam; postquam percelli nequibant, consilio haud abhorrente ab ingenijs hominum eos aggrediuntur. Die festo alij alios per speciem celebrandarum epularum * causa inuitant, & vino, cuius auidum fermè genus est, oneratos sopiunt: atque ita in plaustra somno victos conijciunt, ac Romam deportant. Nec prius sensere, quam plaustris in foro relictis, eos lux oppressit. Tunc concursus populi factus, impetratoque vt manerent, datum vti triduum quotannis ornati cum cantu, atque hac, quæ nunc solemnis est, licentia per urbem vagarentur; restitutumque ius in æde vescendi ijs, qui sacris præcinerent. Hæc ita ferè de tibicinum casu & ludicris Liuius in huius anni historia: nec discrepat Val. Max. libro II. cap. v. Sed miror Plutarchum in Problematibus suis Romanis scribere, tibicines prisca illis suis priuilegijs per tribunos consulari potestate spoliatos fuisse, qui tunc ante annos quinquaginta Romæ deserant creati: sed suspicor interpretis errorem hunc esse, potius quam Plutarchi. Videas lector Græcum eius exemplar, quod mihi impræsentiarum nullum est præstò. Accuratius autem Plutarchus hanc refert historiam, & Ouidio poëtæ Quinquatria minuscule fastorum libro VI. describenti, atque eo loci libratorum ignorantia variè deprauiato non parum lucis adferre videtur, si diligenter argumentum excutere velimus. Plutarchus querit, cur tibicines quotannis Idibus Iunijs muliebri habitu urbem lustrent. Idem se sciscitari à dea Minerua, cuius Quinquatria illa feræ sunt, Ouidius poëta fingit, ita canens:

Asinum doli. Sileri vino decepti capiunt. * Causa uox superflua è non in iuncta uideatur.

Plutarchi locum suspectum.

Quinquatria minuscule Idibus Iunijs, & tibicinum tri-duana feræ. Ouidij poëta plures loci examinantur.

* stola malim. Tibicines stolliti. Liberti Tiburtem tibicines decessisse.

Cur vagus incedit tota tibicen in vrbe?
Quid sibi persona? quid * toga longa uolunt?

Valerius Max. quidem non togatos, sed varia veste velatos concentus per urbem edidisse dicit. Itaque videtur pro (toga) quæ virorū propria est, (stola) reponi debere. Iam doli, quo tibicines decepti sunt, inuentorem ac architectum consentiunt Plutarchus & Ouidius, fuisse libertum quendam Tiburtem; qui clam magistratus adiens eos se redituros recepit, atque inuitatos ruri in villa lautis epulis tractasse, vinoque multo incbriasse. De qua re sic Ouidius:

* Seruierat malim.

* Seruus erat quidam quantolibet ordine dignus Tibure, sed longo tempore liber erat.

Non hæc sibi constant: si etenim seruus erat, quomodo longo tempore liber? Et libertum fuisse Plutarchus asserit. Legendum esse puto. (Seruierat quidam) non (Seruus erat) vt vulgari habent codices. Iam eluamus eadem opera maculam aliam subsequenter, Plutarchi item auxilio, qui scribit conuiuio interfuisse mulieres, & noctem insomnem ferè traductam saltationibus, & iocis. Tum ex composito repente palam nunciatum liberto conuiuatori, patronum ipsius aduenire: eumque mox vt vehementer perturbatum perpulisse ebrios, vt currus in hoc paratos conscenderent pelibus rectos, ac Tibur è vestigio perueherentur. Hæc etiam graphicè poëta narrat. Sed vbi profert nuncij verba patroni aduentum nunciantis ita:

Quid cessas conuiuia soluere? dixit.
Auctor vindictæ iam venit ecce, * sue.

* tuæ malim.

corrigena postrema vox (sua) legendumque (tua) Sic enim periphrastricè patronum exprimit liberti poëta. Iam vbi causas adfert, cur laruis recti, & stolis longis induti tibicines vagentur per urbem ludibundi; quemadmodum personati ac vestiti quidam eorum conuiuio in plaustra sublatis Romam peruecti fuerant: occurrit non minus obscura larua tectus versus, quam quispiam tibicinum tunc deformati potuit, qui sic in vulgatis exemplaribus habetur.

Tibicines personati.

* Claudius, vt posset specie, numeroque * senatum Fallere, personis imperat ora regi.

* Plautius vt posset. * Sanatum, malim.

Variante quidem primum versus manuscripti codices, sed nil adferunt succi: in quibusdam (Callidus senatus) in alijs (Cautius vt posset) legimus. Atque ita versus vnum non intellectum diuersimodè torserunt indocti scriptores: qui vt equidem conijcio, vocem prisca Latinis, & in XII. tabulis olim celebrem, ipsis ignoram ac obsoletam (Sanatum) mutarunt in magis notam (senatum) Veteres autem Iuriscoss. declararunt, quinam Sanates in XII. appellati fuerint, vbi legitur: FORTI. SANATIQ. IOVIS. IDEM. ESTO. id est, constanti, & reconciliato ciui. Sanates verò dictos volunt, vrbi Romæ vicinos supra & infra mare versus populos quosdam, inter quos Tiburtes etiam nominant, Ser. Sulpicius, & A. Ofelius Iuriscoss. Item mare versus in prisco Latio colonias quasdam à Tarquinio Prisco Rege deductas, vt Cincius, & M. Valerius auctores sunt. Sanates autem appellatos volunt,

Sanates populi qui ex Sen. Pompeio.

Sanates unde dicit. Tibicines cur Sanates dicit.

volunt, quia cum leuiter a Romanis defecissent, facile tamen pacati, non diu post in fidem aq amicitiam, quasi sanata mente redierunt. Quemadmodum & tibicines isti tum fecerant, qui idcirco Sanatum modo ciuium pristino iuri ex XII. tabularum lege restituti videbantur. Cum vero poeta Claudij & collegae sui mentionem hic faciat, opinor sane censors ipsum intelligere: quos fortassis ante nominauerat expressius; ubi truncum eius poema videri, superius diximus. Nec causam video, cur senatum tibicinum reditu laetum fallere voluisset Claudius. Nec verisimile nobis apparet, Ap. Claudium censorem rigidum & superbum, qui nec tribuniciae potestati cedere voluit, huic reuerentiae hominum turbae, quam non semel offenderat, cessasse, vel quippiam indulgisse, quemadmodum poetae vulgata verba sonant: sed eandem potius propter leuitatem & peruicacem lasciuam maiore ignominia puniisse, vel omnes a rarios faciendo vel tabulis censorijs expungendo, cum sponte sua ciuitatem reliquissent. Porro facile in eam opinionem impelli me sinam, C. Plautium censorem potius sua potestate, qua fas illi fuit etiam collegae decreta mutare, notas & ignominias tollere, tibicines reuersos in integrum leuatis grauiaminibus restituisse, pristina iura reddidisse: nec non ex auctoritate senatus collegium istud auxisse, tibicinas addidisse. Et vt pudorem tegerent, ipsis indultum fuit, vti triduo ab Idibus Iunijs, quo die redierant, personis recti, & varia qua vellent, ne noscerentur, veste induti per urbem incedere possent. Hinc tracta solemnitas illa diuagandi per urbem cum ludicra concentu Quinquatribus minuseulis licentia, quam deinde tollere, & abolere, religio fuit, cum in honorem Palladis tibiae inuentricis haec fieri videretur. Praeter iam adductos auctores, mentionem faciunt M. Varro de lingua Latina lib. v. Censorinus de die natali ad Q. Caerellium. In eandem sententiam pedibus eunt etiam elegantissimi Ouidij poetae versus, quibus non parum lucis accedet, si primum paucis literis mutatis, & vero censoris nomine reposito, sic legamus:

Non Ap. Claudium, sed C. Claudium censorem tibicines reuersos in integram restituisse, & addidisse ludicra senatus, populiq; consensu.

Quinquatria minuseula.

Plautius, vt possent specie numeroque Sanatum Fallere, personis imperat ora tegi. Admiscet que alios, & vt hunc tibicina caetum Augeat, in longis vestibus ire iubet. Sic reduces bene posse tegi, ne forte notentur Contra collega iussa redisse sui. Res placuit, cultuque nouo licet Idibus vti, Et canere ad veteres verba iocosa modos.

Consulium provinciae.

Sed iam de his satis multa, tempusque flagitat, vt ad pensum meum reuertar: Consules sortiti inter se provincias. Iunio Samnium, Q. Emilio nouum bellum Etruria forte cucurrit, de quorum rebus gestis post agemus diffusius in eorum triumphis.

Prætor.

M. Valerius. M. f. M. n. Maximus. III. Vt Liuius.

Aediles curules.

Ser. Cornelius. Cn. f. C. n. Lentulus. Ti. Cornelius. Ser. f. n. Lentulus.

Aediles plebis.

C. Fabricius. C. f. n. Lucius. [P. Mucius. P. f. Q. n. Scæuula.]

Tribuni plebis.

L. Atilius, * L. f. * n. Regulus. C. Marcius, * C. f. C. n. Rutilus. * Legem tulerunt vt tribuni militum seni deni in quatuor legiones a populo quotannis crearentur. Quae antea, perquam paucis suffragio populi relictis locis, Dictatorum, & Consulium fuerant beneficia. Liuius libro nono. Hos Aconio Padiano teste, comitatos appellarunt deinde Romani.

Lex Atilia Marcia de tribunis militum comitiatis.

Decia lex de II viris naualibus.

M. Decius, * M. f. M. n. Mus. * Legem tulit, vt duoviros nauales, classis orandae reficiendaeque causa populus iuberet. Liuius ibidem.

II. f.

II. f. n. II. II. f. n. II. II. f. n. II. II. f. n. II.

Ti. Minucius. f. n. Augurinus. II. M. Liuius. f. C. n. Dentor. [M. Trebius. A. f. A. nepos. II.] [L. Titius. L. f. C. nepos.] M. Antonius. M. f. nepos. [N. Sextius. N. f. L. n. Sextinus.] Cn. Genucius. Ch. f. Cn. n. Auentinensis.]

Quæstores vrban

II. f. n. II. II. f. n. II.

Quæstores militares.

II. f. n. II. C. Iunij Cos. in Samnio. II. f. n. II. Q. Barbulæ Cos. in Etruria. L. Ogulnius. A. f. n. Gallus. Pater Q. Ogulnij Cos. & Dictatoris postea, vt indicant Capitolina marmora. M. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Pætinus. Consularis & triumphalis postea. Cn. Domitius. Cn. f. n. Caluinus. C. Pætelius. C. f. C. n. Libo. Visolus. Vterque consulari patre natus Liuius & Plinius testibus, nihilominus ambo, cum simul peterent curulem aedilitatem, repulsam passi sunt, vt postea annotabimus.

C. IVNIVS. C. F. C. N. BVBVLVS. BRVTVS. AN. CDXLII. COS. III. DE. SAMNITIBVS. NONIS. SEXT. Q. AMILIVS. Q. F. L. N. BARBVLA. ANN. CDXLII. COS. II. DE. ETRVSCIS. IDIBVS. SEXT.

Cluuiam vt expugnata a Iunio Cos. omnesque puberes inibi trucidatos, Bouianum captum, atque inde plus praedae quam ex omni Samnio vnquam egestum. Samnites ad xx. hominum milia in insidijs suis quas Romano struxerant caesos, Amilium quoque Consulē proelio insigni vicisse Etruscos Sutrium obsidentes multis verbis refert Liuius. Verum triumphos horum post tam magnas victorias omnino praeterijt, qui tamen habentur in columnis triumphalibus. Io. Zonaras annalium secundo Samnitium eas insidias, & cladem quoque describit, qui locum insigniter corruptum nobis demonstrat in hac Liuiana historia. Nam vbi dicit transfugas Samnites, & captiuos quosdam Cos. C. Iunio congruentia nunciasse, quae & vera erant, peccoris vim ingentem in saltum auium compulsum esse; non legendum videtur (in saltum auium) sed in saltum Auernum. Ita enim nominat quoque saltum illum Zonaras, & rationem insuper reddit nominis, idem cum Liuius narrans his verbis: Περδουπιος δὲ τῆς Ἰουνίου τῶν χειρῶν αὐτῶν, εἰς πᾶς ἕλκεται. Αὐρῶν δὲ τῶν ἀποβάτων οἱ Σαμνῆται ἀνηγομίσαντο: οὕτω καλοῦμεθα, ἕκαστὸς μὲν ὄρεος εἰσπύεται εἰς αὐτὰς, τῶν δὲ δένδρων πυρόμητι. Quae sic Latine sonant: Vastante enim agros eorum Iunio, in syluas Auernas res suas contulerunt Samnites, sic appellatas, quod nec quis eas inuoler, ob arborum densitatem. Constat autem ex Lucretio, Virgilij v. Aeneidos, Strabone, Plinio, & alijs Auernum lacum eiusdem nominis ac loci obscurissimo olim saltu circumdatum fuisse, tractumque illum regionis exhalatione profundus lacus, aere densis syluis opaco, & circumquaque corrupto culturam non solum non admisisse, sed etiam vix aues supra volitantes pertulisse. Et saltum inde cum lacu incluso Graecis αὐρῶν, Latinis Auernum appellatum. De quo saltu loqui Liuium ex Zonara luce clarius patet, & non ocioso vocabulo, auium: sed proprio suo Auernum nominasse. Vide locum Zonarae lector, & mecum miraberis doctissimum eius interpretem V. Volsum auctoris verba tam negligenter transtulisse, vt loci nomen celeberrimum silentio praeterierit.

Consulium Cluuiam bene gesta.

Ling. loc. ex Io. Zonara correctus. Auernum saltus.

ANNI. P. R. C. CDXLIII. Consules.

Q. FABIVS. M. F. M. N. MAX. RVLLIANVS. II. C. MARCIVS. C. F. L. N. RVTILVS. QVI. POSTEA. CENSORINVS. APPELLATVS. EST.

II CONSVLVM

CONSULVM nomina satis apte respondent in Liuiio, Diodoro, Mariano, & Cassiodoro; nisi quod cognomina alicubi omiffa sunt, & in Liuiio notare, secundum hunc esse Fabij consulatum, librarj neglexerint. Tabulae item Graecae peccarunt, Rullum & Rutilum prodentes, pro Rulliano iterum, & Rutilo. Romani duce Q. Fabio Cos. ad Surrrium multis milibus Etruscorum caesis; duo de quadraginta signis militaribus captis, hostium etiam castris potiti sunt. Inde Ciminia silua penetrata, quae antea fuerat inuia, late depulato agro Tusco onusti praeda in castra redierunt. Quae audacia non Etruriae modò populos omnes, sed etiam Umbriae finitimos ad arma concitauit, vt maior quam antea exercitus ad Surrrium venerit: vbi denuò eiusdem Consulis auspicijs victi Etrusci sexaginta hominum milia perdidere. Qua clade fracti per legatos triginta annorum inducias intrarunt. Liuius libro IX. sed alios auctores aliter referre dicit.

Q. Fabij Cos. insignes de Tusco victoriae. Ciminia silua.

Tusci perenni- bus inducie xxx. annorum datae.

Prætor.

//. // . f. // . n. //

P. Cornelius. A. f. P. n. Aruina.

Aediles curules.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. //

P. Cornelius. // . f. // . n. Scipio. Barbatu. [L. Aemilius, L. f. L. n. Barbula.]

Aediles plebis.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. //

C. Lutatius. // . f. // . n. Catulus. [Q. Petillius. L. f. L. nepos.]

Tribuni plebis

P. Sempronius. P. f. C. n. Sophus. Initiò magistratus Appium Claudium Cæcum censuram, quam ultra decem & octo menses contra legem Aemiliam gerebat, exemplo collegæ deponere iussit, vel in carcerem ire. Sed appellati ab Appio tribuni plebis tres auxilio fuerunt, & actioni collegæ intercesserunt. Itaque censuram Appius quinquennio summa omnium ordinum inuidia solus gessit. Liuius, Frontinus, & Auctor de viris illustribus cap. xxxiv.

P. Sempronius trib. plebis App. Claudii Cons. ducere in carcerem voluit.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. //

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. //

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. //

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. //

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. //

L. Genucius. * L. f. L. n. * Auentinensis. III.

M. Fuluius. L. f. L. n. Curuus. Pætinus. II. [Cn. Sicinius. Cn. f. C. n. Bellutus. II.]

[P. Curatius. P. f. P. nepos.] [M. Aulius. M. f. M. n. Cerretanus.]

[M. Claudius. M. f. // . n. Marcellus. II.] [Sp. Icilius. C. f. C. n. Ruga. II.]

[Q. Pomponius. Q. f. Q. nepos.] M. Sempronius. // . f. // . n. Tuditanus.

Quæstores vr bani.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. //

Quæstores militares.

//. // . f. // . n. // . Q. Fabij cos. in Etruria.

//. // . f. // . n. // . C. Marcij cos. in Samnio.

Q. Anicius. // . f. // . n. Prænestinus. Nuper ciuitate donatus, cum hostis paucos ante annos fuisset, factione tamen forensi peruenit ad ædilitatem curulem, vt postea dicendum erit.

M. Minucius. // . f. // . n. Fessus. T. Popillius. // . f. // . nepos.

Ambo augures postea primi è plebe, vt Liuius lib. x. Incorectè tamen in vulgatis T. Publius legitur, pro T. Popillius, vt autumo. Et hos quidem magistratu functos ante sacerdotium his datum verisimile est, cum alij ferè cum his creati vel consulares vel tribunicij fuerint.

Cn. Ful-

Cn. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Max. Centumalus.

Qui sic in Capitolinis scriptus extat, nam Consul, & triumphalis fuit.

A N N I . P . R . C . C D X L I V .

L. PAPIRIVS. SP. F. L. N. CVRSOR. II. DICT.

C. IUNIVS. C. F. C. N. BVBVLCVS. BRVTVS. II. MAG. EQ.

REI. GERVNDÆ. CAVSSA.

HOC. ANNO. DICTATOR. ET. MAGISTER. EQ. SINE. COS. FVERVNT.

DVM feliciter in Etruria bellum à Q. Fabio geritur, C. Marcius alter Consul in Samnio Alifas, & alia multa castella in potestatem redegit. Itaque cum Samnites cum valido cum exercitu inuaderent, atroci vtrimque proelio dimicatum fuit: in quo Cos. ipse vulneratus, legatus vnus, tribuniq; militum & equestris ordinis aliquot occisi. Et quia cædes anceps fuisset, aduersæ rei fama penes Romanos mansit. Quæ vt auctior Romam perlata fuit, ingens terror patres inuasit: Dictatoremq; dici placebat L. Papirium Cursorem, in quo tum summa rei bellicæ ponebatur. Quem ex S. C. dixit in castris Etruriæ Q. Fabius Consul priuatum licet in sensus Papirio. Quia tamen hoc senatus missis ad eum legatis consularibus, ita requisiuisset, priuato adfectui rempublicam prætulit. L. Papirius Dictator factus C. Iunium Bubulcum magistrum equitum dixit. Quæ omnia Liuius factis Romanis conformia refert: verum alios sequutus annales præterijt dictaturam hanc sub finem superioris anni initam, per insequentem hunc sine Consulibus continuatam fuisse, quemadmodum ex marmore Capitolino manifestum est.

Prælium C. Marcij Cos. cum Samnitibus anceps.

Q. Fabius Cos. inimicū suum L. Cursorē Dictatorem dixit.

Prætor.

//. // . f. // . n. //

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. v. Plinius lib. vii. vt supra.

Aediles curules.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. //

Aediles plebis.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. //

Q. Marcius. Q. f. Q. n. Tremulus. Ti. Minucius. // . f. // . n. Augurinus. L. Atilius. * L. f. * // . n. Regulus. [Q. Manilius. Q. f. Q. nepos.]

Tribuni plebis.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. //

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. //

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. //

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. //

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. //

C. Marcius. * C. f. C. n. Rutilus. * II. M. Liuius. // . f. C. n. Denter. II.

M. Titinius. C. f. C. nepos. [C. Atinius. C. f. K. n. Longus.]

[C. Atinius. C. f. C. n. Labeo.] [M. Marcius. M. f. M. nepos.]

[P. Publilius. P. f. P. n. Philo.] [C. Popillius. C. f. M. nepos.]

[C. Plautius. C. f. P. n. Decianus. II.] [L. Allienius. L. f. L. nepos.]

Quæstores vr bani.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. //

Quæstores militares.

//. // . f. // . n. // . L. Papirij Dict. in Samnio.

//. // . f. // . n. // . Q. Fabij. Procos. in Etruria.

P. Valerius. // f. // n. Falto. L. Cornelius. Cn. f. // n. Blasio.
 Hic pater Cn. Blasionis bis Consulis & censoris: ille auus duorum consularium Q. & P. Faltonum, quemadmodum indicant Capitolini fasti.
 P. Licinius. // f. // n. Varus. Auus C. Vari Consulis anno DXVII. vt iam dicti fasti ostendunt.
 M. Duilius. M. f. *C.* nepos. Pater C. Duilij, qui Consul, Censor, & Dictator fuit: & de Poenis naualem primus egit, vt ex iisdem colligimus.

Prouinciæ.

Q. Fabius. M. f. N. n. Maximus. Rullianus. Procos. Etruriam prorogato imperio obtinuit. Ex Capitolinis marmoribus item colligimus Q. Fabio post consulatum fuisse prorogatum, quoad cum Etruscis debellasset. Aperte namque monstrant Procos. ipsum hoc anno triumphasse de Etruscis: non, vt vult Liuius, anno superiore in consulatu, longam rerum præclare gestarum historiam nimis arcto anni vnus spacio alioquin concludens. Itaque Respublica eo anno sine Consulibus per Dictatorem in Samnio, per Procos. in Etruria, per Prætorem aliosque vrbanos magistratus Romæ est administrata. Quem annum Liuius alijsque, quando Consules non reperiebantur, omisere, historia superioris anni actis adiecta.

P. Cornelius. *A. f. P. n. Aruina.* Propr. classem, oramque maritumam ex S. C. obrinuit. Agrum Nucerinum depopulando cladem passus est. Liuius libro IX. Duos P. P. Cornelios reperimus, Aruinam triennio post Consullem, ac Scipionem Barbatum eodem anno Dictatorem. Ex his alterum fuisse hunc suspicor, ac Aruinam potius bello infelicem, quam Barbatum: maximè quando hæc prouincia quasi anno suo præcedat eius consulatum.

L. PAPIRIVS. SP. F. L. N. CURSOR. III. ANN. CDXLIV.
 DICT. II. DE. SAMNITIBVS. IDIBVS. OCT.

Describit pulchrè Liuius prælium ad Longulam, quo L. Papirius Dictator maxima adflixit clade Samnites auro argentoque calatis armis fulgentes. Victoriæque parta ipsam triumphasse, & eius triumpho longè maximam speciem captiua arma præbuisse dicit. Tantumque in ea re magnificentia visum, vt aurata scuta dominis argentariorum ad forum ornandum diuiderentur. Vnde natum initium dicitur fori adornandi ab ædilibus, cum thenæ ducerentur. Et Romani quidem ad honorem deum insignibus armis hostium vsi sunt: Campani ab superbia & odio Samnitium gladiatores (quod spectaculum inter epulas erat) eo ornari armarunt. Samnitiumque nomine appellarunt. Liuius libro nono. Sed hunc, vt dixi, triumphum refert ad annum, quo duos complexus est, superiorem.

Q. FABIVS. M. F. N. N. MAXIMVS. RULLIAN. AN. CDXLIV.
 II. PRO. COS. DE. ETRVSCEIS. IDIBVS. NOV.

Ita nobis hoc anno repræsentant Q. Fabij triumphum de Etruscis columnæ Capitolinæ, quem Liuius anni superioris historię adscribit. Ait enim Fabium Consullem, interea dum L. Papirius Dictator in Samnio res gerit, Etruscos & Vmbros varijs adfecisse cladibus, & demum non procul Perusia, posteaquam pertinaci conflictu ad Vadimonis lacum omnes Etruscorum opes, & exercitum sacrata lege coactum fregisset, reliquias eorū non dubia victoria subegisse, Perusiam in potestatem redegisse. Cui. cum præsidium imposuisset, legationibus Etruriæ pacem amicitiamque petentibus præ se Romam ad senatū missis; ipse præstantiore etiam quam Dictator Papirius victoria triumphans Urbem est inuectus. Diffusè hæc Liuius libro IX. Auctor de viris illustribus secundū hunc Q. Fabij triumphum de Samnitibus, non Etruscis actum refert: si rectè, profectò longè alijs vsus est annalibus quam Liuius, & Fastorum Capitolinorum auctores in horum temporum historia.

ANNI. P. R. C. CDXLV.

Consules.

P. DECIVS. P. F. Q. N. MVVS. II. Q. FABIVS. M. F. N. N. MAXIM. RULLIANVS. III.

Q. FABIO ob egregiè perdomitam Etruriam (inquit Liuius annum superiorem omit- tens) continuatur consulatus, & P. Decio collega datur; qui Cōsul iterum factus est, eo quod

Dixerunt à Ca-
 pitolinis fastis
 Liuius in totius
 anni historia.

Insignibus ho-
 stium spolijs
 forum Romanū
 ornari caprum.

Gladiatores
 Samnites vn-
 de primm.

Etrusci ad Va-
 dimonis lacum
 magno prælio
 vitti.

Perusia capta.

Q. Fabij Pro-
 cos. triumphu.

eo quod legatus L. Papirij Dictatoris auspicijs in Samnio benè res gesserat. Liuius aspi-
 rantur in Consulum nominibus tam Capitolini fasti, quam Diodorus, Marianus, Orosio-
 dorus, & tabulæ Græcæ. Numeri tamen non vbique respondent, & cognomina ab aliqui-
 bus omiſsa sunt.

Consules sortiti prouincias Etruria Decio, Samnium Fabio euenit. Hic profectus Nu-
 ceriam Alpheternam oppugnando subegit, Samnites cum Marſis & Pelignis socijs acie-
 vicit. P. Decius interea circumlatis per Etruriam armis omne nomen Etruscum ad indu-
 cias petendas compulſit. Sed Vmbris se mouentibus denuò ingenti conflato exercitu,
 Etruria item rursus turbata est. Et cum vnus Consul ad tantam molem belli non suffe-
 cturus videretur, Q. Fabius ex S. C. Vmbris se, Samnio relicto, cum exercitu opposuit, &
 confestim haud magno certamine ad deditiōem hostes compulſit. Liuius libro IX. Sora,
 atque Alba Romanorum coloniæ factæ sunt hoc tempore, secundum Velleij supputatio-
 nem, quæ tamen discrepat à Liuiō.

Prætor.

M. Valerius. M. f. M. n. Maximus. IV. Legatus consularis cum P. Decio
 Papirij Dictatoris fuerat, & ob res in Samnio benè gestas Prætor quartum populi suf-
 fragio creatus est. vt Liuius lib. IX. testatur.

Aediles curules.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

L. Postumius. L. f. Sp. n. Megellus. Aedem Victorix ex multatitia pecunia
 faciendam curauit, quam postea in secundo consulatu dedicauit. Auctor est Liuius li-
 bro X. Nos ædilitatem hanc more eius sæculi triennio ante consulatum Megelli pri-
 mum posuimus: collega fortasse fuit.

P. Sulpicius. Ser. f. P. n. Sauerrio,

Aediles plebis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

M. Decius. *M. f. M. n. Mus.* [M. Antonius. M. f. // n. nepos.]

Tribuni plebis.

L. Furius. *L. f. L. * nepos. Ap. Claudij Cæci consulatus candidati comitia,
 donec censura se abdicasset, interpellauit Liuius ex quibusdam annalibus lib. IX.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
 // // // f. // n. // // // // f. // n. //
 // // // f. // n. // // // // f. // n. //
 // // // f. // n. // // // // f. // n. //

P. Sempronius. P. f. C. n. Sophus. II. M. Fuluius. L. f. L. n. Curuus.
 Pætinus. III.

L. Genucius. *L. f. L. n. * Auentinensis. IV.
 Q. Appuleius. *Cn. f. *C. n. Panſa. [M. Confidius. M. f. M. nepos.]
 [M. Plætorius. M. f. M. nepos.] [M. Fulcinius. M. f. M. nepos. II.]
 [M. Trebius. A. f. A. nepos. III.] [M. Mæcilius. M. f. C. n. * Tullus.*]

Quæstores vrban.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Quæstores militares

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
 // // // f. // n. // // // // f. // n. //
 Q. Fabij cos. in Samnio.
 P. Decij cos. in Etruria.

Ab Etruscis stipendium pro exercitu Romano in eum annum binasque in militem tu-
 nicas ex pacto induciarum accepit. Liuius libro IX.

L. Cornelius. * P. f. P. n. * Scipio. Nepos P. Scipionis primi ædilis curulis, si quid ex temporis interuallo colligere est. Eius consulatus sequetur.
 M. Atilius. L. f. // n. Regulus. Pater M. Reguli bis Consul, à Pœnis capti, & crudeliter occisi, vt marmora indicant Capitolina.
 Q. Papirius. // f. // n. * Turdus. * In tribunatu plebis legem tulit, vt suo loco dicemus.
 M. Aemilius. L. f. L. n. Paullus. Vt facti Capitolini in eius equitum magisterio hunc nominant, vnde colligimus patrem ipsum fuisse M. Aemilij Paulli, qui Cos. anno CDXCIX. de Cossurenſibus & Pœnis Pro. cos. triumphauit. Nam M. F. I. N. in iisdem scriptus est.

ANNI. P. R. C. CDXLVI.

Consules.

AP. CLAUDIUS. C. F. AP. N. CAECVS. L. VOLVMNIVS. C. F. C. N. FLAMMA. VIOLENS.

COGNOMINA Consulomittunt Liuius, Diodorus, & Cassiodorus: Crassi cognomen auitum dat Ap. Claudio Marianus, quemadmodum in censura quoque Frontinus. Volumnium, Violensẽm plerique vocant; at tabulæ nostræ Græcæ hoc anno consulatus produnt ΑΠΠΙΟΥ, ΚΑΙ ΒΙΟΑΕΝΤΟΥ, vt magis probem ex hõc genitiuo casu cognomen Violens, quod fragmenta Capitolina in vtroque huius Volumnij consulatu sic exprimunt; quàm, vulgò quod fertur, Violens.

Violens cognomen Volumnium, antiquè pro Violens.
Sallentini hostes noni.

Ap. Claudius Romæ mansit, cum Lucio Volumnio Sallentini noua prouincia decreta esset. Hic multa prosperè gessit, aliquot vrbes hostium vi cepit. Prædæ erat largitor, & benignitatem per se gratam comitate iuuabat; militemque ijs artibus fecerat & periculi & laboris audum. Liuius libro IX.

CENS. M. VALERIUS. M. F. M. N. MAXIMVS. C. IUNIUS. C. F. C. N. BVBVLGVS. BRVTVS. L. F. XXVII.

Tacet Liuius omnino de censu & iustro huius anni, visumque eidem satis diligentia, obiter tantum dixisse Ap. Claudium ante censuram depositam ad petitionem consulatus non admissum fuisse, & anni insequentis actis inseruisse Salutis ædem à C. Iunio censore esse locatam, quam Consul bello Samnitium vouerat, & eundem cum collega M. Valerio Maximo vias per agros publica impensa fecisse. Quod Cassiodorus cum factis Capitolinis conueniens huic anno etiam adscribere voluit. Censorum ex quibusdam annalibus meminit item Valerius Max. libro II. cap. IX. ab his scribens, L. Antonium quendam senatumorum, quod quàm virginem duxisset vxorem repudiasset, nullo amicorum in consilium adhibito. Quod alienum ab ijs est, quæ libri eiusdem cap. primo scribit ex alijs annalibus, quos etiam Dionysius alijque sequuntur; ante annum quippe Vrbis, DXX. diuortium in Vrbe nullum inter virum & vxorem intercessisse.

Salutis ades.
Via per agros impensa publica primum facta.

Prætor.

// // // f. // n. //

Ti. Minucius. // f. // n. Augurinus.

Aediles curules.

// // // f. // n. //

Aediles plebis.

// // // f. // n. // // // f. // n. //

C. Marcius. * C. f. C. n. Rutilius. * M. Titinius. C. f. C. nepos.

M. Sempronius. // f. // n. Tuditanus. [Q. Pomponius. Q. f. Q. nepos.]

Tribuni plebis.

// // // f. // n. //

// // // f. // n. // // // f. // n. //

// // // f. // n. // // // f. // n. //
 // // // f. // n. // // // f. // n. //
 // // // f. // n. // // // f. // n. //
 // // // f. // n. // // // f. // n. //

C. Pœtelius. C. f. C. n. Libo. Visolus. Q. Anicius. // f. // n. Prænestinus.
 M. Liuius. // f. C. n. Denter. III. [Cn. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Patinus.]
 [L. Lucerius. C. f. C. nepos.] [M. Acutius. M. f. M. nepos.]
 [L. Volscius. L. f. L. n. Fictor.] [P. Villius. L. f. L. nepos.]
 [P. Silius. P. f. Q. nepos.] Q. Mamilius. // f. // n. Turianus.

Quæstores vrbani.

// // // f. // n. // // // f. // n. //

Quæstores militares.

// // // f. // n. // L. Volumnij Cos. in Sallentino.
 // // // f. // n. // Q. Fabij Procos. in Samnio.
 Sp. Caruilius. C. f. C. n. Maximus. M. Atilius. M. f. M. n. Regulus.
 T. Manlius. * T. f. T. n. * Torquatus. Sp. Caruilius, & M. Regulum habemus notatos in triumphis Capitolinis: T. Manlius, qui in consulatu mortuus est, vt postea dicam, nepos primi T. Manlij Torquati videtur, & filius eius, quem pater securi percussit, vt apparet ex ratione temporum.
 [A. Cornelius. A. f. A. n. Cossus. Aruina.] Patrum P. Cossum Aruinam bis Cos. & censorem videtur habuisse: Patrem verò A. Cossum principem fœcialium, cuius meminit Liuius IX. in historia Caudinæ deditiois.

Prouincia

Q. Fabius. M. f. N. Maximus. Rullianus. Procos. Samnium obtinuit. Huic, post res in Umbria tam feliciter gestas, in prouinciã cum victore exercitu reuerso, senatus ex consulatu prorogauit in Samnio imperium, maximè tamen aduersante Ap. Claudio Consule, vt ait Liuius. Quod respexisse etiam videtur Auctor de viris illustribus cap. XXXIV. ne Fabius solus ad bellum mitteretur, Ap. Claudium cõtradixisse scribens. Q. Fabius hoc anno Procos. ad Alifas cum Samnitibus ingenti prælio, signis collatis, conflixit, & victoriam obtinuit; postmodum obsessa hostium castra per deditioem cepit, captos Samnites cum singulis vestimentis sub iugum misit: socios quibus in deditioe nihil cautum erat, ad septem milia sub corona vendidit. Hernicos scorsim in custodia habitos, Fabius Romanam misit ad senatum. Liuius lib. IX.

Q. Fabij Procos. de Samnitibus victoria. Samnites sub iugum misit.

ANNI. P. R. C. CDXLVII.

Consules.

Q. Marcius. Q. f. Q. n. TREMVIVS. P. Cornelius. A. f. P. n. Aruina.

CONSVLIS alterius nomen ex triumphalibus columnis desumpsit, alterius autem ex censura, quæ adhuc extat in magistratuum Capitolinorum fragmentis. Et nihil dissentiant Liuius, Marianus, Diodorus, & Cassiodorus; nisi quod ab his cognomina omitantur. Ea autem tabulæ Græcæ Tremulm & Aruinam reddunt, vt etiam Cuspiniani.

Hernici à societate Romanorum defecerunt: eos Q. Marcius Consul tribus prælijs victos, trinisque castris exutos ad deditioem compulit. In Samnio autem, quia decesserat inde Q. Fabius Procos. noui motus exorti, Calatia, & Sora cū præsidij expugnatæ sunt. Consul P. Cornelius, cuius ea prouincia erat, obsessus in locis impeditis pugnae facultatem ab hostibus elicere non potuit. Sed aduentus Q. Marcij, qui, Hernicis subactis collegæ auxilio venire maturauit, moram certaminis hosti ademit. Triginta Samnitium milia consulares duo exercitus iuncti occiderunt. Cum Carthaginensibus legatis fœdus tertio renouatum est. Liuius libro IX. Carseoli Romanorum colonia facta est, vt auctor Velleius. At Liuius libri X. principio eius colonie meminit his verbis. Simul Marfos agrum vi tucti in quem

Hernici tribus prælijs victi, tribus castris exuti. xxx. Samnitium milia occisa. Cū Pœnis tertio fœdus renouatum. Carseoli colonia.

in quem colonia Carfeoli deducta erat quatuor milibus hominum scriptis. Non diu post ramentum, vix quadriennij historia adiuncta, quasi sui oblitus. Eodem, inquit, anno Carfeolos colonia in agrum Aequicolarum deducta. Non videtur itaque nisi per occasionem, ac neglecte coloniarum meminisse.

P. Cornelius. // . f. // . n. SCIPIO. BARBATVS. Dict.

P. Decius. P. f. Q. n. MVS. Mag. eq.

Comitorum. habendorum. causa.

Idem annus, ait Liuius, Dictatorem habuit P. Cornelium Scipionem cum magistro equitum P. Decio Mure. Ab ijs, propter quæ creati erant, comitia consularia sunt habita, quia neuter Consul poterat bello abesse. Cognomina tantum extant in fragmentis Capitolinis, vbi Scipionem Barbatum legimus, & Murem.

Prætor.

// . // . // . f. // . n. // .

Ser. Cornelius. Cn. f. Cn. n. Lentulus.

Aediles curules.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

M. Cornelius. M. f. M. n. Coruus. vi. P. Valerius. // . f. // . n. Falto.

Ex Plinij vii. vt ante dictum est.

Aediles plebis.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

P. Sempronius. P. f. C. n. Sophus. L. Genucius. * L. f. L. n. * Aucntinensis.

Tribuni plebis.

Cn. Flavius. Cn. f. // . nepos. Vt Licinius Macer apud Liuium libri noni fine. Atqui in hoc magistratu fastos plebi promulgasse reor, vnde mox ædilis curulis factus est. Cicero ad Atticum libro vi. ep. prima, scribam fastos protulisse dicit. Quod ita intelligendum videtur, scribam fastos in vulgus proferre cepisse: nam cum lege promulgaret cum magna senatus & nobilium indignatione, profecto in magistratu videtur fuisse, alioquin priuati scribæ conatibus facile occurrisset senatus. Sed hæc annuum in ea antiquitate diuersitas est.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

M. Decius. * M. f. M. n. * Mus. ii. * L. Furius. * L. f. L. * nepos. ii.

M. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Pætinus. Cn. Domitius. Cn. f. // . n. Caluinus.

Cn. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Max. Centumalus. [M. Antonius. M. f. // . nepos. ii.]

[L. Genucius. Cn. f. Cn. Aucntinensis.] [P. Curatius. P. f. P. nepos. ii.]

[P. Furius. P. f. L. nepos.]

Quæstores vrban.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Ex S. C. legatis Poenorum comiter munera misere. Liuius libro ix.

Quæstores militares.

// . // . // . f. // . n. // . Q. Marcij Cos. in Hernico. Ab hostibus Hernicis bimestre stipendium frumentumque pro exercitu, & singulas in militem tunicas ob triginta dierum inducias datas accepit. Liuius.

// . // . // . f. // . n. // . P. Aruinæ Cos. in Samnio. Ab hostibus Samnitibus

nitibus trium mensium frumentum, annumque stipendium, & singulas in militem tunicas ex pacto induciarum accepit. Liuius.

[C. Caruilus. C. f. C. n. Maximus.] Frater Sp. Caruelij consularis ac triumphalis.

L. Iulius. L. f. // . n. Libo. Pater L. Libonis Consulis anno CDXXCVI.

Q. Ogulnius. * A. f. * // . n. Gallus. Cuius alios cum fratre Cneo magistratus habebimus postea. Fratres ambo videntur fuisse L. Ogulnij Galli, quem patrem diximus ex tabulis Capitolinis fuisse Q. Ogulnij postea Consulis & Dictatoris.

[L. Iulius. L. f. L. n. Iulus.]

Q. MARCIUS. Q. F. Q. N. TREMVIVS. COS. AN. CDXLVII.

DE. ANAGNINEIS. HERNICEISQ. PRID. K. QVINT.

Q. Marcius de Hernicis triumphans Romam redijt, statuaque equestris eidem in foro decreta est, & ante templum Castoris posita, vt refert Liuius. Cui stipulatur alia occasione Cicero Philippica vi. non eodem merito L. Antonij equestrem similem in foro positam asserens, quo Q. Tremuli, qui Hernicos deuicit ante Castoris. Sed mendose in vulgari exemplaribus appellatur Q. Trebellius, vel Tremellius, pro Q. Tremulus. Item

Plinius libro xxxiv. cap. vi. Et ante ædem (inquit) Castorum fuit Q. Marcij Tremuli equestris togata, qui Samnites bis deuicerat, captaque Anagnia populium stipendio liberauerat. Hæc approbare videtur Liuius, scribens Hernicos deuictos, stipendio frumentoque, vt dixi, & singulis in militem tunicis pepigisse inducias, vt legatos pacis exorandæ causa Romam mittere possent. Qua ratione populus Romanus stipendio hostibus, vbi potuit, imperato; exercitum alere & hostium sumptibus cœpit. Quod & postea sapius contigit, vt in quæsturis annotare pergemus. Ex iisdem Plinij verbis colligere est, statuam dictam Q. Tremuli in foro ante Castorum non extitisse suo tempore: fuisse enim dicit, quæ tamen Ciceronis tempore videtur adhuc extitisse.

Statua equestris Q. Marcij Tremuli in foro Romæ posita. Ciceronis locum.

ANNI. P. R. C. CDXLVIII.

Consules.

L. Postumius. L. f. Sp. n. MEGELLVS. Ti. Minucius. // . f. // . n. Augurinus.

In prælio occis. est. in. e. loc. f. est.

M. Fuluius. L. f. L. n. Curuus. Pætinus.

MEGELLVM & Minucium Consules habent tabulæ Græcæ, Megellum & Augurinum, Cuspiniani Recte Tiberij prænomen addit Minucio Diodorus Siculus, quod ipsum & monstrat fragmentum Capitolinum. Quare perperam in Liuius, Mariano, & Cassiodoro Titus legitur. Plebei Consulis locum hic obtinet, cui occiso plebeius item suffectus est. Hanc familiam verò Augurinum à patribus olim transisse ad plebem, nonnulli annales tradidere; quemadmodum in tribunatu plebis L. Minucij Augurini, quem anno cccxv. gessit, docui. M. Fuluium, & L. Postumium ex columnis triumphalibus descripsi, at in Liuius Fuluij prænomen corrigi debet. Duobus præliis rursus victi sunt Samnites. In altero graui vulnere saucium, & mortuum Consulem Minucium, quidam auctores sunt: & in eius locum suffectum esse M. Fuluium, eundemque reliquum belli confecisse, & Bouianum cepisse. Quos annales sequuntur Capitolini facti, vt ex fragmento colligimus. Sora, Arpinum, aliæque vrbes hoc bello receptæ sunt: Herculis magnum simulachrum in Capitolio positum est. Vide Liuium libro ix.

Duobus dehiis præliis victi Samnites. Consul Minucius ex vulnere moritur.

Herculis magnum simulachrum in Capitolio positum.

Prætor.

// . // . // . f. // . n. // .

Ap. Claudius. C. f. Ap. n. Cæcus. Refert Liuius Ap. Cæcum & in consulari sine prouincia Romæ mansisse, vt urbanis artibus opes augetet, quando belli decus penes alios esset. Præstabat enim eloquentia & ciuilibus artibus. Nam libro decimo item L. Volumnius sententiam in senatu dicit, callidos solertesque iuris atque eloquentiæ consultos, qualis Ap. Claudius, vrbis & fori præfides habendos, Prætoresque adiura reddenda creandos esse. Quod ipsum etiam comprobatur in scripto antiqua, quæ honorum illius titulos recenset: in qua bis ædilem curulem, bis Prætores fuisse legimus.

Aediles

Aediles curules.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. //

M. Aemilius. L. f. L. n. Paullus. L. Cornelius. Cn. f. // . n. Blasio.

Aediles plebis.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. //

M. Liuius. // . f. C. n. Denter. Q. Appulcius. * Cn. f. * C. n. Panfa,

Tribuni plebis.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. //

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. //

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. //

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. //

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. //

C. Marcius. * C. f. C. n. Rutilus. * III. M. Minucius. // . f. // . n. Fessus.

[C. Minucius. C. f. M. n. Augurinus.] [M. Iuuentius. M. f. // . n. Thalna.]

L. Ogulnius. A. f. // . n. Gallus. P. Licinius. // . f. // . n. Varus.

[Q. Decius. Q. f. Q. n. Mus.] [Q. Aulius. M. f. M. n. Cerretanus.]

M. Duilius. M. f. C. nepos. [Q. Pomponius. Q. f. Q. nepos.]

Quæstores urbani.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. //

Quæstores militares.

//. // . f. // . n. // . L. Megelli. }
//. // . f. // . n. // . Ti. Minucij. } Coss. in Samnio.

Cn. Ogulnius. * A. f. * // . n. Gallus. Qui postea tribunus plebis & ædilis curulis fuit. Erat autem frater duorum Gallorum Quinti, & Lucij; quorum Quintus collega eius fuit in tribunatu & ædilitate, Lucius pater Q. Ogulnij Galli, quem postea Consulem & Dictatorem habebimus. Et hæc quidem ex tæporum ratione colligimus.

[M. Mamilius. M. f. // . n. Vitulus.] Patruus Q. Vituli Consulis anno CDXCI.
[C. Sergius. L. f. M. n. Fidenas.] [M. Geganius. M. f. M. n. Macerinus]

M. Fulvius. L. f. L. n. Curvius. Paetinus. ANN. CDXLIX.

COS. DE. SAMNITIBVS. III. NON. OCT.

Liuius magna cum gloria rerum gestarum Consules ambo triumphasse scribit, Postumium Minuciumque intelligens. Sed ex alijs annalibus (quos reperiri etiam ille dicit) facti Capitolini, ut vides, M. Fulvij Curui solummodo triumphum, quum bellum post mortem Minucij confecisset, nobis expriment. Ab hoc enim Bouianum fuisse captum, tradit, quo tempore ab Samnitibus Sora, Arpinum, Cosentia receptæ.

Воианум са-
гитум

ANNI. P. R. C. CDXLIX.

Consules.

P. Sempronius. P. f. C. n. Sophus. P. Sulpicius. Ser. f. P. n. Sauerrio.

NOMINA Consulium cepimus ex columnis triumphalibus. Diodorus cognomina omittit, quorum Sulpicij, in Liuius, Callodoro, & alijs, mendose legitur. Auerrio Tabulæ Græcæ, σαβερπιος, correctè produnt. In Plinio autem male Longus, pro Sophus: & L. Sulpicius, pro P. Sulpicius, scribitur libro xxxiiii. cap. i. vbi de huius anni actis vrbis multa, dissidioque inter ordines orto Cn. Flauij scribæ culpa, quod Fastos promulgasset, ut etiam Liuius in fine libri ix. latius recenset.

Рбнй locum.

Cum

Cum Samnitibus foedus est renouatum. Ex Aequis vnum & quadraginta oppida intra sexaginta dies oppugnando capta sunt, nomenque Aequicum ad internitionem ferè deletum est. Marrucinis, Marsis, Pelignis, ac Ferentinis amicitiam petentibus foedus datum est. Liuius in fine libri ix.

Samnitibus pe-
renibus foedus
reddidit.
Aequi debellati.

Cens. Q. Fabius. M. f. N. N. Maximus. Rullianus. P. Decius. P. f. Q. n. Mus.

Lustrum fecer. XXVIII.

Censores huius anni ex Liuius, & Valerio Max. possunt suppleri, cum præter Q. Fabij, ut vides, cognomina nihil ferè in fragmento Capitolino sit reliquum. Is censor omnem forensis turbam excretam in quatuor tribus coniecit, quas vrbanas appellauit: ne tantum scilicet, auctoritatis postmodum vulgò maneret in comitijs, ac dandis suffragijs. Sat egitque hoc discordiæ auferendæ causâ concitæ inter ordines, ut antea dixi, ob adilitatem & ambitionem Cn. Flauij scribæ, ac in primis ex praua illa lectione Ap. Claudij Cæci censoris, qua senatum tribusque turbauerat, & comitia in humillimi cuiusque potestatem redegerat. Atque eo merito Fabium Maximi cognomen sibi parasse scribunt Liuius libri ix. fine, Valerius Max. lib. ii. cap. ii. & Plutarchus in Pompeio. Qui tamen in Fabio Cunctatore cognomen hoc ei inditum tradit ob splendorem & magnitudinem, ut auctor de viris illustribus ob virtutem, nõ addita ratione magis exquisita. Quibus accedere etiam videntur Capitolini scriptores, qui & ante censuram Maximi cognomen omnibus huius Fabij magistratibus adiungunt. Idem in hac censura instituit, ut equites Romani solemnium pompa quotannis Idibus Quinctilibus ab æde Honoris equis insidentes trabeati in Capitolium transfuerentur. ut Liuius obiter in fine noni. Valerius libro ii. cap. ii. & Auctor de viris illustribus cap. xxxii. Lustrum quidem ab his conditum fuisse, sequentia lustra demonstrant.

Vrbana tribus
quatuor plebis
inquinata.

Q. Fabius cen-
sor cum Maxi-
mus sic dictus.

Equitum Ro-
manorum trans-
fuerentia solle-
mnium.

Prætor.

//. // . f. // . n. //

P. Valerius. // . f. // . n. Falto.

Aediles curules.

Cn. Flauius. Cn. f. // . nepos. Qui idem tribunus plebis erat.

Q. Anicius. // . f. // . n. Prænestinus. Hic hostis paucis ante annis fuerat, ille patre scribæ & libertino natus scriptum ipse Ap. Claudio Cæco faciebat, & ædilibus curulis apparebat. Quia tamen fastos populo promulgat, cum ingenti senatus nobiliumque indignatione, ut phaleræ & annuli etiam publicè ponerentur, ædilis curulis à forensi turba creatus est, cum Q. Anicio, præteritis C. Pætelio, & Cn. Domitio, quorum patres Consules fuerat. Additum Flauio, ut simul & tribunus plebis esset. Is ædem Concordiæ dedicauit. Sella curuli inter nobiles cum sibi assurrectum non esset, confedit. Vide Liuium in fine lib. ix. ex Licinio Macro. Pomponiū de origine iuris. Plinium cap. i. libri xxxii. Valerium Max. lib. ii. cap. v. & lib. ix. cap. iii. Ciceronem ad Atticum lib. vi. ep. i. Gellium in noctibus libro vi. cap. ix. qui historiam ex L. Pisone recenset. Ex his plenius omnia percipies. Dubito tamen an correctè in Gellio & Plinio legatur Cn. Flauius Anij filius, cum Liuius & Cicero Cn. f. vocent. Sed pulchrè Cicero ad

Fastorum pu-
blicarum.

Gellij, & Pl-
nij loci.

Atticum. E libris de republica meis vnum (inquit) isidorus requiris de Cn. Flauio Cn. f. Ille verò ante decemviros non fuit, quippe qui ædilis curulis fuerit: qui magistratus multis annis post decemviros institutus est. Quid ergo profecit, quod protulit fastos? Occultatam putant quodam tempore tabulam istam, ut dies agendi pererentur à paucis. Nec verò pauci sunt auctores Cn. Flauium scribam fastos protulisse, actionesque composuisse: nec me hoc, vel potius Africanum (is enim loquitur) commentum putes.

Aediles plebis.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. //

Cn. Fulvius. Cn. f. Cn. n. Max. Centumalus. L. Furius. * L. f. L. * nepos.

Tribuni plebis.

Cn. Flauius. Cn. f. // . nepos. // . Qui idem ædilis curulis erat, ut Liuius, &

Plinius restantur locis antè citatis.

Q. Papirius. // . f. // . n. * Turdus. * Legem de locis publicè consecrandis tulit.

Papiria lex de
consecrandis
locis.

tulit. De qua lege in oratione pro domo sua sic scribit Cicero. Video esse legem veterem tribunitiam, quae veteri iniussu plebis aedes, terram, aram consecrare: neque tamen hoc Q. Papirius, qui hanc legem rogavit, sensit, neque suspicatus est, fore periculum, ne domicilia, aut possessiones indemnatorum civium consecrarentur. Quam legem vel hoc anno, vel paucis ante latam esse, cum ex Ciceronis verbis, tum ex Livio videtur colligere; qui refert Cn. Flavium aedilem summa invidia nobilium aedem Concordiae in area Volcani dedicasse, & coegisse consensu populi P. Cornelium Barbatum Pontificem maximum verba praere, cum more maiorum negaret, nisi Consulem, aut Imperatorem posse templum dedicare. Itaque postea ex auctoritate senatus latum esse ad populum dicit, ne quis templum aramve iniussu senatus, aut tribunorum plebis partis maioris dedicaret. Si ergo tunc contra morem maiorum aedilis dedicavit, & Pontifex maximus populi consensu coactus est verba praere, profecto Papiria hac lege hic coactus & ille dedicasse videtur. Nam si nemo iniussu populi, certe solo eius iussu quis poterat consecrare: ut ea lex tum recens lata esse invito senatu videatur, per illam forensis plebis factionem, quae vires prava illa Ap. Caei censura erat adepta. Obtrivisse tamen in ista Flavianae consecrationis dissensione senatum Livius innuit; uti templa & aera deinceps exciperentur a lege, & nisi vel iussu senatus, vel tribunorum plebis partis maioris dedicarentur.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

D. Iunius. D. f. II. n. Pera. Pater D. Perae Consulis anno CDXXCVII. ut indicant Capitolina marmora.

[M. Pomponius. M. f. M. n. Matho.] [M. Fulvius. M. f. II. n. Flaccus.] M. Sempronius. II. f. II. n. Tutidanus. II. M. Atilius. L. f. II. n. Regulus.] T. Popillius. II. f. II. nepos. [C. Plautius. C. f. C. n. Proculus.] [Q. Paetelius. C. f. C. n. Libo. Visolus.]

Quaestores urbani.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

Quaestores militares.

II. II. II. f. II. n. II. P. Sempronij cos. in Aequico. II. II. II. f. II. n. II. P. Sulpicij cos. in Samnio.

L. Papirius. L. f. Sp. n. Cursor. Honoratillius L. Cursoris bis Dictatoris, ac quinque Consulis filius.

M. Curius. M. f. M. n. Dentatus. Tenuis quidem fortunae, sed summae virtutis vir. Pyrrhum Regem devicit. Eius vero viram breviser describit Auctor de viris illustribus. Cum dentibus natus, & inde cognomen obtinuisse scribit Plinius lib. vii.

L. Aelius. *L. f. L. n. *Pætus. Qui postea aedilis fuit, ut Livium auctorem habemus.

D. Iunius. D. f. II. n. Brutus. Scæva. Hic ascendit ad consulatum, ut ex sequentibus patet.

P. SEMPRONIUS. P. F. C. N. SOPHVS. ANN. CDXLIX. COS. DE. AEQVENS. VII. K. OCT.

P. SVLPITIUS. SER. F. P. N. SAVERRIO. AN. CDXLIX. COS. DE. SAMNITIVS. IIII. K. NOVEMB.

De Aequis autem triumphatum fuisse, non oppidis eorum, ut dixi, oppugnando captis, obiter adjicit historiae suae Livius: sed de Samnitico triumpho P. Sulpicij, nihil prorsus. Nam foedus suppliciter petentibus hoc anno redditum fuisse narrat, discrepans in istorum temporum historia a fastis Capitolinis seipsum, qui Consules ambos duos in provinciis diversis etiam mentibus triumphasse voluit.

Triumpho duo de Aequis, & Samnibus contra Livij historiam.

Consules.

Ser. Cornelius. Cn. f. Cn. n. Lentulus. L. Genucius. *L. f. L. n. *Auentinensis.

LENTULVM, & Auentinensem Consules habent tabulae Graecae, neque discordat in Lentulo Capitolinum fragmentum. Livius, Diodorus, Marianus & Calliodorus cognomina omittunt, & suggerunt L. Genucium, & Ser. Cornelium Consules.

Soram atque Albam in Aequos coloniam deductae sunt, ut auctor est Livius libri x. principio. Itemque Trebulanis, Arpinatibusque civitas data est. De Sora, & Alba Velleius meminit triennio circiter tempus anticipans, Livius etiam decennio, velut etiam prius annoravi: colonos; videlicet Romanorum interfecisse referens, ut dictum est suo loco. Videntur itaque in duas has vrbes coloni denuo reducti potius fuisse. Quin Albam cum alijs Aequorum oppidis rebellem anno superiore captam quoque fuisse verisimile est. In Umbriam expeditio propter agros vastatos est facta, & armatorum duo milia in quadam spelunca flammis & fumo sunt absumpta. Livius lib. x.

Prætor.

II. II. II. f. II. n. II.

M. Valerius. M. f. M. n. Corvus. vi. ut Plinius lib. vii.

Aediles curules.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

L. Cornelius. *P. f. P. n. *Scipio. [A. Cornelius. A. f. A. n. Cossus.] Aruina

Aediles plebis.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

[L. Genucius. Cn. f. Cn. n. Auentinensis.] [P. Furius. P. f. L. nepos.]

Tribuni plebis.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

Q. Fulvius. M. f. II. n. Flaccus. Pater M. Flacci. Q. f. qui Consul fuit cum Ap. Claudio anno CDXXCIX. & postea magister equitum, ut ex tabulis Capitolinis colligimus. A quo postea multi Fulvii Flacci.

L. Poblicius. II. f. II. n. Malleolus. Duorum L. & M. Malleolorum auus, qui simul aediles plebis Floralia instituerunt, ut ex sequentibus constabit. Nam horum Marcus Consul L. F. L. N. in fastis Capitolinis annotatus est.

[M. Allienius. L. f. L. nepos] [L. Confidius. L. f. M. nepos.] [L. Plætorius. L. f. M. nepos.] [C. Plætorius. C. f. C. nepos.] [L. Racilius. L. f. L. nepos.] [C. Apustius. II. f. II. n. Fullo.] [Sex. Staius. T. f. T. nepos.] [C. Numitorius. C. f. C. nepos.]

Quaestores urbani.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

Quaestores militares.

II. II. II. f. II. n. II. Ser. Lentuli } coss. in Umbria. II. II. II. f. II. n. II. L. Genucij }

L. Cornelius. Cn. f. // n. Scipio. Pater duorum illustrium Scipionum L. & Cn. consularium, qui res prosperè bello Punico primò gesserunt, & triumpharunt, vt dicitur.

C. Fuluius. C. f. C. n. Curuus. Is postea ædilis Liuius teste.

M. Valerius. L. f. // n. Flaccus. Quem patrem notant Capitolinæ tabulæ, L. Flacci Consulis anno CDXCII.

Q. Mamilius. M. f. // n. Vitulus. Et hunc Q. Mamilij Consulis anno CDXCI.

ANNI. P. R. C. CDLI.

Consules.

M. Liuius. // f. C. N. DENTER. M. Aemilius. L. f. L. n. PAULLUS.

DENTREM & Paullum produnt in hunc annum Cuspiniani tabulæ: Græcæ autem, Dentrem & Aemilium. Liuius, Diodorus, Marianus, & Cassiodorus cognomina Consulum præterire: & prænomen Aemilij variatur admodum apud superscriptos auctores. Exijs autem, vt Diodoro M. Aemilium appellanti potius assentiar, in causa est; quòd extet idem magister equitum anno sequenti apud Liuium, & in fragmentis Capitolinis; in quibus L. F. L. N. appellatur, vnde colligimus patrem fuisse M. Aemilij, qui postea de Pœnis, & Cossurensibus triumphauit, vt antè dictum est.

Cum Vestinis amicitiam petentibus foedus est ictum. Græcorum classis, quæ in Sallentinis Thurias vrbe cepit, à M. Aemilio Consule profligata est, & vrbs recepta, cultoribusque veteribus reddita. Liuius libro x.

Cum Vestinis factum istum. Græcorum classis.

C. Iunius. C. f. C. N. BVBVLCVS. BRVTVS. Dict.

M. Titinius. C. F. C. nepos. Mag. eq.

Redintegrarunt Æqui bellum ægrè ferentes Albam coloniam, velut arcem, suis finibus impositam; & expugnare summa vi adorti, ab ipsis colonis pelluntur. Cæterum Romæ terrorem fecerunt, quia vix credibile videbatur, tam adfectis rebus, Æquos solos per se ad bellum coortos. Eius itaque tumultus causa Dictator dictus est C. Iunius Bubulcus cum M. Titinio magistro equitum. Is Æquos ante diem octauum primo congressu subegit. Liuius. Eius item dictaturæ vestigia adhuc extant in Capitolino fragmento.

Adquæ tribulatione.

Prætor.

// f. // n. // Q. Appuleius. Cn. f. Cn. n. Pansa.

Aediles curules.

// f. // n. // L. Postumius. L. f. Sp. n. Megellus. // f. // n. // T. Manlius. T. f. T. n. Torquatus.

Aediles plebis.

// f. // n. // M. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Pætinus. [C. Minucius. C. f. M. n. Augurinus.]

Tribuni plebis.

L. Furius. L. f. L. n. nepos. // f. // n. // Q. Papirius. // f. // n. // Turdus. // f. // n. // Sp. Caruilus. C. f. C. n. Maximus. Cn. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Max. centumal. // f. // n. // M. Atilius. M. f. M. n. Regulus. [Ti. Pontificius. Ti. f. M. nepos.] [C. Metilius. T. f. T. nepos.] [M. Volscius. L. f. L. n. Fictor.] [A. Sellius. M. f. M. nepos.] [L. Antonius. M. f. // n. nepos.]

Quæstores vr bani.

// f. // n. // Quæsto-

Quæstores militares.

// f. // n. // M. Liuij cos. in Aequico. // f. // n. // M. Paullicos. in Sallentino.

Q. Cædicius. Q. f. // n. Noctua. Qui Consul postea est factus. [C. Acutius. C. f. C. nepos.] [C. Fossius. C. f. C. n. Flaccinator.] [Q. Fabius. Q. f. Q. n. Ambustus.] Filius Q. Ambusti Dictatoris anno CDXXXII. C. Ivnivs. C. F. C. N. BVBVLCVS. BRVTVS. II. AN. CDLI. DICT. DE. AEQVEIS. III. K. SEXT.

Dictator, inquit Liuius, die octauo triumphans in Vibem cum redisset; ædem salutis, quam Consul vouerat, censor locauerat, Dictator dedicauit. De hac æde item Plinius lib. xxxv. cap. iv. & Val. Max. libro viii. cap. xiv. verba faciunt: à C. Fabio videlicet nobilissimo ciue depictam fuisse scribentes, vnde Pictorum in gente Fabia cognomen emerit.

ANNI. P. R. C. CDLII.

Dictatores

Q. Fabius. M. F. N. N. MAXIMUS. Rullianus. II. Dict. M. Aemilius. L. F. L. n. Paullus. Mag. eq. Rei. gerundæ. causa. Hoc. anno. DICTAT. & Mag. eq. sine. cos. fuerunt. M. Valerius. M. F. M. N. Coruus. II. Dict. P. Sempronius. P. f. C. n. Sophus. Mag. eq. Rei. gerundæ. causa.

Hoc anno per Dictatores duos sine Consulibus rempublicam administratam esse, docet vnum ex minutissimis fastorum Capitolinorum fragmentis. Quod nisi bona quadam fortuna, & antiquitatis studiosorum diligentia ex tantis vrbis Romæ cladibus ac ruinis erutum conseruatumque fuisset; nescio quis semet ex tam inextricabili historiarum eius temporis labyrintho potuisset explicare, cum Liuius ipse, si dicere fas est, non potuerit. Quem si fastis Capitolinis, aliorumque antiquorum quorundam scriptis prorsus conciliare velis, sanè admodum difficile hoc tibi fore inuenies. Nam sibi met constare distractus annalium diuersitate non videretur; nisi mutilum, vbi huius anni historiam tractat vt pluribus locis est, velimus dicere. Quod fortasse non absurdum videbitur diligentius consideranti, quam abruptè superioris anni actis, ommissa omni Consulibus, alteriusve noui magistratus mentione, subiungat; multiplicem deinde exortum terrorem, Errutiam rebellare, ab Aretinorum seditionibus motu orto, vbi Cilnium genus præpotens diuitiarum, inuidia pelli armis coeptum, Marfos agrum vi tueri, in quem colonia Carseolos deducta erat; & propter eos tumultus Dictatorem dictum M. Valerium Maximum, & magistrum equitum M. Aemilium Paullum. Quod magis se credere dicit, quam, vt quidam volunt, Q. Fabium ea ætate, & ijs honoribus Valerio subiectum fuisse. Ceterum ex Maximi communi cognomine ortum errorem putat. Sed inter quosnam commune Maximi est cognomen? inter duos ne magistrum equitum, de quibus dubitat vt sub M. Valerio Dictatore fuerit? Minimè quidem: ab Aemilio enim esse alienum, palàm est omnibus. At inter Dictatores duos, qui in fragmento Capitolino reperiuntur, illud commune est, Q. Fabio scilicet, & M. Valerio. Nam & M. Valerium eo fuisse usum, antequam Coruus appellari coeperat, manifestum est, & Gellius libro ix. noctium cap. xi. aditipulatur, vt in dictaturis prodendis commune cognomen erroris occasionem dare citius potuerit. Verum Liuius vnum dumtaxat Valerium Dictatorem admittens, de quæduobus magistris equitum frustra disceptans, non parum relinquit nobis serupuli & obscuritatis; præsertim non declarans an C. Iunio statim successerit Valerius Dictator, an alio anno factus fuerit. Vt hinc facile colligas ipsum non valde probatos sequutum annales, tursus biennij historiam malè contrahere; & magistratibus veteris noui repertis, hunc annum omnino præterire sine Consulibus per duas ordine dictaturas transactum, Q. Fabij scilicet, & M. Valerij Corui, quem Fabio dictaturâ decedente creatum arbitramur, aucto belli Errusci tumultu, &

In historia Liuiana huius anni magna obscuritas.

Multiplex belli terror.

At mendose ibi in exemplaribus.

ubi * ciusum Licinum genus. Sic in Aldi- nis vetustioribus. In alijs ita interpolatis. * Licinium habetur. Sed genuina lectio. Cilnium, est, vs opinor. Antiquissimo namque regio stemmate clarissima fuit apud T. cos hac æs Cil- nia. Quod etiam restatur Horatius poeta. qui Cilnium Mæcenatem suum. Regibus grauis edi- tum cecime. Itaque duobus Liuij locis verum hoc nomen à scriptoribus librarijs non intellectum, corrupta specie sublata, restitui debet: sicut etiam doctiss. Iustus Lipsius nomen hoc correxit.

M. Valerij duplex cognomen. Maximus, & Coruus.

Cassiodori & aliorum error ex Lino.

tu, & cladis acceptae rumore urbem territante. Caeterum Cassiodorus & alij recentiores Lium sequuntur, & annum hunc praetereunt. Quem nisi nobis ostendissent pauca admodum, vt dixi, adhuc extantes in Capitolinis fragmentis literae: nec triumphorum columnae magistratum tabulis postmodum respondissent, C. Iunij Dictatoris triumphum de Aequis anno CDLI. prodentes, & Cn. Fuluij Consulis de Samnitibus, anno CDLV. cuius alioquin consulatus cadet in annum CDLIV. Vti confestim hunc annum desiderare necesse sit, si magistratus deinceps triumphis respondere velimus. Neque etiam Ciceronis in Catone maiore loets commodè potuisset intelligi de Ap. Claudio Caeco loquentis, qui Pyrrhi regis amicitiam oblatam grauiissima oratione dissuasit. Atque haec (inquit) ille egit septem & decem annis post alterum consulatum, cum inter duos consulatus anni decem interfuissent, censorque ante consulatum superiorem fuisset. Nisi igitur hunc annum a Liuiio, & alijs omissum suo loco restituas, inter duos Ap. Caeci consulatus nouennium solummodo interpositum reperies. Cuspinianus vir doctissimus ex Olympiadum ratione Urbis conditae annis aliter non respondente animaduertit item in Liuiio & Cassiodoro suo annum vnum, hoc ferè loco, deesse: Coruum II. & Rullianum ponens inter Dentrem & Paullum Coss. superioris anni, & Coruum v. & Panfam insequentis. Eos enim in Consulatum tabulis suis antiquis incerti auctoris reperiebat, loco videlicet Dictatorum huius anni positos: quemadmodum ante etiam duos solum, non omnes tribunos militum quotannis nominant; quam diu respublica per tribunos consulari potestate praeditos administrata fuit. Caeterum Corui non hic secundus consulatus, vt volunt Cuspiniani tabulae, sed quintus esse debebat, qui anno proximo sequetur. At dictaturam secundam hoc anno gessisse, tam ex rationibus iam ante dictis, quam ex fragmento triumphis Valeriani subsequente manifestum est.

To. Cuspiniani antiquae Consulatum tabulae Capitolinis respondent, duos Dictatores Consulatum loco in hunc annum suggerentes.

Prætor.

II. II. II. f. II. n. II.

L. Cornelius. *P. f. P. n. *Scipio.

Aediles curules.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

Aediles plebis.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

C. Poetelius. C. f. C. n. Libo. Vifolus. D. Iunius. D. f. II. n. Pera. M. Arilius. L. f. II. n. Regulus. [C. Plautius C. f. C. n. Proculus.]

Tribuni plebis.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

Q. Anicius. II. f. II. n. Praenestinus. II. [C. Memmius. C. f. C. nepos.] Q. Poetelius. C. f. C. n. Libo. Vifolus. II. [P. Furius. P. f. L. nepos. II.] L. Genucius. Cn. f. Cn. n. Auentinensis. II. [C. Latorius. C. f. C. nepos.] M. Latorius. M. f. II. n. Plancianus. [C. Mælius. C. f. C. n. Capitolinus.] M. Minucius. II. f. II. n. Fessus. II. [M. Terentius. M. f. M. nepos.]

Quæstores vr bani.

II. II. II. f. II. n. II. II. II. II. f. II. n. II.

Quæstores militares.

II. II. II. f. II. n. II. Q. Fabij Dict. in Marisco. II. II. II. f. II. n. II. M. Corui Dict. in Etruria.

Annum stipendium, & duum mensium frumentum ab Etruscis, quò legatos Romam mittere possent, ex pacto pro exercitu accepit, Liuius libro x.

[M. Ser-

Etruscis den- tis induc- tibus annalis data.

[M. Sergius. L. f. M. n. Fidenas.] Q. Hortensius. *Q. f. Q. nepos.

Hic postea Dictator legem de plebiscitis tulit.

C. Cædicius. *Q. f. II. n. Noctua. * Frater videtur Q. Cædicij anno CDLXIV. Consulis, & fuit legatus, praefectusque equitum in proelio ad Aquiloniam contra Samnites anno CDLX. vt auctor est Liuius.

M. Claudius. II. f. II. n. Marcellus. Postea Consul. Non patre tamen consulari, sed alia stirpe natus, ratio annorum indicare videtur; cum à consulatu primi Marcelli distet huius consulatus annis quadraginta quatuor. Duæ igitur stirpes Marcellorum deinceps in republica floruerunt, sub iisdem ferè prænominibus, vt ægrè distingui, nisi temporum interuallo possint. Atque inde non parum obscuritatis nascitur.

M. VALERIUS. M. f. M. N. CORUUS. ann. CDLII. IV. DICT. II. de. Etrusceis. X. K. DECEMBRIS.

Quem vnum adfert huius anni Dictatorem Liuius, M. Valerium Maximum nominat; & eundem Coruum esse Valerium, monstrat triumphis fragmentum, in quo M. Valerium Dictatorem iterum egisse quartum hoc anno triumphum legimus. Id quod de alio M. Valerio, quam de Coruo, qui ter antea triumpharat, & semel Dictator fuerat, intelligi non potest: nam alterius eius temporis M. Valerij Maximi nullam ante dictaturam, & vnum dumtaxat triumphum reperimus. De Coruo itaque intelligenda sunt, quæ Liuius de M. Valerio Maximo Dictatore scribit; ipsum Etruscorum opes denuò fregisse, insigni proelio hostes contudisse, castris exuisse. Igitur pacem coactos petiisse Etruscos, sed inducias biennij tantum impetrasse, vt late narrat Liuius libro x. vbi etiam, Dictator (inquit) triumphans in Urbem redijt; habeo auctores sine vilo memorabili proelio pacatam ab Dictatore Etruriam esse. Alterum verò Dictatorem Q. Fabium subegisse, Miloniam, Plisiam, Fresiliam cepisse, parteque agri multatis hostibus foedus restituisse putandum est; quæ & Valerio Dictatori adscribit Liuius.

Triumphus M. Corui de Etruscis.

Q. Fabij Dictatoris res gestae.

ANNI. P. R. C. CDLIII.

Consules.

Q. Appuleius. *Cn. *E. C. N. Panfa. M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. v.

M. VALERIUM, & Q. Appuleium Panfam superioribus Consulibus subiungunt Liuius, Cassiodorus, & Marianus, annum omittentes, vt dixi, per dictaturas exactum. Habere quidem se auctores asserit Liuius M. Valerium Consulem ex Dictatore factum, atque adeò absentem creatum, & per interregem ea facta comitia fuisse. Atqui de Valerio Maximo loquitur; nihil tamen obstat, quin de Valerio Coruo hæc intelligi ex fastorum Capitolinorum sententia possint, velut ante satis declarauimus, cum ipse Maximi cognomen habuerit etiam, adeò vt quintum hoc anno consulatum ex secunda dictatura obtinuisse colligamus. Suffragantur his tabulae Græcæ, Coruinum & Panfam, licet incorrecte, superioribus Consulibus M. Liuiio, & M. Aemilio suggerentes. At multò apertius Cuspiniani tabulae, quæ Coruum v. & Panfam hoc anno proferunt. Sextus verò M. Corui consulatus paulò post ex alijs probabitur auctoribus.

Lex Valeria de prouocatione à M. Coruo Consule, tunc post Reges exactos lata tertium, & diligentius sancta fuit, semper à familia eadem. Hanc pulchre confert Liuius cum lege Porcia pro tergo ciuium lata multò post; cuius poenam grauiorem fuisse dicit. Valeria autem nihil ultra adiectum, quam improbè fieri, si quis aduersus eam fecisset; ciuemque, qui prouocasset, virgis cecidisset, vel securi necasset. Id vinculum legis satis validum videbatur, qui tum erat pudor hominum. Nunc vix seruo suo ita minetur quisquam, vt ait Liuius. Bellum à Valerio Consule aduersus Aequos rebellantes gestum est, & ab Appuleio Nequinum in Umbria obsesum. Liuius libro x.

Valeria lex tertia de prouocatione. Porcia lex.

*serio suis fortè malis.

Prætor.

II. II. II. f. II. n. II.

Cn. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Maximus. Centumalus.

Hunc Cn. Fuluium, opinor, Liuius intelligit, qui anno superiore legatus M. Valerij Dictatoris praesidium, cui praerat, prudenter & fortiter defendit, & maximæ victoriæ viam strauit; ideoque virtutis ergo mox ad honores maiores prouectus videtur.

Kk 3 Aediles

Aediles curules.

[L. Iulius. L. f. L. n. Iulus.] L. Iulius. L. f. n. Libo.

Aediles plebis.

Q. Papirius. f. n. n. *Turdus. * Q. Fulvius. M. f. n. Flaccus.

Tribuni plebis.

Q. Ogulnius. * A. f. n. Gallus. Cn. Ogulnius. * A. f. n. Gallus.

Ogulnia lex de sacerdotijs.

Legem de sacerdotijs tulerunt, vt cum quatuor augures, quatuorque pontifices essent, omnesque patricij, placeretque augeri sacerdotum numerum: quatuor pontifices, quinque augures, & omnes de plebe praeterea allegentur, vt omnino octo pontifices, novem augures collegia exlerent. Dissuasit legem vehementi oratione propugnator patriciorum Ap. Claudius, suavit contra P. Decius, qui bis Consul, Dictator & Censor fuerat: sed Decio persuadente tandem lex consensu plebis, inuitis patricijs, perlata est. Creatique pontifices primi de plebe P. Decius suator legis, P. Sempronius Sophus, C. Marcius Rutilus, M. Liuius Dentor consulares omnes. Quinque item augures de plebe facti sunt, quos nominat Liuius libro x.

[M. Mamilius. M. f. n. Viculus.] [Q. Terentius. C. f. C. n. Arsa.] [T. Iuuentius. M. f. n. Thalna.] [M. Otacilius. M. f. n. Crassus.] [C. Otacilius. M. f. n. Crassus.] [Sp. Oppius. Sp. f. Sp. n. Cornicen.] [C. Caruilus. C. f. C. n. Maximus.] [Q. Aulius. Q. f. Q. n. Cerretanus]

Quaestores vr bani.

Quaestores militares.

Quaestores militares.

Q. Panse. cos. in Vmbria. M. Corui. obs. in Aequico.

Q. Fabius. Q. f. M. n. Gurges. Q. Fabij Maximi Rulliani filius, patri tamen virtutibus impar.

M. Aquilius. C. f. n. Florus. Pater C. Flori Consulis plebei anno cxxxix. cum L. Cornelio, vt monstrant Capitolina marmora.

C. Aelius. * P. f. P. n. * Patus. P. Patus magistri equitum anno CDXXXII. filius, vt apparet ex annorum intervallo, & hic postea Consul.

[L. Veturius. Sp. f. L. n. Crassus. Cicurinus.]

ANNO P. R. C. D. L. I. V.

Consules.

M. Fulvius. Cn. f. Cn. n. Patinus. T. Manlius. T. f. T. n. Torquatus.

In. mag. mort. est. In eius. loc. f. est

M. Valerius. M. f. M. n. Coruus. Vt

Partim & Torquatum Consules produnt in hunc annum tabulae Graecae. In Patini cognomine conueniunt eorum triumphales, ex quibus M. Fulvium Consulem hic digessimus, licet in Liuijs, & Cassiodoro Patus appelletur. Q. Fabium Maximum auctores

Auctores sunt Licinius Maer; & Tubero his comitijs consulatum non petenti oblatum recusasse, & in bellicosorem annum sibi eum differendum esse, censuisse. Sed, vt incertam, reprobant hanc historiam Liuius: Nam, vt refert, bellum eodem anno mouerunt Etrusci Gallorum societate confisi; quae prouincia T. Manlio Consuli obuenerit. Verum is hostium fines vix ingressus, inter exercendum equo effusus, ex lapsu collisus expirauit. In huius locum omnes centuriae dixerunt, Romae Consulem M. Valerium Coruum iam sexto, quem senatus Dictatorem iussurus erat. Eius aduentus in castra compressit Etruscos, vt neque vastatio agrorum, neque incendia ad proelium eos elicere potuerint. Caeterum hic M. Valerij Corui sextus est consulatus, quamuis Liuius illud non ita annotarit, & cognomen eius omittat. Plutarchus enim in Mario hunc solum ante C. Marij tempora ad sextum consulatum peruenisse memorat; item annos centum vixisse, quadraginta quinque inter primum & sextum eius consulatum intercurrisse. Quod etiam scribunt Cicero in Catone maiore, Valerius Max. libro VIII. cap. XI. Plinius libro VII. cap. XLVII. Sed hi numerant annos XLVI. inter primum & sextum Corui consulatum. Quod biennio discrepat a fastis Capitolinis; sed librariorum forte culpa varietas haec in numerorum notis consistit.

M. Valerij Corui longa vita.

Cens. P. Sempronius. P. f. C. n. Sophus. P. Sulpicius. Ser. f. P. n. Sauetrio. Lustrum. fecerunt. XXIX.

Et lustrum eo anno conditum fuisse a P. Sempronio Sopho, & P. Sulpicio Sauetrio censoribus, tribusque additas duas Aniensem & Terentinam, Liuius auctor est. Et lustrum illud xx. x. fuisse, ex sequenti xxx. colligere est. Aliud de hoc censu legere non contigit, nisi quod ex Plinij VII. cap. XI. colligimus principem senatus huius temporis fere lustris fuisse Q. Fabium Maximum Rullianum, qui antea censor fuerat. Plinij verba adducam in censura Q. Fabij Gargitis.

Romana tribus aucta.

Prator.

L. Postumius. L. f. Sp. n. Megellus.

Aediles curules.

Q. Fabius. M. f. N. n. Maximus. L. Papirius. L. f. Sp. n. Cursor. Rullianus. II.

Cum Q. Fabium Cos. vt dixi, non petentem omnes centuriae dicerent, ipsum populo auctorem fuisse scribit ex Licinio Macro, & Tuberone T. Liuius, differendi sibi consulatus in bellicosorem annum: eo anno maiori se vni fore reipublicae vrbanis magistratu. Ita nec dissimularem quid mallet, aedilem curulem cum L. Papirio Cursore factum. Ipsum vero Q. Fabium iam aedilem in annonae caritate summa praeparando, conueniendoque frumento sic fategisse, scribunt iidem auctores; vt ad vltimum inopiae, quod res spectabat, Roma non perueniret.

Annona diu-gens prouiso.

Cn. Domitius. Cn. f. n. Caluinus. Sp. Caruilus. C. f. C. n. Maximus. L. Piso tamen vetustior annalium auctor in causa est; vt de supra scriptis aedilibus Liuius dubitet. Nam eo anno fuisse plebeios aediles curules tradit, Cn. Domitium Cn. f. Caluinum, & Sp. Caruilium C. f. Maximum. Id credo cognomen (inquit Liuius) errorem in aedilibus fecisse. Cn. Domitius videtur idem qui antea repulsam, Cn. Flauio praetato, in eiusdem magistratus petitione passus erat; quemadmodum ex Plinio & alijs tunc probauit. Patrem enim Consulem habuit anno cxxxii. Sp. Caruilus ex fragmentis Capitolinis formatus est. Quapropter in Liuijs praenomina hoc modo sunt corrigenda.

Aediles plebis.

L. Antonius. M. f. n. nepos. [C. Metilius. T. f. T. nepos.]

Tribuni plebis.

L. Aelius.

L. Aelius. * L. f. L. n. * Pætus. C. Fulvius. * C. f. C. n. * Curuus.
 M. Atilius. M. f. M. n. Regulus. II. [C. Cæcilius. C. f. // n. Metellus.]
 D. Iunius. D. f. // n. Brutus. Scæua. [L. Pupius. L. f. L. nepos.]
 [M. Aulius. Q. f. Q. n. Cerretanus.] [M. Volscius. L. f. L. n. Fictor. II.]
 D. Iunius. D. f. // n. Pera. II. C. Iunius. C. f. C. n. Brutus. Bubulcus,
 Qui filius C. Bubulci Bruti ter Consul, Dictatoris, & Censoris: vt indicat triumphus
 eius Capitolinus, & interuallum temporis non refragari viderur.

Quæstores urbani.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

Quæstores militares

// . // . // . f. // . n. // . M. Fuluij cos. in Samnio & Vmbria.
 // . // . // . f. // . n. // . M. Corui cos. in Etruria.

P. Cornelius. P. f. // n. Rufinus. Qui bis Consul, & Dictator à C. Fabricio
 Censore notatus postea fuit. Homo militaris, sed rapacitate & luxu infamis. Velleius
 Paterculus ipsum bello Pyrrhi inter celeberrimos Romanos duces fuisse scribit. Sed
 eius postea domus diu iacuit, nec post illum quispiam ex eius nepotibus præturæ gra-
 dum superans ad consulatum peruenit ante L. Cornelium Sullam Felicem; quemad-
 modum ex Plutarcho, & eodem Velleio colligimus. Sextum enim ab hoc Rufino
 L. Sullam fuisse testatur Velleius.

M. Valerius. M. f. M. n. Maximus. Coruinus. M. Valerij Corui, qui se-
 mel & vicies sella curuli sedit, hic filius fuisse videtur ex cognomine, & temporum
 ratione.

M. Liuius. * M. f. C. n. Denter. * Qui postea Drusus appellatus est. Primi
 in ea gente magistri equitum nepos, ex temporum interuallo: ad quam dignitatem &
 ipse peruenisse videtur, vt in CDLXXVI. annali dicemus. Hunc colligo ex successione stir-
 pis primum Drusi cognomen retulisse, vt suo loco declarabo.

C. Claudius. // . f. // . n. Canina. Haud dubie plebeius, nam bis postea ple-
 beij Consul locum obtinebit.

M. FVLVIVS. CN. F. CN. N. ANN. CDLIV.

PAETINVS. COS. DE. SAMNITIBVS.

NEQVINATIBVSQVE. VII. K. OCT.

Samnitici belli nulla mentio est in eius anni historia apud Liuium, ex foedere isto ante
 paucos annos tum quiescebāt. Refert dumtaxat, à Picientibus nouis socijs indicatum Ro-
 mæ fuisse, Samnites rebellionem & arma spectare, seque ab eis sollicitatos. Curam deinde
 belli ab Etruria in Samnites versam. Nihil etiam Liuius de triumpho M. Fuluij Consulis.
 illud tantum adijcit, Nequino capto exercitum magna cum præda domum esse redu-
 ctum. Refert tamen Frontinus stratagematum libro primo, Fuluium Nobiliorem hoc
 tempore cum aduersus numerosum Samnitium exercitum successibus tumidum decer-
 taturus esset paruis admodum copijs: vt suis metum auferret, simulasse legionem vnam
 hostium à se pecunia corruptam, & in prælio transituram esse. Et vt fidem faceret, nume-
 ratam omnem singulorum militum pecuniam mutuam accepisse, vt representari merces
 proditoribus posset: se post victoriam cum amplissimis præmijs cuncta redditurum. Ea
 persuasione Romanis tantam alacritatem & fiduciam, iniecisse, vti præclaram admodum
 victoriam retulerint. Iam eius autem temporis Patini Fuluij plures item Nobiliores ap-
 pellabantur: adeo nisi hic M. Fulvius fuerit qui stratagemate Samnites vicerit; alium po-
 stea non inuenio, qui cum imperio ijs populis bellum intulerit, & victoriam grandem de
 ijs obtinuerit.

Nequinates Plinius locat in sexta regione Italiae, quæ Vmbriam continet, Narnienses
 eos vocans: sed antea Nequinum appellatum oppidum affirmat. Idem testantur Liuius,
 & Sex. Pompeius Festus. Posteaquam enim hoc anno in ditionem populi Romani vene-
 re Nequinates, deducta eò colonia, à Nate flumine Narnienses appellari cœperunt. Pro-
 lomæus libro III. capite I. Narniam vocat, quod prius Nequinum dicebatur. Stephano
 Narnia, vel Neaplia est; & populi Narniatum, qui prius Nequinates appellabantur infami no-
 mine ob inertiam, & prauos oppidanorum mores, vt volunt quidam: vel à loci iniquitate.

Nonum cum
 Samnitibus
 bellum.

M. Fulvius Pe-
 tinus à Fronti-
 no cognomine
 Nobilior di-
 citur.
 Eius pulchrum
 stratagma.

Nequinates,
 qui postea Nar-
 nienses.

Nequinates
 unde dicti.

In asperis enim & saxosis montibus sita est Narnia, vt pulchrè Silius Italicus poeta
 cecinit:

Et duro monti per saxa recumbens Narnia.

Martialis de eadem sic canit:

Ancipiti vix adeunda iugo.

Ex ea colonia natum Cocceium Neruam principem tradit Sex. Aurelius Victor. Cæte-
 rum Stephanus diuersas vrbes fuisse, ex Dionysio Halicarnassæo probat, Narniam Sam-
 nitium, & Nequinum, quod Νηκουίαν appellat, Vmbriæ faciens: vt altera Narnia in agro
 Samniti fuisse videatur. Eius verba sunt hæc: Ναρνία πόλις Σαυνίτων, ἀπὸ τῆς ὠδῆς ἄρρεοντος πο-
 ταμῆς Νάρνης, ὡς Διονύσιος ἐπιτακτικῶς δεκάτῳ Ρωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας. τὸ ἐθνικόν, Ναρνιατῆς. Sic
 postea suo loco. Νηκουία πόλις Ουμβρίκων. Διονύσιος ἐπιτακτικῶς δεκάτῳ Ρωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας,
 τὸ ἐθνικόν, Νηκιάτῆς. Verum non addit Narniam postea vocatam fuisse.

Imp. Narnia
 Aug. patria.

Narnia Sam-
 nitium.
 Nequinum
 Vmbria.

ANNI. P. R. C. CDLV.

Consules.

L. Cornelius. * P. f. P. n. * Scipio. Cn. Fulvius. Cn. f. Cn. n. Max. Centumalus.

EX interregno hi Consules creati sunt, cum iam superiores magistratu abiissent: nec
 causa traditur, cur tam diu dilata sint comitia, vt auctor est Liuius, qui alterius Con-
 sulis cognomen omittit, sicut vtriusque Cassiodorus & Marianus. Ea tamen habemus in
 tabulis Græcis, quæ Scipionem & Maximum nominant. De L. Scipione coniecturam no-
 stram diximus in eius quæstura, alterum Cn. Fuluium ex huius anni triumpho suo de-
 scripsi, qui integer adhuc extat in columna Capitolina.

Cum Etruscis & Samnitibus bellatum, & cum Lucanis ictum est foedus; quibus auxi-
 lium aduersus Samnites datum est. Consules inter se partiti prouincias Scipioni: Etruria,
 Fulvio Samnites obuenerunt, diuersique ad suum quisque bellum proficiscuntur. Car-
 seolos item colonia deducta est, in agrum Æquicolarum. Liuius libro x.

Cum Lucanis
 foedus ictum est.

Prætor.

// . // . // . f. // . n. // .
 M. Liuius. // . f. C. n. Denter.

Aediles

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
 // . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Plerisque diem dixere, quia plusquam quod lege finitum erat, agri possiderent. Nec
 quisquam est purgatus, vinculumque ingens immodicæ cupiditati est iniectum. Hæc
 ita Liuius, sed adeo negligenter, vt ædilium nomina non solum, verum etiam curules
 ne, an plebeij fuerint, omnino prætereat. Restat igitur, vt eorum nomina subiunga-
 mus, ex ratione temporis, qui hoc anno ædiles esse potuerunt.

Aediles agris
 rias.

Aediles curules.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
 L. Cornelius. Cn. f. // n. Scipio. M. Valerius. L. f. // n. Flaccus.

Aediles plebis.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
 M. Latorius. M. f. // n. Plancianus. [C. Latorius. C. f. C. nepos.]

Tribuni plebis.

Dum comitia habentur in annum insequentem consularia, Q. Fabij Max. Rulliani
 quartum consulatum recusantis iussu legem, quæ intra decem annos eundem Consu-
 lem reficere vetabat, in populi concilio recitari mandarunt. Vix præ strepitu audita lex
 est, tribunisque plebis nihil id impediendi futurum aiebant, se ad populum laturos, vri
 legibus solueretur. At Fabius in recusando perstabat, quid ergo attinet leges ferri, rogi-
 tans,

Q. Fabij Max.
 Rulliani insi-
 gnis modestia,
 & equitas.

tans, quibus per eosdem, qui tulissent, fraus fieret? Iam Regi leges, non regere Populus nihilominus suffragia inibat, & vt quæque intro vocata erat centuria, Consulem haud dubie Fabium dicebat. Hæc pulchrè Livijs lib. x.

M. Curius. M. f. M. n. Dentatus. Diximus ex Livijs Consules huius anni ex interregno creatos esse. Quippe tunc interreges fuere Ap. Claudius, ac deinde P. Sulpicius, is consularia comitia habuit; creavit autem L. Cornelium Scipionem, & Cn. Fulvium. Hæc ita breuiter Livijs indicans Ap. Claudium Cæcum tunc interregem primum fuisse, nec habuisse comitia, sed eius successorem P. Sulpicium. Et moris erat, vt antea suo loco diximus ex Pædiano, interregem primum nõ habere comitia; sed vel secundum, vel sequentes Ceterum ex Bruto Ciceronis de Oratore, atque ex interuallo aliorum magistratuum M. Curij Dentati colligimus, ipsum eodem tempore tribunum plebis fuisse, & Ap. Claudio vehementer obstitisse contra morem maiorum & leges habenti comitia plebeij Consulibus excludendi, & duos patricios eligendi causa. Ciceronis verba sunt hæc, vbi de eius sæculi eloquentibus disserit. Possimus & M. Curium suspicari disertum, quod is tribunus plebis interrege Appio Cæco diserto homine comitia contra leges habente, cum de plebe Consulem non accipiebat, patres antè auctores fieri coegerit, quod fuerit permagnum, nõndum lege Mænia lata. Hæc Cicero de M. Curij tribunatu, atque idem ferè scribit Auctor de viris illustribus in eius vita. M. Curius (inquit) tribunus plebis patres auctores fieri coegit comitijs, quibus plebeius magistratus creabatur. Quod ipsum vt semper fieret; hoc est, vti patres ante comitia probare se dicerent eos magistratus, quos populus creasset: postea lege Mænia perlatum est, vt suspicor, in secessione proxima plebis, qua etiam Hortensia lex de plebiscitis aduersus patres lata est.

Curia lex de magistratuum comitijs.

Mænia lex.

///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. ///. f. ///. n. ///.
///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. ///. f. ///. n. ///.
///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. ///. f. ///. n. ///.
///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. ///. f. ///. n. ///.

Q. Papirius. f. n. Turdus. III. [M. Flavius. M. f. n. nepos.]
Q. Fulvius. M. f. n. Flaccus. II. M. Atilius. L. f. n. Regulus. II.
A. Atilius. C. f. n. Calatinus. Pater summi viri A. Calatini bis Consul & Censoris, vt indicant marmora Capitolina, in quibus A. F. C. N. notatur.
[M. Marcius. M. f. M. nepos.] [M. Popillius. M. f. M. n. Lænas.]
[C. Plautius. C. f. C. n. Proculus. II.] [L. Plautius. L. f. L. n. Venno.]

Quæstores urbani

///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. ///. f. ///. n. ///.

Quæstores militares.

///. ///. ///. f. ///. n. ///. L. Scipionis. cos. in Etruria.
///. ///. ///. f. ///. n. ///. Cn. Fulvij cos. in Samnio.
C. Trebonius. A. f. C. n. Asper. Meminit Livijs lib. x. sine, legatum scilicet, & præfectum fuisse equitibus, C. Trebonium in proelio ad Aquiloniam quinquennio postea. Prænomen ipsius in vulgatis exemplaribus librorum ignavia perijt. vbi sic legitur: Equitibus legatos alios, C. Cædicius & Trebonium præfecit. Sed in antiquis ita fortasse, C. C. id est. Caius Cædicius & Trebonium. Alterum C. prænominis nota indoctis exscriptoribus superfluum videbatur.
M. Scantius. ///. f. ///. nepos. Qui tribunus plebis L. Megello ter Consuli diem dixit, vt suo loco dicemus.
L. Cæcilius. C. f. n. Metellus. Consul hic postea sequetur.
A. Manlius. P. f. P. n. Vulso. Longus. Pater L. Manlij Cos. anno CDXCVII.

CN. FVLVIVS. CN. F. CN. N. MAXIM. AN. CDLV.
CENTVMALVS. COS. DE. SAMNITIBVS.
ETRVSCAISQVE. IDIBVS. NOV.

Vides denuo quantum differat in horum temporum historia Livijs à Capitolinis fastis. Ex hoc triumpho namque Cn. Fulvium Consulem colligis tam de Etruscis, quam

quàm Samnitibus triumphasse, & vtrouque rem gessisse. Aliter Livijs. nam L. Scipioni Etruriam, Cn. Fulvium Samnium obuennisse refert; à Scipione Etruscis vno proelio primum satis dubio, & ancipite victos fuisse, castris captis agros vastatos, & prædas abactas ingentes. Cn. verò Fulvium interea in Samnio bellum gessisse pro Lucanis socijs, quorū agros depopulabantur Samnites, quia in societatem belli contra Romanos trahi nequiuissent. Eius claram pugnam fuisse ad Bouianum cum haud ambigua victoria, simulque urbem eandem cum Aufidena captam narrat, Fulviumque victorem de Samnitibus triumphasse. At Etrusci belli victoriam cum L. Scipioni adscribat, rebus licet magnis gestis, nullam triumphum tamen de Etruscis mentionem facit. Sed hæc annalium diuersitas in tanta antiquitate ex familiarum adulatione prouenisse videtur, dum rerum gestarum laudes quæque sibi attrahere conatur.

Etrusci L. Scipione Cos. vitti.

Bouianum, & Aufidena à Cn. Fulvio Cos. capta.

ANNI. P. R. C. CDLVI.

Consules.

Q. Fabius. M. f. N. n. Maxim. P. Decius. P. f. Q. n. Mus. III.
Rullianus. IV. Qui. postea. se. deuouit.

CONSVLVM nomina habentur correctè in Livijs, Mariano, & Cassiodoro. Q. Fabium Maximum ob apparatus bellicos ingentes ex Samnio & Etruria nuncios totius ciuitatis consensus inuitum & recusantem admouit reip. gubernaculis, & Consulem fecit. Cui omnes etiam centuriæ collegam, quem petebat, adiunxerunt P. Decium Murem.

Dum Consules inter se compararent prouincias, ab Sutrio, Nepete, Falerijs legati fidem fecerunt, concilia populorum Etruriæ de pace petenda haberi. Quapropter ambo consulares exercitus diuersis itineribus in Samnium ducti sunt. Q. Fabius occurrentes ad Tifernum legiones Samniticas laborioso certamine, difficilique admodum proelio vicit, ac prostravit. Sic P. Decius ad Maleuentum Apulos Samnitibus se iungere volentes proelio superauit, sed non adeo difficulter. Plus enim ibi fugæ fuit, quam cædis: solum duo milia Apulorum cæsa sunt. Ambo deinde Consules Samnium omne quinque mensium spacio euastarunt. Hæc Livijs latè libro x. Meminit Frontinus stratagematum libro II. capite quarto, qua ratione Fabius Samnitium immoram aciem meru turbauerit, & in fugam propulerit.

Etrusci bello fatigati quietere.

Q. Fabij proelium cum Samnitibus. P. Decij proelium cum Apulis.

Prætor.

///. ///. ///. f. ///. n. ///.
[L. Iulius. L. f. L. n. Iulus.]

Aediles curules.

///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. ///. f. ///. n. ///.
[Q. Fabius. Q. f. Q. n. Ambustus.] [M. Sergius. L. f. M. n. Fidenas.]

Aediles plebis.

///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. ///. f. ///. n. ///.
M. Atilius. M. f. M. n. Regulus. D. Iunius. D. f. n. Brutus. Scæua.

Tribuni plebis.

///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. ///. f. ///. n. ///.
///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. ///. f. ///. n. ///.
///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. ///. f. ///. n. ///.
///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. ///. f. ///. n. ///.

Q. Hortensius. Q. f. Q. nepos. C. Cædicius. Q. f. n. Noctua.
Q. Cædicius. Q. f. n. Noctua. M. Atilius. M. f. n. Regulus. Serranus.
[C. Plautius. C. f. C. n. Hypsæus.] [M. Pætelijs. M. f. M. n. Libo.]
[C. Petillius. C. f. C. nepos.] [L. Appuleius. L. f. L. n. Saturninus.]
[A. Allienius. A. f. A. nepos.] [C. Pontificius. Ti. f. M. nepos.]

Quæsto-

Quæstores urbani.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Quæstores militares.

//. // . // . f. // . n. // . Q. Fabij. } Coss. in Samnio.
//. // . // . f. // . n. // . P. Decij. }

M. Fulvius. M. f. // . n. Patin. Nobilior. Pater Ser. Fulvij Nobilioris, vt indicant marmora Capitolina, qui postea Consul anno cdxcviii. fuit, & Procos. naualem egit de Poenis, & Cossurenſibus.

Ti. Sempronius. Ti. f. // . n. Blæſus. Hic C. Blæſi pater, qui Cos. anno d. de Poenis triumphauit, vt testantur marmora Capitolina.

[L. Manlius. L. f. Cn. n. Capitolinus.] Nepos Cn. Manlij Capitolini Imperioſſi bis Consulſ & Cenſoris.

[Ser. Cornelius. P. f. // . n. Rufinus.] Frater P. Rufini bis Consulſ ac Dictatoris, & à Fabricio Cenſore notati.

ANNI. P. R. C. CDLVII.

Conſules.

Ap. Claudius. C. f. Ap. n. Cæcus. II. L. Volumnius. C. f. C. n. Flamma. VIOLENS. II.

I AM iterum Conſules Ap. Claudius & L. Volumnius ſunt, Liuius, Caſſiodoro, & Mariano conſentientibus. Igitur inter hunc & ſuperiorem iſtorum conſulatum decem illi anni, quos interſuiſſe ſcribit Cicero in Carone maiore, adamuſſim proueniēt: ſi per duos Dictatores tranſactum annum (vt faſti volunt Capitolini) ſimul computes. Eadem ratione & decennium interpones tertio & quarto Q. Fabij Rulliani conſulatibus; cuius faſces Ap. Claudius vtrobique exceperit. Quare Liuius, niſi Piſonem, vel alios, quàm Cicero & Capitolini faſti, ſequeretur auctores, Q. Fabium à quarto conſulatu ſemet excuſantē non ſcripiſſet, lege teneri de conſulatu intra decennium non repetendo. Quod quidem impedimentum rectius poſtea obijcere poterat, cum à quinto ſe conſulatu excuſaret. Habenti enim in hunc annum comitia conſularia Fabio primo vocatæ tribus quintum defebebant conſulatum. Itaque Ap. Claudius cum ſuis, tum totius nobilitatis viribus incubuit, vt ſe cum Fabio Conſulem dicerent; è cœno plebeio conſulatum extraherent, atque patricijs ſolis vindicarent. Cum tamen Q. Fabius ſe ſui rationem contra leges, ac peſſimo exemplo, in ijs, quibus præſeſſet comitijs habiturum conſtanter negaret: L. Volumnius de plebecum Ap. Claudio Conſule factus. Atqui in hac concertatione potiùs quàm antea legem illam de decennio conſulatibus duobus interponendo Fabium obieciſſe autumo.

Conſules Ap. Claudius & L. Volumnius è Samnio vocatus, Etrufcos & Samnites, & vndecunque conquiſta eorum auxilia magna animorum concertatione (dum quiſque ſibi ſoli victoriæ laudem quærit) aggreſſi, vno ingenti prælio vicerunt, hoſtiū caſtra etiam diripuerūt. Appius in medio pugnæ discrimine ædem Bellonæ vouit. Inde L. Volumnius cum exercitu, Samnium repetens, prouinciam ſuam, in agro Caleno prope Volturnum nouos Samnitium exercitus Campanum agrum deprædantes vicit, & caſtris item exiit: vbi ſex milia hoſtium cæſa ſunt, duo milia quingenti cum ipſo duce capti, præda ingens recepta ſimul cum ſeptem milibus, & quadringētis captiuis. Cuius victoriæ fama tumultus Romæ motos, cum ob populationē agri Campani, tum quòd ferebatur Etruriam rurus ad arma cōcitari, penitus ſedauit. Igitur iuſtitium, quod ob eos terrores indiētum erat, remiſſum eſt, ſupplicationeſque ob res benè geſtās Conſulis ſunt decretæ. Liuius hæc latè libro decimo. Auctoꝝ de viris illuſtribus in Ap. Caco.

Prætor.

P. Sempronius. P. f. C. n. Sophus. Poſt alios ſummos magiſtratus. Ex S. C. iuſtitium indixit, delectum omnis generis hominum in vrbe habuit. Senatu poſtea L. Volumnij Cos. literis, & nuncio victoriæ recreato, III. viros colonis Minturnas, Sinueſſamque deducendis creare ex plebe ſcito iuſſus eſt, ad præſidium regionis depopulatæ

pulatæ à Samnitibus: Minturna ad oſtium Liris fluuij, Sinueſſa in falu Veſtino, quæ à Græcis tunc Synope dicebatur. Liuius libro x.

Aediles curules

Q. Ogulnius. * A. f. * // . n. Gallus. Cn. Ogulnius. * A. f. * // . n. Gallus. Fœneratores aliquot, die ad populum dicta damnarunt, ex ære multatio in publicum redacta ænea in Capitolio limina, & trium menſarum argentea vaſa in cella Iouis, Iouemque in culmine cum quadrigis: & ad Ficum Ruminalem ſimulachra infantium conditorum vrbiſ ſub vberibus lupæ poſuerunt, ſemitamque ſaxo quadrato à Capena porta ad Martis ſtrauerunt. Liuius libro x.

Aediles plebis

L. Aelius. * L. f. L. n. * Pætus. C. Fulvius. * C. f. C. n. * Curuus. Ex multatitia pecunia à pecuarijs damnatis exacta ludos fecerunt, paterasque aureas ad Cereis poſuerunt. Liuius libro x.

Tribuni plebis.

Ad populum ex S. C. tulerunt, vti P. Sempronius Prætor III. viros comitijs habitis crearet, qui colonos Minturnas, Sinueſſamque deducerent. Liuius.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

C. Iunius. C. f. C. n. Brutus. Bubulcus. II. M. Claudius. // . f. // . n. Marcellus.
Q. Papirius. // . f. // . n. * Turdus. * IV. [M. Racilius. M. f. L. nepos.]
[P. Numitorius. P. f. C. n. Pullus.] [Sp. Antius. Sp. f. C. n. Reſtio.]
[Q. Sallonius. P. f. // . n. Sarra.] [M. Acutius. C. f. C. nepos.]
M. Curius. M. f. M. n. Dentatus. II. [M. Metilius. T. f. T. nepos.]

Quæſtores urbani.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Quæſtores militares.

//. // . // . f. // . n. // . Ap. Claudij Cæci Cos. in Etruria.
//. // . // . f. // . n. // . L. Volumnij Flammæ Cos. in Samnio.
C. Nautius. Sp. f. Sp. n. Rutilus. M. Valerius. // . f. // . n. Max. Potitus. Ambo Conſules poſtea. Quorum Nautius habetur pro filio Sp. Nautij, qui Conſul exerat in Capitolinis anno cdxxyii. vt ratio temporis omnino ſuffragatur.
Cn. Domitius. * C. f. * Caluinus. Hic item poſtea Conſul & Cenſor fuit. Alius tamen ab illo Cn. Caluino conſularis viri filio, qui repulſam in ædilitate paſſus eſt, vt antea diximus.
L. Flaminius. // . f. // . n. * Chilo. * Auius C. Flamini bis Conſulis & Cenſoris, ab Hannibale ad Thraſimenum occiſi, vt marmora Capitolina demonſtrant. Ex ſenioribus autem ſenatus hic fuit, ſi idem eſt; qui poſt bellum Tarentinum, quando argenteus nummus primùm ſignandus erat, lectus fuit primus inter quatuor viros præfectos argento ſtando, quemadmodum tunc latiùs declarabo. Nomen etenim illius extat in antiquiſſimis denarijs tale. L. FLAMIN. CHILO. Item in alijs. L. FLAMIN. CILO. nota aſpirationis in cognomine ſublata: ſicut apud præſicos Romanos in vſu fuiſſe comperimus, illam vel ſcribere, vel in ſcribendo prætere: quam ſuperfluam eſſe Latinis Quinctilianus cenſet, & A. Gellius ſpiritum magis, quàm literam eſſe vult. Nec videret antiquitas illa differentiam ſignificationis in iſto cognomine per h. ſcribendo curioſius quæſuiſſe, quàm nobis poſt aliquot tandem ſæcula Grammatici protulere: vt Chilonex ex lingua Græca vocarentur à laborum magnitudine, ſicut & Labeones; Cilonex autem à capite longo in altum exurgente. Cognomen iſtud in gente Flaminia breui videtur obſoleuiſſe, quod tantùm in bigatis denarijs reperio.

Vt Cicero & Capitolini faſti Lanam redat- quani.

Aequitas & modeſtia Q. Fabij Rulliani.

Prælium ingens contra Samnites & Etrufcos commiſſos. Ap. Claudius Cos. ad Bello- ne vomi. L. Volumnij Cos. victoria de Samnitibus in agro Campano.

Iuſtitium.

Prætor urba- nus ex S. C. delectum ha- buit.

Minturna & Sinueſſa nomen colonia.

Fœneratores militari. Capitolij or- namenta.

Pecuarij dam- nati. Ornamenta ad Cereis.

III. viri, ob- litiar. deduc- endi.

Prouincia.

Lucanorū plebeia contra magistratū seditiones.

Q. Fabius. M. f. N. n. Maximus. Rullianus. Pro. cos. Samnium prorogato. in sex. menses. imperio. obtinuit. Lucanorum seditiones plebeias summa opti- matum voluntate com pressit. Liuius libro x.

P. Decij Pro- cos. in Samnio victoria.

P. Decius. P. f. Q. n. Mus. Procos. Samnium. prorogato in sex. menses. im- perio. obtinuit. Exercitum hostilem Samnitium finibus expulit, qui è patria pulsus Etruriam vno agmine petijt. Decius interim in Samnio Murgantiam, Romuliam, Fe- rentinum, validas vrbes vi cepit, ingentiq̃e præda militem ditauit. Liuius lib. x.

Proquaest.

Q. Fabij. } Procos. in Samnio.
P. Decij. }

[L. Manlius. L. f. Cn. n. Capitolinus.] Ti. Sempronius. Ti. f. n. Blæsus.

ANNI. P. R. C. CDLVIII.

Consules.

Q. Fabius. M. f. N. n. Maxim. Rullianus. v. P. Decius. P. f. Q. n. Mus. iv.
Qui. in. hoc. mag. se. DEVOVIT.

Non parū ob- scuritas in auctoribus ad- ferre nominum atque notarum depravationē. Minturna & Sinuessa colo- nia. Pyrrhus apud Epirotas regna- re cepit hoc anno. Prodigia.

HI Consules celebrantur apud omnes ferè auctores qui Romanam tractant historiam, hic in magna benegestorum hoc anno rerum materia. Velim itaque eorum nomina, vbi- cunque perperā leguntur, cum consulatuum ab vtrisque gestorum numeris studiosi ita corrigeret; vt annus hic elucescat, qui alioquin manebit incertus, quando collegæ bis an- tea simul in hoc eodem magistratu ambo fuerunt. Velleius his Consulibus (sed corrigenda & in eo auctore nomina) Sinuessam, Minturnasque colonias deductas, eodemque an- no Pyrrhum Epirotam regnare coepisse scribit. Liuius quidem anno superiore de iisdem colonijs deducendis actum fuisse refert: sed Etruriæ ingrauescens bellum ab ijs curis sena- tum tunc auertisse. Verisimile est igitur hoc anno primū, victoria vndique parta, colo- nos eò missos fuisse, quamuis Liuius hoc prætereat. Felix is annus bellicis rebus, pestilen- tia grauis, prodigijsque sollicitus fuit. Nam & terram multifariam pluit, & in exercitu Ap. Claudij plerique fulmine isti sunt. Aliā etiam recenset Io. Zonaras, & quomodo à Manio quodam aruspice Etrusco fuerint interpretata, pulchrè explicat.

Consules ante cūtra Etruscos, Vmbros, Gal- los, & Samni- tes conueniē- tibus pugnat.

Q. Fabio extra sortem Etruria ex S. C. & plebiscito decreta est, & P. Decio Samnium prouincia data. Sed ob terrores ingentes belli instantis, cum Tusci, Vmbri, Samnites, & Galli copias iunxissent; Consules ambo item contrahere castra, & socijs viribus hoc bel- lum gerere iussi sunt. Etruscis demum ad agros suos tuendos, quos alio exercitu depopu- labantur Romani, reuocatis: instare Consules, vt absentibus ijs pugnaretur cum Gallis, Samnitibus, & Vmbri. In agro Sentinate infestis armis concursus est ancipiti per diem quasi integrum proelios, in quo declinante P. Decij Consul is cornu, & in fugam verso, pa- tris Decij exemplo is semet pro exercitu Romano deuouit, & inter medios hostes occum- bens morte voluntaria suis victoriam peperit. Quo piaculo facto, redijt Romanis animus, & noua de integro pugna est restaurata, qua Galli ad internitionem occisi sunt. Fabius Consul Samnitibus oppositus in dextro cornu, ædem Ioui Victori & spolia hostium vo- nit, tandemque non incruenta victoria vicit, Samnitio Imperatore Gellio Egnatio occiso, & castris hostium captis: quorum xxiiii. milia eò die cæsa sunt, octo capta. Romanorum autem octo milia ducenti occubere. Hæc diffusè Liuius libro x. memorat, Io. Zonaras. Orosius, Florus, Eutropius, & alij multi obiter.

Toni Victori nota ades.

Prætor.

Ap. Claudius. C. f. Ap. n. Cæcus. ii. Absens in Etruria cum legionibus adhuc existens creatus est. Romam Q. Fabio Cos. accepto successore reuersus, vt duo- bus consularibus exercitibus res in Etruria gererentur, persuasit. Post Q. Fabij Con- sulis victoriam cum parte Deciani exercitus contra Samnites agrum Vestinum Formia- numque deprædantes missus, res prosperè gessit. Liuius libro decimo. Auctor de viris illustribus, capite xxxiv.

Ap. Claudij Cæci Pr in Samnium ex- pedio.

Aediles

Aediles curules

Fœneratores aliquot, die dicta, populi iudicio damnarunt. Liuius libro decimo. Q. Fabius. Q. f. M. n. Gurges. Aliquot matronas ad populum stupri causa damnatas pecunia multauit. Ex quo multatitio ære Veneris ædem, quæ prope Circum est, faciendam curauit. Liuius libro decimo. P. Victor item meminit in descriptione Circi maximi.

Q. Hortensius. Q. f. Q. nepos.

[L. Veturius. Sp. f. L. n. Crassus. Cicurinus.]

Aediles plebis.

Q. Hortensius. Q. f. Q. nepos. [L. Plautius. L. f. L. n. Venno.]

Tribuni plebis.

Q. Cædicius. Q. f. n. Noctua. ii. C. Aelius. * P. f. P. n. * Pætus. [P. Villius. P. f. P. nepos.] [P. Silius. P. f. P. nepos.] [Sex. Pompilius. Sex. f. Sex. nepos.] [C. Manilius. Sex. f. Sex. nepos.] [L. Sicinius. T. f. T. n. Dentatus.] [Q. Titinius. M. f. M. nepos.] [Sex. Titius. Sex. f. C. nepos.] [Cn. Apronius. Cn. f. C. nepos.]

Quæstores vrbanī.

Q. Fabij cos. in Etruria.

Quæstores militares.

P. Decij cos. in Samnio.

Sp. Nautius. * Sp. f. Sp. n. * Rutilus. Frater fortasse C. Nautij postea Con- sulis, & filius Sp. Nautij Cos. anno cdxxxvi. Hic legatus in proelio ad Aquiloniam biennio postea hostes stratagemate fefellit, donaturque post victoriam à Consule L. Pa- pirio corona aurea, & armillis, vt pulchrè Liuius in fine libri x. Meminit stratagematis item Frontinus libro ii. cap. iv.

Cn. Aemilius. // f. // n. Papius. Qui auus fuit L. Papi consularis ac censo- rij, quemadmodum indicant Capitolini fasti.

C. Aelius. * Q. f. P. n. * Pætus. C. Fabricius. C. f. C. n. Luscinus. Hic pauper quidem, sed summæ virtutis vir, atque inter primos sui temporis ter Consul & Cenfor, Pyrrhum Regem bello fregit, sicut ex sequentibus patebit. C. Aelium plebis tribunum fuisse postea suo loco dicam.

Prouincia

L. Volumnius. C. f. C. n. Flamma. Violens. Procos. Samnium obtinuit prorogato in annum imperio. In locum P. Decij Consul is eò missus cum secunda & quarta legionibus. Samnitium exercitum in Tifernum montem compulsus fudit, fugauitque. Dein, iuncto sibi Ap. Claudio Prætor, in agro Stellati legiones hostium omnes vno proelio vicit, quo sedecim milia cæsa, duo capta sunt. Liuius libro x. Zona- ras meminit item.

L. Volumnij Procos. victoria de Samnitibus.

Adduntur & alij, qui cum potestate prætoria legati extra ordinem prouincias hoc bello habuere, & consulares quidem omnes.

L. Cornelius. * P. f. P. n. * Scipio. Leg. propr. extra ordinem ad Clusium in Etruria cum secunda legione relictus à Q. Fabio Cos. Romam profecturo; ante cuius reditum à Gallis Senonibus oppugnatus cladem passus est. Vide Liuium.

L. Scipionis clades.

Cn. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Maximus. Cætumalus. Leg. propr. in agro Falisco statio- nē tenuit. Iussu postea Consulū cohortes ad Clusium admonuit, summaq̃. vi cū Postumio

Cn. Fuluij oi- storia de Etra- scis.

collega agros hostium depopulatus est; vt Etruscorum legiones à socijs Samnitibus Gallisque diuulserit, & ex agro Sentinate ad suos fines tuendos auerterit. Perusinorum deinde, Clusinatorumque tria milia occidit, signa militaria viginti cepit. Liuius x.

Perusini & Clusini caesi.

L. Postumius. L. f. Sp. n. Megellus. Leg. Propr. in Vaticano agro trans Tiberim stationem tenuit. Consulum deinde iussu cum Cn. Fulvio collega Etruscorum agros depopulatus est. Liuius x.

M. Liuius. // f. C. n. Denter. Pontifex. Leg. Propr. in exercitu P. Decij Consul. Verba præiuit, quibus Consul ipsum se legionesq. hostium pro exercitu pop. Rom. Quiritium deuouit. Acceptis iussu Decij licitoribus, eiusdem postea occisi vices in proelio Propr. suppleuit. Liuius libro x.

Proquæst.

//. // . // . f. // . n. // . L. Volumnij Procos. in Samnio.

Cn. Domitius. * C. f. * // . n. Caluinus.

Q. FABIVS. M. F. N. N. MAXIMVS. AN. CDLII. RULLIANVS. III. COS. V. DE. SAMNITIBVS. ET. ETRVSCEIS. GALLEIS. PRID. NON. SEPT.

Q. Fabius Consul confecto bello (vt refert Liuius) Deciano exercitu relicto in Etruria, suas legiones deduxit ad urbem, & de Gallis Etruscisque ac Samnitibus triumphauit. Milites triumphantem sequuti sunt. Celebrata, vt videas publicam gratitudinem, inconditis carminibus militaribus non tam victoria triumphantis imperatoris Q. Fabij, quam mors præclara P. Decij. Quod & omnibus ordinibus iucundum adè fuit, vt inter memoratu digna annalibus annotaretur, nec Liuius id præterierit. Data est ex præda militibus, æris octogeni bini, sagaque & tunicae, præmia illa tempestate militiae haudquaquam spernenda. In his autem Liuius triumphalibus columnis satis congruit: sed auctor de viris illustribus Q. Fabij Rulliani triumphos recensens, hunc tertium de Gallis, Vmbrijs, Marjs, & Tuscis fuisse scribit. Et nescio an Marjos pro Samnitibus ponat. Orosius etiam triumpho huius meminit libro tertio, cap. XXI. eum funestum fuisse affirmans, cum ob ciues in acie desideratos, tum ob pestem in vrbe grassantem, his quidem verbis: Hanc cruentam, tristemque victoriam pestilentia ciuitatis oneravit, & triumphales pompas obuia mortuorum exequiæ polluerunt. Nec erat, cui de triumpho gaudium suaderetur, cum tota ciuitas aut ægris suspiraret, aut mortuis.

P. Decij mors celebrata.

Donatium.

ANNI. P. R. C. CDLIX.

Consules.

L. Postumius. L. f. Sp. n. MEGELLVS. II. M. Atilius. M. f. M. n. Regulvs.

CONSVLVM nomina ex triumphis eorum suppleui. Tabulae Græcæ Megellum & Regulum suggerunt. Cuspiniani correctius, Megellum II. & Regulum: Liuij, & Cassiodori aliquot codices alterum M. Postumium vocant, non rectè: nam idem hic est L. Postumius, qui antea Consul fuit anno CDXLIX. Quare numerus etiam iterati magistratus adiungendus in Liuij: id quod ex Mariano quoque constare poterit, qui L. Postumium II. & M. Atilium nominat.

Samnium ambobus Consulibus decreta est prouincia, sed Postumium valetudo aduersa Romæ tenuit. M. Atilius in Samnium profectus in finibus hostes repperit. Vbi cum castris castra collata essent, subitanea oppugnatione Samnites castra Romanorum ferè cepissent; nisi virtute militum vis hostium ingruentium munitionibus expulsa fuisset. Qui rumor ad urbem perlatus coëgit Postumium Consulem vix validum abire in prouinciam. Is Miloniam oppugnatione, Ferentinum desertum à Samnitibus, & oppida aliquot alia cepit. M. Atilius non procul Luceria ancipiti, neque incruenta pugna cum Samnitibus conflavit: sed nqx vtrinque proelium diremit. Postridie contra eosdem fugam molientes præter Romanorum castra (cum alia non pateret via) Consul metu potiùs coactus, quam spe victoriæ exercitum educit, opinione falsus Samnitum ad castra oppugnanda venire. Sic pugnam capessit quamuis inuitus. Et primùm segniter, nec sine turpi fuga, quando Sratoni Ioui templum vouit consul Romanus. Deinde ex desperatione redintegrato prælio, Sam-

Samnites Romanorum castra ferè cepissent.

L. Postumius Cos. Miloniam, Ferentinum & alia oppida cepit. M. Atilij Cos. cruentum ac anceps prælium ad Luceriam.

lio, Samnitium magna strages edita est. Quatuor milia & octingenti cecidere, septem millia trecenti capti, qui omnes nudi sub iugum missi sunt. Liuius libro x. & Io. Zonaras annalium secundo.

Samnitium milia septem & trecenti sub iugum missi.

Cens. P. CORNELIVS. A. F. P. N. ARVINA. C. MARCIUS. C. F. L. N. RUTILUS. Qui postea Censorinus, appel. L. EST. lust. f. XXX.

De censu nihil Liuius in huius anni actis meminit tamen obiter C. Marcij censoris; vbi de Postumiano triumpho scribit: C. Marcium Rutilum, inquit, patrem eius qui tunc censor esset, non ex auctoritate senatus, sed iussu populi triumphasse. Vnde censores iam tum in republica fuisse colligimus, atque anno sequenti lustrum condidisse (vt ipse in fine lib. x. numerat) Urbis vnde vigesimum, quod hic in fastis Capitolinis trigessimum esse cognoscimus. Ceterum, nisi error librariorum hic sit ex numerorum notis proueniens, lustra decem non videtur Liuius numerare ante primos censores condita. Quæ si adicias, erit hoc lustrum vnderigesimum, vt solum in vno differat à tabulis Capitolinis. Eius auctoris incuria in referendis censoribus ac lustris priorum temporum frequenter notata est. Quam & hinc etiam peculiariter intelligas licet, quod eodem in loco dicat P. Cornelium Aruinam, & C. Marcium vigesimos sextos censores à primis fuisse: vix enim duodecim censorum patia, nedum viginti quinque ante hos ex eius historia percipies. Censa autem fuisse scribit * capitum milia ducenta sexaginta duo, & trecenta viginti duo; sicut habent exemplaria vetustiora: nam in numeris magna est variatio. Eusebius in Chronico Olympiadis centesimæ vigesimæ primæ anno, qui his Consulibus exactè respõdet, tertio censu, ait, Romæ agitato inuenta sunt ciuium Romanorum ccl. xx. milia. Eadem Marianus Scotus superioris anni Consulibus adiungit, ni fallor, ex ipso Eusebio; sed ccl. milia censa fuisse dicit. Itaque de huius census lustro eos loqui existimo, licet quæ de legatis Ptolemæi Regis suggerunt, huic tempori non respondeant. Ea autem non suo loco transcripta videntur, vt multa in antiquis illis chronicorum tabulis librariorum imperitia perperam collocata esse comperimus. Lustro autem isto principem senatus fuisse lectum Q. Fabium Maximum Rullianum, ex Plinij libro VII. constat, vt antè dictum est, & postea demonstrabo latius.

Liuius à Capitolinis fastis diuersus.

Liuij locus notandus.

Lustrum * ciuium forte.

Q. Fabius Max. Rullianus princeps senatus.

Prætor.

//. // . // . f. // . n. // . D. Iunius. D. f. // . n. Brutus. Scæua.

Aediles curules.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // . M. Valerius. M. f. M. n. Max. Coruinus. P. Cornelius. P. f. // . n. Rufinus.

Aediles plebis.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // . M. Curius. M. f. M. n. Dentatus. M. Claudius. // . f. // . n. Marcellus.

Tribuni plebis.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

C. Trebonius * A. f. C. n. Asper. * Anno sequenti legatus in proelio ad Aquiloniam, teste Liuij.

M. Liuius. * M. f. C. n. Denter. * Qui postea Drusus. C. Claudius. // . f. C. n. Canina. [C. Sextius. C. f. C. n. Caluinus.] [C. Sextilius. C. f. C. nepos.] [C. Curatius. C. f. C. nepos.] [L. Mænius. L. f. L. nepos.] [T. Memmius. C. f. C. nepos.] [A. Virginius. A. f. L. nepos.] M. Latorius. M. f. // . n. Plancianus. II.

Quæstores vrbanj.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Ab Etruria ciuitatibus praecipuis Perusia, Volsinio, Arretio singulis D. ∞ . aris multas induciarum datarum nomine imperatas acceperunt. Liuius.

Quaestores militares.

11. 11. f. 11. n. 11. L. Postumij Cos. in Samnio. & Etruria.

Ab Etruscis deuictis frumentum ac vestimenta in milites ex pacto induciarum accepit. Liuius libro x.

L. Opimius. 11. f. 11. n. Pansa. M. Atilij. Cos. in Samnio. In. proelio. occisus. est. Dum in castra Romanorum subito faciunt impetum Samnites, ac porta decumana irrumperentes quaestorium capiunt, quaestor ibidem L. Opimius occisus est. Liuius libro decimo.

Quaestor in castrorum Rom. quaestorio ab hostibus irrumperentibus occisus.

Q. Marcius. Q. f. Q. n. Philippus. Consul & magister equitum postea, sic est in Capitolinis descriptus.

M. Aemilius. 11. f. 11. n. Lepidus. C. Seruilius. 11. f. 11. n. Tuca. Et hi ambo postea Consules patricij.

L. POSTUMIUS. L. F. SP. N. MEGELL. AN. CDLIX.

COS. 11. DE. SAMNITIB. ET. ETRVSCIS. VI. K. APR.

L. Postumius Consul, vt auctor est Liuius, post Miloniam, Ferentinum, aliasque ab hostibus desertas vrbes in potestatem redactas, quia in Samnio belli materia deerat, in Etruriam traduxit exercitum, & in agro Volsiniensi hostium duo milia & ducentos strauit, agrum inde Rosellanum, oppido etiam expugnato, depopulatus est; vt Etrusci demum cladibus fessi, pacem petierint, vestimentis militum, frumentoque pacto a Consule tempus mittendi Romam legatos; vbi inducias in quadraginta annos impetrarunt. Multa tamen praesens quingentum milium aris in singulas ciuitates imposita est. Negatum a senatu Consuli triumphum tradit Liuius, quod tardius vrbe exisset, & quod iniussu senatus transisset in Etruriam ex Samnio. Ad populum itaque rem derulit Cos. cuius fauore, & trium tribunorum plebis auxilio aduersas reliquorum intercessionem & consensum senatus, populo celebrante diem triumphauit.

L. Postumius Cos. Etruscis ad pacem petendam compulsi.

Etruscis induciae x l. annorum datae.

Postumius senatus aduersante, populi iussu triumphauit.

M. ATILIVS. M. F. M. N. REGVLVS. COS. A. CDLIX.

DE. VOLSONIBVS. ET. SAMNITIBVS. V. K. APR.

Annalium magna diuersitas.

Aliter autem Liuius, quam Capitolini fasti. Nam M. Atilio Romae de triumpho agenti negatum honorem refert, quod septena milia & trecentos in pugna ad Luceriam perdidisset, & quod captiuos hostes sine pactione sub iugum misisset. Sed vides annalium diuersitatem, qua & ipse Liuius distrahitur. Alia namque ex Claudio Quadrigario narrat, L. Postumium scilicet in Apulia fuissem, & faucium cum paucis Luceriam compulsum: ab Atilio res in Etruria gestas, eumque triumphasse. Addit alia rursus ex Fabio. Ambos quippe Coss. in Samnio & ad Luceriam res gessisse, traductumque in Etruriam exercitum; sed ab vtro Consule, Fabium non adiecisse. An aliquem verò ex his auctoribus sequantur Capitolini fasti, haud facile est discernere; neque quoniam sint Volsiones à M. Atilio triumphati, satis perspicuum est. Illud constat, Liuium dictos fastos aduersari in eo quod Atilium triumphasse tradant: & Claudio, quod Postumium potius, quam Atilium de Etruscis: item Fabio, quod solum Atilium de Volsionibus & Samnitibus. Iam verò num Lucerinos Apulos ita vocent, an alij fuerint populi Volsiones, mihi quidem incertum esse, non diffiteor.

Volsiones, qui populi, non liquet.

ANNI. P. R. C. CDLX.

Consules.

L. PAPIRIVS. L. F. SP. N. CVRSOR. SP. CARVILIIVS. C. F. C. N. MAXIMVS.

TABVLAE Graecae Curforem & Maximum suggerunt Coss. Cuspiniani Curforem & Caruilium Marianus Scotus, L. Papirium, Sp. Caruilium. At L. Papirium Curforem, Liuius tam paterna gloria quam sua insignem praedicat, L. Curforis v. Consul filium esse innuens, veluti ex fragmento etiam Capitolino colligimus. Sp. Caruilij nomen ex eius

eius triumpho suppleui in columnis extante, quem adilem curulem antè habuimus. In Cassiodori exemplaribus perperam Sp. Cornelius legitur.

Samnites delectu sacro exercitum conflarunt ad Aquiloniam. Quod quibus modis, quove ritu factum, copiose Liuius in fine lib. x. narrat, meminit item Sex. Pompeius. Dum autem sacrata lectioni intenti sunt hostes, Sp. Caruilij Cos. Amiternum, L. Papirius Doroniam expugnarunt: praeda vtroque opulenta est parata. Inde peruagari Samnium Caruilij, Cominium obsedit; Papirius ad Aquiloniam profectus est, vbi robur Samnitium erat cum exercitu sacro, illicque graui & aspero proelio legiones hostium contudit; castra, quod multitudo omnis; & Bouianum, quod nobilitas per fugerat, vno eodemque cepit impetu. Caesa in eo proelio hostium triginta milia, trecenti quadraginta; capta tria milia octingenti septuaginta. Praeter Liuium mentionem faciunt etiam Valerius Max. libro septimo, cap. 11. Frontinus in stratagematibus, & Orosius libro tertio, cap. xxi. referentes quo pacto Papirius Cos. pullarium auspicia mentitum in prima acie collocarit, eiusque caede exercitum expiarit. Eodem tempore Cominium expugnatum a Sp. Caruilio Cos. diripitur, & igne iniecto concrematur. Is postea Volanum, & Palumbinum, & Herculanium ex Samnitibus cepit. Quibus perpetratis, in Etruriam contra Faliscos traduxit ex S. C. exercitum, vbi Troilio prius vi expugnato, hostes ad pacem petendam compulit. Sed L. Papirio interea ad Sepinum in Samnio maior vis hostium restitit: quos tandem pugnando in obsidionem coegit, obsidendoque vi, & operibus expugnauit. Liuius lib. x. fine.

Delectum sacro Samnitium exercitum a necessitate. Vrbes à Coniulibus captas. Insigne L. Papirij praelium ad Aquiloniam.

Falsa religio expiatio. Sp. Caruilij Cos. vitoria.

L. Papirius Cos. Sepino capto Romano cum exercitu redit.

Prator.

M. Atilius. M. f. M. n. Regulus. Legationes sociorum duxit in senatum, qui querebantur vri & vastari agros à finitimis Etruscis, quod desciscere à populo Rom. nollent. Responsum, curae senatui fore, ne socios fidei suae poeniteret: Etrusco- rum propediem eandem fortunam quam Samnitum fore. Mox vt allatum est, Faliscos socios diu fidos arma Etruscis coniunxisse, bellum per fociales his indictum: iussique S. C. Coss. sortiri, vter ex Samnio in Etruriam cum exercitu transiret. Sors Sp. Caruilij fuit. Liuius lib. x. fine.

Faliscorum defectio.

Lex Atilia antiqua huius temporis & huius fortasse Praetoris, videri poterit, de tertio, scilicet, tutorum genere, qui ab hac lege vocantur Atiliani à Iurifconf. Vti mulieribus, & pupillis, quibus nec testamentarius, nec legitimus tutor esset; à Praetore, ac tribunorum plebis maiore parte tutor daretur. Nam prius xii. tabulis latum erat, vti patrifamilias, quem vellet, tutorem testamento dare posset: qui ideo testamentarius vocabatur. At eodem intestato mortuo, iubebant eadem tabulae proximum agnatum tutorem esse, qui legitimus appellabatur, tanquam lege, non testamento datus. Iam qui agnatos proximos non habebant, ex lege Atilia tutorem à Praetore urbano accipere debebant, vt Caius vult: vel vt Vlpianus tradit à Praetore & maiore parte tribunorum plebis. Ex hac lege Atilia Hispalam libertinam tutorem accepisse puto, cum testari vellet, de qua Liuius multa pulchre libro xxxix. atque inter alia dicit, eam amatoris consuetudine captam eò processisse; vt post patroni mortem, quia in nullius manu erat, tutore à tribunis & Praetore petito, cum testamentum faceret, vnum Aebutium institueret haeredem. Quod idem ius tutelae per legem Atiliam danda postea etiam translatum est ad prouinciarum praesides, lege Villia Titia, quam primum Siciliam Sardiniamque subactas, Praetoribus annuis regendas dare, & nouas prouincias extra Italiam instituire Romani coeperunt. Sed vide Iurifconf. de tutelis lib. i. Institutionum: nos hic tempora solummodo annotamus, non leges interpretamur.

Lex Atilia de tutelis Tutoris Atiliani.

Testamentarius tutor.

Legitimus tutor.

Villia Titia lex.

Aediles curules

Ludis Romanis primi victoribus, translato è Graecia more, palmas dedere: populusque Romanus tunc primum ob res bello bene gestas coronatus ludos eisdem spectare coepit. Eodem anno damnatis aliquot pecuarijs viam à Martis ad Bouillas silice sternendam coerauerunt. Liuius libro decimo.

Ludis primum victoribus palmae datae coronati ludos spectarunt Romani. Pecuarij multati.

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.

Aediles plebis.

11. 11. 11. f. 11. n. 11. 11. 11. f. 11. n. 11.

C. Iunius. C. f. C. n. Bubulcus. Brutus. Q. Caedicius. Q. f. 11. n. Noctua. [P. Numitorius. P. f. C. n. Pullus.] Sp. Antius. Sp. f. C. n. Restio.]

Tribu-

Tribuni plebis.

L. Postumius
Megellus ad
populum reus
factus.

M. Scantius. // . f. // . nepos. L. Postumium Megellum superioris anni Consulem reum fecit ad populum. Verum is, legatione à Sp. Caruilio Cos. accepta, protraxit diem, & eiusdem favore iudicium reuersus effugit. Neque enim peragi accusatio poterat; exactoque, cum reuerteretur, iam anno, noui tribuni plebis magistratum inierant; iisque ipsis, quia vitio creati erant, quinque post dies alij suffecti sunt, vt Liuius lib. x. sine scribit. Qui causas non exprimit propter quas accusatus est Postumius, Eas tamen esse opinamur, quas senatus obiecit, cum negaretur illi triumphus: vt ex huius auctoritate Scantius actiones fortè instituerit.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Q. Hortensius. * Q. f. Q. * nepos. // . L. Cæcilius. C. f. // . n. Metellus.
[C. Canuleius. C. f. C. nepos.] [L. Romuleius. L. f. Q. nepos.]
C. Aquillius. C. f. // . n. Florus. Cn. Ogulnius. * A. f. * // . n. Gallus. // .
Q. Ogulnius. * A. f. // . n. Gallus. [C. Aurelius. C. f. // . n. Cotta.]
[Ti. Claudius. Ti. f. C. n. Cicero.]

Quæstores vr bani.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Quæstores militares.

// . // . // . f. // . n. // . L. Papius. // . Sp. Caruilius. // .
// . // . // . f. // . n. // . Sp. Caruilius. // .

A Faliscis centum milia æris grauis, & stipendium annuum militibus pactum ob datas annuas inducias iussu Cos. exegit. Liuius lib. x. sine.

Ti. Coruncanius. Ti. f. Ti. nepos. Qui postea primus è plebe Pontifex maximus est factus, teste Liuius libro xix. Consularis, censorius, ac triumphalis fuit. Pontificem petitiuum vocat Cicero in oratione pro domo sua; nec ferè vquam, nisi cum honoris præfatione, mentionem eius facit. Adeo Pomponius de origine iuris eum inter priscos iuriconsultos recenset. Primum enim ius Romæ profiteri coepisse, nullum tamen eius scriptum, sed responsa multa extare scribit. Verum Tullius in Bruto adfirmat, ex Pontificum commentarijs colligi, Coruncaniam ingenio plurimum valuisse. Quare videntur vel scripta, vel responsa eius quædam in Pontificum libris extitisse.

Ti. Coruncanus
Iurisconsultus.
Commentaria
Pontificum.

[L. Furius. L. f. L. n. Camillus.] [Q. Mælius. Q. f. Q. nepos.]
C. Furius. C. f. // . n. Pacilus. Pater C. Pacili Consulis anno Dii. vt indicant Capitolini fasti.

SP. CARVILIUS. C. F. C. N. MAXIMVS. A. CDLX.
COS. DE. SAMNITIBVS. IDIBVS. IAN.

Adeptus victoriam ad Cominium Sp. Caruilius Consul suos pro cõcione laudauit, donauitque pro cuiusque merito. Rebus deinde in Etruria etiam benè gestis, Romam ad triumphum decessit, vt minus clarum de Samnitibus, ita cumulo Etrusci belli æquatam æris grauis tulit in ærarium trecenta nonaginta milia. De reliquo ære ædem Fortis Fortunæ de manubijs faciendam locauit, prope ædem eidem deæ ab Rege Ser. Tullio dedicatam. Militibus ex præda centenos binos asses, & alterum tantum centurionibus atque equitibus diuisit. Hæc ferè Liuius, parum tamen (vt vides) conuenientia fastis Capitolinis, qui mense integro ante L. Papium triūphasse indicant Sp. Caruilius; neque de Etruscis, sed de Samnitibus solummodo. Cuius victoriæ meminit etiam Plinius de eodem Caruilio item scribens libro xxxiii. cap. vii. Fecit & Sp. Caruilius Iouis colossus, qui est in Capitolio, victis Samnitibus sacrata lege pugnantibus è pectoralibus eorum, ocreisque, & galeis. Amplitudo tanta est, vt conspiciatur à Latario Ioue. Reliquijs limæ suam statuatam

Fortis Fortunæ
ades.

Iouis Colossus
in Capitolio ex
Samnitium spo-
lijs factus.

tuam fecit, quæ est ante pedes simulachri eius. Sic Plinius, indicans Caruilius contra Samnites ad Aquiloniam quoque pugnassee: quam victoriam soli Papius Liuius adscribit.

L. Papius. L. f. SP. N. CVRSOR. AN. CDLX.
COS. DE. SAMNITIBVS. IDIBVS. FEBR.

L. Papius Consul deuictis ad Aquiloniam Samnitibus in conspectu exercitus beneficentiam militibus donauit, laudauitque. Sp. Nautium, & Sp. Papium fratris filium, & quatuor centuriones, manipulumque hastatorum armillis aureisque coronis ornauit. Nautium, propter expeditionem, qua magni agminis modo terruerat hostem; Papium iuuenem, ob nauatam cum equitatu insigniter operam; centuriones aliosque milites, quia primi Aquiloniam inuasent; Equites omnes, ob insignem multis in locis operam, corniculis, armillisque argenteis donauit. Venienti Romam triumphus omnium consensu est delatus: triumphauit in magistratu insigni (vt illorum temporum habitus erat) triumpho, Equites, pedesque donis suis conspicui transiere, & transuectæ multæ ciuicæ coronæ, vallaresque, & murales. Spolia item Samnitum decore & pulchritudine paternis spolijs comparabantur, quæ notâ frequentium publicorum locorum ornatu erant. Sed horum tanta fuit multitudo, vt & focijs, colonisque finitimis ad exornanda templa, locaque publica postmodum diuiderentur. Æris grauis transuectæ vicies centum milia, & quingenta triginta milia. Id omne ex captiuis redactum. Argenti ex vrbibus captum pondo ∞. CCCXXX. Quæ omnia in ærarium condita sunt. Ædem Quirini à patre Dictatore vorari post triumphum dedicasse Cos. Papium, scribit ibidem Liuius, atque spolijs hostium exornasse: adiditque Fabius Vestalis, referente Plinio libro vii. cap. vltimo, statuisse quoque ad ædem Quirini horologium solarium, quod in vrbe primum fuit. Meminit huius triumphi etiam Zonaras annalium libro secundo.

Premia virtuti
bellicæ.

Equitum præmia.

Spolia Samnitium multa.

Æris & Argenti capis summa.

Ædem Quirini à patre Dictatore voram Cos. Papius dedicasse.

Horologium in vrbe primum.

ANNI. P. R. C. CDLXI.

Consules.

Q. Fabius. Q. f. M. n. Max. Gurges. D. Iunius. D. f. // . n. Brutus. Scæua.

MARIANVS Q. Fabium, D. Iunium Coss. subiungit, Græcæ tabulæ Maximum // . & Brutum: sed perperam, cum hic alius sit à Maximo superioris anni Consule. Cuspiani tabulæ Maximi filium, & Scæuam habent rectè. In Cassiodoro Bruti prænomen desideratur, quem filium autumo eius D. Bruti esse, qui anno CDXXV // . Cos. fuit. Liuius autem in fine lib. x. benè Coss. nominat Q. Fabium Maximi filium Gurgitem, & D. Iunium Brutum Scæuam. De hoc Q. Fabij consulatu pulchra sunt, quæ Val. Max. libro // . capite primo recenset. Q. Fabius Gurges, cum in comitijs summo consensu Cos. creatur, pater eius Q. Fabius Maximus, cum à se iam quinquies, & à patre, auo, proauo, maioribusque suis sæpenumero consulatum gestum animaduertit; constanter cum populo egit, vt aliquando vacationem huius honoris Fabiæ genti daret. Non quod filij virtutibus diffideret, erat enim illustris, sed ne maximum imperium in vna familia continuaretur.

Q. Fabij Max. Rulliani summa modestia.

Pestilentia in Vrbe hoc anno laboratum grauitur. Ex libris autem Sibullinis relatum est, ex Epidauro Æsculapium aduehendum esse. Liuius in fine lib. x. & in epitome xi. Orosius, Val. Max. & alij. Venusiam colonia deducta est, vt ex Velleio colligimus, biennio, vt ait, ante ciuitatem Sabinis datam; & quadriennio post Sinuessam & Minturnas. Vbi tamen in Velleio supputationem annorum in vulgatis exemplaribus corruptam esse, ex Consulibus successu colligimus, vt lectori loca conferenti patebit. Non enim inter Q. Fabij v. & P. Decij iv. quo anno Sinuessam & Minturnas deductæ coloniarum; & P. Rufini, M. Curij consulatus, quo anno Sabinis ciuitas data est, anni sex, vt in Velleio legitur, sunt interiecti; sed solummodo quatuor. Hinc verisimile est in numerorum notis errorem latere, & pro (post quadriennium) (post triennium) legendum esse. Velleij igitur locus vti Romanis fastis conueniat, in hunc ferè modum restituendus videtur: At Fabio v. & Decio Mure quartum Coss. quo anno Pyrrhus regnare coepit, Sinuessam Minturnasque missi coloni: post triennium Venusiam; adiectoque biennio M. Curio, & Rufino Cornelio Coss. Sabinis sine suffragio data ciuitas. Liuius tamen ne verbum de Venusia colonia in decimo quidem facit: nisi forsàn libro xi. meminerit, qui cum multis alijs perijt. Libro autem xxv // . inter fidos colonos populi Romani Venusinos enumerat. Samnitibus bellum à Q. Fabio Cos. illatum est, & à D. Iunio Faliscis, qui rebellauerant ob mortem ciuitatis, & Consules nō ex virtute (vt pacatis temporibus fieri solebat) creatos conremnebant.

Æsculapius Romam trans ferri cupit Venusia colonia.

Velleij locum.

Falisci rebellantes.

temnebant. D. Iunio igitur, cui prouincia Falisci euenerat, legatus datus Sp. Caruilius. Itaque victi sunt Falisci, eorum ager late depopulatus. Io. Zonaras annalium secundo.

Ap. Claudius. C. f. A. n. Cæcus. Dict.

//. // . // . f. // . n. // . Mag. eq. // . // . //

C. Marcius. C. f. C. n. Rutilus. Qui postea. Censorinus appell. est.

Comitorum. habendor. causa. vitio. facti. abdicarunt.

Ap Claudius
Cæcum Dicta
107.

Cum ex antiqua magistratum Ap. Cæci inscriptione, quam apud eruditissimum Petrum Victorium Florentiæ seruari intelligo, manifestum sit eundem dictaturam quoque gessisse; eam nec omittere volui, nec commodiore etiam loco, quam hic interserere potui; post eiusdem quippe maiores alios magistratus, à Liuiio maiore ex parte libro ix. & x. recensitos: fortasse in eius lib. xi. si extaret, huius item dictaturæ mentionem inueniremus. Quam quidem comitorum potius, quam belli gerendi causa ipsum obtinuisse, cum foro atque comitijs, quam bellicis rebus aptior haberetur, & militaribus sui sæculi viris esset inuisus, autumo. Verum huic quidem anno eandem accommodare visum fuit, quia constat, comitia in insequentem annum à neutro Consul. m, sed ab interrege fuisse habita. Quare in suspicionem venio, Dictarem comitorum causa Romæ per absentiam Cos. hunc ipsum Ap. Cæcum, & vitio dictum abdicasse, eaque de causa ad interregnum esse ventum; interregemque L. Postumium comitia habuisse, & vt auctor est Liuius libro xxvii. semet Cos. fecisse. Sed hæc nostras coniecturas suo loco lector habeat. Titulus autem honores Ap. Cæci recensens, talis extare in marmore dicitur, qui, si antiquus est, à posteris suæ familiæ illius statuæ multis annis postea videtur adscriptus fuisse. Nam huic æuo antiquissimo stylus iste non responderet.

APPIVS. CLAVDIVS.

C. F. CAECVS.

CENSOR. COS. BIS. DICT. INTERREX. III.

PR. II. AED. CVR. II. Q. TR. MIL. III. COMPLVRA.

OPPIDA. DE. SAMNITIBVS. CEPIT.

SABINORVM. ET. TVSCORVM. EXERCITVM.

FVDIT. PACEM. FIERI. CVM. PYRRHO.

REGE. PROHIBVIT. IN. CENSURA. VIAM.

APPIAM. STRAVIT. ET. AQVAM. IN.

VRBEM. ADDVXIT. AEDEM. BELLONAE.

FECIT.

Prætor.

L. Papirius. L. f. Sp. n. Cursor. Liuius in fine lib. x. scribit L. Papirium Cos. anni superioris exitu comitia habuisse consularia; creasse successores Q. Fabium, D. Iunium, ipsumque Papirium Prætorem in hunc annum esse factum.

Aediles curules.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Aediles plebis.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
C. Aelius. P. f. P. n. Pætus. C. Claudius. // . f. C. n. Canina.
[Cn. Apronius. Cn. f. C. nepos.] [P. Silius. P. f. P. nepos.]

Tribuni plebis.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

[C. Rabu.

[C. Rabuleius. C. f. L. nepos.] [L. Hortensius. L. f. Q. nepos.]

M. Claudius. // . f. // . n. Marcellus. // . [L. Icilius. L. f. Sp. n. Ruga.]

[M. Pupius. L. f. L. nepos.] [Sex. Tullius. Sex. f. Sex. nepos.]

M. Fulvius. M. f. // . n. Pætin. Nobilior. [C. Flavius. M. f. // . nepos.]

L. Flaminius. // . f. // . n. * Chilo. * M. Atilius. M. f. // . n. Regulus. Serranus. // .
Vitio facti abdicarunt, & vt Liuius auctor est, quinque post dies in eorum loca sunt alij suffecti.

[L. Tullius. Sex. f. Sex. nepos.]

[C. Iunius. C. f. // . n. Pullus.]

[M. Antistius. M. f. M. nepos.]

[P. Plautius. P. f. C. n. Hypsæus.]

[L. Albinus. L. f. L. nepos.]

[L. Allienus. A. f. A. nepos.]

[C. Confidius. C. f. C. nepos.]

[M. Plætorius. C. f. C. nepos.]

[M. Racilius. M. f. L. nepos. // .]

[L. Fulcinius. L. f. L. n. Trio.]

Quæstores vr bani.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Quæstores militares.

// . // . // . f. // . n. // . Q. Fabij cos. in Samnio.

// . // . // . f. // . n. // . D. Iunij cos. in Falisco.

Q. Aemilius. * M. f. // . * n. Papus. Bis Cos. & Censor postea. Fortè M. Papi filius, qui Dictator anno CDXXXII. fuit.

L. Aurelius. C. f. // . n. Cotta. Pater C. Cottæ bis Cos. Censoris, ac magistri equitum, qui de Poenis triumphauit.

[C. Cornelius. P. f. P. n. Scapula.] P. Scapulæ Pontificis maximi filius, qui Cos. fuit anno CDXXV.

P. Decius. P. f. P. n. Mus. Patrem atque auum consulares habuit, qui ambo se pro salute exercitus deuouerant, & in proelio occubuerant. Et hic etiam Cos. postea in proelio contra Pyrrhum occisus est, vt suo loco dicitur.

ANNI. P. R. C. CDLXII.

Consules.

L. Postumius. L. f. Sp. n. Megellus. // . C. Iunius. C. f. C. n. Brurus. Bubulcus.

POSTHAC aliquandiu Liuianæ historiæ adminiculo destituimur, cui vastam hic fecit lacunam iniuria temporum. Qua de causa Liuianorum librorum argumentis, quæ ex opere adhuc integro olim collecta fuerunt, deinceps pro ipsis libris, vsque ad XXI. adducere, atque ex iisdem & Polybio, Io Zonara, Orosio, Eutropio, Cassiodoro, alijsque auctoribus, qui sparsim istorum historiam attingunt, supplere quantum licet cogimur. Ex quibus acta omnia suis annis, quæ ad rem facere videbuntur adferemus.

Tabulæ Græcæ, & quas citat Cuspinianus Megellum // . & Bubulcum Coss. superioribus subiiciunt, Cassiodorus, & Marianus Scotus, L. Postumium & C. Iunium: sed numerus apud Postumium deest, quem ex eiusdem magistratibus actis adiungere oportebat. Liuius lib. xxvii. horum etiam Consulum mentionem alia occasione facit; scribens L. Postumium Megellum interregem Consulem creatum cum C. Bubulco ijs comitijs, quæ ipse habuisset. Vbi tamen legendum Megellus, pro Metellus; Bubulcus pro Bibulus. Nam ita corruptè leguntur hæc nomina in vulgatis.

Aesculapius Romam ex Epidauro aduectus est. De quo multa Ouidius in Fastis, Plutarchus in Problematibus, Val. Max. libro i. cap. de miraculis, D. Augustinus de ciuitate Dei, Orosius & alij plures. Q. Fabius Gurges Cos. anno superiore cum male rem gessisset aduersus Samnites, & tria etiam milia ex exercitu perdidisset, ad urbem victus fugit. De quo ab exercitu summouendo cum ageretur in senatu, pater Q. Fabius Rullianus deprecatus sibi, ac familiæ istam ignominiam, legatum se iterum filio promissit, idque permissu senatus continuè præstitit. Cuius consilio & opera filius adiutus, res deinde prospere gessit, hostes proelio fudit: vt idcirco prorogatum illi in Samnio imperium fuerit. Consulibus autem quæ prouinciæ eo fuerint assignatæ, non satis constat. Nos Samnium item al-

Aesculapius
Romam adue-
ctus.
Q. Fabij Gur-
ges prælium
infulsit.
Eius victoria
Rulliani patris
duci atque
operâ.

teci

*Provincia con-
sulares.*

*L. Postumius
Cos. contra leges
militares impe-
rio est usus.*

*Bellum cum
Vulturnensibus.*

*Metrodorus
Sceptimus.*

teri datum, & belli Etrusci reliquias alteri conficiendas fuisse suspicamur. Legimus L. Postumium Cos. deficiente belli materia militum opera in agro suo fuisse usum: ut videatur is Etruriam vicinam vrbi provinciam habuisse. Eaque de causa cum magistratu anno sequenti abisset, accusatum populi damnationem non effugit. Auctor est Livi in xi. epitome. De eodem ita ferè Suidas scribit. Postumius duobus consulatibus, & generis claritudine elatus, collegam plebeium cum esset nactus, in eum superbius se gessit; & provinciam quietam satis habens, duo milia militum ex exercitu feruili opere in agris suis fatigauit, & absque ferro saltus excindere iussit. Quid autem simultatis cum collega Bruto habuerit, obscurum nobis est.

Cum Vulturnensibus Etruscis hoc etiam tempore bellatum fuisse colligimus ex epitoma Livi lib. xi. vbi sic in fine. Res praeterea contra Vulturnenses gestas continet. De quo quidem bello Plinium libro xxxiv. cap. vii. loqui suspicor, vbi scribit, Metrodorum Sceptium, cui cognomen à Romani nominis odio inditum est, propter duo milia statuarum Vulturnios expugnatos obiecit.

Prator.

///. ///. ///. f. ///. n. ///.
M. Valerius. M. f. M. n. Maximus Coruinus.

Aediles curules.

///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. ///. f. ///. n. ///.
C. Nautius, Sp. f. Sp. n. Rutilus. M. Valerius. ///. f. ///. n. Max. Potitus.

Aediles plebis.

///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. ///. f. ///. n. ///.
M. Livi. M. f. C. n. Dent. C. Trebonius. A. f. C. n. Asper.
Qui postea Drusus appellatus est.

Tribuni plebis.

///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. ///. f. ///. n. ///.
///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. ///. f. ///. n. ///.
///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. ///. f. ///. n. ///.
///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. ///. f. ///. n. ///.
Q. Cædicius. Q. f. ///. n. Noctua. ///. Q. Hortensius. Q. f. Q. n. ///.
Cn. Domitius. C. f. ///. n. Calpinus. C. Fabricius. C. f. C. n. Luscinus.
[M. Trebonius. M. f. M. n. Flavius.] [L. Numitorius. P. f. C. n. Pullus.]
[T. Roscius. T. f. T. nepos.] [Cn. Lucerius. Cn. f. Cn. nepos.]
[Sex. Tempanius. Sex. f. Sex. n.] [C. Scaptius. P. f. M. nepos.]

Quæstores vrban.

///. ///. ///. f. ///. n. ///. ///. ///. ///. f. ///. n. ///.

Quæstores militares.

///. ///. ///. f. ///. n. ///. L. Gemelli cos. in * Etruria. *
///. ///. ///. f. ///. n. ///. C. Bruti cos. in * Samnio. *
P. Cornelius. ///. f. ///. n. Dolabella. Maximus. Eius consulatus sequetur.
Maximi agnomē ex insigni de Gallis victoria retulisse videtur. Quæ Onustij opinio est.
L. Aemilius. Q. f. Q. n. Barbula. Q. Barbula bis Consulis ac triumphalis filius, ut indicant Capitolina marmora, in quibus eius extat consulatus, & annorum intercapedo suffragatur.
[C. Antius. Sp. f. C. n. Restio.] [Sp. Mæcilius. Sp. f. Sp. nepos.]

Prouin-

Prouincia.

Q. Fabius. Q. f. M. n. Maximus. Gurges. Procos. Samnium obtinuit. Patris legati virtute ac consilio adiutus, acceptam prius ignominiam depulit: exercitum Samnitium graui & periculoso proelio fudit, capto eorum duce C. Pontio cum quatuor milibus hostium, ac viginti milibus caesis, plurimis oppidis in potestatem reductis. Rebusque bellicis summa gloria peractis, Romam reuersus triumphauit, & C. Pontium hostium Imperatorem in triumpho ductum securi percussit. Auctores sunt Livi in epitome libro xi. Zonaras libro ii. Orosius, Eutropius, & alij.

*Proelium cum
Samnitibus.
C. Pontio Sa-
nitium Imp-
eratus, & se-
curo percussus.*

Proquæstore.

///. ///. ///. f. ///. n. ///. Q. Fabij Procos. in Samnio.
L. Aurelius. C. f. ///. n. Cotta.

Q. Fabius. Q. f. M. n. Maximus. ANN. CDLXII.
Gurges. Pro. cos. de Samnitibus. K. SEXT.

Eius triumphii reliquiae tales adhuc visuntur in columnis Capitolinis, ex quibus Fabium Maximum Procos. anno CDLXII. triumphasse cognoscimus. Astipulantur item Livi, & alij iam nominati. Plutarchus etiam in Fabio Verrucosio narrat patrem Q. Fabium Rullianum filij triumphantis curram equo sequutum esse inter alios legatos ac comites; & filio se minorem gessisse, ut legibus parere, Cõsuleque demissior videretur, quam vis ciuium maximus esset, suamque ob virtutem, non ob propriam, triumphum ageret filius. Quod ipsum refert Val. Max. libro v. capite vii. Idem (inquens) triumphantis curram equo indens sequi, quem ipse paruulum in triumphis suis gestauerat, in maxima voluptate posuit. Nec accessor gloriae illius pompæ, sed auctor spectatus est. Macrobius Saturnalium libro iii. triumphalem appellat Fabium Gurgitem, vbi rationem cognominis declarat. Meminit item victoriae, & triumphii Suidæ lexicon in Fabio Maximo.

*Q. Fabij Pro-
cos. triumphus.*

*Q. Fabij Rul-
liani senis mo-
destia.*

ANNI. P. R. C. CDLXIII.

Consules.

P. Cornelius. P. f. ///. n. Rufinus. M. Curius. M. f. M. n. Dentatus.

HABENT hos Coss. Marianus, Cassiodorus, Eutropius, Cicero in Catone, Plinius libro vii. cap. ii. Velleius & alij. P. Cornelius, P. Rufini filius videtur anno CDLXIII. Dictatoris. M. Curium ex columnis triumphalibus descripsi, cuius praenomen apud omnes ferè auctores eius mentionem facientes librorum incitiam corruptum est. Nam passim mendosè Marcus Curius, & aliquoties M. Curio legitur. Athenæus autem rectè Manium Curium vocat lib. x. & item Plinius lib. xviii. cap. iiii.

Ambo Coss. in Samnium missi bellum per annos XLIX. (vt Eutropius, & Orosius supputant) gestum confecerunt. Itaque cum Samnitibus pacem petentibus foedus renouatum est. Tunc Cos. Curius ad focum sedens oblatum à Samnitium legatis aurum, rapis à se coctis contentus recusauit, & malle se aurum habentibus imperare, quàm aurum habere dixit, ut auctores sunt Cicero, Plutarchus & Plinius. Idem M. Curius Cos. Sabinorum agros milite vacuos, cum relictis finibus ingenti exercitu in agrum Romanum transfissent, longè lateque vastauit, vicos, & oppida incendit, hostilem exercitum ad sua defendenda reuocatum, & distractum diuersis praedijs contudit, & subiugauit. Auctores sunt Livi lib. xi. epitome, Orosius lib. iii. cap. xii. L. Florus lib. primo, capite xv. & Frontinus stratagematum lib. i. Valerius Max. libro quarto, cap. tertio. Itaque ad rem faciunt, quæ Velleius scribit, vbi de colonijs. Post Venusiam deductam interiecto biennio M. Curio, & Rufino Cornelio Coss. Sabinis sine suffragio datam ciuitatem; videlicet, cum in potestatem iam essent reducti.

*Coss. ambo
Samniticum
bellum conse-
cere*

*M. Curij Cos.
abstinentia.*

*Sabini vicis
& subiugati.*

*Sabinis ciuitas
data.*

Prætor

///. ///. ///. f. ///. n. ///.
M. Claudius. ///. f. ///. n. Marcellus.

M m Aediles

Aediles curules

Sp. Nautius. Sp. f. Sp. n. Rutilus. Cn. Aemilius. f. n. Papius.

Aediles plebis.

L. Cæcilius. C. f. n. Metellus. C. Aurelius. C. f. n. Cotta.

Tribuni plebis.

C. Aelius. * Q. f. P. n. * Pætus. Legem de Lucanis bello persequendis tulit, quod Thurinos populi Romani socios hostiliter infestassent. Meminit Plinius eius rei lib. xxxiii. cap. vii. vbi de statu publicè Romæ positis differit. Publicè autem ab exteris posita est (inquit) Romæ C. Aelio tribuno plebis lege perlata in Stennium Stailium Lucanum, qui Thurinos bis infestauerat. Ob id Aelium Thurini statua, & corona aurea donauerunt. Idem postea Fabricium donauere statua liberari obfidione. Hic autem Plinij locus vitium nobis ostendit librorum culpa natum in Liuiana epitome lib. xi. vbi huius belli argumenta sic attinguntur. Res præterea contra Vulsinenses gestas continet, item aduersus Lucanos, contra quos auxilium * Tyrrhenis ferre placuerat. Nemo non facillè nunc intelligit, pro (Tyrrhenis) (cùm hoc vocabulum pro Etruscis, siue Tuscis populis in vsu potius fuerit olim apud Græcos magis, quàm apud Latinos vel Romanos scriptores historicos) eo loco (Thurinis) reponendum esse. Cum Lucanis autem bellum hoc anno incepisse M. Curium Cos. docebit eius ouatio, quæ paullo post sequetur anno proximo. Vnde etiam colligere est, C. Aelium anno isto tribunum plebis fuisse.

Aelia lex de Lucanis bello persequendis.

Linij locus.

* Thurinis legendum.

Table of names and family designations for Aediles Plebis.

Q. Marcius. Q. f. Q. n. Philippus. C. Volumnius. C. f. C. n. Flamma. C. Mamilius. C. f. C. n. Vitulus. [Cn. Apronius. Cn. f. C. nepos. ii.] L. Apronius. L. f. C. nepos. [C. Sextius. C. f. C. n. Caluinus. ii.] L. Cominius. L. f. n. nepos. M. Cædicius. M. f. L. nepos. A. Atilius. A. f. n. Bulbus.

Quæstores vrbani.

Table of names and family designations for Urban Quæstors.

Quæstores militares.

P. Cornelij } Coss. in Samnio. M. Curij }

Valerie gentis Læuinorum familia.

P. Valerius. f. n. Læuinus. Qui postea Cos. primus cum Pyrrho Rege pugnauit. A. Poplicola oriundos se iactabant Læuini, cuius & Horatius meminit ita: Contra Læuinum Valerij genus, vnde Superbus Tarquinius regno pulsus. Satyra vi. lib. i.

Et sanè cognomen istud circa annum Urbis cclxvi. non diu post Reges exactos Romæ extitisse, ex Sex. Pompeij fragmentis colligimus, in voce Noualis. Extitit tamen Messallæ oratoris indignatio, qua prohibuit inseri genti suæ Læuinorum alienam imaginem, vt testatur Plinius libro xxxv. cap. ii.

[L. Volumnius. L. f. C. n. Flamma. Violens.] L. Volumnij bis Cos. filius. C. Genucius. f. n. Clepsina. Hic bis Cos. sequetur, & is fortassis fuit, quem Liuius augurem è plebe primum factum scribit libro x. quamuis cognomen eius ibidem non extet; vt ex scriptores indocti multa passim & vbique in exemplaribus auctorum rara & ipsis ignota cognomina prætermisere.

[Q. Funda-

[Q. Fundanius. Q. f. n. Fundulus.] Patruus C. Funduli consularis. M. Curius. M. f. M. n. Dentatus. ann. CDLXIII. cos. de. Samnitibus. M. Curius. M. f. M. n. Dentatus. an. CDLXIII. cos. de. Sabineis.

De his M. Curij Cos. triumphis in Liuiana epitome lib. xi. nobis ita scriptum relinquitur. Curius Dentatus Cos. Samnitibus cæsis, & Sabinis, qui rebellauerant, victis, & in ditionem acceptis, bis in eodem magistratu triumphauit. Suffragatur Cicero, Plutarchus, & alij auctores, quos postea in reliquis eiusdem Curij triumphis adducemus. Nunc satis sit probasse, bis eum hoc anno triumphasse.

Bis in eodem consulari triumphat M. Curius.

ANNI. P. R. C. CDLXIV.

Consules.

M. Valerius. M. f. M. n. Max. Coruinus. Q. Cædicius. Q. f. n. Noctua.

M. VALERIUM & Q. Cædicium Coss. superioribus subnectunt Cassiodorus, & Marianus Scotus; Maximum & Murem tabulæ Græcæ. Maximi cognomen Valerio congruit, alterum falsum esse opinor, neque eo loco conuenire. Tabulæ Cuspiniani Coruinum & Noctuam habent, vnde adducor ad suspicandum, quod hic M. Valerius M. Corui sexties Cos. filius fuerit. Noctuæ cognomen Q. Cædicio adscribi potest. Is pater videtur Q. Cædij, qui Cos. anno cdcxvii. in magistratu mortuus est, cui nullum cognomen tabulæ Capitolinæ illic attribuunt.

Coloniæ deductæ sunt Castrum, Senam, atque Hadriam. Treviri Capitales primum creati sunt, qui carceri animaduersionibusque præessent, & sacramenta litigantium iudicarent, exigerentque. sic indicant Liuius, Festus & Pomponius de origine iuris. Bellum cum Lucanis gestum est, vt epitome lib. xi. historiæ Liuianæ. Nihil tamen omnino certi de tempore atque annis singularum rerum constitui posse fateor. Nam Velleius Firmum & Castrum initio belli Punici primi colonias deductas tradit, & Pomponius treviros capitales multò item tardius, nempe post peregrinum Prætorem, centum viros, ac treviros monetales, creatos esse memorat.

Lucanicum bellum.

Cens. Lustrum fec. xxxi. M. Aemilius. L. f. L. n. Paullus. L. Volumnius. C. f. C. n. Flamma. Violens.

Quinquennium à superiore lustro transactum requirere videtur, vt hoc loco censores ponamus qui lustrum condidit xxxi. de quo in libro xi. Liuiani epitoma legimus hæc: Censu actus est, & lustrum conditum; censa sunt ciuium capita cclxxiiii. milia. Ceterum censores qui fuerint, vix diuinare poterimus; attamen splendorem magistratuum causa, clariores eius temporis consulares subiunximus duos, Senatus adhuc principem fuisse Q. Fabium Rullianum ex Plinio est verisimile.

Prætor.

Table of names and family designations for Prætor.

C. Nautius. Sp. f. Sp. n. Rutilus.

Aediles curules.

Table of names and family designations for Curule Aediles.

M. Aemilius. f. n. Lepidus. C. Seruilius. f. n. Tuca.

Aediles plebis.

Table of names and family designations for Plebeian Aediles.

Cn. Domitius. C. f. n. Caluinus. C. Fabricius. C. f. C. n. Luscinus.

Tribuni plebis.

L. Papius. f. n. * Turdus. * Legem de treviris capitalibus quotannis à Præ. cre creandis tulit hanc. Quicumque Prætor posthac factus erit, quei inter ciueis.

Papiria lex de capitalibus.

Sen. Pompeij locus suppletus & illustratus.

» *ciueis ius dicet tres viros. Capitales populum rogato. ijque tres viri. (Capitales.)*
 » *quicumque (a populo) facti erunt sacramenta. ex iungunt. iudicantoque eodemque.*
 » *iure sunt. vti ex legibus plebei que scitis. exigere iudicare esseque oportet. (oportebitque.)* Legis hæc verba citat Festus Pompeius de verborum significatione libro xvii. in voce Sacramentum, nominatque tribunum plebis legislatorem L. Papi- rium: cui nos Turdi cognomen plebeijs Papiijs gentile, vt vetustius adiunximus. Sed extrant legis verba adeo mutila, in vulgatis, vti vix intelligantur; quemadmodum stu- fioso locum reuifere volenti patebit. Eam hoc quasi anno latam colligimus ex Liui- næ historiæ successu, & epitoma lib. xi.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..
 f. .. n. f. .. n. ..
 f. .. n. f. .. n. ..
 f. .. n. f. .. n. ..
 f. .. n. f. .. n. ..

C. Aelius. * P. f. P. n. * Pætus. ii. C. Claudius. .. f. C. n. Canina. ii.
 Ti. Coruncanius. Ti. f. Ti. nepos. [P. Curatius. C. f. C. nepos.]
 [P. Virginius. P. f. L. nepos.] [C. Furius. C. f. C. n. Aculeo.]
 [Sp. Mælius. P. f. P. n. Capitolinus.] [T. Numicius. T. f. .. nepos.]
 [L. Canuleius. L. f. L. nepos.]

Quæstores urbani

.. .. f. .. n. f. .. n. ..

Quæstores militares.

.. .. f. .. n. .. M. Valerij }
 f. .. n. .. Q. Cædicij } *co. in Etrusco.*

P. Sulpicius. P. f. Ser. n. Sauerrio. Consulare, & censorium patrem, ni fallor, habuit P. Sauerriorem, qui Cos. de Samnitibus triumphauerat. Cos. & ipse sequetur.

Sp. Papius. Sp. f. L. n. Cursor. L. Papius. * Sp. f. L. n. * Cursor.

Sp. Papiij præmia militaria.

Fratres ex maiore filio L. Cursoris quinquies Cos. quorum maior natu Spurius ante quadriennium a patre L. Papiro Cos. Samnitibus victis corona & armillis virtutis causa donatus fuerat, vt Liuius lib. x. sine scribit. Alter Lucius post minores magistratus censuram gessisse videtur, vt suo loco dicemus.

[C. Mænius. C. f. C. nepos.] Familia consulari ac triumphali, cuius auus C. Mænius Antiates Volscos subiugauerat, & captarum nauium rostris forum Roma- num adornarat.

Prouincia.

M. Curius. M. f. M. n. Dentatus. Procos. Lucanos prouinciam prærogato imperio obtinuit. Samnitibus Sabinisque victis anno superiore cum bis triumphasset Cos. Dentatus, Thurinis opem ferre contra Lucanos ex Ælia lege iustus videtur. Nam primus ouationem de Lucanis rettulit. Cum igitur exitu anni superioris bellum hoc inceperit, prorogatum illi hoc anno imperium opinor, ob causas mox adferendas.

Proquæstore.

.. .. f. .. n. ..
 C. Genucius. .. f. .. n. Clepsina.

M. Curius. M. f. M. n. Dentatus anno CDLXIV.

iii. Procos. ouans. de. Lucaneis.

Cur M. Curij Procos. hoc anno primus cum Lucanis pugna se puer.

Auctor est Liuius bis tantum in consulatu Curium triumphasse. Quam igitur tertiam mox addit eius ouationem de Lucanis, is qui res gestas illustrium virorum breuiter histo- ria complexus est; mihi videtur verisimilius eam anno hoc sequenti prorogato imperio Procos. deuictis hostibus illum reportasse. Bellum enim hoc, duobus iam actis triumphis, primum occipisse videtur anni superioris exitu, sequenti isto demum confecisse. Aucto- ris, quem adduxi, verba sunt hæc in Dentati vita cap. xxxiii. vbi duos eius triumphos cum vna ouatione priusquam Pyrrhum vicisset, enarrat. M. Curius. Dentatus primò de Sam- nitibus triumphauit, quos vsque ad mare superum perpacauit. Regressus in cõcione dixit: Tantum agri cepi, vt solitudo futura fuerit, nisi tantum hominum cepissem. Tantum porro

» porro hominum cepi, vt fame perituri fuerint, nisi tantum agri cepissem. Iterum de Sabi- nis triumphauit. Tertio de Lucanis ouans Urbem introiit. Hæc ille Auctor de viris il- lustribus. Itaque ouatione ista simul numerata, triumphus Curij de Pyrrho Rege quartus fiet: quemadmodum etiam extat in fragmento Capitolino. Sed ouationem istam Cice- ro, Plutarchus, Appuleius prætermisere, ter Curium triumphasse scribentes, de Samniti- bus, de Sabinis, & de Rege Pyrrho.

Lucani inter Tyrrhenum & Siculum littus positi hinc à Silari ad Laum flumen, illinc à Metaponto vsque ad Thurios regionem habitant, quam Lucio quodam duce Samniti- bus oriundi occuparunt: antea à Pelasgis, Oenotrijs, & Siculis diuerso tempore cultam, vt latissimè Strabo lib. vi. principio. Eorum metropolis est Petelia. Vide Plinium lib. iii. cap. v. Pomponium Melam lib. ii. cap. iv. Ptolomæum, & alios, Zonaras ^{Lucanum si- lum, & origo.} *Aborigines* vocat. ^{Io. Zonara lo- regionem annalium libro ii. vbi de Pyrrhi Regis Epirotarum. reditu ex Sicilia agit. Sed hic non te fallat interpretis error, qui malè Leucadem transtulit, pro Lucania.}

ANNI . P . R . C . C D L X V .

Consules.

Q. Marcius. Q. f. Q. n. Tremulus. ii. P. Cornelius. A. f. P. n. Aruina. ii.

TREMVLVM, & Aruinam, surrogant hoc anno tabulæ Græcæ; Q. Marcium, & P. Cor- nelium, Cassiodorus. Videntur ijdem esse, qui antea collegæ in eodem magistratu fue- runt anno CDXLVII; vt & Marianus Scottus indicat: nam Coss. iterum prodit Q. Marcius, & P. Cornelium: ita & Cuspiniani tabulæ Tremulum ii. & Aruinam ii.

Historiæ certæ nihil huic anno adijcere possumus, veterum auctorum auxilio destituti.

Prætor.

.. .. f. .. n. ..
 M. Valerius. .. f. .. n. Maximus. Potitus.

Aediles curules.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..
 [L. Furius. L. f. L. n. Camillus.] C. Furius. C. f. .. n. Pacilus.

Aediles plebis.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..
 Q. Marcius. Q. f. Q. n. Philippus. [M. Trebonius. M. f. M. n. Flauus.]

Tribuni plebis

.. .. f. .. n. f. .. n. ..
 f. .. n. f. .. n. ..
 f. .. n. f. .. n. ..
 f. .. n. f. .. n. ..
 L. Cæcilius. C. f. .. n. Metellus. ii. P. Decius. P. f. P. n. Mus.
 [Q. Romuleius. T. f. T. nepos.] [M. Oppius. C. f. C. n. Cornicen.]
 [C. Aurelius. C. f. .. n. Corta. ii.] [Q. Cæcilius. Q. f. Q. n. Metellus.]
 C. Aelius. * Q. f. P. n. * Pætus. ii. [C. Claudius. C. f. C. n. Hortator.]
 [P. Mucius. P. f. P. n. Scæuula.] [C. Icilius. C. f. C. n. Ruga.]

Quæstores urbani.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..

Quæstores militares.

.. .. f. .. n. .. Q. Tremulij }
 f. .. n. .. P. Aruinæ } *co. in * Etruria. **

[M. Licinius. C. f. C. n. Calvus.] [L. Domitius. L. f. Cn. n. Ahenobarbus.] [M. Fabius. M. f. M. n. Dorso.] [T. Antonius. Q. f. Q. n. Merenda.]

ANNI. P. R. C. CDLXVI.

Consules.

M. Claudius. // f. // n. Marcellus. G. Nautius. Sp. f. Sp. n. Rutilus.

M. MARCELLVM, & C. Nautium Coss habent, Cassiodorus, & Marianus; Marcellum & Rutilum tabula tam Graecae, quam Cuspiniani.

Q. Hortensius. * Q. f. Q. * nepos. Dict. in. mag. in. est Sed. sedand. e.

// // // f. // n. // Mag. eq.

M. Liuius. * M. f. C. n. Dentur. Qui. postea. Drusus. ap. e. abdic.

Q. FABIVS. M. F. N. N. MAXIM. RVLLIAN. III. DICT.

L. VOLVMNIVS. C. F. C. N. FLAMMA. VIOLENS. MAG. EQ.

REI. GERVNDAE. CAVSSA. QUI. SINE. COS. FVERVNT.

Secessio plebis a patribus terribis.

Sub idem tempus graui seditione laboratum in Vrbe fuisse, ex epitoma lib. XI. T. Liuij potest colligi: sed quibus nam contigerit hoc Consulibus, obscurum est. Nam postquam de censu & iustro verba sunt facta, subiiciuntur haec: Plebs propter aes alienum post graues & longas seditiones ad vltimum secessit in Ianiculum. Vnde a Q. Hortensio Dictatore deducta est; isque in ipso magistratu decessit. Eadem ferè scribit D. Augustinus de ciuitate Dei libro III. Post graues (inquit) & longas Romanorum seditiones ad vltimum plebs in Ianiculum hostili diremptione secessit. Cuius mali tam dira calamitas fuit, vt eius rei causa Dictator creatus sit Hortensius; qui plebe reuocata in eodem magistratu exspirauit, quod nulli Dictatori antea contigerat. Io. Zonaras eiusdem seditionis meminit, neque tamen is annum certum definit; verum hoc amplius addit, hostili metu Urbem inuadente discordiam illam compositam fuisse. Cuius verba sunt haec: Μετα δε ταυτα δημαρχων πινων ηρεων διαποκοπιω εισηγησαμενων, επηι μη και ωσα ην δ αυεις αν αυτη εδ ιδου, εσαθια απ το πλιδος: και ου ωεσπερ εν τα της ασσεως κερτυραδι, εως πολεμοι τη ωβλει εωηλδουαν. Post hac (inquit) cum tribuni plebis quidam de foenore atque aere alieno decidendo leges rogarent, inuitis atque obstantibus creditoribus, orta est seditio plebis, quae non prius sedata est, quam hostes Vrbi imminerent: Haec Zonaras. Ex cuius sane verbis colligi potest videri, non tantum seditionis sedandae; sed etiam post excessum Q. Hortensij mox alium Dictatorem & rei gerundae causa dictum fuisse: cum stante domi discordia, & vicinorum hostium istam propter oportunitatem exercitus inuis ingruerent, stante adhuc Etrusco Vulsinensium bello, Gallis, & Vmbris necdum omnino domitis. Auger, & excitat opinionem istam meam, quod in epigrammatum Urbis antiquae libro ex inscriptionum reliquijs varijs conflato, & anno Christi .o. d. XXI. Romae impresso inueniam extitisse tunc regione Triuij ad aquam virginis in horro Episcopi Vallensis inter alias eius antiquitates marmoris frustum ex Capitolinorum factorum fragmentis, vt ipse stylus indicat: in quo legabatur Q. Fabij Max. Rulliani tertia dictatura, cuius duas priores ante suis annis iam recensimus, vt ad tertiam horum tumultuum occasione post Q. Hortensij mortem ex S. C. promotum fuisse fiat verisimile. Dictumque Dictatorem ab altero Consulibus anni extremo, rei gerendae causa, cum in illis terroribus haberi nondum comitia possent, hostili periculo impendente; & istam dictaturam eius, Consulibus magistratu functis, per anni sequentis partem sine Consulibus protractam fuisse. Ipsum denique comitia nouorum Consulium habuisse, cum bello confecto, rebusque pacatis, dictatura deponere deberet. Et hac quidem ex dicti frusti verbis ferè colligi poterunt, quae licet in libro deprauate, vt alia multa, sic legantur, DICT. REI GERVNDAE CAVSSA MAG. SINE QVOS FVERVNT

Hortensij Dictatoris mors.

Q. Fabij Rulliani tertia dictatura.

Q. FABIVS. M. F. N. N. MAXIM. RVLLIAN. III.

L. VOLVMNIVS. C. F. C. N. FLAMMA. VIOLENS: non dubito tamen, quin in ipso marmoris fragmento correctissime, Capitolinorum factorum ordine, atque stylo insculpta fuerint, in hunc ferè modum.

III M

Q. FABIVS.

Q. FABIVS. M. F. N. N. MAXIM. RVLLIAN. III. DICT.

L. VOLVMNIVS. C. F. C. N. FLAMMA. VIOLENS. MAG. EQ.

REI. GERVNDAE. CAVSSA. QUI. SINE. COS. FVERVNT.

Itaque Q. Fabius Rullianus tertia vice Dictator est factus; quemadmodum hoc marmoris fragmentum testatur; & nisi me fallit coniectura, in isto tumultuum periculo, atque metu; cum senatus esset princeps, atque praecipuum ciuitatis column quoddam, plebi, scilicet, non minus; quam optimaribus ob ingentia sua merita gratissimus: Qui & sua prudenti moderatione magistrum equitum sibi legit L. Volumnium plebecium ob beneficos binos consulatus plebi non minus acceptum, & auctoritate conspicuum. Sed haec mea coniectura, lector, pro tuo iudicio tibi susque deq; sit: mei tamen in hoc opere instituti nunc est, verisimile quiduis in medium proferre. Sed vti nam coniecturis tam crebris non esset opus! Vtinam vel Liuius integer nobis extaret, vel adducti auctores D. Augustinus, & Zonaras diffusius, atque apertius de hoc tanto populi motu scripsissent! Nam eius historiae adeo magna est obscuritas, vti nec magister equitum quis sub Q. Hortensio Dictatore fuerit, reperire queamus; quum nemo, quod sciam, auctorum eius mentionem faciat. Onufrius tamen noster, vt duo magistreria equitum Liuiæ gentis, quorum Tranquillus in Tiberij vita meminit, inueniat, M. Liuium Dentur su spicatur fuisse, quem & nos supplendorum magistratum causa admittemus, donec certius quid inueniatue. Nam vt ante diximus, ex temporum ratione colligere est, hunc primum ex Liuijs Drusi cognomen reportasse bello Gallico sequenti: Istam vero secessionem plebis a patribus maiore ex parte temperiem ciuitatis aequalem, ac isonomicam reip. formam absoluisse reor, legibus aequandi inter ordines iuris, & concordiae faciendae causa latis. Quas ferè vniuersas temporum iniuria aboleuit. Vnam dumtaxat ipsius Hortensij Dictatoris reperio, quam obiter attingunt Plinius libro XVI. cap. x. & Gellius Atticorum noctium libro XV. cap. XXV. qua sancitum in Esculeto fuit, vt quodcunque plebs iussisset, omnes Quirites teneret. Nam antea plebiscitis patricij non tenebantur, veluti Gellius ex Laelio Felice refert. In eadem sunt opinione Iustinianus Institutionum libro I. & Pomponius de origine iuris. Sed Liuius multo ante a Q. Publilio Dictatore legem haud absumptam anno Urbis CDXIV. latam fuisse scribit libro VII. Verum, possibile est, deinde non semper obseruatam esse; atque idcirco in ista dissensione ab Hortensio Dictatore renouatam, & capitibus sanctionibusque grauioribus ad auctam, atque firmatam fuisse; adeo, vti post istam nulla fuerit in Vrbe secessio; nulla periculosa seditio ante Gracchana tempora inuenerit. Meminit alterius item Hortensiae legis Macrobius Saturnaliu lib. I. cap. XVI. de nundinis, quae ab eodem hoc Dictatore, plebis in gratiam videretur lata. Vti nundinarum dies inter fastos haberentur, qui prius feriae fuerant, quo rustici, qui nundinandi causa in Urbem veniebant, lites componere, & ius obtinere possent.

Drusi cognomen in Liuiæ gente quando primum. Romam equicolum ista secessione factam videri. Hortensia lex de plebiscitis.

Publilia lex.

Hortensia lex de nundinis.

Prætor.

// // // f. // n. //

C. Claudius. // f. C. n. Canina.

Aediles curules.

// // // f. // n. //

Q. Aemilius. * M. f. * // n. Papus. [C. Cornelius. P. f. P. n. Scapula.]

Aediles plebis.

// // // f. // n. //

Ti. Coruncanus. Ti. f. Ti. nepos. P. Decius. P. f. P. n. Mus.

Tribuni plebis

Legem de foenorum, ac aere alieni nouis tabulis promulgant, atque creditoribus obstantibus, plebem pestifera, periculosaque secessione ab optimaribus diuiserunt; vt ante dictum est.

// // // f. // n. //

// // // f. // n. //

// // // f. // n. //

// f. //

//. // f. // n. // . // . // f. // n. // .
//. // f. // n. // . // . // f. // n. // .

Mænia lex de patrum aucto-
ritate in comi-
tijs approbata.

Senatus ac pa-
trum aucto-
ritas.

Aucto-
ritas a Romu-
lo constituta.

T. Livij locum
illustravit
G. G. G.

M. Varro Ge-
minus legem
Mænia obli-
que.
Varronis locum
apud Nonium
Marcellum exa-
minat.

Luciclarum
pro face, vel
tada.

* P. * Mænius. * P. f. C. nepos. * Legem de patrum in populi iussis auctori-
tate tulit ferè talem. *Vti rogatore comitorum. iusto. postulante. patres. ante. imita-
suffragijs. fierent. auctores. eius. rei. quam. populus. tunc. iussurus. erat.* Antiquissi-
mam esse legem, & huius omnino temporis, facile nobis persuadent auctores classici
veteres, qui eiusdem, vel iuris ex ea promanantis mentionem faciunt. Pauci tamen il-
lam nominant, inter quos M. Varro, cuius locum paulò post adferam: & M. Cicero in
Bruto de claris oratoribus, vt eius antè verba retulimus in tribunatu plebis M. Curij
Dentari. Quæ quidem videntur insinuare, latam hoc anno seclitioso secessionis istius
ciuilis oportunitate non diu post M. Curij dicti tribunatum plebis fuisse. Quæ sanè lex
per plebem extorta plurimum potentiae senatui, atque optimatibus detraxit. Nam vi-
lescere sensim auctoritas, enervarique cœpit: vti præter speciem quandam, vel colo-
rem antiqui iuris sui nil denique patres conscripti retinuerint. Antiquitas autem, vel à
Romuli temporibus, id iuris habebat senatus Romanus; vt tum demum rata essent,
quæ comitijs populus iusserat, si patres auctores fierent, & eius iussa probarent. Quod
quidem ius hac lege Mænia in isto secessionis terrore patribus ereptum opinamur. Hinc
in Planciana Cicero conqueritur apud maiores suos non potuisse tenere patres, vt re-
prehensores essent comitorum: tum enim, inquit, magistratū non gerebat is, qui cepe-
rat, si patres auctores nō erant facti. Gloriat hinc etiam de hac plebis damnosa quieti
publicæ victoria satis impudenter apud Sallastium C. Licinius Macer tribunus plebis
incitans concionem ad tribuniciam potestatem recuperandam. Libera, inquit, ab au-
ctoribus patricijs suffragia maiores parauere: Eodem respicit haud dubiè T. Livius,
quamuis legem Mænia hanc non nominet, referens historiarum libro 1. centum pa-
tres post Romuli mortem, atque annum, quod inter ipsos manserat interregnum;
summam potestatem legendi nouum Regem populo tunc permisisse; atque S. C. de-
creuisse, vti cum populus Regem iussisset, id sic ratum esset, si patres auctores fierent.
Adiicitque mox hæc, ad legem Mænia, vt opinor, respiciens. Hodieque in legibus,
magistratibusque rogandis vsurparur, * inde ius vi adeptum: * priusquam populus
suffragium ineat, in incertum comitorum euentum patres auctores fiunt. Quibus vt
opinor, verbis Livius significat, suo quoque tempore in comitijs ius quoddam vi ade-
ptum hac lege Mænia, scilicet, vsurpari ex primo illo patrum iure proueniens: vt prius-
quam populus ineat suffragia, patres auctores fiant. Hæc igitur genuina Livij senten-
tia, atque lectio recta, sic vt scripsi, manebit: si locum cuiusdā examinare velis, candi-
de lector. Nec mirum videatur, quod exemplarium vulgatorum fidem loco notato non
sequar: nam macula ibidem insignis contextum verborum omnem, tenebris profun-
dis inuoluens, literis paucis mutatis, eluenda fuit. In antiquis enim libris ita legitur (id
enim ius vi adempta) in alijs nuper editis, quos nostri temporis viri doctissimi quidam
correxere, (idem ius vi ademptum) habetur. In quibus verbis, quæ nihil succi, nil veræ
lucis adferunt Livianæ sententiæ, nil aliud mutauit, quàm illud (id enim vel idem) deci-
sis & transpositis literis pauculis, in (inde) & (ademptum) ablata vna litera in (adeptum)
Et hæc quidem pusilla mutatio quantum lucis adferat, demonstrat ipsa historia legis
Mæniæ, de qua nunc agimus: eaque facit, vt aliarum correctionum adductas rationes
probare nequeam. Tuum erit lector amice, diligentius locum inspicere, atque exami-
nare: meum verò nunc est, pensū reliquū proferre, quod de lege Mænia adhuc residuum
est. Oblique quidem impietatis istam arguere videtur M. Varro in Geminis, quantum
ex paucis eius verbis intelligere possumus apud Nonium Marcellum extantibus hisce:
Sugillare, inquit Nonius, obcludere est. Varro Geminis, contra, lex Mænia est in piera-
te, ne filij patribus luci claro suggillent oculos. Et hæc eruditissimi Hadriani Iunij est
editio, sed necdum clara satis. Age verò, parumper hæc ipsa Varronis verba confidere-
mus, qui videtur in hac Saturā sua legum Romanarum paria quædam recensuisse, tan-
quam geminos inter se comparasse; virtutes atque vitia singularum satyricè non mi-
nus, quàm curiosè ponderasse. Videamus igitur, cur Mænia legem esse in pietate di-
cat. Allegoricòs ne vetat filium familias in clara veri luce fucum facere? mendacio pa-
rentes fallere? An cautum in illa fuit, ne quis mortuo parenti clara die claudat oculos?
Gerræ. Non puto tale quid Mænia lege promulgatum, perlatumve fuisse. Latet tamen
mysterium, ac mendum in verbis: (luci claro) & hoc quidem eluere, illudque declarare,
quoad eius fieri poterit, operæ precium videtur. Quid igitur si pro (luci claro) repona-
mus (luciclaro)? vt sit vocabulum compositum, nunc quidem inter mortuum, cum
alijsque infinitis abolitum, quod tamen olim in vsu fuerit. Qualibus item, tanquam
flosculis

flosculis quibusdam conspargere satyricum argumentum antiquitas solebat, risus con-
citandi causa: vt, scilicet, luciclarium significet facem, aut tædam, quæ tenebras discu-
tit, clarum ostendit, & viam in obscuro monstrat. Clarare namque veteres dixere, sicut
ex Cicerone discimus, qui ex antiquo poëta sic:

Iupiter excelsa clarabat sceptrā columna.

Videtur enim iam dictis verbis M. Varro legem Mænia ironicòs, & falsè perstringe-
re, quòd per eam plebes patribus conscriptis hoc pietatis indulgeat, hoc comodi præ-
bet: ne cogantur comitorum, (quæ sæpius propter dissidia in noctem vsque protraher-
bantur) finem expectare; sed hisce, ante initia suffragia, suam auctoritatem interponere.
Prouisum igitur ista lege fuit, ne filij patres domum per tenebras deducerent, atque eo-
rum oculos luciclaro sugillarent, id est, splendore facis offenderent. Non equidem as-
sentior Nonio Grammatico, cui familiare est, nugari sæpe largiter, sugillare Varronem
ibi pro, obcludere, vt ait, posuisse; nec in vsu ita fuisse, probat exemplis alijs. Vt tamen
in scitiæ culpa Nonium hic leuemus, poterit forsitan error etiā imputari librario cuiusdam
exscriptori inepto, qui verbum significatione vicinum (obcludere) negligenter, ac per-
peram mutauit in (obcludere.) Sugillari namque nil sine læsione potest, obcludi verò
multa possunt. verum nunc ad alia transeamus.

Vi legem Mæ-
nia perstringit
M. Varro

Nonij locum
notatum.

- [P. Pupius. P. f. P. nepos.] Cn. Domitius. * C. f. * // n. Caluinus. // .
C. Fabricius. C. f. C. n. Luscinus. // . [L. Antistius. M. f. M. nepos.]
[L. Liuius. L. f. // n. Denter.] L. Aurelius. C. f. // n. Corta.
[Q. Marcius. Q. f. Q. n. Tremulus.] [L. Publilius. Q. f. Q. n. Philo.]
C. Lutatius. C. f. // n. Catulus. Pater C. Catuli Cos. postea, ac Pontificis
maximi, qui Pœnos nauali proelio vicit, & bello primo finem imposuit.

Quæstores vr bani.

//. // f. // n. // . // . // f. // n. // .

Quæstores militares.

- //. // f. // n. // . M. Claudij }
//. // f. // n. // . C. Nautij }
[M. Fuluius. M. f. L. n. Curuus.] M. Curui consularis ac triumphalis viri
filius, vt annorum interuallum admittit.
[L. Atilius. L. f. L. n. Regulus.] [Cn. Quinctilius. Cn. f. Cn. n. Varus.]
[P. Quinctilius. Cn. f. Cn. n. Varus.]

ANNI. P. R. C. CDLXVII.

Consules.

M. Valerius. // f. // n. Max. Potitus. C. Aelius. * P. f. P. n. * Pætus.

M. VALERIVM, C. Ælium Coss. produnt Cassiodorus & Marianus: Maximum &
Pætum, Cuspiniani tabulæ Potitum & Pætum tabulæ Siculæ Græcæ. Ambo au-
tem Valeriorum cognomina sunt Maximus, & Potitus; quæ huic vni Marco propter ad-
optionem fortasse congruunt, & ad aliorum differentiam sunt imposta. Quatuor enim
M. Valerij Maximi consulares tum erant *συγγενοί*.

Samnites de-
vincti deficiunt
à Romanis.

Samnites societate cum Lucanis, & Bruttij facta defecerunt. Orofius, Liuius, & alij.

Prætor.

//. // f. // n. // .
C. Seruilius. // f. // n. Tuca.

Aediles curules.

//. // f. // n. // . // . // f. // n. // .
P. Cornelius. // f. // n. Dolabella. Max. L. Aemilius. Q. f. Q. n. Barbula.
Aediles

Aediles plebis.

//. // .f. // .n. // . // .f. // .n. // .

L. Papius. // .f. // .n. *Turdus.* [C. Furius. C. f. C. n. Aculeo.]

Tribuni plebis.

//. // .f. // .n. // . // .f. // .n. // .

//. // .f. // .n. // . // .f. // .n. // .

//. // .f. // .n. // . // .f. // .n. // .

//. // .f. // .n. // . // .f. // .n. // .

//. // .f. // .n. // . // .f. // .n. // .

L. Cæcilius. C. f. // .n. Metellus. // . Q. Marcius. Q. f. Q. n. Philippus. // .

C. Genucius. // .f. // .n. Clepsina. [M. Albinus. L. f. L. nepos.]

[M. Plætorius. M. f. M. nepos.] [C. Antius. Sp. f. C. nepos. Restio.]

[A. Trebius. A. f. A. nepos.] [M. Trebonius. M. f. M. n. Flauus.]

[Sp. Mæcilius. Sp. f. Sp. nepos.] [M. Mæcilius. M. f. M. n. Tullus.]

Quæstores vr bani.

//. // .f. // .n. // . // .f. // .n. // .

Quæstores militares.

//. // .f. // .n. // . M. Valerij } coss. in Samnio. Lucanio.

//. // .f. // .n. // . C. Pæti } & Bruttio.

[M. Sempronius. M. f. // .n. Tuditanus.] [M. Metilius. Sp. f. Sp. nepos.]

[M. Foslius. M. f. C. n. Flaccinator.] Consularis viri filius, ex ratione tem-

poris: atque illius qui bis etiam magister equitum fuit.

[C. Fabius. C. f. M. n. Ambustus.]

ANNI. P. R. C. CDLXVIII.

Consules.

C. Claudius. // .f. C. n. Canina. M. Aemilius. // .f. // .n. Lepidus.

Coss. adferuntur à Cassiodoro, & Mariano. C. Claudius & M. Aemilius; in tabulis

Græcis & Cuspiani, Canina & Lepidus. C. Claudium eundem opinor in secundo

consulatu de Lucanis, Samnitibus, & Bruttis triumphasse anno CDXXC. vt monstrat fra-

gmentum Capitolinum, ex quo eius nomen in quantum potui, suppleui. Cognomen hoc

Cannia, Caninia, Cinna, vel Cæcina profertur mēdosè in diuersis auctorum exēplaribus.

C. Claudij cos. cognome ubiq; in auctoribus diuersis deprauatum.

Prætor.

//. // .f. // .n. // .

Cn. Domitius. * C. f. * // .n. Caluinus.

Aediles curules.

//. // .f. // .n. // . // .f. // .n. // .

P. Valerius. // .f. // .n. Læuinus. [T. Geganius. L. f. L. n. Macerinus]

Aediles plebis.

//. // .f. // .n. // . // .f. // .n. // .

[M. Oppius. C. f. C. n. Cornicen.] [Q. Cæcilius. Q. f. Q. n. Metellus.]

Tribuni plebis.

//. // .f. // .n. // . // .f. // .n. // .

// .f. // .

//. // .f. // .n. // . // .f. // .n. // .

//. // .f. // .n. // . // .f. // .n. // .

//. // .f. // .n. // . // .f. // .n. // .

//. // .f. // .n. // . // .f. // .n. // .

C. Fabricius. C. f. C. n. Luscinus. // . T. Coruncanus. Ti. f. Ti. nepos. // .

P. Decius. P. f. P. n. Mus. // . [L. Volumnius. L. f. C. n. Flāma. Violens.]

[M. Titinius. M. f. M. nepos.] C. Fundanius. Q. f. // .n. Fundulus.

[L. Genucius. L. f. L. n. Auentinensis.] [C. Claudius. C. f. C. n. Hortator. // .]

[C. Mænius. C. f. C. nepos.] [P. Curatius. C. f. C. nepos. // .]

Quæstores vr bani.

//. // .f. // .n. // . // .f. // .n. // .

Quæstores militares.

//. // .f. // .n. // . C. Claudij } coss. * in Samnio. Lucaneis.

//. // .f. // .n. // . M. Aemilij } & Brutticis.

L. Cornelius. Ti. f. Ser. n. Lentulus. * Qui. postea. Caudinus. appellatus.

est. * & Cos. de Samnitibus & Lucanis triumphauit.

[L. Papius. L. f. // .n. Maso.] Primi illius L. Masonis ædilitij maior filius,

de quo antè ex Cicerone diximus.

[L. Sextius. L. f. L. n. Lateranus.] [M. Antonius. M. f. M. nepos.]

ANNI. P. R. C. CDLXIX.

Consules.

C. Seruilius. // .f. // .n. Tuca. L. Cæcilius. C. f. // .n. Metellus.

IN Cassiodoro & Mariano sic ferè habentur hi Coss. sed sine cognominibus, quorum

alterum, Tuca, Seruilio ex tabulis Siculis, siue Græcis adiunximus. L. Cæcilium verò

patrem arbitramur fuisse L. Metelli Cos. anno DII. quem tabulæ Capitolinæ L. F. C. N. vo-

cant. Hunc autem anno insequenti (vt in vsu ferè tunc erat) prætorem factum, & à Gal-

lis occisum mox dicemus. Perperam in nonnullis Cassiodori exemplaribus L. Cælius le-

gitur; non diu enim ante Ciceronis tempora Cæliorum familia primum consulatum ad-

cepta est per C. Cælium Caldum, vt Cicero testatur ipse in oratione pro Murena.

Cælij quando primum consules fieri coepit.

Prætor.

//. // .f. // .n. // .

Q. Aemilius. * M. f. * // .n. Papius.

Aediles curules.

//. // .f. // .n. // . // .f. // .n. // .

P. Sulpicius. P. f. Ser. n. Sauerrio. Sp. Papius. Sp. f. L. n. Cursor.

Aediles plebis.

//. // .f. // .n. // . // .f. // .n. // .

C. Genucius. // .f. // .n. Clepsina. L. Aurelius. C. f. // .n. Cotta.

Tribuni plebis.

//. // .f. // .n. // . // .f. // .n. // .

//. // .f. // .n. // . // .f. // .n. // .

//. // .f. // .n. // . // .f. // .n. // .

//. // .f. // .n. // . // .f. // .n. // .

//. // .f. // .n. // . // .f. // .n. // .

Q. Marcius.

Q. Marcius. Q. f. Q. n. Philippus. III. [Ti. Minucius. Ti. f. // n. Augurinus.]
 [Q. Canuleius. Q. f. Q. nepos.] [P. Licinius. P. f. P. n. Stolo.]
 [M. Licinius. C. f. C. n. Caluus.] C. Aelius. * Q. f. P. n. * Pætus. III.
 [L. Domitius. L. f. Cn. n. Ahenobarbus.] M. Claudius. M. f. M. n. Marcellus.
 [P. Mucius. P. f. P. n. Sceuula. II.] [C. Icilius. C. f. C. n. Ruga. II.]

Quæstores urbani.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Quæstores militares.

//. // . // . f. // . n. // . C. Serueilij } Coss. in * Samnio. Lucania.
 // . // . // . f. // . n. // . L. Metelli } & Bruttio *

Ser. Cornelius. // . f. // . n. Merenda. Ex gente Corneliorum patricia Merendas esse, Liuius indicat libro XXI. & idem consulares facti demonstrant; in quibus hic iungitur M. Curio Dentato plebeio. Quem virtutis ergo corona aurea donatum, & Consullem mox factum dicemus.

C. Fabius. * M. f. M. n. * Dorso. Licinus. L. Genucius. // . f. // . Clepsina. Ambo postea ad consulatum peruenerunt; hic plebeius, ille patricius.
 [M. Decius. M. f. M. n. Mus.]

ANNI. P. R. C. CDLXX.

Consules.

P. Cornelius. // . f. // . n. Dolabella. Max. Cn. Domitius. * C. f. * // . n. Caluinus.

CASSIODORVS & Marianus rectè nobis referunt hos Coss. sed Cn. Domitij cognomen ille omittit: hic malè Caluum vocat. Cuspiniani tabulæ Dolabellam & Caluum produnt; Græcæ, Dolabellam & Maximum; nescio quàm benè: nam ea duo cognomina vni P. Cornelio potius videntur conuenire. Cn. Domitium verò hunc alium esse ex magistratum ordine colligimus ab illo, qui repulsam ædilitatis ante viginti annos erat passus. Temporis enim interuallum nimis magnum est. Hunc igitur ad differentiam alterius C. f. appellamus, qui censor postea primus è plebe lustrum condidit. Nominat Coss. etiam Paullus Orofius lib. III, cap. XXI. sed annorum ab Vrbe condita numerus adiunctus menda non caret. Eius verba subscribam, quia ad historiam huius anni pertinent.

Duo Cn. Domitij Caluini in eodem tempore.

Græcè bellum eorum.

Romanorum clades.

Dolabella & Domitio Coss. Lucani, Bruttij, Samnites quoque cum Etruscis & Senonibus Gallis facta societate, cum rediuium contra Romanos molirentur bellum, Romani ad exorandos Gallos misere legatos. Quos cum Galli interfecissent, Cæcilius Prætor ob vlciscendam legatorum necem, & comprimendum multorum hostium impetum missus cum exercitu, ab Etruscis Gallisque oppressus interijt. Septem præterea tribuni militum in ea pugna occisi, multi nobiles trucidati, tredecim milia etiam Romanorum militum illo bello prostrata sunt. Idem D. Augustinus scribit de ciuitate Dei libro III, cap. XVI. sed Prætorem non nominat. Obiter etiam in argumento lib. XII. Liuiani, ob legatos interfectos Gallis, Senonibus bellum indictum, & L. Cæcilium Prætorem cum legionibus cæsum ab hostibus fuisse legimus. Polybius autem libro II. eam cladem nouo exercitu vindicatam esse scribit; & non diu postea Boios etiam Gallos iunctis sibi Etruscis bellum Romanis mouisse, sed ad Vadimonis lacum ad internecionem quasi cæsos fuisse. Quam postremam victoriam P. Dolabellæ Cos. adscribunt D. Augustinus de ciuitate Dei lib. III, cap. XVI. & Eutropius lib. II. Item L. Florus lib. I, cap. XII. Post aliquot (inquit) annos omnes reliquias Gallorum in Etruria ad lacum Vadimonis Dolabella deleuit; ne quis extaret in ea gente, qui incensam à se Romam urbem gloriaretur. Sed miror neminem ex his quos adduxi scribere, P. Dolabellam ex tam præclara victoria triumphasse: Maximi tamen cognomentum ob hanc accepisse, Onufrius opinatur.

Boij Galli ad Vadimonis lacum uicti & profligati.

Prætor.

L. Cæcilius. C. f. // . n. Metellus. Cum imperio extra ordinem missus contra Gallos & Etruscos in proelio occisus est. In eius locum factus est

M. Curius. M. f. M. n. Dentatus.

De L. Metelli Prætoris eade superius ex Orofio, Liuius, & alijs quædam retuli. Polybius lib. II. vbi Italiam describit, eandem narrans historiam non nihil ab alijs discrepat. Ait enim, Arretio à Senonibus Gallis obfesso, Romanos obfidionem amouere cupientes cum L. Cæcilio Prætore cæsos fuisse, & in eius locum suffectum esse M. Curium Dentatum. Qui cum legatos de redimendis captiuis misisset in Galliam, violato iure gentium eosdem occisos fuisse. Nouo itaque exercitu conscripto eam iniuriam vindicatam esse à Romanis, Senones ingenti proelio victos, regione pulsos, & ciuitatem, quam incoluerant, Romanorum coloniam factam, Senamque appellatam. Et Plinius ex M. Catone scribit Senonum nomen tunc in eo tractu funditus interiisse. Ager omnis publicatus est, sed postea lege Flaminia plebi Romanæ viritim diuisus, vt suo loco dicitur. Boios autem Gallos tradit idem Polybius ista Senonum clade territos, & sibi in vicino periculo metuentes eodem mox anno ad arma venisse, & conscripto exercitu, adiunctisque Etruscis bellum etiam Romanis mouisse, sed ad Vadimonis lacum proelio quoque superatos fuisse. At Florus, cuius verba paulò antè citauimus, non tam Boios, quam Senones Gallos ad Vadimonis lacum deletos refert; ne quæ gens scilicet extaret, quæ Romam à se incensam gloriaretur. Senæ quidem coloniam meminit etiam epitome Liuiana libro yndecimo.

Arretium à Gallis Senonibus obfessum.

Senones uicti, & deleti: eorum ciuitas capta Romanorum colonia facta est. Boij Galli.

Sena colonia.

Aediles curules.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

L. Papius. * Sp. f. L. n. * Cursor. [M. Fabius. M. f. M. n. Dorso.]

Aediles plebis.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

[M. Albinus. L. f. L. nepos.] M. Plætorius. M. f. M. nepos.

Tribuni plebis

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
 // . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
 // . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
 // . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
 // . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Ti. Coruncianus. Ti. f. Ti. nepos. III. P. Decius. P. f. P. n. Mus. III.
 C. Iunius. L. f. // . n. Pullus. [M. Fuluius. M. f. L. n. Curuus.]
 [Q. Fuluius. Q. f. M. n. Flaccus.] [L. Atilius. L. f. L. n. Regulus.]
 [L. Atinius. L. f. L. n. Longus.] [C. Plautius. C. f. C. n. Decianus.]
 [Q. Petillius. Q. f. L. nepos.] [M. Trebonius. M. f. M. n. Flauus. III.]

Quæstores urbani.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Quæstores militares.

//. // . // . f. // . n. // . P. Dolabellæ cos. in Gallia. & Etruria.
 // . // . // . f. // . n. // . Cn. Caluini cos. in Samnio. Lucaneis. & Brutticis.

Sp. Furius. // . f. // . n. Purpureo. Auus L. Purpureonis Cos. a. DXLIII. vt Capitolina marmora & ratio temporum indicat. Sic ex iisdem colligitur.

C. Sempronius. M. f. // . n. Tuditanus. Pater M. Tuditani Cos. ac Censoris postea, & ab Ennio poëta tantoperè laudati.

[Q. Lutatius. C. f. // . n. Catulus. Patrus C. Catuli illius, qui bellum Punicum primum confecit.

A. Postumius. L. f. // . n. Albinus. Pater L. Albini, qui postea Cos. Censor & flamen Martialis fuit.

Consules.

C. Fabricius. C. f. C. n. Lucinus. Q. Aemilius. * M. f. * // . n. Papi.

C FABRICIVM, Q. Aemilium legimus apud Cassiodorum & Marianum; in tabulis Græcis, Lucinum & Papum. Nominat eosdem etiam Coss. Val. Max. lib. iv. cap. iv. frugalem eorum paupertatem, & virtutes laudibus prosequens. Sed cognomina ferè passim sunt corrigenda horum Coss. in vulgatis libris: in quibus perperam Lucinus, pro Lucinus (nam à Lusco venit) legitur: & Pappus pro Papi. C. Fabricium ex secundo eius triumpho descripsi. Q. Aemilium patrem, existimant quidam, L. Aemilij Q. f. Cn. n. Papi, ut in tabulis Capitolinis habetur, Cos. DXXV. sed magnum illud LV. annorum inter patris & filij consulatus duos interuallum dubitare nos facit, utque citius M. Papi Dictatoris anno CDXXXI. ex filijs hunc Quintum fuisse existimari possit.

Q. Aemilio Etruria & Gallia, C. Fabricio Samnium cum Lucanis & Bruttijjs prouinciæ obuenisse videntur. Auctor namque Polybius est, postquam ad lacum Vadimonis pugnam cum Etruscis, Boijsque Gallis fuerat, eosdem nouo delectu habito mox rebellasse, victosque iterum pacem petijisse à Romanis, anno ante Pyrrhi in Italiam aduentum tertio; ut ex hoc colligi possit, non Etruscos, nō Boios Gallos priore clade omnino subactos fuisse. Quando item epitome Liuiana paucis verbis (sicut plerumque solet) diuturni belli varios casus comprehendere volens, referat libro XII. res aduersus Etruscos etiam à diuersis Imperatoribus prosperè gestas continere; & Io. Zonaras Tarentinos Etruscorum Gallorumque dein societati contra Romanos se iunxisse scribat. De C. Fabricij Cos. rebus paulo post in eius triumpho latius dicam. Tarentini hoc anno, cum classem prius Romanam diripiissent, occiso etiam præfecto L. Valerio, legatos in super à senatu missos, ut de iniurijs conquererentur, violarunt & pulsarunt. Liuius libro XII. Orosius libro IV. capite I. L. Florus libro I. capite XV. At Valerius Max. libro II. non pulsatos, sed viua a perfos legatos scribit: in quam sententiam vadunt etiam Florus & Zonaras.

Prætor.

M. Liuius. * M. f. C. n. Denter * Drusus. Qui hoc ipso bello Gallico sub Dolabella, forsan, Cos. ducem hostium Drausum cominus trucidando, sibi posterisque suis Drusi cognomen inuenit. Is traditur etiam Propr. aurum ex prouincia Gallia retulisse, Senonibus olim in obsidione Capitolij datum; nec (ut fama est) extortum à Camillo fuisse. Eius * adnepos * ob eximiam aduersus Gracchos operam patronus senatus dictus est, ut hæc memorat Suetonius in Tiberij vita. In vulgatis tamen exemplaribus * abnepos * legitur; qui librorum error videtur esse. Ingens enim temporis interuallum à primo Druso ad patronum vsque senatus non fert ipsum abnepotem fuisse, sed adnepotem benè. Quod si ita se res habent, sanè primi huius Drusi ætas ac prætura in istud incidet bellum, quo cum imperio extra ordinem feliciter res gessit Prætor, seu Proprætor sub Q. Papi Cos. Indifferenter enim isto potestatis nomine, (ut antea quoque indicauimus) sæpe vsi sunt auctores; ut Propr. vel Procos. dicatur is, qui extra ordinem imperium, vel cum magistratu vel sine magistratu obtinet. Nullum enim post illud, cum Gallis Senonibus bellum fuit, quo funditus deletos fuisse demonstrauimus. Iam M. Drusus patronus ille senatus adnepos, ut opinor, huius primi Drusi Cōsul fuit anno DCXLI. Abnepos autem C. Drusus Mamiliani. f. M. n. ut in Capitolinis tabulis appellatur, patroni senatus pater, Cos. fuit anno DCVI. De Druso Mamiliano M. f. primi Drusi pronepote nihil reperio, ut neque de nepote M. Druso, qui Mamilianum adoptauit. Ita nil etiam de primi Drusi filio, qui ad summos honores non peruenere, sicuti nec primus hic Drusus: præturas tamen, atque alios minores magistratus gessisse hos autumo. Ex Suetonij enim verbis id verisimile fit, qui Liuiam gentem octo consulatibus, censuris duabus, triumphis tribus, vna dictatura, ac magisterio equitum duplici honoratam; nec non claram insignibus viris, ac maximè Salinatore, Drusisque. Si igitur tot honores maximos Liuij habuerunt, dubio procul est, quin & plurimi minores magistratus continua quasi serie inter Drusos item fuerint. Quos suis annis ætate congrua interferam, ut stirpis nobilissimæ successum in tam florenti familia non interruptumamus.

Etrusci & Boij
Galli bellis re-
parant.Tarentini contra
Romanos se de-
clarant legatis
eorum violatis,Primus Drusus
unde.
Vox Cælica,
Draus.M. Drusus pa-
tronus senatus
appellatus.
Suetonij locus.Galli Senones
in Italia excissi.Liuiæ gentis
summi hono-
res.

Aediles curules.

// . // . // . f . // . n . // . // . // . // . f . // . n . // .
[Cn. Quinctilius. Cn. f. Cn. n. Varus.] [P. Quinctilius. Cn. f. Cn. n. Varus.]

Aediles plebis.

// . // . // . f . // . n . // . // . // . // . f . // . n . // .
C. Fundanius. Q. f. // . n. Fundulus. [L. Genucius. L. f. L. n. Auentinensis.]

Tribuni plebis

// . // . // . f . // . n . // . // . // . // . f . // . n . // .
// . // . // . f . // . n . // . // . // . // . f . // . n . // .
// . // . // . f . // . n . // . // . // . // . f . // . n . // .
// . // . // . f . // . n . // . // . // . // . f . // . n . // .
// . // . // . f . // . n . // . // . // . // . f . // . n . // .
C. Genucius. // . f . // . n. Clepsina. // . [M. Trebius. M. f. A. nepos.]
[L. Trebius. A. f. A. nepos.] [A. Acutius. A. f. A. nepos.]
[L. Villius. L. f. L. nepos.] [L. Volumnius. L. f. C. n. Flamma Violens. // .]
[Q. Silius. Q. f. Q. n. Nerua.] [C. Pompilius. C. f. C. nepos.]
[Cn. Sicinius. Cn. f. Cn. n. Bellutus.] [M. Titinius. M. f. C. nepos.]

Quæstores vr bani.

// . // . // . f . // . n . // . // . // . // . f . // . n . // .

Quæstores militares.

// . // . // . f . // . n . // . // . // . // . f . // . n . // .
Q. Papi Cos. in Etruria. & Gallia.
C. Lucini Cos. in Samnio. Lucaneis.
& Brutticis.

Q. Ogulnius. L. f. A. n. Gallus. Eius consulatus & dictatura sequentur.

Q. Valerius. P. f. // . n. Falto. Hic pater Q. Faltonis, qui postea Cos. anno DXXV. reperitur in marmoribus Capitolinis.

Ti. Claudius. Ap. f. C. n. Nero. Vnus ex quatuor Ap. Cæci filijs fuit, teste Suetonio, à neruostrate sic dictus, vnde Neronum cognomen manauit in Claudia gente. Quod Sabina lingua strenuus significat, ut auctor est Gellius noctium Atticarum libro XII. capite XXI.

[P. Clælius. Q. f. Q. n. Siculus.]

C. Fabricius. C. f. C. n. Lucinus. Cos. ann. CDLXXI.
de Samnitibus. Lucaneis. Brutticis. QVE. III. NONAS. MART.

An de Etruscis, Gallisque deuictis, & ad pacem petendam compulsis Q. Aemilius Cos. triumpharit, nihil memoriæ proditum inuenio. At C. Fabricium Cos. triumphasse hoc anno, partim ex altero eius subsequenti triumpho, qui secundus notatur in columnis Capitolinis apertè cognoscimus: partim ex literis paucis etiamnum, ut vides, in fragmento earundem extantibus supra triumphum Q. Marcij Philippi anno sequenti ductum. Triumphasse Fabriciū de Samnitibus, Lucanis, & Bruttijjs annotaui, cum ob Liuianæ epitomes verba lib. XII. quibus indicatur eodem hoc tempore aduersus Etruscos, Samnites, Lucanos, & Bruttios aliquot proelijs à compluribus ducibus prosperè pugnatum fuisse: tum quod Valerius Max. lib. I. cap. ultimo scribat, de hac, ni fallor, Romanorum victoria faciens verba, C. Lucinum Cos. Lucanos & Bruttios Thurinam urbem obsidentes Marti dei auxilio & hortatu aggressum, ingenti proelio vicisse quo XX. hostium milia cæsa sunt, & quinque milia capta cum Statio Statilio Imperatore, & viginti tribus militaribus signis. Castra item expugnata & direpta. Postero die cum Cos. inter honorandos iuuenem quæreret vallari corona donandum, cuius virtus in proelio, castrisque hostium opprimendis insigniter excellerat, nec inueniretur: Matrem patrem tunc populo suo adfuisse creditum est. Cui supplicationem magna cum animorum lætitia Fabricij Cos. edicto à laureatis militibus habitam esse refert. Astipulator Valerio in his Ammianus Marcellinus

C. Fabricij pri-
mi triumphus.De quibus po-
pulis trium-
pharit.Thurinæ obsi-
dione lenas
C. Fabricius
Cos
Marti dei au-
xilio castra
hostium ex pu-
gnata.

Aediles

Mars in præliis libro historiarum xxiv. Extimabatur (inquit) Mars ipse, si misceri hominibus numina maiestatis iura sinunt, adfuisse castra Lucanorum inuadenti Luscino. Hocque ideo creditum est, quod congressu flagranti scalas vehens visus formidandæ vastitatis armatus. Postridie cum recenseretur exercitus, præcipuo studio quæsitus reperiri non potuit. cum se vltro offerret, si miles fuisset, memorabilis conscius facti. Eius item victoriæ Plinius meminit libro xxxiv. cap. vi. Fabricium à Thurinis obsidione liberatis donatum statua scribens. Verum is auctor Lucanorum imperatorem Stennium Statilium vocat, nisi ille error librarij sit. Locum superius in C. Ælij tribunatu plebis adduxi. Tam insignis igitur victoriæ triumphum ijs paucis Capitolinorum marmorū literis denotari existimo.

Bruttios Græci βρεττιες, vel βρεττιες appellant. Stephanus de urbibus Brettum Tyrrenorum ciuitatem dicit, cuius incolæ βρεττοι vocantur: regio, & etiã lingua βρεττιες; quemadmodum probat ex Aristophane: Μέλαμα δεινὴ γλώσσα βρεττία παρὰ. Antiochum auctorem adfert, Italiam totam olim Brettiam, deinde Oenotriam appellatam fuisse; sed opinor, qua se magna tum extēdebat Græcia, nempe frequētata antiquitus, & cognita transmarinis Græcis, & verustissima philosophia celebris. Nominis originem adfert Stephanus à Bretto Herculis & Valetiae filio. Latini autem à Lucanis vicinis nomen ijs inditum hoc volunt, & Bruttios appellatos, quasi obscænos, rebelles, & fugitios. Vocabuli eius significatio nunc temporis adhuc apud Italos permanet, vt brutos appellent turpes, & obscænos. Lucanorum verò seruos prius fuisse, & pastores, scribit Strabo lib. vi. & clancularia secessione abiuisse, locaque occupasse, vbi Cosentia eorum metropolis, & Pandosia; quam regionem tenebant Ausones. Duodecim postremò Bruttiorum populos fuisse, Lilius auctor est lib. xxv. Mirum, ex tam obscura origine in tantam potentiam ac multitudinem eos excreuisse, vt Italiae nomen dederint Florentissimam enim gentem hanc ante Romana tempora fuisse in Italia, hinc etiam colligas, quod pulcherrimi operis numismata varia ex quouis metalli genere adhuc temporis extant, & indies reperiuntur in illa parte Italiae, cum titulo ΒΡΕΤΤΙΩΝ. Arque ita per geminum T. T. scribebant hoc nomen antiquitus, non solum Græci, sed etiam Latini; vt indicant cum triumpho Capitolini, tum alia per Italiam marmora. Ceterum per bella postmodum Punica funditus Bruttij interiēre cum nonnullis alijs vicinis populis. Romani enim victores, pulso Annibale, Italia tota denuo potiti, Bruttios, quod primi defecissent, & nimium obstinatè partibus Annibalis fauissent, ad imum proculcabant, & funditus delictos volebant. Itaque factum, vt diutissime coacti fuerint ignominiae causa licitorum viatorum ve ministeria subire, & in torquēdis plebendisque damnatis magistratum iussu seruilem operam explere; vt inde Bruttiani dicti fuerint deinceps serui, vel ministri publici, quicumque apparebant, & seruilia præstabant officia magistratibus in prouinciam euntibus, vt apud A. Gellium legimus, & Festum. Hinc C. Silius Italicus belli Punici lib. xi. populos recensens, qui statim post cladem Cannensem ad Pœnos defecerunt, de his ita cecinit:

*Mox leuis, & sero pressurus facta pudore
Bruttius.*

AVCTORVM LOCA EMENDATA, VEL EXPLICATA

ANNALIVM POPVLI ROM. LIBRO QVINTO.

Diodori Siculi, pag. 324. 329. 332. 335. 338. 340. 345. 358. 362. M. Ciceronis, 324. 375. In tabulis Græcis, 325. 334. 337. 340. 346. 349. 357. 359. 368. 382. 399. 405. 414. Io. Zonarae 327. 348. 368. 407. Vellei Paterculi, 327. 330. 399. T. Lilius, 329. 332. 337. 338. 339. 343. 345. 349. 350. 352. 353. 357. 360. 362. 364. 367. 370. 373. 381. 383. 385. 387. 390. 395. 404. 410. Castiodori, 329. 332. 338. 340. 345. 382. 388. 396. 399. Orosij, 333. 414. Mariani Scoti, 337. 339. 345. 395. 414. Valerij Max. 337. 346. Iulij Solini, 340. M. Varronis, 340. 411. Io. Cuspiniani, 345. Auctoris de viris illustribus, 348. Sex. Pompeij Festi, 360. 404. Ouidij poetae, 361. 365. 366. Pomponij iuriscos. 362. Iulij Frontini, 362. Plutarchi, 365. Plinij, 376. 377. A. Gellij, 377. Eusebij, 395. Nonij Marcelli, 411. Suetonij Tranquilli, 416.

FINIS LIBRI QVINTI.

ITALIIVGA. ROMA.

LIBER VI. ANNAL. POP. ROM.

STEPHANI VINANDI

PIGHI, CAMPENSIS.

PRÆFATIO IN LIBRVM VI.

AD

IUSTVM LIPSIVM BRVXELL.

INGENII DOTIBVS, DOCTRINAEQVE

RARITATE CLARISSIMVM VIRVM.

VM ingenuis literarum studijs occupor, amicissime Lipsi, tute mihi præfenti sæpenuerò præfens ades: quamvis terrarum aquarumque spacijs longissimis semper absis. Haud facile persuades, inquis. Obstat enim non tam *εξουδία* tua Pythagorica, quam pertinax multorum annorum silentium: adeò, vt te meum Tacitum, non Pighium appellare possim. Dic sodes. An ne decennalia Angeronæ, vel tuo Harpocrati vota soluisti iam diu? Vt reor, non negabis, cum iam instent vicennalia. Non equidem nego. Sed vides, mi Lipsi temporum pericula, locorumque impedimenta tibi non minus, quam mihi cognita: quæ me coccyga, seu cuculum imitari volunt, & hinc inter Veterum ruinas in arboris annosæ cauo latitare cogunt, proprijs ex plumis nidamentum congerere, meque contra feras Martiæ brumæ tempestates istas musco folijs congestis tegere atque armare: donec Iustitiæ sol oriens ver placidum Irenes almæ nobis proferat. Interim veteris amicitiae nostræ, tuarumque virtutum memoria & recordatione, dum tua lego, tanquam ambrosia quadam immortalis pascor in hoc meo specu assidue. Quapropter cum nobis vtrisque constet, animum alis suis Platonis, quocunque lubet, permeare: non est, quod me tui, vel te mei memoriam exuisse penitus, existimemus ambo: Meus autem, ita me Deus amet, suis desiderij ac indagacionis pernicipibus alis ad eximium illud tuum pulchrum quam sæpissime fertur, tibi que fit proximus, ægerrime diuellitur, & quavis occasione lubens lubens recurrit. Amori hoc tribue, qui item facit, vt dum hæc scribo, te videam, quemadmodum ad suum Chromatium D. Hieronymus verè ac eleganter. Fuge quid aliud suspicari de meo, quem tibi iam antè perspectum, ac à multis annis notum esse mihi persuadeo. Iam verò quid tuus? quò non vagatur gentium terrarumve? ad quas illustres non euolat pennis præpetibus animas? quæ nunc

Sublimi feriunt vertice sidera.

vt elegantissimi poetæ verbis hoc ferè dicam. Nec est, quod de tuo sagaci atque peruigili quid neges: aurcarum enim alarum illius sonoros ac nobiles

Nn 3 plausus

plausus procul absens audio, longèque persentio ferè singulis semestribus Francorum nudinis: cum trans maria ac montes sese circumcirca rutilantibus alis rotans volat, ut formosos suos videat, & cum ijs conuerfetur. Ceterum hoc mihi inexpectatum, ac in primis mirum accidit: quòd iste tuus sublimipeta, & altiulus Eros ad hæc ima nostra delabi voluerit, ac veterum castrorum inter vepraera quærere formosulum quempiam suum, sæpius redire, & admodum agere familiariter. Non illi graue, sed volupe visum est, Valerium ipsius in sublime raptum coruscantibus alis gentium vbique per sacra Musarum penetralia, & tanquam Ganymeda quendam superum pocillatorem facere *ἢ ἀδανδῶσι μὲν*, ut summi poetæ verbis hoc dicam. O Iuste Iuste, quid non molitur, non peragit puer agilis ille tuus? Quinimo non dubitat me canum ac vetulum, non secus ac ille Siculus Rex Acestes suum Entellum,

cui gelidus tardante senecta

Sanguis hebet, frigent que effæt in corpore vires,

è nostris istis rudibus protrahere in arenam publicam: atque Saturnaliorum ferijs instructum armis non suis producere in amphitheatrum, atque cum fortissimis committere, non ut palmam auferat, sed ut gloriosius occumbat. Trepidus igitur fugitat inuictum tuum *πανδαμάτωρ* pusillus meus Anteros, & circumcursans quæritat Socraticam Sileni vastè barbatam larvam, sub qua tanquam Aiakis septempace clupei tutus latitans me iuuet, tueaturque tuum Eros suo mormoluceo vel procul absterreat, vel exerto per os patulum pugno cum aduersario batuet; sicut in antiquis monumentis Amores ad pugnam instructos atque paratos sæpe spectauimus. Rides affatim mi Lipsi, video, nec non tecum mussare te puto, quod prouerbio dicitur, Ergo larua ne leonem? Scio nihil agit meus, si cum tuo panoplomacho certare velit. Sed ut seriò nunc semel tecum agam, quàm immortales tibi debeam gratias effari difficile est, eruditissime Lipsi, quòd mei tot annorum curriculis à te semper diuulsi memoriam non exueris non solum vnquam, verum etiam publicis in scriptis me inter tuos classicos heroes habere, & recensere velis, qui vix inter capite censos tuos sum habendus. Certè nummum splendens sub aqua vides, & extollis: Pighiumque tuum non è plano veraci, sed è cauo speculo depictum producis in theatrum, & è pumilione gigantem facis. Amoris profectò candidi magnum hoc argumentum in occæcandis minuendisque iudicijs perpetuò sui similis: qui tamen error, tanquam torrens limpidus ex puro fonte profluens, niueo pectori non potest incommodus aut ingratus esse. Ne tu sis igitur vsque

Cultor arenarum vates, cui littus arandum,

ut elegantissimi Ausonij verbis vtar, & ut gratæ voluntatis in te meæ fructum aliquem ex hoc agello nostro semel tandem auferas: accipe librum annalium meorum sextum, Italiugam, scilicet, Romam, quem sub tui nominis tutela prodire in lucem, tibi que dicatum cupio. Fateor equidem, leuidensæ crasso filo munusculum esse tuis indignum profus

Synthesibus, queis gaudet eques, dominusque senatus.

ut poeta cecinit. Verum amor ille tuus erga me serenus semper & candidus, ut mihi haud dubiè persuadeo, huic angulum, vbi condatur, in Musarum tuarum vestiario facilè inueniet. Sub tuo autem nomine & patrocinio potius, quàm cuiusquam alterius, partum hunc meum prodire lucemque adspicere volui:

volui: quia inter alia suggereret argumentum de quæstorij Romanorum prouincijs agitatum olim inter nos non semel, sed leuiter tantum, ut meminisse potes. Nunc verò, quantum studio, diligentiaque consequi, & ex imperij variante statu, magistratum ordine, prouinciarumque successu indagare colligereque potui, plenius à me pertractatum. In quo, quod vereor, situæ expectationi minùs satisfiat, imbecillitatis nostræ, non voluntatis esse puta, quod Cimmeriorum in labyrintho, ut alij ante me plures, viam rectam non inuenierim. Iam verò, quod addam, est denique. Ad quem, quæso, lubentius ibit hæc Italiuga mea, quàm ad amicissimum hospitem suum? Cui melius, certiusque prouinciarum suarum quæstoria committet, quàm IVSTO? sub cuius æquissima bilance Latium priscum, magna que Græcia tota ingenuarum artium suarum aurum, argentum, æs omne pensandum posuere. Cui virtutum thesauros suos, elegantiarumque mundum vniuersum multarum prouinciarum Musæ gaudentes patefaciunt. Ad te igitur venire cupit, mi Lipsi, quam ut excipias, pro tua veteri in me benevolentia, tuearisque aduersus dentatæ linguæ liuidos morsus, si ita merebitur, maiorem in modum rogo. Quod ad operis attinet titulum ac charactera, non est quòd multis tecum agam: ne in siluam, quod aiunt, ligna ferre: vel in excultissimis hortis Iscani tui fatuas fabrorum prandia betas plantare videar. Quare sat mihi visum, argumenti characterisque rationes malè perito priscæ philosophiæ lectori non nihil detegere. Vale, & me, uti soles, ama. Sanctis è Traiana pridie Kal. Ianuarias anni noui ∞. D. XCVIII. quem tibi felicissimum opto.

ITALI-

ITALIIVGAE. ROMAE. LIBRI. VI.

CHARACTER.

LEGIBVS. ATQ. ARMIS. CRESCENS. ITALIIVGA. ROMA.
TELLVRE. IN. STABIL. SVA. MOX. POMOERIA. SVLCAT.

Roma colonia-
tium deducitrix.

ITALIIVGAE libri annalium sexti character ex antiquis marmoribus & nummeis desumptus Roma Martia coloniarum deducitrix est, quemadmodum hac in habitu militari depingi solet. Sextus enim annalium liber ostendit, ut Romani, profligato extra Italiam Pyrrho Rege, Brundisio Tarentoque captis; cum vniuersos Italiae populos ab Arno & Rubicone inter Tyrrhenum, Hadriaticum, Epiroticum, & Siculum maria sitos bello domuissent: hanc regionem omnem sui iuris fecerint, & tanquam heredium quoddam reipublica, Imperijque Romani in quatuor plagas diuiserint, totidemque in his nouas provincias ordinarint; in quas mitterentur quotannis quaestores, qui vectigalia ac omnis generis tributa populis imperata colligerent. Non una quidem lege, conditioneue pari Romanus deuictos atque subactos bello populos in fidem, tutelamque suam recepit, nec pacem omnibus vel precio, vel gratis indifferenter largitus est: sed merita cuiusque ponderans, pœnas pro culpæ magnitudine singulis rependit. Neque enim, ut rectè Flaccus Siculo de conditionibus agrorum scribens ait, erat æquum ijs, qui sepiùs, admissio periurio, rupissent pacem, ac bellum intulissent, idem præstari, quod fidelibus socijs, aut qui leuiter offensus. Igitur census, deletus ad militiam, tributorum, atque vectigalium onera varia diuersimodè victis sunt imposita. Quinetiam vrbes, oppidaque suspectæ fidei, præsidijs firmis tanquam propugnaculis aduersus rebellionem, atque exterorum hostium incursiones, deductis ab Vrbe fidei colonis, munire Romani nunquam destiterunt; tam ad Urbis Romæ reipublicæque securitatem, quàm ad propagandum Imperium. Quem morem ab Urbis origine ex Romuli instituto vel lege Romanus populus, durante Imperio suo, semper obseruauit; qui deuictos hostes

Coloniarum
origo.

Finis.

eam

eam maximè ob causam locis oportunit multare solebat agrorum parte, quanta sibi opus videbatur, uti esset, quod colonis suis ab vrbe in hostium oppida deducendis diuidere posset. Vides igitur hinc ROMAM, non secus ac olim Romulus urbem suam condiderat, Etruscæ religionis ritu, bobus tauro vaccaque iunctis, aratro coloniarum pomeria circumscribere & designare, non secus ac disertè nobis hoc declarat M. Varro de lingua Latina libro quarto: Oppida condebant, inquit, in Latio Etrusco ritu multa, id est, iunctis bubus tauro & vacca interiore aratro circumagebant sulcum. Hoc faciebant religionis causa die auspicato, ut fossa & muro essent munita. Et rursus paullo post ita scribit. Quare & oppida, que priùs erant circumducta aratro, ab orbe, vel vrbo vrbes; & ideo colonie nostræ omnes in litereis antiquis scribuntur vrbes, quòd item conditæ, ut Roma. Et ideo colonie ut vrbes conduntur, quòd intra pomerium ponuntur. Hæc quidem pulchrè Varro. Verùm enim uerò victorijs & virtutum auctoritate potentior factus Romanus, nunquam cessauit proferre sui imperij fines, coloniasque deducere per terrarum provincias in suo latifundio, atque in primis in TELLVRE. STABIL. id est, in ITALIA. Sic enim hanc urbium multarum parentem, solidumque, hoc imperij summi tribunal appellare placuit Romano populo; quemadmodum superba quadam testantur Imp. L. Aurelij Commodi numismata. Qui & alia suæ stoliditatis testimonia in nummis reliquit, in quibus ipse cum claua & leonina pelle Herculis in habitu, bubus aratro iunctis suam tenens pomerium Urbis Romæ videtur circum scribere, & adimpliare: quam suam coloniam, Commodianam, ut & ipse Romanus Hercules conditor appellari cupiebat. Cuius amentie mentionem faciunt historici in eius vita Lampridius & Herodianus. Sed enim haud ociose sunt artis, vel vanæ significationis que visuntur in caractere bouum humanae facies, & caudarum extrema in spicas abeuntia. Quare, ne varijs antiquitatum imperitiores scrupis torqueant, apertius aliquanto hæc exponenda nobis videntur. Non ad Iouis propter Europam in taurum transformati, vel Ionis in vaccam mutata, Minotauri ve fabulas hæc pertinent: sed ad antiquissimum condendarum urbium coloniarumque ritum, de quo iam loquuti sumus; item ad subiugatos totius Italiae populos, sicut in presenti libro narratur. Magno quidem in honore bouillum pecus propter utilitatem & commoda humano generi ex eo prouenientia fuisse apud antiquos, multorum scriptis proditum est. Vulgare fuit etenim bos symbolum non agriculturæ solùm, vel eorum que ex eadem feliciter prouenirent, ut est frugum ac fœtuum copia: verùm etiam ipsius magnæ matris terræ rerum animatarum nutritis, cuius culturam beatam atque propitiã à boue βοῦς & Græci vocant, eandemque bouis opimi figura notare solent, cuius cauda non in crines, sed in spicas exhibat. Talem me vidisse memini Romæ in subterranea Capitolini montis spelunca taurum iustæ magnitudinis, atque artis eximie marmoreum, cui Sol Mithras inuictus Persarum Deus insidens prostrati dorso pettus pugione transfodit. Quo per anagogen indicare videntur, solem cum in tauri signum Aprili mense scandit, terram tumorem aperire, & eius genitalia semina caloris sui radijs producere in propatulum, ad rerum animatarum omnium procreationem, ac nutrimentum. Qui rursus cum in scorpionem Octobri mense declinans transijt, eadem semina viribus amissis in terra penetrantia denovo frigus recludit. Quod scorpium tauri testes circumplexus demonstrat. Iam animalia duo serpens scilicet & canis (sive is vulpes est, haud enim facillè dignoscitur) quæ sanguinis guttas ex tauri vulnere defluentes lambunt; tam aquatilia quàm terrestria animantia terrigenis alimentis vitam suam sustentare designant. Verùm diffusius hæc ex antiquis auctoribus declarare, non huius est loci: sufficit ad rem præsentem, de qua nunc agimus ostendere; bouem semper apud veteres fuisse typum terræ fertilis, & agriculturæ, que duo vitam promouent atque sustentant. Nec magis proprium, vel aptius paradigma posset his accommodari. Bos enim extinctus corpore viuos non solùm nutrit, sed & morte sua vitarum multa milia generat; ut eleganter Ouidius Fastorum primo, ex Protei oraculo canit:

Ritus deducendarum coloniarum Etruscæ.

Pomerij circumscriptio.

Italia tellus stabilis olim appellata. Imperij tribunal solidum. Commodi Imp. stolidi superbia.

Chr. boues humana facie formari in nummis, marmoribus ausi.

Bos olim in honore summo. Bouis symbolus & eius significatio multiplex.

Bouis cauda in spicas desinens.

Sol Mithras bouem fodiens, quid notes.

Scorpium tauri Mithraci testes circumplexus, item serpens & canis, quid.

Bos mortuus vitarum eorum ac nutrimentum.

Obrue

Obrue mactati corpus tellure iuueni,
Quod petis à nobis, obrutus ille dabit.

Iussa fecit pastor, feruent examina putri
De boue, mille animas vna necata dedit.

Idem pulchrè Virgilius Georgicorum libri quarti sine,
Aspiciunt liquefacta boum per viscera toto
Stridere apes utero, & ruptis efferuere costis.

Hinc est quòd à Græcis apes vocantur βάρυδες, item βουαίς, quemadmodum & ani-
ma in generationem prodeuntes appellantur teste Calio Calcagnino. Pergit deinde bouis
etiam significatio, typusque apud antiquos ab agricultura ad ipsum agricolam gnauum,
atque laudatum, qui non morte, sed labore suo humana vitæ necessaria procurat. Anti-
quissimam idcirco legem apud primæuos Italiae populos, nec non apud Græcos fuisse tra-
dunt scriptores; quæ capite damnabat bouicidam non minus, quàm homicidam: adèò vt
æquè sceleratum censeretur, bouem occidere, ac si ciuem quis occidisset. Verùm non de qua-
drupede boue legem istam intellexisse veteres illos Ianigenas, aut gladiuoros Arcades,
Buz ygésve Cecropidas verisimile est; sed de bipede potiùs, vsitata tum loquendi formu-
la, qua seruum operarium agricolam bouem appellabant. Quinetiam in veteri lege nostra
Deum bobus arantibus suos operarios Apostolos comparasse, diuus Paullus testatur di-
cens, Numquid de bobus cura est Deo? an propter nos vtique dixit? quia debet in spe, qui
arat, arare, & qui triturat, in spe fructus percipiendi. Os igitur bobus suis ita trituran-
tibus obligandum non esse, mandabat in lege Deus. Eiusmodi tauros & boues Isaiam Pro-
phetam cap. xxx. mysticòs intelligere, testatur diuus Hieronymus, Apostolos scilicet, &
viros apostolicos, qui euangelico aratro Dei patris agricolæ per orbem terrarum agros Chri-
sti iugo submissi peragrantes sulcant. Suffragatur & Hesychius Hierosolymitanus, ad-
firmans diuinarum scripturarum locis multis bouem pro homine iustitiæ operibus addi-
to poni. Constat itaque symbolicas istas locutiones priscis illis temporibus in vsu frequèti
fuisse, non solum apud Iudæos & Aegyptios; sed vbiq; ferè gentium, non omnino barba-
rarum, vt luce clariùs patet ex sacris Biblijs Platone, Plotino, Iamblichò, Porphyrio, &
alijs diuersis, qui veterum religiones & instituta suis scriptis memoriæ mandarunt. Vt
autem ad boues à Roma subiugatos veniamus, testantur M. Varro in rerum humanarum
libris, & Timeus historicus de rebus populi Romani, vt A. Gellius noctium Atticarum
lib. xi. cap. i. scribit, Italiam, quæ priùs Hesperia vel Oenotria vocabatur, à bobus nomen
habere, quod Græca veteri lingua boues βόες vocitati fuerint. Huic item opinioni astipu-
latur Hesychius Milesius, qui in suo lexico docet Italos, & Romanos, & tauros signifi-
care Græcis: & rectè, cum iam dudum Itali omnes ciuitate donati Romani nominaren-
tur totaque Italia quasi suburbanum quoddam esset urbis Romæ. Cur autem apud
Græcos olim, hoc nomine celebrari cæperint, fabulas quasdam adfert Dionysius Halicar-
nassæus antiquitatum libro primo: sed veras causas ex Varronis & Columellæ de re ru-
stica libris, item ex Plinio, alijs diuersis facillè animaduertimus. Quarum præcipua est sum-
ma regionis fertilitas, pecorum nobilium eximia pulchritudo, ac omnis generis frugum,
quibus vita sustentari potest, propter celi clementiam, elementorum omnium benignam
& amicam temperiem, copia admirabilis: vt numine deum, teste Plinio, videatur electa
quæ sparsa congregaret, regeretque imperia, ritusque molliret barbararum gentium, huma-
nitatem legibus, & institutis suis homini daret, & denique cunctarum gentium vna in
toto orbe patria fieret. Itaque terrarum alumna, quamdiu floruit, deorumque sedes appel-
lari meruit: quam Ianum, Saturnum, Faunum aliosque heroes inhabitasse, & Herculem
aureis suis Hesperidum pomis ditasse, nec non bobus Geryonis purpureis excoluisse fabu-
lantur poëta. Verùm, non tanquam bubulcus, aut ouium pastor hanc intrauit Hercu-
les, vt Dionysius Halicarnassæus censet: sed forti & expedito variarum gentium ac Hi-
spanorum imprimis comitatus exercitu, cuius potentia Cacum, id est, prauum dominum

Bonus agricola per bouem significatur.

Lex antiqua contra bouicidas.

Bos bipes operarius seruus in agris.

Apostoli, & sacerdotes mysticè boues dicti in sacris literis.

Boues à Roma subiugati cur humana facie formati.

Boues, Itali Græcis olim dicti.

Italos, πομαί, & ταύροι. Causa istius nominis.

Italice dotes eximia.

Italia terrarum alumna, deorumque sedes dicta.

Herculis in Italiam beneficia.

tyrannorum in Italia sustulit, Euandrum, ac bonos ab iniurijs liberauit, leges æquas po-
pulis dedit, sacrificia & deorum cultum collapsum restituit, & ampliavit, coloniasque
illustres plures deducens, oppida desertis in locis condidit, vt vult Dionysius. Quicquid
tamen egregium, ac immortalis memoria dignum à quopiam principe viro gestum priscis
illis seculis fuit, cuius nomen temporum obliuione periit, id ipsum Herculi consecrasse poë-
tas & eidem attribuisse, tanquam prudentiæ & fortitudinis typo, multorum est opi-
nio. Boues igitur, quos purpureos, id est, maiestate quadam decoros Herculem canunt
cum pompa & gloria per Italiam duxisse, sunt iustitiæ, pacis, & agricultura studia:
quæ ne prauorum iniurijs semper manerent obnoxia, legibus æquis inter populos consti-
tutis, religioneque deum iniecta, prouisum fuisse, atque ita Cacum ab Hercule, id est, à
bono principe occisum, multaque alia vitiorum monstra sublata fuisse volunt. Et quia
tales Herculei boues rerum omnium, quæ ad hominum vitam felicem faciunt, ciuitatibus
magnam facultatem adferunt, non immeritò beata illa Italia nomen ab his accepit. Quæ
quidem fecundissima mater, quàm diu visum fuit superis, nunquam cessauit sua prole
terrarum orbis prouincias ciuilibus populis multiplicare; & tanquam ex opimi corpore
bouis politicarum apum producere examina, quibuscum aluearia coloniarum suarum
vbique gentium adimpleret. Non igitur ociosè, vel ineptè veteres illi disciplinarum,
atque artium omnium peritia præcellentes bouem senili humana facie decorum, cornibus
pandis & curtis, vultu in super Iouium quid præseferente signarunt in suis numismati-
bus. Quo representare volebant simbolo laudatum ciuitatis ac reipublicæ suæ statum,
cuius caput, consilium scilicet & senatus rationis vel iustitiæ iugum detractare non solet;
corpus reliquum, vel populus ad opera validus non sibi magis, quàm reipublicæ laborat,
pacis atque agriculturæ studio addictus. Cùm igitur in numismate taurus aut bos signa-
tus cornibus non ferox, non cernuus, aut rebellis apparet, pacem atque tranquillitatem
reipublicæ totiusque ciuitatis ostendit. Adiecere veteres plerumque parerga quedam ad
argumentum idem pertinentia, vt in meo Calenorum supra bouem cythara est, æquita-
tem legum atque ordinum concordiam designans. Sub bouis ventre M. litera posita prin-
cipis reipublicæ nomen, cuius auspicijs numisma cufum, vel tale quid aliud notare vide-
tur. In cuius nummi altero latere, formosissimum Apollinis intonsi caput extat, capillis
sub laurea in collum decorè defluentibus: qualem Orpheus ἀνεπὸν βούλω, Pindarus ἀνεπὸ-
ν βούλω, & καί τινος appellat, quasi sine tonsura iubatam. Quibus epithetis poëtarum anti-
stites illi quàm elegantissime solis iubar ac radios elementa temperantes, terræque fructus
quoscumque vitali fomite promouentes descripsere; nec non agitationem & motum
igneum diuini luminis animos humanos illuminantem, & ad rationis opera propellentem
intelligere voluerunt. Et quidem hi effectus à poëtis Apollini tribuuntur, qui inde Phæ-
bus vocatur, & τὸ φῶς καὶ βίος, quòd lumen animis, vitam animatis omnibus præstare
videatur, vnde βιοδῶν in hymnis sacris canebatur. Pastor itaque non ineptè Maroni
in Georgicis & Nomius Græcis appellatur, fingiturque boues pascere, dum cytharam
suam pulsando Musarum choreas ducit, numerosoue calorum harmoniam motu tempe-
rat, elementaque ad generationem adaptat. Quapropter summa cum ratione Nomium
hunc Apollinem in primis coluisse Caleni videntur, sicut eorum testantur numismata cum
Apollinis, & cythara supra bouem posita: cùm Italiae generosissimam incolerent regionem
inter Massicum montem & agrum Falernum celi solisque temperie beatam, ideoque pe-
coris, vini, olei, & omnigenæ frugis nobilitate copiaque præclaram. Similis etiam argu-
menti plures Campania, magnaque Græciæ ciuitatum celebrium nummos alios me vi-
disse memini antiquæ philosophiæ doctrina non minùs excultos. De quibus hic nihil adfe-
ram, quia vereor, me iam nimis diu characteris huius nostri explicatione studiosum lecto-
rem detinuisse atque fatigasse. Ad operis igitur suscepti pensum meum, vt reuocem pe-
dem, necesse est; argumentumque libri huius, vt isti disertationi subnectam, ordo postulat.

Cacus sublat. Euander malo liberatus.

Hercules prudentiæ & fortitudinis typus.

Bonus Hercules pompa per Italiam ducta.

Ab Herculis bobus purpureis Italia nomen, id est, à virtutibus heroicis. Italia mater fecunda, prole sua significauit orbis terrarum prouincias multas.

Bos humana facie cur in numis signatus.

Calenorum nummus.

Apollo intonsus.

Quid significet.

Cur Phæbus dicitur.

Apollo pastor, & Nomius dicitur vnde.

Cur Apollo bonum pastor à Caleni en- tus.

ARGUMENTVM. LIBRI. VI.

ANNALIVM. ROMANOR.

LIBER sextus annorum dumtaxat sedecim exequitur historiam, ab accessione noui belli Tarentini sumens exordium, & exponens, quomodo Romanus domi legum atque virtutum vigore robustior factus Italiae repugnantes populos omnes subplantarit. Et ut Hercules instar non unum Acheloi cornu fregerit, sed totum Italum bouem ceruice cornibusque geminis contusis, prostratum subiugarit, suaque potestatis suo Marte fecerit, tanta cum animi magnitudine & constantia, uti presentata Pænorum auxilia recusat, quamvis multorum hostium armis simul in diuersis locis oppugnaretur; & aduersarij Regis potentissimi amicitiam presentatam non semel repudiarit. Prosequitur autem hic liber, uti bello cum Etruscis nondum confecto Samnites rebellarint, quos Tarentini in suam societatem pellerant; & quomodo Tarentini classe Romanorum direpta, legatisque eorum violatis, se hostes declararint. Explicatque in primis, & conciliat auctorum aliquot locos discrepantes diuersimodè scribentium de anno belli Tarentini primo, quem Capitolini triumphales fasti nobis insinuant Urbis fuisse CDLXXII. quando Consulibus L. Barbula Samnites, & noui hostes Tarentini cum Sallentinis; & Q. Philippo Etruscum bellum prouincia decretæ fuerunt. A Q. Philippo Cos. bellum Etruscum eodem anno confectum, subactis hostibus fuisse testantur iam dicti fasti, & L. Aemilium Barbulam in maiore noui belli materia primum anno sequenti Pro. cos. de Tarentinis triumphum reportasse. Hinc est, quod ab Urbis anno CDLXXII. liber hic sextus ordine consueto memorat magistratum res gestas, quarum hæc ferè summa est. Nouum bellum cum Tarentinis eorumque socijs L. Aemilio Barbula Consuli euenit, qui cum his prosperè septius pugnavit, & Pro. cos. de iisdem triumphauit. Aduersus Pyrrhum Regem, qui cum exercitu & elephantis Tarentinis auxilio in Italiam venerat, circa Pandosiam primus pugnavit P. Valerius Læuius Consul infeliciter turbatus elephantorum inusitata specie militum ordinibus. Post prælium Pyrrhus cum occisorum corpora perlustraret, & Romanorum omnia in hostem versa vidisset, gentis inuictam animorum fortitudinem stupefactus, cepit metuere & venerari. Legio Campana Rhegium missa petentibus ciuibus in præsidium duce Iubellio præfecto rebellis facta, occisis, & profligatis Rheginis ciuibus, urbem occupauit. Censur actus Romæ, & lustrum trigesimum secundum condidit primus ex plebe Cn. Domitius Censor, quo censa ciuium capita CCLXXIIX. ∞. CCXXII. Princeps senatus lectus Q. Fabius Maximus Rullianus. Ti. Coruncianus Consul, Etrusco bello confecto, de Vulsinensibus & Vulcientibus triumphauit. Hinc Tarentinorum antiquitas & potentia prisca declaratur. Pyrrho Regi per legatum Cyneam petenti pax ex Ap. Claudij Caci sententia negata est. Ad Asculum deinde Consules ambo contra Pyrrhum dubio euentu ad noctem vsque pugnarunt: in quo prælio Pyrrhus vulneratus, & P. Decius Consul occisus est. Cum Pænis quarto sædus renouatum. Insidias medici Regem Pyrrhum veneno se sublaturum dato præmio offerentis detexit Consul C. Fabricius cum indicio ad Regem misit; monuitque per literas, ut sibi cauere. Rex ne videretur ingratus, captiuos Romanos sine precio remisit, & denuò pacem ac amicitiam per legatos petijt. Quæ illi, donec Italiam cum exercitu reliquisset, negata fuit. Pyrrhus in Siciliam vocatus à Suracusanis cum magna copiarum parte traiecit; interim Fabricius Consul victis Lucanis, Bruttijs, Tarentinis, & Samnitibus triumphauit. Sequentes Consules Tarentinos, Lucanos, Bruttios, ceterosque coniuratos hostes, continuis cladibus ita persequuti sunt, ut Pyrrhum Regem per legatos reuocare coacti fuerint. M. Curius Dentatus Consul, cum delectum haberet Romæ, & vnus ex tribu Polia citatus ad nomen non responderet, ipsum & bona eius sub hasta vendi-

Italia duobus promontorijs tanquam tantis cornibus proeundiur in mare. Romana magnanimi as. Pyrrhi Epyrotarum Regis amicitiam Romanis recusat. Quomodo bellum inceperunt Tarentini. De anno belli Tarentini primo variè scriptores.

Bellum Etruscum à Q. Philippo Cos. anno belli Tarentini primo confectum.

L. Barbula Cos. victoria de Tarentinis. Pyrrhi Regis in Italia aduersus P. Valerium Læuium Cos. à Pyrrho Rege victus. Romanorum inuictus animus. Legionis Campanæ rebellio. Censur & lustrum Urbis XXXII. Ti. Coruncianij Cos. triumphus. Tarentinorum antiquitas & prisca potentia. Pyrrho Regi pax negatur. Alterum atrox cum Pyrrho prælium. Fædus cū Pænis quarto renouatur. Aequitas & iustitia Romana.

Pyrrhus Rex in Sicilia proficiscitur. Renocatur à Tarentinis. Cind Romanus militiæ de trechanti in bonis suis sub hasta venditur.

vendit. Lustrum condito censa sunt ciuium capita CCLXXI. ∞. CCXXIV. C. Fabricius censor P. Rufinum qui bis Consul, & Dictator fuerat, senatu mouit, quod decem argenti facti pondo possideret. Pyrrhum ex Sicilia reuersum, cum exercitu M. Curius Consul in campis Arufinis extremo prælio vicit, & castris exiit, & Italia expulit. Curius victor primus elephantos captos Romam in triumphum duxit. Cum Samnitibus, Lucanis bellum continuatum. Tarentini interim cum Milone Pyrrhi præfecto, quem in arce cum præsidio reliquerat, varia fortuna dimicauere. Ptolomæus Philadelphus Aegypti Rex missa Romam magnifica legatione sædus ac amicitiam cum populo Romano fecit. Coloniae deductæ Pæstum vel Posidoniam & Cossam. Censur actus & lustrum conditum XXXIV. Tarentini morte Pyrrhi cognita, Pænorum implorauerunt auxilium, qui classem misere Tarentum, titulo quidem contra Milonem Pyrrhi præfectum; tacite tamen, ut Romanorum impedirent victoriam, in quo frustra laborarunt. Nam Milo cum Romanis & L. Papirio Consule paciscens arcem Romanis aperuit, & Tarentini ad deditorem compulsi sunt, quibus classis adempta, & urbis muri diruti; pax tamen libertas ciuibus est à senatu data. Legio Campana Rhegi à L. Genucio Consule obfessa, & tandem capta, securi Romæ percussa est. Cum Umbris & Picentibus bellari cœptum est. Lollius Samnitium obses Romæ fuga elapsus, ex suæ regionis castello munito, nouum moliri bellum latrocinando cœpit, quod Consulum diligentia propediem oppressum fuit. Eodem tempore Romani auctis opibus argenteos nummos primum signare cœperunt: ac deinde multa de moneta cudenda modo, nummorumque pondere, valore, forma, signis, ac notis, diligenter explicantur. Picentibus victis pax data est, & colonie deductæ Ariminum in Piceno, Beneuentum in Samnio; & suffragij ferendi ius Sabinis datum est. Cum Sallentinis & Umbris bella continuantur à Consulibus qui tandem victi, & in deditorem accepti sunt. Sallentini quod Pyrrhum recepissent, & bello iuuissent, victi prælio, atque subacti sunt. Brundisiumque simul captum. Itaque de his ambo Consules M. Atilius & L. Iulius triumpharunt. Cum Apolloniatis sædus ac amicitia iuncta est, quorum legatos ad senatum missos, cum adiles quidam iuuenes pulsassent, capti, atque Apolloniatis dediti sunt, qui deditos sine noxa liberos domum remisere. Censur actus & lustrum Urbis XXXV. conditum est, quo censa sunt ciuium capita CCXXII. ∞. CCXXIV. Quo tempore quæstorum item numerus est duplicatus, uti crearentur quotannis octo. Subacta iam Italia, & accedentibus deditorum populorum nouis vectigalibus atque tributis. Quas ob res etiam nouæ quatuor per Italiam prouincie quæstorie sunt institutæ, uti latius in huius libri fine declaratur.

Census & lustrum Urbis XXXIII. Pyrrhus Rex extremo prælio victus & ex Italia pulsus. Elephantos primum Romam ducti in triumphum. Ptolomæus Aegypti Rex sædus ac amicitiam cum populo Romano fecit. Censur & lustrum Urbis XXXIV. Pæni tacite sædus violant. Tarentini subacti. Legio Campana rebellis capta & punita. Umbricum ac Picens bellum. Argenteus nummus primum Romæ signari cœpit. Coloniae deductæ. Umbris, & Sallentini dediti, & de his Brundisio capto triumphati est. Cui Apolloniatis transfarinis sædus ac amicitia. Censur ac lustrum Urbis XXXV. Quæstorum numerus duplicatus. Quatuor nouæ per Italiam quæstorie sunt institutæ.

O O HÆC

Paullo Orofio, Eutropio, Io. Zonara, A. Gellio, C. Plinio maiore, Corn. Nepote, Pausania, Plutarcho, L. Floro, Iustino, Solino, Lucretio poëta, Næuij poëta, Cassiodoro, Tabulis Græcis, Tab. Cuspiniani, Mariano Scoto, Columnis triumphalibus, Valerio Maximo, Cicerone, Iornande, Marmoribus fastorum Capitolinis, Corn. Tacito, Tabulis aëcis antiquis, T. Liuij, Ennio poëta, Velleio, Ptolomæo, Stephano Byzantio, Nummis antiquis, Seruio grammatico, Horatio poëta, Porphyrione grammatico, Acrone grammatico, Strabone, Virgilio poëta, Sex. Pompeio Festo, Dionysio Halicarnassæo, Pomponio Mela, Polybio historico, Claudio Quadrigario, Quintiliano, Iulio Frontino, Diuo Augustino, M. Varrone, Sospatre, Q. Terentio Scauro, Nonio Marcello, Seneca philosopho, Auctore de viris illustribus, Columella, Eusebio Pamphilo, Carulo Sigonio, Aristophane, Sophocle, Nicandro poëtis, Macrobio. Inscriptionibus marmorum antiquis, Silio Italico poëta, Io. Cauchio, Verrio Flacco, Remao, vel potiùs Timæo historico, Ouidio poëta, Lactantio Firmiano, Iuuenale poëta, Oro Apolline, Aeliano, Aristotele, Ammiano Marcellino, Manilio, Sigismondo Gelenio, Lapo, Biblijs sacris, Iosepho, Phlegonte, Michaële Apostolo, Suetonio, Vlpiano Iuriscos. Theophilo Iuriscos. Dione Cocceiano, M. Catone.

ITALIIV-

ITALIIVGA. ROMA.

LIBER. SEXTVS.

ANNALIVM. ROM. STEPHANI.

VINANDI. PIGHII

CAMPENSIS.

BELLVM. TARENTINVM. ET

REGIS. PYRRHI.

QVO ANNO primùm inceperit bellum Tarentinum inter famosa bella ab omnibus historiæ Romanæ scriptoribus relatum, nō nihil scrupuli est: quòd nullibi Consules annotentur, ab his qui nobis reliqui sunt, & Capitolinis item fastorum in marmoribus desiderentur. Interim (nescio qua forte) contigit, vt annorum numeri apud omnes qui annotarunt, hoc tempus, corrupti libratorum culpa ferè reperiantur. Vt in primis in Orofij lib. IIII. cap. I. quum anno ab Vrbe condita CDLXIII. Tarentinos classem Romanam diripuisse scribit, vnde prima belli origo. Eutropius eodem tempore, quo P. Dolabella cum Gallis debellauit, incepisse affirmat. Nec adeò malè, quando iam tum (vt Zonaras auctor est) cum Gallis, Etruscis, alijsque Romanorum hostibus secretò coniurassent. Gellius libro XVI. capite vltimo, bellum cum Pyrrho Rege sumptum fuisse tradit anno Urbis CDLXX. qua tempestate Epicurus Atheniensis, & Zeno Cittiensis philosophi celebres erant. Id quod Eutropio conueniet, si Tarentinum & Pyrrhi bellum indifferenter pro eodem accipiamus, vt fecisse videntur auctores quidam; sicut Plinius (vt exemplum adferam) vbi ex Cornelio Nepote refert scandalis contactam Romam fuisse vsque ad Pyrrhi bellum, annis CDLXX. Sed vno anno plerumque discrepat, à Capitolinis tabulis, vt sæpe diximus. Item Zonaras, scribens Tarentinos, vt primùm cum Romanis bellum decreuissent, suis viribus diffidentes, Pyrrhum per legatos, & munera accersuisse. Sed ex Atticis Pausaniæ constat Pyrrhum Regem anno belli Tarentini secundo transportasse exercitum in Italiam cum quo P. Lænius Cos. primùm manus conferuit, Orofio, Plutarcho, L. Floro, Zonara, & Iustino auctoribus. Suffragatur item Plinius libro VIII. capite VI. cum ait, Italiam primùm vidisse elephantes Regis Pyrrhi bello, & boues Lucas appellasse in Lucanis visos anno Urbis CDLXXII. qui in Capitolinis fastis est CDLXXIII. Plinio congruit C. Iulius Solinus cap. XXVIII. Elephantes, inquit, Italia anno Urbis conditæ CDLXXII. in Lucanis primùm bello Epirotico vidit, & boues Lucas inde dixit. Item Lucretius poëta non semel elephantes boues Lucas appellat. Et celebre est illud Næuij comici. Atque prius paries locusta bouem Lucam. Sed vt ad Tarentinum bellum reuertamur, ex iam dictis fit verisimile, anni CDLXX. fine classem Romanam direptam à Tarentinis, sub sequenti anno legatos violatos, anno autem CDLXXII. bellum Tarentinum L. Aemilio Consuli decretum fuisse.

ANNI. P. R. C. CDLXXII.

Consules.

L. Aemilius. Q. f. Q. n. Barbula. Q. Marcius. Q. f. Q. n. Philippus.

L AEMILIVM, Q. Marcium Coss. prodit Cassiodorus: Barbulam & Philippum tabulæ Græcæ, & Cuspiniani: L. Aemilium Barbulam, Q. Marcium Philippum Marianus. Ego nomina eorum ex columnis triumphalibus descripsi.

Etrusco bello nondum confecto prouincia Etrusci Q. Marcio obuēnit, L. Aemilio Tarentini simul cum Samnitibus, Sallentinis, alijsque vicinis hostibus; quemadmodum ex columnis triumphalibus & Zonara colligere possumus. Carthaginenses centum ac triginta nauium classem in auxilium contra Tarentinos, ac Pyrrhum Romanis Ostiam vltro

O o 2 m. serunt.

Animo fa-
sus Romani
ducia.

miserunt. Attamen ex S. C. non recepta est oblatio : sed missi ad eorum ducem legatis, qui, actis gratijs, dicerent populum Romanum bella suscipere solere, quæ suo milite gere-
re possent. Auctor est Val. Max. libro III. cap. VII. Iustinus libro XVII. aliquantò tardius hoc accidisse indicat.

Prætor

//. // f. // n. //

P. Sulpicius. P. f. Ser. n. Sauerrio.

Aediles curules.

//. // f. // n. // . // . // f. // n. //

[M. Foslius. M. f. C. n. Flaccinator.] [C. Fabius. C. f. M. n. Ambustus.]

Aediles plebis.

//. // f. // n. // . // . // f. // n. //

[Ti. Minucius. Ti. f. // n. Augurinus.] [M. Claudius. M. f. M. n. Marcellus.]

Tribuni plebis.

//. // f. // n. // . // . // f. // n. //

//. // f. // n. // . // . // f. // n. //

//. // f. // n. // . // . // f. // n. //

//. // f. // n. // . // . // f. // n. //

//. // f. // n. // . // . // f. // n. //

[L. Titius. L. f. L. nepos.] [M. Genucius. M. f. M. n. Auentinensis.]

P. Licinius. P. f. // n. Varus. [M. Aulius. M. f. M. n. Cerretanus.]

[Sp. Icilius. Sp. f. C. n. Ruga.] [Cn. Pupius. Cn. f. Cn. nepos.]

[C. Sempronius. C. f. // n. Gracchus.] C. Marcius. C. f. C. n. Rutilus.

[P. Publius. Q. f. Q. n. Philo.] [T. Popilius. T. f. // n. nepos.]

Quæstores urbani

//. // f. // n. // . // . // f. // n. //

Quæstores militares.

//. // f. // n. // Q. Marcij cos. in Etruria.

//. // f. // n. // L. Barbulæ cos. in Samnio.

Tarentino. & Sallentino.

C. Quinctius. // f. // n. Claudus. P. Sempronius. P. f. P. n. Sophus
Quorum consulatus suo ordine sequentur.

Q. Seruilius. Cn. f. // n. Cæpio. Duorum Geminorum pater, de quibus
Cicero in Lucullo; veluti postea dicemus.

[C. Valerius. C. f. C. n. Potitus. Flaccus.

Q. MARCIUS. Q. F. Q. N. PHILIPPUS. AN. CDLXXII.

COS. DE. ETRVSCIS, K, APRIL.

Victoria de
Etruscis.

Prosperè hoc anno cum Etruscis pugnatum fuisse, & Q. Marcium Cos. triumphasse, ex Capitolinis solummodo fragmentis in tanta historiae eius temporis penuria & incertitudine cognoscimus. Quando nemo, ni fallor, auctorum extat nunc temporis, quorum scriptis hæc bella posteritati exactius sint enarrata. Nihil igitur est quod addam hic amplius; nihil quod ex qualibuscunque libri XII. historiae Liuianae reliquijs certius constet, nisi cum Etruscis æquè ac Lucanis & Bruttijs hoc ferè tempore plures Romanorum duces prosperè pugnasse. A stipulatur item Zonaras, ubi Tarentinos, Etruscorum, Gallorum, Samnitiumque societati se iunxisse scribit; exceptis Tarentinis, ceteros mox ab alijs atque alijs Romanis Coss. deuictos fuisse. E quibus hunc Q. Marcium fuisse autumo. Addit Iornandes, Etrusco bello nondum finito, Tarentinum quoque incepisse.

ANNI.

ANNI. P. R. C. CDLXXIII.

Consules.

P. Valerius. // f. // n. Læuinus. Ti. Coruncianus. Ti. f. Ti. nepos.

P VALERIUM & Ti. Coruncianum Coss. suggerunt Cassiodorus & Marianus: *λεβουλον* καὶ *κουρηνικανιον* tabulæ Græcæ. In cognomine Valerij conueniunt Liuius, Florus, Orosius, & Eutropius, quod per diphthongum expriment Capitolina marmora. Et ratio est, nam à Læuo deriuatur, vt Rufinus à Rufo. In Plutarcho mendosè Albinus vocatur, & in Zonara Lauinius: alij omnes rectè Læuinum appellant, modò diphthongus restituitur librariorum negligentia passim omiſſa. Ti. Coruncianum ex triumphalibus columnis desumpsit. Is cognomen non habuit, est ortus enim obscurè; sed Romæ virtutis ergò per omnes honorum gradus euectus, viam (vt dixi) plebeijs quoque ad pontificatū maximum aperuit: Quo sæculo labor, industria, consilium, & frugalitas in ciuitate florebat, & in precio habebantur. Coruncianos autem Camerio municipio oriundos esse testatur Tacitus in oratione Claudij Imperatoris pro ciuitate Gallorum, item Cicero municipem fuisse dicit in oratione pro Sulla. Ceterum in Planciana Tusculo natum Ti. Coruncianum videtur indicare. Quod mirum profectò. Verba quidem eius sunt hæc: Num aliquando vides Tusculanum aliquem de M. Catone illo in omni virtute principe, num de Ti. Corunciano municipe suo, * num de tot Fabijs gloriari? A tui locus hic vt mutilus, & incorre-ctus meritò notari poterit. Cur enim Camerinum Coruncianum Tacitus, & Claudius Cæsar, cuius adhuc extat oratio tabulis publicis insculpta antiquitus apud Lugdunenses; & Cicero in Planciana Tusculanum diceret, atque Fabios item? Quando constat Fabios cum ipso Romulo Remoque Urbem quasi condidisse, & ab initio reip. inter primos fuisse, ante municipij ius inuentum, & antequam Tusculum Romanis pastoribus aliquo necessitudinis, vel societatis iure iunctū erat. Cui ciuitati in Latio antiquissimæ nihil ante Tarquinij Superbi tempora quicquam cum Romanis commercij fuit; immo tunc principes suos habebat Manilios à conditore suo Telegono Vlyſſis & Circes filio natos. Itaque latet haud dubiè vitium in eo Ciceronis loco difficile, ac nisi sola veterum exemplarium fide corrigendum. Veri tamen sensus coniectura forsitan poterit ita colligi ab historiae peritis, quando Cicero familiarum è vicinis vrbi & antiquis municipijs ortarum mentionem faciat, quæ consulatus, ac curules magistratus Romæ sunt adeptæ, si ita legamus, & verba à librarijs prætermiſſa suppleamus. Num aliquando vides Tusculanum aliquem de M. Catone illo in omni virtute principe, num de Ti. Corunciano municipe suo Camerinum, num de tot Fuluijs Tiburtem gloriari? Nam de Fuluijs plebeijs & obscuris primis, non Fabijs illustribus & patricijs loqui Ciceronem autumo; qui municipio Tibure oriundi videntur. Nam in oratione pro domo sua scribit, ab Hercule perfuncto laboribus sacra didicisse Fuluios.

P. Læuino Tarentini, Corunciano Etrusci prouinciæ obtigerunt: quo tempore Pyrrhus Rex Epirotarum à Tarëtinis in auxilium vocatus venit cum exercitu atque elephantibus in Italiam. Aduersus quem P. Læuinus Cos. non satis prosperè inter Pandosiam & Heracleam ad Sirim amnem pugnauit, elephantorum inusitata facie & insultu turbatis ordinibus. Pyrrho tamen haud incruenta fuit victoria, qui postea sibi cõiunctis Samnitibus, Lucanis, & Bruttijs Campaniam populatus Præneste peruenit Romæ inuadendæ consilio. Sed cum Romæ nouo delectu habito, omnia in armis esse intelligeret, Ti. Coruncianum Cos. occurrere, P. Læuinum à tergo instare: dubitans ne possent ab hostibus circumueniri, in Campaniam retrocessit, atque inde Tarentum. Vnde postea pacem per legatos tentauit, quæ vnus Ap. Claudij Cæci consilio ei negata est. Vide historiam latius apud Iustinum libro XVII. Plutarchum in Pyrrhi vita, Io. Zonaram, L. Florum libro I. capite XVII. Liuij epitomen lib. XII. & XIII. Oroſium, Eutropium, & Pausaniam in Atticis, qui in ea historia nonnihil discrepat ab alijs. Neque poenirebit legisse, quæ Ennius apud Ciceronem in primo de Officijs.

Eodem anno legio Campana Rhegium missa in præsidium D. Iubellio præfecto auctore, occisis ciuibus, eam urbem occupauit. Liuius libro XII.

Cens. // . // . // f. // n. // . Cn. Domitius. * C. f. * // n. Caluitus. Quei primus. de plebe. lustr. fec. XXXII.

Q. Fabius. Q. f. M. n. Max. Gurges.

O o 3

Lustrum

Lustrum urbis
XXXII. à
plebeio condi-
tum.

Lustrum trigesimum secundum hoc anno posui, vt quinquennio distaret à censura C. Fabricij subsequente. Cn. Domitij censoris collega qui fuerit, obscurum nobis est: ipsum verò legimus in epitome Liuiana lib. xiiii. post pacis à Pyrrho oblatae, atque ab Ap. Claudio dissuasæ mentionem, primum è plebe condidisse lustrum, quo censa sunt ciuium cclxxviii. .ccxxxi. quod munus videtur prius apud solos patricios censores auspicio- rum titulo mansisse: licet per annos plus minùs septuaginta plebeijs etiam communi- cata censura iam ante fuisset. Cn. Domitium consularem opinor hunc censorem fuisse, at- que ita prænomen eius corrigendum esse, quod perperam variatur in exemplaribus Liui- anis. Eius, vt dixi, collega non reperitur. Subiungemus igitur ex Onuf. ij. Paneuini conie- ctura nobilem patricium eius temporis consularem, qui etiam Plinio teste lib. vii. cap. xi. princeps senatus fuit postea. Atque is est Q. Fabius. Q. f. Maximus. Gurges. Ait enim ra- ros honores recensens, in vna Fabiorum familia tres continuos principes senatus fuisse: nempe M. Fabium Ambustum, Fabium Rullianum filium, & Q. Fabium Gurgitem nepo- tem. Ex quibus Ambustum, & Rullianum censores antea habuimus. Quare verisimile est, Gurgitem censorem hoc tempore etiam fuisse, cum ferè non nisi ex censorijs hoc tempo- re principes senatus legi soleant. At isto quidem lustro, Q. Fabium Rullianum patrem se- natus principem fuisse continuatum adhuc, ex iisdem Plinij verbis manifestum fit.

Fabiorum rari
honores.

Prætor.

.. .. f. .. n. .. Ex omni iuuentute atque vrba multitudo dele- ctum habuit, nouas legiones conscripsit, atque urbem præsidij firmavit. Plutarchus, Zonaras, & alij iam dicti.

L. Papirius. * Sp. f. L. n. * Curfor.

Aediles curules.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..

L. Cornelius. Ti. f. Ser. n. Lentulus. [L. Papirius. L. f. .. n. Maso.]

* Qui postea Caudinus. *

Aediles plebis.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..

[M. Fuluius. M. f. L. n. Curuus.] [Q. Fuluius. Q. f. M. n. Flaccus.]

Tribuni plebis.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..
.. .. f. .. n. f. .. n. ..
.. .. f. .. n. f. .. n. ..
.. .. f. .. n. f. .. n. ..
.. .. f. .. n. f. .. n. ..

C. Genucius. .. f. .. n. Clepsina. iiii. [Cn. Domitius. Cn. f. Cn. n. Caluinus.]
[C. Atinius. C. f. K. n. Longus.] [C. Plautius. C. f. C. n. Decianus. ii.]
[Q. Petillius. Q. f. L. nepos. ii.] [C. Pætelius. C. f. C. n. Libo Visolus.]
[Q. Appuleius. Q. f. Cn. n. Panfa.] [M. Albinus. L. f. L. nepos. ii.]
[M. Platorius. M. f. M. nepos. ii.] [Q. Anicius. Q. f. .. n. Prænestinus.]

Quæstores vrbaui.

.. .. f. .. n. f. .. n. ..

Quæstores militares.

.. .. f. .. n. .. Ti. Coruncanij Cos. in Etruria.
.. .. f. .. n. .. P. Læuini Cos. in Samnio.

Tarentino. & Sallentino.

Cn. Seruilius. Cn. f. .. n. Cæpio. Duorum Geminorum patruus, atque Cn. Cæ- pionis pater, qui Cos. anno d. fuit, sicut ex Capitolinis tabulis fit verisimile.

Sp. Caruilus. C. f. * C. n. * Max. Ruga. Pater Sp. Caruilij bis Cos. qui primus Romæ diuortium fecit, veluti ex successione temporis colligere est.

M. Atilius. M. f. L. n. Regulus. Bis Cos. & triumphalis postea, qui demum à Pœnis captus vigilando crudeliter necatus est.

L. Pö-

L. Pöblicius. L. f. .. n. Malleolus. Pater duorum Pöbliciorum Lucij & Mar- ci, qui in ædilitate plebis Floralia ludos, & circum instituerunt. Quorum alter Marcus extat Cos. in Capitolinis tabulis.

Prouincia.

L. Aemilius. Q. f. Q. n. Barbula. Procos. Samnium. Tarentum. ac. Sallen- tinos. prouinciam prorogato. imp. obtinuit. Prorogatum Aemilio imperium ex consu- latu fuisse, triumphus eius Capitolinus ostendit; qui mox sequitur, vbi de rebus ab ip- so in prouincia gestis nonnulla explicabimus.

Proquæstore.

.. .. f. .. n. .. L. Barbulae Procos. in Samnio. Tarentino. & Sallentino.

Q. Seruilius. Cn. f. .. n. Cæpio.

Ti. CORUNCANIUS. TI. F. TI. N. COS. AN. CDLXXIII.

De VVLSINIENSIBVS. ET VVLCIENTIB. K. FEBR.

Huius triumphus mentionem auctores, qui ad nostra tempora peruenierunt, fecisse non reperio. Atramen Ti. Coruncanium Cos. belli Etrusci reliquias sustulisse, & res prosperè contra eos hostes gessisse, ex Liuij xiiii. colligimus. Res enim contra Etruscos, Brutios, & Samnites prosperè hoc tempore gestas, ipsum eo libro complexum fuisse docet epitome. Quin aliquantò apertius hoc Zonaras tradit. Pyrrho Regi cum exercitu ad urbem propere- ranti Tiberium Cos. rebus in sua prouincia bene gestis, & foedere Etruscis reddito, ob- uiam iuisse scribens. Hac igitur victoria in dittonem redijisse, atque quicuisse Tusci viden- tur: neque enim vlla belli cum Etruscis mentio postea fit vel in Liuij, vel in alijs historiæ scriptoribus ante vltimum Faliscum.

Bellum Etru-
scum conse-
ctum.

Vulsinenses Vulcientisque Etruriæ sunt populi Faliscis vicini. Proloxæo Voluni vocantur, Plinio Volsinenses, & Volcientes, vt libro iiii. cap. v. legimus; & meminit ibi- dem Cossæ Volciensium, quo Romanorum colonia non diu post deducta est, quemadmo- dum ex Velleio, & Liuij xiiii. percipimus.

Vulsinenses
Vulcientes qui
Cossæ colonia
Rom.

L. AEMILIUS. Q. F. Q. N. BARBULA. AN. CDLXXIII.

PRO. COS. DE. TARENTINEIS. SAMNITIBVS.

ET. SALLENTINEIS. VI. IDVS. QVINT.

L. Aemilio Cos. superioris anni prorogatum fuisse imperium dixi, & ex hoc eius trium- pho liquet, cuius nescio an quisquam auctori faciat mentionem. Ex Zonara res illius su- periore, & hoc anno gestas contra Tarentinos breuiter intelligere possumus. Ipsum agros hostium, scilicet, late vastasse, hostesque in proelium progressos fuisse, vt deinceps impune fuerit Romano prædas agere, & oppida expugnare. Denique cum per hyemem Tarentum aggredi non posset, in Apuliam duxisse exercitum. Interim Tarentini vt Pausanias tradit, suis ac sociorum viribus diffidentes, externi Regis Pyrrhi Epirotarum, quem antea classe contra Corcyæos iuuerant, implorare coacti sunt. Qui hoc anno in Italiam, vt dixi, exer- citum traiecit, & cum Aemilij successore P. Læuino pro Tarentinis belligerare cœpit. De triumpho tamen Aemiliano nihil Zonaras, ad reliquum nempe eius belli festinans. Ta- rentini Stephano ταραντινοί, veluti & Græcis omnibus. Nam urbis nomen ταρας antiquitus fuit, quemadmodum adhuc in antiquis extat numismatibus. In finibus Italiæ sita est, Sal- lentinis proxima. Nomen habuit (vt scribit Seruius in tertium Æneidos Virgilij) à Tara fi- lio Nepruni conditore. Alij à flumine vicino eiusdem nominis volunt appellatam, nonul- li aliam originem adferunt. Iustinus ex Trogo Pompeio lib. iiii. pulchrè narrat, vt eam vr- bem postea Parthenij Spartanorum soboles duce Phalanto, expulsis incolis, occuparint, & amplio- rem, potentio- remque reddiderint. Cuius meminerunt etiam Porphyrio & Acton Horatij interpretes Ode vi. carminum libro ii. de Tarento.

L. Barbula
Pro cos. victo-
ria contra Ta-
rentinos.

Tarentum.
Taras Nepru-
ni filius.

Phalantus Par-
theniorum dux
Tarentum oc-
cupat.

Dulce pellitis ouibus Galefi

Flumen, regnata repetam Laconi

Rura Phalanto.

Floruit aliquandiu ciuitas illa claris ingenio atque eruditione viris, & in primis Pythago- rica philosophia, quæ Platonem, aliosque multos studio literarum celebres viros eò traxit. Sed de eius urbis origine, situ, diuitijs & luxu vide Strabonem lib. vi. L. Florum lib. i. cap. xviii. Proloxæum, Plinium, & alios. Sallentini per geminum ll. scribebant antiquitus Ro- mani, sicut testantur columnæ triumphales. Stephanus item Sallentiam Messapiorū urbem & populum Sallentinū dicit. Cretenses autè origine fuisse, Strabo auctor est, verū à Lycijs prouenisse, scribit Solinus. In quā iuit quoque sententiā Virgilius iiii. Æneidos ita canens

Tarentum Py-
thagorica phi-
losofia cele-
bre.

Sallentinorum
origo.

Et Sal-

Et Sallentinos obsedit milite campos
Lycius Idomeneus.

Situs regionis.

Iapygium promontorium.

A salo vel mari nomen habuisse tradit Sex. Pompeius, quia in salo amicitiam Idomeneus & Cretenses contraxissent. Eorum regio campestris forma peninsula intra Tarentinum agrum & Adriatici maris littus extenditur, isthmo se iuxta Brundisium & Rudias contrahente non amplius quadringentis stadiis lato, sicut Ptolomæi ostendunt tabulæ. In eo est, Iapygium promontorium, quod & Sallentinum dicitur. Regionem Sallentinos campos ob planiciem appellant non solum Virgilius, sed etiam Dionysius Halicarnassæus, & Pomponius Mela. Vide de his plura apud Strabonem libro quinto, Plinium libro tertio, capite v. & xi. & xiv.

ANNI. P. R. C. CDLXXIV.

Consules.

P. Sulpicius. P. f. Ser. n. Sauerrio. P. Decius. P. f. P. n. Mus. In proelio occisus est.

P. Decij Cos. agnomen Pyrrhicum unde.

Fietis in patriam, & contemptus mortis in Decijs.

CONSVLES P. Sulpicium, P. Decium nominat Cassiodorus, Sauerriorem & Murem tabulæ Græcæ. Mariano P. Sulpicius Sauerrio, & P. Decius Pyrrhicus appellantur. Verum nescio correctum ne dici possit Decij cognomen hoc, si modò non agnomen est potius ab euentu mortis suæ, ad differentiam patris ac aui huic adiunctum, quod in bello contra Pyrrhum ceciderit. Habet eosdem Eutropius, sed perperam pro P. Decio Mure, legitur Decius Mummius: quem Cicero Tusculanarum quæstionum libro primo, P. Decij nepotem dicit, qui bello Latino: & filium alterius, qui in proelio contra Gallos & Etruscos semet pro rep. deuouere. Hunc auctorem sequutus P. Decium Cos. in proelio occisum scripsi, quia satis aperte rei eius mentionem facit in Tusculanis, loco iam memorato, his verbis de tribus Decijs scribens: Si mors timeretur, non cum Latinis decertans pater Decius, cum Etruscis filius, etiam cum Pyrrho nepos se hostium telis obieciissent. Atque iterum libro ii. de finibus, magis aperte primi Decij bello Latino se deuouentis mentionem faciens. Quod quidem (inquit) eius factum non esset imitatus quarto consulatu suo filius, neque porò ex eo natus cum Pyrrho bellam gerens Cos. cecidisset in proelio; seque ex continenti genere tertiam victimam reip. præbisset. Ex his Tullij verbis colligere est, P. Decium hunc Cos. in proelio ad Asculum paterno auitoque exemplo pro rep. se deuouisse, mortemque oppetiisse: quamuis Plutarchus, Florus, Eutropius, alijve hoc omnino prætereant Zonaras quidem annalium libro ii. tradit P. Decium Cos. ad deuouendum se paratum fuisse, eamque famam non parum terroris incussisse hostium exercitui. Non tamen scribit ipsum in proelio occubuisse, ut videatur eò necessitatis minimè peruentum fuisse, cum dubio euentu pugna sit dirempta, sicut narrant plures. Sed ad ipsum auctorem te remitto, quem eo loco legisse non poenitebit.

Pax & amicitia Pyrrho negata, quam diu in Italia cum exercitu esset. Ingressus prælium cum Pyrrho ad Asculum.

Fœdus quartum cum Carthaginiensibus.

Eius anni initio ex Ap. Claudij Cæci sententia in senatu Pyrrho pax negata est, cuius conditiones lectica senex in curiam delatus magna oratione confutauit, & discussit; quam decimo septimo post alterum consulatum anno ipsum dixisse scribit M. Tullius in Catone. Consulibus ambobus bellum cum Tarentinis, & Pyrrho Rege decretum est. Ad Asculum dubio euentu ad noctem vsque armis concursus est. Quo è proelio Regem fauicium à satellitibus elatum, quidam memorant: aliqui postridie pugnam iterasse, & elephantorum præsidio vicisse voluat. Vide Zonaram, Eutropium, Orolium libro iii. cap. i. & Iustinum libro xviii. In Liuij epitomis nil aliud habemus lib. xiiii. quam dubio euentu iterum cum Pyrrho pugnatum fuisse, fœdus cum Pœnis quartò renouatum esse, cuius & Polybius meminit.

Prætor.

//. //.

Ti. Coruncanius. Ti. f. Ti. nepos.

Aediles curules.

//. //.

Ser. Cornelius. // f. // n. Merenda. C. Fabius. * M. f. M. n. * Dorso. Licinus.

Aediles

Aediles plebis.

//. //.

[M. Trebius. M. f. A. nepos.] [Q. Silius. Q. f. Q. n. Nerua.]

Tribuni plebis.

//. //.

L. Genucius. // f. // n. Clepsina. [L. Trebius. A. f. A. nepos.]

[P. Sallonius. P. f. P. n. Sarra.] [A. Acutius. A. f. A. nepos. //.]

[L. Villius. L. f. L. nepos. //.] [L. Volumnius. L. f. C. n. Flamma Violens. //.]

[Q. Silius. Q. f. Q. n. Nerua. //.] [C. Pompilius. C. f. C. nepos. //.]

[Q. Manilius. Q. f. Q. nepos.] [Cn. Sicinius. Cn. f. Cn. n. Bellutus. //.]

Quæstores vrban.

//. //.

Quæstores militares.

//. //.

//. //.

C. Fabius. C. f. M. n. Pictor. Cuius pater, ut autumo, templum Salutis depinxerat, ut antea in triumpho, C. Iunij Bubulci diximus ex Plinio, & Valerio Max. Itaque Pictor ille primus duos filios consulares reliquit, ut ex fastis colligimus; hunc, scilicet, Caium, & Numerium Fabium.

D. Iunius. D. f. D. n. Pera. Consulem, & Censorem postea habebimus.

Q. Mamilius. Q. f. // n. Turinus. C. Turini Cos. a. dxiv. pater, ut marmora Capitolina, & ratio temporum subindicant.

Cn. Cornelius. L. f. Cn. n. Blasio. Bis Cos. & Censor deinde sequetur, etiam in tabulis Capitolinis expressus.

ANNI. P. R. C. CDLXXV.

Consules.

C. Fabricius. C. f. C. n. Luscinus. //.

Q. Aemilius. * M. f. * // n. Papus. //.

ANTEA simul Coss. fuerant, ut aperte testatur etiam Cicero de amicitia. Itaque apud hos in Cassiodoro sunt numeri adiungendi: Tabulæ nostræ Siculæ Græcæ Luscinium // & Papum // rectè proferunt. Marianus, C. Fabricium, Q. Aemilium //.

Frequens horum est mentio apud auctores Val. Max. Plutarchum, A. Gellium, & Ciceronem, qui etiam in oratione pro Balbo scribit, cum Heraclensibus Fabricium Cos. Pyrrhi temporibus singulare fœdus icisse. Ex cuius verbis notum fit, Heracleam, hoc anno fœderatam in Italia ciuitatem esse factam. Consulibus ambobus Tarentinum & Pyrrhi bellum prouincia fuit. Cum castra vicina hostibus haberent, transfuga quidam literas à medico Regis attulit, in quibus offerebat venenum se Regi daturum, si præmium daretur. Fabricius misso ad Pyrrhum indicio, per literas admonuit, ut sibi caueret ab insidijs; Romanos virtute non dolo partam victoriam velle. Earum literarum exemplum ex Claudio Quadrigario recitat Gellius lib. iii. cap. viii. Narbat & Plutarchus in Pyrrhi vita. At L. Florus, contra aliorum sententiam omnium à M. Curio Cos. medici insidias Regi detectas fuisse scribit. Ceterum Pyrrhus hoc generoso Coss. facto attonitus, iustitiamque ac virtutem Romanorum admiratus captiuos gratis remisit, & per legatos denuò amiciram petijt. Quæ illi, donec Italiam reliquisset, est negata. Ipse non diu post vocatus à Syracusanis cum magna exercitus parte in Siciliam abiit. Vide de his Zonaram, Iustinum, Pausaniam, Eutropium, Orolium, Florum, Val. Maximum libro sexto, capite quinto, & alios.

Prætor.

Prætor.

//. // . f. // . n. // .
C. Genucius. // . f. // . n. Clepsina,

Aediles curules.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

Aediles plebis.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
[L. Titius. L. f. L. nepos.] [T. Popillius. T. f. // . nepos.]
P. Licinius. P. f. // . n. Varus. [C. Sempronius. C. f. // . n. Gracchus.]

Tribuni plebis.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

[M. Titinius. M. f. C. nepos. // .] [M. Titius. L. f. L. n. Rufus.]
[N. Sextius. N. f. N. n. Sextinus.] [C. Curatius. P. f. P. nepos.]
[L. Furius. L. f. L. nepos.] [T. Veturius. T. f. T. n. Caluinus.]
[T. Minutius. T. f. // . n. Augurinus. // .] [Cn. Domitius. Cn. f. Cn. n. Caluinus. // .]
[M. Aulius. M. f. M. n. Cerretanus. // .] [C. Icilius. Sp. f. C. n. Ruga.]

Quæstores urbani.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

Quæstores militares.

//. // . f. // . n. // . C. Fabricij } coss. in Samnio. Lucaneis,
//. // . f. // . n. // . Q. Papi } Bruttieis. & Tarentino.

Ap. Claudius. Ap. f. C. n. Crassus. Hic ex quatuor Ap. Cæci filijs fuit, con-
sularis, & triumphalis postea.

Ti. Sempronius. C. f. // . n. Gracchus. Pater Ti. Gracchi Cos. an. DXV. vt
ratio temporum, & marmora Capitolina indicant. Antiqua hæc Sempronie gentis
plebeia familia iam ab hoc tempore nobilitari cœpit in ciuitate, trahens originem no-
minis à Sempronio quodam, qui ab euentu natiuitatis difficilis ac tardæ Gracchus est
cognomine dictus. Sic enim florentiore sæculo cognomen hoc scripsere Romani, vt
restantur plures nummi & antiqua marmora. Prisca tamen huius temporis ætas aspi-
rationem omisisse, consonantemque c. non duplicasse testantur item nummorum ac
marmorum tituli vetustissimi. Vsum tamē aliter obrinuisse postea palam est, & astipul-
lantur Grammatici veteres. Causam huius cognominis hanc produnt ex M. Varrone
Sospater, & Q. Terentius Scaurus. Gracus, inquit, negat Varro aspirandum esse,
quoniam à gerendo primus Gracus est vocatus, quod mater duodecim menses cum in
vtero gesserit.

L. Mamilius. * Q. f. M. n. * Vitulus. [T. Clælius. Q. f. Q. n. Siculus.]

C. FABRICIVS. C. F. C. N. LVSCIVS. II. ANN. CDLXXV.
COS. II. DE. LVCANEIS. BRVTIEIS. TARENTIN.
SAMNITIBVS. IDIBVS. DECEMBR.

Prælia cū Pyr-
rho priusquam
abiret in Sici-
liam.
L. Flori locus
suspectus.

Plutarchus alios sequutus annales post detectas Regi Pyrrho à Coss. insidias, amici-
tiamque negaram rursus ad A. sculum scribit. dubio euentu pugnatum fuisse, ad occasum
solis vsque, Regem in brachio vulneratum, eundemque paulò post desperata victoria, &
relicta Italia, cum parte copiarum traicisse in Siciliam. L. Florus item à Curio, Fabricioq;
Coss. ad A. sculum dimicatum fuisse scribit. De Fabricio conuenit cum Plutarcho, de
Curio

Curio nihil apud alios legi; atque in eo capite vitiatum Florum suspicor librariorum cul-
pa historias suomet iudicio corrigere & conciliare volentium. Verùm hæc Plutarchi, &
Flori ferè omnia iam dicta Liuianis epitomis, Zonaræ, Eutropio, & alijs antè ciratis non
congruere, colliger facile, qui auctores conferre volet. Neque hic Fabricij Capitolinus
triumphus indicat, cum Pyrrho, ipsum conflixisse hoc anno; nam nulla eius rei mentio est,
quemadmodum nec in M. Curij triumpho, qui postea sequetur. Eutropius autem post
Regis in Siciliam abitum Fabricium Cos. victis Lucanis, & Samnitibus triumphasse scri-
bit. Eò etiam respiciunt verba, quæ in XII. Liuianæ historiæ epitomis post Pyrrhi in Sici-
liam profectioem narratam legimus. Res præterea contra Etruscos, Lucanos, & Samni-
tes prosperè gestas continet.

Fabricij victo-
ria & trium-
phus de Pyrrho
socijs.

ANNI. P. R. C. CDLXXVI.

Consules.

P. Cornelius. P. f. // . n. Rufinus. // . C. Iunius. C. f. C. n. Brutus. Bubulcus. // .

P. CORNELIVM, C. Iunium Coss. habet Cassiodorus. Rufinum & Bubulcum tabulæ
Græcæ, Zonaras Iunium & Rufinum produnt. Ambo semel antea Coss. fuerant,
quate certum est, in Cassiodoro, & alijs iam dictis numeros desiderari. Rectè igitur Maria-
nus, qui P. Cornelium Rufinum // . & C. Iunium Brutum // . Coss. adfert. Suffragantur
etiam Gellius, & Valerius Max. vt postea docebo. Ceterum qua ratione Rufinus, vt arte
bellica clarus, ita auaritia infamis & odiosus C. Fabricij, qui Cos. comitijs præerat, studio
ad consulatum hunc peruenerit, pulchrè narrat Cicero libro // . de Oratore, cuius verba
refert etiam Gellius libro IV. capite VIII. item Quintilianus libro XII. capite I. Nam cum
Fabricius adnixè proueheret, contra alios competitores non adeò belli peritos, hunc Ru-
finum sibi licet exosum ob vitia, omnibus id mirum videbatur. Is tamen faceret admo-
dum se excusauit, dicens: Non mirum videri debere, difficilibus se temporibus compilari,
quàm vendi malle.

C. Iunius
P. Rufinus
pronexione ad
hunc consulatum.

Consules ambo Tarentinos cum socijs prouinciam obtinuerunt. Samnium collatis
viribus depopulati sunt ab incolis desertum; qui res suas in abruptos montes, auisq;
scopulos contulerant. Vide Zonaram libro // .

Absente Pyrrho
prosequuntur
bellum Roma-
ni Coss.

Prætor.

//. // . f. // . n. // .
L. Cornelius. Ti. f. Ser. n. Lentulus. * Qui postea Caudinus. *

Aediles curules.

[P. Clælius. Q. f. Q. n. Siculus.] Q. Valerius. P. f. // . n. Falto.

Aediles plebis.

[Q. Appuleius. Q. f. Cn. n. Panfa.] [C. Plautius. C. f. C. n. Decianus.]

Tribuni plebis

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

Q. Ogulnius. L. f. A. n. Gallus, [Q. Fuluius. Q. f. M. n. Flaccus. // .]
[Sp. Icilius. Sp. f. C. n. Ruga. // .] [Cn. Pupius. Cn. f. Cn. nepos. // .]
[Q. Pomponius. Q. f. Q. nepos.] [M. Liuius. M. f. // . n. Dentus,]
[M. Fuluius. M. f. L. n. Curuus. // .] [Cn. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Patinus,]
C. Sempronius. M. f. // . n. Tuditanus. [C. Atinius. C. f. Cn. n. Labeo.]

Quæstores urbani.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

Quæsto-

Quæstores militares.

//. // . f. // . n. // . P. Rufini } Coss. in Tarentino. Samnio.
//. // . f. // . n. // . C. Bruti } Lucaneis. & Brutticis.

C. Papirius. L. f. // . n. Maso. Pater C. Mafonis, qui Cos. primus in monte Albano triumphauit, vt marmo ra restantur Capitolina. Eum hoc anno magistratus occepisse, ex annorum interuallo colligere est.

A. Postumius. A. f. L. n. Albinus. Pater L. Albini bis Cos. qui designatus tertium à Gallis Boijs cum exercitu occisus est, initio belli Punici secundi.

Cn. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Max. Centumalus. Patrem habuit consularem & triumphalem, vti suo loco dictum est. Atque filius huius item postea Cos. est factus anno DXXXIV. de quæ Illurijs triumphauit, vt sequetur.

[M. Duilius. M. f. M. nepos.] Maior frater C. Duilij, qui primus naualem de Pœnis egit.

C. Ivnivs. C. F. C. N. BRVTVS. BVBVLC. AN. CDLXXVI.
COS. II. DE. LVCANEIS. ET. BRVTIEIS, NON. IAN.

De hoc triumpho nihil apud alios auctores repperi. Immo Zonaras vtrumque Cos. Samnium vastasse scribit, damniq; non parum, multis Romanorum occisus vel captis, accepisse: cum hostes montium abruptorum præsidio semet tutantes, temerè aggredere'tur. Inde discordiæ nonnihil inter Coss. ortum, cum alter alteri hoc culpæ daret; segregatisq; exercitibus, Iunium partem Samnij vastasse, Rufinum verò Lucanos & Bruttios adfixisse, & Crotonem, quæ defecerat; præsidio Epirotarum recepto, dexteritate & pulchro quodam stratagemate recepisse. Quod etiam narrat Frontinus libro III. Ceterum auctores qui triumphos Capitulos concinnarunt, alios videntur sequi annales; quando C. Iunium de Lucanis, & Brutijs triumphasse scribunt, non P. Rufinum.

Crotonem cepit P. Rufinum.

ANNI. P. R. C. CDLXXVII.

Consules.

Q. Fabius. Q. f. M. n. Max. Gurges. II. C. Genucius. // . f. // . n. Clepsina.

GVRGITEM & Clepsinam proferunt tabulæ Græcæ, Q. Fabium, & C. Genucium Cassiodorus. Q. Fabij Gurgitis hic secundus est consulatus; igitur rectè Marianus Q. Fabium II. & C. Genucium prodit; sic etiam Orosius libro IV. cap. II. Fabio Gurgite II. (inquit) & C. Genucio Clepsina Consulibus, pestilentia grauis urbem, & fines eius inuasit; quæ cum omnes, tum præcipuè mulieres pecudesque corripens, necatis in vtero foetibus futura prole vacuabat, & immaturis partibus cum periculo matrum extorti abortus projiciebantur. Diuus item Augustinus libro III. de ciuitate Dei capite XVII. eius pestilentia meminit. Atque in strage (inquit) tanta bellorum etiam pestilentia grauis exorta mulierum. Nam priusquam maturos partus ederent, grauidæ moriebantur. Vbi se, credo, Aesculapius excusabat, quod archiatrum se, non obstetricem profitebatur. Habet & epitome Liuiana de signo Iouis Capitolini fulmine deiecto prodigium, vbi mutilus locus apparet.

Pestis in urbe grauis.

Aesculapius. Iupiter Capitolinus fulmine deiectus.

Samnium cum Lucanis, & Brutijs sortiti videntur huius anni Coss. qui mox hosteis ita bello grauauerunt, vt Pyrrhum ex Sicilia per legatos reuocare coacti fuerint. Vide Iustinum libro XXIV.

//. // . f. // . n. //

P. Cornelius. P. f. // . n. Rufinus. Dict. // . clauis figendi causa.

//. // . f. // . n. // . Mag. EQ.

C. Aelius. * P. f. P. n. * Pætus.

P. Cornelium Rufinum, quem C. Fabricius censor anno insequenti senatu mouit, bis Cos. & Dictatorem fuisse, testantur omnes, qui eius notæ mentionem faciunt, vt paulò post clariùs patebit. Verum quo anno, vel cuius nam rei causa Dictator creatus, quisve magister equitum fuerit, obscurum nobis est. Coniectant nonnulli non absurda fortasse coniectura, clauis figendi causa factum fuisse ob prodigiosam eius anni pestem, veluti sapius

Dictator clauis figendi causa dictus propter pestem & prodigia.

sapius antea constat accidisse. Quando tamen nihil certi ex auctoribus probatis adferre de ea re possum: in incerto etiam hæc, & alia suis notis distincta relinquere visum fuit. Censuræ Fabricij præponenda est omnino hæc dictatura; an huic tamen anno includi debeat, asserere difficile est.

Prætor.

//. // . f. // . n. // . Ser. Cornelius. // . f. // . n. Merenda.

Aediles curules.

//. // . f. // . n. // . C. Quinctius. // . f. // . n. Claudus. [C. Valerius. C. f. C. n. Potitus. Flaccus.]

Aediles plebis.

//. // . f. // . n. // . L. Genucius. // . f. // . n. Clepsina. [P. Sallonus. P. f. P. n. Sarra.]

Tribuni plebis.

//. // . f. // . n. // . P. Sempronius. P. f. P. n. Sophus [M. Fuluius. M. f. Cn. n. Pætinus.]
//. // . f. // . n. // . C. Atinius. C. f. K. n. Longus. II. [M. Marcius. M. f. M. nepos.]
//. // . f. // . n. // . T. Popillius. T. f. // . nepos. II. [Q. Petillius. Q. f. L. nepos.]
//. // . f. // . n. // . [C. Pætelius. C. f. C. n. Libo. Visolus. II.] [Q. Lutatius. C. f. // . n. Catulus.]
//. // . f. // . n. // . [Cn. Appuleius. Q. f. Cn. n. Panfa.] [L. Allienius. L. f. L. nepos.]

Quæstores vrbanis.

//. // . f. // . n. // .

Quæstores militares.

//. // . f. // . n. // . Q. Fabij } Coss. in Samnio. Lucaneis.
//. // . f. // . n. // . C. Clepsinæ } & Brutticis.

M. Fuluius. Q. f. M. n. Flaccus. Cuius triumphus reperitur in Capitolinis actus anno CDXXCIX. de Vulfiniensibus.

N. Fabius. C. f. M. n. Pictor. L. Iulius. L. f. L. n. Libo. Ambo postea Coss. quorum nomina sic extant etiam exarata in Capitolinis marmoribus.

Cn. Apronius. * C. f. C. n. Limo. * Aedilitius demum ob iniurias legis illatas deditus Apolloniatis.

Q. FABIVS. Q. F. M. N. MAXIMVS. AN. CDLXXVII.
GVRGES. II. COS. II. DE. SAMNITIBVS.

LVCANEIS. BRVTIEIS. QVIRINALIBVS.

De Q. Fabij Gurgitis secundo hoc triumpho nihil memoriæ est proditum ab alijs, quod sciam, auctoribus, quorum scripta ad nostra peruenerunt tempora. Ex Plutarcho tantum, Zonara, & Liuij epitomis colligere est, non cessasse Romanos absente Pyrrho confederatos eius Samnites, Lucanos, & Bruttios bello cõtinuo persequi & subiugare, urbibus expellere, & passim profligare; adeo vt necesse ijs fuerit Pyrrhi reditum ex Sicilia literis sollicitare. Zonaras autem posteaquam narrasset, quibus artibus anno superiore P. Rufinus Cos. Crotonem recepisset, adijcit. Sequenti anno Romanos expeditionem contra Samnium, & Lucaniam suscepisse, & Bruttios bello adortos fuisse; sed nõ nominat Coss. Porro res ibidem gessisse feliciter Q. Fabium Cos. ex solis Capitolinis triùphis cognoscimus.

Bellu cõtinuatum cum Pyrrhi Regis confederatis socijs.

Consules.

M. Curius. M. f. M. n. Dentatus. II. L. Cornelius. Ti. f. Ser. n. Lentulus. * Qui in hoc. hon. Caudinus appel. est *

CONSULVM nomina ex triumphorum fragmento descripti, Cassiodorus M. Curium, & L. Lentulum refert; Dentatum & Lentulum tabulae Graecae, Cuspiniani vero tabulae Dentatum II. & Lentulum, recte. Nam hic secundus M. Curij Dentati consulatus est, sicut & Marianus annotauit; qui M. Curium Dentatum II. & L. Cornelium Lentulum recenset. Nominat Coss. etiam Plutarchus in Pyrrho, & Eutropius lib. II.

Provinciae Coss. fuerunt bellum cum Pyrrho Samnitibus aliisque foederatis. Pyrrhus cum exercitu ex Sicilia reuersus Locros recepit, Rhegium frustra oppugnauit; nam & ipse vulneratus multos etiam ex suis amisit, vt auctor est Zonaras. Plutarchus Regem in Italiam redeuntem a Poenis Mamertinisque primo transgressu valde impeditum, & infestatum fuisse narrat; vulneratum quoque, & duos elephantes cum multis ex exercitu perdidisse. Interea M. Curius Dentatus Cos. Romae, cum delectum haberet, & quidam citatus ex tribu Polia ad nomen non respondisset, bona eius hastae primam subiecit. Inde appellanem tribunos plebis frustra, & ipsum quoque vendidit. quemadmodum scribunt M. Varro in Sene didascalo, citante Nonio Marcello, & Val. Max. lib. VI. cap. III. Liuius lib. XIIII. Qua seueritate obsequentiorem haecus militem, cum L. Cornelio collega ad bellum profectus reuersum ex Sicilia Pyrrhum excepit ad Beneuentum, vt Plutarchus, vt alij vero, in Arusinis Lucaniae campis, vbi extremo, & ingenti proelio eum vicit, castris exiit, & Italia expulit. Haec tertia, vel quarta, vt quidam volunt, cum Pyrrho pugna fuit: qua sine controuersia penes Romanos victoria stetit, & Italiae imperium simul redditum est. Eam describunt Iulius Zonaras & Plutarchus; item Eutropius, Florus, & Orosius.

Cens. C. Fabricius. C. f. C. n. Luscinius. Q. Aemilius. * M. f. * // n. Papus. Lustrum fecerunt XXXIII.

Eodem anno, quo Pyrrhus Italia pulsus (vt apud Zonaram legimus) C. Fabricius, & Q. Aemilius Papus censes facti cum alios equitum, senatorumque Romanorum, tum P. Rufinum, quamvis Dictator, & bis Cos. fuisset, senatu mouerunt; quod decem pondo argentea vasa possideret. Itaque paupertatem Romani non in parum habendo, sed in multum concupiscendo positam putauerunt. Qua de causa magistratibus, aliisque in prouinciam abeuntibus viaticum, & annulus e publico dabatur. Haec ferè Zonaras, Cui suffragatur etiam Liuiana epitome libro XIV. M. Curij de Pyrrho victoriae continuo hanc C. Fabricij censuram subiungens his verbis. Fabricius censor P. Cornelium Rufinum consularem senatu mouit, quod decem argenti pondo facti haberet. Idem scribunt Plutarchus in Sulla, Gellius libro IV. capite V. III. & libro XVII. capite vltimo; item Valerius Max. libro II. capite IX. qui bis Cos. & Dictatorem fuisse asserunt, causamque notae scriptam a censoribus ita fuisse adijciunt. Quod cum comperissent argenti facti mensa gratia decem pondo habere; ideoque malo exemplo luxuriosum & auarum ordine senatorio indignum existimarunt; cum censes ambo in aedibus suis argenti nihil praeter patellam & salinum sacrificij causa haberent, vt pulchre Valerius iam dictus libro III. capite IV. de paupertate laudata. In C. vero Fabricij (inquit) & Q. Aemilij Papi principum saeculi sui domibus, argentum fuisse confitear oportet. Vterque enim patellam deorum causa, & salinum habuit. Sed eo lautior Fabricius quod patellam suam corneo pediculo sustineri voluit. Papus quoque satis animose, qui cum hereditario nomine ea accepisset, religionis causa abalienanda non putauit. Haec Valerius admodum graphicè frugales ac sanctos eius saeculi mores describens. Meminerunt etiam L. Florus lib. 0. primo, capite XV. III. & Seneca ad Lucillum libro XV. ep. XCIX. Fabricius (inquit) diuitias Imperator reiecit, censor notauit. Collegas vero Fabricium Aemiliumque in censura quoque fuisse, non solum Val. & Gellius, libro XVII. expriment, sed etiam Cicero in Laelio de amicitia. Vidimus (inquit) Papum Aemilium C. Luscino familiarem fuisse, sic a patribus accepimus, bis vna Coss. & collegas in censura: tum etiam cum ijs, & inter se coniunctissimos fuisse M. Curium, & Ti. Coruncanium, memoriae proditum est. Demum lustro a censoribus condito, censa fuisse capita ciuium CCLXXI. CCCXIV. Liuiana epitome testatur. Principem vero senatus adhuc remansisse Q. Fabium Rullianum opinari possumus.

Pyrrhus ex Sicilia rediens Rhegium oppugnans vulneratur.

Disciplina militaris exemplum insigne.

Pyrrhus insigni proelio victus, castris exiit, & Italia pulsus.

P. Rufinus senatum mouit, & notam ob auaritiam. Magistratibus in prouinciam abeuntibus viaticum, & annulus e publico datur.

Insignis abstinentia singulari, laudatissima ciuitatis Romanae.

Prætor.

//. // f. // n. // C. Fabius. * M. f. M. n. * Dorso. Licinus.

Aediles curules.

//. // f. // n. // Cn. Seruilius. Cn. f. // n. Cæpio. Q. Seruilius. Cn. f. // n. Cæpio.

Aediles plebis.

//. // f. // n. // [M. Titius. L. f. L. n. Rufus.] [N. Sextius. N. f. N. n. Latèranus.]

Tribuni plebis

Appellati à iuvene quodam Polia tribus militiam ac delectum detrectante, Cos. ac Imperatoris aetignibus se moram non facturos responderunt. Itaque Cos. M. Curius ipsum quoque iuuenem cum bonis subhastatis vendidit; praefatus, non opus esse eociue reipublicae, qui parere nesciret. Valerius Max. libro VI. capite III. Non. Marcellus in Tenebrione.

Milia fugiens, & ad nomen in delectu ciuium non respondens, tenebrione lege Sen. Tullij Regis cum bonis sub hasta venditur.

//. // f. // n. // //. // f. // n. // //. // f. // n. // //. // f. // n. // //. // f. // n. //

M. Atilius. M. f. L. n. Regulus. L. Poblicius. L. f. // n. Malleolus. [Q. Confidius. M. f. M. nepos.] [L. Auicius. Q. f. // n. Praenestinus.] [L. Trebius. A. f. A. nepos. II.] M. Trebius. M. f. A. nepos. II. [L. Lucerius. L. f. C. nepos.] [M. Acutius. M. f. M. nepos.] [L. Volscius. L. f. L. n. Fictor.] Ti. Villius. * P. f. L. n. * Tappulus.

Quæstores vr bani.

//. // f. // n. // //. // f. // n. //

M. Curij Cos. iussu tenebrionis militiam detrectantis corpus, & bona subhastarunt, pecuniamque in ærarium redegerunt. Liuius, & alij supra nominati.

Quæstores militares.

//. // f. // n. // M. Curij cos. in Samnio. & Tarentino. //. // f. // n. // L. Lentuli cos. in Samnio. & Lucaneis. [C. Otacilius. C. f. M. n. Crassus.] M. Otacilius. C. f. M. n. Crassus. Fratres, quorum alter Manius Cos. fuit, & eius nomen extat in tabulis Capitolinis. [L. Quinctius. L. f. L. n. Capitolinus.] [L. Papius. M. f. M. n. Crassus.]

M. CVRIVS. M. F. M. N. DENTAT. IV. A. CDLXXIIX.

COS. II. DE SAMNITIBVS. ET. REGE. PYRRHO.

//. // FEBR.

Hic quartus est M. Curij triumphus, vt volunt fasti Capitolini, & Auctor de viris illustribus. A tramen illius ouatione de Lucanis alij non videntur numerare; vt in primis Plutarchus in Catone maiore, M. Curium post tres honestissimos triumphos in villa habitasse, & agrum fodisse scribens. Item Cicero in dialogo de senectute, vbi de rusticae vitae laudibus disserit. Ergo (inquit) in hac vita M. Curius cum de Samnitibus, & Sabinis triumphasset, & de Pyrrho, consumpsit extremum tempus ætatis. Vt ad historiam porro Curijque triumphum praesentem veniamus, Pyrrho (vt refert Florus) bis castris exuto, bis saucio, & in Graeciam suam fugato; tanta de opulentissimis tot gentibus spolia sunt relata, vt victoriam suam Roma non caperet. Neque enim vllus pulchrior ante eum diem, aut speciosior triumphus in urbem intrauit; quæ nihil nisi pecora Volscorum, greges Sabinorum, carpenta Gallorum, fracta Samnitium arma viderat antea. Tum si captiuos aspiceres, Molossii, Thessali, Macedones, Bruttij, Appuli, atque Lucani occurrebant: Si pompas, aurum, purpura, signa, tabulae, Tarentinaeque deliciae portabantur. Sed nihil lubentius populus

De triumpho M. Curij Dentati.

M. Curius triumphalis agricola.

Pompa triumphalis praeterea.

Elephantes pri-
mum Romam
in triumphum
ducti.
* V. I. fortè re
dunt ex Capi-
tolino in salo-
calculo, qui an-
nus ex Plinio
fuit sequens. As-
qui Consilium
collegia sex ta-
m annis pro-
dunt Pyrrhum
cum Romanis
gessisse bellum.
M. Curij mo-
destia, & ab-
stinentia singu-
lari.

Romanus aspexit, quàm illas, quas timuerat, cum turribus suis beluas; quæ non sine sensu captiuitatis summissis ceruicibus victores equos sequebantur. Hæc ferè ad verbu ex L. Flo- ro, qui eleganter & breuiter hunc triumphum depingere mihi visus est. Romam verò in triumphum deductos primùm elephantos consentit Plinius, * v. i. postquã Italia primùm eos vidit anno, & boues Lucas (vt antè dictum) appellauit. Seneca in super ad Paulinum de breuitate vitæ memorat idem. Primus (inquit) nauali proelio Duilius vicit, primus Curius Dentarus in triumpho duxit elephantos. Eutropius autem cæsa in eo proelio hostium xx. milia dicit, Curium in consularu triumphasse, ac primùm elephantes quatuor Romam duxisse. Zonaras tamen octo fuisse captos, suis annalibus inseruit. Meminit huius etiam triumphu Cicero in oratione pro Murena. M. Curio autem ob ingentia in remp. merita, post tot triumphos, & totius Italiæ imperiũ pop. Rom. fundatum, cum senatus agri iugera quinquaginta decerneret, vel, vt Auctor de viris illustribus, quingenta, cũ domo ad Tifant; aspernatus prerogatiuam, popularis assignationis modum, qui septenum erat iugerum, excedere noluit. Addidit orationem modestia, & continentia sua dignam: perniciosum reip. intelligi ciuem, cui septena iugera non essent satis, quicquid; eo, quod reliquis tribueretur, non esset contentus. Idemque ex præda regia, qua exercitum, urbemque ditauerat, nihil attigit, præter guttum faginum sacrificij causa seruiturum. Hæc apud Columellam libro i. Val. Max. libro iv. cap. 111. Plinium lib. xvi. cap. xxxviii. & lib. xviii. cap. 111. & Auctorem de viris illustribus cap xxxviii. qui nonnihil ab alijs discrepat.

L. Cornelius. TI. F. SER. N. LENTVL. AN. CDLXXIIX.

Caudinus. COS. DE. SAMNITIBVS. ET.

Lucaneis. K. MART.

Præter Capitolini marmoris paucas has reliquias nihil de hoc triumpho habemus; apud alios enim auctores vix vlla est mentio victoriæ, tanto minùs triumphu. M. Curij enim insignis de Pyrrho victoriæ, & amplissimus triumphus L. Lentuli collegæ res gestas forsitan obscuriores reddidit. Ex Plutarcho dumtaxat colligere est. L. Lentulum Cos. in Samnio, & Lucania bellum gessisse, cum Pyrrhus à M. Curio collega proelio vinceretur. Refert enim, Pyrrhum misisse partem exercitus in Lucaniam, vt alterum impediret Cos. ne Curio iungeretur. Plinius item lib. xxxiii. cap. 11. haud paruam L. Lentuli Cos. in Samnio fuisse victoriam, subindicat his verbis. L. Lentulus Cos. auream coronam ex præda dedit Ser. Cornelio Merendæ * Samnitium oppido capto Equidem vix dubito, quin nomen oppidi ibidem in Plinio libratorum culpa perierit: quod Caudium fuisse suspicor, ob Lentulorum agnomen familiare Caudinus: quod huius etiam filijs duobus L. & P. Lentulis adscribi videmus in tabulis Romanis tam magistratuum quàm triumphorum anno xvi. xvii. & xix. post B. A. deo vt mihi fermè videatur pater hoc bello adeptum sibi, posterisque illud agnomen v surpassè, ob veteris ignominie memoriam abolitam, vltimè Caudio expugnato, vel diruto. Adiuuat coniecturam nostram, quod ex fragmento triumphu huius præter Lentuli, cognomen alterum desiderari, facillè videamus; quod non aliud fuisse opinor, quàm Caudinus; quando illud idem obtinuerunt & filij.

L. Lentulum
Cos. Samnites
& Lucanos
ingens prælio
ad Caudium
viciisse.
Plinij loc. mi-
nimum deest fortè
Caudio.
Caudinus ag-
nomen inter
Lentulos vnde
primùm.
Deest agnomen
Lentuli in mar-
maris Capito-
lini fragmento.

ANNI. P. R. C. CDLXXIX.

Consules.

M. Curius. M. f. M. n. Dentatus. III. Ser. Cornelius. // f. // n. Merenda.

SER. Cornelium & M. Curium Coss. adfert Cassiodorus, Dentatum II. & Merendam stabulæ Græcæ. Verùm hic III. est Dentati consularus, quemadmodum ex superioribus constat, atque etiam ex Mariano Scoto, qui Ser. Cornelium, & M. Curium III. prodit Coss. Continuatum Curio honorè verisimile est ob remp. rectè superiore anno domi forisq; administratâ: Ser. Merendam ob fortitudinis meritũ consularu honoratũ, nam eundem esse existimo, què L. Lentulus Cos. paulò antè corona aurea donarat, sicut ex Plinio docuimus.

M. Curio cur
continuatũ ho-
nor fuerit.
Cum Pyrrhi
socijs bellatum.
Tarentinorum
dissidium cum
Milone Pyrrhi
præfecto què in
arce reliquerat.

Nihil ferè certi est de Coss. prouincijs, Samnitium, Bruttiorum, Lucanorumve bello, quod cum ijs populis continuatũ absente etiam Pyrrho fuisse, docet epitome Liuiana. Tarentini quidem à Pyrrho destituti tunc à Romano bello quieuisse videntur: immo (vt Zonaras obiter memorat) cum præsidio Pyrrhi, quod, tanquam rediturus, Milone præfecto reliquerat in arce, venisse in dissidium, & aliquandiu varia fortuna dimicasse.

Prætor.

//. // . // . f. // . n. // .
L. Genucius. // . f. // . n. Clepsina.

Aediles

Aediles curules.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

C. Fabius. C. f. M. n. Pictor. Cn. Cornelius. L. f. Cn. n. Blasio.

Aediles plebis.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Q. Ogulnius. L. f. A. n. Gallus. P. Sempronius. P. f. P. n. Sophus.

Tribuni plebis.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

D. Iunius. D. f. D. n. Pera. Q. Mamilius. Q. f. // . n. Turinus.

[M. Minucius. M. f. // . n. Fessus.] [M. Titinius. M. f. C. nepos. III.]

[C. Curatius. P. f. P. nepos. II.] [P. Furius. P. f. P. nepos.]

[Q. Papius. Q. f. // . n. Turdus.] [T. Veturius. T. f. T. n. Caluinus.]

[C. Minucius. C. f. C. n. Augurinus.] [C. Minucius. // . f. // . n. Rufus.]

Quæstores vr bani.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Quæstores militares.

// . // . // . f. // . n. // . M. Curij } Coss. in Samnio, Bruttieis,

// . // . // . f. // . n. // . Ser. Merendæ } & Lucaneis.

Ap. Claudius. C. f. Ap. n. Caudex. Fratrem Ap. Cæci fuisse testantur Gellius, & Auctor de viris illustribus. cap. xxxviii. & Fasti Capitolini id ipsum demonstrant.

Rationem noui cognominis reddit pulcherrimi Seneca de breuitate vitæ. Caudicem idcirco vocatum fuisse, quod primus per mare Romanum exercitum ex Italia transfretauit in Siciliam paruis nauiculis, quas caudices appellabant antiqui.

Cur Ap. Clau-
dius Caudex
sic appellatus.

Q. Mamilius. Q. f. M. n. Vitulus. Consulẽm postea sic reperimus in Capitolinis tabulis descriptum.

[L. Sempronius. L. f. A. n. Atratinus.]

L. Flaminius. // . f. // . n. Chilo. Cuius extant antiquissimi denarij bigati, cui cum esset IIII. vir primus standi argenti, de quibus paulò post suo loco latius agemus.

ANNI. P. R. C. CDXXC.

Consules.

C. Fabius. * M. f. M. n. * Dorso. Licinus. C. Claudius. // . f. C. n. Canina. II.

ALTER Coss. in ambiguo est, nam mirè variatur apud auctores. Cassiodorus C. Fabium, & C. Claudium nominat: Velleius Fabium Dorsonem, & Claudium Caninam. Sed Eutropius C. Fabricium Luscinum, & C. Claudium Caninam Coss. memorat; cui accedunt Græcæ & Cuspiniani tabulæ, Luscinum & Caninam suggerentes, item Marianus Scotus, qui C. Fabricium, C. Claudium Coss. adducit. Error in annalibus posset videri inductus ex similitudine nominum Fabricij & Fabij; item cognominum Luscini & Licini. Nam hoc in Fabia gente etiam fuisse constat, & paulò post fasti consulares demonstrabunt. C. Caninam antea Cos. habuimus anno CDLXIX. Erit igitur hic eius secundus cõsulatus.

Error ex simi-
litudine nomi-
num natus in
auctorum ex-
emplaribus.
Ptolomæus Phi-
ladelphus Aeg-
ypti Rex per
suos legatos
Romam missos
Alexandria fac-
tus ac amicitia
cum senatu ac
populo pepigit.

His Coss. vt auctor est Eutropius, legati Alexandrini à Ptolomæo Aegypti Rege missi, petitam amicitiam obtinuerunt. Scribit idem Eusebius in Chronico, nec non Zonaras libro annalium II. addens Romanos ea Regis comitate delectatos vicissim legatos misisse; qui magnificè ab eo donati, munera Romam redeuntes in ærarium tulere. Sed senatus regie liberalitati locum dans munera ipsos habere iussit. Pulchrè hæc etiam Valerius Max. libro IV. cap. 111. narrat, vbi legatorum Romanorum nomina quoque recenset: quorum princeps

princeps Q. Fabius Gurges bis Cos. fuerat, bisque triumpharat. Alij duo adilitij, ac vnus quaestorius, sicut ex sequentibus eorum consularibus colligere est. Fratres enim fuisse duos hos Fabios Pictores Caium & Numerium ex tabulis Capitolinis paulò post luce clariùs constabit: quorum Caius cum Q. Ogulnio Cos fuit anno CDXXCIV. Numerius triennio postea. Sed quia principum virorum eius sæculi sanctissimos mores, probitatem, & abstinentiam, reipublicæque amorem accuratè repræsentet Valerius, eius verba adducere hic non pigebit. Q. Fabius Gurges C. N. Fabij Pictores, Q. Ogulnius legati ad Ptolomæum, Regem missi, munera quæ ab eo priuatim acceperant, in ærarium, & quidem priùs, quam ad senatum legationem referrent, detulerunt: de publico, scilicet, ministerio nihil cuiquam, præter laudem benè administrati officij, accedere debere iudicantes. Iam illud humanitatis senatus, & attentæ maiorum disciplinæ indicium est: data sunt enim legatis, quæ in ærarium repositæ non solum patrum conscriptorum decreto, sed etiam populi permisso, eaque legatis quaestores promptè vniciuique distribuerunt. Ita in iisdem Ptolomæi liberalitas, legatorum abstinentia, senatus ac pop. Rom. æquitas debitam probabilis, facti portionem obtinuit. Non præterijssè hanc legationem Liuium cognoscimus ex paucis lib. xiv. verbis hisce, quibus in epitome huius anni historia attingitur, eaque sunt hæc. Cum Ptolomæo Aegypti Regi societas iuncta est. Sextilia virgo Vestalis damnata incesti, viua defossa est. Coloniarum deductæ Possidonia & Cossa. Orolius item, Sextilia Vestalis damnationem refert libro quarto, cap. 11. De colonijs autem iam dictis ita Velleius. At Cossa & Pæstum deductæ abhinc annos ferme trecentos Fabio Dorfone, & Claudio Camina Coss. Cossam Volciensium fuisse, superius ex Plinio dixi; Pæstum autem esse Possidonium, declarat idem auctor libro tertio, cap. v. vbi Lucanorum vrbes enumerat. Oppidum Pæstum (inquit) Græcis Possidonia appellatum.

Abstinentia legatorum populi Romani.

Æquitas senatus ac populi Romani.

Sextilia virgo Vestalis viua defossa. Possidonia & Cossa coloniarum.

Prætor.

Prætor. // // // f. // n. // C. Quinctius. // f. // n. Claudus.

Aediles curules

// // // f. // n. // // // // f. // n. // [T. Clælius. Q. f. Q. n. Siculus.] Ap. Claudius. Ap. f. C. n. Crassus.

Aediles plebis

// // // f. // n. // // // // f. // n. // [M. Fuluius. M. f. Cn. n. Pætinus.] Q. Lutatius. C. f. // n. Catulus.]

Tribuni plebis

// // // f. // n. // // // // f. // n. //
 // // // f. // n. // // // // f. // n. //
 // // // f. // n. // // // // f. // n. //
 // // // f. // n. // // // // f. // n. //
 // // // f. // n. // // // // f. // n. //
 L. Mamilius. * Q. f. M. n. * Vitulus. [M. Aquilius. M. f. C. n. Florus.]
 [M. Iuuentius. M. f. M. n. Thalna.] Sp. Caruilius. C. f. * L. n. * Max. Ruga.
 [Q. Aulius. Q. f. M. n. Cerretanus.] [L. Aelius. L. f. L. n. Pætus.]
 [L. Pomponius. Q. f. Q. nepos.] [M. Pomponius. M. f. M. n. Matho.]
 [Cn. Flauius. Cn. f. Cn. nepos.] [Cn. Fuluius. Cn. f. Cn. n. Pætinus. //.]

Quæstores vr bani.

// // // f. // n. // // // // f. // n. // Legatis Romanis munera à Ptolomæo Aegypti Rege donata, & in ærarium delata ex S. C. & populi iussu ipsi reddiderunt. Val. Max. lib. 1v. cap. 111.

Quæstores militares.

// // // f. // n. // C. Fabij } Coss. in Samnio. Lucaneis.
 // // // f. // n. // C. Claudij } Brutticis. & Sallentino.
 M. Cor-

M. Cornelius. // f. // n. Cethegus. Auus C. Cethegi. Cos. anno DLVI. velut temporum ratio, & Capitolina marmora significant.
 T. Manlius. T. f. T. n. Torquatus. T. Capitolini Torquati filius, qui Cos. anno CDLIV. fuit; & pater T. Torquati bis Cos. & Censoris postea, qui de Sardeis triumphauit, & Ianum 11. clausit, sicut ex temporum ratione colligimus.
 T. Otacilius. C. f. M. n. Crassus. Consulem ita describunt Capitolina marmora.
 [Q. Ogulnius. Q. f. A. n. Gallus.] Filius Q. Ogulnij illius quem antea tribunum plebis, atque ædilem habuimus.

C. Claudius. // F. C. N. CANINA. ANN. CDXXC. COS. 11. de LUCANEIS. SAMNITIBVS. Brutticisque. QVIRNALIBVS.

Triumphatum quoque hoc anno fuisse, & res prosperè in Samnio gestas esse à C. Canina Cos. ex his solis reliquijs Capitolinorum marmorum manifestum fit. Quibus respondere dumtaxat videntur Liuianæ epitomes lib. xv. verba hæc. Res præterea contra Lucanos, Samnites, & Bruttios feliciter gestas continet. Aliud quod adferam in tanta historiarum eius temporis inopia non habeo.

ANNI. P. R. C. CDXXCI.

Consules.

L. Papirius. L. f. Sp. n. Cursor. // Sp. Caruilius. C. f. C. n. Maximus. //

CASSIODORVS Coss. suggerit L. Papirium Curforem, & Sp. Caruilius: tabulæ Græcæ Curforem, & Maximum. Ambo quidem Coss. fuerunt iterum hoc anno, quapropter tabulis & Cassiodoro numeri vtrinque adiungendi sunt. Ego nomina ex ante actis eorum magistratibus descripsi. Meminit Coss. etiam Frontinus de aquæductibus, licet malè ibidem Sp. Caluissius legatur pro Caruilius. Item Liuius libro xxv. scribit, Papirium & Caruilius Coss. aduersus Samnites, Bruttiosque, & Lucanum cum Tarentino populum declaratos esse.

Consulibus itaque Tarentini cum Samnitibus, Lucanis & Bruttijjs prouinciæ decretæ, qui bellum Samniticum quod per annos LXXI. durauerat, confecerunt, & Tarentinos insuper ad deditionem coegerunt. Quibus pax & libertas data est, vt Liuius auctor. Et hac quidem victoria, debellatis etiam paulò antè Etruscis, & Gallis, Italiae magna pars in potestatem Romanorum redacta est. Sed vide Zonaram, Orolium, & alios.

Samniticum bellum LXXI. annorum hoc anno confectum. Tarentini ad deditionem compulsi.

Cens. M. Curius. M. f. M. n. Dentatus. L. Papirius. * Sp. f. L. n. * Cursor. Lustrum fecerunt. XXXIV.

Ex Frontini auctoritate censes istos posuimus. Is enim in libello de aquæductibus Anienem veterem anno XL. post Appiam aquam deductam scribens, Anno, inquit, CDXXCI. M. Curius Dentatus qui censuram cum L. Papirio Curfore gessit, Anienis qui nunc dicitur vetus, aquam perducendam in urbem ex manubijs de Pyrrho Rege captis curauit. Sp. Caruilio, L. Papirio Coss. Astipulatur Frontino Auctor de viris illustr. cap. xxxiii. dum tradit M. Curium post prædam omnem hostilem in publicum redactam, Anionem deinde aquam ex manubijs hostium in urbem reduxisse. Et congruit quidem Frontini supputatio cum fastis Capitolinis: nam hic annus ab Ap. Cæci censura XL. est, qui Appiam aquam inducere tum coepit. Annus tamen Urbis conditæ fallit, error enim est in numero, vbi punctus extremus in x. denarij notam excreuit: qua ratione perperam signatur annus Urbis CDLXXXIX. pro CDLXXXI. Quamuis autem Frontinus Dentati collegam L. Papirium minimè discernat à Cos. huius anni, non idem tamen existimandus est: inusitatum namque tunc fuit, vt qui Cos. idem censor simul esset. Quare censorem hunc L. Papirium Curforem ex ratione temporis suspicamus potius fuisse L. Cursoris quinquies Cos. nepotem ex maiore filio Sp. Papirio Curfore, & huius anni Consulem, eius fuisse patrum. Nisi malis cum Sigonio opinari, patrem Cos. censorem hunc fuisse, nempe senem illum honoratum, quem verisimile est post tot decora triumphorum, amplissimorumque magistratum gessisse & censuram. Licet intercedat interuallum XL. ferè annorum inter hanc, & priores

Lustrum xxx-
IV Princeps
senatus Q. Fa-
bius Max.
Gruces.

priores eius magistratus, quando in alijs non diffimile adeò reperiamus eo sæculo conti-
gisse. Quare suum cuique sit in re obscura iudicium. Lustrum autem hoc fuisse xxxiv. de-
monstrat xxxv. quod sequitur in Capitolinis tabulis. Principem verò senatus fuisse le-
ctum Q. Fabius Gurgitem, patre Rulliano iam mortuo, ex Plinio constat, cuius locum an-
tea in Gurgitis censura adduxi ex lib. vii. cap. xi.

Prætor.

//. // . f. // . n. // .

Cn. Cornelius. L. f. Cn. n. Blasio.

Aediles curules.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Aediles plebis.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

L. Pöblicius. L. f. // . n. Malleolus. [Q. Confidius. M. f. M. nepos.]
M. Atilius. M. f. L. n. Regulus. D. Iunius. D. f. D. n. Pera.

Tribuni plebis.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Q. Ogulnius. L. f. A. n. Gallus. // . [M. Duilius. M. f. M. nepos.]
T. Sempronius. C. f. // . n. Gracchus. Cn. Fulvius. cn. f. cn. n. max. Centumal².
[C. Atilius. M. f. L. n. Regulus. [M. Marcius. M. f. M. nepos. // .]
[C. Plautius. C. f. C. n. Proculus. [Q. Pœtelius. Q. f. C. n. Libo Visolus.]
[M. Allienius. M. f. L. nepos.] [L. Confidius. L. f. L. nepos.]

Quæstores urbani.

// . // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Quæstores militares.

// . // . // . f. // . n. // . L. Papij cos. in Samnio, Lucaneis, Bruttieis, & Tarentino.

// . // . // . f. // . n. // . Sp. Caruilij Cos. in Samnio, Lucaneis, & Bruttieis.

Q. Fabius. * M. f. M. n. Ambustus. * M. Ambusti nepos fortè, qui magi-
ster equitum fuit anno CDXXXI. Hunc Q. Fabium Zonaras senatorem, Val. Max. ædili-
tium fuisse scribunt, cum anno ab hinc sexto dederetur Apolloniatis, vt tum dice-
mus latius.

M. Valerius. M. f. M. n. Maximus. Qui postea Messalla appellatus est, vt
in eius consulatu dicemus latius.

* Cn. * Minucius. * M. f. // . n. Fessus. Is Prætor postea sequetur.

C. Duilius. M. f. M. nepos. Hic deinde Cos. primus Pœnos nauali proelio
vicit, & amplissimum triumphum ex ea victoria rettulit, quemadmodum suo loco de-
clarabimus.

Sp. Caruilius. C. f. C. n. MAXIMVS. // . AN. CDXXCI.

COS. // . DE. Lucaneis. Bruttieis. Samnitibus. &

TARENTINEIS. // . // . // .

L. PAPIRIVS. L. f. Sp. n. Curfor. // . AN. CDXXCI.

COS. // . DE. Tarentineis. Samnitibus. Lucaneis.

BRVTTIEISQUE. // . // . // .

Coss.

Coss. ambo de Tarentineis, Lucanis, Bruttis, & Samnitibus bello confecto trium-
pharunt, quemadmodum ex reliquijs Capitolinis cognoscere licet. Alius enim nemo,
quod sciam, auctorum eius rei mentionem facit, quamvis plures sint, qui victoriam hanc
describant. Zonaras auctor est, Sp. Caruilium Cos. Samnites subegisse; Papirium Luca-
nos, & Bruttios, eundemque Tarentinos domuisse. Qui cum Milonem Pyrrhi præfectum
expellere conantur, Pyrrhi morte cognita, Carthaginensium opem implorarunt. Milo-
nem in discrimen redactum (Romanis terra tam urbem quam arcem, Carthaginensibus
arcem mari prementibus) cum Papiro pepigisse, vt sibi cum militibus & pecunijs incolu-
mi discedere liceret, arcem Romanis traderet. Quo facto, Carthaginenses deinde, vt Ro-
manis foederatos, item abiuisse. Urbem à Papiro in deditiorem acceptam, armis & nau-
ibus ablatis, muris dirutis, tributoque imposito, in potestatem redactam fuisse. Et hæc ferè
Zonaras. Verum Liuius, victis Tarentinis, vt dixi, pacem ac libertatem datam refert. In-
lius Frontinus Stratagematum libro // . capite // . scribit, Milonem Cos. Papiro non ar-
cem solum tradidisse, sed etiam ciuitatem prodidisse; dum ipse Consuli clam reconciliatus
legati intercessoris munus nomine ciuitatis susciperet, speciosisque pactorum promissis
ciues in securitatem resoluendo urbem incustoditam Papiro offerret. At Liuius lib. xiv.
& Orosius libro iv. cap. // . Carthaginenses non tam contra Milonem quam contra Ro-
manos Tarentinis auxilio venisse, atque ita foedus violasse memorant. Cæterum quod ad
L. Papij hunc triumphum attinet, cum ob subactos Tarentinos, ac maritima ciuitate illa
in potestatem redacta (cuius conditor Neptuni filius Taras equestris item velitationis in-
uentor fama ferebatur fuisse) Romæ Conso, id est, equestri Neptuno ædem statuuisse; & in
eadem triumpho sui picturam reliquisse, ex Sex. Pompeij quodam loco colligimus, cuius
verba nos deinde in annali CDXXXI. adducemus. Extat item huius victoriæ atque trium-
phi memoria in argenteis nummis cusis postea, vel ab ipso Papiro, vel ab eius filio in ho-
norem patris atque familiæ. Habent enim in fronte caput Romæ tectum galea alata; cu-
ius in vertice conus est rostrum nauis aduncum & dentatum. Quo symbolo notatur Ro-
mana Tarentinis subactis, classe & imperio maritimo potentior factam. In tergo nu-
mismatis Victoria quadrigam agitans signat terrestribus & equestribus, item proelijs
victicem Romam. Circumscriptus est titulus. L. PAPIRI. L. F. SP. N. CVR-
SOR. ROMA. Sub vngulis autem equorum expressus scorpius, qui vel urbis inter aquas
marinas arcuatim cum portu suo protensæ formam atque situm representare videtur: vel
proditorem urbis Milonem simul deuictum ostendit. Scorpius enim dolosi, & fallacis
hominis λυφιδον antiquis fuisse, discimus ex Aristophanis, Sophoclis & Nicandri versi-
bus, qui adagium nobis tale τὰ παντὶ λιδω σκορπιός ἐνδεῖ. Sub omni scilicet lapide cuba-
re scorpium. Quo monemur, ab insidijs ac dolis fallacium magnopere cauendum esse.
Quin & Punicam fraudem detectam & conculcatam notare poterant; quod Pœni se non
contra Romanos, sed tantum contra Milonem Tarentinis auxilio venisse simulabant.

Quæ druplii
bello confecto
Coss. ambo
triumpharunt.

Tarentini Mi-
lonem Pyrrhi
præfectum ex-
pellere conatur
Pœnos in au-
xilium vocant.
Milo Romanis
arcem prodidit.
Vrbs dedita
Papiro Cos.

Carthaginenses
foedus Romano
violant.

Consi ædes
Roma.

Denarij ex
præda Taren-
tina cusæ.

Roma classe &
imperio mari-
timo potentior.

Scorpium quid
signet in gly-
pho.

ANNI. P. R. C. CDXXCII.

Consules.

C. Quinctius. // . f. // . n. Claudus. L. Genucius. // . f. // . n. Clepsina.

CASSIODORVS & Marianus C. Quinctium, & L. Genucium Coss. nominant: tabulæ
Siculæ, & Cuspiniani Claudum & Clepsinam, quæ cognomina eorum opinamur
fuisse. Apud alios auctores hos non reperio.

Ostava legio Campana, quæ defecerat aduentante in Italiam Pyrrho, & Rhegium ex-
pulsis vel occisis ciuibus occupauerat, à L. Genucio Cos. obsessæ est. Et vrbe tandem in de-
ditionem accepta, ciuibusque restituta, perfugæ omnes statim supplicio affecti sunt: legio-
nis verò ipsius milites omnes residuos Cos. Romam misit: qui populi iussu in foro virgis
cæsi, & securi percussi sunt. Polybius libro // . quatuor milia fuisse scribit, duce Iubellio
Campano, sed trecentos tantum in deditiõne captos, reliquos in oppugnatione cæsos
fuisse. Val. Max. libro // . capite // . quinquagenos singulis diebus virgis cæsos, & securi
percussos ait, vt res minore cum inuidia perageretur. At tamen corpora mandare sepultu-
ræ, mortuosque lugere prohibitum fuit. Meminit item Liuiana epitome libro xv. Rursus
in oratione P. Scipionis ad milites rebelles, ac seditiosos libro xxv. // . Liuius idem memi-
nit, vbi legionem totam milium quatuor virgis & securi cæsam dicit, cui astipulatur Oro-
sius libro iv. cap. // . Quem vide, atque Zonaram libro // .

Legio rebellis
punita fuerit.

Iustitia exem-
pli præclarum.

Prætor.

Prætor.

//. // . f. // n. //

C. Fabius. C. f. M. n. Pictor.

Aediles curules.

//. // . f. // n. //

L. Iulius. L. f. L. n. Libo.

//. // . f. // n. //

N. Fabius. C. f. M. n. Pictor.

Aediles plebis.

//. // . f. // n. //

Q. Mamilius. Q. f. // n. Turinus. [M. Minucius. M. f. // n. Fessus.]

//. // . f. // n. //

Tribuni plebis.

Senatus ac populi Romani in puniendis perfidis & administranda iniuria virum.

M. Fulvius. Q. f. M. n. Flaccus. Senatusconsulto de puniendis octauæ legionis militibus intercessit, denunciatumque ne in ciues aduersus morem maiorum animaduertetur. Tribuni tamen conatibus apud populum præualuit senatus auctoritas, cuius iussu de perduellibus supplicium est sumptum: quo populus Romanus perfidiæ scelus vindicasse diceretur, & suam erga socios ac fœderatos fidem quantum fieri posset, confirmaret. Val. Max. lib. 11. cap. VII.

//. // . f. // n. //

//. // .

//. f. // n. //

//. // . f. // n. //

//. // .

//. f. // n. //

//. // . f. // n. //

//. // .

//. f. // n. //

//. // . f. // n. //

//. // .

//. f. // n. //

//. // . f. // n. //

P. Sempronius. P. f. P. n. Sophus. // Cn. Apronius. * C. f. Cn. n. Limo. *

[C. Otacilius. C. f. M. n. Crassus.] [C. Plætorius. L. f. M. nepos.]

[C. Racilius. L. f. L. nepos.] C. Apustius. C. f. // n. Fullo.]

[Sex. Staius. Sex. f. T. nepos.] [C. Numitorius. C. f. C. nepos.]

L. Flaminius. // f. // n. Chilo.

Quæstores vrbani.

//. // . f. // n. //

//. // . f. // n. //

Quæstores militares.

//. // . f. // n. // C. Quinctij } Coss. in Samnio. Lucaneis;

//. // . f. // n. // L. Genucij } & Brutticis.

L. Postumius. L. f. L. n. Megellus. L. Valerius. M. f. L. n. Flaccus.

Ambo postea Coss. ita leguntur in Capitolinis marmoribus: quorum hic consularem filium quoque reliquit P. Flaccum: illius pater post tertium, vt antè diximus, consulatus damnatus fuit.

D. Iunius. D. f. D. n. Bruttus. Scæua. Qui postea cum Marco fratre primùm munus gladiatorium Romæ dedit in honorem defuncti patris, vt suo loco dicemus.

C. Aquillius. M. f. C. n. Florus. Qui item extat in tabulis Capitolinis, vbi Cos. plebeij locum obtinet.

ANNI. P. R. C. CDXXCIII.

Consules.

C. Genucius. // f. // n. Clepsina. // Cn. Cornelius. L. f. Cn. n. Blasio.

C. GENUCIVS, & Cn. Cornelius Coss. sequuntur in Cassiodoro, in tabulis Siculis siue Græcis nostris nō habentur. Cuspianus cognomina ex suis tabulis adiecit Clepsinam

nam & Blasio. Sed Cn. Cornelium Blasioem appellari debere potius existimo, quem censorem sequenti lustro habebimus in fastis Capitolinis. Blasio namque cognomen in Cornelia gente peregrinum est. A Mariano L. Genucius Clepsina // & Cn. Cornelius Asina adferuntur: non tamen L. Genucio continuatum superioris anni consulatum arbitror, sed potius C. Genucio diu antè Cos. hoc anno iteratum fuisse. Atque huius collegam nunc Cn. Cornelium Blasioem fuisse verisimile est, non Asinam; cuius consulatus primus decennio post sequetur in Capitolinis marmoribus.

Hiems asperissima, sic vt arbores exaruerint, Tiberis in summam altitudinem glacie astrictus fuerit. Hinc summa deinde penuria sequuta est, vt iumenta quoque ex pabuli inopia perierint. Auctor est Zonaras. De eadem re scribere videtur etiam D. Augustinus de ciuitate Dei libro tertio, capite xv. cum dicit: Quid hiems illa memorabilis tam incredibili immanitate sæuiens, vt niuibus horrenda altitudine etiam in foro per dies xl. manentibus, Tiberis quoque glacie duraretur?

Hiems summa intemperies & asperitas.

Prætor.

//. // . f. // n. //

Ap. Claudius. Ap. f. C. n. Crassus.

Aediles curules

//. // . f. // n. //

//. // . f. // n. //

[L. Quinctius. L. f. L. n. Capitolinus] [L. Papius. M. f. M. n. Crassus.]

Aediles plebis

//. // . f. // n. //

//. // . f. // n. //

L. Mamilius. * Q. f. M. n. * Vitulus. [M. Aquillius. M. f. C. n. Florus.]

Tribuni plebis

//. // . f. // n. //

//. // . f. // n. //

//. // . f. // n. //

//. // . f. // n. //

//. // . f. // n. //

//. // . f. // n. //

//. // . f. // n. //

//. // . f. // n. //

//. // . f. // n. //

//. // . f. // n. //

D. Iunius. D. f. D. n. Pera. // M. Otacilius. C. f. M. n. Crassus,

[A. Acutius. C. f. C. nepos.] [Ti. Pontificius. Ti. f. Ti. nepos.]

[C. Volscius. M. f. L. n. Fictor.] [C. Metilius. C. f. T. nepos.]

[A. Sellius. A. f. M. nepos.] [C. Sallonus. P. f. P. n. Sarra.]

[Q. Racilius. L. f. L. nepos.] [C. Plætorius. C. f. C. nepos.]

Quæstores vrbani.

//. // . f. // n. //

//. // . f. // n. //

Quæstores militares.

//. // . f. // n. //

C. Genucij } Coss. in Vmbria.

//. // . f. // n. //

Cn. Cornelij }

M. Iunius. D. f. D. n. Brutus. Filius alter D. Bruti Scæuæ, ni fallor, qui cum fratre Decimo primos ludos gladiatorios Romæ exhibuit in funere patris.

Cn. Cornelius. L. f. Cn. n. Scipio. Asina. Bis Cos. ac triumphalis postea, vt apparebit. Noui huius agnominis, rationem red lit pulchrè Macrobius libro 1. Saturnaliam. Quod nimirum, empto fundo, seu, vt alij volunt, filia elocata, cum sponsores ab eo solemniter poscerentur, asinam pecunia onustam produxerit in forum ad tribunal, quasi pro sponsoibus præfens pignus. Eamque ob causam illi agnomen ab asina sua à vulgo fuit inditum.

Asina agnomen in Scipionum domo unde.

A. Atilius. A. f. C. n. Calatinus. Bis Cos. Cenfor & Dictator. deinde, atque inter principes ciuitatis cum Coruncanio, Curio, Fabricio, & Pæpo numeratus auro illo

A. Calatini laudes.

Est elogium in monumento.

illo saeculo; qui tum abstinentia, consilio, auctoritate, & cunctis virtutibus domi militæque florebat, & clari habebantur. Sanè huius in monumento tale elogium fuisse insculptum legimus in Ciceronis Catone, & de finibus lib. 11.

VNO. ORE. PLVRIMAE. CONSENTIVNT. GENTES.

PRIMARIVM. POPVLI. FVISSE. VIRVM.

Iure igitur grauis Calatinus, cuius de laudibus omnium esset fama consentiens, quemque vix vnquam Tullius sine honoris præfatione nominat.

Q. Sulpicius. Q. f. Q. n. Paterculus. Frater C. Paterculi consularis, qui de Pœnis & Sardis triumphauit, vt suo loco.

Cn. CORNELIUS. L. f. Cn. n. Blasio. an. CCXXCIII.

COS. DE SASSINATIBUS. // // //

Videmus paucissimas in columnis Capitolinis literas, Cn. Cornelium Cos. de Sassinatibus triumphasse nobis indicare: sed auctorum neminem habemus, ex quo illud diffusius declarare possumus. Cum Vmbris tum bellari cœpisse apparet, cuius & Liuius in xv. meminit. Hos enim populos Vmbris adiungit Polybius lib. 11. vbi Romanorum copias enumerat, & Sassinates appellat, quemadmodum & Plinius lib. 111. cap. xv. Ciuitas Sarsina dicta, Plauti comici poëtæ patria, vt vulgò receptum est. Et Festus affirmat; Arrium scribunt poëtam, quia Vmber Sarcinas erat, à pedum planicie initio Plotum, postea Plautum esse dictum, quòd Vmbri Plotos appellant, qui planis sunt pedibus. Sarsina diues lactis, inquit, Silius Italicus. A pud antiquos tamen per duplex SS. Sassinam scribi solere, non solum ostendunt triumphales columnæ: sed etiam aliæ, quas ex eo municipio habuimus, inscriptiones antiquæ marmorum.

Bellum cum Vmbris.

Sassinates Vmbricia populi.

Arrij Plauti poëta patria. Cur Plautum dicitur.

ANNI. P. R. C. CDXXCIV.

Consules.

Q. Ogulnius. L. f. A. n. Gallus. C. Fabius. C. f. M. n. Pictor.

CASSIODORVS, & Marianus hos Coss. vel omisisse videntur; vel aliquo casu ex eorum tabulis perierunt. Hunc enim annum desiderari ex Velleio cognoscimus cum scribat libro 1. Claudium & Sempronium sequentes Coss. quinquennio post C. Claudium Caninam, & Fabium Dorsonem fuisse. Idem ex Plinij libro xxxi. apertum est, annis quinque ante bellum Punicum primum. C. Fabio Cos. argentum Romæ signatum fuisse referentis: Vbi sanè suspicor collegæ nomen (Ogulnio) librariorum exscriptorum imperitia è libris euauisse, prænomen Q. sequentis Fabij verum prænomen C. loco detrusisse. Cur enim tanti negocij memoriam ac tempus vnus dumtaxat Consul nominis præter morem, quæso, signasset Plinius? Sed librariorum hæc, me hercle, lara culpa est, non Plinij, qui Consul alterius nomen, quod vix legere potuerunt, tanquam inauditum ac barbarum prætermisere. Quod etiam apud alios auctores monstròse deprauatum vbique locorum extat: sicut in Eutropio, vbi hos Coss. sic expressos legimus. Quintio Gulone, C. Fabio Pictore Coss. Picentes bellum commouere. In exemplari manuscripto monasterij S. Amandi in Belgica, quod vir eruditissimus Io. Cauchius Ultraiectensis contulit, habetur, Quinto Culneo, C. Fabio Coss. Quod magis placet, quàm Quintus vel Quintius Gulo. Ex hac enim lectione in coniecturam venio, Q. Ogulnium Gallum esse hunc Cos. quem postea Dictatorem reperimus in tabulis Capitolinis xii. ab hoc anno. Item inter legatos ante triennium ad Regem Ptolomæum missos à Valerio Max. nominari vtrumque Cos. paulò antè dixi suo loco; etiam si mendosa ibidem sint exemplaria. Denique suffragantur his etiam Zonaras, Q. Gallus, & C. Fabius Coss. memorans, & tabulæ Græcæ, cum ijs item quas citat Cuspinianus; Gallus & Pictorem Coss. in hunc annum suggerentes. Narrat autem Orosius libro 1v. cap. 1111. plura atque obscœna prodigia, quæ eodem anno hoc, ante Sempronium & Claudium Coss. subsequentes contigere, sed Coss. istius anni non nominat.

Plinij locus suspectus.

Eutropij locus corrigendus.

Bellum cum Picentibus.

Lollius Samnis obses fugiunt cum suis per fugam opprimunt.

Picentibus bellum indictum est, vt auctor Eutropius. Lollius Samnis obses Romæ fuga elapsus ex munito suæ regionis castello cum perfugis latrocinari, & prædas agere cœpit. Sed à Coss. citò comprehensi sunt. Castellum tamen Caticinum, in quod prædas conuexerant, non sine difficultate expugnatur. Hæc refert Zonaras, additque eodem tem-

pore

pore Romanos auctis opibus argenteos nummos signare cœpisse. Confirmat idem hoc Plinius, vt dixi, libro xxxi. cap. 111. Q. Fabio (inquit) Cos. argentum signatum est, annis quinque ante primum Punicum bellum. Addit annum Urbis conditæ, sed suspectus nobis est locus, vt iam dixi, corruptus etiam Fabij Cos. prænomen: si Valerio Max. Eutropio, & Zonaræ potiùs, quàm exemplaribus Plinij credendum, qui C. Fabium appellant. De argento primum in vrbe signato fit etiam mentio in xv. Liuiani epitome, & Eusebij chronico. Luber item hîc adijcere studiosorum antiquitatis in gratiam, ea quæ de huius instituti primordijs colligi possent videntur cum ex auctoribus, tum etiam ex primis denariorum formis, atque notis. Populo Rom. placuit ab initio denarius pro decem libris æris, quinarius pro quinque, qui idcirco quinquessis item est dictus, quia quinque valebat asses librales. Sestertius verò, qui quarta pars denarij est, pro dupondio & semisse soluebatur. Hinc à libralium assium numero nomina his indita sunt; quòd & numeri in nummis ipsis notati ostendunt: in denarijs scilicet X. vel \times in quinarijs V. vel Q. id est, quinque, quia medius est denarij. In sestertio quæ quarta eius pars est, HS. id est, duo & semis tertius; vt M. Varro declarat de lingua Latina libro 1v. Asses librales bello Punico primo cum impensis respublica non sufficeret, imminui cœpere, & sextantario pondere cudi: & postea Annibale vrgente Q. Fabio Max. Dictatore, vnicales asses facti sunt; placuitque denarium xvi. assibus, quinarium octonis, sestertium quaternis permutare. Atque ita respub. quasi dimidum lucrata est. In militari tamen stipendio semper denarius pro decem assibus est datus, vt affirmat libro xxxi. cap. 111. Plinius: cui astipulatur etiam numeri nota X. denarijs antiquissimis singulis impressa. Eadem ferè videtur scribere Sex. Pompeius ex Verrio Flacco, sed in hoc discrepat à Plinio, quòd sextantarios asses in vsu esse cœpisse dicat Annibalico bello, atque tunc primum ex libralibus factos esse sextantarios, id est, ex singulis senos, qui tantundem valerent, vt declarat idem, vbi de graui ære. Vitium suspicor in vtriusque auctoris exemplaribus: verisimilior tamen mihi sententia Plinij, vt opinor primo Punico bello propter classium naufragia, & bellicas clades, non sufficiente impensis respublica, sextantarios primum asses fuisse factos: & bello secundo postea, vrgente Annibale, vnicales, vt sedecim explerent libræ pondo, denariumque valerent vnum. Aes quidem rude primum Romæ in vsu fuisse vsque Ser. Tullij Regis tempora, Plinius ex Remæo quodam auctore memorat: alij tamen æs Ianum signasse, alij Numam Regem volunt. Nota prima fuit pecudum, vnde pecunia dicta est: item Ianus bifrons, atque Saturni nauis, causas pulchrè Ouidius fastorum primo, atque Macrobius in Saturnalibus exponunt. Argenti verò primum signati notæ fuerunt, deorum, atque in primis Romæ deæ, necnon heroum, & vrbiùm celebrium imagines in vno latere: in altero, vel bigæ, vel quadrigæ, vel gemini Castor & Pollux in equis decurrentes, item victoriæ varijs formis expressæ. Vnde & numismatum diuersa prouenire nomina; vt bigati, quadrigati, & victoriati sint dicti. Temporum deinde successu multis modis variarunt nummorum typos Romani, vel ex arbitrio magistratum, quorum auspicijs excudebantur: vel præfectorum rei monetariæ, qui aliquando postulante reipub. statu vel v. viri, vel 111. viri, vel 111. viri huic negotio à senatu præficiuntur. His visum fuit, & nomina & titulos, curasque suas singularibus notis tanto cum ingenio in nummis exprimere; vt hieroglyphicis Aegyptiorum cum literis certare non solum, verum etiam in multis illas elegantia & doctrina exuperare videantur. Nam caussas, cur cusi fuerint, tacitis signis sæpius exprimunt, prouinciarum, gentium, & familiarum origines, stirpes, nobilitatemque priscam ostendunt; atque plurimum ad historiæ Romanæ intellectum, & antiquæ doctrinæ scientiam conferunt. Ex argenteorum igitur denariorum singularibus notis colligere videtur, è senatu quatuor viros fuisse lectos, qui stando argento primi præfuere. Extant enim adhuc temporis antiqui bigati cum Victoria palmifera bigam regente, & Iunonis Monetæ facie, quàm Iunonem Reginam esse, ex frontali diademate noscimus. Atqui Liuius, Tullius, Val. Max. Lactantius Firmianus, & alij satis indicant, Iunonem captis Veijs aduectam à Romanis duplici cognomine diuersis templis cultam fuisse: Reginam in Auentino, & Moneram in Capitolio. Quæ sic vocata fuit à monendo, vt Cicero de diuinatione libro 1. quod populum aliquando, quæ procuranda forent, voce monuerit. Ad idem hoc argumentum respicit historiola, quam in Suidæ lexico legimus, vbi ex antiquo quodam annalium scriptore sic ferè scribit. Cum bello Tarentino Pyrrhi que Regis Romani indigerent pecunia, Iunoni voto facto sacrificarunt. Quæ illis monendo respondit. Si armis cum iustitia vterentur, pecuniam eis non defuturam. Quod cum Romanis succederet feliciter, voti compotes facti coluerunt Iunonem Monetam, hoc est, consultricem ac benè monentem; atque in eius rei argumentum, vt monera ad Iunonis ædem in arce cuderetur, custodireturque decreuerunt. Hæc quidem

Argenteus nummus Romæ primum signatus.

De moneta cœdenda modo ac instituta quædam.

Denarij argentei valor primus Quinquessis. Sestertius.

Nota.

Pœderis ac vrbium imminutio.

Aes rude.

Aeris nota prima.

Argentei nummi nota prima.

Bigati. Victoriati. Quadrigati.

V. viri. 111. viri.

monetarij.

Doctrina & ingeniosa nummorum glyphicæ nota.

Quatuor viri primi stando argento præfuerunt.

Luio duplici cognomine Reginæ & Moneræ.

Moneta cur dicta.

Iunonis oraculum.

Cur ararium ad Iunonem in Capitolio.

Libri lineæ magistratum Romanorum.

Qq

quidem

Pecunia cur moneta vocetur. Pecunia dea. Regina ditia.

Iunonia Monetae imago in primis argenteis denarijs.

L. Flaminium Chilo, vel Chilo quatuorvir primus standi.

Roma dea habitum.

Galea Roma alata.

Inter quatuor viros monetarios primos eius huius anni Consules fuisse videntur.

C. Fabij Consul denarij ex argento publico Regis Ptolomaei.

Alexandria vrbis in Aegypto.

Ibis Aegyptia.

Regis officium.

Ibis cur Mercurio sacra apud Aegyptios.

Annulus binario clausus quid significet.

Q. Ogulnij Consulis denarij. Castor & Pollux.

quidem Suidas. In eadem seruabantur item libri lintei magistratum Romanorum auctoritatis antiquissimae, quos aliquoties citarunt historiae Romanae scriptores Q. Tubero, Licinius Macer, T. Linius & alij. A eadem hanc in arca Manliana Capitolina ad arcem Tarpeiam extitisse suo tempore ex voto L. Furij Camilli Dictatoris constructam testatur idem Linius lib. vi. & vii. Simili de causa pecuniam Romani a monendo monetam vocarunt, quod auctoris & precij sui nos, notis impressis moneat: quam inter deas ex M. Varronis rerum diuinarum libris recenset, item D. Augustinus de ciuitate Dei libro iv. cap. xxxi. & Ouidius poeta Iunonis cognomine Reginam Pecuniam vocans, genus & formam donare canit: quamvis Iuuenalis Satyra prima, funestam Pecuniam templo nondum habitare scribat, ad vulgatas vrbis sacras aedes & aras respiciens: non reclusa Pontificum Romanorum mystica volumina, sicut M. Varro fecerat, excutiens. Caterum, vt ad monetarium argumentum, a quo deflexeram, reuertar, non temere videntur Romani confecto Tarentino bello, & Pyrrho repulso, Iunonis Monetae suae cultum ac honorem prouexisse, deaque imaginem impressisse, vt caeterorum numinum, in argenteis denarijs. Quemadmodum in bigatis factum videmus, in quibus & nomen extat quatuorviri, cuius cura signati fuere; quod tale est. L. FLAMIN. CHILO. III. VIR. PRI. FL. hoc est, quatuorvir primus standi, scilicet, argento praefectus. Qui titulus indicare videtur, hunc L. Flaminium primum vel forte, vel suffragium creatum inter quatuor viros, qui argenti signandi prouinciam obtinere primi. Eiusdem, nisi fallor, & extant alij cum solo nomine sic inscripto. L. FLAMIN. CHILO. Habent in vna parte Victoriam, quae bigam regit; in altera propriam Romani numismatis notam Romae deae caput, & nomen adscriptum ROMA. & denarij notam X. Deae comam ornatissima premit galea, bellatricem namque deam ac Martiam volebant videri; vt & eius statuas omnes Amazonum mascularum habitu militari formabant. Galeam eius semper a temporibus vtriusque supra aures alarum praepetes primae decorant, insinuantes, sublimia, & expedita consilia cum executione celeri semper imperio & rebus bellicis praesentia, & parata esse debere. Similes hisce memini me vidisse inter antiqua numismata patroni mei Illustrissimi Cardinalis Granuellani: qui postea videntur cui fuisse ab huius, ni fallor, maiore filio in quaestura: in quibus ita nomen signatum est. L. FLAMIN. L. F. CHILO. Colligere est insuper ex antiquissimis eius saeculi denarijs huius anni & sequentium aliquot Consulibus primam curam argenti signandi fuisse datam, atque additos his duos collegas e senatu, qui subleuarent simulque negotio praesentent, quatuor virosque sic factos. Reperimus enim quosdam Consulibus auctoritate & auspicijs cufos cum eorum, vt apparet, nominibus. Sunt enim quidam ita notati. C. FAB. C. F. EX. A. PV. hoc est, ex argento publico. Qui habent insuper & alia signa quae videntur indicare, publico quoniam ex argento cufi fuere: nimirum, ex illo, quod Ptolomaeus Aegypti Rex, Romanis dono miserat per legatos suos, cum vt suo loco diximus, foedus ac amicitiam cum eis pacifceretur ante triennium; ac munera quidem tunc plane regia Romano populo misisse, Zonaras auctor est. Signati autem sunt cum effigie matronae velo, & corona turrata decorae; quae Alexandria est Aegypti praecipua regia. In altero latere visuntur item Aegyptia sacra symbola quaedam sub biga Victoriae, Ibis, scilicet, auis, & annulus in dyade, inter duo puncta, scilicet, dependens ab vno, & vergens in alium. Ibis autem in Aegyptijs hieroglyphicis inter alia notat & Regem, & Aegyptum ipsam, quia huic regioni propria & familiaris est. In ea namque sola nascitur, nec eius fines excedit, & exportata moritur inedia. Pro hac quidem patria sua pugnat contra serpentes & venena, Vt Orus, Aristoteles, Aelianus de animalibus, & Ammianus Marcellinus accuratius scripserit. Quare Regem quoque designat, cuius officium est amare, & non deserere patriam: eandemque defendere a noxijs, & expurgare a criminum venenis. Cor quoque maius quam pro corporis magnitudine habet, ideoque Mercurio Aegyptiorum ter maximo numini sacra auis habebatur, cordis atque orationis rectori, in cuius hasta vel scepro regio, vt & in A pollinis, caput Ibis formatum videmus in aenea tabula hieroglyphica xii. deorum Bembjana. Verum haec exponere diffusius, non est huius loci. Annulum autem binario clausum foederis, fidei, atque societatis inter plures vinculum notare, manifestum est; quia binarius est numeri initium atque multitudinis, ac primum vinculum iustitiae & societatis. In matrimonijs contractis annulus sane pronubus, amoris, fidei, atque societatis aequae vinculum legitimum semper significasse, palam est. Alterius autem Cos. Q. Ogulnij auspicijs argentum item signatum fuisse, testantur denarij cum eius nomine sic inscripto. Q. OGVLN. L. F. GAL. ostendunt in vno latere Romae caput galea sua tectum, & nomen ROMA. X. In altero Castor & Pollux gemini fratres in equis decurrunt, quorum capita pileolis ex vnius oui testa discissa factis tecta, geminae

minae stellae Zodiaci illustrant. Causae cur in hunc modum formentur patent ex fabulis. Sunt alij etiam denarij argentei eiusdem, sed alterius formae, cum inscriptione nominis Q. OGVL. GAL. & notis VER. CAR. Item aerei cum Iano bifronte laurea coronato & OGVL. CAR. VER. Sed haec Oedipum me hercle, flagitant interpretem. Diuinare tamen ex instituto meo cogor saepissimè in hoc opere, non quod mihi persuadeam, sic esse singula, quae profero; sed esse sic posse, fieri quodam modo verisimile. Coniecturasque meas crebras in maxima historiae veteris inopia in eum solummodo finem euulgare non piget, vt excitent ingenia doctiora ad vltiorem veritatis inquisitionem ignorantiae sub tenebris abstrusae. Ex huius igitur temporis historia colligere forsitan poterimus notas ac imagines in nummis istis expressas tacite respicere ad VER. CAR. id est, versuta Carthaginis Poenorumque suspectam Romanis fidem; quemadmodum, vt paulò antè declarauimus, in alijs C. Fabij denarijs signa impressa Ptolomaei Regis & Alexandrinorum certam amicitiam atque fidem ostendunt. Nam teos tunc agebant Poenos Romani, Linius teste, foederis rupti, violataeque fidei; quod Tarentinis hostibus classe venissent auxilio, cum vrbem L. Papirius Cos. & arcem, quam Pyrrhi defuncti praefectus Milo ciuibus inuitis, tenebat, oppugnaret. Pacifcitur clanculum cum Consule Milo a ciuibus Tarentinis & Poenis ex vrbe & mari aequè pressus; vt saluus cum suis & praeda Romanorum auxilio discederet, arcem ipsis traderet. Ex qua cum Romanus vrbem oppugnat, Poenus Tarentinos, a quibus in auxilium vocatus erat, defendere volens, & ipse victus est, vt auctor est Orosius libro iv. capite iii. Cuius haec sunt verba. Tarentini Pyrrhi morte comperta, iterum noua aduersum Romanos arma sollicitant, Carthaginensium auxilia per legatos possunt, atque accipiunt. Conserto proelio vicere Romani; vbi iam tunc Carthaginenses, quamvis nondum hostes adiudicati, vinci tamen a Romanis se posse, senserunt. Zonaras quidem hoc praeterit, obiterque tantum refert, Poenos, cum arcem Milo Romanis tradidisset, tanquam foederatos discessisse, cuius vrbem deinde dedidisse. Verum vt ex Lianis epitomis, & Orosio colligimus, non sponte, sed proelio profligati discessere Carthaginenses. Hinc odiorum exordia inter potentissimos duos populos, quorum vnique suspecta tum erat alterius potentia; quam partes ambae sibi periculosam arbitrabantur, nec suam quaeque, nisi altera fracta, saluam diu esse posse putabat. Romanus igitur, vt apparet, cum ex manubijs Tarentinae victoriae signaret argentum, leuitate Poenorum offensus, denarios cum nota VER. CAR. quasi versuta Carthaginensis ex manubijs cufos euulgare voluit. Quod ex symbolis impressis discimus. Ostendunt enim in vno latere Dium Fidium publici custodem foederis atque fidei Iouis filium, quem indigenae Sabini antiquitus Sangam, Romani a sanciendo Sanctum, atque Semipatrem appellabant, vt Ouidius Fastorum libro vi. eleganter cecinit. Dionysius Halicarnassaeus antiquitatum Romanorum iv. Dium Fidium Graecè Iouem Pistium vocat; quod eius interpretes Latine Iouem fidei praesidem Sigismundus Gelenius, sponsorem Lapis transtulere. Caput est adolescentis imberbe laurea coronatum, sub cuius collo fulmen trifidum iacet: quod telum Iouis est vltix fraudis atque perurij. Nouensilium deorum hic vnus apparet multis, quos Varrone de lingua teste, translato e Sabinis T. Tattius Rex Romam migrans in Capitolio consecrauit. Nouem numero Manilius esse vult, quibus solis Iupiter iacendi sui fulminis potestatem permiserit. In altero denariorum latere vides supra literas Iouem in quadriga, qui fulmen dextra vibrat. Currentes autem quadrigae bigaeve solent significare numinis illarum rectoris vim agerem & promouentem in effectum aliquem boni vel mali. Quod igitur hic fulmè vibrat, Iupiter est. Dij Fidij pater: qui poenas intetat versutis, atque foedifragis. Cuius in Capitolino templo foederum aeneae tabulae cum populis, Regibus, & ciuitatibus initorum custodiebantur. Testatur hoc Polybius historiarum iii. scribens, suo etiam tempore Carthaginensium foederum tabulas aeneas Romae in templo Iouis Capitolini diligentissime ab aedilibus conseruatas fuisse. Hoc idem nobis constat ex Machabaeorum, & Iosephi Iudaicarum antiquitatum libris, foedera & pacta publica cum exteris populis in Capitolio sanciri sub dio, & tabulas foederum in templo ibidem custodiri solere. Caterum de hisce iam satis multa, de quatuorviris, quod reliquum est, huic argumento necessarium nunc adferamus. Ex quatuorviris igitur argenti signandi primis quartus deesse nobis videtur, qui fortasse fuit N. Fabius frater, C. Fabij huius anni Consul, tunc aedilitius; legatorum vnus qui ante triennium ad Regem Ptolomaeum missi fuerant, vt suo loco declarauimus ex Valerio Max. Cum eius etenim nomine reperimus argenteos ita inscriptos N. FABI. C. F. M. N. PICTOR. ROMA. Habent in antica Dianam armatam arcu & pharetra, cui pro frontali cornuta lunula, & coma in vertice binis cincinnis reuincta est: quemadmodum a Romanis etiam poetis Dianae Venatrix habitus

Nota obsequia.

Versuta Carthago.

Poeni a Romanis profligati apud Tarentum.

Odiorum exordia inter Romanos & Poenos.

Romanus versuta nota Poenis publice videntur impressisse. Dium Fidius. idem Sangam, vel Sanctum.

Iupiter Pistium.

Fulmen vltix. Nouensiles dij.

Iupiter fulminator.

Quadrigarum bigarumve cursus.

Foederum tabulae aeneae in templo Capitolino seruabantur.

Foedera & pacta publica sub dio sanciebantur.

N. Fabium Pictorem.

Quintus denarij.

graphicè depingitur. Et hi videntur quidem cusi biennio postea, in memoriam duplicis triumphi Numeriani, qui tum sequetur. Verum de his iam nimis multa, ad magistratus reuertamur oportet.

Prætor.

//. // f. // n. //
M. Atilius. M. f. L. n. Regulus.

Aediles curules.

//. // f. // n. // // f. // n. //
Ap. Claudius. C. f. Ap. n. Caudex. [L. Sempronius. L. f. A. n. Atratinus.]

Aediles plebis.

//. // f. // n. // // f. // n. //
[M. Duilius. M. f. M. nepos.] Ti. Sempronius. C. f. // n. Gracchus.

Tribuni plebis.

//. // f. // n. // // f. // n. //
//. // f. // n. // // f. // n. //
//. // f. // n. // // f. // n. //
//. // f. // n. // // f. // n. //
//. // f. // n. // // f. // n. //
Q. Mamilius. Q. f. M. n. Vitulus. [C. Plætorius. L. f. M. nepos. II.]
[Q. Confidius. M. f. M. nepos. II.] L. Confidius. L. f. L. nepos. II.]
[M. Alienius. M. f. L. nepos. II.] L. Poblicius. L. f. // n. Malleolus. II.]
[C. Plautius. C. f. C. n. Proculus. II.] [M. Marcius. M. f. M. nepos. III.]
[C. Atilius. M. f. L. n. Regulus. II.] [C. Sempronius. Ti. f. Ti. n. Longus.]

Quæstores vr bani.

//. // f. // n. // // f. // n. //

Quæstores militares.

//. // f. // n. // C. Fabij }
//. // f. // n. // Q. Ogulnij } Coss. in Piceno. & Samnio.
L. Apustius. C. f. // n. Fullo. Pater L. Fullonis Cos. anno DXXVII. sicut marmora indicant Capitolina.

C. Atilius. M. f. M. n. Regulus. Serranus. Qui postea ex agro, dum semina spargit, vocatus est ad consularum, quemadmodum Cicero in oratione pro Sex. Roscio. Val. Max. libro IV. cap. IV. & Plinius libro XVIII. cap. III. testantur. Vnde Serrani cognomen ab hoc propagatum est. Zonaras dicit M. Reguli à Pœnis occisi fratrem, sed non germanum fratrem fuisse marmora Capitolina demonstrant.
[L. Manlius. L. f. // n. Torquatus.] Filius L. Torquati legati ab Vmbris occisi anno CDLVIII.

[L. Pinarius. L. f. L. n. Natta.]

ANNI. P. R. C. CDXXCV.

Consules.

P. Sempronius. P. f. P. n. Sophus. Ap. Claudius. Ap. f. C. n. Crassus.

Post anni superioris Consules, vt Eutropius auctor est, sequuti sunt P. Sempronius, & Ap. Claudius. Eisdem ita reddunt etiam Cassiodorus & Marianus. In tabulis Siculis toties à me citatis cognomina habemus, Sophum, & Rufum. Sophus proculdubio Sempro-

Sempronij est, vt ex censura illius Capitolina liquet, & antiquis nummis. Nam ambo Coss. in argenteis bigatis extant, ipsorum auspicijs, qui cusi tum fuere. Sempronius cum Sophiæ facie & titulo. P. SEMPRON. SOPVS. Claudius cum Romæ capite & titulo. AP. CLAVD. CRAS. Verum hic Cos. in tabulis Græcis pro Rufo (cùm illud cognomen in gente Claudia, maximè patricia nondum repererim) Crassus vocari debet. Nam Ap. Cæci, qui ante cæcitatem familiari cognomine Crassus vocabatur, filium fuisse, Velleius docet, vbi hos Coss. ita citat. At Cossam, & Præstum ab hinc annos fermè trecentos Fabio Dorfone, Claudio Canina Coss. interiecto quinquennio, Sempronio Sopho, & Ap. pio Cæci filio Consulibus Ariminum & Beneuentum coloni missi, & suffragij ferendi ius Sabinis datum. Ex huius verbis facillè colliges, superiores, vt dixi, Coss. in Cassiodoro desiderari. De Beneuento & Arimino colonijs item Eutropius, & Polybius libro II. mentionem faciunt, & Liuiana epitome libro xv. rem paucis sic attingit. Picentibus victis pax data, coloniæ deductæ Ariminum in Piceno, Beneuentum in Samnio. Cum Vmbris item hoc anno bellatum fuisse Liuiana epitome subindicat, & idem ex Valerio Max. lib. VI. capite V colligere possumus. Hanc enim Claudium (quamvis Publius in multis exemplaribus vocetur) fuisse suspicor, qui Camarinum in Vmbria cepit, & ciues sub hasta iniuste vendidit; quos populus Romanus maxima cura conquestos redemit, & prædia eis restituit. Sed vide Valerium, quàm piè, iusteque se tum pop. Rom. in restauranda Camerinorum clade gesserit.

Denarij Cossam
hoc anno, vt
apparet, cusi.
Sophiæ facies.
SOPVS an-
tiquè, sine spi-
ritus nota, qua
Romani seruis
vni capere.

Coloniæ dedu-
ctæ Ariminum
ac Beneuentum.

Cum Vmbris
bellatum.

Populi Rom.
iustitia.

Prætor.

//. // f. // n. //
N. Fabius. C. f. M. n. Pictor.

Aediles curules.

//. // f. // n. // // f. // n. //

Aediles plebis.

//. // f. // n. // // f. // n. //
M. Fulvius. Q. f. M. n. Flaccus. C. Apustius. C. f. // n. Fullo.
[C. Otacilius. C. f. M. n. Crassus.] [C. Volscius. M. f. L. n. Fictor.]

Tribuni plebis.

//. // f. // n. // // f. // n. //
//. // f. // n. // // f. // n. //
//. // f. // n. // // f. // n. //
//. // f. // n. // // f. // n. //
//. // f. // n. // // f. // n. //

T. Otacilius. C. f. M. n. Crassus. [M. Flavius. M. f. M. nepos.]
[M. Pomponius. M. f. M. n. Matho.] L. Acilius. // f. // n. Glabrio.
[M. Curius. M. f. M. n. Dentatus.] [M. Claudius. M. f. M. n. Marcellus.]
[C. Aelius. C. f. P. n. Pætus.] C. Lælius. // f. // n. nepos.
[M. Aulius. Q. f. Q. n. Cerretanus.] [L. Caruilus. Sp. f. C. n. Maximus.]

Quæstores vr bani.

//. // f. // n. // // f. // n. //

Quæstores militares.

//. // f. // n. // P. Sempronij } Coss. in Piceno.
//. // f. // n. // Ap. Claudij } & Vmbria.

L. Cornelius. L. f. Cn. n. Scipio. Frater Cn. Scipionis Asiæ, & pater duorum Scipionum, qui in Hispania bello Punico secundo perierunt. Hic autem in primo bello Cos. aduersum Sardos, Corsos, & Annonem Pœnorum ducem feliciter pugnavit, vt dicitur.

C. Sulpicius. Q. f. Q. n. Paternus. Qui Cos. item de Pœnis & Sardis postea triumphauit. Huius extant denarii cusi in eius, vt apparet, quaestura propter Coss. triumphos de Picentibus. Repraesentant in vna parte Romæ caput, in altera Iouem cum fulmine & scepro triumphantem in quadriga. Subscriptum nomen

C. SVLP. PATERCVL. Q.

M. Lætorius. M. f. M. n. Plancianus. Magister equitum adducitur in Capitolinis, & extat item in argenteis bigatis. M. LAETORI. PLANCIAN. Videntur itaque iam etiam quaestores argenti signandi munus subire coepisse.

Q. Cædicius. Q. f. Q. nepos. In consulatu postea mortuus anno CDXXVII. Et extat ita in Capitolinis sine cognomine. Sic item in denarijs antiquis argenteis cusi in memoria istius præclaræ victoriæ, qua pop. Rom. imperium suum Picentibus victis, atque in deditioem acceptis, auxit insigniter Potentem quidem ac populosam gentem fuisse iam tum, constat ex Plinio, qui CCCLX. hominum milia in fidem populi Rom. venisse scripsit, vt paulò post indicabo. Expressit igitur in istis denarijs Cædicius in vno latere Picum Saturni filium gentis conditorem atque ductorem capillis cincinnatis facie iuuenili decora, quemadmodum heroes, quos immortales nō senescere credebant, pingere solebant. In altero latere stat Cos. aut Prætor Rom. togatus magistratus in signe securim virgis alligatum iuxta se habens, qui Picenti tunicato dextera iuncta fidem dare videtur. Circumscriptus titulus. Q. CAEDICI. Q. F. EX. S. C. ROMA. Igitur ex S. C. deditioem huius memoria in nummis sic etiam publicata fuit.

P. Sempronius. P. f. P. n. Sophus. Cos. an. CDXXCV.

DE. PEICENTIBVS. // // //

AP. CLAVDIVS. AP. F. C. n. Crassus. an. CDXXCV.

COS. DE PEICENTIBVS. // // //

Eutropij tantum auctoritate horum triumphorum fragmenta comprobare possumus. Etenim Picentes scribit à Coss. P. Sempronio, & Ap. Claudio victos, & de his esse triumphatum. Bellum & victoriam cruentam, plures attingunt, vti Frontinus stragemarum primi, cap. x. Sed perperam Ti. Sempronius Gracchus, ibidem à librarijs suppositus, pro P. Sempronio Sopho: sciolo fortasse cuidam nomen Gracchorum celebrius magis placuit. Idem, quod Frontinus, scribunt L. Florus lib. i. cap. xix. & Orosius lib. iv. cap. iv. domitos esse duce Sempronio Picentes, & caput gentis Aesculum expugnatum, & directa vtrinque ad proelium acie terram tremuisse; Sempronium verò Cos. æde vota Tellurem deam placasse, & adhortatum attonitos stupore miraculi milites, eosque vix tandem ad pugnam impulsisse. Vicisse Romanos, sed atroci & cruento proelio, maiore exercitus parte amissa.

Victoria cruenta de Picentibus.

Telluri deæ vota ades.

Picentes Sabinorum.

Picum Saturni filium gentis conditor.

Sabinis oriundi sunt Picentes. Ex voto enim veris sacri ob abundantem domi multitudinem, cum foras proficiscerentur, Aesculum regionemque vicinam occupaturi, picus Martius eorum vexillo insedit. A quo auspicio nomen habuerunt, vel, vt alij volunt, à Pico Saturni filio. Regionem vocant Picenum; Stephanus ex Phlegonte *πικενον*, populos *πικενον*. Terminos eius regionis ponunt ab Aterno fluuio vsque ad Aescim: inde ab Apennino vsque ad mare superum, idque spacio in longitudinem quam latitudinem ampliore. Verum hoc quasi tempore, de quo agimus, Gallis Senonibus deletis, coloniaque Ariminum deducta, productus est, vt Piceni & Umbria, necnon Italiae terminus ad Rubiconem esset. Cæterum Piceni descriptionem habent satis dilucidam, Strabo lib. v. Plinius libro iii. cap. xiiii. qui insuper adijcit Picentium CCCLX. milia simul in fidem populi Rom. venisse, & numerosæ multitudinis regionem tunc Picenum fuisse.

ANNI. P. R. C. CDXXCVI.

Consules.

M. Atilius. M. f. L. n. Regulus. L. Iulius. L. f. L. n. Libo.

CONSULVM nomina ex columnis triumphalibus desumpsi. Marianus quidem M. Atilium, L. Iulium habet: item Cassiodorus, sed perperam L. Iunius legitur pro Iulius. Quemadmodum in Eutropio quoque, vbi M. Atilius Regulus, L. Iunius Libo nominantur. Tabulae nostræ Siculae Regulum & Libonem produunt.

Cum

Cum Sallentinis & Vmbris bellatum, vt ex Liuius, Eutropio, & Zonara manifestum fit. Et neque ab his Coss. bella ista confecta fuisse, anni sequentis triumphum in Capitolinis columnis extantes demonstrant.

Prætor.

// // // f. // n. //

L. Mamilius. *Q. f. M. n. * Vitulus.

Aediles curules.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

M. Valerius. M. f. M. n. Maximus. L. Postumius. L. f. L. n. Megellus.

Qui postea, Messalla appell. est.

Aediles plebis.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

M. Otacilius. C. f. M. n. Crassus. [C. Sallonius. P. f. P. n. Sarra.]

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

* Cn. * Minucius. M. f. // n. Fessus. * C. Duilius. M. f. M. nepos.

[C. Cæcilius. C. f. C. n. Metellus.] [Cn. Ogulnius. Cn. f. A. n. Gallus.]

[Sp. Oppius. Sp. f. Sp. n. Cornicen.] [T. Iuuentius. T. f. M. n. Thalna.]

[Q. Terentius. Q. f. C. n. Arsa.] [M. Minucius. M. f. // n. Fessus. r.]

[C. Aebutius. // f. // n. Carus.] [P. Mælius. C. f. C. n. Capitolinus.]

Quæstores vr bani.

// // // f. // n. // // // // f. // n. //

Quæstores militares.

// // // f. // n. // // // // f. // n. // M. Reguli } Coss. in Sallentino.

// // // f. // n. // // // // f. // n. // L. Libonis } & Umbria.

Ti. Sempronius. Ti. f. Ti. n. Blæsus. Frater C. Blæsi bis Cos. & triumphalis.

Ser. Fuluius. M. f. M. n. Patinus. Nobilior. Cos. & Procos. postea naualem egit triumphum de Pœnis & Cossurensibus, vt marmora produunt Capitolina, & suo loco nos declarabimus.

[Q. Hortensius. Q. f. Q. nepos. Dictatoris Horrensij, qui legem in Esculeto de plebiscitis tulerat, filius.]

[A. Sempronius. L. f. A. n. Atratinus.]

M. ATILIVS. M. F. L. N. Regulus. ann. CDXXCVI.

COS. DE. SALLENTINEIS. VIII. K. Februar.

L. IVLIVS. L. F. L. N. LIBO. COS. ANN. CDXXCVI.

DE SALLENTINEIS. VIII. K. FEBR.

M. Atilio Regulo (inquit Eutropius) & L. Iulio Libone Coss. Sallentinis bellum inditum est, caprique sunt cum ciuitate simul Brundusini, & de his triumphatum est. In exemplari autem vetusto, quod Io. Cauchius vir antiquitatis studiosissimus, mihi que amicissimus habuit, legitur. Et de his iterum triumphatum est. Non malè. Nam L. Aemilius Barbula Procos. anno CDLXXIII. de Sallentinis antea triumphauerat, vt restantur columnæ Capitolinae. Auctor de viris illustrib. cap. xl. M. Atilium Regulum Cos. asserit fuisse Sallentinis triumphasse. A stipulatur Cicero de Finibus libro ii. de M. Regulo scribens his verbis: Bella magna gesserat, bis Cos. fuerat, triumpharat. Item Silius Italicus libro

Manbia de
Sallentinis.

libro VI. huius Atiliani triumphi meminit, spolia hostium parietibus domus ipsius affixa fuisse dicens; cum captivus Romam mitteretur à Poenis legatus, atque vbi vxorem, liberos, & familiam, ad hostes redire rebus infectis volens, vilitaret, atque ijs valediceret. Tum enim

*Affixi clypei, currus, & spicula nota,
Aedibus in paruis magni monumenta triumphi
Pulsabant oculos.*

Pales des.

Belli cū Sallentinis causse.

Brundisii Romanis portuum.

Quinetiam triumphorum signa repræsentât nobis denarij argentei ex manubijs istius victoriæ forsitan cusi: quos expressit in fastis suis Hubertus Goltzius, in quibus eos videre studiosum licebit. Atilianus enim habet Romæ galeatæ caput, & ipsum Regulum in quadriga triumphali, qui coronatur à Victoria. Et Regulum esse, monstrat subscriptus iste titulus. M. ATIL. M. F. L. N. REGVLVS. Alter Libonis Dianæ pharetrata caput refert, & victoriam cum lauri ramo in biga, sub qua item titulus L. IVLLI. LIBO. Hæc sunt, quæ de Sallentinis triumphis istis repperi. Victoriæ meminerunt & alij, vtpote, prælio fusos fuisse Sallentinos M. Atilio duce, narrat L. Florus libro I cap. xx. caputque regionis Brundisium captum. Et in hoc prælio, inquit, victoriæ præmium templum sibi pastoris Pales vltro poposcit. Verùm addamus etiam quæ pulchrè Zonaras de eius belli causâ memorix ita prodidit. Deinde regioni, quam Calabriam nunc appellant, arma intulerunt Romani: prætextu quidem, quod Pyrrhum iuissent, & recepissent, & socios infestassent; re vera tamen, vt Brundisium occuparent, quippe portuosam urbem, ex qua facilis est in Illyrium & Græciam traiectus. Eodem enim vento inde enavigare, & rursus appellere sæpe licet. Hæc ferè Zonaras lib. II. addens etiam, vt vrbe potiti Romani colonos eò miserint. Liuij tamen est alia opinio, vt paulò postea dicemus.

ANNI. P. R. C. CDXXXCVII.

Consules.

N. Fabius. C. f. M. n. Pictor. D. Iunius. D. f. D. n. Pera.

CASSIODORVS & Marianus Coss. nobis proferunt D. Iunium, & M. Fabium: tabulæ Græcæ Fabium Pictorem & Peram. Cæterùm correctiùs habentur horum nomina in columnis triumphalibus, ex quibus ea descripsimus. In auctoribus enim prænomen Fabij penè intercidit libroriorum incitia, qui Numerius, prænomen sibi ignotum ac rarum, in Marcus, vel, Cneus, mutarunt. Frater C. Pictoris fuit hic N. Fabius, & ambo simul inter legatos ad Ptolomæum Regem fuerant, sicut ex Valerio Max. retulimus. Itaque correctiùs etiam reperiuntur horum Coss. nomina sic in antiquis argenteis expressa.

N. FABI. C. F. PICTOR. & D. IVNI. PERA.

Vmbri & Sallentini denisti.

Bellatùm & hoc anno est cum Vmbrijs, & Sallentinis eorumque socijs: qui tunc penitus victi, in deditiorem venerunt, quemadmodum ex Liuiana epitome libro xv. & triumphis eius anni Capitolinis colligimus. Cum Apolloniatis foedus & amicitia iuncta est.

Prætor.

//. // . // . f. // . n. // .

Ap. Claudius. C. f. Ap. n. Caudex.

Aediles curules.

//. // . // . f. // . n. // .

L. Valerius. M. f. L. n. Flaccus. Q. Fabius. * M. f. M. n. Ambustus. *
Coactus abdicavit ex S. C.

Aediles plebis.

//. // . // . f. // . n. // .

Q. Mamilius. Q. f. M. n. Vitulus. Cn. Apronius. * C. f. Cn. n. Limo. *
Coactus abdicavit ex S. C.

Ex

Ex Zonaræ autem historia discimus, post Sallentinos deuictos, & Brundisium in potestatem redactam, hoc anno ante Q. Gurgirem, & L. Mamilium Coss. Apolloniatis deditos ex S. C. fuisse, qui legatos eorum Romæ violauerant. Is enim scribit ita; Quæ cum perfecissent, non elatiores facti sunt: sed Q. Fabium senatorem, ob contumeliam legatis factam, Apolloniatis in sinu Ionio habitantibus dederunt. Quem illi acceptum domum remiserunt. Ergo dumtaxat vnum fuisse deditum ait Zonaras. At tamen Liuius, & Valerius Max. plures fuisse consentiunt; ad eò vt ille mihi Zonaræ locus videatur animaduersione & inquisitione dignus, an ne alterius, Apronij scilicet, nomen ibi libroriorum negligentia perierit. Nam Valerius Max. hoc idem in fidei publicæ exemplum adducens, Q. Fabio adiungit Cn. Apronium; atque eos ambos ædiles tum fuisse dicit. Cuius verba sunt hæc libro VI. capite VI. Repræsentemus etiam illud senatus nullo modo prætermittendum opus. Legatos ab vrbe Apollonia Romam missos. Q. Fabius, Cn. Apronius ædiles orta contentione pulsauerunt. Quod vbi comperit, continuo eos per faciales legatis dedit; quæstoremque cum his Brundisium ire iussit, ne quam in itinere à cognatis deditorum iniuriam acciperent. Ex quibus Val. verbis intelligimus item, Brundisium iam tum in Romanorum potestatem peruenisse, cum hæc acciderent: quæ quidem anno superiore, vt antè probatum, capta erat, vbi Coss. hoc item anno exercitus habebant. Epitome autem Liuiana eiusdem rei mentionem facit; sed deditos non nominat, nec eorum honores exprimit. Cum legator, inquit, Apolloniatum ad senatum missos quidam iuuenes pulsassent, dediti sunt Apolloniatis. Cæterùm quando constat ex alijs iam dictis auctoribus senatores & ædiles fuisse, eorum quoque magistratus ad suos annos retulimus.

Tribuni plebis

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

M. Fulvius. Q. f. M. n. Flaccus. II. C. Aquillius. M. f. C. n. Florus.
D. Iunius. D. f. D. n. Brutus. Scæua. [L. Memmius. C. f. C. nepos.]
[C. Cædicius. C. f. Q. n. Noctua.] [M. Antonius. L. f. M. nepos.]
[C. Manilius. C. f. Sex. nepos.] [L. Manilius. C. f. Sex. nepos.]
[C. Antonius. L. f. M. nepos.] [M. Aquillius. M. f. C. n. Florus. II.]

Quæstores vrbanis.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .

Eorum alter ex S. C. Brundisium cum Apolloniatum legatis, & deditis ædilibus missus est, vt ex Val. Max. iam diximus.

Quæstores militares.

//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
//. // . // . f. // . n. // . // . // . // . f. // . n. // .
D. Iunij }
N. Fabij } Coss. in Vmbria, & Sallentino.

L. Manlius. A. f. P. n. Vulso. Longus. Bis Cos. postea, & in primo consularu naualem triumphum de Poenis egit, vt suis in annalibus declarabitur. Extant huius denarij cum Romæ facie, & geminis Castoribus decurrentibus; sub quibus nomen L. MANLI. A. F. VVLSO. Item asses cum Iano bifronte & naui rostratæ sic inscripti L. MANLI. A. F. VVLSO. LONG.

C. Sempronius. Ti. f. Ti. n. Blæsus. Hic item bis Cos. & triumphalis sequetur.

[A. Manlius. A. f. P. n. Vulso. Longus.] Frater L. Manli Vulsonis iam dicti.
[Q. Marcius. Q. f. Q. n. Philippus.] Patre Q. Philippo, qui initio belli Tarentini Consul Etruscos subegerat, & de ijs triumphauerat. Videri poterunt ab hoc cusi

cusi denarij, in quibus legitur Q. PILIPPVS sub equite armato decurrente. Agnosci-
mus priscam eius sæculi Latinitatem & orthographiam, qua post consonantes spiritus
notam, H. non admittebant, TRIUMPVVS. TROPÆVM. GRACCVS. BROCCVS. PILIP-
PVVS scribentes: quod non solum nummi & marmora, verum etiam Cicero & Quincti-
ilianus oratores, item veteres Grammatici plures testantur. Eques decurrens subscri-
ptum cognomen declarat. Nam ab equorum amore Philipporum nomen apud Græ-
cos ortum est, quod ipsum hoc fere tempore videtur non diu ante bellum Tarentinum
ad Romanos profuxisse, & pro cognomine vsurpari cœpisse à Marcia gentis quibus-
dam equestris disciplinæ cultu nobilibus, atque ita clarissimæ huic familiæ dedisse exor-
dium. Quàm verò plures Marcia gentis cognomine Philippi, atque etiam Censorini
tali studio gloriam sibi captarint, testantur nummi varij ipsorum auspicijs publicati: in
quorum multis extant equitum decursiones & equi exultantes. Quin etiam L. Phi-
lippus in suis nummis inclyti illius Macedonum Regis Alexandri Magni patris Phi-
lippi equorum studiosissimi faciem imprimere voluit, & vt nosceretur, nota Græca Φ
nomen eius Philippus, signavit. Est autem rectum caput, id est, galea Macedonica buc-
culata, & obuinctum diademate largo, ex quo exurgunt cristæ incurvæ binæ ex equinis
iubarum cirris, vt apparet, formatæ. Verum de his per occasionem latius alibi forsan
disserere dabitur. Restat in Q. Philippi huius adducto nummo, cur cicadam erectas alas
siccantem, cur post equitē formarint, inquirere. An populorum aut vrbium hæc est no-
ta, quorum ex vectigalibus aut tributo id genus monetæ primùm cūsum fuit. Rhegi-
norum in nummis cicadam expansis alis sedentem in Copiæ cornu prostratum iuxta
citharam me vidisse quondam Romæ apud Franciscum Diazium n. cum reperio in
meis aduersarijs. Vicinosque Locrenses eadem vfos nota fuisse, Strabo facit, vt veri-
simile fiat, apud quem libro geographiæ sexto legimus, Eunomum citharædum à ciui-
bus suis Locrensisbus statua celebratum cum cicada citharæ imposita; quod eius ani-
malculi cantu citharam iuuantis auxilio Pythiorum in musico certamine Rheginen-
sem Aristonem citharædum superasset, sicut ex Timæo fabulam latius refert; & cur
Locrensiū in agro cicadæ stridulæ atque sonoræ reperiantur, & in vicino Rheginensi
vltra flumen profus mutæ sileant omnes. Magis tamen in precio habuere suas mu-
tas Rhegini, quàm Locrensiū musicas atque canoras: qui cicadam suam non in ci-
thara, sed in Copiæ deæ cornu positam celebrare voluerunt, vt eorum testatur numis-
ma; professi, se non adeò studiosos esse musices, vt eius amore necessaria vitæ negligendo
mutari inedia velint in cicadas, quarum in Phædro mentionem facit Plato. Talem
verò voluptatem vicinis suis Locrensisbus se non inuidere declarant Rhegini, quorum
cicadæ mutæ in cornu Copiæ positæ sint fertilitatis agrorum indices, qui pingues, ym-
brofi, & roscidi semper cicadarum alas atque membranulas humiditas mollesque sem-
per teneant, vt strepitum edere nequeant: cum è contrâ Locrensiū solis æstu siccus
& apricus cicadarum alas & pelliculas arefactas induret, vt facilius sonent, gatrulæque
fiant. Igitur ex Rheginorum atque Locrensiū tributo cūsum hic Q. Philippi nummus
cum cicadæ nota videri poterit, vel etiam ob rei memoriam quod istius ductu Romani
equites altero postea anno ex harum ciuitatum portibus & continenti primùm extra
Italiam armati traiecerint in Siciliam, ac Hieronem Pœnosque vicerint. Quod T. Li-
uium non præterisse demonstrat eius epitoma lib. xvi. vbi sic habetur: Transgressis
tum primùm mare equitibus Romanis, aduersus Hieronem sæpius benè pugnatum.

D. IVNIVS. D. F. D. N. PERA. COS. AN. CDXXCVII.

DE. SASSINATIBVS. V. K. OCT.

N. FABIVS. C. F. M. N. PICTOR. COS. AN. CDXXCVII.

DE. SASSINATIBVS. III. NONAS. OCT.

N. FABIVS. C. F. M. N. PICTOR. II. COS. AN. CDXXCVII.

DE. SALLENTINEIS. MESSAPIEISQVE. K. FEBR.

D. IVNIVS. D. F. D. N. PERA. II. COS. AN. CDXXCVII.

DE. SALLENTINEIS. MESSAPIEISQVE. NON. FEBR.

Bis eodem anno ab vtrisque Coss. triumphatum fuit; vt in Capitolinis columnis tra-
ditum est. Mense videlicet Octobri, & paulò antè, de Sassinatibus, id est, Vmbri: deinde
Februario sequenti de Sallentinis & Messapijs. Tum denique finis bellis Italicis imposi-
tus est. Nam quod eum Vulsiniensibus anno sequenti est gestum, non tam fuit bellū, quàm
auxilium

auxilium socijs præstitum. De his porò triumphis nihil addere possum ex alijs auctori-
bus. Reperiuntur tamen denarij argentei antiqui vtriusque Cos. titulo quadrigati & bi-
gati cum Romæ capite & victorijs, vel cusi ex manubijs huius victoriæ, vel ab eorum po-
steris in memoriam istorum triumphorum. Eos etiam adducit Goltzius noster in fastis
suis, vt particulatius hîc describere operæ precium minimè videatur. Meminit Liuius
tantummodo bellorum in fine epitomes lib. xv. Vmbros ac Sallentinos deuictos in dedi-
tionem venisse scribens.

Sassinates autem Vmbriæ populos fuisse, iam antea docui. Messapios verò esse, quos an-
tea Iapyges dicebant, Strabo tradit libro v. Quos nomen habuisse à Messapo Bœotio, qui
cum Græcis eam partem Italiæ ad Lacinium promontorium maritimum Sallentinis vi-
cinam occupauit. Auctores sunt Solinus, & Seruius in viii. Æneidos. Postmodum Cala-
bria omnis ea regio appellata est. Sed vide iam nominatos, & Plinium lib. iiii. cap. xi.

Sassinates Vm-
bri.
Messapij. Iapy-
ges
Messapo Bœo-
tius.
Calabria.

ANNI. P. R. C. CDXXCVIII.

Consules.

Q. Fabius. Q. f. M. n. Max. Gurges. iiii. L. Mamilius. * Q. f. M. n. * Vitulus.

HVNC tertium Q. Fabij Gurgitis consulatum existimo, in quo ipsum Volsiniensibus
libertatem restituisse refert L. Florus libro i. cap. xxi. In altero Cos. discrepant aucto-
res. Immo in pluribus Calliodori exemplaribus ambo penitus omittuntur, sed errore
proculdubio: nam hunc annum auferri non posse. Capitolini triumphi tam superioris an-
ni, quàm alterius post hunc sequentis ostendunt, si consulatus animaduertas. Cuspina-
nus ex quodam suo exemplari nobis rectè huius anni reddidit Coss. Q. Fabium, & L. Ma-
miliū; adiecitque ex tabulis suis antiquis cognomina, Maximum & Vitulum. Eadem
& nos reperimus in tabulis Græcis. At Zonaras nominat in hunc annum Coss. Q. Fabium
& Aemiliū; sed librariorum hoc esse vitium arbitror, cum duos patricios Coss. ea tem-
pora necdum admitterent. Mamiliū enim esse debere, cognomen Vitulus arguit, quod
in tabulis iam citatis habetur. L. Mamiliū Vitulum igitur alterum hanc Cos. appella-
ndum puto, & fratrem esse Q. Mamilij Vituli triennio postea Cos. qui extat in tabulis Ca-
pitolinis.

In Calliodori
multis exempla-
ribus desunt hi
Coss.

Error in Zo-
nara.

Volsiniensibus libertorum & seruorum coniuratione oppressis, cum Romanorum
opem per legatos implorassent, Q. Fabius Gurges Cos. auxilio missus est, vt auctores sunt
L. Florus, & Zonaras. Auctor tamen de viris illust. cap. xxxvi. nescio ex quibus, nam an-
nalibus P. Decium Murem Volsiniensibus succurrisse scribit. Zonaras autem Floro, vt
dixi, conueniens Q. Fabij eam prouinciam fuisse refert; eundemque post prælio fusos ser-
uos in vrbis obsidione mortuum esse ex vulnere. Ab alio Cos. cuius nomen præterit, vr-
bem fame expugnaram, veteribus ciuibus restitutam esse, sumpto de seruis, rebribusque
libertis supplicio. Que histo.ia fastis Romanis benè congruit, qui belli confecti gloriam
cum triumpho Consuli insequentis anni M. Fulvio adscripserunt; vt Fabius, vel in huius
anni sine decessisse videatur, designatis iam nouis Coss. vel fortasse sequenti anno, cum
iam iniuerant, & prouincias inter se sortiti erant Historiam latius vide apud eundem Zo-
naram, Orosium libro iv. capite v. vbi etiam de biennali peste, qua continuè fuit afflicta
Roma. Item Valerium Max. libro ix. capite i. L. Florum libro i. cap. xxi. & Auctorem de
viris illustribus capite xxxvi.

Volsinienses à
suis libertis &
seruis oppressi
Romanorum
auxilium im-
plorant.

CENS. CN. CORNELIVS. L. F. CN. N. BLASIO. C. MARCIVS. C. F. L.

N. RVTILVS. II. QVI. IN. HOC. HONORE. CENSORIN. APPEL. EST.

LVSTR. FEC. XXXV.

Capitolina marmora representant nobis hoc anno lustrum vrbis xxxv. simul cum
censoribus, adduntque C. Marcium Rutilum censorem iterum factum, & in hoc honore
Censorini cognomen obtinuisse. Causam existimo, quod egregiè hoc magistratu bis per-
functus sit; vel quia eidem non petenti censura nouo exemplo sit iterata. Hinc Censori-
norum cognomen inter Marcios postea. De hoc quidem Censore Valerius Max. pulchrè
libro iv. cap. i. moderati animi exempla recensens. Marcus Rutilus Censorinus (inquit)
iterum Cenfor creatus ad concionem populum vocatum quàm potuit grauissima oratio-
ne cor-

Vnde Censori-
norum cogno-
men in Marcio-
genie.

Summa mode-
stia C. Marij.

Antiqua scri-
bendi formam
post consonates
H. literam non
admittere.
Philippi unde
dicitur.

Philippum Ma-
cedonum Rex.

Cicada signū
quid in num-
mo.
Rheginorum
nummus.

Locrensiū ci-
tada gatrula.

Rheginorum
cicada musca.

Cos. trium-
phi.

ne corripuit; quòd eam potestatem bis sibi detulisset; cuius, maiores, quia nimis magna videretur, tempus coarctandum iudicassent. Vterque rectè, & Censorinus, & populus: alter enim vt moderatè honores crederent, præcepit; alter se moderato credidit. Plutarchus in Coriolano è Marciorum gente Censorinum nominat, à populo censorem iterum non petentem creatum: quo suadente legem deinde latam fuisse dicit, ne cui bis eum ambire magistratum liceret. Lustrum conditum anno insequenti Liuiana epitome lib. xvi. indicat, & censa ciuium fuisse capita cccxii. ∞. ccxxiv. Suffragatur Liuius Eutropius. Anno (inquit) cdxxcviii. cum iam clarum vrbis Romæ nomen esset, arma tamen extra Italiam mota non fuerant. Vt igitur cognosceretur, quæ copiarum Romanorum essent, census est habitus: tum inuenta sunt ciuium cccxii. ∞. ccxxiv. quanquam à condita vrbe nunquam bella cessassent. Aliter Orosius libro iv. capite v. Pestilentiam Romæ vltra biennium perdurasse dicit, ideoque censum indictum fuisse; vt non quantum hominum deperisset, sed quantum superfuisset, inquireretur. Principem senatus hoc lustro quòd idem potuisse Q. Fabium Gurgitem declarari, auctoritate Plinij ductus Onufrio nostro suffragor. Sed aliquot sequentibus deinde lustris continuatum fuisse, contra Zonaram, qui eum in obliuione Volsiniensi mortuum scribit, non ausim asserere.

Maria lex de censura magistratu iterum non petendo. Lustrum vrbis xxxv.

Præceptum senatus Q. Fabius Max. Gurgis Cos.

Prætor.

//. // . f. // . n. // .
M. Otacilius. C. f. M. n. Crassus.

Aediles curules

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
Cn. Cornelius. L. f. Cn. n. Scipio. A. f. [Q. Sulpicius. Q. f. Q. n. Paternus.]

Aediles plebis

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
T. Otacilius. C. f. M. n. Crassus. [C. Atilius. A. f. C. n. Calatinus.]

Tribuni plebis.

* C. Titius. C. f. Sex. nepos. Legem de quæstorum numero duplicando, & prouincijs quæstorijjs augendis, fortiendisque. ex. S. C. tulit. Vti octo quotannis crearentur quæstores, & his quatuor nouæ in Italia prouinciæ constituerentur, vt octo prouinciarum sortes quæstoribus quotannis mitti possent. Quarum duæ ex lege Valeria semper essent ærarij Saturni, duæ consulares lege Semproniana, & quatuor nouarum Italicarum prouinciarum. Meminit legis Cicero in oratione pro Murena, sed admodum leuiter, vt vulgò notam, attingens; cuius verba paulò post adducemus. Nos verò legem ita concinnauimus ex historia.

Titia lex de quæstorijjs prouincijs.

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .
//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

M. Iunius. D. f. D. n. Brutus. A. Atilius. A. f. C. n. Calatinus.
[Cn. Ogulnius. Cn. f. A. n. Gallus. //.] [C. Oppius. Sp. f. Sp. n. Cornicen.]
[L. Caruilius. Sp. f. C. n. Maximus. //.] C. Lælius. // . f. // . nepos. // .
[C. Aelius. C. f. P. n. Pætus. //.] [Cn. Domitius. Cn. f. C. n. Calpinus.]
[M. Claudius. M. f. // . n. Marcellus. //.]

Quæstores vrbani

//. // . f. // . n. // . // . // . f. // . n. // .

Quæsto.

Quæstores militares.

//. // . f. // . n. // . Q. Fabij cos. in Etruria.
//. // . f. // . n. // . L. Mamiliij cos. in Italia.

C. Aurelius. L. f. C. n. Cotta. Extat in Capitolinis marmoribus. Primus enim ex ea gente ad summos honores peruenit, de Poenis triumphum duxit, bis Cos. & Censor fuit, senerissimus militaris disciplinæ custos, & summus Imperator.
Q. Aemilius. Cn. f. // . n. Papius. Pater L. Papi consularis & censorij, vt marmora volunt Capitolina, & temporum ratio subindicat.
[C. Claudius. C. f. // . n. Canina.] Patrem bis Cos. habuit & triumphalem, sicut ex superioribus annalibus patet.
[M. Horatius. C. f. L. n. Puluillus.]

QUÆSTORES. PRIMVM. OCTO. IN. ANNUM. SEQUENTEM. CREATI.

Quatuor hastenus quæstores creati quotannis solebant, sicut antea ex Tacito, & Liuius suis in annalibus demonstrauimus. Iam verò Liuiana epitome in fine xv. lib. tradit post Umbros Sallentinosque victos, & in deditionem acceptos quæstorum numerum ampliatum fuisse. Quod quidem hoc anno, mox ante bellum Punicum primum, apparet contigisse, cuius iniuria & causas, cum Carthaginis origine statim à capite libri sequentis xvi. latius enarrat Liuius. Nam anno superiore Sassinates, Sallentinos, atque Messapios esse subiugatos, Capitolini triumpho testantur: & Umbros omnes cum Sassinatibus simul venisse in deditionem, illud est argumento, quod nusquam postea apud auctores historicos belli cum Vmbri gestum fiat mentio. Cornelius Tacitus annalium etiam lib. xi. vbi de quæstorum origine disserit, astipulari videtur; hoc quasi tempore duplicatum quatuor quæstorum numerum fuisse, stipendiaria iam, vt ait, Italia, & accedentibus prouinciarum vectigalibus. Nec de alijs, quam Italicis prouincijs loqui Tacitum verisimile est; quia tunc temporis extra Italiam Romanis aliarum nullarum parebant. Rursum congruit hoc argumentum, quod Eutropius scribat, vt dixi, subacta iam superiore anno Italia tota, atque armis necdum extra eam motis, censum (quem hoc anno habemus in Capitolinis fastis) idcirco fuisse factum: vt cognosceretur, quæ copiarum, quæ vires bellicarum populi Romani essent. Quis nescit, tum quoque simul annua vectigalia, decimas, tributaque ciuitatum sub hasta publicanis elocari, atque in quæstorias tabulas redigi solere? Quod cum, tot nouis prouincijs nuper adiunctis, tot populis ac ciuitatibus per Italiam, pro cuiusque merito vectigalibus, ac tributo grauatis, videretur in posterum propter quæstorum paucitatem fore difficile: eadem occasione quæstorum numerum ampliatum fuisse verisimile est, vti sufficerent, qui à publicanis & stipendiarijs in Italia ciuitatibus vectigalia, decimas, & tributa annuatim colligi curarent, acciperent, & in rationum tabulas referrent. Ad id etenim vsque temporis, vt quatuor quotannis quæstores creabantur; ita quatuor solummodo sortes quæstoriarum erant prouinciarum. Duæ, scilicet, ærarij Saturni, quæ sortes vrbano- rum quæstorum erant ex lege Valeria Poplicolæ primi. Duæ militares ex lege Semproniana A. Atratinij tribuni mil. Cos. pot. anno cccxxxiii. qui Consulibus ad belli ministeria præstò esse cogebantur: quas consulares etiam vocabant; sicut harum meminit Cicero ad Verrem dicens actione tertia. Quæstor ex S. C. prouinciam sortitus es, obtrigit tibi consularis, vt cum Cos. Cn. Carbone esses, eamque prouinciam obtineres. Itaque hæ quatuor tunc prouinciæ, & sortes fuerant quæstoriarum, quo tempore subiugatam penitus Italiam (in qua præter agros publicos ac vectigales omnis generis amplissimos, & portoria in circuitu Italiæ infinita, etiam erant triginta coloniarum stipendiariarum, quas Liuius libro xxvii. nominatim recenset) in quatuor quæstorias prouincias diuisisse videntur; vti nouis quatuor quæstoribus ordinariarum quædam essent prouinciæ, quæ annuatim in sortem ijs mitti possent. Qui in eum finem initio creati esse videntur, non vt Romæ ius hastarum, aut Saturni ærarium curarent, non vt Coss. ad ministeria belli præstò essent, exercitusve sequerentur: sed vt vectigalia, portoria, tributa, decimas olei, vini, fructuum, frugumque; ac denique omnes populi Rom. redditus per Italiam ex agris, syluis, & pascuis publicis colligerent in sua quique prouincia, pecunias facerent, & in vsum reipublicæ expenderent, & rationes pecuniarumque non expensas ad ærarium deinde deferrent. Quos quidem redditus Italiæ antiquos ornamenta pacis, ac subsidia belli M. Tullius appellat in agraria prima, & secunda contra

Quo anno quæstores octo primum creati ceperint.

Cur quæstorij numerus augeretur.

Quatuor prouinciarum quæstoriarum prima sorte. Valeria lex. Semproniana tenet.

Italia subiugata in quatuor prouincias quæstorias diuisa fuisse videtur ab hoc tempore.

Quatuor Italicorum quæstoriarum officia.

Redditus Italiæ antiqui, ornamenta pacis, & subsidia belli.

R r

P. Rullum;

Italia provin-
cia quaestoria
honoratissima
ab initio.

Cum contemni
postea coepe-
runt.

Italica provin-
cia cur aquaria
postea dicta
vulgò fuerunt.

Ad aquas, vni-
gave prouerbi-
um eleuantis,
aut ceterum ven-
tus apud Roma-
nos antiquitus,
item in ociojos,
ignanos & spur-
cos.

Aquaria mini-
steria quacun-
que in honorata,
& vilia fuisse.

Ad aquam
malum.

Aquarioli.

Libera in libera
civitate lin-
gua.

Siluae callesq;

C. Caesaris
Dicitur ambitio.

Quid Suetonius
per siluas &
calles intelligit.

Duplex milita-
ris cura prae-
sidiis provin-
ciarum.

P. Rullum; & docet eos, alijs amissis, vel intermissis, remanere semper, & non conquiescere. In pace nitere, in bello non obsolescere: militem sustentare, hostem non pertimescere. Cum caetera vestigalia ac reditus extra Italiam bellorum difficultatibus sapienter affligantur. Itaque hoc initio efflorescentis imperij erant honoratissimae veteres istae Italicae provinciae quaestoriae; quas idem Tullius tacitas & quietas in oratione pro Murena appellat, quippe quod militaribus molestijs ac bellicis motibus essent tunc maxime temporis vacuae. Sed tamen cum mox accederent imperio ditissimae atque amplissimae provinciae externae, illarumque etiam aliquot quotannis mitterentur quaestoribus in sortem quae praetoribus etiam in provincias cum imperio mittendis erant deceret, quod suus imperatorem quemque committeretur quaestor: profecto Italicae ab ambitiosis & auaris hominibus minus appeti, & contemni coeperunt, quoniam difficilior ex his ad honorem ac diuitias videbatur esse adscensus, & maiorem molestiam haberent, quam gloriae, & emolumentorum materiam, vel Ciceronis ipsius iudicio. Nam erant ferè semper pacatae, earumque reditus certij, & excensorijs tabulis passim omnibus ita noti, ut in his fraudi vix vllus esset locus. Itaque cum viliores tandem haberentur, aquariae vulgò vocitari coeperunt per ludibrium & contemptum: adeo ut cum provincias sortirentur quaestores, & earundem fors aliqua prodiret, à circumstante multitudine per lasciuiam magno strepitu & cachinno acclamaretur, Ad aquas. Reuera quidem, quod portoria curare debebant istarum provinciarum quaestores, & saepe in portibus adesse: attamen obscura quadam allusione in lautos, ignavos, & ociosos; qui plerumque ad aquas, & amœna Italiae loca solent exspaciari. Sicut lepide Cicero in Planciana de se refert. Quomodo ex Siciliensi quaestura decedens, & Puteolos forte veniens ex itinere, inter laurillimos vrbs Romae ciues inciderit, qui in ijs locis esse frequentes solent. Et cum omnibus praeter spem suam ibi ignorus esset, quanquam ex celebri magistratu ac provincia recens decessisset magistratu diligentissime functus, & Romam versus tenderet; se non quaestorem Siciliensem amplius, sed vnum ex ijs ociosis reputare coactus fuit, qui ad aquas venissent, & nihil rerum curarent. Rursum erat allusio in viles artes, & quaestus sordidos obscurorum hominum. Nam qui ministeria quaecunque aquariae lucris causa obibant, habebantur veluti infames; ut qui nauo vivebant in portibus & stadiis, qui in balneis, thermis, arenis, aut circis aquas suppeditando inopiam suam sustentabant. Nec solum Romae tales habebantur nullius, sed per omnem quoque Graeciam. Immo & Athenis profus repudiabantur ut viles, & bonae famae non minus indigos, quam rei, qui ad clepsydas litigantibus aquas subministrare consueverunt. Vnde antiquum quoque prouerbum remansit tale, εὖ ὕδωρ ἔργος. Ad aquam malus. Atque ita interpretatur adagium hoc Michael Apostolus paroemiarum scriptor. Iam apud Romanos item aquarioli vocabantur antiquitus, Sex Pompeio teste, impudicarum mulierum ad seclae; quo genere hominum nihil vilius excogitari posset. Verum de his iam satis multa. Mihi quidem veri haud dissimile fit, iactari eiusdem generis plura quoque ioculatoria pro temporum statu solere; cum Consules etiam, atque Praetores sortirentur suas provincias: maxime cum cupiam auaro, gloriosoque manubiarum atque triumpho cupido bonus è deprimis ereptus erat; nimirum, quando tali homini praeter spem provinciae pacatae quietaeque fors obuenerat, ex qua parum aut nihil praedae, nullam ex rebus bellicis gloriam posset expectare. Non dubium mihi, quin in tristes & attonitos sua tali sorte plebes Romana, ut erat liberrimae linguae, tunc scommata protulerit, non minus quam in quaestores aquarios; atque siluas callesque sortem ipsorum esse, ridendo clamantibus. Quod quidem mihi facile persuadet vel vnus Suetonij Tranquilli locus, qui in Iulio Caesare, capite xix. scribit, quomodo per fas per nefas Caesar largitionibus profusis plebem sibi conciliando consulatum ambierit, atque obrinuerit: patribusque metum incusserit, nihil non ausurum in summo magistratu hominem audacissimum, imperijque cupidissimum. Eandem (inquit) ob causam opera optimatibus data est, ut provinciae futuris Coss. minimi negocij, id est, siluae callesque decernerentur. Et his quidem verbis video Suetonium provincias minimi negocij, hoc est, pacatas atque tranquillas vocare siluas & calles: idque, nisi fallor, ex vulgari prouerbio, vel dicitio, quo dicaculi, atque vrbanus homines ridere solebant auaros atque ambitiosos magistratus, qui provinciae alicuius pacatae sortem nacti manubiarum praeda, victoriarum gloria, quas spe sua iam dudum deuorant, frustrabantur; quia nil esset ipsis militiae reliquum, quam siluas & saltuum calles praedonum & fugitiuorum latrocinij expurgare. Duplex namque semper provinciarum praesidiis cura fuit imposita militaris. Vti, scilicet, pro maiestate populi Romani (si bellum esset in provincia) rem gererent, hostesque subigerent: si minus, uti socios & amicos provinciales ab iniurijs, & damnis latrociniorum defenderent. A quibus raro liberae prorsus esse solent pacatae

pacatae provinciae propter feruorum immensam multitudinem, atque ergastulorum nimiam frequentiam; quibus victor Romanus imperio pollens, potensque repleuerat Italiae, & provincias suas vbique gentium. Nam horum fugitiui in siluis atque montium saltibus inaccessis magno numero confluentes non solum excursionibus, & latrocinij infesta reddebant itinera, verum etiam villis, pagis, oppidis, immo provincijs, ac regionibus integris extrema saepenumero minabantur pericula. Extant exempla multa insignia in veterum monumentis, quae hic referre longum foret. Docuerunt Romanos bella seruilia Sicula, Viriatus in Hispania, Spartacus gladiator in Italia; quid damni atque periculi pacatis provincijs inexpectato possunt inferre seruitiorum coniurationes, & fugitiuorum confluxus, cum antesignanum audacem, aut ducem sortem nanciscuntur. Itaque non dubito, quin senatus more maiorum magistratibus cum imperio in provincias pacatas abituris hoc in primis officij commendarit: uti ius sancte religioseque dicerent, & uti provinciam quisque suam ab iniurijs, latrocinij, atque tumultibus pro populi Rom. maiestate defenderent; loca suspecta, id est, siluas & calles perpetuis excubijs obseruarent. In eum finem imperium ipsis esse mandatum, uti pacem acceptam tuerentur, simulque iniurias à subditorum ceruicibus depellerent. Pacatas igitur, & quietas tales provincias Caesari ac Bibulo futuris Coss. optimates voluisse decernere, puto Suetonium scribere: quae minimi, ut ait, forent negocij, hoc est, in quibus nil bellicae materiae reliquum aliud, quam ut provinciam quisque suam praesidijs ordinarijs contra latrocinia, subitosque tumultus tutaretur. Quales Caesar despexit, legiones multas, maximaque bella, non pacem quaerens. Voti denique compos, inuitis etiam optimatibus est factus; & auxilio tribuni plebis à populo Gallicis, quas optabat, ex omni provinciarum copia rogatione Vatinia obtinuit. Si loco iam antè citato Suetonius de quaestorijs provincijs decernendis loqueretur, commoda atque ingeniosa satis videretur quorundam doctissimorum hominum commentatio: qui per siluas & calles Suetonium significare volunt solam siluarum atque saltuum administrationem publicam in Lucanis, Brutijs, & Apulia: hoc est, curandi provinciam, ne quid publica damni in re sua lignaria, pecuariaque patiat. Equidem decernendarum quotannis provinciarum designandis Coss. & Praetoribus potestatem Sempronia, Corneliaque legibus eo tempore penes senatum fuisse, donec Caesar ipse postea potestatem omnem reipub. totius disponendae vi armata inuaderet, non dubito: contra leges tamen dictas (quae populi Rom. provincias cum imperio administrandas, & Consulibus Praetoribusque in sortem dandas quotannis ante comitia senatum ordinare iuebant) Caesari & Bibulo siluas & saltus, velut quaestoriam quandam procurationem provinciarum loco decernere, summique magistratus dignitatem ab equis, quod aiunt, ad asinos senatum traducere voluisse, pro mei ingenio captu dubitare cogor. Verum de his iudicent doctiores, & nos ad quaestorias provincias redeamus. Caeterum quae nam fuerint istae quatuor veteres quaestoriae provinciae Italicae, parum in tanta antiquitate nobis haecenus explicatum est. Haec enim, ut palam omnibus nota tunc erant; ita negligenter admodum qui nobis residui sunt auctores eius temporis, ac nisi per occasionem aliquam, in suis scriptis attingere videntur. Idque etiam admodum leuiter & parca, ut vix quaedam vestigia nobis remanserint inter tot rudera & ruinas veteris imperij quae nobis viam indicent huius nouae institutionis, ex qua tamen successus & ordo provinciarum deinceps magna ex parte dependet. Ad iungam hic tamen quid mihi ex diligenti historiae Romanae obseruatione in mentem veniat, & quid potuerim ex veterum monumentis de istarum provinciarum ratione colligere, vel suspicari; ne quem locum huius historiae in tam pulchro reipub. contextu linguam obscurum, hiulcum, vel sine lumine aliquo veritatis, aut saltem probabilis coniecturae fulcris destitutum. Sperans non ingratum hoc fore lectori candido, qui amplissimae istius reipublicae politicas rationes exactius cognoscere cupier. In primis M. Cicero vnam nominat ex praecipuis Ostiensem provinciam, & nobis viam aliquam aperit ad alias item inueniendas. De hac enim dubitare profecto quempiam non oportet, quin & praecipua, & suburbana fuerit, atque ex primis Italicis quatuor. Cum enim constet ex Taciti loco iam antea citato lib. xi. ab hoc anno, quo primum octo, stipendiaria iam facta Italia, creati sunt, nullam in eo magistratu mutationem ad L. Sullam Dictatorem vsque factam esse: & Cicero demonstret, L. Appuleium Saturninum, qui propter seditionem in tribunatu plebis occisus est, annis ferè triginta ante Sullam Dictatorem fuisse quaestorem Ostiensem; sanè provinciam ex primis istis quatuor Italicis vnam fuisse existimare omnino poterimus. Sed Ciceronem audiamus, qui in oratione pro P. Sextio Q. Metelli Numidici per iniuriam ex vrbe pulsi, & suum non dissimile casum examinat, & sui exilij auctores L. Pisonem, A. Gabinium, P. Clodium, cum C. Mario, & L. Saturnino, qui Numidicum expulerant, confert;

Italia, provin-
ciae q; onerata
seruitiorum &
gastulis.
Fugitiuorum
latrocinia.

Bella seruilia
Sicula, grana q;

Quomodo se-
natus provinciae
commendare pra-
sidijs solet.

Optimates Ca-
sari & Bibulo
non siluas cal-
lesq;, sed pacatas
provincias
decernere vo-
luisse.

Quid per sil-
uas & calles
quidam intel-
ligant.

Leges Sempronia
& Cornelia
de provincijs.

Quaestoriarum
provinciarum
tenebra magna.

Excusat conie-
cturam suam
necessitate.

Ostiensis provin-
cia quaestoria
Italica.

L. Pisonem.
A. Gabinum
Coss. notat.

P. Clodii trib.
plebu. notat.

Ciceronis locus
suspectus.

Ad aquas.

Questura ur-
bana provincia
ararium lege
Valeria data-
tur.
Ad ararium
questores om-
nes referre ra-
tiones suas co-
gebantur.
Militares pro-
vincias questu-
rie dabantur
lege Sempronii.
Italica lege Ti-
tia hac anno
lata.

Legge Cornelia
L. Sulle Dicta-
toris questoris
provincias miri-
in modum au-
ctas fuisse.

Sucessione or-
do in provincijs
questoris.

probare volens sibi cum multo terrioribus monstis negocium fuisse, quam Numidico. Habebam, inquit, inimicum non C. Marium terrorem hostium, spem, subsidiumque patriæ: sed duo importuna prodigia, quos egestas, quos leuitas, quos improbitas tribuno plebis constrictos addixerat. Nec mihi res erat cum Saturnino, qui, quod à se quaestore Ostiensi per ignominiam ad principem & senatus & ciuitatis M. Scaurum rem frumentariam translata sciebat, dolorem suum magna contentione animi persequeretur: sed cum scurrarum locupletium scorto, cum sororis adultero, cum stuprorum sacerdote, cum venefico, cum testamentario, cum licario, cum latrone. Atque his tam splendidis coloribus Clodium suum, duosque Coss. aduersarios Pisonem & Gabinium depingit hic Cicerone. Cæterum quam memorat causam, propter quam L. Saturninus à senatu atque optimatibus ad plebem defecit, eandem rursus adfert in oratione de aruspicum responso. Saturninum, inquit, quod in annonæ caritate quaestorem à sua frumentaria procuratione senatus amouit, eique rei M. Scaurum præfecit, scimus dolore factum esse popularem. Ex his itaque Tullij verbis constat, Ostiensi suam adiunctam fuisse frumentariam procurationem; non secus ac cæteris extra urbem quaestorijs provincijs omnibus id oneris incumbere, ut reor, in Italia, sicut ante dictum est. Nominat eandem istam Ostiensem in defensione L. Murenæ contra Ser. Sulpicium Rufum Iurisconsultum ambitus accusatorem; ubi vtriusque magistratus, & res pro repub. gestas examinat & comparat, & aperte ostendit, ambos eodem anno quaestores fuisse, duasque eiusdem conditionis provincias esse sortitos, & ni fallor, ex hisce quatuor Italicis, si quid ex eius verbis colligere est. Cæterum Ostiensis nomen, quæ Ser. Sulpicij fuit, cum exprimat: alterius L. Murenæ cur prætereat, mirum videtur; adeo ut locum illum plures docti mutilum iudicent, & asterisco notandum putent. Sed eam, in quibus præterit ut iudicibus notam. Cur non igitur & Sulpicianam quoque, magis quippe notam ac suburbanam? At Murenianam nomen, ut obscurius ac ignotius, velut ociosum quid fortasse libratorum incertitia in exemplaribus est omissum. Verba autem Ciceronis sunt hæc ad argumentum faciendam. Sed quaestura vtriusque prope modum pari momento sortis fuit. Habuit hic lege Titia * provinciam tacitam & quietam: tu illam, cui, cum quaestores sortiuntur, etiam acclamari solet, Ostiensem: non tam gratiosam & illustrem, quam negociosam & molestam. Confedit vtriusque nomen in quaestura; nullum enim vobis fors campum dedit, in quo excurrere virtus, cognoscique possit. Ex his Tullij verbis fit manifestum, L. Murenæ provinciam, cuius nomen vel interijt libratorum culpa, vel ipse negligenter præterit, eiusdem ferè sortis ac conditionis fuisse cum Ostiensi, atque ex nouis quatuor Italicis vnam: quando probari potest, ex reliquis quatuor primis non fuisse. Urbanam enim quaesturam obtinuisse, non possumus dicere; nam urbanorum quaestorum provincia ararium Saturni non lege Titia, sed Valeria primi Poplicolæ erat instituta, quemadmodum ex Plutarcho prius demonstraui. Et quia hæc duorum urbanorum quaestorum provincia erat antiquissima, & ad quam alij quaestores omnes referre rationes suas debebant; haud dubie honorata tenebatur & illustris. Militares item duæ veteres ordinatæ primùm fuerunt non lege Titia, sed Sempronii, ut antè diximus ex Liuius. Cæterum hæc militares, atque aliæ omnes imperatorie extra Italiam quaestoriae provinciae erant item gratiosæ, & campum habebant, in quo virtus tam bellica quam ciuilis excurrere, & cognosci possit, ut ipsius Ciceronis dicam verbis. Qui simul eodem loco, ne Sulpicium auctoritatis summæ virum nimis offenderet, oblique dumtaxat subindicat, Ostiensem illam suam inter aquarias & contemptas vulgò fuisse tunc habitam: quod arte quadam rhetorica dissimulat in altera sui Murenæ, quem defendit, ipsam tacitam & quietam fuisse obiter dicens. Verùm Ostiensi provinciae etiam acclamari solebat, cum quaestores sortiuntur contendit: quasi diceret hanc magis vilem & obscuram fuisse, quam illa sui Murenæ. Nec mirum, cum eo tempore ex lege Cornelia L. Sullæ Dictatoris præter has octo iam dictas, amplissimæ & ditissimæ terrarum orbis provinciae numero plusque quindecim quaestoribus mitti in sortem quotannis solerent. Quod in causa, ut Italicae quatuor vulgò possiderentur, & parum aestimarentur, sicut ante dictum est. Sed rogabit fortasse quispiam, quo pacto quaestores octo sufficere, tot sortibus externarum provinciarum sensim accedentibus, potuerint ad Sullam vsque Dictatorem? Huic respondetur, non plusquam octo provincias quotannis in sortem mitti quaestoribus solere: quarum semper, ut opinor, duæ consulares & duæ urbanæ erant; & quatuor ex ijs, quas senatus mutare è repub. ducebat. Reliqui quaestores in provincijs suis manebant pro quaestorio titulo, donec successores ipsis mitterentur, adeo ut plures vltra annum petitionis noui magistratus legitimus, qui ab inita quaestura plerumque solebat esse quartus, retenti in provincijs fuerint, sicut ex annalium nostrorum ductu deinceps manifestum fiet. Iam verò

verò reuertamur ad Ostiensem, cuius fines provinciae difficile est determinare; cum nemo, quod sciam, particulariùs hæc literis mandauit. Illud tamen ex Tacito solo fit verisimile, Italiam stipendiariam totam in æquales ferè provincias distributam nouis quatuor quaestoribus hoc anno creatis dari in sortem lege Titia coepisse. Quod si ita, profecto quaestori Ostiensi (quem ita vocatum opinor, quod eius quaestorium Ostiæ in antiquissima quippe Latij veteris colonia, & ob viciniam urbis commodissima, nec non in præcipuo urbis Romæ portu fuerit ab initio constitutum) cedent Etruria, vtrumque Latium, cum adiunctis Cisapenninis ac Mediterraneis populis, nempe Sabinis atque Vmbris Etruriæ vicinis à fontibus Tiberis ad Narem fluuium cum Vestinis, Hernicis, Marsis, Pelignis Latium iunctis, atque etiam omnis ora maritima Thyrreni maris cum portibus, nauiumque stantijs inter Arnum & Lirim amnes. Cuius vniuersæ plagæ stipendia, vectigalia, portoria, decimæ, & scripturæ ad Ostiense quaestorium & eius tabulas referebantur. Nam ab Arno ad Tiberim vsque extenditur secundum mare Etruria, & à Tiberi ad amnem Vrsentem & ad Circeium promontorium est Latium vetus, cui includuntur item Volsci & Aequi. Deinde à Circeijs atque Vrsente ad Lirim amnem & Vestinos vsque Latium nouum prolatum erat; in quo item Ausones, & Oscii. Verùm quo tempore, quæ occasione terminis hisce descriptum est Latium, Strabo, Plinius, alijsque veteres, quos habemus auctores, ut rem minime obscuram, silentio prætereunt. Ex ipso tamen historię ductu non male colligere videtur vir ut doctissimus, ita antiquitatis omnis peritissimus Carolus Sigonius in libro de antiquo iure Italiæ, hoc videlicet inter Tarentinum & Punicum primum bella factum esse: cum haud dubium sit, neque bello Punico primo, neque Gallico cisalpino, neque ipso Punico secundo, quod difficillimum tamen fuit, mentionem vllam fieri auxiliorum, quæ vel à Volscis, Ausonibus, vel Oscis missa sunt; nihilominus populorum quibus Latium cingitur memoria sæpius celebretur apud Polybium, ac Liuium; Etruscorum nempe, Sabinorum, Vmbrorum, Marforum, Pelignorum, Picentum, & Campanorum. Ex qua re colligit Sigonius alios illos iam tum Latinorum populis immixtos, & eodem nomine nuncupatos fuisse. Cuius opinioni haud illubenter accedo, quandoquidem & mihi videatur verisimile, in ista nouarum quaestoriarum provinciarum constitutione Latij terminos fuisse prolatos, ut in æquales ferè partes quatuor Italia tota quaestoribus diuideretur; & duas non admodum impares longitudine provincias inter Apenninum & Thyrrenum mare porrectas Liris discerneret. Quarum prima, ut iam diximus, erat Ostiensis urbi Romæ vndequaue circumfusa. Eam sequitur ab altera Liris fluuij ripa secundi quaestoris provincia, quem Calenum nuncuparunt à Calibus vrbe antiquissima Campaniæ principe ante Capuam, quod ipsum monstrant plurimi antiquissimi nummi atque artificij elegantis cum Martis capite, gallo, & titulo Calenorum. Quam conditionem ibi ferunt post Argonautarum reditum à Calai Boreæ filio; quemadmodum testatur & Silij Italici:

Quem genuere Cales: non parua conditor
Vt fama est, Calais Boreæ.

Quia in hac vrbe quaestorium eius ab initio videtur constitutum fuisse, nempe in pulcherrima Campaniæ plaga, vrbique Romæ vicina, & propter ostium Vulturini, portumque Misenum vehementer oportuna. In hac igitur secundi quaestoris provincia quadrans alter Italiæ fuit; si, ut ex Tacito cognoscimus, Italia pro quaestorum numero est diuisa. Complectebatur autem Campaniam, Samnium, Lucanos, Bruttios, Oenotrios, atque omnem illum tractum magnæ Græciæ, vsque Metapontum, & ad sinum Tarentinum. Per oram verò maritimam Thyrreni, Siculi, atque Ionij maris vrbes, portusque nobiles, ac nauium stationes frequentissimas à Minturna colonia & ostio Liris amnis Tarentinum vsque sinum. Atque ista quidem provincia inter Italicas quatuor merito florentissima semper est habita, propter cæli temperiem, & summam vbertatem in primis Campaniæ regionis, ex qua certissimi urbis Romæ reditus in vectigalibus, scripturis, decimis, ac portorijs, nec non propter viciniam commodissimi proueniebant, quemadmodum ex Ciceronis contra Rulli agrariam orationibus palam intelligere est. Appellat enim non vno loco Campanum agrum, & Stellatam campum patrimonij publici capita, pulcherrimamque populi Romani possessionem, subsidium annonæ, horreum belli, sub signo, claustrisque reipublicæ positum vectigal, atque ita securum, ut domi sit, & omnibus præsidijs oppidorum tegatur. In quibus orationibus ostendit summus orator, quanto opere interfuerit reipublicæ vectigalia atque agros Italiæ publicos à maioribus relictos seruare, reditusque co-

que eorum annuos quæstorum cura & diligentia in ærarium colligere. Eas enim hæreditates virtute & sanguine partas à maioribus reipublicæ in perpetuum esse relictas, quarum subsidio necessitatibus publicis semper subueniri posset. Jam enim ab initio vrbis, idque ex Romuli instituto, quos agros ab hoste captos non partebatur colonis, vel ciuibus suis populus Romanus: eos vel limitibus actis ærario suo publicabat, atque per censores, aut quæstores (si illi in republica non erant) sub hasta priuatis locabant. Vel si eos publicare non visum esset, certo ac perpetuo vectigali imposito, quod stipendiarium, teste Cicerone, dicebatur, ciuitatibus deuictis reddebat. Vel etiã cum onere vectigalis imposito per quæstores sub hasta quibuscunque priuatis vendebat. Quapropter agri sic vectigales & stipendiarij proprietate populi Romani semper manebant; vsu tamẽ fructu priuatorum ac provincialium erant, & idcirco à possessoribus mancipio dari non poterant, quemadmodum à veteribus Iurisconsultis Vlpiano, Theophilo, alijsque memoriæ proditum est. Sed redeamus ad quæstores eorumque prouincias. Caleni quidem quæstoris expressam mentionem reperio apud Tacitum lib. III. vbi indicat, antiquam quæstorum Cales fuisse prouinciam. Nec eorum coniecturam possum subscribere, qui locum corrigere, & pro voce (Cales) ex Suetonio (calles) substituere volunt. At enim ita: Et erat iisdem regionibus Curtius Lupus quæstor, cui prouincia vetere ex more Cales euenerat. Sed aduerte Lector historiam, & Taciti sequentia verba, quibus eundem quæstorem belli seruilis noua semina per Campaniam exorta militum clauariorum portus Miseni, quorũ stationes, & castra ibidem erant, manu subito contracta scribit disiecit. Quod anno vrbis DCCCLXXVI. contigit, veluti suo in annali declarabo. Facile igitur ducor ad opinandum, rectè Tacitum istam quæstoriam prouinciam Campaniam, Cales appellare; cuius quæstor Curtius cum vicinis Misensibus suæ prouinciæ clauarijs militibus ceptantem seruorum coniurationem dispulit. Et hæc sanè puto P. Vatinij quæstoriam fuisse prouinciam, quam Cicero in sua inuectiua (vbi omnes Vatinij magistratus, & omnia acta illius exagitat, & improbat) per contemptum, ut vulgò tum solebant, aquariam appellat. Alioquin & à Dione Cales etiam maritima vocatur prouincia, propter celebritatem, ni fallor, portuum, è quibus Puteolanus ad Misenum promontorium celeberrimus erat. Sed ipsum videamus Ciceronis locũ, quo etiam docemur, Vatinium Cicerone Consule quæstorem fuisse. Eius verba sunt hæc. Quæro ex te, teneas ne memoria, cum P. Sextius quæstor sit cunctis suffragijs factus; tunc re vix inuitis omnibus, non populi beneficio sed Consulis, extremum adhæsisse? In eo magistratu, cum tibi magno clamore, aquaria prouincia sorte obtigisset, missus ne sis à me Consule Puteolos, vt inde aurum exportari argentumque prohiberes? In eo negotio cum non custodem ad cõtinendas, sed portitorem ad partiendas merces missum putares; cumque omnium domos, apothecas, naueis furacissimè scrutarere, hominesque negotij gerenteis iudicijs iniquissimis irretires, mercatores è nauì egredientes terres, conscendentis morarere; teneas ne memoria, tibi in conuentu Puteolis manus esse allatas? ad me Consulem, Puteolanorum querelas esse delatas? Ex quibus item verbis animaduertere possumus, P. Vatinij prouinciam, quam aquariam appellat, fuisse Campaniam siue Calenam, & non aliam: quandoquidem non credendum est, quæstorem Vatinium extra prouinciam suam in alienam fuisse missum, cum Puteolos à Consule Cicerone mitteretur; nec verisimile sit, Vatinio infami tantum honoris, & alteri cuiquam tantum inturiæ ab ipso factum esse. Cæterum hæc dumtaxat de duabus ad Apennini, & maris mediterranei latus quæstorij Italiae prouincijs ex veterum scriptis indagare hæcenus potuimus; restant aliæ duæ ab altero Apennini & maris Adriatici latere, æquali item ferè spacio extensæ. Quarum vnã appellatam fuisse Gallicam inuenio apud Dionem, Tacitum, & Suetonium, qui scribunt Claudium Cæsarem quæstoribus curam ærarij Saturni, quæ ante plures annos ab Augusto ad prætorios prætorisve translata fuerat, reddidisse pro Ostiensis & Gallica prouincijs. De qua re nos diffusius suo loco differemus, auctorumque verba ipsa excutiemus accuratius. Sufficit hæc dixisse, ex ijs colligi posse, Gallicam illam prouinciam inter antiquas Italianas fuisse numeratam, non secus ac Ostiensem. Nuncupatam verò putamus ab agro Gallico inter Aesim & Rubiconem, quem Romani, vt antè diximus, Senonibus Gallis funditus deletis, occuparant, publicarantque: & duabus ciuium Romanorum colonijs præcipuis, Sena, & Arimino firmarant; atque Umbriæ, cui à Gallis ademptus ante fuerat, restituerant, sublato Senogalliæ nomine, & prolatis in ea parte finibus Italiae ab Aesi ad Rubiconem vsque, quemadmodum à Polybio, Strabone, Plinio memoriæ proditum est. Itaque in hoc tractu multus ager publicus & vectigalis populo Romano remansit, vt meritò prouinciæ quæstorij tertiæ nomen dederit. Eius autem magnam cis Ariminum partem cum Piceno plebi Romanæ, senatu inuito, diuisisse C. Flaminium tribunum plebis, suo in annali

Agri bello carii
quomodo publi-
cari soleant.

Stipendiarij
quid.

De Caleno
quæstore Taciti
locum.

Caleni quæsto-
ris prouinciæ
maritima.

Vatinij quan-
do quæstor.

Tertia provin-
cia Italica quæ-
storij in Um-
bria.

Cir Gallica di-
cta, cuius for-
tasse Quæsto-
rium Arimini.

Italiae fines pro-
lati ad Rubico-
nem vsque.

Ager Gallicus
plebi Romanæ
diuisus lege Fla-
minia Romanæ
duci capit.

annali declarabo latius. Et Gallicum appellat agrum illum M. Varro de re rustica libro I. Ager Gallicus, inquit, Romanus vocatur, qui viritim cis Ariminum datus est. Vbi ex Cætonis originibus Varro demonstrat, agri Gallici partem plebi diuisam tunc quoque Romanam vocari cœpisse. Verum vt quadrantem Italiae tertium absoluat, Gallica hæc prouincia præter Umbriæ maiorem partem, quæ ab Apennino ad mare Adriaticum vsque extenditur inter Aesim & Rubiconem, & Gallis erat adempta, ad eandem puto pertinuisse Picenum, & Frentanorum agrum cum Prætutianis, Marrucinis, vsque ad Fiternum amnem, & Apuliæ terminos. In qua item portus, & stationes, vrbesque maritimæ plures à Rubicone, vt diximus ad Gargantum vsque comprehendebantur. Iam restat quarta prouincia, residuum videlicet Italiae orientem versus Adriatico & Ionio mari contermina: cui includuntur Apuli, Hirpini, Pediculi, Sallentini, Messapij, Iapyges, Peucetij, cum Tarentinis, Compsanis, alijsque. Quorum populorum antiquorum regionem Zonaras suo tempore Calabriam vocari solere dicit. Huius autem prouinciæ ora maritima à Tiferno ducitur vsque ad Galesum amnem & sinum Tarentinum: in qua vrbes sunt celebriores Sipontum, Brundisium, Hydruntum, Tarentum, & portus inelyti, sinus ac stationes nauium commodissimæ. Verum huius prouinciæ nomen proprium quod fuerit, non liquet nobis; vix tamen dubiũ, quin exemplo aliarum ab vrbe coloniæve aliqua oportuna, in qua quæstorium ab initio constitutum erat, ea etiam nuncupata fuerit. Quod verisimile est in limitibus Apuliæ Dauniorum fuisse, vbi summa agrorum fertilitas, decimæque idcirco frugum & fructuum vberiores proueniebant. Nec inter Apuliæ colonias Luceria commodiorem, vel propinquiorem inuenio. Quippe edito loco posita veluti speculum per circumiectos Apuliæ campos latissimum prospectum porrigit; & eius agervino, tritico, hordeo, cæterisque frugibus abundat. Denique duabus in Campaniam vijs iter præbebat, adeo vt nunc etiam frequens emporium sit mercatibus annuis duobus, ob commoditatem conuehendorum mercimoniorum ex Illytico, Græcia, Sicilia, atque omni Italia. Erat quidem iam antea Romanorum colonia potens & valida Samnitibus, qui eam vrbe diu tulerant, erepta C. Sulpicio, M. Pœtelio Consulibus, & duobus milibus & quingentis colonis anno CDXXXI. firmata. In agro tamen Dauniorum eam vrbe fuisse Polybius libro III. testatur, quemadmodum & Plinius libro item tertio cap. 11. Ab hac igitur colonia, cuius & sæpe Linius meminit, quartæ prouinciæ quæstorij ex aliarum imitatione nomen dabimus; non quod penitus ita constet, sed vt historiæ nostræ contextum; magistratum, atque prouinciarum ordinem obseruemus, Lectorem candidum rogando simul, vt coniecturas has nostras, donec quid certius in lucem prodeat, boni consulere velit.

Quarta provin-
cia Italica quæ-
storij in Calá-
bria.

Calabria.

Prouinciæ
quartæ propriũ
nomen non li-
quet.

Quæstorium
quartum Lis-
ceriæ in Sam-
nio fortassis.

Lucerini mer-
catu annuis
duo.

Luceria Roma-
norum colonia
facta quando.

AVCTORVM LOCA EMENDATA, VEL EXPLICATA

ANNALIUM POPVLI ROM. LIBRO SEXTO.

Orosij, pag. 429. Plutarchi, 431. Zonara, 431. 459. 461. Ciceronis, 431. 468. T. Liuji, 432. 438. Eutropij, 434. 443. 456. 457. L. Flori, 436. Plinij, 442. 450. Tabulis Græcis, 443. 447. Martiani, 443. 439. 450. Frontini, 445. 456. Tabulis Cuspintiani, 448. Casiodori, 450. 456. 461.

FINIS LIBRI SEXTI.

A P P R O B A T I O.

Hi Annales magistratum & prouinciarum S. P. Q. R. ab vrbe condita ex Auctorum Antiquitatumque varijs monumentis suppleti per R. D. & doctissimum virum Stephanum Vinandum Pighium Campensem, nihil continentes fidei Catholice contrarium, aut honorum morum offensiuum, quinimo multam eruditionem habentes, omnibus humani Iuris & Antiquitatum studiosis vtilissimi futuri, cum fructu imprimi poterunt. Datum Antuerpiæ III. Calend. Maias. anno M. D. XCVIII.

Silvester Pardo S. Theologiæ Licentiatus, Cathedralis Ecclesiæ Antwerp. Canonicus, librorumque Censor.

PRIVILEGII CÆSAREI SVMMÆ.

MAXIMILIANI II. Romanorum Imperatoris semper Augusti, publico Edicto cautum & sancitum est, ne quis, cuiuscunque status, gradus, ordinis, aut conditionis fuerit, quacunq; sacri Romani Imperij & ditionis eius fines patent, quacunq; probatorum auctorum opera, quotquot vel hæcenus nondum impressa, vel ab alijs quidem impressa, nouis autem deinceps scholijs, annotationibus, aut commentarijs aucta & illustrata, Christophorus Plantinus, ciuis & typographus Antuerpiensis, primus typis procuderit, intra proximum sexennium à prima cuiusque operis aut voluminis editione, vilo pacto eiusdem vel diuersi characteris forma excudat, aut excusa ab alijs, intra eiusdem Maximiliani & Imperij fines vendenda importet, seu quouis modo distrahat manifestè vel occultè, sub pœna decem Marcharum auri puri, quarum dimidia fisco Imperiali fraudis vindici, residua verò pars prænominato Plantino cedat, præter librorum ad imitationem impressorum amissionem, quos idem Plantinus vbicunq; locorum nactus fuerit, per se vel suos, adiumento Magistratus loci, vel citra, propria auctoritate sibi vindicare, inque suam potestatem redigere poterit. In cuius rei fidem ipsi Edicto manu subscripsit, & sigillum apponi iussit Cæsarea Maiestas. Datum in ciuitate Viennæ Austriæ, die vigesima prima mensis Februarij, anno Domini M. D. LXX.

Subsigno.

Maximilianus.

*Admandatum sacra
Cæs. M. proprium.*

Haller.

SVMMÆ PRIVILEGII REGIS HISPANIARVM.

PHILIPPI II. Hispaniarum Regis, Brabantia Ducis, &c. Privilegio cautum est, ne quis citra Ioannis Moreti, Typographi Antuerpiensis, consensum, Libros Annalium magistratum & prouinciarum S. P. Q. R. auctore R. D. Stephano Vinando Pighio Campensi, vilo modo imprimat, aut alibi impressos in suas ditiones venales importet: vt latius patet in litteris Bruxelle datis.

Signat.

I. de Buschere.

Series Chartarum.

* * * A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr.

Omnes sunt Terniones, præter E, & M, Duerniones.

A N T V E R P I A E,
E X O F F I C I N A P L A N T I N I A N A,
A P V D I O A N N E M M O R E T V M.
A N N O M. D. X C V I I I.

